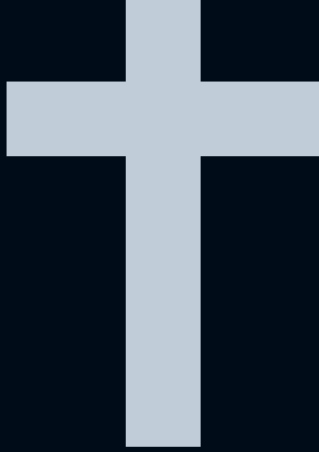

Ulibra wi
Naşibaţi

New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

Ulibra wi Naşibaṭi

New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mankanya

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mankanya

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Dec 2021
a40dd8c3-0687-5ed7-bd1a-ef16ae8e3b9c

Contents

MACI	1
MARKUT	45
LUK	71
YOWAN	117
ULEMP	150
ROM	194
1 KORINT	214
2 KORINT	233
GALATIYA	245
EFEF	253
FILIP	260
KOLOF	265
1 TETALONIK	270
2 TETALONIK	275
1 TIMOTE	278
2 TIMOTE	284
TIT	288
FILEMON	291
HEBERË	293
YAKOB	308
1 PIYEER	314
2 PIYEER	320
1 YOWAN	324
2 YOWAN	329
3 YOWAN	330
YUDA	331
Uko wi bayuujun	
Yowan	333

Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun. Maci awoon nako-braar daaşa i Yetu abiin adu adola kē akak naṭaşarul. Maci awo alon ṭi banjaanan biki Yetu ajakun aji baya bado kaṭup Uṭup Ulil Unuura babot baṭooran pntuk pi banfiyaarun du dko di bakyahan. Maci aṭup ṭi ulibra wi jibi Yetu abukiin, na uko wi adolon ṭi umundu wi na uko wi ajukanun baṅaan, na pkeṭ pi nul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup na baṅaan na mntēn, ajeban bamaakal, adook ṛntaayi, ado iko itum maakan iṅonarēnaan ṭi kadun ki baṅaan. Maci aṭup Uṭup Ulil Unuura wi pa bayitul bayuday kadi-imanaan baka kē na manjoonan Yetu awoon nabuuran baṅaan i baṭupar Naṣibaṭi batarun aṭiiniyaan ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi, kē iko yi baṭupun ṭi a bti ji abi ado kabi, idolanaa. Ul awoon naṣih ambiin awo i kabi. Uko mēnt ukaan kē baṅaan babi bawut katimul adola « Abuk Dayiṭ », ṭiki Dayiṭ abiin awo naṣih naweek i baṅaan biki Itrayel, banwoon baṅaan biki Naṣibaṭi. Kē wi Yetu adoon adiiman baṅaan biki Itrayel uko wi Pṣih pi Naṣibaṭi, baweek biki baka badoon apok pok Yetu. Wi Yetu akeṭun, badook baṭaşarul aneenan baka bakak baneej du dko dñehanaani di baka. Bukal kē başē wayşēr ṭi umundu aṭup baṅaan bti Uṭup Ulil Unuura.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pntaali pi Yetu na kabuka ki nul (1.1–2.23)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-12)

3. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.13–4.11)
4. Yetu aṭup uko unklun kabi, ajeban bamaakal, ado mlagre du Galilay (4.12–18.35)
5. Yetu apēnna Galilay pya Yerutalem (19.1–20.34)
6. Kanēm kabaaṅsaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayēş pi bawayşulun na pkeṭul (21.1–27.66)
7. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (28.1-20)

Pntaali pi Yetu

¹ Pntaali pi Yetu Krittū, anwoon abab *Dayiṭ naṣih abot awo abab *Abraham pii pi : ² Abraham abuk Itaak, Itaak abuk Yakob, Yakob abuk Yuda na babak aṣin*. ³ Yud abuk Peret na Fera. Tamar* awoon anin baka, Peret abukun Hetron, Hetron abuk Ram. ⁴ Ram abuk Aminadab, Aminadab abuk Naaton, Naaton abuk Falmon. ⁵ Falmon abuk Boot, Anin Boot awo Rahab*. Boot abuk Obed. Anin Obed awo Rut*. Obed abuk Yete ; ⁶ Yete abuk Dayiṭ naṣih.

Dayiṭ abuk Falomon, anin Falomon abiin awo ahar Uriye*. ⁷ Falomon abuk Roboham, Roboham abuk Abiya, Abiya abuk Ataf. ⁸ Ataf abuk Yotafat, Yotafat abuk Yoram†, Yoram abuk Otiyat ; ⁹ Otiyat abuk Yohatam, Yohatam abuk Akat, Akat abuk Hetekiyat ; ¹⁰ Hetekiyat abuk Manate, Manate abuk Amon, Amon abuk Yotiyat ; ¹¹ Yotiyat abuk Yekoniya na babak aṣin ṭi wal wi bamobun baṅaan biki *Itrayel aṅooṭ utaak wi Babilon.

¹² Wi bamobun baṅaan biki Itrayel ayaanaan Babilon, Yekoniya abuk Falatiyel, Falatiyel abuk Forobabel. ¹³ Forobabel abuk Abiyud, Abiyud abuk Eliyakim, Eliyakim abuk Ator. ¹⁴ Ator abuk Fadok, Fadok abuk Akim.

* **1:2** Yuda na babak aṣin : Biinṭ iṅeen na batēb biki bawo baweek biki kntaali ki Itrayel. * **1:3** Natenan ṭi Ujuni 38.27-30. * **1:5** Natenan ṭi Yotuwa 2. * **1:5** Natenan ṭi Rut. * **1:6** Natenan ṭi 2 Famiyel 12. † **1:8** Yotafat abuk Yoram : Na manjoonan Yotafat awo ateen aṣin Yoram.

Akim abuk Eliyud, ¹⁵ Eliyud abuk Eleyatar, Eleyatar abuk Mathan, Mathan abuk Yakob[†]. ¹⁶ Yakob abuk Yotef, ayin *Mariya, ambukun Yetu i bajaan badu Krittu.

¹⁷ Iwuun injunun du Abraham te Dayit iwo ifeen na ibaakër ; injunun du Dayit te wal wi bamobun bayuday ayaanaan Babilon, iwo iwuun ifeen na ibaakër, injunun du wi bamobnun baka ayaanaan Babilon te ubuka Krittu, iwo iwuun ifeen na ibaakër.

*Kabuka ki Yetu
(Luk 2.1-7)*

¹⁸ Yetu abuka hënk : Mariya anin ajokar na Yotef. Kë, wi bawoon baandobi niimar, kë Uhaaş wi Naşibaţi uşë do kë Mariya awo na kayin. ¹⁹ Yotef anjokulun, anwoon ñiint natool abot awo aanjal ppeeta ti kadun ki bañaan, aji ti uşalul agar baniw na a bë aanktup bañaan. ²⁰ Jibi awoon na uşal wan, kë uwanjut wi Ajugun ulon uşë pën awinana ti ntaafi aji na a : « Yotef, abuk Dayit, kkali pyeenk Mariya du katohu, awo aharu. Uhaaş wi Naşibaţi ukaan kë awo na kayin. ²¹ Alun kabuk napot ñiint, i iktuun katim ki YetuŞ, tiki ul aklun kabuuran pntaali pi nul ti ipekadu yi pa. »

²² Iko mënt bti iyuuw kë uko wi Ajugun abiiñ aţup aţëpna ti *naţuparul idolanaa, aji : ²³ « *Ñaaţ anwoon aamme ñiint alun kawo na kayin, kabuk napot ñiint, balun kaţu'a katim ki Emanuwel* »^{*} uwoon : « Naşibaţi awo ti ptoofun. »

²⁴ Wi Yotef atenuñ, ado jibi uwanjut ujakulun : ajej Mariya kë awo aharul ²⁵ aşë wo aanwinar na a kë adoo buk napot ñiint i aţuun katim ki Yetu.

2

Bayaanţ banwoonun umayar unuur babi pwin Yetu

¹ Yetu abuka du ubeeka wi *Betleyem du utaak wi *Yuda, ti wal wi *Herod awoon naşih. Ti wal mënt wun, kë biint bame njah başë penna umayar unuur aban ti Yerutalem, ² aşë hepar aji : « Tuñ di di Naşih i bayuday ambukiin awoon ba? Nwin ujah wi nul du utaak wi nun, aşë bi pdëmana. »

³ Wi Herod naşih atiinkun uko wan, ayewlaa ukaan kë bañaan biki Yerutalem bti bakak ayewla.

⁴ Ado *baţejan baweek na *bajukan Bgah bti kë bayiti, aşë hepar baka dko di *Krittu awoon i kabuknaana. ⁵ Kë bateema aji : « Du Betleyem du utaak wi Yuda, wan wi wi *Naţupar Naşibaţi apiitun :

⁶ *“Iwi Betleyem, mboş mi utaak wi Yuda mënt iwoon ufët umpoţëtaanun ti Yuda ;*

ti iwi di naşih akpënnun ul akwoon nayafan i Itrayel, pntaali pi naan.”^{*} »

⁷ Wal mënt kë Herod aşë bop adu biint bame njah, ado kë baţupa bnuura wal wi ujah ujaan upën.

⁸ Wi wi aşaan ado baka kë baya du Betleyem, aji na baka : « Nayaan nahepar bnuura ti uko wi napot mënt, woli naya wina, nabi kaţupën, nhilna kak nya ndëmana. »

⁹ Wi naşih ajakun han, kë başë ya ; wi wi ujah wi babiin awin uşaan apën, awo ti kadun ki baka, te adoo ya atañ na dko di napot awoon aşë naţ. ¹⁰ Wi bawunun ujah aşë lilan maakan. ¹¹ Baneej ti katoh, awin napot na Mariya anin, aşë njup adëmana. Bahaabëş wal mënt nmañ ni baka apënan da uwuuru, na mnkulan*, na ukëra ujun ulil pţëkëñ, aţena. ¹² Kë Naşibaţi aşë

[†] 1:15 Kajunna ti Forobabel te Yakob, Maci alut iwuun itum. Ş 1:21 Yetu : dawoon : « Ajugun abuuran. » * 1:23 Itayi 7.14. * 2:6 Mike 5.2. * 2:11 Mnkulan : Manwo pñaak pi mnko, pi bajaan bakayan. Udu wi pa ulil pţëkëñ. Pñaak mënt patam maakan.

diiman baka ti n̄taafi kē baanwo i kakak du Herod, wi wi baṣaaŋ aṭēpna bgah blon akak utaak wi baka.

Yotef na aharul baṭi na abuk baka aya Ejiptu

¹³ Wi biinṭ bame njah bayaan, kē uwanjut wi Ajugun uṣē pēn awinana ti n̄taafi ṭi kadun ki Yotef aji na a : « Naṭiin, ijej napoṭ na anin, naṭi naya Ejiptu, iṭo da te wal wi nji kabiinṭ kaṭupu, ṭiki Herod abi kado karab napoṭ pa pfiṇa. » ¹⁴ Kē Yotef anaṭa na utejan, ajej napoṭ na anin kē baya Ejiptu. ¹⁵ Baya ṭo da te wal wi *Herod akeṭuṇ. Uko mēnṭ uyuuj kē uko wi Ajugun abiinṭ aṭup aṭēpna ṭi *naṭuparul udolana : « *Du Ejiptu di di nduunuj abuk naan* »^{*}

¹⁶ Wi Herod ammeen kē bame njah baguura, adeebaṭ maakan. Ayil wal mēnṭ du Betleyem na ṭi n̄fēt n̄an̄ogonṭ da bti aji bafinṭ bapoṭ biinṭ bti banwoonṭ baampel n̄ṣubal n̄tēb, ṭiki bame njah baṭupa wal wi napoṭ abukiinṭ. ¹⁷ Hēnk di di uko wi Yeremiya Naṭupar Naṣibaṭi abiinṭ aṭup udolaniinṭ:

¹⁸ « *Pdiim pi n̄aṭaṭ alonṭ patiinkana du ubeeka wi Rama,*

n̄wooni na m̄nṭēg mwweek :

Rakel akwooniirunṭ babukul ;

aṣē nooran pyompan,

ṭiki bakaṭi. »^{*}

Yotef awoona Ejiptu abi afēt ṭi Nataret

¹⁹ Wi *Herod akeṭuṇ, kē uwanjut wi Ajugun uṣē pēn awinana ṭi kadun ki Yotef ṭi n̄taafi du Ejiptu. ²⁰ Uji na a : « Naṭiin, ijej napoṭ na anin, nakak utaak wi *Itrayel : banjalunṭ pfiṇṭ napoṭ bakaṭi. » ²¹ Kē Yotef anaṭa ajej napoṭ na anin, akak Itrayel. ²² Kē wi ameen kē *Arkelayuṭ ahiiunṭ utaak wi *Yuda wi Herod aṣin akeṭuṇ, kē aṣē ṭi pya da. Naṣibaṭi ayuuja ṭi n̄taafi kē awo i kaya utaak wi *Galilay†. ²³ Aya afēt

du ubeeka ulonṭ wi bajaanṭ badu *Nataret, hēnk uko wi *baṭupar Naṣibaṭi bajakuṇ udolanaa : « *Alunṭ kadu'ana n̄iinṭ i Nataret. »*

3

Yowan Nabattaar aji na baṇaanṭ bawut pjuban baṭēlēṣ n̄bida

(Markut 1.1-8; Luk 3.1-18; Yowan 1.19-28)

¹ Wi n̄ṣubal n̄tum n̄aṭēpuṇ, kē *Yowan Nabattaar aṣē pēn awinana, aṭup du *pndiiṣ pi *Yuda ² aji na baṇaanṭ : « Nawutan pjuban, naṭēlēṣ n̄bida, ṭiki *Pṣih pi Baṭi pañogi. » ³ Uko wi nul wi wi *Itayi *Naṭupar Naṣibaṭi aṭiiniyaanunṭ aji :

« *Pdiim plonṭ pahuuran du pndiiṣ aji*
“*Nabomaan bgah bi Ajugun akunṭ kaṭēpna,*

nadolana ilēl itool.” »^{*}

⁴ Yowan awohara kamiṣa ki babomanunṭ na pfaal pi kantaam wi pnkunkaali aṣē tan katēl ṭi blank ; aji de n̄guul na mnob. ⁵ Wal mēnṭ kē baṇaanṭ biki ubeeka wi Yerutalem na utaak wi Yuda bti, na utaak wi bdēk bi Yordan bti baṣē ya du a. ⁶ Baji babi kaṭup ipekadu yi baka kaṣe do *babattaar baka ṭi bdēk bi Yordan.

⁷ Wi Yowan awinunṭ kē *bafaritay na *bataduk batum kē bakbi pyeenk batitmu ṭi a, kē aṣē ji na baka : « An, nawo pntuni pi n̄nfunan! In ahoopaṭanaṇ aji naṭi udeeb wi Naṣibaṭi unkm̄biinṭ ba? ⁸ Nadoon kado keeri iko inkyuujunṭ kē nawut pjuban abot aṭēlēṣ n̄bida. ⁹ Nawutan kaṣal kaji : “Nwo biki pṣini pi Abraham!” Dṭupan, Naṣibaṭi ahilan kakakan m̄nlaak mi babuk Abraham. ¹⁰ Ptib̄i padobi bēkan bēkan ṭi mnko uṭeeh, bko banwoonṭ baankbuk mnko m̄nuura bafal kafēl du bdo.

¹¹ « Nji, dji kabattaaran na meel kadiimanaan kē nawut pjuban aṭēlēṣ n̄bida ; kē anṣaanṭ abi ṭi kafet

^{*} 2:15 Hotey 11.1. ^{*} 2:18 Yeremiya 31.15. awoonṭ naṣih. ^{*} 3:3 Itayi 40.3.

† 2:22 Utaak wi Galilay : Dul di di aṭa Arkelayuṭ

naan ašë dëm apelën maakan, mëndoo ñoom ñoom kamëbana işapaat ; ul aluñ kabattaaran na Uhaaş wi Naşibaţi na bdoo. ¹² Awo na kajeţ  i i nen, aweey kapa es  tiij na pl far. Aya katoor  tiij  i pnkuti kaş  kaf l pl far du bdoo banwoon baankj m a. »

Batitmu bi Yetu
(Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)

¹³ Wal m n  k  Yetu a   p nna utaak wi *Galilay, abi bd k bi Yordan, *Yowan ahilna abattaara. ¹⁴ K  Yowan a   pok, aji na a : « Nji dwoon kayeenkna batitmu  i iwi, k  i   bi  i nji! » ¹⁵ K  Yetu a   teema aji : « Duni idinan uko m n . Aa, h nk di di  woon  i kado uko bti wi Naşibaţi anjalun. » K  Yowan adinani. ¹⁶ Wi Yetu ayeenkan  eenk batitmu ap n  i meel, k  baţi ba   haab sa  i dko m n . Awin *Uhaaş wi Naşibaţi k  uwala  i a ji ubalab ufaatal. ¹⁷ K  pdiim plon pa   p nna baţi aji : « Iwi iwoon abuk naan, djalu maakan, dmaganu. »

4

Untaayi Uweek ula pguur Yetu du pndiiş

(Markut 1.12-13; Luk 4.1-13)

¹ Wi Yetu ap nan   n du meel k  Uhaaş wi Naşibaţi u    noo a du *pndiiş, k  *Untaayi Uweek ukdo na pguura ado bu aan. ² A o  nuur na  tejan i nen  baak r b  aandee, wi  a  pun, k  ubon u   de'a. ³ *Naguuru k  a    noga aji : « Woli iwo Abuk Naşibaţi, jakan na mnlaak mi mankak ipoom. » ⁴ K  ateema aji : « Upiitana aji : “M n  uko ude  a n um banun ubida wi  naa  n un bti  ankp nun  i mntum mi Naşibaţi  a.” »

⁵ K  Untaayi Uweek ukak a noo a du Yerutalem ubeeka uyimanaan, apayana du b uk bi *Katoh Kaweek

ki Naşibaţi duu  ⁶ a   ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaţi, klut kajot. K  h nk di di upiitun  i Ulibra wi Naşibaţi aji :

“K  Naşibaţi alun kaji na  wanjut  i nul  ajeju  i i nen kaţi ihubta  i plaak plon.” »

⁷ K  Yetu aji na wa : « Ukak apiitana aji :

“ inwo kado katen me Ajugun Naşibaţi i nu ahinan pdo uko wi ajakun.” »

⁸ Untaayi ukak apayana du pnkun plon pweek maakan a   diimana  taak bti  i umundu na mnd m mi  a, ⁹ a   ji na a : « Dwulu iko yi bti woli inun ad manaan. »

¹⁰ Wal m n  k  Yetu a   ji na wa : « *Fatana,   pan iya! Upiitana aji :

“Ajugun, Naşibaţi i nu  a n i i iwoon kad man, k  ul  a n i i iwoon kado kalem-par.” »

¹¹ Wi wi untaayi u aan aya aduka. K   wanjut  a   bi a noga, alempara.

Yetu awu sa akak Galilay

(Markut 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹² Ba un Yetu aji bawat *Yowan nabattaar ukalabu . Wi atiinkun uko wan, awu sa wal m n  akak du utaak wi *Galilay. ¹³ Ap n du ubeeka wi *Nataret aya af   du wi Kapernawum. Uwo du kaban ki bd k, ka nog  taak  i Fabulon na Nef-taliya. ¹⁴ Uko m n  uyuu  i k  uko wi *Itayi *Na upar Naşibaţi abii   a un udolanaa :

¹⁵ « An,  taak  i Fabulon na Nef-taliya, na  nogun bd k bi Galilay du plut pi Yordan, nanwoon du Galilay di banwoon baanwo bayuday baf tun! »

¹⁶ Pntaali panwoon  i bd m pawin bjechi bweek,

bjechi bweek bap n

ajeehan ba aan banwoon du dko di bd m bi pke . » »

17 Wal mēntan wanj kē Yetu ašē jun pjukan aji : « Nawutan pjuban, nañelēš n̄bida, ŋiki *Pših pi Našibaŋi pañog pii pi. »

Yetu adu baŋašarul babaakēr bateek

(Markut 1.16-20; Luk 5.1-11)

18 Unuur ulonj, Yetu apoš ŋi kabanj ki *bdēk bi Galilay, ašē win biinŋ batēb banŋaarunj, Fimonj andu'aniin Piyeer, na Andre, kē bakfēl bridiya du bdēk, bawo batuh. 19 Aji na baka : « Naŋašan, dkakanan batuh bañaan. » 20 ŋi dko mēnt kē babi duk duk iridiya, aŋaša.

21 Aya alow btiŋsu akak awin batēb banŋaarunj, *Yakob na *Yowan babuk ŋiinŋ alonj anwoonj katim ki Tebede. Bawo ŋi bŋeem na ašin baka, awo ŋi pboman iridiya, kē ašē du baka. 22 ŋi dko mēnt, kē baduk ašin baka na bŋeem, aŋaša.

Yetu ajukan akuŋ ajeban bañaan

(Markut 1.39; Luk 4.44; 6.17-18)

23 Yetu aji ŋaay na utaak wi *Galilay bti kajukan ŋi itoh iñehanaani, kabot kaŋup *Uŋup Ulil Unuura wi *Pših pi Baŋi, kajeban mmaak bti na pŋakēm bti ŋi bañaan. 24 Katimul kapēnala ŋi utaak wi Firi bti, kē bašē ji baŋija bamaakal bti na biki iko ilonj iknooranunj: banwoonj na ŋntaayi, bankjotunj kako, na banyojun iñeen na ihoŋ kē aji jeban baka. 25 Bañaanj baŋum maakan baji babi kaŋaša, kawoona Galilay, utaak wi Nbeeka iñeen, ubeeka wi Yerutalem na utaak wi *Yuda bti na utaak unwoonj du plut pi Yordan.

5

Pjukan du Pnkunj

(Luk 6.20-23)

1 Wi Yetu awinunj bañaanj baŋum ašē paya du pnkunj, aŋo. Baŋašarul babi aňoga, 2 kē ašē jun pjukan baka aji :

3 « Bañaanj bannumiin Našibaŋi ŋi ŋhaaš ŋi baka banuurandēni ŋiki *Pših pi Baŋi pawo pi baka.

4 Bañaanj banwoonj ŋi ŋwooni banuurandēni ŋiki Našibaŋi alunj kayompan baka!

5 Bañaanj banjoobunj bkow banuurandēni ŋiki umundu bti ulunj kawo wi baka.

6 Bañaanj banklaanj pdo iko yi Našibaŋi ajakunj na ŋhaaš ŋi baka bti, banuurandēni ŋiki Našibaŋi alunj kawul baka kakēšan uko wi baklaanj.

7 Bañaanj bankŋagiin banuurandēni, ŋiki Našibaŋi alunj kaňaga baka.

8 Bañaanj banwoonj na ŋhaaš ŋjinŋ, banuurandēni ŋiki balun kawin Našibaŋi.

9 Bañaanj bankŋijun btiinkar banuurandēni ŋiki Našibaŋi alunj kaji bawo babukul.

10 Bañaanj biki bakhajanunj aji baŋaš Našibaŋi, banuurandēni, ŋiki Pših pi Baŋi pawo pi baka.

11 « Nanuurandēni woli babenjan, ahajanan, aŋilandēran ŋiki naji naŋašēn. 12 Nalilaan, nawo ŋi mntan, ŋiki baluk bweek bayoonkan du baŋi. Nalešan kē hēnk di bahajanunj kak *baŋupar Našibaŋi biki ŋfa.

Pnam na bjeehi bi umundu

(Markut 9.50; Luk 14.34-35)

13 Yetu akak aji : « Nawo pnam pi umundu. Kē pnam pašē doona we woli payaši ba? Nahilan kakakan kataabare ki pa i? Pawaanj udooni, paji pafēl du bdig, bañaanj kapoš pa.

14 « Nawo bjeehi bi umundu ji ubeeka unwoonj du pnkunj duuŋ wi bañaanj bti bajaanj bawin. 15 ŋaanj aanji tehan unkaniya kašē fēŋ wa na kakana! ŋaanj aji ŋēp ŋēp kaŋu wa du bko duuŋ ujeehan bañaanj bti banwoonj ŋi katoh. 16 Hēnk, nawo kawut udo wi nan unuura udo kajeehan ji unkaniya pa bañaanj bti bawin, andolonj ahilna adēman Našibaŋi Ašinan anwoonj du baŋi. »

Pjukan ti uko wi Bgah bi Moyit

¹⁷ Yetu akak aji na baka : « Nawutan kaşal kaji dbi bi pba na *Bgah bi Moyit, na uko wi *baţupar Naşibaţi bajakuŋ. Mëmbi bi ppënan wa, dbi bi uko mënt uhilna udolana. ¹⁸ Dţupan, manjoonan ma : Ji mboş na baţi ŋado kaba, nin uko umpoţëtaanuŋ ti Bgah uunkpën bë iko yi bajakuŋ bti iindolanaa. ¹⁹ Hënk di uwoon, ŋaan anwoon aanktaş uko umpoţëtaanuŋ ti iko yi Bgah bajakuŋ, aşë jukan baŋaan bado ji a, uŋ mëntan akwoonuŋ ampoţëtaanuŋ du *Pşih pi Baţi. Kë anşaan ado iko yi Bgah bajakuŋ akuţ ajukan ya baŋaan, uŋ mëntan aluŋ kawo naweek du Pşih pi Baţi. ²⁰ Dţupan, woli naantaş uko wi Naşibaţi apel *bajukan Bgah na *bafaritay, naankhil pneej du Pşih pi Baţi. »

Pjukan ti uko wi udeeb

(Markut 11.25; Luk 12.57-59)

²¹ Yetu akak aţini aji : « Natiink uko wi bajakuŋ na bateeman tfa : *“Iinkfiŋ ŋaan”*✧; ŋaan ankfiŋuŋ atëntul aya kahepna du uruha. ²² Kë nji nşë ţupan : ŋaan andeebaţëruŋ atëntul aluŋ kateem ti uko waŋ du nawayëş. ŋaan anjakuŋ na atëntul awo nayila aluŋ kahepna ti uko waŋ du *uruha uweek. ŋaan anjakuŋ na atëntul awo nawaan udooni awo i kafëlana du bdoo bi infernu. ²³ Keeri woli iya pdo bţënan du *bliit bi mngur pa Naşibaţi, aşë leş kë atëntu adeebaţëru, ²⁴ dukan iko yi ibiinaanuŋ ti kadun ki bliit bi mngur idun iya ikak ti ploolan na atëntu, işë iwugşa ikak ibi iwul Naşibaţi bţënan bi nu.

²⁵ « Woli itool pya uruha na ŋaan i nakaan uhok, ţaraan ikak ti ploolan na a, wi nahouŋ ti bgah, ji abi aŋooţu du nawayëş, nawayëş aji na nalemparul awatu ukalabuş.

²⁶ Dţupu, manjoonan ma : Iinkpën da bë iinluk uko wi iţeetuŋ te du pataka pbaaŋşaaani. »

Pjukan ti uko pjuban pi piint

(Maci 18.8-9; Markut 9.43,47-48)

²⁷ Yetu akak aji : « Natiink uko wi bajakuŋ na bateeman tfa : *“Iinkpi-int na ahar ŋaan.”*✧ ²⁸ Nji kë nşë ţupan : ŋaan antenuŋ ahar ŋaan na uşal wi ppiint na a, adobi piint piint na a ti uşalul. ²⁹ Woli pkëş pi nu pdeenu paţu'u ijuban, lookşën pa ifël du kalowan : uhokan iwaan dko dloolan di uleefu kë di ifëlana du infernu na uleefu bti. ³⁰ Kë woli kaŋen kadeenu ki nu kaţu'u pjuban, falan ka ifël du kalowan : uhokan iwaan dko dloolan di uleefu kë di ifëlana du infernu na uleefu bti.

³¹ « Ulibra wi Naşibaţi ukak aji : *“ŋaan ankdookuŋ aharul awo kawula kakaarta kankyuujuŋ kë bniim babaa.”*✧ ³² Kë nji nşë ţupan : ŋaan andookuŋ aharul anwoon aampiint na nin ŋaan alon nampaţi aţu aharul mënt pjuban pi piint woli aniimar na ŋiint alon ; kë ŋaan anniimuŋ ŋaati badookuŋ ti bniim, ajuban pjuban pi piint. »

Pjukan ti uko wi pmehna

³³ Yetu akak ajukan aji : « Nakak atiink kak uko wi bajakuŋ na bateemun : Iinkgar pmehna pi nu, iwo kado uko wi ihoŋuŋ ti kadun ki Ajugun✧. ³⁴ Kë nji nşë jakan nawutan kamehna nin : nawutan kamehna ti baţi, ţiki dul di di Naşibaţi ajaan aţo kaşihna ; ³⁵ nawutan kamehna ti mboş ţiki manwoon dko dpafni ihoţ di nul ; nakmehna ti Yerutalem, ţiki dawoon ubeeka wi *Andëmuŋ Maakan. ³⁶ Kmehna kak ti bkowu, ţiki iinhina kakakan kawel kaloolan ki ba kakak kafaat këme kajën. ³⁷ Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan, kë ppok pi

✧ 5:21 Ppën 20.13. ✧ 5:27 Ppën 20.14. ✧ 5:31 Pleşan 24.1. ✧ 5:33 Bgah 19.12; Mnfen 30.3; Pleşan 23.22-24.

nan pawoon ppok na manjoonan. Uko umpafun ʒi nʒup mēnt uwoona du *Untaayi Uweek.* »

Pjukan ʒi uko wi plukan

³⁸ Yetu akak aji na baka : « Natiink uko wi bajakun ʒfa : “Woli ʒnaa ʒalookʒu pkēʒ ; lookʒana pi nul, woli akitu pʒiini, kitana pi nul.”[✱] ³⁹ Kē nji nʒē jakan, nawutan kaneenan uleefan ʒnaa anʒalun pdolan buʒaan. Naʒepēn ʒēp nadoki woli ʒnaa akobu kaʒen ʒi kajeem kadeenu, kdeka kundu. ⁴⁰ Woli aʒal pʒiioʒu uruha kayeenknu kamiʒa, doon iwula kak bayeti bi nu. ⁴¹ Woli ʒnaa aʒu'u ppoʒ dko danlowun, poʒan na a dko dampelun dko mēnt ʒyaaʒ nʒēb. ⁴² Woli ʒnaa aʒehanu, ʒenana ; woli ʒnaa aʒal pʒēeʒu, wutan kadeka feʒ. »

Naʒalan baʒooradan (Luk 6.27-28,32-36)

⁴³ Yetu akak ajukan aji : « Natiink uko wi bajakun ʒfa : “Nalan atēntu[✱] ipok naʒooradu.” ⁴⁴ Kē nji nʒē jakan : Naʒalan baʒooradan nakuʒ naʒehandēr bankfēpanaʒ Naʒibaʒi awul baka bnuura, nado kado bampokanaʒ bnuura. Nakaan nado kaʒehan Naʒibaʒi pa bankʒupun uko wi nan buʒaan, pa bankhajananaʒ. ⁴⁵ Nadiiman hēnk, kē nawo babak Naʒibaʒi Aʒinan anwoon du baʒi. Ul andoon bnuur kē baktēr pa bado buʒaan na bado bnuura, abot ado uʒubal kē ukjot ʒi baʒool na ʒi banwoon baanwo baʒool. ⁴⁶ Woli naʒal banʒalanaʒ ʒaʒ, ubeeb uhoʒ wi wi nakaan ba? Bakobraar daaʒa badoo ji bado haʒ. ⁴⁷ Woli bayiʒan ʒaʒ biki najaʒan nawul mboʒ, nado uko ulon undēmun i? Banwoon baanfiyaar Naʒibaʒi badoo ji bado haʒ. ⁴⁸ Nawoon bajinʒ baʒool jibi Aʒinan anwoon du baʒi awoon najinʒ naʒool ʒi iko bti. »

* 5:37 Untaayi Uweek kēme : “buʒaan”. ✱ 5:38 Ppēn 21.24; Bgah 24.20; Pleʒan 19.21. ✱ 5:43 Bgah 19.18.

6

Pjukan ʒi uko wi pʒēnk ban- waanʒun

¹ Yetu akak aji na baka : « Naʒaafaraan kayuuj ʒi kadun ki baʒnaa kē naʒaʒ uko wi Naʒibaʒi ajakun kahilna ʒaʒ kawinana ʒi baka. Woli nado haʒ naanklun kayeenk baluk bi Aʒinan anwoon baʒi. ² Woli iʒēnk keeri ʒnaa anwaanʒun, wutan kado kapiitar. Hēnk di balagare bajaʒan bado du *itoh iʒehanaani na du iʒah, baʒnaa bahilna bado kadēman baka. Na manjoonan, dʒupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ³ Kē iwi, woli iʒēnk ʒnaa anwaanʒun, kaʒenu kamayu kaanwo kame uko wi kadeenu kawulun, ⁴ uʒen wi nu uhilna uwo uunkmeēʒana. Woli ido haʒ, Naʒibaʒi ʒaaʒ anjaʒan awin iko yi baʒnaa bawoon baanji bawin, alun kaluku. »

Pjukan ʒi uko wi pʒehana Naʒibaʒi (Luk 11.2-4)

⁵ Yetu akak ajukan aji : « Kē woli naʒehana Naʒibaʒi, nawutan kado ji balagare : woli baʒehana Naʒibaʒi, baji baʒal kanaʒ du *itoh iʒehanaani na du nʒaʒ bgah baʒnaa bahilna bawin baka. Dʒupan, na manjoonan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ⁶ Kē iwi, woli iʒehana Naʒibaʒi, neejan du meēʒ di nu, idēt bgah, iʒehana Naʒibaʒi ʒaaʒ, awo da na iwi ʒaʒ. ʒaaʒ anjaʒan awin iko yi baʒnaa bawoon baanji bawin, alun kaluku.

⁷ « Woli naʒehana Naʒibaʒi, nawutan kado kaʒup iko itum kakalēʒ ji banwoon baanfiyaar Naʒibaʒi : baʒal aji woli baʒum bʒup, Naʒibaʒi katiink baka. ⁸ Nawutan kado ji baka, Aʒinan ame bnuura uko wi nanumiin ji nabi nado kahepara wa.

⁹ « An, keeri, woli naʒehana Naʒibaʒi najaʒan naji :

Aʒinun inwoon du baʒi,

bañaan bti badinan kë iyamani,

¹⁰ pshu pabi,
uko wi inaluŋ udolana
ti mboş ji du baŋi.

¹¹ Tenun nŋa uko ude wi nnumiin.

¹² Miirun pjuban pi nun
jibi un nkaanŋ aji nmiir ban-
jubanuŋ un.

¹³ Kwutun nŋdo buŋaan woli baguu-
run

işë ibuurunanun ti *Untaayi Uweek.*
[Iwoonŋ ajug pshih, mnhina, na
*mndëm te mnŋo. Uwo hanŋ.]

¹⁴ « Enhën, woli namiir bañaan
banjubananaŋ, Aşinan anwoonŋ
baŋi akak kamiiran ; ¹⁵ kë woli
naanji namiir banjubananaŋ,
Aşinan kak aankmiir pjuban pi
nan. »

Pjukan ti uko wi pyiman

¹⁶ Yetu akak aji na baka : «
Woli nayimani, nawutan kajooŋan
jibi balagare bajaanŋ bado : baji
baŋoŋaran kaara, bañaanŋ bahilna
bawin kë bayimani. Na manjoo-
nan, dŋupan, badobi yeenk yeenk
baluk bi baka. ¹⁷ Kë iwi, woli
iyiman, këran uleef na ukëra ulil
pŋëkëñ ibot iñow këş, ¹⁸ bañaanŋ
bawutna kame kë iyimani, Naşibaŋi
Şaaş ŋaŋ anwoonŋ da aji win iko
immeniin, amee. Şaaş anjaanŋ
awin iko yi bañaanŋ bawoonŋ baanji
bawin aluŋ kaluku. »

Pyok pi baŋi

(Luk 12.33-34)

¹⁹ Yetu akak ajiini aji : « Nawutan
kado kala pyok ti umundu wi, wi
njob na nŋof njaanŋ nŋatok iko, wi
bakiij bajaanŋ bajip. ²⁰ Naŋpën ŋep
nado kala pyok pi baŋi, banwoonŋ
baanwo na njob na nŋof nŋanktoki
bka bi nan, bawoonŋ baanwo na
bakiij bankjipi. ²¹ Dko di bka bi
nu bawoonŋ, dul di di kaŋëb ki nu
kakwoonŋ. »

Pkëş pawoonŋ bjeehi bi uleef

(Luk 11.34-36)

²² Yetu akak aji : « Këş kawoonŋ
unkaniya wi uleef ; woli këşu kawo
kjob, uleefu bti uwo ti bjeehi. ²³ Kë
woli këşu kafëli, uleefu bti uwo
ti bdëm. Woli bjeehi banwoonŋ ti
iwi bawo bdëm, ikeer awo ti bdëm
bweek! »

Naşibaŋi na itaka

(Luk 16.13)

²⁴ Kë Yetu akak aji : « Nin nŋaan
aanhil kalempar başih batëb : apok
alonŋ kaŋal undu, këme amëban
alonŋ, kaşë beeh undu. Naanhinan
kalempar Naşibaŋi kabot kalempar
itaka. »

Nahaŋan Naşibaŋi

(Luk 12.22-31)

²⁵ Yetu akak ajukan aji : « Uko
waŋ ukaanŋ kë njakan, nawut kaŋaaf
uko ude [na udaan] wi nanumiinŋ
pa ubida, këme iko iwohara yi
nanumiinŋ pa uleef wi nan. Ubida
uumpel uko ude i? Kë uleef,
uumpel imişa i? ²⁶ Natenan nŋkat:
nŋaanji nŋatepi, nŋaanji nŋakit, nŋaanji
nŋahank ti inkuti, kë Aşinan anwoonŋ
baŋi aşë ji wul nŋa uko ude! Mënŋ
an napeluŋ nŋa i? ²⁷ Ahoŋ ti an
ahilanuŋ ti manŋaaf kahoŋalëş
unuur uloolan ŋaŋ ti ubida wi
nul? ²⁸ Kë we uwoonŋ pŋaaf uko
uwohara? Natenan iŋeeñ yi ugof
wi uŋeeh jibi ijaanŋ idëm : iinji ilemp,
iinji işiir. ²⁹ Kë nşë jakan, Falomonŋ
naşih, ti pdëm pi nul bti, aambaanŋ
kañëgi'aara ji kalonŋ ti ya. ³⁰ Ujaagal
uwo nŋa du uŋeeh, faan baluŋ bafël
wa du bdoos, kë Naşibaŋi aşë ji
woharana woharan wa iko inuura.
An, nanwoonŋ naanfiyaar akëşan,
nameen na manjooanan kë aluŋ
kawoharënan kak kapelan. ³¹ An
kak, nakhaajala, nakbi kaduka
duka ti pla uko ude këme uko
udaan, këme uko uwohara. ³² Iko
yaŋ yi yi banwoonŋ baanfiyaar
Naşibaŋi bajaanŋ babi wo wo ti bla,
kë an, Aşinan anwoonŋ du baŋi ame
kë nanuma iko mënŋ bti. ³³ Nawo i

* 6:13 Untaayi Uweek këme : "buŋaan".

kaṭēp ṭēp duna kala pneej du Pših pi nul na pdo uko wi ajakuṅ uwo utool, kašē kayeenk kak iko mēntṭ bti. ³⁴ Nawutan keeri kaṭaaf uko wi faan : faan dawo di Našibaṭi. Unuur unjinṭi na unoor wi wa. »

7

Nawutan kado katen buṭaan di batēnṭan

¹ Yetu akak aji na baka : « Nawutan kabi kaduka duka ṭi pten buṭaan bi batēnṭan, Našibaṭi awutna katen bi nan. ² Jibi naktenuṅ batēnṭan, hēnk di di Našibaṭi akluṅ katenan ; kē kaniibi ki nakniibnuṅ, kul ki ki bakluṅ kaniibnan. ³ Ibaa tenar we katēmal kanwoonṅ ṭi pkēš pi atēnṭu, ašē duk pmul panwoonṅ ṭi pi nu? We ukaaṅ ba? ⁴ Hum di di ihinanuṅ kaji na atēnṭu, “ayiṭ naan, biin mpēnanu katēmal ṭi pkēš” ašē duk pmul panwoonṅ ṭi pi nu? ⁵ Iwi nataaki, duni ipēnan pmul panwoonṅ ṭi pkēš pi nu! Woli ipēnan pa kbaa hil kawin bnuura, kapēnan katēmal kanwoonṅ ṭi pkēš pi atēnṭu!

⁶ « Nakwul nḃuṣ uko unyimanuṅ, kaṭi ṅakakaran ṅadum ; nakfēl wuuru wi nan ṭi ihoṭ yi ṅkuma kaṭi ṅabi ṅapoš pošan wa. »

Nañheaan Našibaṭi Ašinan

(Luk 11.9-13)

⁷ Yetu akak ajukan aji : « Nañheaan, naluṅ kayeenk, nalaan, naluṅ kawin, nakob kobaan, baluṅ kahaabēšan. ⁸ Hēnk di uwoonṅ, ṅaaṅ aññehanuṅ aka, anklaaṅ awin ; kē ankob kobanuṅ, bahaabēša.

⁹ « Ahoṅ ṭi an i i abukul akñehanuṅ kapoom ašē wula plaak? ¹⁰ Kēme aññehana uṭēb ašē wula upula ba? ¹¹ Woli an nandoonṅ awo bado buṭaan name pwul babukan iko inuura, našalanuṅ ṅyaaš hum ṅi ṅi Ašinan i baṭi ahilanuṅ kaṭen bankñehanuluṅ iko inuura?

¹² Kē hēnk di di nawoonṅ kado bañaaṅ uko bti wi naṅaluṅ badolan.

Uko waṅ wi wi *Bgah bi Moyit na *baṭupar Našibaṭi bajukanuṅ. »

Plēman pammiṅuṅ

(Luk 13.24)

¹³ Yetu aṭiini na baka aji : « Natamaan naneejna plēman pammiṅuṅ. Plēman na bgah injaaṅ iñooṭ ṅaaṅ du dko di akyaaṅ katoknaana ihaani, kē baṭum baji baṭēpna ya. ¹⁴ Kē plēman na bgah inšaaṅ aji iñooṭ ṅaaṅ du dko di akkaani ubida iṣē miṅ, kē bañaaṅ bantiinku bajaanṅ bawin ya kaṭēpna ya.

¹⁵ « Nalipariin bandaaruṅ aji bawo *baṭupar Našibaṭi. Baji babi ṭi an kawo ji ṅkaneel ašē wo du ṅhaaš ṅi baka ṅñiiṅ ṅaṅjooṭuṅ. ¹⁶ Naluṅ kayikrēnaan baka ṭi mnwo mi baka. ṅaaṅ aanhilan kamar mbut ṭi byuw, kēme mnjaak ṭi bṭēmpēl. ¹⁷ Bko bjeb baji bawul mbuk mnuura, kē bko bmaakal baji bawul mbuk mnwuṭaan. ¹⁸ Bko bjeb baanhil pwul mbuk mnwuṭaan, kē bko bmaakal baanhil pwul mbuk mnuura. ¹⁹ Bko banwoonṅ baanji bawul mbuk mnuura baji bafal kafēl du bdoo. ²⁰ Kē hēnk di di nakluṅ kayikrēnaan bañaaṅ mēntṭ ṭi mnwo mi baka.

²¹ Mēntṭ bañaaṅ bti bankjaknuṅ “Ajugun, Ajugun” bakneejuṅ du *Pših pi Baṭi, ankdoluṅ ṭaṅ uko wi Paapa i baṭi aṅaluṅ akneejuṅ da. ²² Unuur mēntṭ baṭum baluṅ kajakēn : “Ajugun, Ajugun, jēm ṭi katim ki nu ki ki ṅṭupnuṅ Uṭup wi Našibaṭi i, adook ṅntaayi abot ado mlagre mntum i?” ²³ Wal mēntṭ, dji na baka : “Mēmbaaṅ kame'aaran ; nalowaan, an nanwoonṅ naanji naṭaš Bgah bi Našibaṭi.” »

Itoh itēb

(Luk 6.47-49)

²⁴ Yetu akak aji : « Hēnk, woli ṅaaṅ aṭiink ṅṭup ṅi naan ṅi, abot aṭaš ṅa, awo wo ji ṅaaṅ natit an-niwuṅ katohul, apaf ka ṭi mnlaak. ²⁵ Uṣubal ubii, kē meel mampaari,

uyook kë unaṭa akèk ; kë kaanjoti, ṭiki kajip adiiḷen, apaf ṭi mnlaak. ²⁶ Kë anṣaan aṭiink ṇṭup ṇi naan ṇi aṣë wo aankṭaṣ ṇa awo ṇi ṇaan anwoon aantiti, anniwun katoḥ ṭi pyiw. ²⁷ Uṣubal ubii, kë meel mam-paari, kë uyook unaṭa akèk, kë ka-jot atoka bti. »

²⁸ Wi Yetu aṭiiniin ḥaṇ aba, baṇaan baṇoṇar pjukan pi nul, ²⁹ ṭiki aanji jukan ji *bajukan Bgah biki baka, aji jukan na pdiim pi naṣih.

8

Yetu ajeban ṇiint ammaakun bdoo

(Markut 1.40-44; Luk 5.12-14)

¹ Yetu awala du pnkun, kë baṇaan batum baṣë wo ṭi pṭaṣa. ² ṇiint alon ammaakun bdoo abi, aṇoga, aṣë jot ṭi ihoṭul, afëṭ kaara ṭi mboṣ aji na a : « Naweeek, woli iṇali, ihinan kajebanaan, nkak njint. » ³ Yetu atar kaṇen abana, aṣë ji : « Aa, dṇali, kakan ijint. » ṭi dko mënt kë pmaak pi bdoo pabi pën pën ṭi a. ⁴ Kë aṣë ji na a : « Wutan kaṭup nin alon uko unṭepun, duni iya iwinana du *naṭenjan Naṣibaṭi ibot ido bṭenjan bi Moyit ajakun pa baṇow bi nu kadiimanaan baṇaan bti kë ijebi. »

⁵ Yetu aneej ubeeka wi Kaper-nawum, kë naweeek i bangoli iṇeen-week alon aṣë bi aṇoga akooṭa ⁶ aji : « Naweeek, nalempar naan amaak apiint du katoḥ, ayoj iṇeen na ihoṭ, ahaj maakan. » ⁷ Yetu ateema aji : « Nya, dya kajebana. » ⁸ Naweeek i bangoli kë aṣë ji na a : « Naweeek, dpoṭ pa ibi ineej ṭi katoḥ naan, bë iṣale ṭup uṭup uloolan ṭaṇ, nalempar naan kabi jeb jeb. ⁹ Nji kak dka anṣihnuṇ, abot awo na bangoli biki nṣihun, woli dji na alon ṭi baka : “Yaani” aya, aji na undu “Biini” abi. Woli dkak aji na nalempar naan : “Dolan uko wi!” Ado wa. »

¹⁰ Wi Yetu aṭiinkun uko wan aṣë maṭ naweeek i bangoli maakan, aji na bankṭaṣulun: « Dṭupan na manjoonan, ṭi Itrayel bti, mēmbaan kawina ṇaan alon anfiyaari ji i. »

¹¹ Dṭupan, batum balun kawoona ṇṭaak bti ṇi umundu, kaṭo kade du Pṣih pi Baṭi na *Abraham, *Itaak, na *Yakob bateemun. ¹² Kë baṇaan bambiin aka na pneej du Pṣih pi Baṭi, baṣë fēlana bdig, du dko di bdēm, dul di baklun kawooni, kadeebaṭ kadohrēn.

¹³ Kë Yetu aṣë ji na naweeek i bangoli : « ṭiisan! Naṣibaṭi ajeban na-maakal i nu, ṭiki ifiyaar aji ado ḥaṇ. » Kë nalempar ajeb ṭi dko mënt.

Yetu ajeban bamaakal batum

(Markut 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴ Yetu aya du uko Fimon Piyeer, aṣë ṭenk kë anin aharul apiinti, kë uleef uyik na a. ¹⁵ Abana ṭi kaṇen, kë pmaak papēn ṭi a, kë anaṭa awul baka pde.

¹⁶ Wi utaakal ubanun, baṭija baṇaan batum biki ṇntaayi ṇakyewlēnun, kë ado pdiim ploolan adook ṇntaayi abot ajeban bamaakal bti, ¹⁷ Hēnk di uko wi *Itayi *Naṭupar Naṣibaṭi ajakun udolaniin:

“Ajej pṭakēm pi nun abot akuṇa mmaak mi nun.”

Naṭaṣar Yetu awo kawul uleeful bti

(Luk 9.57-62)

¹⁸ Wi Yetu awinun kë baṇaan batumi kë aṣë ji na baṭaṣarul baya bdēk umban wundu. ¹⁹ Wal mënt, kë *najukan Bgah alon aṣë ji na a : « Najukan, dko di ikyaḥaṇ, dṭaṣu da. » ²⁰ Kë Yetu aṣë teema aji : « ṇnfēṣ ṇaka ihēr, kë ṇkat ṇaka intan, kë *Abuk ṇiint aṣë wo aanka dko dpafni bkow. »

²¹ Alon kak ṭi baṭaṣarul aji na a : « Naweeek, duni ṭenēn te umoyēn Paapa. » ²² Kë Yetu aji na a :

✧ 8:17 Natenan ṭi Itayi 53.4; na ṭi 1 Piyeer 2.21-24.

« Țașaan, iwut baktej baya bamoy baktej biki baka. »

Yetu ațaañan ukëk
(Markut 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³ Yetu apaya wal mënț ți bțeem, kē bațașarul bakak apaya na a ți ba aya. ²⁴ Ukëk uweek umara mara anața, kē ŋmaaronj ŋado wun bțeem. Yetu kē așë ŋoyëñț. ²⁵ Bațașarul bañoga ahuma așë huuran aji : « Ajugun, buuranun, ŋkeț! » ²⁶ Kē Yetu așë ji na baka : « we ukaanj kē naklënk ba, an nanwoonj naanfiyaar akëșan? » Anața wal mënț, aŋoman na uyook na meel mi bdëk kē dko dayompandëri. ²⁷ Bañonjar maakan așë ji : « Ñaanj i awo ahonj, kē uyook na meel ŋado ji ŋațiinka? »

Yetu ajeban biinț batëb biki ŋntaayi ŋaneejuj
(Markut 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸ Wi Yetu abanuj du plut, du utaak wi Bagenaterenj, kē biinț batëb banwoonj na ŋntaayi bașë pëna du pnguran abi ayit na a. Bajooț maakan kē nin ñaanj alonj aando ñoom ñoom pțëpna bgah mënț. ²⁹ Biinț mënț bawo ți phuuran aji : « Inumi'un we ba, abuk Nașibați? Ibi bi pyewlënun ji unuur wi pwayëș ubi udo kaban i? »

³⁰ Batani bweek bi ŋnkuma blonj bawo ți kañog dko mënț, așuuñ. ³¹ Wi wi ŋntaayi ŋașaanj akooț Yetu aji na a : « Woli iñal pdookun, kdolun ŋneej ți batani bi ŋnkuma ŋi. » ³² Kē aji na ŋa ŋaya, kē ŋapën aya neej du ŋkuma. Ți dko mënț, kē batani bti bașë wor woran du pnkuñ aneej du meel ayoora. ³³ Bayafan bajug batani bajinj na pți așë ya kakalëș ubeeka uko unțëpuñ bti na uko undolonj biinț biki ŋntaayi ŋabiinj aneej. ³⁴ Kē bañaanj bti banfëțuj ți ubeeka bașë tool pya du Yetu. Wi bawinaarulunj win așë kooța apën ți utaak wi baka.

9

Yetu ajeban ñiinț anyojuñ ihoț
(Markut 2.1-12; Luk 5.17-26)

¹ Yetu apaya ți bțeem, amuur bdëk așë ya du ubeeka wi nul. ² Kē bañaanj balonj bașë țija ñiinț alonj anyojuñ ihoț, ampiințuj ți kajiiñ. Wi Yetu awinuj pfiyaar pi baka, așë ji na ñiinț națakmaan : « Ñiințu, hațan, ipekadu yi nu ipënanaa. »

³ Kē *bajukan Bgah balonj bașë hoopățër aji : « Ñiinț i akar Nașibați!

» ⁴ Kē Yetu, ammeenj ŋșal ŋi baka așë ji na baka : « we ukaanj kē nawo na ŋșal ŋwuțaan ŋaj ba?

⁵ We uyojuñ ba : pji na ñiinț i : “Ipekadu yi nu ipënanaa” kēme “Națiin ipoș”? ⁶ Natenan, nabaanj ame kē Abuk Ñiinț aka mnhina mi ppënan ipekadu ți mboș. » Wi wi așaanj aji na ñiinț națakmaan : « Națiin, ijej kajiiñ ki nu, ițiiș katohu!

» ⁷ Ñiinț anața ți dko mënț, ațiiș katohul. ⁸ Wi pntuk pi bañaanj pawinuj uko mënț, palënk maakan, așë wo ți pbeeb Nașibați ți uko wi awuluj bañaanj mnhina mntëñț mi.

Yetu adu Maci
(Markut 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Wi Yetu apënuj, awin ñiinț alonj anwoonj katim ki Maci kē ațo du dko di aklempnuj, aji ko-braar daașa. Kē așë ji na a : « Țașaan! » kē Maci anața ațașa.

¹⁰ Yetu aya țo ade du katoh ki Maci, kē bakobraar daașa batum na bañaanj balonj batum biki bajaanj badu bado buțaan bașë wo da, bawo ți pde na a, ul na bațașarul.

¹¹ *Bafarițay bawin uko mënț așë ji na bațașar Yetu : « we ukaanj kē najukan i nan akde na bakobraar daașa na bado buțaan ba? »

¹² Kē Yetu antiinkuj baka așë ji : « Mënț bañaanj banwoonj baje banumiinj nakuraar, bamaakal banumi'ulunj. ¹³ Nayaan najuk uko wi uțup wi ujakuj: “Mñaga mi mi

*nnumiinj, mēnt pñaaak pi nntaam pi pi nnumiinj.*¹⁴ Yetu akak aji na baka : Mēmbi bi pdu bañaan banşaluŋ aji bawo batool, dbi bi pdu bandinanut aji bawo bado buţaan. »

Yetu aţiiniyaan pyiman

¹⁴ Baţaşar Yowan bañog Yetu aşē ji na a : « we ukaan kē un na bafaritay nji nyiman kē baţaşaru başē wo baanji bado han? » ¹⁵ Kē Yetu aşē teem baka aji : « Ţi unuur wi bniim, ñaan ahilan kado bañaan bambiinj bniim bajooţan ji bawo na puum i wal wi naniim ahumuŋ da? Kē wal uşē bi wi naniim akjejaniiŋ. Bayiman Ţi nmuur mēnt. ¹⁶ Ñaan aanji jej kalēmēnt kahalulu kabamna kamişa kaţaf, woli ñaan ado han kalēmēnt kahalulu kaji kapul ital yi ubamna, dko dantowiinj dabaa haan haan maakan!

¹⁷ « Nin ñaan alon kak aanji Ţu poot phalu Ţi njuuli nţaf, ado le han poot phalu puŋ pafom njuuli, poot katulu Ţi mboş, njuuli katoka. Kē ñaan aşē wo kaţu poot phalu Ţi njuuli nhalu, poot na njuuli njaşē wo njob. »

Yetu ajeban ñaaţ alon akut anaţan poonu abuk Jayirut Ţi pkeţ (Markut 5.21-43; Luk 8.40-56)

¹⁸ Yetu ahum kaţiini, kē naweek alon i *katoh kañehanaani ki bayuday aşē bi ańoga anup Ţi kadunul aşē ji : « Abuk naan abaa keţ keţ hēnkuŋ. Biin ipafa kañen ajebna. » ¹⁹ Kē Yetu anaţa na baţaşarul aţaşa.

²⁰ Wal mēnt kē ñaaţ alon anwoon na pmaak pi ptula pñaaak nşubal iñeen na nţēb aşē ñog Yetu Ţi kafet, aban kambiiŋ ki kamişa ki nul, ²¹ aşē ji Ţi uşalul : « Woli dhinan Ţań aban kamişa ki nul kajeb. »

²² Yetu akok awina aşē ji : « Haţan ñaaţu, pfiyaar pi nu pajebanu. » Ţi dko mēnt kē ñaaţ abi jeb jeb.

²³ Wi babanuŋ du uko naweek i katoh kañehanaani kē Yetu aşē

win bateen puum* na bañaan banyewliinj aşē ji : ²⁴ « Napēnan : Poonu aankeţi, anoyēnt noyēnt. » Kē bañaan başē beņa. ²⁵ Wi wi adolon bañaan kē bapēni, aşē mēban poonu Ţi kañen kē anaţa. ²⁶ Uko mēnt upēnala Ţi utaak mēnt bti.

Yetu ajeban bakuul batēb

²⁷ Yetu atool pya, kē bakuul batēb başē wo Ţi pţaşa aşē huuran aji : « Abuk Dayiţ ñagi'un! »

²⁸ Wi abanuŋ du katoh, kē bakuul bukuŋ başē bi ańoga, kē aşē ji na baka : « Naşal aji dhil pdo uko wi nakheparaanuŋ i? » Kē bateema aji : « Naweek, ihili. » ²⁹ Kē aşē ban baka kēş wal mēnt aji : « Uwoon jibi nafiyaaruŋ. » ³⁰ Kēş ki baka kē kaşē haabşa. Yetu abēg baka wal mēnt aji : « Naţaafaraan kaţup ñaan! » ³¹ Kē bukal, wi bapēnuŋ, aşē Ţup bañaan bti Ţi utaak.

Yetu ajeban ñiint ambiişuŋ bţup (Luk 11.14-15)

³² Wi Yetu na baţaşarul bakpēnuŋ, kē başē Ţija ñiint alon ambiişuŋ bţup Ţiki untaayi ulon uneej Ţi a. ³³ Yetu adook untaayi, kē ñiint aşē bi jun jun bţup. Bañaan bańonar aşē ji : « Nin nēmbaan kawinara uko utēnt wi Ţi *Itrayel! » ³⁴ Kē *bafaritay başē ji : « Uweek wi nntaayi uwululun mnhina mi pdook nntaayi. »

Yetu ańaga pntuk pi bañaan

³⁵ Yetu aji Ţēp Ţi nbeeka na nřfēţ bti, kajukan du itoh iñehanaani, kaţup Uţup Ulil Unuura wi Pşih pi Baţi kabot kajeban mmaak bti na pţakēm bti mi bawoonaanuŋ. ³⁶ Wi Yetu awinuŋ pntuk pi bañaan aşē ñaga pa, Ţiki banoor baame uko wi bakdolon awo ji nķaneel njanwoon nķaanka nayafan. ³⁷ Wal mēnt kē aşē ji na baţaşarul : « Kakit kadēmi, kē balemp başē tiinkēt ; ³⁸ nakoţan ajug kakit ado balemp babi kakit. »

* 9:23 Bateen puum : Bayuday woli ñaan akeţa keţ baji babi kateen teen.

10

*Banjañan iñeen na batëb biki Yetu
(Markut 3.13-19; Luk 6.12-16)*

¹ Yetu adu bařaşarul iñeen na batëb ařë wul baka mnhina mi pdook nřtaayi, na mi pjeban mmaak bti na přakëm bti. ² Itim yi banjañan iñeen na batëb mënř yii yi : Timoñ i bajaañ badu Piyeer na Andre ařa'ul ; Yakob na Yowan babuk Febede ; ³ Filip na Bartelemi ; Tooma na Maci nakobraar daařa ; Tade na Yakob abuk Alfe ; ⁴ Timoñ i bajaañ badu nagutar utaak na Yuda İtkariyot, ambiinř adek Yetu kafetř.

⁵ Banjañan iñeen na batëb mënř, Yetu ayil baka aji na baka : « Nawutan kaya du banwoonř baanwo bayuday na du nřbeeka nř utaak wi *Tamariya. ⁶ Nayaan du bañaañ biki İtrayel, banwoonř ji nřkaneel nřanneemuñ. ⁷ Nayaan nařup baka kë Přih pi Baři pañogi. ⁸ Najebaan bamaakal, nanařaan bankeřun, najinřaan bammaakuñ bdoo, nadookan nřntaayi. Nayeenk bë naanluk nin ukoolan, nawulan nawut kado kařal baluk. ⁹ Naktřij nin uwuuru, nin unřtaam, nin pataka ři nřmboořu nři nan pa pnugna uko uloñ. ¹⁰ Naktřij nin umañ pa bayaař, nawutan kaya na kamiřa kaloñ na iřapaat iloñ na panduk. Nalemp aka na pluka ujenk wi nul. »

¹¹ Yetu akak aji na baka : « Ubeeka këme ufetř wi nakbanaan, nadolan bayuujañ nřaañ anwoonř nanuura, naya naheta da te wal wi nakyaañ. ¹² Woli naneej ři katoh, nawulan baka mboř naji : “Bnuura bawo ři an.” ¹³ Woli bañaañ biki katoh mënř bawo banuura, bnuura bi nañehanunř baya ři baka ; woli baanwo banuura, bnuura bi nan kakak du an. ¹⁴ Kë woli baanyeenan abot awo baantiinkan, napënan ři katoh mënř këme ři ubeeka mënř nabot

nadan danan pdëpalën ři ihoř yi nan nadiimanaan kë bado buřaan. ¹⁵ Na manjoonan dřupan, ři unuur wi pwayeř uko wi Nařibaři akluñ kado ubeeka mënř utam kapel wi biki nřtaak nři Fodom na Gomora. ¹⁶ Natenan, dyilan ji nřkaneel ři ptoof pi nřniinř ; nadoon kalipara keeri ji nřpula nabot najinř nřhaař ji nřbalab nřfaatal. »

Mnhaj mankmbiinř

(Markut 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁷ Yetu akak aji na *banjañan : « Nalipariin bañaañ: baluñ kařijan du nřruha kabot kakoban du *itoh iñehanaani ; ¹⁸ baluñ kañoořan du kadun ki bantunřa na ki bařih řiki nafiyaarën. Wal mënř, nahilna nařup ři kadun ki baka na ki nřtaak bti uko wi nameenř ři nři. ¹⁹ Kë woli bařijan uruha, nakhaajala kado kala uko wi nakyaañ kařup këme jibi nakyaañ kařup : uko wi nakyaañ kařup ubi ři bkowan wal mënř. ²⁰ Mënř an nakyaañ kařiini, *Uhaař wi Nařibaři Ařinan ukluñ kařepna ři an kařiini.

²¹ « Nřaañ aluñ kakeeřaar abuk ařin kado bafiřa. Ařin napoř aluñ kakeeřaar abukul kado bafiřa ; bapoř banařara bajug baka kado bafiř baka. ²² Bañaañ bti bařooran řiki nafiyaarën ; kë anřaañ amëban kaliintan te kaban, abuur. ²³ Woli badookan du ubeeka uloñ, nanařiin naya du uloñ umpaři. Na manjoonan, dřupan, naankba nřbeeka nři İtrayel bti bë *Abuk Nřiinř aambi.

²⁴ Yetu akak aji : « Baanhil kamëban bnuura najuk kapelan najukan, këme nalemp kapelan i aklemparuñ. ²⁵ Bařale mëban najuk aliñan na najukan, uko mënř kakëř, kë uwoha hañ pa nalemp na ajugul. Wi bajakuñ ajug katoh awo *Beltebul, we wi bawoñ baankřup ři biki katoh ba? »

In i i ñaañ awoonj kado kaṭi

(Luk 12.2-7)

²⁶ Yetu aji na baka : « Nakdo kaṭi nin ñaañ. Uko bti unhankuñ uluñ kapèn kawinana, kè uko bti ummeniñ uluñ kameeṭana. ²⁷ Uko wi nji kaṭupanañ du bdèm, naṭupan wa na pnak ; uko wi nji kahoopaṭanañ, naṭupan wa du itoh duuṭ.

²⁸ « Nakdo kaṭi banhilaruñ pfiñ uleef aṣè wo baanhilan pfiñ uhaaṣ ; naṭèpan ṭèp nado kaṭi Naṣibaṭi ankaañ mnhina mi ptok uleef na uhaaṣ bti du infernu. ²⁹ Baanji bawaapar nṭiiru nṭèb ktaka knti-inku i? Kè nin uloñ ṭi ṇa uṣè wo uunji ujoṭ bè Naṣibaṭi Aṣinan aam-mee! ³⁰ Kè an, uwel wi bkow bi nan bti udoo fèna. ³¹ Naklèn keeri nin ukoolan, nadèm apel pntuni pi nṭiiru. »

Pdinan kème ppok Yetu

(Luk 12.8-9)

³² Yetu aji na baka : « Ñaañ ankdanuñ ṭi kadun ki bañaañ kè awo naṭaṣaraan, dluñ kadinan ṭi kadun ki Paapa anwoon ṭi baṭi kaji awo naṭaṣaraan. ³³ Kè ñaañ anṣaañ apokèn ṭi kadun ki bañaañ, dluñ kapoka ṭi kadun ki Paapa anwoon du baṭi. »

Pfiyaar Yetu pagar bañaañ

(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Yetu akak aji : « Nawutan kaṣal kaji dbi bi pṭij btiinkar ṭi umundu ; dbi bi pṭij ugut. ³⁵ Dbi pnaakrèn ñaañ na aṣin, ñaaṭ na anin, ñaaṭ na anin ayinul. ³⁶ Bañaañ biki katoh ki ñaañ bakwoonj baṣooradul.

³⁷ « Ñaañ anṇaluñ aṣin na anin apelanaan, aantaañ na pwo na nji. Anṇaluñ abukul apelanaan aantaañ na pwo na nji. ³⁸ Ñaañ anwoonj aankuṇa krut ki nul kadinan phaj ji nji, kapoṣ ṭi kafetṭ ki naan udole wo pkeṭ, aantaañ na pwo na nji. ³⁹ Ñaañ anklaañ pbuuran ubida wi nul aluñ kawaañ wa,

kè anwaañuñ ubida wi nul pa nji aluñ kayeenk wa. »

Anyeenkunj naṭaṣar Yetu, Yetu i i ayeenkunj

(Markut 9.37,41; Luk 9.48; 10.16; Natenan ṭi Yowan 13.20)

⁴⁰ Yetu akak aṭiini aji : « Ñaañ anyeekanañ nji i i ayeenkunj, kè anyeeknuñ, anyilnuñ i i ayeenkunj. ⁴¹ Ñaañ anyeekunj *Naṭupar Naṣibaṭi ṭiki awo Naṭupar Naṣibaṭi, ayeenk baluk banliñuñ na bi Naṭupar Naṣibaṭi ; kè anyeekunj ñaañ naṭool ṭiki awo naṭool, ayeenk baluk banliñuñ na bi ñaañ naṭool. ⁴² Ñaañ ankṭenuñ alonj ṭi bampotèṭaanuñ ṭi baṭaṣar naan biki adaan, udole wo kakoopa kaloolan ki meel mnjoob ka, ṭiki awo naṭaṣaraan, dṭupan na manjoonan, aankwaañ baluk bi nul. »

11

¹ Wi Yetu aṭupunj baṭaṣarul iñeen na batèb uko wi bawoonj i pdo aba aṣè tool aya pjukan na pṭup Uṭup Ulil Unuura du nbeeka nji dko mènṭ.

Yetu ateem bayili biki Yowan Nabattaar

(Luk 7.18-35)

² Wi *Yowan Nabattaar awoonj ukalabuṣ atiink kè baktiiniyaan iko yi *Krittu adoluñ. Ayil wal mènṭ baṭaṣarul kè bahepar Yetu aji : ³ « Iwoon anwoonj i pbi, kème ṇwo biki kayoonk alonj kak? »

⁴ Yetu kè aṣè teem baka aji : « Nayaan nakakalèṣ Yowan uko wi nakwinuñ akuṭ atiink hènk : ⁵ Bakuul bakak awin, banṭakmuñ bapoṣ, bammaakuñ bdoo bajebi kè bandènèmuñ baktiink, bankeṭuñ banaṭa ṭi pkeṭ, Uṭup Ulil Unuura utiinkana ṭi bawaañ. ⁶ Anwoonj aampok pfiyaarèn anuurandèni. »

⁷ Wi baṭaṣar Yowan batooluñ pya kè Yetu aṣè ṭiini na pntuk pi bañaañ ṭi uko wi Yowan aji : « we wi wi nayaan pten du *pndiiṣ ba? Bmaaṣ bi uyook ukṣintuñ ba i? ⁸ Kè we

wi wi naşaan aya pten ba? Ñiint anñëgiin a i? Bankaan iko inuura bawo du itoh yi baših i? ⁹ Kë we wi wi nayaan pten ba? *Naşupar Naşibaŋi a i? Aa dŋupan, nawin ampelun Naşupar Naşibaŋi. ¹⁰ Ul i i upiitun ŋi a aji :

“*Tenan, nayili naan awun ŋi kadunu abomanu bgah.*”^{*}

¹¹ « Na manjoonan, dŋupan, ŋi bañaan bambukiin ŋi kayin ki baat, nin alon aampel pel Yowan ; kë ñaan anwoonun nampoŋi du *Pših pi Baŋi ašë pela. ¹² Du wal wi Yowan Nabattaar te hënkun, bañaan baji bagutar Pših pi Baŋi, kë bantamanun bajaan baneej ŋi pa* . ¹³ Başupar Naşibaŋi bti na Bgah bi Moyit abi ban te du Yowan başup ubi wi Pših pi Baŋi. ¹⁴ Yowan awoon ñaan i Naşupar Naşibaŋi abiin aŋiniyaan wi ajakun *Eli alun kabi kak. Nafiyaar uko mënŋ i? ¹⁵ Ankaan ibaŋ itiinki, atiinkan! »

¹⁶ Yetu akak aji : « Kë bahon biki mbaan anaamntën na bañaan biki kawuun ki? Bawo ji bapoŋ banŋoon du ufeeru ašë ŋëlšër na batënt baka ¹⁷ aji : “Nteeni kë naankii! Nyeeh iyeeh yi pjootan kë naanwoonii!” ¹⁸ Yowan Nabattaar abii, aandee, aandaan poot, kë baji : “Awo na untaayi!” ¹⁹ *Abuk Ñiint kë abii, ade abot adaan poot, kë baji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bako-braar daaşa na bado buŋaan!” Kë bašë ji bayikrën kë ñaan awo na uşal untunja wi Naşibaŋi ŋi iko yi ajaan ado. »

Nbeeka ŋanwoon ŋaandi pfiyaar
(Luk 10.12-15)

²⁰ Wal mënŋ kë Yetu ašë wo ŋi pŋoman na biki nbeeka ŋi adolon mlagre mntum ŋiki baantëlëş nŋida ŋi baka awut pjuban. ²¹ Aji na baka : « Nawuŋani, an biki ubeeka

wi Koratim, nawuŋani an biki ubeeka wi Bettayida. Woli mlagre mandolaniin du an mandolaniin lah du nbeeka ŋi Tir na Tidon^{*}, banfëtun da badobi wohara undi-imaan nşaaku kadiimanaan kë banal pŋëlëş nŋida ŋi baka. ²² Ukaan kë nŋi kaŋupan, ŋi unuur wi pwayëş, uko wi Naşibaŋi akdolanun ulun katam kapel wi biki Tir na Tidon. ²³ Kë an biki Kapernawum, nanun aji nalun kadeenana te du baŋi i? Nabaa ŋëp ŋëp kawalana te du infernu. Woli mlagre mandolaniin ŋi an mandolana lah du ubeeka wi Fodom^{*} uwoha da te hënkun. ²⁴ Ukaan kë nŋi kaŋupan, ŋi unuur wi pwayëş, uko wi Naşibaŋi akdolanun ulun katam kapel wi biki Fodom. »

Pnoorfën pi bannoorun
(Luk 10.21-22)

²⁵ Wal mënŋ Yetu akak aŋup na baka aji : « Paap, Ajug baŋi na mboş, dbeebu wi imenun iko yi bantohi na bammeen, ašë diiman ya bapoŋ bampoŋi. ²⁶ Yoow Paap, wan uwoon uko wi inalon. ²⁷ Paapa awulun iko bti. Nin ñaan aamme nŋi Abukul uko wi nwoon bë mënŋ Paapa a ; kë nin ñaan aamme uko wi Paapa awoon bë mënŋ nŋi Abukul a, na biki ndatun adiiman baka a.

²⁸ « Nabiin ŋi nŋi an bti nankhajun abot anoor pkuŋ, nŋi dhetanan.

²⁹ « Nadoon uko wi nŋu'anan, nado kajuk ŋi nŋi, nŋaas ŋi nan nalon kanoorfën ŋiki djoob bkow akuŋ awalan bkow naan. ³⁰ Ulemp wi nŋi kaŋu'anan uuntami, kë pkuŋ pi nŋi kaŋu'anan pakak awo paandiŋi. »

12

Yetu na unuur wi pnoorfën
(Markut 2.23-28; Luk 6.1-5)

¹ ŋi wal mënŋ, Yetu awo ŋi pmuur nŋeeh ŋi nŋeey ŋi *unuur ulon wi

^{*} 11:10 Malaki 3.1. ^{*} 11:12 Bañaan baji bagutar Pših pi Baŋi, kë bantamanun bajaan baneej ŋi pa këme : bañaan banaŋara Pših pi Baŋi, kë bañaan banjoonun bakdo na pyeenk pa. ^{*} 11:21 Natenan ŋi Itayi 23.1-18. ^{*} 11:23 Natenan ŋi Ujuni 19.24-27.

pnoorfën wi bayuday, kë baťaşaru
banwoon na ubon başe wuur ŋa
adoh ² Bafaritay baloŋ bawin baka
aşe ji na a : « Tenan, baťaşaru bado
uko wi Bgah baneenanuŋ pdo ŋi
unuur wi pnoorfën. » ³ Kë Yetu
aşe teem baka aji : « Naanleyiir
uko wi *Dayiŋ abiiŋ ado i, wi
ubon ukde'uluŋ ul na batënŋul?
⁴ Aya aneej du katoŋ ki Naşıbaŋi,
ajej ipoom yi badoluŋ pa *bŋeŋan
bi Naşıbaŋi ade. Iboom yi ul na
batënŋul bawoon baanwo i kade,
baŋeŋan ŋaŋ bakaan na pde ya.
⁵ Naankak aleyiir ŋi ulibra wi *Bgah
bi Moyit kë ŋi unuur wi pnoorfën
baŋeŋan du *Katoŋ Kaweek ki
Naşıbaŋi baanji banoorfën jibi Bgah
bajakuŋ, kë uunji uwo pjuban
pa baka. ⁶ Kë nşe ŋupan, alon*
awo ŋi ampeli Katoŋ Kaweek ki
Naşıbaŋi. ⁷ Naşıbaŋi aŋup ŋi ulibra
wi nul aji : « *Mñaga mi mi nnumiŋ,
mënŋ uñaakan wa* »* woli nate lah
uko wi mënŋ naanktapar bañaan
biki bŋup, banwoon baanjubani.
⁸ *Abuk ŋiint awoon Ajug unuur
wi pnoorfën. »

ŋiint anŋakmuŋ kañen

(Markut 3.1-6; Luk 6.6-11)

⁹ Yetu awoona da, aşe ya du *ka-
toŋ kañehanaani. ¹⁰ Kë ŋiint alon
anŋakmuŋ ŋi kañen aşe wo da. Ba-
faritay baloŋ baŋal katapar Yetu
bŋup aşe hepara aji : « Bgah bi
nun badinan ŋaŋ ajeban ŋi unuur
wi pnoorfën i? » ¹¹ Kë Yetu aşe
teem baka aji : « Ahoŋ ŋi an i i
unkaneel wi nul ukjotuŋ ŋi bhër
ŋi unuur wi pnoorfën bë aankyaar
wa kapënan? ¹² Kë ŋaŋ aşe pel
unkaneel maakan! Hënk, ŋaŋ ahil
kado bnuura ŋi unuur wi pnoorfën.
»

¹³ Wi wi aŋaŋ aji na ŋiint: «
Taran kañen. » Kë atar ka kë
kajebi, akak ŋi kandukiŋ. ¹⁴ Wi

bafaritay bapënuŋ aşe laŋar jibi bak-
doli kadoo kafij Yetu.

Yetu awo Nalempar Naşıbaŋi

¹⁵ Yetu ame uko mënŋ aşe pën
da. Bañaan batum baťaşa, kë
ajejan baka bti, ¹⁶ aşe lëbar na
baka aji bawut kaŋup ŋaŋ i awo
i. ¹⁷ Uko mënŋ uyuuj kë uko wi
*Itayi *Naŋupar Naşıbaŋi abiiŋ aŋup
udolanaa, hënk, uko mënŋ wii wi :

¹⁸ « *I awoon nalempar naan i nji
ndatuŋ,*

*i nŋaluŋ maakan, i mmaganuŋ,
dluŋ kaŋu Uhaaş wi naan ŋi a*

*aşe ŋup bañaan biki umundu kë
Naşıbaŋi akakan baka batool.*

¹⁹ *Aankjom na nin ŋaŋ aankdo
kaŋaat*

*baankdo kaŋiink pdiimul ŋi igah
jibi awoon aankluŋ kakit bmaaj*

*bandoon abi naay naay
këme kajëmşën pmul pankduhuŋ,*

*hënk kak di di akluŋ kaŋaga
bañaan bannooruŋ*

*te wal wi akluŋ kakakan iko bti iwo
itool ŋi kës ki Naşıbaŋi :*

²¹ *Hënk ŋtaak bti ŋaluŋ kaŋu mn-
haŋ mi ŋa ŋi a. »*

Yetu na Beltebul

(Markut 3.22-30; Luk 11.14-23)

²² Unuur uloŋ baŋij Yetu ŋiint alon
i untaayi uneejuŋ. Awo nakuul abot
biiş bŋup ; ajejana, kë akak aŋiini
akuŋ awin. ²³ Bañaan baŋoŋar fuŋ
aşe ji : « I awoon *abuk Dayiŋ
i? » ²⁴ Wi bafaritay batiinkuŋ
uko mënŋ, aşe ji : « *Beltebul uweek
wi ŋntaayi uwululuŋ mnhina mi
pdook ŋntaayi. »

²⁵ Yetu ame ŋşal ŋi baka aşe ji :
« Woli bañaan biki utaak uloolan
bagut, batok utaak di ; kë woli
biki ubeeka uloolan, këme katoŋ
kaloolan bagut, ubeeka mënŋ këme
katoŋ mënŋ kaankhil kanaŋ. ²⁶ Kë
woli *Tatana adook Tatana, agut
na uleeful : uwole haŋ hum di di
pşihul paknaŋuŋ ba? ²⁷ Naşalanuŋ

* **12:6** Alon awo ŋi ampeli Katoŋ Kaweek ki Naşıbaŋi këme : Uko uloŋ uwo ŋi umpeli Katoŋ Kaweek
ki Naşıbaŋi. * **12:7** Hotey 6.6.

kak i! Woli nji ddookna lah n̄ntaayi ti katim ki Beltebul, banktaṣanaṅ badookna ṅa ti katim ki in ba? Ukaaṅ kē bukal ti ṅleef ṅi baka bakluṅ kadiiman kē naanfaṅi. ²⁸ Bē woli Uhaaṣ wi Naṣibaṭi wi wi nji kadooknuṅ ṅntaayi, *Pṣih pi Naṣibaṭi padobi ban ban ti an keeri.

²⁹ « Hum di di ṅaaṅ ahilanuṅ kaneej du katoh ki ṅiint ammēgaṭuṅ kajej bka bi nul bē aandun atana? Wal mēnt wi wi akhiluṅ kajej bka bi nul.

³⁰ « Anwoon aanwo na nji aṣoorēn, anwoon aanktonkrēn na nji agar. ³¹ Ukaaṅ kē njakan, Naṣibaṭi aluṅ kamiir baṅaaṅ pekadu na buṭaan bi bakṭupuṅ ti a ; kē ṅaaṅ ankkaruṅ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, aankmiira. ³² Kē woli ṅaaṅ aṭup buṭaan ti *Abuk ṅiint, Naṣibaṭi aluṅ kamiira wa, bē woli aṭup buṭaan ti Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, aankluṅ kamiira wa ti umundu wi na du unkmbiij. »

*Bko na mbuk mi ba
(Maci 7.16-17; Luk 6.43-45)*

³³ Yetu akak aji : « Bko bjeb baji babuk mnko mnuura, kē bko bmaakal baji babuk mnko mnwuṭaan. Iji kyikrēnaan bko ti mbuk mi ba. ³⁴ An, pntuni pi ṅfunan, hum di di nahilanuṅ kaṭup uṭup unuura te nawo bado buṭaan? Uko untumuṅ ti kaṭēb ki ṅaaṅ ujaṅ upēn ti mntumul. ³⁵ ṅaaṅ nanuura aji pēnanaan bnuura bi nul ti kaṭēb ki nul ; kē ṅaaṅ nawuṭaan aji pēnanaan buṭaan bi nul ti kaṭēb ki nul. ³⁶ Kē nṣē ṭupan : Ti unuur wi pwayēṣ, baṅaaṅ baluṅ kahepna ti ṅṭup ṅwuṭaan bti ṅi baṭupuṅ. ³⁷ Ti ṅṭup ṅi nu ṅi ṅi bakluṅ kawayēṣaanu katen me iwo natool kēme iduknaanaa. »

Baji na Yetu adiiman kē awoona du Naṣibaṭi

(Markut 8.11-12; Luk 11.29-32)

³⁸ Wal mēnt kē *bajukan Bgah baloṅ na bafaritay baloṅ baṣē ji na

Yetu : « Najukan, ṅṅal ido uko uloṅ unkdiiimanuṅ kē iwo i Naṣibaṭi. » ³⁹ Kē atem baka aji : « An kawuun kawuṭaan ki, kadekuṅ Naṣibaṭi kafet, nawo ti phepar uko unkdiiimanuṅ kē dwo i Naṣibaṭi, naankwin nin uko uloṅ umpaṭi na wi Yonat* *Naṭupar Naṣibaṭi adiimanuṅ. ⁴⁰ Jibi Yonat awoon ṅnuur ṅwajanṅ na ṅtejan ṅwajanṅ ti kayiṅ ki uṭēb uweek, hēnk di di *Abuk ṅiint akluṅ kado ṅnuur ṅwajanṅ na ṅtejan ṅwajanṅ ti bhēr du mboṣ. ⁴¹ Ti unuur wi pwayēṣ baṅaaṅ biki Niniwe baluṅ kanaṭa na baṅaaṅ biki kawuun ki, kadiiman baka kē baduknaana, ṭiki bawut pjukan wi batiinkuṅ uṭup wi Yonat! Kē aloṅ aṣē wo ti ampeluṅ Yonat! ⁴² Ti unuur wi pwayēṣ, naṣih ṅaaṅ i uṭaak wi Faba aluṅ kanaṭa na baṅaaṅ biki kawuun ki kayuuj kē baduknaana, ṭiki awoona du kabaṅ ki umundu pbi katiink uṭup unṭuṅa wi *Falomonṅ naṣih, kē aloṅ aṣē wo ti ampeluṅ Falomonṅ! »

*Untaayi ukak du katoh ki wa
(Luk 11.24-26)*

⁴³ Yetu akak aji : « Untaayi upēnle ti ṅaaṅ i ubiij awo, uji uṅaaṅ du *pndiiṣ kala dko dneej. Woli uunwini, ⁴⁴ uṣē ji : “Dkak du katoh ki naan, ki mpēnnuṅ.” Wi ukakuṅ, uunji uṭēnk da nin uko uloṅ, kaji kawetana kajinṅ, kaboman bnuura. ⁴⁵ Wal mēnt uji uyaar ṅntaayi paaj na uloṅ ṅanwuṭuṅ apel wa ; ṅabi kafēt da. ṅaaṅ mēnt kaṣē kak wal mēnt kawuṭēn kapel kateeku. Kē hēnk di di ukwoon pa kawuun kawuṭaan ki. »

*Bayiṭ Yetu biki mnfaṭan
(Markut 3.31-35; Luk 8.19-21)*

⁴⁶ Jibi Yetu ahumuṅ kaṭiini na baṅaaṅ, kē anin na baṭa'ul baṣē bi du bdig aṅal pṭiini na a. ⁴⁷ Kē ṅaaṅ aloṅ aṣē bi aji na Yetu : « Naan na baṭa'u buk bukuṅ du bdig, baṅal

ptiini na iwi. » ⁴⁸ Kë Yetu aşë teema aji : « In awoon ni? Bahon bawoon başa naan? » ⁴⁹ Wi wi aşaañ atar kañen adiiman başaşarul aşë ji : « Natenan, ni na başa naan biki biki. ⁵⁰ Ñaañ ankdolon uko wi Naşibaţi Paapa anwoon du baţi anjalun, un mënţan awoon aşa naan keme ni. »

13

Uhoñ wi nagur ndeey
(Markut 4.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Unuur mënţ Yetu apen ti katoh aşë ʒo du kaban ki bdëk. ² Bañaan batum babi wal mënţ ańoga, kē adoo paya ti bteem blon aʒo ; kē bañaan bti baduka du pkay, atiinka. ³ Kē aşë ʒepna ti uhoñ aʒup baka nʒup nʒum. Aji na baka : « Na-jaar apen pgur ndeey. ⁴ Wi akgurun, ndeey nlon kē naya ajot ti bgah ; kē nkat nabi ade nā bti. ⁵ Nlon kē nājot ti dko di mnlak, danwoon daanwo na mboş, anaşa ti dko mënţ ʒiki mboş maantumi. ⁶ Kē wi bnuur banaŕi'aañ naşa aşë tēr nā, kē jibi nawoon nāanka intaañ abi kay kay. ⁷ Nlon nājot ti dko di iyiw, kē iyiw idēm afiıklēn nā. ⁸ Nlon kē nājot ti mboş mnuura, awul ndeey. Blon baji bawul mbuk iñeen-week, blon iñeen paaj, blon kak mbuk iñeen nwanjanŕ. ⁹ Ankaan ibaŕ itiiinki, atiinkan! »

We ukaan kē Yetu aji hoñ?
(Markut 4.10-12; Luk 8.9-10)

¹⁰ Başaşar Yetu babi ańoga aşë hepara aji : « we ukaan kē iji khoñ na bañaan ba? » ¹¹ Kē aşë ji na baka : « An, başenan kē name iko injoonanun yi *Pşih pi Baŕi inwoon iimmeetanaa, kē bandukiin, baanţen baka wa. ¹² Ñaañ ankaan, balun kaşena ado pelan, kē anwoon aanka, badoo yeenka uko wi akaan ¹³ Uko mënţ ukaan kē nji kahoñ na baka : ʒiki baji baten, baanji bawin, baji batiink, baanji bate, baanji bame uko wi bajakun. ¹⁴ Hēnk uko

wi *Itayi *Naşupar Naşibaţi abiiñ aʒup udolana pa baka, aji :
“Woli natiink, naankteha te,
woli naten, naankwina win.
¹⁵ Bañaan biki pntaali pi badēnēt
nhaaş
batuh ibaŕ yi baka, adēt kēş,
kaŕi kēş ki baka kawin
ibaŕ yi baka ikuŕ itiiink
uşal wi baka ute
bakakna baŕiyaar
nşē njeban baka.”

¹⁶ Kē an naşē nuurandēn, kēş ki nan kawin, kē ibaŕ yi nan iktiink. ¹⁷ Dʒupan, na manjoonan, başupar Naşibaţi batum na batool batum babi nāl pwin uko wi nakwinun bē baanwin wa, akuŕ anāl ptiink uko wi naktiinkun bē baantiink wa! »

Yetu apiban uhoñ wi nagur ndeey
(Markut 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ Yetu akak aji : « Natiinkan, uko wi uhoñ ujakun wii wi : ¹⁹ Ñaañ antiinkun Uşup wi Pşih pi Baŕi, aşë wo aamme uko wi ujakun Tatana aji bi kapēnan Uşup wi batepiin ʒi kaŕēb ki nul. Awo ji bgah bi uşup ujutun. ²⁰ Kē alon awo dko di mnlak di ndeey nājotun, ayeenk ʒi dko mënţ uşup na mnlilan, ²¹ aşë wo aanka intaañ, aanji ʒijan kaliintan. Wi Uşup ukŕu'an ʒu bajun pnoorana kēme phajana aji bi wutan wutan. ²² Anwoon dko di iyiw, ajaan atiink Uşup, kē manŕaaf, pyok panjaan pafooyan bkow, na pñeebar iko itum nāşē fiıklēn Uşup aneenan wa pbuk. ²³ Anwoon mboş mnuura, ajaan atiink Uşup, kate wa, kaşē buk ndeey. Alon aji buk ndeey iñeen week, alon ndeey iñeen paaj, alon iñeen nwanjanŕ. »

Uhoñ wi umbiilu

²⁴ Yetu akak ahoñ na baka aji : « Natenan uko wi *Pşih pi Baŕi panaamun: Pawo ji ñiint antepiin ndeey nnuura du uŕeehul. ²⁵ Wi bañaan bti baknjojēntun, kē naşooradul aşë bi, agur umbiilu ʒi ptoof pi ndeey aşë ya na bgahul.

26 Wi n̄deey n̄anaŋiin, alum̄en k̄e ugof ukak ap̄en.

27 Balemparul babi aji na a : “Naweek, m̄ent̄ n̄deey n̄nuura n̄i n̄i itepiin du uŋeeh i? K̄e hum di di ujaagal uwoon da ba?” 28 K̄e ateem baka aji : “Naŋooradaan adolon uko m̄ent̄.”

K̄e balemparul baŋe hepara aji : “Injal n̄ya n̄p̄enan wa i?” 29 K̄e ateem baka aji : “A-a, nahilan woli nal̄eb ujaagal kap̄enan n̄deey. 30 Nawutan n̄anaŋa n̄ul b̄ti te wal wi kakit ; ŋi wal m̄ent̄ dlun kaji na bakit : Naduniin nap̄enan ujaagal natan nado idaa nat̄er wa ; naŋe najej n̄deey nahank du pnkuti.” »

Uhoñ wi pbuk pmpoŋi na wi uko utajanaan p̄ŋon

(Markut 4.30-32; Luk 13.18-21)

31 Yetu akak ahoñ na baka aji : «*P̄ŋih pi Baŋi panaam na pbuk pmpoŋi pi ŋaan ajejun atepi du uŋeehul. 32 Pawoonun pmpoŋi ŋi mbuk, paŋale naŋa, pajaan pakak bgof band̄emnun ŋi ugof untepiin ŋi unkintaar, n̄kat n̄adoo ji n̄abi kado int̄an ŋi inah yi ba. »

33 Yetu akak aŋup na baka ŋi uhoñ aji : « P̄ŋih pi Baŋi panaam na bko bntiinku bi ŋaat ajejun anaakr̄en na p̄ŋon ptum, k̄e pataaj bti. »

Uko unkayi k̄e Yetu aji hoñ

(Markut 4.33-34)

34 Yetu aŋup iko yun bti pntuk pi baŋaan na uhoñ, aanji ŋini na baka b̄e aanhoñi. 35 H̄enk, ayuuj k̄e uko wi Natupar Naŋibaŋi ajakun udolanaa, aji :

« *Dlun kahaab̄eŋ mntum kahoñ dlun kaŋup iko immeeniiñ undi-maan wi umundu upaŋaniñ.* »

Yetu apiban uhoñ wi umbiilu

36 Wal m̄ent̄ Yetu aduk baŋaan aŋe kak katoh ; k̄e baŋaŋarul baŋe bi aji na a : « Pibaan un uhoñ wi umbiilu du uŋeeh. » 37 K̄e ateem baka aji : « Antepiin n̄deey

n̄nuura awoon *Abuk N̄iint̄ ; 38 uŋeeh uwoon umundu ; n̄deey n̄nuura n̄awoon baŋaan biki P̄ŋih pi Baŋi ; umbiilu uwoon banjaan baŋaŋ Naguuru. 39 Naŋoorad anjaan atepi umbiilu, awoon Untaayi Uweek, kakit kawoon uba umundu k̄e bakit baŋe wo n̄wanjut. 40 K̄e jibi bajaan bajej umbiilu kaya t̄er, h̄enk di uba umundu ukwohan ; 41 *Abuk N̄iint̄ alun kayil n̄wanjut ŋi nul, n̄alun kadook baŋaan bti bankdolon balon bap̄en ŋi bgah na baŋaan bti bankdolon buŋaan ŋi P̄ŋih pi nul. 42 N̄wanjut n̄af̄el baka du bdoo banyikuñ maakan : dko m̄ent̄ dawo na n̄wooni na udeeb wi pdohr̄en iñiin. 43 Wal m̄ent̄, banwoon batool ŋi k̄eŋ ki Naŋibaŋi balun kajeeh ji bnuur du P̄ŋih pi Naŋibaŋi Aŋin baka. Ankaan ibaŋ itiinki atiinkan! »

Uhoñ wi uwuuru wi bamenuñ na wi m̄nlaak mantamuñ p̄reeŋ

44 Yetu akak aji : «*P̄ŋih pi Baŋi pawo ji uwuuru wi n̄iint̄ alon awinun k̄e bamen du uŋeeh. Akak amen wa aŋe ya na m̄nlan awaap bka bi nul bti, aya nug uŋeeh m̄ent̄.

45 « P̄ŋih pi Baŋi pakak anaam na nawaap anklaan m̄laak mantamuñ p̄reeŋ. 46 Wi awinun plon p̄nuura, aya awaap bka bi nul bti aya anug pa. »

Uhoñ wi bridiya

47 Yetu aji na baka : «*P̄ŋih pi Baŋi pakak anaam na bridiya bi baf̄elun du bd̄ek k̄e baŋiñ n̄t̄eb n̄tum. 48 Wi batumuñ, batuh k̄e bapul ba du pkay aŋe ŋo ajej n̄annuuriin aŋu ŋi icah aŋe f̄el n̄anwoon n̄aanuura. 49 K̄e h̄enk di di ukwoon ŋi uba umundu : n̄wanjut n̄alun kabi kapaŋeŋ bawuŋaan na banwoon batool, 50 kaf̄el bawuŋaan du bdoo banyikuñ maakan : dko m̄ent̄ dawo na n̄wooni na udeeb wi pdohr̄en iñiin. »

51 Yetu ahepar baŋaŋarul aji : « Nateha iko yi n̄tupan̄an bti i? » K̄e

bateem aji : « Aa, ntee. » ⁵² Kë ašë ji na baka : « Kë hënk *najukan Bgah anjukun uko wi Pših pi Bați abot ațaș uko wi ujakuñ anaam na ajug katoh anjaan ajejna ti bka bi nul uko uhalu na ujon. »

Baňaan biki Nataret baanfyjaar Yetu
(Markut 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ Wi Yetu ahoñun na baka han ašë tool aya. ⁵⁴ Aya du dko di akušnaaniin ašë jukan baňaan du *katoh kañehanaani ki baka, kë badoo ñoñar aji : « Tuñ di di akaanun ušal untuñja wi? Hum di di ahilun ado mlagre mi bti ba? ⁵⁵ I mënñan, aanwo abuk nañukan i? Mënñ Mariya awoon anin i, kë bi Yakob, Yotef, Timon na Yuda bawo bața'ul? ⁵⁶ Kë baat bața'ul, baanwo bti ti na un i? Kë tuñ di ameenun keeri iko yi bti? » ⁵⁷ Kë uko wan un-eean baka pfiyaara. Kë ašë ji na baka : « *Națupar Nașibați ti utaakul, na ti katohul meet țañ di di baňaan bawoon baanji bamëbana bnuura. » ⁵⁸ Yetu aando da mlagre mntum țiki baanfyjaari.

14

Pkeț pi Yowan Nabattaar
(Markut 6.14-29; Luk 9.7-9)

¹ Wal mënñ, *Herod nantuñja i *Galilay atiink kë bakțiiniyaan uko wi Yetu. ² Aji na balemparul : « Yowan Nabattaar a! Anața ti pkeț! Ukaan kë aka mnhina mi pdo mlagre! »

³⁻⁴ Herod așal han țiki abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk așin anhumun najeb aniim. Kë Yowan ašë ji na a aanka na pjej Herodiyana kaniim. Herod kë ašë do kë bamoba, atan na mnkorentu afël du ukalabuș. ⁵ Abi ñal pfiña, ašë ti baňaan țiki bașal aji awo *Națupar Nașibați.

⁶ Kë unuur ulon wi Herod akdoon ufettu unkleșanuñ unuur wi abukiin, poonu abuk Herodiyana

kë ašë ki ti kadun ki baňaan kë ulil Herod, ⁷ kë adoo mehna aji awula uko wi akheparulun. ⁸ Anin awuuka, kë aji na Herod : « Wu-laan bkow bi Yowan Nabattaar ti praata. » ⁹ Nașih ajooțani, pmehna pi nul ti kadun ki baňaan biki aduun ufettu pațu kë ado kë aji bațija ba. ¹⁰ Ayil wal mënñ baya bafaal Yowan du ukalabuș. ¹¹ Bațij bkow ti praata awul poonu, kë aňooț ba anin. ¹² Bațașar Yowan babi ajej puum amoy ; ašë ya ațup Yetu.

Yetu ade de'an pntuk pi baňaan
(Markut 6.30-44; Luk 9.10-17; Natenan ti Yowan 6.1-14)

¹³ Wi Yetu ameen uko unțepun, ajej bțeem aya du dko dangaagun ; baňaan wi bamehan me ašë țasa, apëna ñbeeka apoș aya du a. ¹⁴ Wi awaliin ti bțeem ašë win baňaan bațum aňaga baka akuț ajeban bammaakuñ.

¹⁵ Wi utaakal ubanuñ, bațașarul babi aňoga ašë ji na a : « Unuur udobi yob yob, kë dko di ñwoon di dașë gaag, dolan baňaan baya du ñfët bahilna banug uko ude. » ¹⁶ Kë Yetu ašë teem baka aji : « Bayaar we ba? Nawulan baka an bdiid'an bade. » ¹⁷ Kë bașë ji na a : « Nkaha ipoom kañeen na nțëb nțëb. » ¹⁸ Kë aji na baka bațija ya. ¹⁹ Wi wi așaan aji na baňaan bațo ti ujaagal, ašë jej ipoom kañeen yun na nțëb nțëb, akat kęș du bați, abeeb Nașibați ašë kitęș ipoom, awul bațașarul kë bawul baňaan.

²⁰ Baňaan bti bade ayok, kë ba-jejënt iko indukiin. Iko mënñ itum kkaar iñeen na ktëb. ²¹ Ti bandeen bukuñ, biinț bawo iñeen-week ñyaaș iñeen kañeen (5000) ațu na baat na bapoț.

Yetu apoș ti bdëk duuț
(Markut 6.45-52; Yowan 6.15-21)

²² Wi baňaan babahan ba pde, Yetu ado kë bațașarul bapaya ti

bteem ajota kadun, pya umban wundu, ul kë aşë duka ațiișan bañaan. ²³ Wi adolunj kë bañaan bațiiși, apaya du pnkunj duuț agaag aňehan Nașibați. Wi utejan ubanuñ, kë awoha da ul aloolan. ²⁴ Wal mënț bteem badobi low low pkay, kë nmaaronj nqaxintj șintan ba țiki uyook uunkyook ataanj na umban wi bakyaan.

²⁵ Kaya uhaan nguk, kë aşë bi ți baka apoș poș ți bdëk. ²⁶ Wi bațașarul bawinuluñj kë akpoș ți bdëk, bañoñar fuț aşë ji : « Ujurte wa » aşë jun pñajar țiki balënki. ²⁷ Ți dko mënț, kë Yetu aşë țiini na baka aji : « Nawutan kahaajala, nji a, nawutan kalënk. »

²⁸ Piyeer kë aşë ji na a wal mënț: « Ajugun, woli iwi a na manjoonan, jakaan mpoș ți meel mbi du iwi. » ²⁹ Kë Yetu aji na a : « Biini. » Kë Piyeer awala ți bteem, apoș ți meel atool pya du Yetu. ³⁰ Kë, wi atiinkunj uyook aşë lënk, ajun pneej ți meel aşë huuran aji : « Ajugun, buuranaan! » ³¹ Ți dko mënț, kë Yetu aşë tar kaňen amëbana aşë ji na a : « Iwi inwoonj iinfyaar akëșan, we ukaanj kë iwo na nșal nteb ba? » ³² Wi bapayiiñ ți bteem kë uyook ușë țañan. ³³ Banwoonj ți bteem banup adëman Yetu aşë ji : « Na manjoonan, iwo Abuk Nașibați. »

Yetu ajeban bamaakal du utaak wi bagenaterenj
(Markut 6.53-56)

³⁴ Wi Yetu na bațașarul bamuun, aşë ban du pkay du utaak wi bagenaterenj. ³⁵ Bañaan biki dko mënț bayikrëna aşë yil kë bațup ți utaak bti aji abii, kë bașë țija bañaan bti bammaakunj. ³⁶ Baji bakooța kajina a awut baka baban țañ kambiint ki bayeti bi nul, kë bambanuñ ka bti bajebi.

* **15:2** Bë baaňñow iňen : Bafaritay baji baňow iňen kațașna udolade wi baka. * **15:4** Ppën 21.27; 20.12.

15

Pjukan pi bantohi bayuday
(Markut 7.1-13)

¹ Ți nnuur mënț, *bafaritay na *bajukan Bgah balonj bapëna Yerutalem abi aňog Yetu aşë hepara aji : ² « we ukaanj kë bațașaru baanji bațaș udolade wi bajon, babaa ji bade bë baanji baňow iňen*? »

³ Kë Yetu ateem baka aji : « Kë an, we ukaanj kë naanji națaș uko wi Nașibați ajakunj, kașë kațaș udolade wi nan ba? ⁴ Nașibați aji : “Mëbaan șaaș na naan bnuura” kë “Ñaan ankkarunj așin këme anin, pkeț pakwoonj baluk bi nul.” * ⁵ Kë an, nașë ji woli ñaan aji na așin këme anin : “uko wi nhilanunj lah kațënknu uwo wi Nașibați” ⁶ ahilan keeri kawut pmëban așin na anin. Hënk di udolade wi nakjukanunj uțuunj kë nagar Uțup wi Nașibați. ⁷ An balagare, *Itayi *Națupar Nașibați afañ wi ațupuñ țian aji :

⁸ “Pntaali pi paji padëmanaan na mntum țañ

kë uhaaș wi pa ușë lowën.

⁹ Btejan bi baka baanjakën nin uko ulonj

iko yi bakjukanunj iwo udolade wi bañaanj țañ.” »

Iko injaanj ițu ñaan ațop ți këș ki Nașibați

(Markut 7.14-23)

¹⁰ Wi wi Yetu akaanj adu pntuk pi bañaan aji na baka : « Natiinkan nabot name! ¹¹ Mënț uko unjaan uneejna ți mntum ujaanj uțopan ñaanj ți këș ki Nașibați, uko unkpënnunj ți mntum mi nul wa. »

¹² Bațașarul baňoga wal mënț aşë ji na a : « Imeha kë *bafaritay badeebaț jibi iktjiniinj hënk i? »

¹³ Kë aşë teem baka aji : « Bko bi Paapa anwoonj du bați awoonj aantëpii balunj kalëbana. ¹⁴ Nawutan baka : bawo bakuul banknțonunj bakuul. Nakuul ațonjle

atenŋul nakuul, bukal batëb bti baya jot du bhër. »

¹⁵ Piyeer ayeen bŋup ašë ji na a : « Pibanun uko wi iŋpuŋ hënk. » ¹⁶ Kë aji na baka : « An kak, hënk di nawaanŋuŋ nšal te hënkunŋ? ¹⁷ Naamme kë uko bti unneejuŋ ŋi mntum mi ŋaan uji uŋëp du kayiŋ, kapën du bnŋeeh, ¹⁸ bë uko umpënuŋ ŋi mntum uwoona du uhaaş meet. Wuŋ mënŋan ujaan uŋopan ŋaan ŋi kës ki Našibaŋi. ¹⁹ Du uhaaş meet di di iko itëŋt yi ijaan iwoona : nšal ŋwuŋaan, bfiŋar, ppi-inŋ na ahar ŋaan këme ayin ŋaan, pjuban pi piinŋ, kakaŋi, ŋŋilan na pŋup buŋaan ŋi baŋaan, bkuutar. ²⁰ Iko mënŋt ijaan iŋopan ŋaan, kë pde bë iinŋnow iŋen paanji paŋopan ŋaan†. »

Pfiyaar pi ŋaaŋ anwoon aanwo nayuday

(Markut 7.24-30)

²¹ Wi Yetu apënuŋ da ašë ya du nŋaak ŋi Tir na Fidoŋ ²² Kë ŋaaŋ alon j utaak wi Kanaan anwoon du utaak mënŋt ašë pën ahuuran aji : « Naweeek, *abuk Dayiŋ, ŋagi'aan! Untaayi unooran poonu abuk naan maakan. » ²³ Yetu aanteema nin uko ulon. Baŋaşarul kë bašë ŋoga akooŋa aji na a : « Dookana, anooranun na phuuran pi nul. »

²⁴ Kë Yetu ateem aji : « Našibaŋi ayilën ŋaŋ pa nŋaneel ŋi *Itrayel ŋanneemuŋ. » ²⁵ Kë ŋaaŋ ašë baan aŋup ŋi kadun ki Yetu aji na a : « Naweeek, biin iŋënkën! »

²⁶ Kë aji na a : « Uunuura bajej pde pi bapoŋ bawul ŋbuš ŋmpoŋi†. »

²⁷ Kë ateem aji : « Naweeek, ifaŋi, kë ŋbuš ŋmpoŋi nŋašë doo ji ŋade ituk inkjotnuŋ du umeeša wi bajug ŋa. »

²⁸ Wi wi Yetu ašaan aji na a : « ŋaaŋu, pfiyaar pi nu padëmi! Uwoon jibi inaluŋ! » Wal mënŋt kë abukul ašë bi jeb jeb.

Yetu ajeban bamaakal batum

²⁹ Yetu apën da ašë ya umbaŋ wi *bdëk bi Galilay. Apaya du pnkuŋ aŋo. ³⁰ Baŋaan batum babi ŋi a, aŋi bankjiinkunŋ, bakuul, banŋakmuŋ, babiŋš bŋup, na bamaakal batum kak, abëkan ŋi ihoŋt yi Yetu ; kë ajeban baka. ³¹ Baŋaan baŋonŋar wi bawinuŋ banwoon baanhil bŋup kë baktup, banŋakmuŋ kë bajebi, kë bankjiinkunŋ kë bakpoš bnuura, kë bakuul bakwin. Badëman wal mënŋt Našibaŋi i *Itrayel.

Yetu akak ade de'an baŋaan batum

(Markut 8.1-10)

³² Yetu adu baŋaşarul wal mënŋt ašë ji na baka : « Dŋaga baŋaan biki, ŋnuur ŋwajaŋt ŋi ŋi, ŋi bawo i na ŋi kë baanka uko ude. Mënŋal baŋiŋš na ubon : bahilan kaya kajot ŋi bgah. » ³³ Kë baŋaşarul bašë ji na a : « ŋi dko dangaaguŋ di, ŋuŋ di nŋkaanuŋ uko de unkhilanuŋ kayokan baŋaan batum biki? »

³⁴ Kë aji na baka : « Nawo na ipoom hum? »

Kë bateem aji « Ipoom paaj na kalon na nŋëb ŋlon ŋmpoŋi. » ³⁵ Kë Yetu ašë ji na baŋaan baŋo ŋi mboš ; ³⁶ ašë jej ipoom paaj na kalon yuŋ na nŋëb ŋuŋ, abeeb Našibaŋi, akitëš ya ašë wul baŋaşarul, kë bafaš baŋaan. ³⁷ Bade bti adoo yok. Baŋaşar Yetu kë batuman kkaar paaj na ploŋ na iko indukŋiŋ. ³⁸ Baŋaan bandeŋ bawo biinŋt iŋeen-week ŋbaakër ŋyaaš iŋeen (4000), aŋu na baat na bapoŋ. ³⁹ Wi Yetu adoluŋ baŋaan kë baŋiŋš, wi wi ašaan apaya ŋi bŋëem aya utaak wi Magadan.

16

Bafaritay bahepar Yetu uko un-

kdiimanuŋ kë awo i Našibaŋi

(Markut 8.11-13; Luk 12.54-56)

† 15:20 Paŋopan : Yetu aanŋtiiniyaan ŋi dko di uko wi pjint, bafaritay baji baŋow iŋen kaŋaşna udolade wi baka. † 15:26 Nbuš ŋmpoŋi : Wal mënŋt bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo ŋbuš.

1 *Bafaritay na *bataduk babi ti Yetu wal mēnt, ala ptaawana ašē hepara uko unktiimanuŋ kē awo űaanaŋ i Našibaŋi. 2 Kē Yetu ašē teem baka aji : « Woli unuur uya pjot kē baŋi bajeenki naji naji : “Dko daluŋ kajeeh faan.” 3 Kē na nfa kub, baŋi bajēnle naji : “Ušubal ušub nŋa.” Naji name uko wi iko yi baŋi ijakuŋ, ašē wo naanhil pyikrēn uko wi Našibaŋi akdolun nŋa di. 4 An baűaanaŋ bawuŋaan biki, nandekuŋ Našibaŋi kafet, nahepar uko unkyu-ujun kē dwo i Našibaŋi. Naankwin uko ulon umpaŋi na wi Yonat* *Naŋupar Našibaŋi adiimanuŋ. » Wi wi Yetu ašaan aduk baka da, aya na bgahul.

Uko utaajanaani pšon wi bafaritay na bataduk

5 Yetu na baŋašarul baya bdēk umban wundu. Kē baŋašarul bašē űilma pŋij ipoom. 6 Kē Yetu ašē ji na baka : « Natenan bnuura, nalipariin uko utaajanaani pšon wi *bafaritay na *bataduk. 7 Baŋašarul kē bašē űiini bukal bukal aji : « Aűiini haŋ űiki nŋentŋij ipoom. »

8 Kē Yetu ammeen uko wi baŋűiiniyaanuŋ aji na baka : « An, nanwoon naanfiyaar akēšan, we ukaanaŋ kē naŋűiiniyaan pwo naanűij ipoom ba? 9 Naandobi yikrēna te hēnkuŋ iko yi naw-inuŋ i? Naanleš wi nkitšun ipoom kaűeen pa biinű iűeen-week-kaűeen nŋyaaš iűeen (5000) i? Kē kkaar hum kantumuŋ ipoom ki ki nayaanaanuŋ ba? 10 Kē wi nkitšun ipoom paaj-na-kalon pa biinű iűeen-week-nŋbaakēr nŋyaaš iűeen (4000)? Kē kkaar hum kantumuŋ ipoom ki ki nayaanaanuŋ? 11 Kē hum di di nawoon naamme kē mēntűiiniyaan ipoom? Dji nalipara uko utaajanaani pšon wi bafaritay na bataduk. »

12 Baŋašar Yetu bayikrēn wal mēnt kē aji na baka balipara pjukan pi bafaritay na bataduk, mēnt uko utaajanaani pšon wi bajaanaŋ badolna ipoom wa.

Piyeer aji Yetu awoonŋ Krittu
(Markut 8.27-30; Luk 9.18-21)

13 Yetu aya na baŋašarul du utaaŋ uűűogun ubeeka wi Fetare-Filip ašē hepar baka aji : « Baűaanaŋ bašal aji *Abuk űiiniű awo in ba? » 14 Kē bateem aji : « Balon baji iwo *Yowan Nabattaar ; kē balon baji iwo *Eli Naŋupar Našibaŋi kē balon kak baji iwo Yeremiya kēme alon űi *baŋupar Našibaŋi bandukiinŋ. »

15 Kē ašē ji na baka : « Kē űi an, nji dwo in ba? » 16 Timon Piyeer kē ateema aji : « Iwo *Krittu, Abuk Našibaŋi ajuŋ ubida. » 17 Kē Yetu ašē ji na a : « Inuurandēni iwi Timon abuk Yonat. Mēnt űaanaŋ najēn aűupiin manjoonan man, Paapa anwoon du baűi a. 18 Kē nšē jaku : Iwo Piyeer*, pnduba panjaanaŋ pamēban katoh, ilun kamēban bankfiyaarnuŋ. Pkeű paankhilan kanaű űi kadun ki baka. 19 Dluŋ kawulu iniigšaani yi Baűi : uko wi ikpokun űi mboš ulun kapokana du baűi, kē uko wi ikdinanuŋ űi mboš, ulun kadinana du baűi. » 20 Wi wi ašookun baŋašarul aji na baka bawut kaűup nin űaanaŋ kē ul awoon Krittu.

Yetu aűup aji alun kakeű kabot kanaűa űi pa

(Markut 8.31-33; Luk 9.22-27)

21 Unuur mēnt wi wi Yetu ajunuŋ pdiiman baŋašarul kē awo i pya Yerutalem, kahaj da maakan űi iűen yi bantohi, *baűeűan baweek na *bajukan Bgah. Balun kado bafiűa, unuur uwajantēn ašē naűa űi pkeű. 22 Piyeer apula kē bagaagi ašē jun pűoman na a aji : « Ajugun, dűehan Našibaŋi abuuranu uko waű! Nin ukoolan uunkdolu! »

* 16:4 Natenan űi Yonat. * 16:18 Piyeer : Dawoon pnduba kēme plaak.

²³ Ké Yetu ašë wugša aji na Piyeer : « Lowaan, iwi Fatana! Inaŋ ti bgah aneenanaan pŋëp. Iinji kla uko wi Našibaŋ aŋaluŋ, iji kla uko wi bañaan baŋaluŋ. »

²⁴ Ké wi wi Yetu ajakuŋ na baŋasarul bti : « Woli ñaan aŋal kaŋašën, awo kaŋilma uleeful kakunja krut ki nul kadinan phaj ji nji kašë kaŋašën woli ado akeŋ. ²⁵ Ñaan ankšaluŋ pbuuran ubida wi nul aluŋ kawaaŋ wa ; ké anklun kawaaŋ ubida wi nul pa nji aluŋ kabuuran wa. ²⁶ We uwoon ñaan aka pyok pi umundu bti, woli aneemandën uhaaš wi nul? We wi ñaan ahilanuŋ kawul kabuuranaan uhaaš wi nul. ²⁷ *Abuk Ñiint aban ti pbi na mndëm mi Ašin na nwanjuŋ ni nul. Wal mënŋ awayëš ñaan andoli ti mnwo mi nul. ²⁸ Dŋupan na manjoonan : baloŋ ti banwoon nŋa ti baankkeŋ bë baanwin Abuk Ñiint ké abi ji naših. »

17

Uleef wi Yetu bti utëlšaa
(Markut 9.2-13; Luk 9.28-36)

¹ Wi ŋnuur paaj ŋaŋëpuŋ ké Yetu ašë jej bi Piyeer na Jakob na Yowan aŋa Jakob aya na baka du pnkuŋ pweek ké багааgi. ² Uleef wi nul ké ušë ŋëlša ti kadun ki baka : kaara di nul dajeeh ji unuur, ké imiša yi nul ikak afaat feh. ³ Ti dko mënŋ, ké baŋasar Yetu bašë win *Moyit na *Eli ké bakŋiini na a.

⁴ Wal mënŋ ké Piyeer ašë ji na Yetu : « Ajugun, unuura ŋwo ti dko di. Inaŋ le katar iloona iwajant; kalon kawo ki nu, kalon ki Moyit, kandukiin kawo ki Eli. »

⁵ Ahum kaŋiini, ké kanfëluŋ kalon kanknuuruŋ kašë mara mara abi awun baka, ké pdiim ploŋ pašë pëna ti ka aji : « Iwi iwoon abuk naan, dŋalu maakan, dmaganu! Nadoon katiinka! »

⁶ Wi baŋasar Yetu batiinkuŋ pdiim mënŋ ašë lënk maakan ajot afët kës ti mboš. ⁷ Ké Yetu ašë ñog aban baka ašë ji : « Nanaŋiin, nawutan kalënk. » ⁸ Wi bakatuŋ kës, baankak awin nin alon, ké Yetu taŋ awohan da.

⁹ Wi bakwaliin pnkuŋ, ké Yetu ašë ji na baka : « Nakŋup nin ñaan alon uko wi nawinuŋ, te wal wi *Abuk Ñiint aklun kanaŋa ti pkeŋ. »

¹⁰ Baŋasar Yetu bahepara aji : « we ukaaŋ ké *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ji *Krittu ado kabi. »

¹¹ Ké aŋem baka aji : « Na manjoonan Eli awo i kabi, kakakan iko bti ti bgah. ¹² Ké nšë ŋupan, Eli adobi bi, ké baanyikrëna, bahajana, adola jibi baŋaluŋ. Hënk kak di di Abuk Ñiint aklun kahaj ti iñen yi baka. » ¹³ Wal mënŋ, ké baŋasarul bašë yikrën ké awo ti pŋiiniyaan *Yowan Nabattaar.

Yetu ajeban napoŋ i untaayi ukyewlënuŋ

(Markut 9.14-29; Luk 9.37-43a)

¹⁴ Wi Yetu na bi Piyeer, Jakob na Yowan bakakuŋ du dko di pntuk pi bañaan pawoon, ké ñiint alon ašë bi ti Yetu aŋup ti kadunul aji na a : ¹⁵ « Nawweek, ñagiin abuk naan. Aji jot kako, ahaj maakan : ŋyaaš ŋŋum aji jot ti bdoo, ulon kak aji jot ti meel. ¹⁶ Dŋija baŋasaru ké baanhilan ajebana. »

¹⁷ Ké ašë teem aji : « Nawo bañaan bawuŋaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaŋo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naŋijaan napoŋ ti. » ¹⁸ Ké Yetu ašë lëbar na untaayi ké upën ti napoŋ, ké ajeb ti dko mënŋ.

¹⁹ Baŋasar Yetu багааg na a ašë hepara aji : « we ukaaŋ ké un, ŋënhilan adook untaayi mënŋ? »

²⁰ Ké aŋem baka aji : « Naanfiyaar akëšan. Dŋupan na manjoonan, woli naka lah pfiyaar panliuŋ na pbuk pi maaj, najile na pnkuŋ pi : Pënan ti, papën da.

Uunkka nin uko ulon wi nawoon naankhinan pdo. ²¹ [Kë untaayi utent wun, pñehan Naşibaţi na pyiman tañ pahilanun pdook wa.]

Yetu aţup pkeţ pi nul uyaas utëbantën

(Markut 9.30-32; Luk 9.43b-45)

²² Yetu na baţaşarul bawo bti du *Galilay, kë aşë ji na baka : « *Abuk Ñiinţ abi kawulana du bañaan, ²³ balun kafina, unuur uwajanţën aşë naţa ţi pkeţ. » Kë başë jooţan maakan.

Yetu na Piyeer baluk daaşa di Katoh Kaweek ki Naşibaţi

²⁴ Yetu na baţaşarul baban ubeeka wi Kapernawum. Kë bako-braar daaşa di *Katoh Kaweek ki Naşibaţi başë bi ţi Fimon Piyeer ahepara aji : « Jëm najukan i nan aji luk daaşa di Katoh Kaweek ki Naşibaţi i? »

²⁵ Kë ateem baka aji : « Aa. Aji luk da. »

Wi aneejan neej ţi katoh kë Yetu aşë ji na a : « Fimon, we wi işalun ţi uko wi ba? In awoon kaluk başih biki umundu wi daaşa ba? Babuk baka këme balon bampaţi. »

²⁶ Kë ateem aji : « Bañaan bampaţi baka. »

Kë Yetu aşë ji na a : « Babuk başih keeri baanwo i kaluk. ²⁷ Kë un nşë wo nñnjal pţij bţup. Yaan du bdëk, ifël kabuuţi, uţëb uteek wi ikpënanun, haabëşan wa mntum : itënk pataka da pankkëşun pluk daaşa di naan na di nu. Jejan pa iya iluk daaşa di nja batëb. »

18

In adëmnun ţi an?

(Markut 9.33-37; Luk 9.46-48)

¹ Baţaşar Yetu babi ţi a wal mënt aşë hepara aji : « In adëmnun du *Pşih pi Baţi ba? ² Kë aşë du napoţ alon aţu'a ţi ptoof pi baka, ³ aşë ji : « Na manjoonan dţupan,

woli naankak anaam ji bapoţ, nin naankneej du Pşih pi Baţi. ⁴ Ukaan kë ankwoon naweek du Pşih pi Baţi awoon ankwalanun uleeful kakak ji napoţ i. ⁵ Kë ñaan anyeenkun napoţ ji i ţi katim naan, nji ţi uleef naan i i ayeenkun. »

Naţaaaraan kawuuk bañaan bapuban

(Markut 9.42-48; Luk 17.1-2)

⁶ Yetu akak aji : « Ñaan ankdolon alon ţi bapoţ biki*, banfiyaarnun ajot ţi pjuban, uhokan pa a batana plaak pweek bayoorana du bdëk. ⁷ Bañaan banwoon ţi umundu bawuţani ţiki iko inhinanun kado baka bajuban itumi. Iko mënt iinhinan kawaaņa, kë ñaan anşaan aţij ya aşë wuţan!

⁸ « Woli kañen ki nu, këme kahoţ ki nu iţu kë ikjuban, falan ya ifël du kalowan. Uhokan iya baţi na kañen këme kahoţ kammuksiin, kë di iya infernu du bdoo bawoon baankjëmşa na iñen itëb na ihoţ itëb. ⁹ Kë woli pkëş pi nu paţu'u kë ikjuban, lookşan pa ifël du kalowan. Uhokan iya baţi na pkëş ploolan, kë di bafëlu du bdoo bi infernu na këş ktëb.

¹⁰ « Naţaaaraan kabeeh alon ţi bapoţ biki. Na manjoonan, nwanjut ņi baka ņaji ņanaţ wal undoli du kadun ki Paapa anwoon du baţi. ¹¹ [*Abuk Ñiinţ abi bi pbuuran bambiin aneem.] »

Uhoñ wi unkaneel unneemun

(Luk 15.3-7)

¹² Yetu ahoñ aji : « we wi naşalun ţi uko wi ba? Woli ñaan alon aka ņkaneel iñeen-week kë ulon uşë neem, aankduk ņkaneel ņandukiin du pnkun kaya pla uloolan unneemun i? ¹³ Dţupan, woli awin wa, aji lilandër unkaneel uloolan wun kapel ņandukiin ņanwoon ņaanneemi. ¹⁴ Kë hënk kak di di

* **18:6** Bapoţ biki : Yetu aţiniyaan ţi banfiyaarun, bukal bakakun ji bapoţ.

Aşinan anwoon baŋi awoon aanjal alon ŋi bampoŋi biki aneem. »

Pmiir atēntul

¹⁵ Yetu aji kak : « Woli atēntu anfiyaaruŋ ajubanu, yaan iwina, iŋiini na a, an batēb ŋaŋ. Woli atiinku, kēme kē ika'a. ¹⁶ Kē woli aandi ptiinku, duun ŋaan alon kēme batēb, nahilna nado jibi *Ulibra wi Naşibaŋi ujakun: *naboman uko bti ŋi kadun ki bamaar batēb kēme bawajanŋ.*^{*} ¹⁷ Akak le wo aandi ptiink baka, kŋup pntuk pi banfiyaaruŋ ; woli apok ptiink baka, jejana ji ŋaan anwoon aanfiyaar Naşibaŋi kēme ji nakobraar daaşa[†]. ¹⁸ Dŋupan, na manjoonan : iko bti yi nakpokun ŋi mboş ilun kapokana du baŋi, kē iko bti yi nakdinanun ŋi mboş ilun kadinana du baŋi.

¹⁹ « Na manjoonan dkak aŋupan, woli baŋaan batēb ŋi an ŋi mboş batiinkar aŋehan uko ulon wi baŋaluŋ, Paapa anwoon du baŋi ado wa pa baka. ²⁰ Aa, dko di baŋaan batēb kēme bawajanŋ bayitun ŋi katim naan, dji kawo ŋi ptoof pi baka. »

Nadoon kamiir batēntan

²¹ Timon Piyeer aŋog Yetu wal mēnt aşē hepara aji : « Ajugun, nyyaaş hum ŋi ŋi nwoon kamiir atēnt naan woli ajubanaan? Dwo kamiir te nyyaaş paaj na ulon i? »

²² Kē Yetu ateema aji : « A-a, mēnkjaku nyyaaş paaj na ulon ŋaŋ, nyyaaş ŋi iwoon i kamiira ŋawo kaban iŋeen-paaj-na-ulon (70) nyyaaş paaj-na-ulon.

²³ « Hēnk di *Pşih pi Baŋi pawoon: pawo ji uko wi naşih anjalun pten jibi balemparul badolun na itaka yi nul. ²⁴ Ajun pten, kē başē ŋija alon anŋeeŋulun itaka intumun pŋum paŋ. ²⁵ ŋiint mēnt aşē aanka uko uluki itaka mēnt; kē naşih aşē ji bawaapa ul na aharul, na babukul na iko

bti yi akaan, bahilna bakakan uko wi aŋeeŋun. ²⁶ Nalemparul un kē aşē ŋup ŋi kadun ki naşih aji na a : « Miiraan, dlun kaluku ya bti! » ²⁷ Naşih aŋagi'a aşē wutara itaka yi aŋeeŋulun awuta kē ayaa.

²⁸ « Nalemp mēnt apēn aşē yit na atēntul alon i bawoon ŋi ulemp anŋeeŋulun ktaka kntiinku. Atiika adoo kak i pfiiklēna aşē jaka : « Lukaan uko wi iŋeeŋun! » ²⁹ Atēntul kē anup akooŋa aji na a : « Miiraan, dlun kaluku! » ³⁰ Kē undu aşē pok, ado kē bawata ukalabuş ayoonkna alun aluk uko wi aŋeeŋun. ³¹ Wi balemp bandukiin bawinun uko unŋepun, bajooŋan maakan aşē ya akakalēş wa bti naşih.

³² « Kē naşih ado kē baŋija nalemp mēnt aşē ji na a : « Iwi nalemp nawuŋan i! Dwutaru itaka bti yi iŋeeŋun ŋiki ikooŋen aji ndo haŋ ; ³³ iwo i lah kak kaŋaga atēntu jibi ŋi ŋagi'iiŋ. » ³⁴ Adeebaŋ maakan aşē wula baŋaan bahajan baŋaan te wi akluŋ kaluk uko bti wi aŋeeŋun. »

³⁵ Kē Yetu aşē kak aji : « Hēnk di di Paapa anwoon du baŋi akluŋ kado andoli ŋi an, woli naammiir batēntan na manjoonan ŋi iŋeb yi nan. »

19

Yetu aŋiiniyaan uko wi bniim (Markut 10.1-12)

¹ Wi Yetu aŋupun iko yan aba, aşē pēn ŋi utaak wi *Galilay aya umban wi *Yuda unwoon du plut pi *Yordan. ² Baŋaan batum baŋaşa da kē abot ajeban bamaakal.

³ *Bafaritay balon baŋal pŋaawana, aşē ŋoga ahepara aji : « Bgah bi nun badinan ŋaan abubara adook aharul ŋi bniim i? »

⁴ Kē Yetu ateeem baka aji : « Naanleyiir uko wi Ulibra wi Naşibaŋi ujakun i kē du ujuni Naşibaŋi apaş

☆ 18:16 Pleşan 19.15. † 18:17 Bakobraar daaşa : Bayuday bajej baka ji bado buŋaan banwoon baanwo biki pntaali pi Naşibaŋi. ☆ 19:4 Ujuni 1.27.

bañaanj kē bawo ñiint na ñaaṭ[☆] »
 5 aṣē ji : « *Way ukaanj kē ñiint
 akluj kaduk aṣin na anin kawo
 na aharul, bakak ñaanj alooman.* »[☆]
 6 Hēnk, baankak awo bañaanj batēb,
 bawo ñaanj alooman. Ñaanj awu-
 tan keeri kagar uko wi Naṣibaṭi
 anaakrēnuj. »

7 Bafaritay bahepara aji : « Keeri
 we ukaanj kē *Moyit aji ñaanj awo
 i kapiit ñaaṭ kakaarta kankyuuuj
 kē bniim babaa, kabaa kadooka? »

8 Kē ateem aji : « Mndēm mi
 ŋhaaṣ ŋi nan manṭuuuj kē Moyit adi-
 nanan uko mēnt. Kē uṣē wo uunwo
 haṅ du ujuni. 9 Dṭupan, woli ñaanj
 adook aharul anwoonj aampiint na
 ñaanj alonj nampaṭi, aṣē niim alonj,
 ajuban pjuban pi piint. »

10 Baṭaṣarul bajaka aji : « Woli
 hēnk di uwoonj kawo pa ñiint na
 aharul, uhokan pwut bniim. »

11 Kē Yetu ateem baka aji : «
 Mēnt bañaanj bti bahilanuj kadi-
 nan pjukan pi mēnt, biki Naṣibaṭi
 aṭenuj kē bahilani ṭaṅ bahilanuj.
 12 Iko itum ihinan kaneenan biint
 baniim : balonj baanhilan bniim
 ṭiki babuka buka haṅ, balonj ṭiki
 bakaṣ baka, balonj kak pṣih pi Baṭi
 paji paṭu baanji baniim. Ñaanj an-
 hinanuj pte uko wi, ateen wa! »

*Yetu ayeenk bapoṭ bnuura
 (Markut 10.13-16; Luk 18.15-17)*

13 Bañaanj baṭij Yetu bapoṭ pa apaf
 baka iñen, abot añehandēr baka, kē
 baṭaṣarul baṣē ŋoman na baka. 14 Kē
 Yetu aṣē ji : « Nawutan bapoṭ babi
 ṭi nji, nakneenan baka, ṭiki *Pṣih pi
 Baṭi pawo pi banwoonj ji baka. »
 15 Wi wi aṣaanj apaf baka iñen aṣē ya
 na bgahul.

*Yetu na ñiint nayok
 (Markut 10.17-31; Luk 18.18-30)*

16 Ñiint alonj abi aṅog Yetu aṣē
 hepara aji : « Najukan, we wi
 nwoonj kado unuura kakaana
 ubida wi mnṭo? »

17 Kē ateema aji : « we ukaanj
 kē ikheparaan uko unuura wi ñaanj
 awoonj i kado? Alooman ṭaṅ annu-
 uriinj, Naṣibaṭi a. Woli injal kayeenk
 ubida wi mnṭo kdo kado uko wi
 Bgah bajakuj. »

18 Kē akak ahepara aji : « Iko
 ihonj? »

Kē ateema aji : « Iinkfiṅ ñaanj,
 iinkpiint na ahar ñaanj kēme ayin
 ñaanj, iinkkiij, wutan katapar ñaanj
 uko wi awoonj aando, 19 mēbaan
 ṣaaṣ na naan bnuura, ŋalan atēntu
 jibi injaluj uleefu. »

20 Kē naṭaṣa uṅ ateema aji : « Iko
 mēnt bti ddo ya. We wi nkaanj
 aduka pdo? »

21 Kē Yetu aji na a : « Woli
 injal kawo ñaanj anjaanj ado uko bti
 unliṅ Naṣibaṭi, kya, kawaap iko yi
 ikaanj bti kaṣē jej itaka mēnt kaṭen
 bajuuk, kka pyok du baṭi. Wal mēnt
 kṣē bi kaṭaṣēn. » 22 Wi naṭaṣa
 uṅ atiinkuj uko mēnt, aṣē ya na
 pjooṭan, ṭiki ayok maakan.

23 Wi wi Yetu aṣaanj aji na
 baṭaṣarul : « Dṭupan na manjoonan
 pneej du *Pṣih pi Baṭi patam nayok
 maakan. 24 Aa, dṭupan kak uko wi :
 Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali
 uneej ṭi bhēr bi kaguja kē di nayok
 aneej du Pṣih pi Baṭi. »

25 Wi baṭaṣarul batiinkuj uko waṅ
 bañonjar fuṭ aṣē ji : « Kē in ahilanuj
 keeri kabuur? »

26 Kē Yetu aṣē jaban baka kēṣ aṣē
 ji : « Bañaanj bajēn baanhilan pbu-
 ran ŋleef ŋi baka, kē Naṣibaṭi aṣē wo
 aambiiṣna biṣna nin uko ulonj. »

27 Piyeer aji na a wal mēnt : «
 Tenan, ŋduk iko bti aṭaṣu. We wi
 ŋkluj kayeenk ba? »

28 Kē Yetu aji na baka : « Dṭupan
 na manjoonan : woli umundu
 uhalu ubii, kē *Abuk Ñiint aneejan
 pṣih na mndēm, an baṭaṣaraan iñeen
 na batēb nantṣunuṅ nakak aṭo na
 nji kaṣiḥ, kawayēṣ kntaali iñeen
 na ktēb ki Itrayel. 29 Kē biki katim

☆ 19:5 Ujuni 2.24.

naan kaṭuunj kē baduk itoh yi baka, kēme babuk bašin baka, bašin baka, banin baka, babuk baka, nṭeeh nji baka, baluṅ kayeenk uko wi badukunṅ nṅaaṣ iṅeen-week kaṣē kayeenk ubida wi mnṅo. ³⁰ Kē batum banwoonṅ hēnkunṅ bateek baluṅ kawo babaanṅsaani, batum banwoonṅ babaanṅsaani baluṅ kawo bateek. »

20

Uhoñ wi bajaar biki baduunṅ ulemp

¹ Yetu akak aji ṭi uko waṅ: « Pṣih pi Naṣibaṭi pawo wo ji uko wi ajug uṭeeh ampēnuṅ na nfa kub ala balemp pa uṭeeh wi nul. ² Aṭiinkar na balemp aji aluk baka itaka inliṅunṅ na baluk bi unuur aṣē do baka kē baya uṭeeh. ³ Aṭo ado uko ji nṅwoori nṅwajanṅ apēn awin balemp baloṅ kē bawo du bayiti baanka uko udo, ⁴ kē aṣē ji na baka: “An kak, nayaan uṭeeh; dlukan bnuura.” ⁵ Kē bayaa.

« Ajug uṭeeh apēn na mnde ilant, akak apēn na pnak awin baloṅ, akak ado jibi adoluṅ na bukundi. ⁶ Wi unuur uṭeehiinṅ, akak apēn awin balemp baloṅ kē banaṭ da aṣē hepar baka aji: “we ukaanṅ kē nawo ṭi, unuur bti bē naankdo uko uloṅ?” ⁷ Kē bateem aji nin aloṅ aanjejejeje baka ulemp.

« Kē aji na baka: “An kak, nayaan uṭeeh.”

⁸ « Wi utaakal ubanuṅ, ajug uṭeeh kē aṣē ji na namali i nul: “Duun balemp iwul andoli baluk bi nul, ijunna bambaaṅsaanunṅ pbi iṣē ido kaya te du bateek.”

⁹ « Biki bajejuṅ ṭi uṭeeha unuur kē babii, ayeenk andoli baluk bi unuur upēb. ¹⁰ Bateek babi kak aṣē ṣal aji bayeenk baluk bampeluṅ bi bambaaṅsaanunṅ pbi, kē baṣē wula baka andoli baluk bi unuur. ¹¹ Wi bakyeenkunṅ itaka aṣē nṅoman ṭi uko

wi ajug uṭeeh adoluṅ ¹² aji: “Bambaaṅsaanunṅ pbi balempa uwoori uloolan, kē iṣē luk baka alinṅan na un, nṅlempunṅ unuur bti ṭi bnuur.”

¹³ « Kē Ajug uṭeeh aṣē teem aloṅ ṭi baka aji: “Nanoh, mēndolu nin buṭaan bloṅ: Mēnṅ itaka yi, yi nṅtiinkaruṅ i? ¹⁴ Jejan uko wi nṅtiinkaruṅ, iya na bgahu. Ulilēn lil kē nwul ambaaṅsaanunṅ pbi uko unliṅunṅ na wi nwuliinṅ. ¹⁵ Mēnka na pdo uko unlilnuṅ na bka bi naan i? Kēme iwo i kadeebaṭ ṭiki djoob bkow?” »

¹⁶ Yetu akak aji: « Kē hēnk di di banwoonṅ babaanṅsaani bakluṅ kawo bateek, bateek baṣē bawo bambaaṅsaani. »

Uyaaṣ uwajanṅṅen wi Yetu aṭṭupunṅ pkeṭul na pnaṭa pi nul ṭi pkeṭ (Markuṭ 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷ Yetu aya Yerutalem aṣē du baṭaṣarul iṅeen na batēb kē baṅaagi, aṣē ṭiini na baka wi bawoonṅ ṭi bgah aji: ¹⁸ « Natenan, nṅa Yerutalem, kē baṣē luṅ kawul *Abuk Nīinṅ *baṭeṅṅan baweek na *bajukan Bgah. Baluṅ kaji aduknaanaa, pduknaana pi pkeṭ. ¹⁹ Bawula banwoonṅ baanwo bayuday bahilna babenṅa, bakoba na itintēl, bapaṅa ṭi krut. Unuur uwajanṅṅen aṣē naṭa ṭi pkeṭ. »

²⁰ Wal mēnṅ kē anin babuk Febede aṣē bi aṅoga, ul na babukul, aṅup ṭi kadunul pa phepara uko uloṅ. ²¹ Kē Yetu aṣē ji na a: « we wi inṅaluṅ ba? »

Kē aji na a: « Dolan babuk naan batēb biki baluṅ baṭo aloṅ ṭi kadeenu ki nu, aloṅ ṭi kamayu, woli iluṅ aṭo aṣih. »

²² Yetu ateema aji: « Naamme uko wi nakṅehanaanuṅ. Nahinan kadaan ṭi pnkalame pi nji kayaan kadaan, kahaj ji nji i? »

Kē bateema aji: « Nṅhinani. »

²³ Kē Yetu aṣē ji na baka: « Aa, nalunṅ kadaan ṭi pnkalame pi naan; kē uko unwoonṅ wi pṭo ṭi kañen

naan kadeenu na kamayu, mēnt nji dwoon kadat banwoon biki pto da, biki Paapa ajakuñ aji bawo biki kaṭo da, bukal bakluñ kaṭo da. »

²⁴ Wi baṭaṣarul iñeen bandukiin batiinkuñ uko wañ, aṣe deebaṭer batēb bukundi. ²⁵ Wi wi Yetu aṣaari aṭiini na baka bukal bti aji : « Nawin jibi baṣih biki nṭaak bajaari bayuuj mndēm mi baka, baweek biki nṭaak kaṅoonkna bañaari. ²⁶ Uunwo kawo hañ pa an. Anjalun pwo naweek ti an awo i kawo nalempar batēntul. ²⁷ Kē woli ñaari aṅal pwo nateek ti an, awalaan bkowul ado kalempar batēntul. ²⁸ Kē hēnk, *Abuk Ñiint aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar bañaari kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranun bañaari baṭum maakan.

*Bakuul batēb biki Yetu ajebanun
(Markut 10.46-52; Luk 18.35-43)*

²⁹ Yetu na baṭaṣarul bapēn ti ubeeka wi Yeriko, kē bañaari baṭum baṣe ṭaṣa. ³⁰ Bakuul batēb baṭo wal mēnt ti kabañ ki bgah, kē wi batiinkuñ kē Yetu aṭṭepun aṣe huuran aji : « Naweek, *Abuk Dayiṭ, ñagi'un! »

³¹ Kē bañaari baṭum banwoon da bawo ti pṅoman na baka aji bayomp, kē baṣe huuranaara huuran maakan aji : « Naweek, Abuk Dayiṭ, ñagi'un! »

³² Yetu anaṭ adu baka aṣe ji : « We wi naṅalun ndolan ba? »

³³ Kē bateema aji : « Naweek, dolan ṅdo kawin! »

³⁴ Añaga baka aṣe ban baka kēs kē bakak awin ti dko mēnt, aṣe ṭaṣa na bgah.

21

*Uneej Yetu ti Yerutalem
(Markut 11.1-11; Luk 19.28-40;
natenan ti Yowan 12.12-19)*

¹ Yetu na baṭaṣarul bañog Yerutalem aten ubeeka wi Betfage du umbañ wi Pnkuñ pi Mnoliwera*. Kē aṣe yil baṭaṣarul batēb, ² aji na baka : « Nayaan du ufēt unwoon ti kadunan ; uneejaran neej nawin batan ubuuru na ubuk wa ; nafēnṣan ṅa naṭijēn. ³ Woli baheparan uko unkayi, nateem kaji Ajugun anuma ṅa. Ti dko mēnt bawutan naya na ṅa.

⁴ Uko mēnt uwoo, uko wi Naṭupar Naṣibaṭi abiin aṭup uhilna udolana :

⁵ «*Najakan na ubeeka wi *Fiyon*

Naṣih i nu abi ti iwi ;

awalan bkowul, adapa ubuuru,

na ubuuru umpoṭi, ubuk unṭaam ulempni»*

⁶ Baṭaṣar Yetu baya, ado jibi ajakuñ na baka, ⁷ aṭij ubuuru na ubuk wa. Wi wi bañaari aje imiṣa yi baka agur ti ṅa kē Yetu aṣe paya. ⁸ Bañaari baṭum maakan bawo ti bgah wal mēnt, aje iyeti yi baka aṣeef ti bgah ; kē balon batib inah yi mnko aṣeef. ⁹ Bañaari baṭum bankpoṣun ti kadunul na bankṭaṣulun bahuuran aji :

«*Hotana,† iwi *Abuk Dayiṭ*

Bnuura nuura ti ankmbiin ti katim ki Ajugun

Hotana! Naṣibaṭi adēm du baṭi duuṭ!
»*

¹⁰ Wi Yetu aneejuñ ti Yerutalem, bañaari biki ubeeka bti bañonjar fuṭ aṣe hepar aji : « I abaa wo wo ahon ba? »

¹¹ Kē bañaari baṣe teem aji : « Yetu Naṭupar Naṣibaṭi a, awo i Nataret du Galilay. »

*Yetu na bawap du Katoh
Kaweek ki Naṣibaṭi*

*(Markut 11.15-19; Luk 19.45-48;
natenan ti Yowan 2.13-22)*

¹² Yetu aya neej du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi aṣe jun pdook

* **21:1** Pnkuñ pi Mnoliwera : «Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives.» ☆ **21:5**

Fakariya 9.9. † **21:9** Hotana Ti uhebēre dawo « Buuran » aṣe bi kak uṭup unjaari udēmanaan Naṣibaṭi. ☆ **21:9** Kañaam 118.26.

bawaap na banknugun bti banwoon da. Awat nmeesa ni baṭelēš itaka, na itij yi bawaap nbalab. ¹³ Wi wi aṣaan aji na baka : « Naṣibaṭi atup ṭi Ulibra wi nul aji : “Katoh naan kaluṅ kadu'ana *katoh kañehanaani”[✧] kē an, naṣē kakan ka dko dmennaani di bakii![✧] »

¹⁴ Bakuul baloṅ na banknjiinkun babi aṅoga da, kē ajeban baka. ¹⁵ *Baṭeṅan baweek na *bajukan Bgah bawin iko iṅoṅarēnaan yi adoluṅ abot atiink bapoṭ kē bakhurandu Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi aji : « Hoṭana, iwi *Abuk Dayiṭ » aṣē deebaṭ. ¹⁶ Bajaka wal mēntṣ : « Itiink uko wi bapoṭ biki bakjakuṅ i? »

Kē Yetu aji na baka : « Dtiink bnuura di ; naambaṅ kaleyiira ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi dko danjakuṅ :

“Ido kē bapoṭ bampoṭi na bambaṅ abuka buka kē bakdēmanu.” »[✧]

¹⁷ Yetu aduk baka ṭuṅ, apēn ṭi ubeeka, aya Betani di ayaan afērna.

*Bko bi Yetu afēpuṅ
(Markut 11.12-14,20-24)*

¹⁸ Na nfa, wi Yetu akkakuṅ ubeeka wi Yerutalem, kē ubon uṣē de a. ¹⁹ Awin bko bloṅ bi bajaṅ bado bfig ṭi kabaṅ ki bgah, abi aṅog ba, aṣē ṭenka itoh toh. Aji wal mēntṣ na bko buṅ : « Nin iinkak abuk! » ṭi dko mēntṣ, kē bko babi kay kay. ²⁰ Baṭaṣarul bawin uko mēntṣ aṣē iṅoṅar maakan. Bahepar Yetu aji : « hum di di bko bi bahiluṅ akay hēnk ṭi dko mēntṣ? »

²¹ Kē Yetu ateem baka aji : « Dṭupan, manjoonan ma, woli nahaṭ Naṣibaṭi abot awo naanka nṣal nṭēb, mēnjakan nahil pdo bfig bi bakay, nadoo hilan kaji na pnkuṅ pi : “Pēnan ṭi, iya ijot du bdēk,” uko mēntṣ udolana. ²² Woli nahaṭi, uko bti wi nañehanun Naṣibaṭi, adolan wa. »

*In aṭuun Yetu pdo iko yi akdolun
(Markut 11.27-33; Luk 20.1-8)*

²³ Yetu aneej du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi aṣē jun pjukan. Wal mēntṣ kē *baṭeṅan baweek na *bantohi bayuday baṣē bi aṅoga ahepara aji : « Mnhina mnhoṅ mi mi ikdolnun iko yi ba? In ajakiṅ kē ihilan kado ya? »

²⁴ Kē Yetu aṣē teem baka aji : « Nji kak, dṅal kaheparan uko uloolan ṭaṅ ; woli nateemēn, kaṣē ṭupan wal mēntṣ mnhina mi nji kadolni iko yi. ²⁵ In ayiluṅ *Yowan pbattaar ba? Naṣibaṭi a, kēma baṅaṅ baka? »

Kē baṣē wo ṭi plaṭar ṭi ptoof pi baka aji : « Woli nteem aji Naṣibaṭi ayiluluṅ, aheparun uko unkaṅ kē nēnfiyaara? ²⁶ Kē woli nteema aji baṅaṅ bayiluluṅ, nwo i kaṭi baṅaṅ bti babi banaṭara'un, ṭiki bafiyaar kē Yowan awo Naṭupar Naṣibaṭi. »

²⁷ Bateem Yetu wal mēntṣ aji baamme anyiluluṅ. Kē aṣē ji na baka : « Nji kak mēnkṭupan mnhina mi nji kadolnun iko yi. »

*Uhoñ wi ajug katoh na babukul
batēb*

²⁸ Yetu akak aji na baka : « Kē we wi naṣaluṅ ṭi uko wi? Niiṅṅ alon abi ka bapoṭ batēb. Aṭiini na nateek aji na a : “Abuk naan, yaan ilemp nṭa du uṭeēh.” ²⁹ Kē abukul un ateema aji : “A-a, mēnkya;” aṭo aban ṭuṅ aṣal, anaṭa aya uṭeēh. ³⁰ Aṣin baka akak aṭiini na natēbantēn. Kē ateem aji : “Aa, Paap dya” aṣē bi wo aanya. ³¹ Ahoṅ ṭi batēb bukuṅ adoluṅ uko wi aṣin baka aṅaluṅ? »

Kē bateem aji : « Nateek. »

Kē Yetu aṣē ji na baka wal mēntṣ : « Dṭupan, manjoonan ma, bakobraar daaṣa na baatṣ baṭuunk babanan uteek du *Pṣih pi Naṣibaṭi. ³² Hēnk di uwoon, *Yowan Nabattaar abi ṭi adiimanan bgah btool kē naanfiyaara ; kē bakobraar daaṣa na baatṣ baṭuunk kē baṣē fiyaara. Kē wi

✧ 21:13 Itayi 56.7.

✧ 21:13 Yeremiya 7.11.

✧ 21:16 Kañaaam 8.2.

nadoonj awin uko mēnt naantēlša tēlēš ŋhaaş ŋi nan afiyaara. »

*Uhoñ wi balemp biki uwoorta
(Markut 12.1-12; Luk 20.9-19)*

³³ Yetu akak ahoñ aji : « Nakaan natiink uhoñ wi : Ñiint alonj abi tepi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiñu, aşē biig wa afooyan. Ajip bhēr ado dko dpoofni, abot akiin bliit bi mnlak bkuunŋaan pa bayerj, aşē dukar wa bañaan balonj pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, aşē ya bayaaş. ³⁴ Wal wi upooñ ubanuj, kē aşē yil balemparul du bañaan banwoonj du uwoorta pa pyeenk kafah ki nul. ³⁵ Bañaan mēnt bamob balemparul, akob alonj, afiñ natēbantēn, akak atap nawajantēn mnlak afiña. ³⁶ Ajug uwoorta akak ayil balemparul balonj, bantumuj apel bateek, kē bañaan banwoonj du uwoorta badola baka ji bateek. ³⁷ Kē abaañsaan ayil abukul, aŋal aji : “Baya kakali abuk naan.” ³⁸ Kē wi biki adukaruj uwoorta bawinuj abukul, aşē laŋar aji : “I, akdukiin na iko yi aŋin. Najoh ŋfiña, ŋŋē ŋduka na ya!” ³⁹ Bamoba, apēnan ŋi uwoorta afiñ. »

⁴⁰ Kē Yetu aşē hepar baka aji : « Kē we wi ajug uwoorta akeeri bi kado bañaan mēnt wi akbiin? »

⁴¹ Kē bateema aji : « Pfiñ pi akfiñuj bañaan bawuŋaan biki uwoorta mēnt pawuŋ. Ajej uwoorta kawul balonj, bankwulu-luj kafah ki nul upooñ ubanle. »

⁴² Yetu aji na baka wal mēnt: « Naambaan kaleyiira uko umpiituj ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi i?

*“Pnduba pi baniw bapokuj
pakakuj amēban katoh
uko mēnt uwo udo wi Ajugun
unuura abot awo uñonjarēnaan ŋi
kēŋ ki nun.”* »*

⁴³ Yetu akak aji na baka : « Ukaan kē ŋji kaŋupan : Naŋibaŋi aluj ka-
jej *Pŋih pi nul kawul pa bañaan

balonj bankdoluj uko unnuuriin ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi. ⁴⁴ Ñaan ankjotuj ŋi pnduba mēnt, akita, kē ñaan i pakjotnuj, panantēla. »

⁴⁵ *Baŋejan baweek na bafaritay bayikrēn kē bukal bakaan kē Yetu akhoñ hanj. ⁴⁶ Bado na pmoba wal mēnt aşē ŋi bañaan baŋaluj aji Yetu awo *Naŋupar Naŋibaŋi.

22

*Uhoñ wi bampokuj pbi pyoban
(Luk 14.15-24)*

¹ Yetu akak ahoñ na baka aji : « ² *Pŋih pi Baŋi panaam ji uko wi naŋih anduuj bañaan pyoban ŋi bniim bi abukul. ³ Ayil balemparul pa baya badu biki aduuj pyoban kē baŋē wo baanjal pbi. ⁴ Kē akak ayil balonj aji na baka : “Najakan na biki nduuj pyoban kē djuñ pde, afiñ ŋgit ŋkaŋ ŋi naan na ŋntaam ŋannurnaaniin ŋi ŋi naan, iko bti ibēkani, babi ŋi dko di bniim.”

⁵ « Kē biki baduuj baŋē wo baando ŋo ŋo aten uko mēnt, andoli atool kaya pdo kanuma ki nul : balonj baya ŋteeh, balonj pjula. ⁶ Kē bandukiin bamob balempar naŋih, ahajan baka afiñ. ⁷ Naŋih adeebaŋi, aşē do bangoli biki nul kē bafiñ balat mēnt abot atēr ubeeka wi baka. ⁸ Wi wi aŋaan aji na balemparul : “Pde pabaa kē biki mbiiñ adu pyoban baŋē wo baantaan na pde pa. ⁹ Nayaan du ŋpaŋ bgah nadu bañaan bti biki nakwinuj.” ¹⁰ Kē balemparul baya ŋi igah, adu biki bawinuj bti, bawuŋaan na banuura, kē dko di bniim datumi.

¹¹ « Naŋih aneej wal mēnt pten bambiin pyoban aşē win da ñiint alonj anwoonj aanwoh imiŋa yi ufettu. ¹² Kē aşē ji na a : “Nanoh, hum di di idoluj adoo neej ŋi, bē iinwoh imiŋa yi ufettu ba”? Kē unj mēnt ayompi. ¹³ Naŋih kē aşē ji na balemparul : “Natanana ihot ŋi na

iñen nafëla bdig du bdëm, dul di akyaan kawooni kabot kadeebať kadohrën.” » ¹⁴ Kë Yetu ašë akak aji : « Bañaan baťum badu'anaa kë bantiinku bakdataniin. »

Pluk Fëtar daaša

(Markut 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵ Wi uko mënť uťëpuñ, *bafaritay baya ayitiir wal mënť katen jibi bakdoli pa pťaawan Yetu ři bťup. ¹⁶ Wi wi bayilun baťašar baka balon na balon biki *Herod kë baji na a : « Najukan, řme kë iwo řnaañ i manjoonan, abot aji kjukan bgah bi Našibaťi na manjoonan. Iinji kťi nin řnaañ řiki iinji kten uko wi řnaañ awoon. ¹⁷ řupun keeri, we wi řšaluñ? Nwo i kaluk *Fëtar nařih daaša këme řnënwo i kaluka da? »

¹⁸ Kë Yetu ammeer řřal řwuťaan ři baka ašë teem baka aji : « An balagare! We ukaañ kë nakdo na pťaawanaan ba? ¹⁹ Nadiimanaan pataka pi najaan nalukna daaša. »

Kë badiimana pa, ²⁰ kë ašë ji na baka : « Kaara di in dawoon ři pa? Kë katim ki in kawoon ři pa? »

Kë bateem ²¹ aji : « Fëtar a. »

Wi wi ašaañ aji na baka : « Na-keerin nakakan Fëtar uko unwoon wi Fëtar, našë nakakan Našibaťi uko unwoon wi Našibaťi. » ²² Wi ajakuñ hañ kë bašë řioñar fuť aduka, aya.

Pnaťa ři pkeť

(Markut 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³ Unuur mënť, *bataduk balon babi añog Yetu – bukal bajaan baji pnaťa ři pkeť paanwoo – ²⁴ ašë ji na a : « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli řnaañ akeť bë aanka napoť, abuk ařin awo kayeenk aharul, kahilna kabukara bapoť.” ²⁵ Kë ušë bi ka ři un biinť paaj na alon banťaarun. Nateek aniim řnaañ ašë waaña bë aambuki, adukar abuk ařin aharul. ²⁶ Kë natëbantën akak akeť aduk řnaañ bë aambuki, kë uwoha hañ pa nawajantën kak,

awoha hañ pa bukal paaj na alon bti. ²⁷ Wi bukal bti bakeťun, kë řnaañ akak akeť. ²⁸ Kë hënkuñ woli bañaan balun anaťa ři pkeť, in akwoon ayin řnaañ mënť, wi bukal paaj na alon bti baniimulun? »

²⁹ Kë Yetu ašë teem baka aji : « Naneemi, naamme Ulibra wi Našibaťi abot awo naamme mn-hina mi nul. ³⁰ Hënk di uwoon, woli bañaan balun anaťa ři pkeť, biinť baankniim, kë baať baankniima, balun kawo ji řwanjut du baťi. ³¹ Kë ři uko wi pnaťa ři pkeť, naambaan kaleyiira uko wi Našibaťi ajakuñ i? Aji : ³² “Dwo Našibaťi i Abraham, i Itaak, na i Jakob.” »*

Yetu akak aji na baka : « Našibaťi awo i bañaan bajeb, aanwo i bankeťun. » ³³ Bañaan banktiinkulun bti bañoñar ři pjukan pi nul.

Uko undëmnun ři iko yi bgah bajakuñ

(Markut 12.28-34; Luk 10.25-28)

³⁴ *Bafaritay batiink kë Yetu ateem *bataduk kë bawaan uťup ašë yitiir. ³⁵ Kë alon ři baka, anwoon *najokan Bgah ašë řal pťaawan Yetu ašë hepara aji : ³⁶ « Najukan, ři iko yi bgah bajakuñ, uhon udëmnun dëm ba? »

³⁷ Kë ašë teema aji : « Nalan Ajugun Našibaťi i nu na kaťëbu bti, na uhaašu bti, na uřalu bti. ³⁸ Uko wañ udëmnun ři iko yi bgah bajakuñ. ³⁹ Kë uko unyeenkun ři wa abot adëm kak wii wi : Nalan atëñťu jibi iñaluñ uleefu. ⁴⁰ Iko itëb yun iťonkrën *Bgah bi Moyit bti na pjukan pi *baťupar Našibaťi. »

Krittu na Dayiť

(Markut 12.35-37; Luk 20.41-44)

⁴¹ Jibi *bafaritay bayitiirun, kë Yetu ašë hepar baka aji : « ⁴² we wi nařaluñ ři *Krittu ba? Awo abuk in ba? »

Kë bateema aji : « Awo *abuk Dayiť. »

43 Kë Yetu aşë ji na baka : « Kë hum di di *Uhaaş wi Naşibaţi uţuun Dayiţ k  aji du'a Ajugun ba? Ul, anţiiniinj aji :

44 “*Naşibaţi Ajugun aji na Ajugun :*

Toon   ka nen naan kadeenu te ndoo ndo başooradu ido kapafna baka iho .”[ ] »

45 Yetu akak aji : « Keeri, woli Dayiţ aji du Krittu Ajugun, hum di di ahilanu  kawo kak Abuk Dayi ? » 46 Nin alonj  i baka aanhinan ateema. Kap na unuur m ntj nin alonj aankak a oom phepara uko ulonj.

23

P aafara bajukan Bgah na bafaritay

(*Markut 12.37-40; Luk 11.39-52; 20.45-47*)

1 K  Yetu aş   ini na pntuk pi ba aanj na ba aşarul aji na baka : 2 «*Bajukan Bgah na *bafaritay ba o  i p ij pi *Moyit. 3 Nadoon kado nabot nado ka aş iko bti yi baktupananj, naş  nawut pdo kado uko wi bajaanj bado :  iki baji ba up kaş  wo baanji bado uko wi ba upunj. 4 Baji batan idaaj idi  ka u ba aanj pku a ya, bukal  i  leef  i baka baş  pok pdeej pko  ploolan  a  p  nk baka. 5  i iko bti yi bakdolunj baji bala pwinana  i ba aanj ukaanj k  kako ki bajaanj ba u U up wi Naşibaţi katan  i bkow na içen yi baka kaji kad m. I en yi imi a yi baka ikak aji ihaan maakan* . 6 Baji ba al p o  i i ij innuurnaaniinj woli bawo du dko di ufettu kabot ka al p o kadun du *itoh i ehanaani. 7 Baji ba al ba aanj banohnt en baka  i dko di ba aanj kabot ka al ba aanj bado kadu baka “Najukan”.

8 « K  an, nawutan kado ba aanj bado kadu'an “Najukan”; an bti na aari abot akaha najukan

aloolan  a . 9 Nawutan kado kado  aanj alonj kaji Aşinan  i mboş ; nakaha Aşinan aloolan, anwoonj du ba i. 10 Nawutan kado badoo badu'an “Nayafan”; nakaha nayafan aloolan, anwoonj *Krittu. 11 Anwoonunj naweek  i an aklunj kawo nalempar bat ntul. 12  aanj ankd emanunj bkowul balunj kawalana, k   aanj ankwalanunj bkowul balunj kad mana. »

Pwu an pi bafaritay

13 Yetu akak aji : « Nawu ani an *bajukan Bgah na an *bafaritay an nanwoonj balagare, nanjaanj naneenan ba aanj pneej du *P ih pi Ba i. Naanji naneej da an  i  leefan k  naanji nawut ban alunj pneej baneej! 14 [Nawu ani an bajukan Bgah na an bafaritay balagare, naji nade bka bti bi baa  bayo  kabot ka on  i p ehan Naşibaţi pa pwinana. Ukaanj k  Naşibaţi aklunj kakoban kakob kand mnunj maakan.]

15 « Nawu ani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoonj balagare, an biki pkakan  aanj aloolan  i udolade wi nan pajaanj pa u namuur id k na n aak. Woli naka'a, naji nadola ataanj na pneej infernu  yaaş  t b kapelan.

16 « Nawu ani, an bayuuj bgah banwoonj bakuul, nanjaanj naji : “Woli  aanj ajej *Katoh Kaweek ki Naşibaţi amehnaana, uunwo ukoolan ; b  woli  aanj amehna  i uwuuru wi katoh ki Naşibaţi, awo i kado uko wi ajaku .”

17 « An bawaanj  şal, an bakuul! we ud mnunj; uwuuru wa k me katoh ki Naşibaţi kandolunj k  uwuuru m ntj uyimani? 18 Nakak aji naji : “Woli  aanj amehna  i *bliit bi mngur; uunwo ukoolan, b  woli  aanj amehna  i iko in erjanunj  i ba, awo i kado uko wi ajaku .” 19 An bakuul, we ud mnunj; iko

  22:44 Ka aam 110.1. * 23:5 Bayuday baji bado iko ilonj yi bapiitunj U up wi Naşibaţi kaleşna wa. Ital iniilul inwoonj  i i en yi imi a yi baka ikak aji ileşan baka U up wi Naşibaţi.

inŕenanuŕ ŕi bliit bi mngur kēme bliit bi mngur bankakanuŕ iko mēnt̄ kē iyimani? ²⁰ Pmehna ŕi bliit bi mngur pawo pmehna ŕi ba na ŕi iko bti inwoon ŕi ba. ²¹ Kē pjej Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi kamehnaana pawo pmehna ŕi ka na ŕi anŕēt̄uŕ ka. ²² Pmehna ŕi baŕi pawo pmehna ŕi pŕij pŕihni pi Naŕibaŕi na ŕi anŕoon ŕi pa.

²³ « Nawuŕani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoon balagare, nanjaan nawul kafah ki Naŕibaŕi ŕi iko bti yi nakjaarunŕ kadoo wul impoŕt̄aanuŕ maakan aŕē wo naanji nado uko unkaanuŕ udooni ŕi iko yi bgah bajakuŕ: pwo natool, pŕiŕaga, na pŕiyaar Naŕibaŕi. Yaŕ yi yi nawoon i kado lah kaŕē kawut kaŕilma indukiin ²⁴ An bayuuj bgah banwoon bakuul, nanjaan natēntan poot pi nan pa ppēnan uwu kaŕē yoor untaam wi pnkunkaali.

²⁵ « Nawuŕani an bajukan Bgah na bafaritay an nanwoon balagare, naji nawent̄ ikoopa yi nan na irataa yi nan bnuura ŕi bdig, meet̄ daŕē ŕum na iko yi kakiij na kafeer. ²⁶ Iwi nafaritay nakuul, duniin iwent̄ kakoopa na praata meet̄, bdig bahilna bajinŕ.

²⁷ « Nawuŕani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare nanjaan nawo ji ihēr yi babomanuŕ: iji inuura ŕi bdig, meet̄ kaŕē ŕum na imoh na iko impuŕuŕ. ²⁸ Kē hēnk di di nawoon, naji nawo wo ji baŕiaanŕ batool ŕi kadun ki baŕiaanŕ, aŕē ŕum na kalagare na buŕaan ŕi ŕhaaŕan meet̄.

²⁹ « Nawuŕani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare, nanjaan naniw ihēr yi *baŕupar Naŕibaŕi kabot kaboman ihēr yi batool, ³⁰ kaŕē kaji ŕi uŕal : “Woli ŕwo laalan da ŕi wal wi baŕinun, ŕjēnknaakiir na baka katul pŕiŕak pi baŕupar Naŕibaŕi.” ³¹ Hēnk naji nadinan kē nawo babuk

bambiin afinŕ baŕupar Naŕibaŕi. ³² Nabaanēŕ uko wi baŕinan babiinŕ ajun.

³³ « An ŕpula, pntuni pi ŕnfunan! Hum di di nakhinanunŕ kabuur kakob, kawo naankneej infernu? ³⁴ Waŕ ukaanŕ kē ŕji kayil baŕupar Naŕibaŕi, baŕiaanŕ banwoon na uŕal unŕuŕa, na bajukan : nalunŕ kafinŕ balonŕ, kapaŕ ŕi kruŕ, nalunŕ kafud balonŕ itintēl du *itoh iŕehanaani yi nan, kabot kadookar na baka na ŕbeeka. ³⁵ Hēnk, pŕiŕak bti pi baŕiaanŕ batool pi natulunŕ ŕi mboŕ pahilna pakak ŕi an, du pkeŕ pi Abel natool te du pi Takariya, abuk Baraki, i bafinunŕ ŕi dko danwoon ŕi ptoof pi umeesa wi bŕejan na *dko dyimanaani di Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi. ³⁶ Dŕupan na manjoo-nan, kawuunŕ ki kayeenk kakob ki iko mēnt̄ bti ikt̄ijun. »

*Yetu aŕēgara Yerutalem
(Luk 13.34-35)*

³⁷ Yetu akak aji : « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaanŕ kfij *baŕupar Naŕibaŕi kabot katap biki ayilunŕ ŕi iwi mnlak, ŕyaas ŕtum ddo na pŕonkrēn babuku jibi uguk ujaanŕ uboof ŕbuk wa, kē ipoki. ³⁸ Hēnkunŕ, Naŕibaŕi aŕaanŕ adukaran katohan. ³⁹ Dŕupan, naankak awinēn te unuur wi naklunŕ kaji : “ŕnaanŕ ankmbiinŕ ŕi katim ki Ajugun anuurandēni !” »

24

*Utoka Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi
(Markut 13.1-4; Luk 21.5-7)*

¹ Yetu apēn ŕi *Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi, kē baŕaŕarul baŕē ŕnoga pa pdiimana jibi kadēmi akuŕ anuura. ² Kē aŕē teem baka aji : « Jēm nawin iko yi bti i? Na manjoo-nan dŕupan, nin plaak paankduka kapaf ŕi pŕēt̄nŕ pa ŕi bē paankfoma kajot ŕi mboŕ. »

*Nnuur ŕi mnhaj
(Markut 13.5-13; Luk 21.8-19)*

³ Yetu aṭo du pnkuṅ pi mnoliwera, kē baṭaṣarul baṣē bi agaag na a, ahepara aji : « Țupun, lum di di uko waṅ ukwoon, na uko unkyuujun un ubi'u na uba umundu? »

⁴ Kē ateem aji : « Naṭaafaraan baguuran, ⁵ Țiki baṅaaṅ baṭum baluṅ kabi na katim ki naan, kaji bukal bawoon *Krittu, kaguur baṅaaṅ baṭum. ⁶ Woli naluṅ atiink ṅgut, abot atiink kē bakṭiiniyaan ṅgut, nawutan kalēnk : iko mēnt iwo i kawo. Kē naṣē wo i kame kē uundobi wo uba umundu. ⁷ Utaak unaṭa ugut na utaak uloṅ, pṣih pagut na ploṅ. Ubon uluṅ kawo Ți ṅtaak ṅloṅ, mboṣ mando kaṣiṅtar. ⁸ Iko mēnt bti ikwoon ujuni wi mnhaj mnweek, ji mnhaj mi ṅaaṭ ankyaan kabuk.

⁹ « Wal mēnt baluṅ kamoban kawul bahajanan bafin ; katim ki naan kaluṅ kaṭu ṅtaak bti ṅaṣooran. ¹⁰ Baṅaaṅ baṭum baankak afiyaarēn, bado kawaapar kabot kaṣoorad. ¹¹ Baṭum baluṅ kaṭilan kaji bawo *baṭupar Naṣibaṭi kaguur baṅaaṅ baṭum. ¹² Buṭaan dadēm maakan baṅaaṅ baṭoo bakak baankak aṅalad. ¹³ Kē ṅaaṅ aṅṣaaṅ amēban Ți nji aliint ṅnuur bti, uṅ mēntan aluṅ kabuur. ¹⁴ Baluṅ kaṭup *Uṭup Ulil Unuura wi *Pṣih pi Baṭi wi Ți umundu bti, baṅaaṅ bti bahilna batiink wa. Wal mēntan wi wi uba umundu ukbiin. »

*Unoor uweek
(Markut 13.14-23; Luk 21.20-24)*

¹⁵ Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuṭaan maakan unjaan uṭopan, wi *Daniyel *Naṭupar Naṣibaṭi aṭiiniyaanuṅ kē uwo Ți *dko dyimanaan du Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi – ankleyiiruṅ awo i kayikrēn – ¹⁶ baṅaaṅ bankwoon du utaak wi *Yuda bakeeriin baṭi baya du inkuṅ iweek. ¹⁷ Anṭoon du uṣaala awutan kaneejar uko uloṅ. ¹⁸ Anwoon du uṭeeh,

awutan kakakar bayeti bi null! ¹⁹ ṅnuur mēnt, baat bankwoon na iyiṅ, na bankbootanuṅ bawuṭan. ²⁰ Naṅehaan pṭi mēnt pawut kawo Ți wal wi uṣubal na mpoj kēme Ți *unuur wi pnoorfēn. ²¹ ṅnuur mēnt ṅawo ṅnuur ṅi mnhaj mnweek. Mnhaj manwoon maambaan kawohara wi umundu uwoonuṅ ; kē mnhaj mntēnt ma maankak aluṅ kawo nin uyaaṣ uloṅ kak. ²² Kē woli Naṣibaṭi aantinkṭēn lah ṅnuur mēnt, nin ṅaaṅ aankduka duka kado kahefēnt ; kē baṅaaṅ biki adatuṅ baṣē Țu kē atiinkṭēn ṅa.

²³ « Wal mēnt, woli ṅaaṅ ajakan : “*Krittu awi !” kēme : “Awi moṅ !” Nin nakfiyaara. ²⁴ Baṅaaṅ baluṅ kanaṭa kaṭilan kaji bawoon Krittu na *baṭupar Naṣibaṭi. Bado mlagre na iko iṅṅarēnaan pa woli bahilani bado ṅaabar du baka biki Naṣibaṭi ajokuṅ. ²⁵ Aa, dṭupan nawo bame ji uko mēnt ubi udo kaban.

²⁶ « Woli bajakan keeri : “Krittu awi du *pndiiṣ” nawutan kaya da ; kēme woli bajakan : “Awi amena moṅ” nakfiyaar uko mēnt nin. ²⁷ Jibi kaliik liik kajaan kawoona kaban kalon ki baṭi, kajeehan baṭi bti, hēnk di di ubi wi *Abuk ṅiint ukluṅ kawo. ²⁸ Dko di unṭaam ukeṭnuṅ dul di ṅjugude ṅajaaṅ ṅayit. »

*Ubi wi Abuk ṅiint
(Markut 13.24-27; Luk 21.25-28)*

²⁹ Yetu akak aji : « Woli ṅnuur ṅi unoor ṅuṅ ṅaṭēpa ṭēp,
“Unuur uunkak ado katēr,
pli paankak ado katēr,
ṅjah ṅajot,
mnhina mi baṭi manṣiṅtar*».

³⁰ Wal mēnt, iko inkyuujun kē *Abuk ṅiint abi, iwinana du baṭi, kntaali ki umundu bti kaluṅ kayewla ; kawin Abuk ṅiint abi Ți infelun yi baṭi na mnhina na mndēm mweek. ³¹ Aluṅ kayil

ɲwanjut ɲi nul ɲabi na plul pweek, ɲayitrɛn baɲaaɲ biki adaturɲ banwoonɲ ɲtaak bti kapɛna du kabaɲ kalonɲ ki umundu te kalonɲ.

Uhoɲ wi mnko

(Markut 13.28-32; Luk 21.29-33)

³² Yetu akak aɲiini na baka aji : « Natenan ɲi mnko. Wi inah ijunaɲ jun pluuman, kɛ itoh ipɛni, naji name kɛ pti paɲogi. ³³ Kɛ hɛnk, woli nalun awin iko mɛntɲ bti, nameen kɛ ubi wi *Abuk Ŋiintɲ uɲogi, awun ɲun plɛman. ³⁴ Na manjooan, dɲupan kawuunɲ ki kaankɲɛp bɛ iko mɛntɲ bti iinwinanaa. ³⁵ Baɲi na mboɲ ɲaba, kɛ ɲɲup ɲi naan ɲaɲɛ wo ɲaankba. »

Nawoon bten

³⁶ Yetu akak aji : « Kɛ ɲi uko wi unuur mɛntɲ na woori mɛntɲ, nin alon aammee, nin ɲwanjut du baɲi, nin nji Abuk Naɲibaɲi ; Paapa ɲaɲ ameeɲ. ³⁷ Jibi ubiɲ awo ɲi wal wi *Nowe, hɛnk di uklun kawo kak ɲi wal wi *Abuk Ŋiintɲ akbiɲ. ³⁸ Hɛnk di uwoon ɲfa ji meel mambi mando kapar awun umundu bti, baɲaaɲ bade, adaan, aniim, aniimandɛn babuk baka te unuur wi Nowe aneeɲun ɲi upuur, ³⁹ kɛ baɲaaɲ baanɲal aji uko ulon ubi, te kɛ meel mando par aba baka bti. Hɛnk di ukwoon ɲi ubi wi Abuk Ŋiintɲ. ⁴⁰ Biintɲ batɛb bawo du uɲeeh, alon ajejana, alon aduka. ⁴¹ Baatɲ batɛb bawo ɲi pɲon, alon ajejana, alon aduka.

⁴² « Nawoon bten, naamme unuur wi Ajugun akbiɲ. ⁴³ Nameen bnuura uko wi : woli ajug katoh ame wal wi nakiiɲ akbiɲ na utejan, awo bten aankdinan balunɲan uniwi wi katohul. ⁴⁴ Ukaaɲ kɛ an kak, nawo kawo bten, ɲiki Abuk Ŋiintɲ abi ɲi wal wi nawoon naankyoona. »

Nalemp natool na nalemp anwoon aanwo natool

(Luk 12.42-46)

⁴⁵ Yetu akak aji : « In awoon nalemp natool natit i ajug katoh

aktuunɲ ɲi kadun ki balemp biki nul, ado kawul baka kafah ki ɲdeey ki baka uwoori ubanle? ⁴⁶ Nalemp i ajug katoh aktɛnkunɲ ɲi ulemp wi aɲu'u lunɲ wal wi akkakunɲ, un mɛntɲ anuurandɛni. ⁴⁷ Dɲupan na manjooan, ajug katoh ahankana bka bi nul bti. ⁴⁸ Bɛ woli nalemp awo nawuɲaan, aji ɲi uɲalul kɛ ajugul ajon ubi, ⁴⁹ aɲɛ naɲa akob balemp batɛnɲul, ade adaan na bakuj, ⁵⁰ ajug nalemp mɛntɲ alunɲ kabi ɲi unuur wi awoon aankyoona, na wal wi awoon aammee. ⁵¹ Ahajana bnuura kabot kadola jibi bajaan bado balagare : dul di bakunɲ kawooni, kadeebaɲ kadohrɛn.

25

Uhoɲ wi beegani iɲeen

¹ Yetu akak aji na bankntiinkulunɲ : « Kɛ hɛnk, *Pɲih pi Baɲi palun kawo ji uko wi beegani iɲeen banwoon na ɲkaniya pya kakit naniim. ² Kaɲeen ɲi baka baanklipara, kɛ kaɲeen bandukiɲ baklipara. ³ Banwoon baanklipara bukuɲ bajej ɲkaniya ɲi baka aɲɛ wo baantɲij ungaant ulonɲ kak ; ⁴ kɛ banklipariɲ baɲɛ ɲij ungaant ɲi ɲmpoban na ɲkaniya. ⁵ Jibi naniim ajonun ubi, kɛ baɲɛ ɲoyɛntɲ bukal bti.

⁶ « Na utejan mnjel, kɛ pdiim plon paɲɛ liir aji : “Naniim abi! Napɛnan nakita.” ⁷ Kɛ beegani bti baɲɛ naɲa aboman ɲkaniya ɲi baka. ⁸ Kɛ beegani banwoon baanklipara bukuɲ baɲɛ ji na banklipariɲ : “Naɲenun ɲi ungaant wi nan, ɲkaniya ɲi nun ɲajɛmɲaa.”

⁹ « Kɛ baɲɛ teem baka aji : “Nin, wi uundo kɛɲ kɛɲ ɲfaaɲɛr. Nayaan du bajula nanug wi nan.” ¹⁰ Batool pya pnug ungaant, kɛ naniim aɲɛ bi. Bambomanderunɲ aba kɛ baneej na a du dko di bniim, kɛ bgah badɛti.

¹¹ « Banwoon baanklipara wi badukiɲ abi, aɲɛ ji : “Naweek, naweek, haabɛɲun bgah!”

12 « Kë ašë teem baka aji : “Na manjoonan, dɕupan, mëmme an !” »

13 Kë Yetu ašë ji : « Nawoon bten keeri, naamme unuur këme uwoori wi *Abuk Ñiint akbiinj. »

Uhoñ wi balemp biki bawuluñ itaka

(Luk 19.12-27)

14 Yetu akak ahoñ na baka aji : «*Pših pi Baɕi paluñ kawo ji uko wi ñiint ankyaan bayaas, ašë du balemparul adukar baka bka bi nul. 15 Awul baka itaka, andoli inliñuñ na ulemp wi ahinanuñ kado na ya. Awul aloñ inliñuñ na baluk bi nşubal kañeen, awul aloñ inliñuñ na baluk bi nşubal nteb, awul nawajantën bi uşubal uloolan, ašë tool ɕi dko mënɕ aya pyaanɕ.

16 « Nalemp i bawuluñ baluk bi nşubal kañeen abi jun jun plem na itaka ɕi dko mënɕ aka itaka impeluñ uko wi bawululuñ nyaaş nteb. 17 Kë i bawuluñ bi nşubal nteb akak ado ji nateek, aka uko wi bawululuñ nyaaş nteb. 18 Kë i bawuluñ baluk bi uşubal uloolan ašë jip bher amen ktaka ki ajugul awululuñ.

19 « Wi ajug balemp ayaan ajon, ašë ɕiis, adu balemparul babi baɕupa jibi baduki ado na itaka. 20 Nalemp i bawuluñ baluk bi nşubal kañeen abi aɕij itaka aji na a : “Naweek, iwulën itaka inliñuñ na baluk bi nşubal kañeen aji nlemp, kë nduk aka uko wi iwulnuñ nyaaş nteb, yii yi.”

21 « Naweek kë aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoɕi wi nwuliñ. Dwulu umpeluñ wa maakan. Biin iwo ɕi mñlilan na nji.”

22 « Kë natëbantën i bawuluñ itaka inliñuñ na baluk bi nşubal nteb abi aji na a : “Naweek, iwulën itaka inliñuñ na baluk bi nşubal nteb, kë nduk aka uko wi iwulnuñ nyaaş nteb, yii yi.”

23 « Kë naweek aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoɕi wi nwuliñ, dwulu umpeluñ wa maakan, biin iwo ɕi mñlilan na nji.”

24 « Kë nawajantën i bawuluñ itaka inliñuñ na baluk bi uşubal uloolan ašë bi, aji : “Naweek, dme kë iwo ñaan anjooɕuñ anjaan akit du dko di awoonj aantepii kabot kakaaw dko di awoonj aanjaari. 25 Dɕi'u ɕi, ukaan kë njip amoy ya ; itaka yi nu yii yi.”

26 « Kë ajugul ateema aji : “Iwi nalemp nawuɕaan, nanşabër! Ime kë dwo ñaan anjaan akit du dko di awoonj aantepii kabot kakaaw dko di awoonj aanjaari ; 27 kë we ukaan keeri kë iinjey itaka yi nwuliñ ahankan du naɕeetan ba? Inşaan kabuk uko ulonj woli dyaar ya. 28 Najejan itaka mënɕ nawul ankaan baluk bi nşubal iñeen.” 29 Bawul ankaan, ašë tumandën, kë anwoonj aankaa badoo yeenk yeenk uko wi adukanaaniñ. 30 Hënkuñ, nafëlan nalemp nawaan udooni i du bdëm, dul di bakluñ kawooni, kadeebaɕ kadohrën. »

Unuur wi pwayëş

31 Yetu akak aji : « Woli *Abuk Ñiint aluñ abi na mndëm mi nul agakandër na nwanjuɕ bti, aɕo ɕi pɕij pi pših na mndëm. 32 Bañaan biki ntaak bti ni mboş bayit ɕi kadunul, ašë paɕëş baka jibi nayafan ajaan apaɕëş nkaneeel na npi. 33 Aɕu nkaneeel ɕi kañen kadeenu, kaşë kaɕu npi ɕi kamayu. 34 Wal mënɕ wi wi naşih aşaan aji na banwoonj ɕi kañenul kadeenu : “Nabiini, an biki Paapa awuluñ bnuura bi nul, naneejan ɕi Pših pi Baɕi pi Naşibaɕi abomanananj wi umundu upaşnuñ. 35 Ubon ubi de'ën kë naɕenën kë ndee, kë udaan utjijën kë naɕenën kë ndaani, dbi wo nayaant, kë nayeenkën, 36 awo mënwo na mişa, kë nawoharënën, amaa kë

nabi pwinën, awo ukalabuş kē nabi pwinën.”

³⁷ « Batool banwoon ʈi kadeenu bahepara wal mēnt̄ kaji : “Ajugun, lum di di ɳwiniin̄ kē iwo na ubon kē ɳwulu uko ude, aɳal udaan kē ɳwulu kē idaani, ³⁸ awo nayaant̄ kē ɳyeenku, awo iinwo na imişa, kē ɳwoharēnu, ³⁹ amaak kēme awo ukalabuş kē ɳbi pwinu?”

⁴⁰ « Naşih ateem baka wal mēnt̄ kaji : “Na manjoonan, dʈupan, uko wi nadolon̄ pa alon̄ ampoţētaanun̄ ʈi bayit̄ naan biki, nji i i nadolon̄ wa.”

⁴¹ « Wi wi aşaan̄ aji na banwoon̄ ʈi kamayu : “Nalowaan, an nanfēpaniin̄ naya du bdoo banwoon̄ baankjēmşa bi babomanun̄ pa Untaayi Uweek na ɳtaşar wa. ⁴² Ubon ubi de'ēn, kē napok ptenēn nde, kē udaan uţjjen̄ bē naanţenēn ndaan, ⁴³ dbi wo nayaant̄ kē naanyeenkēn, awo mēnwo na imişa kē naanwoharēnēn, amaak abot awo du ukalabuş kē naambi pwinën.”

⁴⁴ « Bukun̄ mēnt̄an̄ bakak ahēpara wal mēnt̄ kaji : “Ajugun, lum di di ɳwiniin̄ kē iwo na ubon, aɳal udaan, awo nayaant̄, awo iinwoh imişa amaak kēme awo ukalabuş kē ɳnēnt̄ēnku?”

⁴⁵ « Ateem baka wal mēnt̄ kaji : “Na manjoonan, dʈupan, uko wi nawoon̄ naando pa alon̄ ʈi bampoţētaanun̄ biki, nji i i nawoon̄ naando wa.”

⁴⁶ « Kē hēnk di di baklun̄ kaya, balon̄ du mnhaj mi mndani, banwoon̄ batool baka ubida wi mn̄to. »

26

Uko wi batiinkaruŋ aji bado Yetu (Markut 14.1-2; Luk 22.1-2; natanan ʈi Yowan 11.47-53)

¹ Wi Yetu aţupun̄ uko waŋ bti aşē ji na bataşarul : ² « Name kē *Ufettu wi Mbuur uduka ɳnuur ɳtēb, kē baklun̄ kawul *Abuk Ńiin̄ţ bahilna bapaŋa. »

³ *Baţenjan baweek na bantohi kē başē yit wal mēnt̄ du uko *naşih i baţenjan i katim kawoon̄ Kayif. ⁴ Batiinkar aji bado mntit kamob Yetu kabot kafin̄a, ⁵ aşē wo baanjal pdo uko mēnt̄ ʈi wal wi ufettu ʈiki baţi ubeeka ubi uşinţar.

Naat̄ alon̄ ajees̄ Yetu ukēra ujuŋ ulil pţēkēñ

⁶ Yetu awo du uko Fimon̄ i bajaan̄ badu namaak bdoo du ubeeka wi Betani. ⁷ Wi awoon̄ ʈi pde, kē űaţ alon̄ aşē bi aŋoga, awo na pţukar pmpoţi pi banugnun̄ itaka itum. Pawo na ukēra ujuŋ ulil pţēkēñ untamun̄ maakan. Ajees̄ ukēra mēnt̄ ʈi bkow bi Yetu. ⁸ Wi bataşarul bawinun̄ uko wi űaţ adolon̄ badeebaţ aji : « we uwoon̄ kalat ki? ⁹ Ukēra wi uhilan lah kawaapana itaka itum, kajej ya kaţen bajuuk. »

¹⁰ Kē Yetu ammeen̄ uko wi bajakun̄ aşē ji : « we ukaan̄ kē naknooran̄ űaţ i ba? Uko unuura wi wi adolon̄ hēnk pa nji. ¹¹ Na manjoonan, bajuuk bawo na an ɳnuur bti, kē nji, mēnkwo na an ɳnuur bti. ¹² Ajees̄en̄ jees̄ ukēra ujuŋ ulil pţēkēñ wi ʈi uleef pa umoy wi naan. ¹³ Na manjoonan dʈupan, dko di baktupnun̄ *Uţup Ulil Unuura wi, bakak aţup uko wi űaţ i adolon̄, kaleşna'a.

Yudat̄ anwaapun̄ Yetu

¹⁴ Wal mēnt̄, alon̄ ʈi bataşar Yetu iűeen na batēb anwoon̄ Yudat̄ Itkariyot, aya du baţenjan baweek, ¹⁵ aji na baka : « we wi nakwulnun̄ nşē wulan Yetu ba? » Kē bukun̄ bawula ktaka iűeen ɳwajanţ ki baţakun̄ na untaam. ¹⁶ Wi wi ajunun̄ pla jibi akdoli kadoo kawula baka.

Pde pbaaűsaani

¹⁷ Bataşar Yetu babi aŋoga ʈi unuur uteek wi *ufettu wi ipoom indaţ aşē hepara aji : « ʈun̄ di di injalun̄ ɳya ɳjuŋna pde pi *Ufettu wi Mbuur ba? »

18 Kë ateen baka aji : « Nayaan ubeeka du uko aše najaka : “Najukan aji : Wal wi naan ubani, du katohu di di nji kadolnuŋ ufettu na baťaşar naan.” » 19 Kë baťaşarul bado jibi Yetu ajakuŋ na baka, abo-man pde pi ufettu.

20 Wi utaakal ubanuŋ, kë Yetu aše ƣo na baťaşarul iŋeen na batëb pa pde. 21 Bawo ƣi pde, kë aše ji : « Dƣupan, na manjoonan, aloŋ ƣi an aluŋ kawaapën. »

22 Bajooŋan maakan andoli kahepara kaji : « Ajugun, woon nji a i? »

23 Kë ateen aji : « Ankŋuun kañen na nji ƣi praata, uŋ mënŋan akwulun! 24 Aa, *Abuk Ñiint awo i kakeŋ jibi upiitaniin ƣi a ƣi Ulibra wi Naşibaŋi, kë anşaar awula aše wuŋan! Uhokan lah awo aankbuka. »

25 Kë Yudaŋ, anwaapulun aše hepara aji : « Najukan, woon nji a i? »

Kë Yetu ateema aji : « Ijakuŋ haŋ. »

26 Wi bawoon ƣi pde, kë Yetu aše jej kapoom, abeeb Naşibaŋi, akitëş ka awul baťaşarul aše ji : « Nayeenkan nade, uleef naan wii wi. » 27 Akak ajeŋ pnkalame pi poot, abeeb Naşibaŋi, awul baka aše ji :

« Nadaanan ƣi pa an bti, 28 pñaak naan pii pi, pakŋenjanuŋ bhonjar, pul paktuliin Naşibaŋi ahilna amiir bañaan baŋum pjuban pi baka. 29 Kë nşë ƣupan, mënkek adaan poot pi te unuur wi nji kaluŋ kadaan pa phalu na an, du Pşih pi Paapa. »

30 Bayeeh añaamarën Naşibaŋi, aše pën atool pya du Pnkuŋ pi Mnoliwera*.

Yetu aŋup kë Piyeer aluŋ kapok kaji aamme'a

(Markuŋ 14.26-31; Luk 22.31-34; natenan ƣi Yowan 13.37-38)

31 Yetu aji na baka : « Uko wi bakluŋ kadolën ƣi utejan wi nŋa wi

uŋu an bti nadukën. Kë hënk di di upiitun ƣi Ulibra wi Naşibaŋi aji : “*Dkob nayaŋan kafin, ŋkaneel ni batani nşë ŋawayşër.*”³² Woli dlun anaŋa ƣi pkeŋ, kajotan kadun du Galilay. »

33 Piyeer aŋiini na a wal mënŋ aji : « Woli uko wi bakdoliin uŋu kë bañaan bti baduku, nji mënkduku. »

34 Kë Yetu aše teema aji : « Na manjoonan dŋupu, ji uguk udo ka-haan nŋa di, ipok pme'en nŋaaş ŋwajanŋ. »

35 Piyeer kë aše ji na a : « Udole wo pkeŋ keŋ na iwi, mënkpok kaji mëmme'u. » Kë baťaşarul bti bakak aji haŋ.

Pñehan pi Yetu du Gettemaniya

(Markuŋ 14.32-42; Luk 22.40-46)

36 Wal mënŋ kë Yetu aše ban na baťaşarul du dko dloŋ di bajaan bado Gettemaniya aše ji na baka : « Naŋoon ƣi, dya du kadun kañehan Naşibaŋi. » 37 Ajeŋ na a Piyeer, na babuk Febede batëb, aše jun ptiink pjooŋan na mnhaj ƣi uhaaş wi nul. 38 Aji na baka wal mënŋ: « Uhaaş wi naan ujoŋani, pjooŋan mënŋ padit maakan kë ndoo kita. Nadukiin ƣi nawo bten. »

39 Kë wi ajohariin aya low btiişu aše jot afëŋ kaara ƣi mboş añehan Naşibaŋi aji : « Paap, woli uhinan kawo, lowaan pnkalame pi mnhaj mi ƣi nji, uşë uwut kawo jibi nŋaluŋ, uwoon jibi inaluŋ. » 40 Akak aše ŋënk baťaşarul kë bakŋoyëŋ, kë aše ji na Piyeer : « Naandoo hilan awo bten na nji uwoori uloolan ŋaŋ! 41 Nawoon bten nado kañehan nawutna kajot ƣi kaguuru. Nŋaaş nji nan nŋaŋal maakan pdo bnuura, kë ŋleefan nşë biişna. »

42 Akak aya uyaaş utëbantën alow baka añehan Naşibaŋi aji : « Paap, woli pnkalame pi mnhaj pi paan-hilan pŋëp bë mënkdan pa, uko wi inaluŋ ukeeriin udolana! » 43 Akak

* 26:30 Pnkuŋ pi mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti di Oliveira, Mount of Olives.” ✱ 26:31 Takariya 13.7.

kak, aţenk baţaşarul k  baknoy nt,  iki k ş ki baka kadi  bnoy.

⁴⁴ Akak aduk baka aya uya ş uwajant n p nehan Naşiba i, akakal ş uko wi ajaku . ⁴⁵ Akak wal m nt du ba aşarul a ş ji na baka : « Nahuma kanoy nt abot anoorf n? Wal wi *Abuk  niint akwulaniin  i i en yi bado bu aan u ogi. ⁴⁶ Nana iin  ya! Natenan, ankwulun  awii wi. »

Yetu amobanaa

(Markut 14.43-50; Luk 22.47-53; natenan  i Yowan 18.2-11)

⁴⁷ Yetu ahum ka iini, k  Yudat, anwoon alon  i banja an i een na bat b, a ş wuj na pntuk pi ba na  banwoon na ikej na induk. *Ba en n baweeek na bantohi bayilun baka. ⁴⁸ Yudat anwaapulun aji na baka h nk di di bakmeenun  na  m nt: « I nji kamookun, ul a, namobana. » ⁴⁹ Wi abana  ban a og Yetu, a ş ji na a : « Dwulu mboş, najukan » a ş mooka.

⁵⁰ K  Yetu a ş ji na a : « Nanoh, doon uko wi ibiin pdo . » K  bukundu baş  d pa  i a amoba. ⁵¹ Alon  i bangakand run na Yetu atoot kakej abi fal fal kaba  ki nalempar *naşih i ba en n. ⁵² K  Yetu a ş ji na a : « Kakaan kakej ki nu ; ba na  bti bankjejun ikej balun kake na kakej. ⁵³ Işal aji m nhil kadu Paapa i, awul n  i dko m nt uko umpelun  wanjut i een-week-i een  ya ş i een- t b? ⁵⁴ Woli ddo han, hum di di uko wi bapiitun  i Ulibra wi Naşiba i uhi-lanun kadolana keeri? Wul ujakun aji uko m nt uwo kadolana. »

⁵⁵ Wi wi Yetu a aan aji na pntuk pi ba na  pun: « Dwo nado bu aan i, k  nado bi pmob n na ikej na induk? Nnuur bti dji ka o du *katoh ki Naşiba i kajukan, k  naammob n. ⁵⁶ K  iko bti inkdolaniin h nk iwo

iko yi *ba upar Naşiba i bajaku   i Ulibra wi nul. » Ba aşarul bti ba i aduka.

Yetu du uruha wi bayuday

(Markut 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; natenan  i Yowan 18.12-24)

⁵⁷ Bammobun Yetu ba oo a du uko Kayif *naşih i ba en n di *bajukan Bgah na bantohi bayitun. ⁵⁸ K  Piyeer a ş wo du kalowan a aş a te da ; aneej  i blay a ş  o na balemp aten jibi uko ukbiin kabaa şaan.

⁵⁹ *Ba en n baweeek na biki *uruha bti bala uko ulon utapar Yetu kadolna ake . ⁶⁰ Ba na  batum badoo bi atapara iko ilon k  iink şa k ş. K  bat b balon baba şaanun pbi, ⁶¹ a ş ji : «  niint i aji ahilan kafom *Katoh Kaweeek ki Naşiba i kabot kaniw ka  i  nuur  wajant. »

⁶² K  naşih i ba en n a ş na a aji na a : « Iinkteem i? Iintiink uko wi ba na  biki baktupun  i iwi i? » ⁶³ K  Yetu ayompa yomp.

K  akak aji na a : « D nehanu,  i katim ki Naşiba i ajug ubida,  upun me iwoon *Krittu Abuk Naşiba i. »

⁶⁴ K  ateema aji : « Iji han. D upan kak, h nkun, nawin *Abuk  niint a o du ka en kadeenu ki Naşiba i an-hiniin iko bti ; nawina kak abi na inf lun yi ba i. »

⁶⁵ Wal m nt, k  naşih i ba en n a ş tow imi a y i nul  a ş ji : « Akar Naşiba i!  kak anuma uko ulon i? Natiinka h nkun k  akar Naşiba i. ⁶⁶ We wi naşalun  i uko wan ba? »

K  bateem aji : « Aduknaanaa, awo i kake . » ⁶⁷ Wi wi ba aan at fj ra  i kaara, a uuka abot akoba i en  i ijeem ⁶⁸ a ş ji na a : « Iinji iwo Krittu Na upar Naşiba i?  upan  na  ankobiin keeri. »

† 26:50 Doon ulemp wi nu :  piit  lon  aji : we uka n k  ibii? ‡ 26:65 Ptow imi a : Ado do han ayuujna k   i ul uko wi Yetu ajaku  uwo bu aan bweek maakan.

Piyeer apok aji aamme Yetu
(Markut 14.66-72; Luk 22.56-62;
natanan ti Yowan 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Piyeer aṭo wal mēnt̄ ti blay du bdig, kē nalemp̄ ṅaaṭ alon̄ aṅoga aṣē ji : « Iwi kak ibi wo na Yetu i utaak wi *Galilay. »

⁷⁰ Kē Piyeer aṣē pok ti kadun ki baṅaaṅ bti aji aamme uko wi ṅaaṭ akṭupun̄ hēnk. ⁷¹ Akak apēn̄ aya umban̄ wi plēman̄ kē ṅaaṭ nalemp̄ alon̄ akak awina aṣē ji na baṅaaṅ banwoon̄ da : « Abi wo na Yetu i ubeeka wi Nataret. »

⁷² Kē akak apok, ado mehna. Aji na baka : « Mēndo me me ṅiint̄ i. »

⁷³ Bakak aṭo ntiinku, kē balon̄ ti banwoon̄ da baṣē bi aṅoga aṣē ji : « Iwo na baka na manjoonan, idoo ṭup ṭup ji biki Galilay. »

⁷⁴ Kē aṣē mehna aji na Naṣibaṭi afēpa woli aankṭup manjoonan, awo ti pji « Mēme ṅiint̄ i. » Ti dko mēnt̄, kē uguk uṣē haan. ⁷⁵ Kē Piyeer aṣē leṣ uko wi Yetu abiiṅ ajaka : « Ji uguk udo kahaan, ipok ṅyaaṣ ṅwajaṅṅ kaji iimme ēn. » Apēn̄ bdig aṣē wooni maakan.

27

Pkeṭ pi Yudat
(Markut 15.1-2; Luk 22.66; natanan ti Yowan 18.28)

¹ Na nfa kub, *baṅeṅan baweek na bantohi bayuday bti bayiti, atiinkar aji bafin̄ Yetu. ² Wi wi baṣaan̄ atana, aṣē ṅooṭa awul *Pilat nantuṅa i utaak mēnt̄.

³ Yudat anwaapun̄ Yetu awin wal mēnt̄ kē baya kafina, aṣē ṭēga akakan *baṅeṅan baweek na bantohi ktaka iṅeen ṅwajaṅṅ ki baṭaknuṅ untaam. ⁴ Aji na baka : « Djubani, wi nwulan̄ ṅaaṅ anwoon̄ aando nin ukoolan. »

Kē baṣē teema aji : « Nēmmee, utenu. » ⁵ Afēl wal mēnt̄ itaka ti *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi aṣē pēn aya ayuuladiir.

⁶ Baṅeṅan baweek bajey itaka yun̄ aṣē ji : « Bgah bi nun baneenan ṅṭu itaka yi du dko dhankni itaka di Katoh ki Naṣibaṭi ṭiki iwo yi pṅaaṅ. » ⁷ Baṭiini atiinkar aṣē nug na itaka mēnt̄ « uṭeeh wi naniw idunk » ado dko dmoyni bayaanṅ. ⁸ Ukaan̄ kē te hēnkun̄ baji badu uṭeeh mēnt̄ « uṭeeh wi pṅaaṅ. » ⁹ Wal mēnt̄ wi wi uko wi Yeremiya *Naṭupar Naṣibaṭi abiiṅ aṭup udolaniin̄ : « Baṅaaṅ biki *Itrayel baji ktaka iṅeen ṅwajaṅṅ ki baṭaknuṅ untaam ki ki baknugnulun. ¹⁰ Bajey ya anugna uṭeeh wi naniw idunk jibi Ajugun ajaknuṅ. »*

Yetu du kadun ki Pilat
(Markut 15.2-5; Luk 23.3-5; natanan ti Yowan 18.33-38)

¹¹ Yetu anaṭ du kadun ki *Pilat nantuṅa, kē aṣē hepara : « Iwi, iwoon̄ naṣih i *bayuday i? »

Kē ateema aji : « Ijakun̄ haṅ. »

¹² *Baṅeṅan baweek na bantohi bawo ti pṭapara iko itum, kē aanteem baka.

¹³ Kē Pilat aṣē ji na a : « Iintiink iko yi baktapariin̄ bti i? »

¹⁴ Kē aanteema teem, kē Pilat adoo ṅon̄ar maakan.

¹⁵ *Ufettu wi mnjeeh undoli, nantuṅa aji wutan nakalabuṣ, i baṅaaṅ baṅalun̄ awutan. ¹⁶ Kē uṣē ka wal mēnt̄ nakalabuṣ i katim kapēnaliin̄ i bajaan̄ bado Barabaat. ¹⁷ Wi wi Pilat aṣaan̄ aji na pntuk panyitun̄ da : « Ahon̄ ti baka i i naṅalun̄ nwutanan ba, Barabaat kēme Yetu i bajaan̄ bado *Krittu? » ¹⁸ Ame bnuura kē banwulun̄ Yetu bakuja kuj ukaan̄ kē baṭija a.

¹⁹ Kē wal wi aṭoon̄ du *uruha awayēṣ, kē aharul aṣē yil kē baji na a, awut kaneeṅ ti bṭup bi ṅiint̄ natool un̄, ṭiki aṭu ṅṭa kē anoor maakan ti ṅṭaafi.

²⁰ Baṅeṅan baweek na bantohi bawuuk pntuk paji bawutan Barabaat baṣē bado bafin̄ Yetu. ²¹ Kē nantuṅa akak ayeenk bṭup

* 27:10 Fakariya 11.12-13; Yeremiya 32.6-9.

ahepar baka aji : « Ahoŋ ʈi baka i i nanjalun nwutanan? »

Kë bateem aji : « Barabaat. »

²² Akak ahepar baka aji : « Kë we wi mbaan ado keeri na Yetu i bajaan bado Krittu ba? »

Kë baji bukal bti : « Paŋana. »

²³ Kë akak ahepar baka : « Buʈaan bhon bi bi adolon ba? » Kë bakhu-uranaara huuran maakan aji : « Paŋana! »

²⁴ Wi Pilat awinun kë aankak ahil pdo uko ulon, kë bañaan babot ahuuranaara huuran maakan, kë ašë jej meel aňow iňen ʈi kadun ki bañaan bukuŋ ašë ji : « Dpënan bkow naan ʈi pñaak pi ñiintŋ i. An nakmeen. »

²⁵ Kë bañaan bti bateem aji : « Pñaak pi nul pakakan ʈi un, na ʈi babukun. » ²⁶ Wal mënŋ, awutan baka Barabaat ašë do kë bakob Yetu na itintël abaa wula baya bapaŋa ʈi krut.

Bangoli baben Yetu

(Markut 15.16-20; natenan ʈi Yowan 19.2-3)

²⁷ Bangoli biki *Pilat nantuŋa baňooŋ wal mënŋ Yetu du blay bi katoh ki nantuŋa ašë du batëntŋ baka bti kë babi afooya. ²⁸ Bawohëša imiša ašë ʈu'a bayeti bjeenkak. ²⁹ Wi wi bašaan ašiiir ukël wi iyiw afuutšana, abot ajej pmul ploŋ aʈu'a ʈi kañen kadeenu*. Banup wal mënŋ ʈi kadunul ašë beŋa aji na a : « Nwulu mboš, iwi naših i *bayuday! » ³⁰ Batëfjêra akuŋ ajej pmul puŋ akoba ʈi bkow. ³¹ Wi babenlulŋ akëšan, bawohëša bayeti akakana imiša yi nul ašë ñooŋa pya kapaŋ du krut.

Yetu du krut

(Markut 15.21-32; Luk 23.26-43; natenan ʈi Yowan 19.16-24)

³² Wi bakpënuŋ, bayit na ñiintŋ alon i ubeeka wi Firen anwoon katim ki Fimoŋ, ašë ʈu'a pkuŋa krut di

Yetu. ³³ Baban dko di bajaan bado Golgota uwoon « dko di kaheem ki bkow. » ³⁴ Bawul Yetu poot pannaakrënuŋ na bko btaakŋaan, kë aňem pa ašë pok pdaan. ³⁵ Bapaŋa ʈi krut abot ado kanun na mnlak ahilna afaašiiir imiša yi nul. ³⁶ Wi wi bašaan aŋo ayeŋa. ³⁷ Bapiit ʈi bkowul duuŋ uko unkaan kë baʈu'a pkeŋ aji : « I, awoon Yetu naših i *bayuday. » ³⁸ Bakak apaŋ balat batëb, alon ʈi kadeenu ki nul, undu du kamayu.

³⁹ Banktëpuŋ bawo ʈi pkara abot abëŋ bëŋan ikow aji : ⁴⁰ « Iwi inhinanun katok *Katoh Kaweek ki Našibaŋi kašë kaniw ka ʈi nnuur ŋwajanŋ, buuraan uleefu. Woli iwo Abuk Našibaŋi heliin ʈi krut! »

⁴¹ *Baŋenan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bakak abera aji : ⁴² « Abuuran balon ašë wo aanhinan pbuuran uleeful! Aji awoon naših i *Itrayel, aheliin keeri ʈi krut, ŋšë ŋfiyaara! ⁴³ Aanhaŋ Našibaŋi i? Akeeri buurana, woli aňala. Mënŋ ul ajakuŋ aji awo Abuk Našibaŋi i? » ⁴⁴ Balat biki bapaŋun na a bado kak akara hanŋ.

Pkeŋ pi Yetu

(Markut 15.33-39; Luk 23.44-48; natenan ʈi Yowan 19.28-30)

⁴⁵ ʈi udiin unuur, unuur umara mara awunana, kë bdëm bawala ʈi umundu bti, ado ŋwoori ŋwajanŋ. ⁴⁶ Wi udoon uko ji ŋwoori ŋwajanŋ, Yetu kë ašë do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama ʈabaktani† » uwoon: « Našibaŋi, Našibaŋi, we ukaan kë iwutën? »

⁴⁷ Balon ʈi banwoon da wi batiinkulon ašë ji « Awo ʈi pdu *Eli *Naŋupar Našibaŋi. »

⁴⁸ ʈi dko mënŋ, kë alon ʈi baka ašë ʈi ajej kalëmënt atoop ʈi poot ptaakŋaan atan ka ʈi pmul awula adaan. ⁴⁹ Bandukiin kë bašë ji na a : « Wutan! Nten me Eli

* **27:29** ʈi utak mënŋ baših baji bafuuta kabot kamëban pmul ʈi kañen. † **27:46** Eloy, Eloy, lama ʈabaktani Kañaam 22.

abi kabuurana! » ⁵⁰ Wi wi Yetu akaan ado pdiim pweek ašë jëmša. ⁵¹ Wal mēnt, blaañ bkēm maakan banjaan baneenan bañaan pneej du *dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Našibați batowa ti ptoof. Kē mboš mankuț așınțar, mmlaak mnweek mantowaa, ⁵² kē ihēr ihaabšaa, banfiyaaruŋ Našibați batum bankețuŋ kē banațaa. ⁵³ Bapēn ti ihēr yi baka, kē wi Yetu anațiin ti pkeț kē bașë neej ti Yerutalem ubeeka uyimanaan, di bañaan batum bawinuŋ baka.

⁵⁴ Wi naweek i bangoli iñeen-week baromeŋ na bangoli bankyeŋuŋ Yetu bawinuŋ kē mboš mankșınțar abot awin uko unktēpuŋ, balēnk maakan așë ji : « Na manjoonan, i awo Abuk Našibați. »

⁵⁵ Baaț batum bantașnuŋ Yetu du *Galilay ațenka baaț alow aten. ⁵⁶ Bi Mariya i utaak wi Magdala, na Mariya anin bi Yakob na Yotef, na anin babuk Tebede bawo ti baaț mēnt.

Umoy wi Yetu

(Markut 15.42-47; Luk 23.50-56; natanan ti Yowan 19.38-42)

⁵⁷ Wi utaakal ubanuŋ, kē ñiint alon nayok i ubeeka wi Arimati așë bi. Katimul kawo Yotef, awo kak națașar Yetu. ⁵⁸ Aya awin *Pil-at, așë hepara puum pi Yetu. Kē Pilat ado kē bawula pa. ⁵⁹ Yotef ajej puum, abooțan ti blaañ bfaatal feh ⁶⁰ așë tu pa ti bhēr bi nul bi abaan ado do kē bajipa ti kaban ki plaak. Wi wi așaan ado kē bakēl plaak pweek atuhna ba așë tool. ⁶¹ Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya natēbantēn bawo da wal mēnt, ațo ataŋ na bhēr.

Bañaan bankyeŋuŋ bhēr

⁶² Unuur ujintī, unuur mēnt uwoon unțaanuŋ wi pbomander pa *unuur wi pnoorfēn, *bațeŋan baweek na *bafaritay bayitiir aya du *Pilat, ⁶³ aji na a : « Naweek, nles

kē națilan i ațup wi ahumuŋ najeb aji ti ŋnuur ŋwajanț anața ti pkeț kakak najeb! ⁶⁴ Doon bado kayeŋ bhēr bnuura te unuur uwajanțēn, kați bațașarul babi bakiiŋ puum bașë baji na bañaan anața ti pkeț. Nțilan mēnt ŋadēm kapel nteek. »

⁶⁵ Pilat kē ateem baka aji : « Naka bangoli. Națuun baka bayeŋ jibi naŋaluŋ. » ⁶⁶ Kē baya do kē bakyeŋ bhēr : baniw plaak pantuh-nuŋ bhēr așë do bayeŋ kē banați.

28

Pnața ti pkeț pi Yetu

(Markut 16.1-10; Luk 24.1-12; natanan ti Yowan 20.1-10)

¹ Wi unuur wi pnoorfēn uțēpuŋ, ti unuur uteek wi kanēm na nfa kub, bi Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya natēbantēn kē bașë ya pten bhēr. ² Ti dko mēnt, kē mboš manșë șınțar maakan, kē uwanjuț ulon wi Ajugun ușë walnaana bați abi akēl plaak așë țe ti pa. ³ Ujeeh ji kaliik liik kē imișa yi wa ibot awo ifaatal feh. ⁴ Bayeŋ balēnk maakan akat kat. Bawo ji bankețuŋ.

⁵ Kē uwanjuț ușë ji na baaț bukuŋ: « An, nawutan kalēnk : dme kē nala Yetu i bapanuŋ. ⁶ Aanwo ti, anața ti pkeț jibi abiiŋ ațup. Nabiin naten dko di abiiŋ apiiŋna. ⁷ Nataraan naya națup bațașarul kē anața ti pkeț, ajotan kadun aya *Galilay ; dul di nakyaan kawinna. Wan wi wi nwoon i kațupan. »

⁸ Bataran pduk dko di bhēr, balēnk abot awo na mnlilan mweek, ați pya kațup bațașar Yetu uko unțēpuŋ. ⁹ Kē ti dko mēnt, kē Yetu așë pēn awinana ti kadun ki baka aji : « Dwulan mboș. » Kē baaț bașë fioga ajot ti ihoțul, adēmāna. ¹⁰ Kē așë ji na baka : « Nawutan kalēnk. Nayaan naji na bayiț naan baya Galilay, dul di di bakyaan kawinnēn. »

Nțilan ŋi baweek biki bayuday

¹¹ Wi baaț bakyaan na bgah, kē balon ti bayeŋ bașë neej ti ubeeka

akakalëş *baţejan baweek uko bti unţëpun. ¹² Kë bukun başë yit na bantohi atiinkar awul bangoli itaka itum, ¹³ aşë ji na baka baji : « Baţaşarul babi na utejan akiij puum wi nwoon ţi bnoy. » ¹⁴ Bakak aji na baka woli nantunja amee, bukal kaţiini na a awut kanooran baka. ¹⁵ Bangoli bayeenk itaka yun abot ado uko wi bajakun na baka, kë hënk di bakţiiniyaanun uko mënţ te hënkun ţi *bayuday.

Yetu ţi kadun ki baţaşarul

(Markut 16.14-18; Luk 24.36-49; natenan ţi Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjañan 1.6-8)

¹⁶ Baţaşar Yetu iñeen na alon baya *Galilay, du pnkun pi Yetu ajakun na baka baya kayit. ¹⁷ Kë wi bawinulun, aşë nup adëmana ; kë balon başë woha na nşal nţëb. ¹⁸ Yetu añog, aşë ji na baka : « Naşibaţi awulën mnhina bti du baţi na mboş. ¹⁹ Nayaan keeri, nado bañaan biki umundu bti bado kaţaşën, nabattaarën baka ţi katim ki Aşin naan, ki Abukul na ki *Uhaaş wi Naşibaţi, ²⁰ najukan baka pdo kaţaş iko bti yi njakanan nado kado. Natenan : dwo na an na nnuur bti te uba umundu. »

Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun

Uṭup ujuni

Ulilbra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun. Markut aambi wo naṭaṣar Yetu, aṣë bi gakandër na Pawulu, abi lemp kak na Piyeer. Aka ptiinkna iko yi apiitun ṭi Piyeer anjaan abi kaṭup bañaan iko yi Yetu adolon ṭi mboṣ. Apiit wa pa banwoon baanwo bayuday, kadiimanaan baka kë na manjoonan Yetu awoon Abuk Naṣibaṭi. Markut aṭup ṭi ulibra wi iko yi Yetu adolon na yi ajukanun bañaan, akak aṭiiniyaan pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu ajukan bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nṭaayi akuṭ ado iko iñojarënaan. Yetu aambi bi pwin biki bakjuukntënun ṭi ulemp, abi bi pjuukëṭ, kawul kaṭuṭul kalukna, bañaan batum bahilna babuur. Baweek biki bayuday bapoka adoo do kë bafiṇa. Naan andoli ankṭaṣun Yetu awo kabomandër mnhaj, ṭi ubaañsaani alun kawo ṭi mnlilan. »

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.1-8)
2. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (1.9-13)
3. Ulemp wi Yetu du Galilay (1.14-9.50)
4. Yetu apëna Galilay pya Yerutalem (10.1-52)
5. Kanëm kabaañsaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayëṣ pi bawayşulun na pkeṭul (11.1-15.47)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (16.1-8)
7. Yetu apën awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (16.9-20)

Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi

(Maci 3.1; Luk 3.1-6,15-18)

¹ Ujuni wi Uṭup Ulil Unuura unṭiiniyaanun uko wi Yetu Krittu Abuk Naṣibaṭi* wii wi. ² Jibi Naṣibaṭi aṭupun ṭi ulibra wi Itayi naṭuparul apiitun:

« Tenan, dlun kayil nalempar naan ṭi kadunu, abomanu bgah.* »

³ Pdiim ploṇ pahuuran du *pndiiṣ aji

« Nabomaan bgah bi Ajugun aklun kaṭëpna,

nadolana ilël itool.»* »

⁴ Hënk di di Yowan nabattaar apënun awinana du pndiiṣ aji : « Nawutan pjuban, naṭëlëṣ nṭida, nado batitmu, Naṣibaṭi aṣë pënanan ipekadu. » ⁵ Bañaan bti biki ubeeka wi Yerutalem na utaak wi Yuda bti baya du a, aṭup ipekadu yi baka, ado kë babattaar baka ṭi bdëk bi Yordan. ⁶ Yowan awohara kamiṣa ki babomanun na pfaal pi untaam wi pnkunkaali aṣë tan katël ṭi blank ; aji de nṅuul na mnob. ⁷ Aji ṭup kaji : « Ñaan ankmbiin ṭi kafet naan adëm apelën maakan, kë mëndoo ñoom ñoom kaṇup pfënëṣa iṣapaat. ⁸ Nji dbattaaran na meel, kë ul aṣë lun kabattaaran na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. »

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; Luk 3.21-22)

⁹ Wal mëntan waṇ, Yetu apëna ubeeka wi Nataret du Galilay abi yeenk batitmu ṭi kañen ki Yowan du bdëk bi Yordan. ¹⁰ Wal wi akpënun ṭi meel aṣë win baṭi kë bahaabṣaa, kë Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣë wala ṭi a awo ji ubalab ufaatal. ¹¹ Kë pdiim ploṇ paṣë pëna baṭi aji : « Iwi, iwoon Abuk naan, dnalu maakan, dmaganu. »

Fatana ala pguur Yetu du pndiiṣ

(Maci 4.1-11; Luk 4.1-13)

* 1:1 Abuk Naṣibaṭi : Npiit nṭi njaanwo ṭi nlibra nlon.

* 1:2 Malaki 3.1.

* 1:3 Itayi 40.3.

12 Wi uko wanj utëpañ tęp, kę Uhaaş wi Naşibaţi uşę ya na Yetu du *pndiış. 13 Awo da ŋnuur iñeen ŋbaakęr kę Fatana akdo na pguura ado buţaan. Yetu awo da  a n na ŋko ŋi u eeh, kę ŋwanjut ŋaktęnka.

Yetu ajun pjukan

14 Wi uko wanj utępuŋ, bamob Yowan, kę Yetu a ę ya Galilay a iniyaan U up Ulil Unuura wi Naşibaţi. 15 A ini aji : « Unuur ubani, P ih pi Naşibaţi pa ogi, nawutan pjuban, na elęş ŋbida, nakak nafiyaar U up Ulil Unuura. »

Yetu adu batuh babaakęr

16 Unuur uloŋ wi Yetu akpoşuŋ  i kabaŋ ki bdęk bi Galilay, a ę win Fimoŋ na Andre a a'ul kę bakfęl bridiya du bdęk : bawo batuh. 17 Kę Yetu a ę ji na baka : « Na aşaan, dkakanan batuh ba aaŋ. » 18  i dko męnt, kę babi duk duk iridiya yi baka a aşa.

19 Wi ayaan alow btiışu, awin Yakob na Yowan babak ŋiint aloŋ i katim ki Tebede, kę bawo  i b eem aboman iridiya yi baka. 20 Adu baka  i dko męnt, kę baduk Tebede a in baka  i b eem na balemparul, a aşa.

Yetu ajukan du Kapernawum abot ajeban ŋiint i untaayi uneejuŋ
(Luk 4.31-37)

21 Yetu na ba aşarul baya du ubeeka wi Kapernawum.  i *unuur wi pnoorfęn wi bayuday kę a ę ya aneej du *katoh ka ehanaani ajukan. 22 Ba aaŋ banktiinkuluŋ ba oŋar  i pjukan pi nul, ajukan na pdiim pi na ih, aankdo ji *bajukan bgah bi *Moyit.

23 Wal męnt,  i dko di bawooŋ ŋiint aloŋ i untaayi uneejuŋ awo da ; ahuuran aji : 24 « Ay, iwi Yetu i Nataret we wi ŋkaaruŋ ba? Ibi bi ptokun i? Dme ŋaaŋ i iwooŋ: iwo ŋaaŋ nayimanaan i Naşibaţi ayiluŋ. » 25 Kę Yetu a ę lębar na wa aji : « Yompaan mntum, pęnan  i ŋiint i. »

26 Kę untaayi uşę şęŋ şęŋan maakan ŋiint i uneejuŋ, a ę wuuk pdiim pweek apęn  i a. 27 Bammaaruŋ bti ba oŋar fu  a ę  iini na batęnt baka aji : « We wi? Pjukan phalu pii pi, panwoon ji pi na ih! Aji  iini na ŋntaayi ŋatiinka! » 28  i dko męnt, kę katim ki Yetu kaşę pęnala aniink Galilay.

Yetu ajeban anin ahar Fimoŋ

29 Wi bapęnaŋ pęn  i *katoh ka ehanaani ki bayuday kę Yetu a ę gakandęr na Yakob na Yowan aya uko bi Fimoŋ na Andre. 30 Ńaa  anin ahar Fimoŋ apiintı, kę uleef uyik na a maakan. Wi Yetu abanaŋ ban kę başę  upa. 31 Yetu abi a oga, amębana  i ka en, ana ana, kę uleef ubi joobęt joobęt na a, kę ana a awul baka iko ide. 32 Na utaakal, wi unuur ujoţuŋ, kę başę  ij Yetu bamaakal bti na biki ŋntaayi ŋaneejuŋ. 33 Ubeeka bti uyitiir  i plęman pi katoh. 34 Ajeban bamaakal bti, bantumi abot apa  mmaak. Adook kak ŋntaayi ŋ um, a ę wo aandinan ŋa ŋa up,  iki a ŋ al ŋayuuŋ uko wi awooŋ.

Yetu amena apęn  i Kapernawum a ę ŋaay na Galilay ajukan

35 Na nfa kub, wi bdęm bahumuŋ nwoo, kę Yetu a ę na a apęn. Aya du dko dangaaŋuŋ a ehan Naşibaţi. 36 Fimoŋ na biki bagakandęruŋ kę başę pęn pla'a. 37 Wi bawinuluŋ a ę ji na a : « Ba aaŋ bti bala'u. » 38 Kę a ę ji na baka : « Nabiin ŋya du ŋntanka ŋmpa i ŋa ŋoŋuŋ dko di, dwo i ka ij baka kak U up Ulil Unuura : P up U up Ulil Unuura pakaan kę mbii. » 39 Kę a ę tęp  i Galilay bti a up U up Ulil Unuura  i itoh i ehanaani abot adook ŋntaayi.

Yetu ajeban namaak bdoo

(Maci 8.1-4; Luk 5.12-16)

40 Unuur uloŋ, namaak bdoo aloŋ abi  i Yetu akoo a, a up aji na a : « Woli iŋali, ihinan kakakanaan

njinț†. » ⁴¹ Yetu kē așē ñagi'a, atar kañen abana așē ji : « Aa, dñali, kakan ijinț. » ⁴² Ți dko mēnt kē pmaak pi bdoō papēn Ți a kē akak ajinț. ⁴³ Yetu aji na a aȚiș așē lēbar na a aji : ⁴⁴ « Wutan kaȚup nin ñaañ uko unțepuñ, Țaraan iya iwinana du naȚenan NașibaȚi ibot ido bȚenan bi Moyit ajakuñ pa bañow bi nu, kadiimanaan bañaañ bti kē ijebi. » ⁴⁵ Kē ul, wi apēnañ pēn așē jun pȚup bañaañ bti uko undoluluñ, aninkan uko unțepuñ dko bti, kē Yetu aando hil ppēn kawinana Ți nbeeka. Aji pēn kaya du dko dangaañ, bañaañ bașē kapēna dko bti kabi Ți a.

2

Yetu ajeban ñiinț naȚakmaan apēnana ipekadu

(Maci 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Wi Țnuur Țloñ ȚaȚepuñ kē Yetu așē kak du ubeeka wi Kaper-nawum. Kē bañaañ bașē tiink kē abii, awo du katoh. ² Pntuk pi bañaañ payitiir da atum kē dko dnaȚ daando wo Ți plēman. Kē Yetu așē Țup baka UȚup wi NașibaȚi. ³ BaȚija ñiinț naȚakmaan i biinț babaakēr bamēbanuñ. ⁴ Kē bașē wo baanhil pȚija te du Yetu Țiki bañaañ baȚumi, așē paya du ușañ aboolēș dko dantaanuñ na di Yetu awoon, așē walan kajiiñ ki ñiinț naȚakmaan apiințuñ. ⁵ Wi Yetu awinuñ pfiyaar pi bañaañ bukuñ bafiyaaruluñ, așē ji na naȚakmaan : « Ñiințu, ipekadu yi nu ipēni. »

⁶ Kē *bajukan Bgah baloñ bașē Țo du dko mēnt așē șal aji : ⁷ « Hum di di ñiinț i añoomuñ aȚiini hēnk? Akar NașibaȚi! In ahilanuñ kamiir ñaañ ipekadu bē mēnt NașibaȚi a Țañ? »

⁸ Ți dko mēnt, kē Yetu ammeen Țșal Ți baka așē ji na baka : « we ukaañ kē nakșal hēnk ba? ⁹ We uyo-jnuñ ba, pji na naȚakmaan "Ipekadu yi nu ipēni" kēme "NaȚiin ijei kajiiñ

ki nu ipoș"? ¹⁰ Natenan, nabaan ame kē *Abuk Ñiinț aka mnhina mi ppēnan ipekadu Ți mboș. » Wal mēnt kē Yetu așē ji na ñiinț anȚakmuñ: ¹¹ « Dji inaȚa, ijei kajiiñ ki nu, iȚiș katohu. » ¹² Ți dko mēnt kē ñiinț anaȚa ajei kajiiñ ki nul așē pēn Ți kadun ki bañaañ bti. Bañaañ bti bañoñari așē dēman NașibaȚi aji : « Nēmbaañ kawinara iko itēnt yi. »

Yetu adu Lewi

(Maci 9.9-13; Luk 5.27-32)

¹³ Uyaaș uloñ kak Yetu aya du umbañ wi bdēk. Kē bañaañ baȚum bașē ji baya du a, ajukan baka. ¹⁴ Wi aktēpuñ, awin Lewi abuk Alfe kē aȚo du dko dlukni daașa di aklempnuñ, așē ji na a : « Țașaan » kē Lewi anaȚa aȚașa.

¹⁵ Yetu awo Ți pde du uko Lewi, kē bakobraar daașa baȚum na bañaañ baloñ baȚum biki bajaañ badu bado buȚaan bașē wo da ade na a, ul na baȚașarul ; hēnk di bajaañ baȚum kaȚașa. ¹⁶ *Bajukan Bgah banwoon Ți pntuk pi bafaritay wi bawinuñ kē Yetu akde na bakobraar daașa na biki bajaañ bado bawuȚaan așē ji na baȚașarul : « we ukaañ kē akde na bakobraar daașa na bado buȚaan? »

¹⁷ Yetu kē așē tiink uȚup wi baka așē ji : « Mēnt bañaañ banwoon bajeb banumiin nakuraar, bamaakal banumi'uluñ. Mēmbi bi pdu banșaluñ aji bawo baȚool, dbi pdu bado buȚaan. »

Yetu aȚiiniyaan pyiman

(Maci 9.14-17; Luk 5.33-38)

¹⁸ BaȚașar Yowan na biki bafaritay bawo Ți pyiman, kē bañaañ baloñ bașē bi aji na Yetu : « BaȚașar Yowan na biki bafaritay baji bayiman, kē we ukaañ kē biki nu bașē wo baanji bayiman ba? » ¹⁹ Kē Yetu așē teem baka aji : « Banoh naniim baanhil kayiman wi naniim ahumuñ na baka di? Nnuur bti Ți naniim akwoon na baka,

† 1:40 Ți bgah bi bayuday, namaak bdoō aȚop Ți kadun ki NașibaȚi.

baankhil pyiman. ²⁰ Nnuur njaluŋ kaban, wi naniim akjebaniin, njnuur mēnt bayiman. ²¹ Nin űaaŋ aanji bam kamiŝa kaŋaf na kalēmēnt kahalū, woli ado haŋ kalēmēnt kahalū katow kaŋaf, dko dantowiin dabaa haan haan maakan. ²² Kē nin űaaŋ aanji űu poot phalu űi njbuuli nŋaf, woli űaaŋ ado haŋ poot kafom njbuuli, poot na njbuuli nŋatoka. űaaŋ aji wo kaűu poot phalu űi njbuuli njhalu! »

Yetu awoon Ajug unuur wi pnoorfēn

(Maci 12.1-8; Luk 6.1-5)

²³ Unuur ulonj wi pnoorfēn Yetu amuur nŋeeh nj nŋdeey, kē baŋaŝarul baŝē wuur nja kadoh. ²⁴ Kē bafaritay balonj baŝē ji na a : « Tenan, we ukaŋ kē baji bado uko wi bgah baneenanuŋ pdo űi unuur wi pnoorfēn ba? »

²⁵ Yetu ateem baka aji : « Naambaan kaleyiira uko wi Dayiű adolonj wi ul na batēntul bawoonj űi kanuma kē ubon ubot ade baka i? ²⁶ Jibi aneejuŋ du katoh ki Naŝibaűi* űi wal wi Abiyatar awoon nāŝih i baűenjan, ajej ipoom ade abot awul banwoonj na a kē badee. Ipoom mēnt yi badolonj pa bűenjan bi Naŝibaűi, yi baűenjan űaű bakaan na pde. » ²⁷ Kē Yetu aŝē kak aji na baka : « Unuur wi pnoorfēn udolana pa űaaŋ, mēnt űaaŋ adolaniin pa unuur wi pnoorfēn. ²⁸ Hēnk, *Abuk űiint awo Ajug unuur wi pnoorfēn. »

3

Yetu ajeban űiint anŋakmuŋ kaűen

¹ Yetu akak aneej du *katoh kaűehanaani, kē űiint alonj anŋakmi kaűen aŝē wo da. ² Baűaaŋ baten Yetu bnuura me ajeban űi unuur wi pnoorfēn, baŝē baka wal mēnt uko utapara. ³ Yetu kē aŝē ji na űiint

anŋakmuŋ kaűen : « Naűiin inaű űi ptoof. »

⁴ Ahepar baka aji : « We wi bgah bajakuŋ űaaŋ ado űi unuur wi pnoorfēn ba? Bnuura kēme buűaan? Pbuuran űaaŋ kēme pfiŋa? » Kē baŝē yomp.

⁵ Yetu aten baka ayitan aŝē dee-baű abot ajoűan űiki baanji baűaga. Wi wi aŝaaŋ aji na űiint: « Taran kaűen » kē atar ka, kaűen kē kajeb na a. ⁶ Wi bafaritay bapēnaŋ pēn aŝē yitiir na baűaŝar Herod balonj alaűar jibi bakdoli kadoo kafin Yetu.

Yetu adat banjaűan iűeen na batēb

⁷ Yetu apēn aya agaag na baűaŝarul du umbanj wi bdēk. Pntuk pweek paűaŝa : Bapēna utaak wi Galilay, na wi Yuda, ⁸ ubeeka wi Yerutalem, utaak wi Idume, nŋaak nj umbanj wundu wi bdēk bi Yordan na nŋtanka nj njmbanj nj njbeeka nj Tir na Fidonj. Babi bti űi a űiki batiink uko wi adolonj.

⁹⁻¹⁰ Jibi Yetu akjebanuŋ baűaaŋ batum, bamaakal bti kē baŝē wuukar ala pbana, kē aŝē ji na baűaŝarul babomana bűeem, baűaaŋ bawutna kapēm pēmana. ¹¹ Baűaaŋ biki nŋtaayi nŋaneejuŋ baji wonűi bawina, baŝē jot kaűup űi kadunul kahuuran kaji : « Iwo Abuk Naŝibaűi! » ¹² Kē aŝē ji lēbar na nja kaneenan nja pűup űaaŋ i awoonj.

¹³ Yetu apaya du pnkuŋ aŝē du biki adatuŋ, kē babi űi a. ¹⁴ űi baka adat baűaaŋ iűeen na batēb pa bawo na a, abot aluŋ ayil baka pűup Uűup wi Naŝibaűi. ¹⁵ Akak awul baka phina pi pdook nŋtaayi. ¹⁶ Baűaaŋ iűeen na batēb biki Yetu adatuŋ biki biki : Fimonj i aűuunj katim ki Piyeer, ¹⁷ Yakob na Yowan babuk Febede biki awuluŋ katim ki Bowarneget uwoonj babuk kamparantant ; ¹⁸ Andre, Filip, Bartolomi, Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Fade, Fimonj i bajaan badu

* **2:26** űi wal wi Dayiű, kaloona kajaan kadiiman kē Naŝibaűi awo da. Kul ki ki bajaan bado katoh ki Naŝibaűi.

nagutar utaak, ¹⁹ na Yuda Itkariyot ambiinj adek Yetu kafetj.

Yetu ateem banklaʔuluj

²⁰ Yetu akak du katoh kē bañaan batum kak babi ayit, ul na baʔaʂarul baando hilan pde. ²¹ Wi bayitul batiinkuj uko mēntan wan, aʂē birada, ʔiki baji ayilaa.

²² Kē *bajukan Bgah bampēnnuj Yerutalem bakji : « Beltebul aneej ʔi a, mnhina mi uweek wi nntaayi mi mi ajaan adookna nntaayi. »

²³ Kē Yetu aʂē du baka ahoñ na baka aji : « Hum di di Fatana ahiluj kadook uleeful? ²⁴ Woli bañaan biki pʂih banom apulad, pʂih mēnt paanhilan kanaʔ. ²⁵ Woli bañaan biki katoh kaloolan banom apulad, katoh mēnt kaankhil kanaʔ. ²⁶ Kē woli Fatana agut lah na bkwul, apulad, aanhil kanaʔ, wi nul ubaa. ²⁷ Kē nin ñaan aʂē wo aanhil pneej du katoh ki ñiint ammēgaʔuj, kajej bka bi nul kē aandun atana. Woli ado han aʂē jej bka bi katohul. ²⁸ Na manjoonan, dʔupan, Naʂibaʔi ahilan kamiir bañaan ipekadu na nʔup nwuʔaan ni baktupuj ʔi a, woli nadoo tum. ²⁹ Kē ñaan aʂale ʔup buʔaan ʔi Uhaaʂ wi Naʂibaʔi nin Naʂibaʔi aankmiira : ajuban pjuban panwoon paankba. » ³⁰ Aji na baka han ʔiki baji untaayi uwo ʔi a.

Bayit Yetu biki mnfaʔan

(Markut 3.31-33; Maci 12.46-50; Luk 8.19-21)

³¹ Anin na baʔa Yetu banaʔ du bdig aʂē do kē badu'a. ³² Bañaan batum baʔo afooya, kē baʂē ji na a : « Tenan, naan na baʔa'u bawo bdig, bala'u. »

³³ Kē aʂē teem baka aji : « In awoon ni na baʔa naan ba? » ³⁴ Aten bañaan banʔoon ayitan, aʂē ji : « An nawoon ni na baʔa naan. ³⁵ Ñaan ankdoluj uko wi Naʂibaʔi anjaluj awonj abuk paapa na ni. »

✱ 4:12 Itayi 6.9-10.

4

Uhoñ wi nagur nʔdeey
(Maci 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Byaaʂ blon kak Yetu awo ʔi pjukan du kakab bdēk. Bañaan batum kē baʂē yit añaoga, batum pʔum pan kē adoo paya aʔo ʔi bʔeem banwoon ʔi bdēk. Bañaan bti bawo du pkay. ² Kē aʂē ʔepna ʔi uhoñ aʔup baka iko itum. ʔi pjukan pi nul aji na baka : ³ « Natiinkan. Najaar apēn pʔur nʔdeey. ⁴ Wi akgurun nʔdeey kē nlon nʔaʂē jot ʔi bgah ; kē nkat nabi ade nʔa bti. ⁵ Kē nlon nʔajot du dko di mnlaak di mboʂ manwoon maantumi. Kē nanaʔa ʔi dko mēnt ʔiki mboʂ maankēʂ da. ⁶ Wi bnuur banaʔiinj atēr nʔa, jibi nʔawoon nʔaanwo na intaañ, kē nʔalewi. ⁷ Nlon nʔajot ʔi dko di iyiw, kē iyiw idēm afiiklēn nʔa kē nʔaambuki. ⁸ Nlon kē nʔajot ʔi mboʂ mnuura, anaʔa adēm, awul nʔdeey. Blon baji bawul mbuk iñeen nʔwajant, blon kawul mbuk iñeen paaj, blon kak mbuk iñeen week. » ⁹ Yetu akak aji : « Ankaan ibaʔ itiiinki, atiinkan! »

We ukaan kē Yetu aji hoñ?

¹⁰ Wi Yetu apēnun agaag, banfooyuluj na banjañan iñeen na batēb bawo ʔi phepara ʔi uhoñ wi ajaan ahoñ. ¹¹ Kē aʂē ji na baka : « An, baʔenan kē name uko ummeniiñ wi Pʂih pi Naʂibaʔi. Kē pa biki bdig ʔi uhoñ wi wi nji kaʔupuj na baka. ¹² Hēnk, woli badoo ten baankwin, woli badoo tiink, baankte hēnk baankʔelēʂ nʔbida,

Naʂibaʔi aʂē wo aankmiir baka ipekadu. »*

¹³ Yetu aji na baka : Naamme uko wi uhoñ wi ujakuj? Kē hum di di nakmeen uhoñ bti wi nji kaluj kahoñ ba? ¹⁴ Nagur nʔdeey, Uʔup wi Naʂibaʔi wi wi aktepiinj. ¹⁵ Bañaan balon bawo ji bgah bi Uʔup uʔotuj, wi bantiinkan tiink Uʔup, kē Tatana aʂē ban apēnan

uṭup wi batepiin ṭi baka. ¹⁶ Kē balon bawo ji dko di mnlak di ṇdeey ṇajotuṇ, bayeenk ṭi dko mēnt Uṭup na mnlilan, ¹⁷ aṣē wo baanka intaañ, baanji baṭijan kaliintan. Wi Uṭup ukṭu'aṇ ṭu bajun pnooran baka kēme phajan baka baji babi wutan wutan. ¹⁸ Banwoon dko di iyiw, bajaan baṭiink Uṭup, ¹⁹ kē manṭaaf, pyok panjaan pafooyan bkow, na pñeebar iko itum ṇaṣē fiklēn Uṭup kaneenan wa pbuk. ²⁰ Banwoon mboṣ mnuura, bajaan baṭiink uṭup, kadinan wa, kaṣē buk ṇdeey. Alon aji buk ṇdeey iñeen ṇwajanṭ, alon ṇdeey iñeen paaj, alon iñeen week.

*Uhoñ wi unkaniya
(Luk 8.16-18)*

²¹ Yetu akak aji na baka : « Baji bataan unkaniya kaṣē fēt wa na kakana kēme kaṭu wa ṭi kaliṣa uṭeeh i? Mēnt ṭi bko duuṭ di di bajaan baṭu wa i? ²² Uunka nin uko ulon ummeniin unwoon uunkmeetaana, unhankaniin unwoon uunkpēn bdig kameetaana. ²³ Ankaan ibaṭ itiinki atiinkan! »

²⁴ Akak aji na baka « Nadoon kaṣalṭēn bnuura uko wi naktiinkuṇ, baluṇ kaniiban na kaniibi ki najaan naniibna kadoo kapelan. ²⁵ Bawul ankaan, kē anwoon aankaa, bateh uko wi adoon aka. »

Uhoñ wi ṇdeey ṇanjaan ṇanaṭa bdi di ṇa

²⁶ Yetu akak aji : « Hēnk di Pṣih pi Naṣibaṭi pawoon: woli ṇaan agur ṇdeey, ²⁷ aṇoyēntle na utejan kēme anaṭa na nfa, ṇdeey ṇaji ṇakub kadēm bē aanji me jibi ṇadoli do. ²⁸ Mboṣ ṭi uleef wi ma manji manjun kabuk ujaagal, kabaa wul ibēb, ṇdeey ṇaṣē pēn ṭi ya. ²⁹ Wi ṇdeey ṇakayan kay baṣē jun pkaaw ṇa, ṭiki kakit kabani. »

*Uhoñ wi pbuk pmpoṭi
(Maci 13.31-32; Luk 13.18-19)*

³⁰ Yetu akak aji na baka : « We wi ṇēknaamntēnuṇ na Pṣih pi Naṣibaṭi kēme na uhoñ ulon wi ṇkyuujnuṇ pa? ³¹ Panaam ji pbuk pampoṭētaanuṇ ṭi mbuk mi mboṣ bti. ³² Woli batepi pa, paṭi panaṭa, kawo bgof bandēmnuṇ ṭi uṅof untepiin ṭi unkintaar, inah yi ba iji idēm, kē ṇkat ṇado ji ṇahil pdo intan yi ṇa ṭi blifi. »

³³ Yetu aji ṭup iko itum itēnt yun ṭi uhoñ, kaṭupna na bañaan bahilna bawat ibaṭ ṭi uko wi akjakuṇ. ³⁴ Aji ṭiini na baka ṭi uhoñ ṭaṇ aṣale gaag na baṭaṣarul aji piban baka wa bti.

Yetu aṭaṇan ukē

(Maci 8.18,23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ Utaakal wi unuur mēnt Yetu aji na baṭaṣarul : « Najoh ṇya bdēk umban wundu. » ³⁶ Baṭaṣarul baya na a ṭi bṭeem bi awoon aduk pntuk pi bañaan. Iṭeem ilon ikak awo na baka. ³⁷ Kē ukēk uweek uṣē naṭa kē ṇmaaron ṇafēl meel du bṭeem, kē bado jun pṭum. ³⁸ Kē Yetu aṣē ṇoyēnt wal mēnt ṭi kafet ki bṭeem apaf bkow ṭi pbulja. Kē baṣē huma aji : « Ajugun, iindo haajala, ṇket? » ³⁹ Kē aṣē ten, alēbar na uyook akuṭ aji na bdēk : « Yompan, tiiman. » Uyook kē unaṭi, kē dko dayompandēri. ⁴⁰ Yetu kē aṣē ji na baka : « we ukaan kē nalēnk hēnk ba? We ukaan kē naanfiyaari ba? » ⁴¹ Kē baṣē lēnk maakan aṣē ṭupar aji : « In awi ba, kē uyook na meel ṇadoo ji ṇatiinka? »

5

*Yetu aṭeban ṇiint i ṇntaayi ṇaneejuṇ
(Maci 8.28-34; Luk 8.26-39)*

¹ Baban bdēk umban wundu, du uṭaak wi Genateret. ² Wi Yetu awaliyan wala ṭi bṭeem, kē ṇiint alon ampēnnuṇ du pṅuran i untaayi uneejuṇ aṣē bi ṭi kadunul. ³ Pṅuran pawoon katohul, kē nin alon aanhil pṭana udole wo na mnkorentu ma. ⁴ Nyaaṣ ṇṭum aji wo na ifeeru ṭi ihoṭ babot katana

na mnkorentu, kë aşë ji marana maran ma kabot kakit ya, kë nin aloŋ aanhil pkakana adoom. ⁵ Aji bi duka duka du pnguran na inkun, kawuuhar, kapiharën uleef na mnlaak.

⁶ Wi awinun Yetu du kalowan, aşë ti, abi anup ti kadunul ⁷ aşë huuran na pdiim pweek aji : « We wi nkkaarun ba, Yetu Abuk Naşibaŋi *Andëmun Maakan? Dkooŋtu kooŋ tenan ti Naşibaŋi, khajanaan. » ⁸ Aji haŋ ŋiki Yetu aji na untaayi upën ti ŋiint.

⁹ Yetu akak ahepara aji : « Katimu kawo hum? » Kë atëem aji : « Pntuni pawoon katim naan, ntumi. » ¹⁰ Kë ŋaşë kooŋta maakan awut kadook ŋa ŋalow utaak.

¹¹ Kë uşë ka ti pnkun batani bweek bi nkuma nkankşuun. ¹² Kë ŋntaayi ŋaşë kooŋ Yetu aji : « Wutun ŋya ŋneer ti nkuma ŋun. » ¹³ Kë adinan ŋa. Kë ŋapën, aneer ti nkuma. Batani kë başë pënna du pnkun ajot du bdëk. Nkuma ŋawo iñeen-week ŋyaaş iñeen ntëb (2000). Nayoora bti.

¹⁴ Bayeŋ nkuma kë başë ti aninkan uko wi bawinun du ubeeka na ntanka. Bañaan kë baya pten uko unŋëpun. ¹⁵ Babi ti Yetu aşë win ŋiint i pntuni pi ŋntaayi paneejun kë aŋo awohara, akak ŋaan, kë başë lënk. ¹⁶ Banwinun uko unŋëpun bakakalëş uko undolun ŋiint mënt na uko wi nkuma. ¹⁷ Wal mënt kë başë kooŋ Yetu apën ti utaak wi baka.

¹⁸ Jibi Yetu akpayiin ti bteem, ambiin aneeja kë aşë kooŋta pa pduka na a. ¹⁹ Yetu aandinana wa aşë ji na a : « Kakan katohu, yaan du bayiŋu iŋup baka uko bti wi Ajugun adoon pa iwi, jibi aŋagi'iin. » ²⁰ Kë aya niinkan uko wi Yetu adolun pa a ti Utaak wi Nbeeka Iñeen. Kë bañaan bti başë ŋonjar.

Yetu anaŋan abuk Jayirut ti pkeŋ abot ajeban ŋaaŋ aloŋ
(Maci 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹ Yetu akak umban wundu na bteem. Kë bañaan batum bakak ayit aŋoga ti kakab bdëk. ²² Hënk, kë naweek aloŋ ti biki *katoh kañehanaani ki bayuday i katim kawoon Jayirut aşë bi. Wi awinun Yetu, abi ajot ti ihoŋ yi nul, ²³ akooŋta maakan aji : « Abuk naan ŋaaŋ amaak adoo ŋogan pkeŋ, biin ipafa iñen ahilna ajeb awut kakeŋ. » ²⁴ Yetu agakandër na a, pntuk pweek kë paşë ŋaşa, apëm pëmana.

²⁵ Kë ŋaaŋ aloŋ anwoon na pmaak pi ptula pñaak nşubal iñeen na ntëb aşë wo na baka. ²⁶ Ahaj maakan ti iñen yi bakuraar batum, atok bka bi nul bti bë aanwin nin uko ulon, kë pmaak pabaa dëm dëm pya. ²⁷ Wi atinkun kë baktiiniyaan uko wi Yetu, kë aşë bi neer ti pntuk, abi ti kafet ki Yetu aban kambiint ki kamişa ki nul. ²⁸ Aji ti uşalul woli adoo hil aban kamişa ki nul, abi jeb jeb. ²⁹ Wi abanun kamişa ki Yetu, kë pñaak pabi ŋaŋ ŋaŋ, kë atiink ti uleeful kë ajebi.

³⁰ Wal mënt kak kë Yetu aşë tiink phina plon kë papën ti a. Awuŋşa ti pntuk aşë ji : « In abannun imişa? » ³¹ Baŋaşarul baji na a : « Iwin kë pntuk pakpëm pëmanu, kë ibaa hepar ŋaan ambaniin? »

³² Ul, kë aşë ten ayitan, ala ŋaan ambanulun. ³³ Naat alënk akat kat, ŋiki ame uko unŋëpun. Abi ajot ti kadun ki Yetu aŋup manjoonan bti. ³⁴ Kë Yetu aşë ji na a : « ŋaaŋu, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan bnuura, pmaak paşë pawutanu. » ³⁵ Ahum kaŋiini kë bañaan balon başë pënna du uko naweek i katoh kañehanaani aşë ji na Jayirut : « Abuku aneemi, wutan kanooran kak najukan. » ³⁶ Yetu kë aşë pok ptiink bŋup bi bañaan bukun, aji na naweek i katoh kañehanaani : « Klënk, fiyaaran ŋaŋ. » ³⁷ Piyeer, Yakob na Yowan aŋa Yakob ŋaŋ baŋaşulun aanwut nin bañaan balon kak kë baŋaşa. ³⁸ Wi

babanuŋ du uko naweek i katoh kañehanaani, Yetu kaşë win dko kē dayewla maakan, bañaan bawooni abot awuuhar. ³⁹ Aneej aşë ji na baka : « we ukaan kē nakñaat awooni ba? Napoţ aankeţi, aŋoyentŋ ŋoyentŋ. » ⁴⁰ Bañaan bawo wal mēntŋ ŋi pben Yetu.

Kē aşë do kē bañaan bti bapēni, ajeja aşin na anin napoţ na biki agakandēraanuŋ, aneej du dko di napoţ awoonŋ. ⁴¹ Ajej kañen ki napoţ aşë ji na a : « *Talita kum* » uwoonŋ: « Poon, djaku inaŋa! » ⁴² ŋi dko mēntŋ kē anaŋa, apoş, kē bañaan başë ŋonar maakan. Napoţ aka wal mēntŋ ŋşubal iñeen na ŋtēb. ⁴³ Yetu kē aşë şook baka aji bawut kado alonj ame, aşë do kē bawul napoţ kē adee.

6

Yetu aya Nataret

(Maci 13.53-58; Luk 4.16,22,24)

¹ Yetu apēna da, aya ubeeka wi akuşnaaniinŋ, kē baţaşarul bagakandēr na a. ² ŋi unuur wi pnoorfēn, awo ŋi pjukan du *katoh kañehanaani. Bañaan batum banktiinkuluŋ baŋonari, aşë ji : « ŋuŋ di di i mēntŋ ameenuŋ iko yi? In awululuŋ uşal untuŋa wi, kē adoo ji do mlagre mntēntŋ mi na iñen yi nul? ³ Mēntŋ naŋukan abuk Mariya a i? Mēntŋ abuk anin bi Yakob, Yotet, Yuda na Fimonj a i? Kē baŋa'ul baat, baanwo ŋi na un i? » Kē uko waŋ uneenan baka pfiyaara.

⁴ Yetu aji na baka : « Naŋupar Naşibaŋi, ŋi ubeeka wi nul, ŋi ptoof pi bayiŋul na ŋi katohul meetŋ ŋaŋ di di bañaan bawoonj baanji bamēbana bnuura. » ⁵ Mlagre mi adolonj ŋaŋ manwoha pjeban bamaakal balonj wi apafuŋ baka iñen. ⁶ Aŋonar ŋi uko wi bawoonj baanfiyaari.

Yetu ayil banjañan iñeen na batēb
(Maci 9.35; 10.1,5-14; Luk 9.1-6)

Yetu aya du ŋntanka ŋaŋñogunj da aŋup Uŋup Ulil Unuura wi Pşih pi

Naşibaŋi. ⁷ Ado kē banjañan iñeen na batēb babii. Kē aşë yilna baka batēb batēb, awul baka mnhina mi pdook ŋntaayi. ⁸ Aji na baka baji ŋaŋ kaŋij pjuuŋi ŋaŋ, başë bawut kaŋij uko ude, umañ, itaka. ⁹ Aji na baka bawoha na işapaat na imişa yi baŋuunŋ. ¹⁰ Yetu aji na baka : « Woli naban ŋi dko, naŋoon ŋi katoh ki bakyeenkananŋ te unuur wi nakpēnuŋ ŋi dko mēntŋ. ¹¹ Woli naban ŋi dko dlonj kē baanyeenkan abot awo baantiinkan, woli napēn, nadan danaan pdēpalēn ŋi ihoŋ yi nan : hēnk nayuuŋ baka kē bado buŋaan. »

¹² Wi banjañan bayaŋ, baŋup bañaan kē bawo i kawut pjuban kabot kaŋelēş ŋbida. ¹³ Badook ŋntaayi ŋtum abot akēr bamaakal batum ukēra ŋi bkow ajeban baka.

Herod na Yetu

(Maci 14.1-2; Luk 9.7-9)

¹⁴ Herod naşih atiink kē bañaan baktiiniyaan uko wi Yetu ŋiki katiitul kapēnalaa. Baji : « Yowan Nabattaar anaŋiŋ ŋi pkeŋ ukaan kē awo na mnhina mi pdo mlagre. » ¹⁵ Balonj kē bakji *Eli a, balonj kak baji Naŋupar Naşibaŋi a, annaamun na baŋupar Naşibaŋi bajon. ¹⁶ Wi Herod atiinkunŋ ŋŋup ŋuŋ aşë ji : « Yowan i ndoonj kē bafaali anaŋiŋ ŋi pkeŋ! »

Pkeŋ pi Yowan Nabattaar

(Maci 14.3-12; Luk 3.19-20)

¹⁷⁻¹⁸ Herod naşih abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk aşin aniiim, kē Yowan Nabattaar aşë ji na a : « Bgah bi nja baneenan ŋaŋ ajej ahar abuk aşin aniiim. » Uko waŋ uŋuunŋ kē Herod ado kē bamoba awat ukalabuş abot atana na mnkorentu. ¹⁹ Herodiyana aşoor Yowan abot aŋal pdo bafiŋa, aşë wo aanhilani, ²⁰ ŋiki Herod aŋi Yowan wi ameen kē awo ŋaŋ naŋool abot ayiman, aji yeŋana. Herod aji ŋal pdo katiinka, aşë ji woli atiinka aanji me uko uşal.

21 Unuur ulonj kē Herodiyana ašē ka uko udooni bafin̄ Yowan. Unuur mēnt̄ Herod ado ufettu unklešanun̄ unuur wi abukiin̄, adu baweeek biki dko, baweeek biki bangoli, na bañaan̄ bantiinkaniin̄ ti Galilay. 22 Poonu abuk Herodiyana mēnt̄ aneej uki, Herod na biki aduun̄ ti ufettu bti kē bašē lilandēra. Kē Herod naših̄ ašē ji na poonu un̄: « Heparaan uko wi in̄aluñ, dwulu wa. » 23 Abot amehna aji : « Uko bti wi ikheparaanun̄ dwulu wa, woli idoo ñal kakib utaak wi naan̄ ti ptoof kawulu umban̄ ulonj. »

24 Napoñ kē ašē pēn ahepar anin aji : « we wi mbaan̄ ahepara ba? » Kē ateema aji : « Bkow bi Yowan Nabattaar. » 25 Poonu ataran akak du naših̄ ašē ji na a : « Dñal iwulēn hēnkuñ ti praata, bkow bi Yowan Nabattaar. »

26 Naših̄ ajootani, kē pmehna pi nul na bañaan̄ biki aduun̄ ufettu bašē tu kē aanhil ppok. 27 Aji na nayeñ ti dko mēnt̄ aya añij bkow bi Yowan. Nayeñ kē aya faala du ukalabuñ, 28 añij bkow ti praata awul napoñ ñaañ, kē aya awul anin. 29 Wi bañaan̄ Yowan batiinkun̄ uko unñepun̄, babi ajeñ puum pi nul aya moy.

*Yetu ade de'an pntuk pi bañaan̄
(Maci 14.13-21; Luk 9.10-17; natenan ti Yowan 6.5-13)*

30 Banjañan bakak ašē bi ayit ti Yetu, añaapa uko bti wi badolon̄ na wi bajukanun̄. 31 Kē ašē ji na baka : « Nabiin̄ na nji du dko dangaañun̄ nanoorfēn̄ ntiinku. » Añiini han̄ ñiki bañaan̄ batum baya abi, kē baando hilan ade.

32 Kē bašē ya na bteem du dko dangaañun̄. 33 Wi bañaan̄ bawinun̄ baka kē bakya, batum bame uko wi bakdolon̄. Wal mēnt̄ wi wi bapēnnun̄ nbeeka bti añi aya du dko mēnt̄ aban baka da uteek.

34 Wi Yetu akwaliin̄ ti bteem awin pntuk pweek pi bañaan̄, ašē ñaga baka, bawo wo ji ñkaneel ñanwoon̄ ñaanka nayafan. Wi wi añaan̄ awo ti pjukan baka iko itum. 35 Jibi unuor ukyaan̄ pjot, kē bañaan̄ bašē bi añaoga, aji na a : « Dko di dagaagi kē unuor ubot alow ; 36 dolan baka baya du ñfēt̄ na ñntanka ñaññogun̄ dko di, bahilna baka uko ude. »

37 Kē Yetu ašē teem baka aji : « An, Nawulan baka bade bdi di'an. » Kē baji na a : « Njeina ñun̄ itaka* iliina yan̄ kahilna kanug uko ude pa bañaan̄ biki bti? » 38 Yetu aji na baka : « Nawo na ipoom hum ba? Nayaan naten. »

Kē baya aten, abi aji na a : « Ñkaha ipoom kañeen na ñtēb ñtēb. »

39 Wi wi añaan̄ aji na baka bado bañaan̄ baño ti ujaagal bado kntuk. 40 Bañoona kntuk ki bañaan̄ iñeen-week, na ki iñeen kañeen. 41 Yetu ajeñ wal mēnt̄ ipoom kañeen yun̄ na ñtēb ñtēb, akat kēs du bañi ašē beeb Našibañi ti iko ide yun̄, ak-itēs ipoom awul bañaan̄ bawul bañaan̄. Akak ado kē bafañ baka bti ñtēb ñun̄. 42 Bañaan̄ bti bade ayok, 43 kē bañij kkaar iñeen na ktēb ki ipoom na ñtēb ñandukiin̄. 44 Ti bandeñ bukuñ, biññ bawo iñeen-week ñyaañ iñeen kañeen (5000).

*Yetu apoñ ti bdēk duuñ
(Maci 14.22-32; natenan ti Yowan 6.15-21)*

45 Wi bañaan̄ baba'an̄ ba pde, Yetu ado kē bañaan̄ bapaya ti bteem ajota kadun, baya umban̄ wi Bettayida du bdēk umban̄ wun̄, ul kē ašē duka añaan̄ bañaan̄. 46 Wi adolon̄ bañaan̄ bti kē bañaan̄, ašē paya du pnkun̄ añehan Našibañi. 47 Wi unuor uyobun̄, bteem bawo ti ptoof pi bdēk, ul kē ašē wo aloolan du pkay. 48 Awin baka kē banoor na ppaat wi uyook uwoon̄ unkyook ataañ na umban̄

* 6:37 Itaka : Itaka mēnt̄ iwo baluk bi ñnuur iñeen-week ñyaañ ñtēb. † 6:48 Adoo la pñēp baka kēme aya du baka.

wi bakyaan. Kaya utejan mnjel, kë aşë poş ți bdëk duuț abi adoo la pțep baka.† 49 Wi bațaşarul bawinuluŋ kë akpoş ți bdëk duuț, banuŋ aji ujurte wa, aşë fuut idiim, 50 bawina bukal bti aşë lënk. Ul, kë aşë țiini na baka ți dko mënt aji : « Nawutan kahaajala, nji a, nawutan kalënk. » 51 Wi wi așaan apaya du baka ți bțeem, uyook kë uşë țañan. Bañoŋar maakan, 52 na manjoonan, baamme jibi Yetu adooŋ mlagre mi ipoom, kë ițeb yi baka ikak awo ți bdëm.

Yetu ajeban bamaakal du utaak wi Genäteret

(Maci 14.34-36; natenan ți Yowan 6.22-25)

53 Wi bamuuruŋ, aban du pkay du utaak wi bagenateren, bakaban bțeem ți kabaŋ. 54 Wi baheli'an hela kë bañaan başë yikrën Yetu. 55 Baya ți utaak bti ațij bamaakal ți ijiiñ du dko di batiinkuŋ aji awoo. 56 Dko bti di aneejuŋ, du ŋntanka, ŋbeeka, ŋfët, baji bațij bamaakal du bayiti, kakooța awut babana woli udoo wo kambiint ki ulankon wi nul ; kë bambanuŋ ka bti bajebi.

7

Udolade wi bajon

(Maci 15.1-20)

1 *Bafaritay na *bajukan Bgah balon bampënnuŋ Yerutalem babi ayit aňog Yetu. 2 Bawin kë bațaşar Yetu balon kë bakde bë baaññow iñen jibi udolade ujakuŋ. 3 Hënk di uwoon, bafaritay ji bayuday bti baanji bade kë baaññow iñen yi baka bnuura. Baji bado haŋ pa pmëban udolade wi bajon. 4 Babot awo baanji bade woli bapëna bayiti bë baantul tulan ŋleef ŋi baka na meel. Bakak amëban idolade itum yi bajon, ji pñow ikoopa, idunk, na iraata. 5 Ukaan kë bafaritay na bajukan bgah bahepar Yetu aji : « we ukaan kë bațaşaru baanji bațaş

udolade wi bajon, babaa ji bade de bë baaññow iñen? »

6 Ateem baka aji : « Itayi afaŋ wi ațiiiniyaanuŋ uko wi nan, an bala-gare, Nașibați aji ți ulibra wi Itayi : *“Pntaali pi paji padëmanaan na mn-tum țañ,*

kë uhaaş wi pa uşë lowën.

7 Pñehan na bțejan bi baka iinjakën nin uko ulon

iko yi bakjukanuŋ iwo udolade wi bañaan bajën țañ.”†

8 Naji naduk uko wi Nașibați ajakuŋ kaşë mëban udolade wi bañaan bajën. »

9 Akak aji na baka : « Naji napok bnuura uko wi Nașibați ajakuŋ kaşë kațaş udolade wi nan.

10 Moyit aji : “Mëbaan şaaş na naan bnuura” akak aji : “Ankkaruŋ așin këme anin, pkeț pakwoon baluk bi nul.”† 11 An, naşë ji : Woli ñaan aji na așin këme anin : “uko wi nhilanuŋ lah kațenknu uwo ‘korban’ (uwoon: uwo wi Nașibați.)” 12 Naji nadinana keeri awut kado nin uko ulon kak pa așin këme anin. 13 Hënk di nagaruŋ uțup wi Nașibați na udolade wi nakjukanuŋ. Nabot aji nado iko itum itënt yuŋ kak. »

14 Wi wi Yetu akaan adu pntuk pi bañaan aji na baka : « Natiinkan an bti nabot name. 15 Nin uko ulon unwoonuŋ bdig uunhılan kațopan ñaan ți kës ki Nașibați, wal wi ukneejuŋ ți a. Uko unjaan upëna ți a ujaan uțopana ți kës ki Nașibați. [16 Ankaan ibaț itiinki atiinkan !] »

17 Wi Yetu aneejuŋ du katoh alow pntuk, bațaşarul bahepara uko wi uhoñ ukjukanuŋ. 18 Kë aji na baka : « An kak hënk di di nawaanuŋ ŋşal i? Naamme me kë nin uko ulon wi bdig unkneejuŋ ți ñaan uunhılan kațopana ți kës ki Nașibați i? 19 Uunji uneej ți uhaaş wi nul, ți kayiñul di di ujaan uneej, aya kapënan wa du

† 7:7 Itayi 29.13. † 7:10 Ppën 20.12. † 7:10 Ppën 21.17.

bnteeh. » Hënk ti ntup nuj, Yetu adiiaman kë iko ide bti inuura.

²⁰ Aji kak : « Uko unjaan upën ti ñaan ujaan ukakana aŋop ti kadun ki Naŋibaŋi. ²¹ Hënk di uwoon, du nhaaş meeti ni bañaan di di nŋsal njuwaan njaan njaŋenna, nŋsal njanjaan njaŋi pjuban pi piint, kakii, pfiŋ, ²² ppiint na ahar ñaan këme ayin ñaan, pñeebar iko, mnŋot, kaguuru, pŋuunk, pŋal uko wi atëntu, bkuutar, bbeehar, bpën. ²³ Iko iwuŋaan yun bti iji ipenna ti ñaan meeti yul ijaan iŋu ñaan kaŋop ti këŋ ki Naŋibaŋi. »

Pfiyaar pi ñaaŋ anwoon aanwo nayuday

(Maci 15.21-28)

²⁴ Yetu apën da, aŋe ya umban wi ubeeka wi Tir. Aneej du katoh kalon aŋe wo aanŋal bame, kë bañaan baŋe mehaara me. ²⁵ Uunjon, kë ñaaŋ alon i untaayi uneejun ti abukul ñaaŋ aŋe tiink kë baŋiiniyaan uko wi nul aŋe bi ajot ti ihoŋ yi nul. ²⁶ Ñaaŋ mënti aanwo nayuday, awo nafiniter i utaak wi Firi. Akooŋ Yetu aji na a adook untaayi, upën ti abukul.

²⁷ Yetu kë aji na a : « Wutan duna bapoŋ bade bayok, uunnuura bajej pde pi bapoŋ bawul njuŋ nmpoŋi* . »

²⁸ Ñaaŋ ateema aji : « Ajugun, ifaŋi, kë njuŋ nmpoŋi njaŋe ji nade ituk yi bapoŋ bawun ti umeeŋa uŋeeh. »

²⁹ Wi wi Yetu aŋaan aji na a : « Uŋup wi, uŋu kë untaayi upën ti abuku, yaani. »

³⁰ Ñaaŋ mënti akak katohul aŋenk kë napoŋ apiint ti kaliŋa, kë untaayi upën ti a.

Yetu ajeban nadënëmaan

(Maci 15.29-31)

³¹ Yetu apën du umban wi ubeeka wi Tir aŋepna wi Fidon amuur utaak wi Nbeeka Iñeen aŋe ya umban wi bdëk bi Galilay. ³² Baŋja

nadënëmaan ankaan aji noor na bŋup, aŋe kooŋa apafa iñen.

³³ Yetu ajeba kë balow bañaan, aya agaag. Aŋu'a ikoŋ ti ibaŋ, atëfëj, abana pndemënt, ³⁴ aŋe kat këŋ du baŋi, awuuk uhëfënt aŋe ji na ñiint : « Efaŋa » uwoon « haabŋiin. » ³⁵ Ti dko mënti, ibaŋ ihaabŋaa, kë pndemënt pabot afënëŋa, kë akŋiini bnuura.

³⁶ Kë Yetu aŋe ji na bañaan bawut kaŋup nin ñaan uko unŋepun. Jibi akneenanun baka, kë babaa ŋiiniyaan ŋiiniyaan maakan uko wi adolon. ³⁷ Baŋonar pŋonar pweek maakan aŋe ji : « Ado iko bti bnuura, adoo do kë bandënemun baktiink, kë babiiŋ bŋup baktiini. »

8

Yetu ade de'an bañaan iñeen-week nbaakër njaaş iñeen

(Maci 15.32-39; Markuf 6.30-44)

¹ Ti nnuur mënti bañaan batuma tum aŋe wo baanka uko ude, ukaan kë Yetu adu baŋaŋarul aji na baka : ² « Dñaga bañaan biki, nnuur njuwanŋ nji ni, ni bawoon na nji abot awo baanka uko ude. ³ Woli dji na baka baŋiŋ, kë baya na ubon, baya jot du bgah te balon ti baka bapenna dko dlow. »

⁴ Baŋaŋarul bahepara aji : « ŋun di di nŋkaanun ipoom iwul baka bade badoo bayok? Dko di nwoon di dagaagi. »

⁵ Ahepar baka aji : « Nawo na ipoom hum ba? » Kë bateema aji : « Paaj na kalon. »

⁶ Ado bañaan kë baŋo ti mboŋ, aŋe jej ipoom paaj na kalon yun, abeeb Naŋibaŋi, akitëŋ aŋe wul baŋaŋarul bawul bañaan. Kë bawul ya baka.

⁷ Bakak awo na nŋtëb nlon nmpoŋi. Yetu akak abeeb Naŋibaŋi ti nŋtëb nuj, aŋe wul na baŋaŋarul kë bawul bañaan. ⁸ Bañaan bade ayok, kë indukiŋ itum kkaar paaj na plon. ⁹ Bañaan banwoon da bawo uko

* 7:27 Njuŋ nmpoŋi : Wal mënti bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo njuŋ.

ji iñeen-week n̄baak̄er n̄yaaş iñeen (4000), k̄e Yetu aş̄e do baka k̄e baṭiṭişi. ¹⁰ Ṭi dko m̄enṭ k̄e aş̄e paya ṭi b̄teem na baṭaşarul aya utaak wi Dalmanuta.

*Bafaritay bahepar Yetu uko un-
kndiimanuñ k̄e awo i Naşibaṭi*

(Maci 6.14; 12.38-39; Luk 11.16,29)

¹¹ Bafaritay babi, awo ṭi p̄ṭiini na Yetu, bala p̄taawana, aş̄e hepara uko ulon̄ unkn̄diimanuñ k̄e awo ñaan̄ i Naşibaṭi. ¹² Yetu awuuk uh̄ef̄enṭ aş̄e ji : « we ukaañ k̄e kawuun̄ ki kakhepar uko unkn̄diimanuñ k̄e dwo ñaan̄ i Naşibaṭi ba? Dṭupan, na manjoonan, nin m̄enk̄diiman kawuun̄ ki uko ulon̄. » ¹³ Aduk baka aya apaya kak du b̄teem aş̄e ya umbañ wundu.

¹⁴ Baṭaşar Yetu baṭilma p̄ṭij ipoom aş̄e wohaara na kaloolan̄ ṭañ. ¹⁵ Yetu aji na baka : « Naṭafaraan, nalipariin̄ uko utaañanaani p̄şon̄ wi bafaritay na wi Herod. » ¹⁶ Bawo ṭi p̄ṭiiniyaan̄ uko wi bawaan̄uñ ipoom.

¹⁷ Yetu ammeen̄ uko wi bak̄ṭiiniyaan̄uñ aji na baka : « we ukaañ k̄e nak̄ṭiiniyaan̄ uko wi nawaan̄uñ ipoom ba? Naanji nawin kabot kayikr̄en̄ i? ¹⁸ Iṭ̄eb̄ yi nan id̄en̄eṭi i? Nawo na k̄eş̄ aş̄e wo naanji nawin, nawo na ibaṭ aş̄e wo naanji nate. Naanleş̄ ¹⁹ wi nkitşun̄ ipoom kañeen pa biinṭ iñeen-week kañeen n̄yaaş iñeen (5000) i? K̄e kkaar hum kantumuñ na ipoom ki ki nayaanaan̄uñ ba? » Bateem aji : « Iñeen na kt̄eb̄. »

²⁰ « K̄e wi nkitşun̄ ipoom paaj na kalon̄ pa bañaan̄ iñeen-week n̄baak̄er n̄yaaş iñeen (4000), kkaar hum kantumuñ na ipoom ki ki nayaanaan̄uñ? » K̄e baji : « Paaj na plon̄. » ²¹ K̄e aş̄e ji na baka : « Naandobi yikr̄enaara ha? »

Yetu ajeban nakuul

²² Yetu na baṭaşarul baban uf̄eṭ wi Bettayida, k̄e baş̄e ṭija nakuul alon̄, akooṭa abana. ²³ Am̄ebana ṭi kañen,

ap̄en na a ṭi uf̄eṭ. Aṭu'a işuuj ṭi k̄eş̄, apafa iñen aş̄e hepara aji : « Iwin uko ulon̄ i? »

²⁴ Wi akomp̄eşun̄ aş̄e ji : « Dwin bañaan̄, bawo ji mnko mankp̄oşun̄.

» ²⁵ Yetu k̄e akak aṭu'a iñen ṭi k̄eş̄, k̄e wi atenuñ, aş̄e jeb ahil ayikr̄en̄ iko bti apaṭeş̄ ya. ²⁶ Yetu k̄e aş̄e ji na a aṭiṭiş̄ aş̄e wut kaneej ṭi uf̄eṭ.

Piyeer aji Yetu awoon̄ Krittu

(Maci 16.13-16; Luk 9.18-22)

²⁷ Yetu aya na baṭaşarul du ṇntanka n̄aññogun̄ du ubeeka wi Fetare-Filip. Wi bawoon̄ ṭi bgah k̄e aş̄e hepar baka aji : « Bañaan̄ başal aji dwo in ba? » ²⁸ Bateema aji : « Balon̄ baji iwo Yowan Nabattaar, k̄e balon̄ baji iwo Eli, k̄e balon̄ kak baji iwo alon̄ ṭi baṭupar Naşibaṭi. »

²⁹ Yetu k̄e aş̄e hepar baka aji : « K̄e ṭi an, nji dwo in ba? » K̄e Piyeer aş̄e ṭeema aji : « Iwo Krittu. » ³⁰ K̄e aş̄e şook baka aji na baka bawut kaṭup nin ñaan̄ uko wi nul.

³¹ Yetu ajun p̄ṭup baka k̄e *Abuk Ñiint̄ awo i kahaj maakan, kabot kapokana ṭi bantohi, ṭi baṭeñan baweek na ṭi *bajukan Bgah. Balun̄ kado bafin̄a, unuur uwajanṭen̄ aş̄e naṭa ṭi pkeṭ. ³² Wi akt̄upun̄ uko wan̄ aankhoñ, aṭiini ajinṭan. K̄e Piyeer aş̄e pula k̄e bagaagi aş̄e jun p̄joman na a ṭi uko wi ajakun̄. ³³ Yetu awugşa aten baṭaşarul aş̄e ṇoman na Piyeer aji : « Lowaan, iwi Fatana, ṭiki iin̄ji kla uko wi Naşibaṭi anjalun̄, iji kla wi bañaan̄ banjalun̄. »

*Hum di di ñaan̄ awoon̄ kaṭaş̄
Yetu?*

(Maci 16.24-28; Luk 9.23-27)

³⁴ Yetu ado p̄ntuk pi bañaan̄ na baṭaşarul k̄e babii, aş̄e ji na baka : « Woli ñaan̄ anjal kaṭaş̄en̄, awo kaṭilma uleeful, kakun̄a krut ki nul kadinan phaj ji nji kabot kaṭaş̄en̄, udole wo ṭi pkeṭ. ³⁵ H̄enk̄ di uwoon̄, anjalun̄ p̄buuran̄ ubida wi nul alun̄ kawaan̄ wa. K̄e ñaan̄ i nji Yetu na Uṭup Ulil Unuura n̄kṭuun̄ awaan̄

ubida wi nul aluŋ kabuuran wa.
³⁶ We uwoon ñaaŋ aka pyok pi umundu bti woli aneemandën ubida unkmibiin. ³⁷ We wi ñaaŋ ahilanuŋ pwul unklinuŋ na uhaaş wi nul. ³⁸ Woli ñaaŋ akowara nji na nŋup ni naan ti kadun ki bañaan biki umundu wi, bandekuŋ Naşibaŋi kafet abot awo bajuban, nji *Abuk Ńiint kaluŋ kakowara baka woli dbi na nwanjut nyimanaan na mndëm mi Paapa. »

9

¹ Yetu akak aji na baka : « Dŋupan na manjoonan, baloŋ ti bañaan banwoon nŋa ti baankket bē baanwin Pşih pi Naşibaŋi pabi na mn-hina. »

*Eli na Moyit bapën aŋiini na Yetu
 (Maci 17.1-9; Luk 9.28-36)*

² Wi nnuur paaj nŋaŋepuŋ, Yetu ajeŋ Piyeer, Yakob na Yowan kē baya agaag du pnkuŋ pweek. Kē uleeful uşē ŧelša ti kadun ki baka, kē awo ji ñaaŋ nampaŋi. ³ Imişa yi nul ikak ji unuur abot afaat pfaat pi imeeŋ nin nanaj aloŋ ti umundu aanhil pwul imişa pfaat ptēnt puŋ. ⁴ Eli na Moyit kē başē winana ti kadun ki baka, awo ti pŋiini na Yetu.

⁵ Piyeer aji na Yetu : « Najukan, uwo bnuura, jibi nja nwoon ti : nŋtan iloona iwajant, kaloŋ kawo ki nu, kaloŋ kawo ki *Moyit, kandukiin ki *Eli. » ⁶ Başaşar Yetu balēnk palēnk paŋ kē Piyeer aando me uko wi aktuŋuŋ.

⁷ Kanfēluŋ kabi awun baka, kē pdiim ploŋ paşē pēnna ti ka aji : « I, awoon Abuk naan, dnjala maakan, naŋiinkana. »

⁸ Ti dko mēnt, başaşarul baten dko di bawoon afooyan aşē wo baanwin nin aloŋ, Yetu ŧaŋ awoon na baka. ⁹ Wi bapēnuŋ ti pnkuŋ ahela, Yetu kē aşē ji na baka bawut kaŋup nin ñaaŋ uko wi bawinuŋ te wi *Abuk Ńiint aknaŋiin ti pket. ¹⁰ Bamēban uko wi ajakuŋ na baka,

aşē ŋiini jibi bawoon, ala pme uko wi analuŋ pji wi ajakuŋ : « Pnaŋa ti pket. » ¹¹ Başaşarul bahepara aji : « we ukaan kē *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ji Krittū ado kabi? »

¹² Yetu ateem baka aji : « Na manjoonan, Eli awo i kadun kabi kakakan iko bti ti bgah. Naşal aji babubara apiit aji Abuk Ńiint awo i kahaj maakan, kapokana i? ¹³ Kē nşē ŧupan, Eli adobi bi kē badola uko bti wi banaluŋ, jibi bapiitun ti a. »

*Yetu ajeban napoŋ anneejiin
 (Maci 17.14-18; Luk 9.37-43)*

¹⁴ Wi Yetu, Piyeer Yakob na Yowan babanuŋ du başaşar Yetu bandukiin, aşē win pntuk pweek pi bañaan na *bajukan Bgah kē bakŋiini na baka. ¹⁵ Wi bañaan bawinaŋ win Yetu, aşē lēnkara bti, aŋiira pwula mboş. ¹⁶ Ahepar baka uko wi bakŋiiniyaanuŋ. ¹⁷ Ńiint aloŋ kē aşē teemna du pntuk aji : « Naweeŋ, dŋju abuk naan, awo na untaayi umbiŋşanuluŋ bŋup. ¹⁸ Dko di uyaan amobna, uji uwata ti mboş, napoŋ kayiŋ, katibrēn iŋiŋ, uleeful uji ukak kataat. Dkoŋ başaşaru badook wa kē baanhilani. »

¹⁹ Yetu aji na baka : « Nawo bañaan bawuŋaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaŋo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naŋijaan napoŋ. » ²⁰ Kē baŋija'a. Wi untaayi uwinaaruŋ win Yetu, aşē jun pşēŋ şēŋan napoŋ kē ajot ti mboş, akēlēnk, ayiŋh.

²¹ Yetu ahepar aşin napoŋ aji : « Lum di di ujunuŋ pwata hēnk ba? » Kē ateem aji : « Wi awoon napoŋ nampoŋi te hēnkuŋ. ²² Nyaaş nŋtum uji uwata du bdoon na du meel kado na pfiŋa. Kē işale hil pdo uko ulon, kŋēnkun, ŋagi'un. »

²³ Yetu ateem aji : « Iji nşale hil... Ńaaŋ anfiyaaruŋ, Naşibaŋi ahil pdo iko bti pa a. » ²⁴ Ti dko mēnt ajug napoŋ kē aşē njar aji : « Dfiyaari,

biin itënkën, nhilna nkak nfiyaar maakan. »

²⁵ Wi Yetu awinunj kē bañaan batum bakti abi ayit kē aşē lëbar na untaayi aji : « Iwi untaayi, injaan kdënéman kabot kabiişan bçup, dji ipën ti napoç i, işë iwut kalun kakak ti a. »

²⁶ Wi untaayi ukpënuj, kē napoç aşē njajar alëtar maakan. Napoç awo ji ñaan ankeçun, kē bañaan bti bado ji akeçi. ²⁷ Yetu kē aşē mëbana ti kañen anašana kē anaçi. ²⁸ Wi Yetu açişun katoh, agaag na baçaşarul, kē başē hepara aji : « we ukaan kē un, njënhil lah adook untaayi ba? » ²⁹ Kē aşē teem baka aji : « Untaayi utënt wun, pñehan Naşibaçi tañ pahilanunj pdook wa. »

Uyaaş utëbantën wi Yetu aktupunj pkeç na pnaça ti pkeç pi nul
(Luk 9.44-45)

³⁰ Wi bapënuj ti dko dun, aşē muur utaak wi Galilay. Kē Yetu aşē njal bañaan bawut kame. ³¹ Awo ti pjukan baçaşarul aji : « *Abuk Ñiint awulana du bañaan, bafiņa, unuur uwajantën aşē naça ti pkeç. » ³² Kē baçaşarul başē wo baamme uko wi aktupunj abot açi phepar apiban baka wa.

Ahoj awoonunj naweek?
(Maci 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³ Yetu na baçaşarul batool aya Kapernawum. Wi babanunj du katoh kē Yetu aşē hepar baka aji : « We wi naktiiniyaanunj lah du bgah ba? » ³⁴ Kē başē yomp, çiki du bgah bawo ti plaçar ala andëmnunj ti baka.

³⁵ Yetu aço aşē du baçaşarul iñeen na btëb, aji na baka : « Woli alonj açal pwo nateek, akakan awo kafet ki batëntul, awo nalempar baka. »

³⁶ Ajej napoç alonj açu'a ti ptoof pi baka, amooka, aşē ji : ³⁷ « Ñaan anyeenkunj napoç atënt i ti katim ki naan, nji ti uleef naan i i ñaan mënt

ayeenkunj, kē anyeenknunj, mënt nji i ayeenkunj, anyilnunj a. »

Anwoonj aampokun, awo na un
(Luk 9.49-50)

³⁸ Yowan aji na Yetu : « Naweek, njwin alonj kē akdook njtaayi ti katimu, kē njneenana, çiki aanji çaşun. » ³⁹ Yetu ateema aji : « Nawutan kaneenana : Nin ñaan aanhilan kado mlagre ti katim ki naan kabot kaçup uko uwuçaan ti nji ti dko mënt. » ⁴⁰ Anwoonj aampok nja, awo na nja. ⁴¹ Kē ankwulananj kakoopa ki meel nadaan çiki nawo i Krittun, alonj kayeenk baluk bi awoonj i kayeenk. »

Naliparin
(Maci 18.6-11; Luk 17.1-2)

⁴² Yetu akak aji : « Ankdolunj alonj ti bapoç biki* ajot ti pjuban, uhokan batana ti kaçuç plaak pweek başē bafëla du bdëk. » ⁴³ Woli kañen ki nu kaçu kē ikjuban, falan ka, uhokan iya baçi na kañen kammukçiinj kē di pya du infernu na iñeen itëb du bdo banwoonj baankjëmşa ⁴⁴ [di ubob uwoonj uunji ukeç, kē bdo baanji bajëmşa]. ⁴⁵ Woli kahoç ki nu kaçu'u kē ikjuban, falan ka, uhokan iya baçi na kahoç kammukçiinj, kē di pya na ihoç itëb du infernu ⁴⁶ [di ubob uwoonj uunji ukeç, kē bdo baanji bajëmşa]. ⁴⁷ Woli pkëş pi nu paçu'u kē ikjuban, lookşan pa. Uhokan ineej du Pşih pi Naşibaçi na pkëş ploolan kē di bafëlu du infernu na këş ktëb, ⁴⁸ di ubob uwoonj uunji ukeç, kē bdo baanji bajëmşa. ⁴⁹ Balun kaçu bañaan bti bdo jibi bajaanj baçu pnam ti mnde. ⁵⁰ Pnam pawo uko unuura. Paşale yaş, nakakanaan we kataabare ki pa? Nawoon na pnam ti uleef wi nan nabot natiinkar na batëntan.

* 9:42 Bapoç biki Yetu açiiniyaan ti banfiyaarun, bukal bakakunj ji bapoç.

10

*Yetu aʃiiniyaan uko wi bniim
(Maci 19.1-9; Luk 16.18)*

¹ Wal mēnt̄ kē Yetu ašē naʃa ʃi dko duŋ, aya umban wi Yuda, amuur bdēk bi Yordan. Bañaan batum bakak ayit aŋoga, kē awo ʃi pjukan baka jibi ajonun kado. ² Bafaritay babi aŋoga, banjal ptaawana ašē hepara me bgah bi Moyit badinan ŋaan adook aharul ʃi bniim.

³ Kē ašē teem baka aji : ⁴ « We wi Moyit ajakuŋ ʃi uko mēnt̄? » Kē baji : « Moyit adinan ŋiint̄ apiit̄ ŋaʃ kakaarta kankyuujuŋ kē bniim babaa, kabaa dooka. » ⁵ Yetu kē ašē ji na baka : « Mndēm mi ŋhaaŋ ŋi nan manʃuun̄ kē Moyit aʃup uko mēnt̄. ⁶ ʃi ujuni, wi Našibaʃi aʃakuŋ umundu, ado baka kē bawo ŋiint̄ na ŋaʃ. ⁷ Ukaan̄ kē ŋiint̄ akluŋ kaduk ašin na anin, ⁸ kaya kawo na aharul, bukal batēb bti bašē bakak ŋaan aloolan. Hēnk, baankwo bañaan̄ batēb, bawo aloolan. ⁹ ŋaan̄ awutan keeri kagar uko wi Našibaʃi anaakrēnuŋ. »

¹⁰ Wi bakakuŋ katoh, kē baʃaŋarul bašē kak ahepara ʃi uko wi ajakuŋ. ¹¹ Kē Yetu aji na baka : « Woli ŋaan̄ adook aharul ašē niim alon, ajuban pjuban pi piint̄. ¹² Kē ŋaʃ akale duk ayinul ašē niimar na ŋiint̄ alon, ajuban pjuban pi piint̄.

*Yetu na bapoʃ
(Maci 19.13-15; Luk 18.15-17)*

¹³ Bañaan̄ baʃij Yetu bapoʃ pa aban baka, kē baʃaŋarul bašē ŋoman na baka. ¹⁴ Wi Yetu awinuŋ uko mēnt̄ ašē deebaʃ, aji na baka : « Nawutan bapoʃ babi ʃi nji, nakneenan baka ʃiki Pših pi Našibaʃi pawo pi banwoon̄ ji baka. ¹⁵ Na manjoonan, dʃupan, anʃaluŋ pneej ʃi Pših pi Našibaʃi awo kanaam na napoʃ. » ¹⁶ Yetu ajej baka, amook abot apaf baka iŋen, aŋehandē baka Našibaʃi.

*Yetu na ŋiint̄ nayok
(Maci 19.16-30; Luk 18.18-30)*

¹⁷ Wi akpēnuŋ pya, kē ŋiint̄ alon ašē ʃi, abi ajot ʃi ihoʃ yi nul ašē hepara aji : « Najukan nanuura, we wi nwoon̄ kado kayeenkna ubida wi mnʃo ba? » ¹⁸ Yetu kē ašē teema aji : « Imeha kē Našibaʃi ʃaŋ anuuriin̄, ukaan̄ kē ikdu'ēn nanuura i? » ¹⁹ Ime uko wi bgah bi Moyit bajakuŋ: linkfiŋ ŋaan̄, iinkpiint̄ na ayin ŋaan̄ kēme ahar ŋaan̄, iinkkiij, wutan katapar ŋaan̄ uko wi awoon̄ aando, kjej nin uko wi ŋaan̄ ʃi kaguuru, mēbaan̄ ʃaŋ na naan bnuura. »

²⁰ ŋiint̄ kē ašē teema aji : « Najukan, iko mēnt̄ djuŋ pʃaŋ ya wi nhumuŋ hum te hēnkun̄. » ²¹ Yetu atena ašē magana, aji na a : « Uko uloolan uduki'iin̄: Yaan iwaap iko yi ikaan̄ bti, iwul itaka bawaan̄, wal mēnt̄ ika pyok du baʃi, iŋē ibi iʃaŋen. »

²² Kē ul, wi atiinkun̄ uko waŋ, ašē ya na pjooʃan ʃiki ayok maakan. ²³ Yetu aten bañaan̄ ayitan ašē ji na baʃaŋarul : « Uluŋ katam maakan pa bayok baneej du Pših pi Našibaʃi. » ²⁴ Baʃaŋarul baŋon̄ar maakan ʃi ŋʃup ŋi nul. Kē Yetu akak aji na baka : « An bayiʃ naan, utam maakan ŋaan̄ aneej du Pših pi Našibaʃi! ²⁵ Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali uneej ʃi bhēr bi kaguja kē di nayok aneej du Pših pi Našibaʃi. »

²⁶ Baʃaŋarul babaa ŋon̄ar ŋon̄ar maakan ašē ji : « Kē in ahilanun̄ keeri kabuur? » ²⁷ Kē Yetu ašē jaban baka kēŋ ašē ji : « Bañaan̄ bajēn baanhilan pbuuran ŋleef ŋi baka, kē Našibaʃi ašē hil pbuuran baka, ʃiki aambiisna biiŋna nin uko ulon. » ²⁸ Piyeer kē ašē ji na a wal mēnt̄: « Un, ŋduk iko bti aʃaŋu. » ²⁹ Yetu ateema aji : « Na manjoonan, dʃupan, nin ŋaan̄ aankduk katohul, babak ašin, anin, ašin, bapoʃ, kēme ŋʃeehul pa nji na Uʃup Ulil Unuura,

* **10:18** Kēme : We ukaan̄ kē ikdu'ēn nanuura ba? Našibaʃi ʃaŋ anuuriin̄ nin alon kak annuura nuura.

³⁰ bë aankyeenk ti nwal ni nwoon ni nyaas iñeen-week itoh, babuk ašin, banin, bapoŋ na nteeh. Iko mēnt bti igakandēr na mnhaj. Kē du umundu unkmbiin, aka ubida wi mnŋo. ³¹ Batum ti banwoon bateek hēnkuŋ baluŋ kawo babaañsaani kē banwoon babaañsaani baluŋ kawo bateek.

Uyaas uwajantēn wi Yetu aktupun pkeŋ na pnaŋa ti pkeŋ pi nul (Maci 20.17-19; Luk 18.35-43)

³² Yetu na baŋasarul bawo ti bgah aya ubeeka wi Yerutalem, kē Yetu ajotuŋ kadun. Baŋasarul bahaajala maakan, kē banktaŋuŋ baka babot awo na palēnk. Yetu kē ašē jej kak na a baŋasarul iñeen na batēb, awo ti pŋup baka uko unkmbiin kadola. ³³ Aji : « Natenan, un biki biki aya Yerutalem kē bašē luŋ kawul *Abuk Ņiint baŋenan baweek na *bajukan Bgah, baluŋ kaji aduknaanaa, pduknaana pi pkeŋ kašē kawula banwoon baanwo bayu-day. ³⁴ Babeŋa, katēfjēra, kakoba na itintēl, kafina. Unuur uwajantēn ašē naŋa ti pkeŋ. »

Nawoon balempar batēntan (Maci 20.20-28)

³⁵ Yakob na Yowan babuk Febede baya ñog Yetu ašē ji na a : « Najukan, nŋal idolun uko wi nŋkhepariin. » ³⁶ Kē Yetu ahepar baka uko wi baŋaluŋ ado pa baka. ³⁷ Kē bašē ji : « Ţenun nluŋ nŋo alon ti kadeenu ki nu, undu ti kamayu ki nu wal wi ikyeenkuŋ pših. »

³⁸ Yetu aji na baka : « Naamme uko wi nakñehanun. Nahilan kahaj ji ni i, kēme kayeenk batitmu bi ni kayeenkuŋ i? » ³⁹ Bateem aji : « Nhili. »

Yetu kē ašē ji na baka : « Pnkalame pi ni kadaannun, nadaanna pa, batitmu bi ni kayeenkuŋ, nayeenk ba. ⁴⁰ Kē uko wi pŋo ti kadeenu kēme ti kamayu ki

naan mēnt ni dwoon kadat bañaan banwoon pŋo da, bankaŋ na pŋo da baluŋ kaŋo da.

⁴¹ Wi banjañan iñeen bandukiin batiinkuŋ uko wi Yakob na Yowan bajakuŋ, ašē deebaŋtēr baka. ⁴² Yetu adu baka ašē ji na baka : « Nawini, banjakuŋ aji bawo baših biki nŋaak baji baših na mnŋot, baweek biki nŋaak kaŋoonkna bañaan. ⁴³ Unwo kawo haŋ pa an. Anŋaluŋ pwo naweek ti an awo kaŋēp ŋēp kawo nalempar batēntul. ⁴⁴ Kē woli ñaan aŋal pwo nateek ti an, awalaan bkowul ado kalempar batēntul. ⁴⁵ *Abuk Ņiint ti uleeful aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar bañaan kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranun bañaan batum maakan.

Yetu ajeban nakuul du ubeeka wi Yeriko

(Maci 20.29; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Yetu na baŋasarul baban ubeeka wi Yeriko, kē wi bakpēnuŋ da na pntuk pweek pi bañaan, Bartime nakuul abuk Time aŋo ti kabaŋ bgah awo ti bñehan. ⁴⁷ Wi atiinkuŋ kē Yetu i Nataret aktēpuŋ ašē jun phuuran aji : « Yetu abuk Dayiŋ, ñagi'aan » ⁴⁸ Kē wi bañaan batum bawoon ti pŋoman na a ayomp, kē abaa huuran huuran maakan aji : « Abuk Dayiŋ ñagi'aan » ⁴⁹ Yetu kē ašē naŋ aji : « Nadu'ana. » Badu nakuul aji na a : « Wutan kalēnk, naŋiin, adu'u. » ⁵⁰ Kē ašē fēl umanta, alut anaŋa aya du umbaŋ wi Yetu. ⁵¹ Yetu aji na a : « we wi iŋaluŋ ndolu ba? » Nakuul kē aji : « Najukan i naan, dolaan nkak ndo kawin. » ⁵² Yetu kē ašē ji na a : « Yaani, pfiyaar pi nu pabuuranu. » Ti dko mēnt kē ašē kak awin ; ašē taŋ Yetu na bgah.

11

Yetu aneej ti Yerutalem ji naših (Maci 21.1-9; Luk 19.29-34)

† 10:38 Nahilan kadaan ti pnkalame pi ni kadaannun.

1 Yetu na baṭaṣarul bañoḡ Yeruṭalem kakab nḡeeka nḡi Betfage na Betani du umbaḡ wi Pnkuḡ pi Mnoliwera* kē Yetu aṣē yil batēb ṭi baṭaṣarul. 2 Aji na baka : « Nayaan du untanka unwoon ṭi kadunan : uneejan, nawin batan ubuuru umpoṭi wi nin ṅaaḡ awoon aambaḡ kadapi'aara. Nafēnēṣan wa naṭij. 3 Woli baheparan uko unkayi kē nakfēnēṣ ubuuru, nateem kaji Ajugun anuma wa, woli abaa, ado wa ukak. »

4 Baṭaṣar Yetu baya aṭēnk kē batan ubuuru umpoṭi ṭi plēman ploḡ kakab bgah, aṣē fēnēṣ wa. 5 Balon ṭi banwoon da bahepar baṭaṣar Yetu uko unkaḡ kē bafēnēṣ wa. 6 Kē bateem baka jibi Yetu ajakuḡ na baka. Kē bawut baka kē bayaa. 7 Baṭij ubuuru du Yetu, apēnan iyeti yi baka, agur ṭi wa, kē Yetu aṣē paya ṭi wa. 8 Baṅaaḡ baṭum baṣeef iyeti ṭi bgah, balon kē baṣeef ikēn yi mnjaak yi batibnuḡ du uṭeeh. 9 Bankpoṣuḡ ṭi kadun ki nul na bankṭaṣuluḡ bahuuran aji :

« *Hotana, †bnuura nuura ṭi Ankmbiḡ ṭi katim ki Naṣibaṭi Ajugun!* »

10 *Bnuura nuura ṭi pṣih pankmbiḡ hēnk, pṣih pi Dayiṭ ateemun!* *Hotana, Naṣibaṭi adēm du baṭi duuṭ. »*

11 Yetu aneej du Yeruṭalem aya du *Katoḡ Kaweek ki Naṣibaṭi meet. Wi atenuḡ dko bṭi ayitēn, aṣē pēn pya Betani, ul na baṭaṣarul iṅeen na batēb ṭiki utaakal ubani.

Yetu afēp bko bi bajaḡ badu bfig (Maci 21.18-19)

12 Unuur utēbantēn, wi bakpēnnuḡ Betani kē ubon uṣē de Yetu. 13 Awin bko bi bajaḡ bado bfig du kalowan, aṣē ya pten me aṭēnk da mnko mnlon kade. Wi aṣaaḡ aḡoḡ aṣē ṭēnka itoh ṭaḡ, ṭiki

wal wi kabuk ki ba uundobi ban. 14 Wi wi aṣaaḡ aṭiini na bko aji : « Nin ṅaaḡ aankak ade mnko mi nu. » Baṭaṣarul kē batiinka.

Yetu adook bawaap du katoḡ ki Naṣibaṭi

(Maci 21.12-17; Luk 19.45-47; natenan ṭi Yowan 2.13-22)

15 Yetu na baṭaṣarul baban Yeruṭalem, kē wi baneejuḡ ṭi Katoḡ Kaweek ki Naṣibaṭi, kē Yetu aṣē jun pdook bankwaapuḡ na banknuguḡ da. Awat nḡmeeṣa nḡi batorkaar itaka †, na iṭij yi bawaap nḡbalab. 16 Abot aneenan baṅaaḡ bankuḡiḡ bado kaṭēpna ṭi Katoḡ ki Naṣibaṭi meet. 17 Ajukan baka aji : « Mēnt uko wi upiṭaniḡ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi i : *katoḡ ki naan kadu'ana *katoḡ kaṅehanaani pa nṭaak bṭi*? An kē naṣē do ka *dko dmennaani di bakiiḡ. »* 18 Baṭeḡan baweek na *bajukan Bgah batiink uko wi Yetu adoluḡ, aṣē la jibi bakdoluḡ kadoo kafina ; baṭi'a, ṭiki pntuk bṭi pamaṭ pjukan pi nul maakan. 19 Utaakal ubanle, Yetu na baṭaṣarul baji bapēn ṭi ubeeka kaṭiṣ.

Bko bi bajaḡ bado bfig bankayi (Maci 21.20-22)

20 Wi Yetu na baṭaṣarul baktēpuḡ na nfa, bawin bko bi bajaḡ bado bfig kē bakay te du intaaḡ. 21 Piyeer aleṣ uko unṭēpuḡ, aṣē ji na Yetu : « Najukan, tenan, bko bi ifēpuḡ bakay ṣaṭ. » 22 Kē Yetu aṣē teem aji : « Nafiyaaran Naṣibaṭi. 23 Na manjoonan, dṭupan, woli ṅaaḡ aji na pnkuḡ pi pēnan ṭi iya ijot du bdēk, woli aanwo na nṣal nṭēb, aṣē fiyaar kē uko wi ajakuḡ udolana, Naṣibaṭi kado uko mēnt pa a. 24 Ukaḡ kē nḡi kajakan, uko bṭi wi nakheparuḡ woli naṅehan Naṣibaṭi, nafiyaaran kē nadobi yeenk yeenk

* 11:1 Pnkuḡ pi mnoliwera : Dawoon katim ki pnkuḡ pi bajaḡ bado na umbaabu "Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives." † 11:9 Hotana : ṭi uhebēre dawoon « Buuran » aṣē bi kak uṭup unjaḡ udēmanaan Naṣibaṭi. ✧ 11:9 Kaṅaaḡ 118.25,26. † 11:15 Batorkaar itaka baji batorkaar bayuday banwoonuḡ nṭaak nḡlon itaka yi baka bahilna banug iko idolni bṭeḡan babot baluk Katoḡ Kaweek ki Naṣibaṭi daaṣa. ✧ 11:17 Itayi 56.7.

wa. Hënk Naşibaţi ado uko mënţ pa an. ²⁵ Woli nañehan, aşë kaar uko ulonj na ñaanj, namiirana, Aşinan anwoonj baţi ahilna amiiran kak ipekadu yi nan. ²⁶ [Kë woli naankmiir, Aşinan anwoonj baţi aankmiiran kak ipekadu yi nan.] »

Bahepar Yetu ñaanj anţu'ulunj pdo iko yi akdolunj

(Maci 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Yetu na baţaşarul bakak Yerutalem, kë wi Yetu awoonj du Katoh Kaweek ki Naşibaţi apoş, baţejan baweek, *bajukan Bgah na bantohi kë başë bi añoga. ²⁸ Bahepara aji : « Mhina mhonj mi mi ikdolnunj iko yi ba? In ajakiinj kë ihilan kado ya? » ²⁹ Yetu kë aşë teem baka aji : « Nji, dheparan uko uloolan ţań, nateemaan, nşë nţupan mnhina mi nji kadolnunj iko yi. ³⁰ In ayilunj Yowan pbattaar ba? Naşibaţi a këme bañaanj baka? Nateemaan. » ³¹ Kë başë wo ţi plaţar jibi bawoonj, aji : « Woli nteem aji Naşibaţi ayilulunj, aheparun kaji, we ukaanj kë nşëfiyaara. ³² Kë woli nji bañaanj bayilulunj... hee! » Baţi bañaanj ţiki bañaanj bti bafiyaar kë Yowan awo na manjoonan Naţupar Naşibaţi. ³³ Kë başë teem Yetu aji baamme anyilulunj. » Kë Yetu aşë ji na baka : « Nji kak, mënktupan mnhina mi nji kadolnunj iko yi. »

12

Uhoń wi balemp biki uwoorta
(Maci 21.33-46; Luk 20.9-19)

¹ Yetu abot awo ţi phoń na bañaanj banwoonj ţi Katoh Kaweek ki Naşibaţi aji : « Ńiinj alonj abi ţepi uwoorta wi mnko manjaanj mandolna ubińu, aşë biig wa afooyan. Ajip bhër ado dko dpoońni, abot akiin bliit bi mnlak bkuunţaan pa bayej, aşë dukar wa bañaanj balonj pa badoki bapoońle bawula kafah ki nul, aşë ya bayaaş.

² Wi wal wi upooń ubanunj, kë aşë yil nalemparul alonj du bañaanj banwoonj du uwoorta pa pyeenk kafah ki nul. ³ Bañaanj bukuń mënţ bamob nayili akob, adooka kë akak ińeen ijinj. ⁴ Kë Ńiinj ajug uwoorta kë akak ayil du baka nalemparul alonj kak. Bakoba ţi bkow, abot akowandëna. ⁵ Ayil nawajantën kë bafiņa. Ayil kak balemparul batum balonj kë bakob balonj, afinj balonj.

⁶ Kë abukul i amaganunj ţań aduki'aarunj, ul i ayilunj uyaaş ubaańsaani du baka aşë ji : « Baya kakali abuk naan. » ⁷ Kë wi bañaanj biki adukarunj uwoorta bawinunj abuk ajug uwoorta aşë laţar aji : « I, akdukiinj na iko yi aşin, najoh űfiņa, nşë űduka na ya. » ⁸ Bamoba, afiņa, ajej puum apënan ţi uwoorta afël. ⁹ Kë we wi ajug uwoorta akdoonj ba? Abi, kafinj balemp biki aţuunj ţi uwoorta, kajej wa, kawul balonj. ¹⁰ Naanleyiir uko umpiitunj ţi Ulibra wi Naşibaţi i?

“Pnduba pi baniw bapokunj

pakakunj amëban katoh ;

¹¹ *Uko mënţ uwo ado wi Ajugun*

unuura abot awo uńonjarënaan ţi kęş ki nun.”[✠]

¹² Baţejan baweek, *bajukan Bgah na bantohi bayikrën kë bukal bakaanj kë Yetu akhoń hań. Bado na pmoba wal mënţ aşë ţi pntuk. Baduka, aya.

Uko wi pluk Fetar daaş

(Maci 22.15-22; Luk 20.20-26)

¹³ Wi uko mënţ uţëpunj, bayil du Yetu balonj ţi bafaritay na baţaş Herod balonj pa pţup ţupana katenna me bahil kaţaawana. ¹⁴ Babi aji na a : « Najukan, űme kë iwo ñaanj i manjoonan anwoonj aanji ţi nin ñaanj abot awo iinj kten uko wi ñaanj awoonj. Iji kjukan Bgah bi Naşibaţi jibi bawoonj na manjoonan. Ţupun, bgah bi nun badinan űluk Fetar naşih najeenkal daaş a i? Nwo kaluka da këme űnenwo

i kaluka da? » ¹⁵ Yetu, ame nşal ni kalagare ni baka, aşë ji na baka : « we ukaan k  nakdo na p aawanaan ba? Naţijaan pataka nten pa. » ¹⁶ K  batij pataka ploŋ. K  aşë ji na baka : « Kaara di in, na katim ki in iwoon da? » K  bateem aji : « Fetar. » ¹⁷ K  aşë ji na baka : « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoon wi Fetar, naş  nakakan Naşibaţi uko unwoon wi Naşibaţi. » K  baş  ņoŋar bti  i uko wi Yetu ajakuŋ.

Pnaţa  i pkeţ

(Maci 22.23-33; Luk 20.22-39)

¹⁸ Unuur m nt, *Bataduk baloŋ babi  i Yetu, bukal bajaan baji pnaţa  i pkeţ paanwoo. Baji na a : ¹⁹ « Najukan, Moyit apiit pa un aji : Woli ņaan aka abuk aşin k  akeţi, aş  duk ņaaţ anwoon aambuki, ayeenkan ahar abuk aşin m nt ahilna abukara bapoţ. ²⁰ K  uş  bi ka bi-inţ paaj na aloŋ banţaarun. Nateek aniiim ņaaţ aş  keţ b  aambuki. ²¹ Nat bant n k  aniiim ņaaţ m nt akak akeţ k  aambuki. K  uwo han pa nawajanţ n. ²² K  nin aloŋ  i biinţ paaj na aloŋ banţaarun bukuŋ aanduk napoţ. Wi bakeţun bti, ņaaţ k  akak akeţ. ²³ K  h nkuŋ, woli baņaan balun anaţa  i pkeţ, awo ahar in  i baka, wi bukal paaj na aloŋ bti baniimuluŋ? »

²⁴ Yetu ateem baka aji : « M nt ppaam n up ni Ulibra wi Naşibaţi na mnhina mi nul pakaan k  nakneem i? ²⁵ H nk di uwoon, woli baņaan balun anaţa  i pkeţ, biinţ baankdo kajej baaţ, k  baaţ baankniima : bawo wal m nt ji ņwanjut ni baţi. ²⁶ K   i uko wi pnaţa  i pkeţ, naanleyiir Ulibra wi Moyit  i dko dank iiniyaanun uko wi bgof bankyikuŋ, jibi Naşibaţi ajakuŋ na Moyit aji : “Dwo Naşibaţi i Abraham, i Itaak, na i Yakob”? »* ²⁷ Yetu akak aji : « Naşibaţi aanwo keeri

i bankeţun, awo i bajeb. Naneem bnuura. »

Uko und mnuŋ  i iko yi bgah bajakuŋ

(Maci 22.24-40; natenan  i Luk 10.25-28)

²⁸ Aloŋ  i *bajukan Bgah antiinkun baka awin k  Yetu ateem bnuura, abi a og ahepara aji : «  i iko yi bgah bajakuŋ, uhoŋ ud mnuŋ d m ba? » ²⁹ Yetu ateem aji : « Und mnuŋ d m wii wi “Fiinkan, iwi Itrayel : Ajugun Naşibaţi i nun awoha aloolan  a . ³⁰ Iwo kaŋal Ajugun, Naşibaţi i nu, na kaţ bu bti, na uhaaşu bti, na uşalu bti, na uforta wi nu bti.”* ³¹ Uko unyeenkun  i wa wii wi : “Iwo kaŋal at ntu jibi iŋaluŋ uleefu.”* Nin uko uloŋ  i bgah uumpel pel iko yi. »

³² Najukan Bgah aji na a : « Uwo bnuura Najukan, i up manjoonan : Naşibaţi awoha aloolan  a , uunkak aka aloŋ kak. ³³ K  p ala na kaţ b bti na uşalu bti, na uforta wi nu bti, na p al at ntu jibi iŋaluŋ uleefu upel i en n bti yi ba en nun na yi bafin arun Naşibaţi.

³⁴ Yetu awin k  a iini na mntit aş  ji na a : « Iinlow P ih pi Naşibaţi. » Nin aloŋ aankak a oom phepara uko uloŋ.

Hum di di Kritt  ahinanun kawo abuk Dayiţ

(Maci 22.41 —23.7; Luk 20.41-47)

³⁵ Yetu ajej b up awo  i pjukan du Katoh Kaweek ki Naşibaţi aji : « Hum di di *bajukan Bgah bahilanun kaji Kritt  awo abuk Dayiţ ba? ³⁶ Dayiţ ul, Uhaaş wi Naşibaţi udola k  a up  i uko wi Kritt  aji : Naşibaţi Ajugun aji na Ajugun :

* oon  i ka en naan kadeenu
te ndoo ndo başooradu
ido kapafna baka iho .*

³⁷ Dayiţ ul,  i uleeful, aji du Kritt  kaji Ajugun, hum di di ahinanun

keeri kawo Abuk Dayi? » Pntuk pweek pawo ti ptiinka ašë lilan maakan.

*Nadoon kalipara bajukan Bgah
(Maci 23.1-36; Luk 20.45-47)*

³⁸ Yetu aji na baka ti pjukan pi nul aji : « Nalipariin *bajukan Bgah, bukalan banjaan banjal pñaay na imiša iyul, kañal banohntën baka ti dko di bañaan batum, ³⁹ kañal pto ti kadun ti itoh iñehanaani na ti itij inuura ti nřettu. ⁴⁰ Baji bade bka bti bi baať bayoť, kabot kadaar ka- jon ti pñehan Našibaťi pa pwinana. Našibaťi aluñ kakob baka kakob kandëmnun maakan. »

*Uřen wi ñaať nayoť najuuk
(Luk 21.1-4)*

⁴¹ Yetu aťo ataañ na dko di bajaan bawatna itaka pa Katoh Kaweek ki Našibaťi. Aten jibi bañaan bak- waturu itaka da. Bayok batum bawat itaka itum. ⁴² Ñaať alon nayoť najuuk kē ašë bi awata ktak-ktëb tañ.

⁴³ Kē Yetu ašë du baťašarul aji na baka : « Dřupan na manjoonan, ñaať nayoť najuuk i awul apelan bañaan bti banwuluñ itaka. ⁴⁴ Banwuluñ bukun bti bawul itaka yi bawoon baanumaa, kē ul ti bwaan bi nul ašë wul itaka bti yi anumiin pa pde. »

13

*Yetu ařup pjot pi katoh ki Našibaťi
(Maci 24.1-3; Luk 21.5-7)*

¹ Wi Yetu akpënuñ ti Katoh Kaweek ki Našibaťi, kē alon ti baťašarul ašë ji na a : « Najukan, tenan knduba kweek na nřiw nřuura ni babomanaanuñ Katoh Kaweek ki Našibaťi. » ² Yetu ateema aji : « Iwin nřiw nřweek ni? Nin plaak paankduka kapaf ti ptënt pa, mangarandër bti. »

³ Yetu na baťašarul baban du *pnkun pi mnoliwera, kē Yetu

ašë řo ataañ na Katoh Kaweek ki Našibaťi. Wi bi Piyeer, Yakob, Yowan na Andre bargaaguñ na a, ašë hepara aji : ⁴ « řupun, lum di di uko wan ukwoon, kē we ukyuujun kē iko mēnt bti iñogan ti pban. »

*Wal wi mnhaj mnweek
mankjunuñ*

(Maci 24.4-14; Luk 21.8-19)

⁵ Yetu awo ti pji na baťašarul : « Naťafaraan alon aguuran. ⁶ Batum baluñ kabi na katim ki naan kaji bawoon Krittü, kaguur bañaan batum. ⁷ Woli naluñ atiink nřut, abot atiink kē bakťiiniyaan uko wi nřut na pgarandër, nawutan kalënk : iko mēnt iwo i kawo. Nameen kē uundobi wo uba umundu. ⁸ Utaak unata ugut na utaak ulon, pših pagut na plon. Du nřman nřtum, mboš manluñ kašinřar, ubon uweek ubot uwo. Iko mēnt bti ikwoon ujuni wi mnhaj mnweek, ji mnhaj mi ñaať ankyaan kabuk.

⁹ Naťafaraan an ti nřleefan ; bañootan du nřruha, kakoban na itintël du itoh iñehanaani, kañootan du kadun ki bantuña na ki baših, řiki nafiyaarën. Wal mēnt nařup baka uko wi nameeñ ři nji. ¹⁰ Uřup Ulil Unuura uwo i duna kařupana ři nřtaak bti. ¹¹ Woli bamoban aňooť du uruha, nakdo kaťaaf uko wi nakyaan kařup, uko unkyaan kabi ři bkowan wal mēnt nařupan wa, řiki mēnt an nakdoon kařiini, Uhaaš wi Našibaťi wa. ¹² Ñaan aluñ kakeešaar abuk ašin kado bafñja. Ašin napoť aluñ kakeešaar abukul kado bafñja, bapoť banařara bajug baka kado bafñ baka. ¹³ Katim ki naan kařu bañaan bti bašooran. Kē anšaan amëban kaliint te kaban, abuur. »

Mnhaj mnweek

(Maci 24.15-22; Luk 21.20-24)

¹⁴ Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuřaan maakan unjaan

* **13:14** Baťiiniyaan ři uko wi kadun ki unton wi bagrek wi bařun du Katoh Kaweek ki Našibaťi ; natanan ři Daniyel 9.27; 11.31; 12.11.

uṭopan* kē uwo ṭi dko di uwoon uunwo kawo – Iwi inkleyiirun yikrēnēn. Bañaan bankwoon du utak wi Yuda bakeeriin baṭi baya du inkun iweek. ¹⁵ Anṭoon du uṣaala awutan kaneejar uko ulonj. ¹⁶ Anwoonj du nṭeeh awutan kakakar bayeti bi nul du katoh. ¹⁷ Nnuur mēntj, baatj bankwoonj na iyiñ, na bankbootanuj bawuṭan. ¹⁸ Nañehaan uko mēntj uwut kaban ṭi wal wi uṣubal na mpoj. ¹⁹ Nnuur mēntj ṇawo ṇnuur ṇi mnhaj. Mnhaj manwoonj maambaanj kawohara wi Naṣibaṭi aṭakuj umundu ; kē mnhaj mntēntj muñ maankak aluj kawo nin uyaas ulonj kak. ²⁰ Kē woli Ajugun aantinkṭēn lah ṇnuur mēntj, nin ñaanj aankduka duka kado kahefēntj ; kē bañaanj biki adatuñ baṣē ṭu kē atiinkṭēn ṇa. ²¹ Woli alonj ajakan : “Natenan, Krittu awo du dko dañ” kēme : “Awo du dko dimonj” nakfiyaara. ²² Bañaanj baluj kanaṭa kaṭilan kaji bawoonj Krittu na baṭupar Naṣibaṭi. Bado mlagre na iko iñonjarēnaan pa woli bahilani baguur biki Naṣibaṭi adatuñ. ²³ Naṭafaraan keeri, ddoḃi ṭupan iko bti inklunj kabi. »

Ubi wi Abuk Ñiintj

(Maci 24.29-31; Luk 21.25-28)

²⁴ « ṭi ṇnuur mēntj, wi mnhaj manṭjēpunj, unuur ujēmṣa, pli paankak anuur, ²⁵ ṇjah ṇajotna baṭi. Iko bti yi baṭi iṣinṭar. ²⁶ Wal mēntj, baṣē bawin *Abuk Ñiintj ado kabi ṭi infēluñ, awo na mnhina mnweek maakan na mndēm. ²⁷ Ayil wal mēntj ṇwanjut ṇaya dko bti ṭi umundu, ṇaya du kabanj ki baṭi na ki umundu ṇaṭonkrēn biki adatuñ.

Pjukan pi mnko

(Maci 24.32-35; Luk 21.29-33)

²⁸ « Natenan ṭi mnko : Wi inah ijunanj jun pluuman kē itoh ikpēn naji nayikrēn kē pti pañogani.

† 13:30 Kēme Umundu wi ṇwoonj wi.

²⁹ Hēnk di ukwohanj pa an kak : woli nalun awin iko yanj kē ibani, nameen kē Abuk Ñiintj añogi, awo ṭi plēman. ³⁰ Na manjoonan, dṭupan, kawuunj† ki kaankṭēp bē iko yi bti iinwinanaa. ³¹ Baṭi na mboṣ ṇaba, kē ṇṭup ṇi naan ṇaṣē wo ṇaankba. ³² Kē unuur wi iko mēntj bti ikbiinj, kēme woori mēntj, nin ñaanj alonj aamme me wa, mēntj ṇwanjut ṇi baṭi, mēntj ṇji Abukul a, Naṣibaṭi Paapa ṭañ ameeñ wa.

Nawoon bten

(Maci 24.36-51; Luk 21.34-36)

³³ « Naṭafaraan, nawoon bten, naamme wal wi uko mēntj ukbanuj. ³⁴ Uwo ji ñiintj ankyaanj bayaas aṣē dukar balemp katoh, andoli na ulemp wi nul, aji na nayanj bgah awo bten. ³⁵ Nawoon keeri bten, naamme woori wi ajug katoh akbiinj, naamme me abi na utaakal kēme na utejan mnjel, kēme uhaan ṇjuk kēme na nfa. ³⁶ Nalipariin akur kur aban aṣē ṭēnkan nawo ṭi bnjoj. ³⁷ Uko wi ṇji kaṭupananj, dṭup wa bañaanj bti, nawoon bten. »

14

Bala pfiñ Yetu

(Maci 26.2-5; Luk 22.1-2)

¹ Ufettu wi ipoom indaṭj na *Ufettu wi Mbuur ṇaduka ṇnuur ṇṭēb, kē baṭeñan baweek na *bajukan Bgah baṣē la jibi bakdoli mntit kadoo kamob Yetu kafinṇa. ² Baji : « Ṇwut kado nin uko ulonj ṭi ufettu, ji bañaanj babi baṣinṭar. »

Ñaaṭ alonj ajees Yetu ukēra ujun ulil pṭēkēñ ṭi bkow

(Maci 26.6-13)

³ Yetu awo du ubeeka wi Betani du katoh ki Fimonj i bajaanj badu namaak bdoo. Wi bawoonj ṭi pde, ñaaṭ alonj kē aṣē bi na ukēra ujun ulil pṭēkēñ ṭi pṭukar pmpoṭi pi banugnunj itaka itum. Ukēra mēntj

ubomanaan bko bi bajaanj bado nardu abot atam maakan. Afom pa ašë jeeš ukëra ti bkow bi Yetu.

⁴ Kë bañaanj balon bašë wo baanlilani, banjur nuran aji : « We ubaanj awo ptok ukëra pi ba? ⁵ Woli bawaap lah wa baka uko umpelun baluk bi ušubal*, kajej itaka mënŋ kawul bajuuk. » Badeebaŋër ñaaŋ.

⁶ Kë Yetu ašë ji na baka : « Nawutana, we ukaanj kë naknoorana ba? Ado uko unuura pa nji. ⁷ Bajuuk, nawo na baka nnuur bti, nahilan kado baka bnuura, wal wi naknumiinj, kë nšë wo mënkwona an nnuur bti. ⁸ Ado uko wi ahilanun pdo, adobi tu tu ukëra ujuj ulil pŋkëñ ti uleef naan pa umoy. ⁹ Na manjoonan, dŋupan, dko bti di baktupun Uŋup Ulil Unuura, baŋup kak uko wi ñaaŋ i adolonj, kalešna'a.

Yuda Itkariyot aŋu na pwaap Yetu
(Maci 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰ Yuda Itkariyot, alonj ti banjañan iñeen na batëb aya du baŋenan baweek pwul baka Yetu. ¹¹ Wi batiinkulonj, balilani ašë honja itaka. Kë ašë wo ti pla jibi akdolonj kadoo kawul baka Yetu.

Baŋašar Yetu babomandër ufettu wi mnjeeh

(Maci 26.17-25; Luk 22.7-13; Yowan 13.21-30)

¹² Ti unuur uteek wi ufettu wi ipoom indaŋ, wi bañaanj bajaanj bafiñ nkaneel pŋenanun ufettu wi mnjeeh, baŋašar Yetu baji na a : « ŋun di injalun nya nbomandër ideena kañah ki ufettu. » ¹³ Ayil wal mënŋ baŋašarul batëb, aji na baka : « Nayaan du ubeeka, naya kayit na ñiinj alonj ankuñinj pdunk pi meel : naŋašana. ¹⁴ Katoh ki akneejunj, najakan na ajug katoh mënŋ: "Najukan aji : ŋun di meeŋ di akdeenunj pde pi ufettu na baŋašarul dawoonj?" ¹⁵ Ayuujan meeŋ dhaan du bko duuŋ danwoonj na iko yi

naknumiinj bti, dul di nakaanj kabomandërun nŋilna nde pde pi ufettu. » ¹⁶ Baŋašarul baya, aban du ubeeka, aŋenk kë iko iwo bti jibi ajakun na baka kë baboman pde pi ufettu.

Yetu aŋup kë alonj ti baŋašarul alun kawaapa

(Maci 26.20-25; Luk 22.14; nate-nan ti Yowan 13.21-30)

¹⁷ Wi utakal ubanun, Yetu aban na baŋašarul iñeen na batëb. ¹⁸ Wi baŋoonj awo ti pde, Yetu aji : « Dŋupan, na manjoonan, alonj ti an, ankndeej na nji alun kawaapën. » ¹⁹ Bajooŋani, kë andoli ašë wo ti phepara aji : « Woon nji a i? » ²⁰ Kë ašë ji na baka : « Alonj ti an baŋašar naan iñeen na batëb, ankŋuunj kañen na nji ti praata. ²¹ Aa, *Abuk Ñiinj awo kakeŋ jibi upiitaninj ti a ti Ulibra wi Našibaŋi, kë anšaanj awula ašë wuŋan. Uhokan lah awo aankbuka. »

Yetu aŋup aji Piyeer alun kapok pme'a

(Maci 26.26-29; Luk 22.17-20,31-34)

²² Wi bakdeej, Yetu ajej kapoom, abeeb Našibaŋi, akitëš ka, awul baka ašë ji : « Najekan, uleef naan wii wi. » ²³ Abot ajej pnkalame pi poot, wi abeebunj Našibaŋi aba, ašë wul baka badaan, kë badaan bukal bti. ²⁴ Aji na baka : « Pñaak pi naan pii pi, pankntulunj pa pntuk pweek maakan, pi Našibaŋi aŋenanunj bhonjar. ²⁵ Dŋupan, na manjoonan, nin mënka adaan poot te unuur wi iko bti ikkakunj ihalu du Pših pi Našibaŋi. »

²⁶ Bayeeh añaamarën aba, ašë pën pya du *Pnkunj pi Mnoliwera. ²⁷ Yetu aji na baka : « An bti nadukën, jibi upiitunj ti Ulibra wi Našibaŋi :

"Dkob nayafan kafin,

nkaneel njašë nawayšër"*

* 14:5 Uko umpelun baluk bi nnuur iñeen-week njaas nwanjanŋ. ✪ 14:27 Takariya 13.7.

28 Kë wi nji kanaŋiin ƚi pkeƚ, djot kadun kayoonkan du Galilay. »

29 Piyeer aji na a : « Woli baŋaaŋ bti baya aduku, nji mënkduku! »
 30 Yetu ateema aji : « Na manjoonan dƚupu, na utejan wi, ji uguk udo kahaan uyaaş utëbantën, iwi, ipok nŋyaaş nŋwajanƚ kaji iimme'ën. »
 31 Kë Piyeer ašë taman maakan aji : « Woli ddoo wo i pkeƚ na iwi, nin, mënkpok kaji mëmme'u. » Kë bukal bti bakak aji hanƚ.

Du Gettemaniya

(Maci 26.36-46; Luk 22.40-46)

32 Baban du dko di bajaan bado Gettemaniya kë Yetu ašë ji na baƚaşarul : « Naƚoon ƚi, dya pŋehan Našibaƚi. »
 33 Ajej na a Piyeer, Jakob, na Yowan ašë jun phaajala na ptiink mnhaj ƚi uhaaş wi nul.
 34 Aji na aka : « Uhaaş wi naan ujoƚani, pjoƚan pdiƚ maakan kë ndo kita ; nadukiin ƚi nawo bten. »

35 Kë wi ajohariin aya low ntiisu, ašë jot ƚi mboş aŋehan Našibaƚi, aji woli uhilan lah kawo, mnhaj mankbiiŋ mi manlowa. 36 Aji : « Abba†, Paap, iwi inhiniin iko bti, lowaan mnhaj mi ƚi nji ; ušë uwut kawo uko wi nŋaluŋ, wi inaluŋ ukdolaniin. »

37 Yetu akak ašë ƚenk baƚaşarul kë bakŋoyënt, kë ašë ji na Piyeer : « Fimon, inoyënt? Iinhilan awo bten uwoori uloolan ƚaŋ. 38 Nawoon bten nado kaŋehan nawutna kajot ƚi kaguuru. Uhaaş wi nan unjal pdo bnuura kë nleefan nŋašë wanƚ uforta. »

39 Akak aya alow baka aŋehan Našibaƚi awo ƚi pkakalëš uƚup wi aƚupunƚ ƚi kateeku. 40 Awugša akak, aƚenk baƚaşarul kë bakŋoyënt, këš ki baka kadiƚ bŋoy, baamme uko wi bakteemuluŋ.

41 Yetu akak uyaaş uwajanƚen du baƚaşarul aƚenk kë bakŋoyënt ašë ji na baka : « Nanoyënten, nanoorfënan. Uko mënt ubaa.

Wal wi *Abuk Niiŋ awoon i kawulana ƚi iŋen yi bado buƚaan ubani. 42 Nanaŋiin nŋya! Natenan, ankwaapnun aŋogi, awii wi. »

Bamob Yetu

(Maci 26.47-56; Luk 22.47-53)

43 ƚi dko mënt, wi Yetu ahumunƚ kaƚiini, kë Yudat, anwoon alonƚ ƚi banjaŋan iŋeen na batëb, ašë wuj na pntuk pi baŋaaŋ banwoon na ikej na induk. Baƚenan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bayilun baka. 44 Yuda, anwaapulunƚ aji na baka, hënk di di nakmeenuŋ nŋaan mënt, aji : « I nji kamookunƚ, ula namobana, nawutan kado abuur. »
 45 Wi abanaaŋ ban aŋog Yetu ašë ji na a : « Najukan » ašë mooka. 46 Bukundu kë bašë dëpa ƚi a amoba. 47 Alonƚ ƚi banwoon da apënan kej atib nalempar naših i baƚenan, abi fala fal kabaƚ.

48 Yetu kë ašë ƚiini na baka aji : « Dwo nado buƚaan i, kë nado bi pmobën na ikej na induk? 49 Nnuur bti dji kawo na an du Katoh Kaweek ki Našibaƚi kajukan, kë naammobën. Kë uko wi Ulibra wi Našibaƚi ujakunƚ uwoonƚ kadolana. »
 50 Kë wal mënt, baƚaşarul bti bašë ƚi aduka.

51 Naƚaša alonƚ anguradiinƚ blaañ ƚaŋ akƚaşuluŋ. Bamoba, 52 kë ašë wutan blaañ aƚi byiŋu.

Baŋooƚ Yetu du uruha wi bayuday

(Maci 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; natenan ƚi Yowan 18.13-15)

53 Baŋooƚ Yetu du uko naših i baƚenan. Baƚenan baweek, bantohi na *bajukan Bgah bayit da bti. 54 Piyeer kë ašë low du kafet aƚaša te du blay meet bi katoh kaweek ki naših i baƚenan. Aƚo na balemp atëma. 55 Baƚenan baweek na bawayëš bƚup bti bandukiinƚ bala uko utapar Yetu kahilna kado bafiŋa ašë wo baanwini. 56 Batum baji batapara kë nƚup nŋi baka nŋašë wo nŋaanji nŋayeenkiir. 57 Balonƚ baji

† 14:36 Abba : ƚi uƚup uaramayik dawoon Paap.

banana katapara kaji : ⁵⁸ « Ntiinka kë aji afom Katoh Kaweek ki Naşibaţi, ki iñen yi bañaan ibomanuñ, kaşë kaniw ti ñnuur ñwajant, kalonj ki iñen yi bañaan iwoonj iinkboman. »
⁵⁹ Baando tiinkar tiinkar ti utup wuñ.

⁶⁰ Naşih i baţenan anaţa wal mënţ anaţ ti ptoof pi baka aşë hepar Yetu aji : « Iinkhepna ti uko wi bañaan biki baktupunj ti iwi i? » ⁶¹ Kë ul aşë yompa yomp, aanji nin uko ulonj. Naşih i baţenan akak ahepara aji : « Naşibaţi i njaan ñdëman, iwi iwoonj Krittu Abukul i? » ⁶² Yetu ateema aji : « Nji a. Kë naşë luñ kawinën nji *Abuk Niiñţ nţo ti kadeenu ki *Andëmunj Maakan. Naluñ kawina kak ado kabi na infëluñ yi baţi. »

⁶³ Kë naşih i baţenan aşë tow imişa yi nul† aji : « Ndoona we kak bamaar ba? » ⁶⁴ Natiink bti kë akar Naşibaţi. We wi naşaluñ ti uko wi ba? » Kë bukal bti başë ji aduknaanaa, awo i pkeţ. ⁶⁵ Balonj bawo ti ptëfjëra, awuna kaara akoba aşë ji na a : « Iwi, Naţupar Naşibaţi, ţupan ñaan ankobiinj. » Kë balemp başë wo ti pkoba.

Piyeer apok aji aamme Yetu

(Maci 26.69-75; Luk 22.56-62; natenan ti Yowan 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Wi Piyeer awoonj ti uţeeh, du blay, kë ñaaţ alonj ti balemp biki naşih i baţenan aşë ban. ⁶⁷ Wi awinunj Piyeer kë aktëma, aşalana aşë ji na a : « Iwi kak ibi wo na Yetu i Nataret. » ⁶⁸ Kë aşë pok aji : « Iji we? Mëndo me me uko wi inaluñ pţup. » Atool ppën du blay bi bdig [kë uguk uşë haan].

⁶⁹ Ñaaţ nalemp awina aşë wo kak ti pji na banwoonj da : « Awo ti baka. » ⁷⁰ Kë Piyeer akak apok. Uunjonj kë banwoonj da başë wo ti pji na a : « Iwi, na manjoonan, iwo alonj ti baka, idoo wo i utaa wi Galilay. » ⁷¹ Kë aşë mehna aji na Naşibaţi afëpa woli aankţup

manjoonan, awo ti pji : « Mëmme ñiiñţ i najakuñ hënk. »

⁷² Ti dko mënţ kë uguk uşë haan uyaaş utëbantën. Kë Piyeer aşë leş uţup wi Yetu abiinj aji na a : « Ji uguk udo kahaan uyaaş utëbantën ipok ñyaaş ñwajant kaji iimme'ën. » Aţi wal mënţ, apën bdig awooni.

15

Bañooţ Yetu du kadun ki Pilat

(Luk 23.1-5,13-25; Maci 27.1-2,11-14; natenan ti Yowan 18.28-38)

¹ Wi nfa mambananj ban kë baţenan baweek başë ţo ayit na bantohi, na *bajukan Bgah na bañaan bti biki uruha wi bayuday. Bado kë batan Yetu aşë ñooţa aya wul Pilat. ² Kë Pilat aşë hepar Yetu aji : « Iwi, iwoonj naşih i bayuday i? » Kë ateem aji : « Iwi, ijakuñ hanj. » ³ Baţenan baweek batapara iko itum. ⁴ Pilat kë akak hepara : « Iinka uko ulonj uţup i? Iinwin iko yi baktapariinj bti? » ⁵ Kë Yetu aanteema teem nin uko ulonj, kë Pilat adoo ñonjar.

⁶ Ufëttu undoli Pilat aji wutan pa bañaan biki aşıhuñ nakalabuş i baheparunj. ⁷ Kë ñiiñţ alonj i bajaan bado Barabaat aşë wo ukalabuş, ul na bañaan balonj banfinunj ñaan wi bakyewlanunj ubeeka.

⁸ Pntuk pabi aşë wo ti phepar Pilat uko wi ajonunj kado baka. ⁹ Pilat aji na baka : « Nanjal nwutanan naşih i bayuday i? » ¹⁰ Ame kë baţenan baweek bakuj Yetu, ukaanj kë baţija'a. ¹¹ Kë baţenan baweek başë wuuk pntuk paţëp ţëp paji awutan baka Barabaat. ¹² Pilat akak ajeţ bţup aşë ji : « We wi nji kadoonj keeri na i najaan nado naşih i bayuday? » ¹³ Kë bakak ahuuran aji : « Pañana! » ¹⁴ Pilat aji na baka : « Buţaan bhonj bi bi adoonj ba? » Kë babaa huurana huuran maakan aji : « Pañana! » ¹⁵ Jibi Pilat anjalunj pdo uko unlilunj pntuk,

† 14:63 Atow imişa yi nul pyuujna kë adeebaţi.

awutan baka Barabaat, ašë do kë bakob Yetu na itintël, ašë wul baka a bapaņ.

Bangoli babeņ Yetu

(Maci 27.27-31; natenan ti Yowan 19.2-3)

¹⁶ Bangoli baņooť Yetu du blay bi katoņ ki Pilat nantuņa, ašë du batëņť baka bti. ¹⁷ Bawoharëna bayeti bjeenkal jud, abot ašiiir iyiw ado ukël aťu'a ti bkow*. ¹⁸ Bawo ti pnohtëna aji : « Nwulu mboš, iwi naših i bayuday. » ¹⁹ Bakoba ti bkow na pmul, atëfjëra abot anup ti kadunul, kawo ji badëmana. ²⁰ Wi babeņuluņ aba, bapënan bayeti bjeenkal akakana imiša yi nul, ašë pën na a pya kapaņ ti krut.

Bapaņ Yetu

(Maci 27.32-44; Luk 23.26-43; Yowan 19.17-27)

²¹ Baťu űiint alon i katim ki Fimoņ, i ubeeka wi Kiren ampënnuņ uťeeh pkuņa krut ki Yetu, awo ašin bi Alektandër na Rufut. ²² Baņooť Yetu du dko di bajaanj bado Golgota uwoonj « Kaheem ki Bkow. » ²³ Bawula poot pi banaakrënuņ na bko bi bajaanj bado miir kë apok pdaan. ²⁴ Bapaņa afaašiiir imiša yi nul, wi badoluņ kanuņ na mn-laak, katenna uko wi andoli akyi-tanaanuņ.

²⁵ Wi űwoori kañeen kalon űabanuņ wi wi bapaņuluņ. ²⁶ Bapiit ti bkowul duuť ti krut uko unťuuņ kë bapaņa, uwo « Naših i bayuday. » ²⁷ Bapaņa na balat batëb, alon ti kadeenu ki nul, alon ti kamayu. [²⁸ Kë hënk di di uko upiitunť ti Ulibra wi Našibaťi udolaniinť, uji : « Banaakrëna na bado buťaan. »]

²⁹ Bankťëpuņ bakar karana ašë bët bëtan ikow aji : « Mbeeh, mënť iwi ijakuņ aji iwat Katoh Kaweek ki Našibaťi kašë kaniw ka ti űnuur űwajanť i? ³⁰ Heliin ti krut, ibuuran uleefu. » ³¹ Baťeņan baweek

kak na *bajukan Bgah banaakiir abeņa aji : « Abuuran balon ašë wo aanhil pbuuran uleeful! ³² Aanwo Krittü naših i Itrayel i? Aheliin keeri hënkunť ti krut űwin, űšë űfiyaar. » Biki bapaņunť na a bado kara kak.

Pkeť pi Yetu

(Maci 27.45-56; Luk 23.44-49; natenan ti Yowan 19.28-30)

³³ Ti udiinť unuur, unuur umara mara awunana, kë bdëm bašë wala ti umundu bti, ado űwoori űwajanť. ³⁴ Ti űwoori űwajanť űi pnak, Yetu kë ašë do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama tabaktani » uwoonj : « Našibaťi i naan, Našibaťi i naan, we ukaañ kë iwutën? » ³⁵ Balon banwoonj da, wi batiinkuluņ, baji : « Natiinkan, adu *Eli. » ³⁶ Alon aťi, atoop kalëmënt kantanuņ ti pmul ti poot ptaakťaan, awula adaan, ašë ji : « Nayoonkan, űten me Eli abi kawalana. » ³⁷ Kë Yetu ašë do pdiim pweek ašë jëmša. ³⁸ Blaañ bkëm maakan banjaanj baneenan bañaanj pneej du dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Našibaťi batowa ti pťoof. ³⁹ Naweeki bangoli iñeen-week alon anať wal mënť ataanj na Yetu. Wi awinuņ jibi ajëmšiiņ, ašë huuran aji : « űiint i awo na manjoonan Abuk Našibaťi. »

⁴⁰ Uka kak baat balon bannaťun alow ašë ten, bi Mariya i utaak wi Magdala, Talome, Mariya anin Yakob nampoťi na Yotet, bawo ti bakanť mënťan. ⁴¹ Baat mënťan bajaanj babi kaťaš Yetu kabot kaťënka wi awoonj du Galilay. Baat batum kak bampayiiņ na a du ubeeka wi Yerutalem bawo da.

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Luk 23.50-56; natenan ti Yowan 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Utaakal ukeť udo bi ban, kë űiint alon i katim kawoonj Yotef, anwoonj i ubeeka wi Arimati ašë bi.

* 15:17 Bado hënk anaaman na uko wi Fetar naših najeenkal ajaanj aťu ti bkow. ✧ 15:34 Kañaam 22.2.

Awo ñaaj antiinkaniin ði uruha wi bayuday, awo ði pyoonk ubi wi Pşih pi Naşibaði. Aya na mntëj ahepar Pilat puum pi Yetu wal mënþ ðiki unuur mënþ uwo wi pbomandër pa unuur wi pnoorfën. ⁴⁴ Pilat aňonar kē Yetu adobi keþ, wi wi aŝaaj adu naweek i bangoli iñeen-week, ahepara me ujonì, wi aketnuj. ⁴⁵ Wi ateemuluj, kē aŝe dinan Yotef ajej puum. ⁴⁶ Yotef anug blaaj bi ifaal, awalan puum pi Yetu ði krut aŝe bootan pa na ba, aya bēkan pa ði bhēr bi bajipuj ði kabañ ki plaak. Ado kē bakēl plaak pweek ði plēman pi bhēr. ⁴⁷ Mariya i utaa wi Magdala na Mariya anin Yotef baten dko di babēkanuluj bnuura.

16

Baaþ baþenk bhēr kē bawo bjint

(Maci 28.1-10; Luk 24.1-10; nate-nan ði Yowan 20.1-10)

¹ Wi *unuur wi pnoorfën wi bayuday uþepuj, Mariya i utaa wi Magdala, Falome na Mariya anin Yakob banug ukera ujuj ulil pþekēñ katul tulan ði puum pi Yetu. ² Þi unuur unþaŝuj unuur wi pnoorfën, na nfa kub wi unuur upēnuj, kē baŝe ya du bhēr bi Yetu. ³ Balaþar aji : « In abaañ aya kakēlun plaak panwoon ði plēman pi bhēr ba? »

⁴ Kē wi baŝaaj akat kēŝ aŝe win plaak pandēmuñ maakan kē pakēlanaa. ⁵ Baneej du bhēr aŝe win ði kadeenu ki baka naþaŝa alon anwohariin kamiŝa kafaatal kē aþoo, kē baŝe lēnk maakan.

⁶ Aji na baka : « Naklēnk, nala Yetu i Nataret, i bapanuj: anaþa ði pkeþ, aanwo ði. Natenan dko di bapiinþanuluj. ⁷ Nayaan naji na Piyeer na baþaŝarul bandukiin: “ajotan kadun du Galilay, dul di nakwinnuluj jibi abiiñ aþupan.” »

⁸ Bapēn du bhēr aŝe ði, ñleef ñaki na baka, kē babot aňonar maakan, palēnk pi balēnkuj paþu kē baanþup nin ñaaj uko ulonj te ado ban katoh.

Yetu apēn awinana wi anaþiin ði pkeþ

[⁹ Yetu anaþa ði pkeþ na nfa mi unuur unþaanuj unuur wi pnoorfën. Apēn awinana duna ði Mariya i utaa wi Magdala, i abiiñ apēnan ñntaayi paaj na ulonj. ¹⁰ Aya aþup uko mēnt bambiin awo na Yetu banwoon wal mēnt ði puum awooni. ¹¹ Wi batiinkuj kē anaþa ði pkeþ, kē ul abot awina, baanfiyaara.

¹² Wi uko wañ uþepuj, Yetu apēn awinana awo ji ñaaj nampaþi ði baþaŝarul batēb bankyaanþuj aya du ufēþ unwoonj du uþeeh. ¹³ Bukuj mēntan bakak aþup bandukiin uko wi bawinuj, kē baanfiyaar baka kak.

¹⁴ Yetu abaañŝaan apēn awinana ði banjañan iñeen na aloolan wi baþoonj ði umeeŝa pa pde, aňoman na baka ði uko wi bawoonj baanfiyaari na ði pdēnem pi ñhaaŝ ñi baka ðiki wi anaþiin ði pkeþ aŝe pēn awinana, baanfiyaar banwinuluj. ¹⁵ Akak aji na baka : « Nayaan ði umundu bti naþup Uþup Ulil Unuura bañaaj bti biki umundu. ¹⁶ Ankfiyaaruj kabot kayeenk batitmu abuur, kē anwoonj aankdi pfiyaarēn aduknaana. ¹⁷ Iko yi ikyuujuj kē bafiyaari : Baluj kado kadook ñntaayi ði katim ki naan. Baluj kaþiini ñþup ñyaanþ. ¹⁸ Bajej ñpula ði iñen yi baka. Woli badoo daan bnunk bankfiñaruj, nin uko ulonj uunkdo baka. Bapaf bamaakal iñen kajejan baka. »

¹⁹ Wi Yetu Ajugun aþiiniin aba, aŝe deenjana baþi, aþo ði kañen kadeenu ki Naşibaði. ²⁰ Kē baþaŝarul baŝe ya du dko bti aþup Uþup Ulil Unuura. Ajugun alemp na baka abot ayuuj kē uko wi bakþupuj uwo manjoonan na iko iñonarēnaan yi bakdoluj.]

Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun

Uṭup ujuni

Luk apiit ḡlibra ḡtëb. Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun na Ulemp wi Banjañan. Luk ate ugrek bnuura. Awo nakuraar. Wi Pawulu ayaan pṭup bañaan banwoon baamme Naşibaṭi Uṭup Ulil Unuura, bukal bagakandërun. Wal mënṭ Luk aandobi me Naşibaṭi. Abaa bi kak kak naritton. Apiit ulibra wi bë aanwin Yetu. Aya ala bañaan bammeeṅ Yetu ahepar baka bnuura jibi iko iṭëpari. Ajej Uṭup Ulil Unuura wi Markuṭ apiitun aşë piit, jibi Maci adolon. Maci kak ajej ulibra wi Markuṭ. Ṭi ulibra wi nul, Luk ajuk iko yi bayuday akuṭ ajuk iko yi banwoon baanfiyaar Naşibaṭi bawoon baammee. Apiit pa bañaan banteen ugrek banwoon baanfëṭ ṭi Palettina. Aṭiiniyaan pntaali pi Yetu ajunna du Adam kadiimanaan kë Yetu awoon nabuuran bañaan bti. Woli ñaan aleyiir ulibra wi Luk aji win unal wi Naşibaṭi adiimanun bañaan biki umundu upokun; bajuuk, bamaakal. Luk aṭiiniyaan kak Uhaaş wi Naşibaṭi na pñehan Naşibaṭi.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uko unkayi kë Luk apiit ulibra wi (1.1-4)
2. Hum di di Yowan Nabattaar na Yetu babukiin (1.5-2.52)
3. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-20)
4. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.21-4.13)
5. Yetu aya aṭo du Galilay (4.14-9.50)
6. Yetu apëna Galilay atool pya Yerutalem (9.51-19.27)

7. Kanëm kabaañsaani ki Yetu ṭi mboş: pwayëş pi bawayşulun na pkeṭul (19.28-23.56)
8. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (24.1-12)
9. Yetu apën awinana ṭi kadun ki baṭaşarul aşë deenana du baṭi duuṭ (24.13-53).

Ujuni

¹ Bañaan batum, badoonaan na ppiit, kaṭup iko bti inṭëpun ṭi ptoofun. ² Bakakalëşun ya, jibi bammaarun abot awin na këş ki baka du ujuni, baṭupun baka ya. Bukal biki baṭuun pṭup *Uṭup Ulil Unuura. ³ Ukaan kë nşë şal aji, wi nheparun bnuura, aten iko bti jibi iyeenkiiri du ujuni, uyuk maakan nji kak npiitu, nṭupu bnuura jibi iko iṭëpari, iwi Teofil i mmaganun maakan, ⁴ ihilna ime kë iko yi bajukaniin iwo manjoonan.

Uwanjuṭ uṭup Fakariya kë Yowan Nabattaar alun kabuka

⁵ Wal wi *Herod awoon naşih i utaak wi Yuda, naṭenan i Naşibaṭi alon awo da i bajaan bado Fakariya. Awo i pntuk pi baṭenan biki pşini pi Abiya. Aharul awo i pşini pi *Aaron naṭenan, katimul kawo Eliabet. ⁶ Bawo bukal batëb bti bañaan batool ṭi kadun ki Naşibaṭi, banjayi bataş uṭup na bgah bi Aju-gun bti bnuura. ⁷ Kë başë wo baambuki, ṭiki Eliabet aanhılan pbuk, kë bakak awo bukal batëb bti bañaan bandoon abi ṭaf ṭaf.

⁸ Unuur ulon, Fakariya awo ṭi pdo bṭenan ṭi kadun ki Naşibaṭi, ṭiki pntukul pakaan na pdo ba. ⁹ Baṭenan baji bado kambiiun katen ñaan i Naşibaṭi adaton, kë ul, Fakariya adataniin ṭi baṭenan bti, pneej du *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naşibaṭi, katër mnkulan*. ¹⁰ Pntuk pi bañaan batum kë paşë wo ṭi pñehan Naşibaṭi du bdig, wal wi aktërun mnkulan.

* 1:9 Mnkulan : Manjaan mantër du dko dyimanaan kadëmanaan Naşibaṭi. Mnkulan, manwo pñaak pi bbeekar pankayun.

11 Ƨi dko mēnt̄ kē ašē win *uwanjūt ulonj wi Ajugun, kē unat̄ Ƨi umbanj udeenu wi umeēša utēri mnkulan. 12 Fakariya alēnk adiwša, wi awinunj wa, 13 kē uwanjūt ušē jaka : « Fakariya, wutan kalēnk! Uko wi iñehanunj, utiinkana du NašibaƧi : Elitabet aharu, alunj kabukaru napoƧ űiint̄, lunji iƧu'a katim ki *Yowan. 14 Alunj kaƧijju mnlilan na mnt̄aƧ ; bañaan̄ batum balunj kalilandēr kabuka ki nul. 15 Alunj kawo űaan̄ naweek Ƨi kadun ki Ajugun. Aanwo kalunj kadaan nin poot. *Uhaaš wi NašibaƧi ujunna pwo Ƨi a du kayinj ki anin. 16 Alunj kakakan babuk *Itrayel du Ajugun, NašibaƧi i baka. 17 Alunj kado kapoš Ƨi kadun ki NašibaƧi, na uhaaš na mnhina mi *Eli *NaƧupar NašibaƧi, bapoƧ bakakna batiinkar na bašin baka, banwoon̄ baankƧaš NašibaƧi, bakak bawo na űšal űnuura ji bañaan̄ banwoon̄ batool. Alunj kado pntuk pi bañaan̄, pabomandēr bnuura pa Ajugun. »

18 Kē Fakariya ašē ji na Uwanjūt : « Hum di di nji kadolonj, kadoo kame kē uko waƧ uwo manjooan? DƧafi, kē ahar naan akak awo naweek. » 19 Uwanjūt uteema aji : « Nji dwoon̄ *Gabriyel! Dji kanaƧ Ƨi kadun ki NašibaƧi, kalempara. Ul ayilnunj, mbi nƧiini na iwi, nƧupu uƧup ulil wi. 20 Iinfiyaar uko wi nƧupiin̄, kē ušē lunj kadolana Ƨi wal wi NašibaƧi adatonj, ikak keeri namum, kabiiš bƧup, te unuur wi iko mēnt̄ yun̄ ik-lunjiin̄ kadolana. »

21 Wal mēnt̄, kē bañaan̄ bašē naƧ ayoonk Fakariya ašē la uko unkaan̄ kē ajon maakan hēnk du *dko dyimanaan. 22 Kē wi apēnunj, aankak ahil pƧiini na baka. Hēnk di bañaan̄ bameenj kē aya ka mnwin du dko dyimanaan meēt̄. Fakariya aƧiiniyaan na baka na iñen ƧaƧn̄, kē pdiim paankpēn.

23 Wi abaan̄ ulemp wi awoon̄ i

pdo du *Katoh Kaweek ki NašibaƧi, ašē kak katohul. 24 Uunjoni, kē Elitabet aharul ašē mobana kayinj. Amen kayinj mēnt̄ te kli kañeen, ašē ji Ƨi ušal : 25 « Kē hēnk di di Ajugun alempun̄ na nji, Ƨi wal wi adatonj, abuuranaan mnkow Ƨi kēš ki bañaan̄! »

Uwanjūt uƧup Mariya kabuka ki Yetu

26 Wi kayinj ki Elitabet kadolonj kli paaj, kē NašibaƧi ašē yil *Gabriyel *Uwanjūt du ubeeka wi *Nataret du uƧaak wi *Galilay 27 du neegani anwoon̄ aamme űiint̄, i űiint̄ alonj anwoon̄ Yotef, i pšini pi *DayiƧ naših, ajokun̄. Katim ki neegani aƧ kawo *Mariya. 28 Uwanjūt uneej du katohul ašē ji na a : « Dwulu mboš, iwi i NašibaƧi awulunj bnuura bi nul atuman. Ajugun awo na iwi. » 29 Wi Mariya atiinkun̄ uƧup waƧ ašē űoƧar maakan, awo Ƨi pšal, aji : « Pwul mboš pi pawo phon̄ ba? » 30 Uwanjūt kē ušē ji na a : « Mariya, wutan kalēnk ; NašibaƧi awulu bnuura bi nul. 31 Hēnk, ilunj kawo na kayinj, kabuk napoƧ űiint̄ ; lunji iƧu'a katim ki Yetu. 32 Alunj kawo naweek. Balunj kado kadu'a Abuk NašibaƧi *Andēmun̄ Maakan. NašibaƧi Ajugun, alunj kaƧoorana Ƨi pših pi *DayiƧ ateem. 33 Ul akun̄ kaƧijan pšini pi *Yakob bti, te mndani. Pših pi nul paanklun̄ kaba. » 34 Kē Mariya ašē ji na uwanjūt : « Hum di di uko mēnt̄ wun̄ ukhylanun̄ kalunj kadolana, wi nwoon̄ mēndobi me biint̄? » 35 Uwanjūt uteema aji : « *Uhaaš wi NašibaƧi ulunj kahela Ƨi iwi, NašibaƧi Andēmun̄ Maakan ašē guru na mnhina mn-week mi nul ji blifi. Ukaan̄ kē napoƧ nayimanaan anklun̄ kabuka akdu'ana Abuk NašibaƧi! 36 Tenan, Elitabet, i nayiƧun̄, andoon̄ awo naƧaf awo kak na kayinj ki napoƧ űiint̄. Ul i bajakun̄ aanhil pbuk†

awo ti kli paaj, ³⁷ tiki Naşibaţi aam-biişna biişna nin ukoolan. » ³⁸ Ti dko mēnt, kē Mariya aşē teem aji : « Nji, dwo nalempar Ajugun, uko mēnt uwoon jibi ijakuŋ! » Wi wi uwanjut wuŋ uyaan, aduka.

Mariya aya pwin Elitabet ayiŋul

³⁹ Ti ŋnuur mēnt ŋuŋ, kē *Mariya aşē bomandēr ataran pya du ubeeka uloŋ unwoon du inkun du Yuda. ⁴⁰ Aya aban, aneej du uko Fakariya, aşē wul Elitabet mboş. ⁴¹ Ti dko mēnt, wi Elitabet atiinkun pwul mboş pi Mariya, kē napoţ aşē şinţar du kayiŋul meet, kē *Uhaaş wi Naşibaţi uşē tum ti Elitabet, ⁴² wi wi aşaan ado pdiim pweek, aji : « Naşibaţi awulu bnuura apelan baat bti, abot awul napoţ i iwoonaanun ti kayiŋ bnuura bweek! ⁴³ Nji dbaa wo wo in ba, kē anin Ajugun adoo poş aban du nji? ⁴⁴ Wi ntiinkaan tiink pwul mboş pi nu, kē napoţ aşē lilan, aşinţar ti kayiŋ naan meet. ⁴⁵ Ŋaan anfiyaaran aji uko wi Ajugun aţupun uluŋ kadolana anuurandēni! »

Mariya ayeeh mnlilan mi nul

⁴⁶ Kē *Mariya aşē teema aji : « Uhaaş wi naan udēman Ajugun, ⁴⁷ kē uşal wi naan uwo ti mnlilan wi Naşibaţi abuuranaanun, ⁴⁸ tiki aţo aten nji nalemparul nandayanaan. Hēnkun iwuun yi ŋwal bti ido kadu'ēn ŋaaţ nanuurandēnaan, ⁴⁹ tiki Naşibaţi anhiniin iko bti, ado pa nji iko inuura iweek maakan : katim ki nul kayimani! ⁵⁰ Mŋaga mi nul manwo ti baŋaan biki iwuun bti bankdēmanulun. ⁵¹ Atar kaŋen adiiman mnhina mi nul agar bandēmanun ikow yi baka. ⁵² Awalan başih ti pşih pi baka,

aşē deen banwalanun ikow yi baka.

⁵³ Awul banwoon ti kanuma iko inuura, atuman aşē dook bayok, kē bakak iŋen ijinţ.

⁵⁴⁻⁵⁵ Aţenk baŋaan biki *Itrayel balemparul, ji kahoŋ ki abiin ado başinun, aleş ti mŋaga mi nul, *Abraham na pntaali pi nul, te mnŋo. »

⁵⁶ Mariya aţo na Elitabet uko ji kli kwajanţ, abaa wuğşa, aţiş katohul.

Kabuka ki Yowan nabattaar

⁵⁷ Wi unuur wi Elitabet awoon i kabuk ubanun, aţij napoţ ŋiinţ. ⁵⁸ Bakiŋul na bayiŋul, batiink kē Naşibaţi ayuuja mnŋaga, aşē wo ti mnlilan na a. ⁵⁹ Unuur uţenk bakren, babi pwalan napoţ *katēmp, kaşē kaţu'a katim ki aşin : Fakariya. ⁶⁰ Kē anin aşē pok, aji : « Naţu'ana katim ki *Yowan » ⁶¹ Kē başē teema aji : « Nin aloŋ ti bayiŋu aanwo wo katim ki Yowan. » ⁶² Kē başē du aşin, ahepara na iŋen katim ki aŋaluŋ baţu abukul. ⁶³ Fakariya ado kē batemana iko ipiiti, aşē piit aji : « Awo katim ki Yowan. » Baŋaan kē başē ŋoŋar bti. ⁶⁴ Ti dko mēnt mntum manhaabşa na a, pndemēnt kē pafēŋsaa, kē aşē jun pţiini, abeeh Naşibaţi. ⁶⁵ Bakiŋul bti balēnk, abot aŋoŋar. Kē iko inţepun yuŋ imeeţana, aniink utaak unwoon du inkun du *Yuda bti. ⁶⁶ Baŋaan bti bahank iko yi batiinkun du ŋhaaş, aşē ji : « we wi napoţ i aklun kawo? » Mnghina mi Ajugun manwo na a na manjoonan.

Fakariya ayeeh mnlilan mi nul

⁶⁷ Kē *Uhaaş wi Naşibaţi uşē bi, aneej atum ti Fakariya aşin napoţ, kē awo ti pţup ji *baţupar Naşibaţi aji : ⁶⁸ « Najoh ŋdēman Ajugun, Naşibaţi i *Itrayel ti abi ti nja, pbuuran baŋaan biki nul.

69 Anaŋan pa un, ŋi biki pŋini pi
 *Dayiŋ nalemparul
 Nabuuran i phina pweek,
 70 Jibi abiiŋ aŋup ŋi mntum mi
 baŋuparul bayimanaan ba-
 jon.
 71 Aji ankmbiiŋ, aluŋ kabuuranun
 ŋi baŋooradun,
 aluŋ kapënanun ŋi iñen yi bam-
 pokuŋ un bti.
 72 Hënk, Naŋibaŋi adiiman mnñaga
 mi nul ŋi bateemun
 aŋe leŋ kahon kayimanaan ki
 adoluŋ.
 73 Abi hon *Abraham aŋinun
 amehna,
 74 aji, atehun, kapënan ŋi iñen yi
 baŋooradun,
 abot ado kē ŋhil adëmana na
 mntëŋ,
 75 ŋhilna ŋwo bajinŋ na batool ŋi kēŋ
 ki Naŋibaŋi,
 ŋnuur bti ŋi ubida wi nun.
 76 Kē, iwi, napoŋ i naan, iluŋ
 kadu'ana naŋupar *Andëmuŋ
 Maakan, Naŋibaŋi
 iluŋ kado kapoŋ ŋi kadun ki
 Ajugun, kabomana bgah,
 77 kaŋupna pntaali pi nul, kē aluŋ
 kabuuran baka,
 wi akbiiŋ kapënan baka ŋi
 ipekadu yi baka.
 78 Naŋibaŋi atum na mnñaga, ukaan
 kē
 akluŋ kado kafiiŋun na bjeehi
 banwoonuŋ baŋi,
 bannaamuŋ na bi unuur un-
 knayuŋ,
 79 kajeehanaan banwoonŋ ŋi bdëm
 na ŋi ulimëŋ wi pkeŋ,
 kaŋiŋun ŋi bgah bi mnjeeh. »
 80 Kē napoŋ, ul, aŋe dëma dëm na
 uleef na uhaaŋ. Awo du dko di
 *pndiiŋ te unuur wi aluŋiiŋ anaŋa,
 abi awinana ŋi bañaanŋ biki Itrayel.

2

Kabuka ki Yetu

¹ Naŋih najeenkal anwoonŋ *Fetar
 Aguttu ado wal mënŋan aji bapiitan

bañaanŋ bti. ² Ppiitan itim paŋ, pan-
 wooŋ pteek, padolana ŋi wal wi
 Kiriniyut awoonŋ nantuŋa i utaak wi
 Firi.

³ Bañaanŋ bti baya ppiitan, andoli
 du ubeeka wi bateem. ⁴ Kē *Yotef ul
 kak anaŋnaana ubeeka wi *Nataret
 ŋi utaak wi *Galilay pya utaak wi
 Yuda, du Betleyem, ubeeka wi
 *Dayiŋ, ŋiki awo i pŋini pi nul. ⁵ Aya
 pa ppiitan da, ul na *Mariya, poonu
 i ajokuŋ, anwoyi na kayiŋ.

⁶ Wi bawoonŋ ŋi Betleyem, kē wal
 wi Mariya awoonŋ i kabuk, kē uŋe
 ban. ⁷ Kē abuk napoŋ ñiiŋŋ, ba-
 jeenul. Aboŋana na ilaañ, api-
 inŋana ŋi kambëŋan, ŋiki baanŋenkber
 aka dko dpiinŋ du meetŋ di bayaanŋ.

*Uwanjut upën awinana ŋi kadun
 ki bayafan*

(Maci 2.1-15)

⁸ ŋi utaak mënŋ wuŋ, bayafan
 balonŋ baji bafër du ŋteeh kayeŋ
 itani yi baka. ⁹ *Uwanjut ulonŋ wi
 Ajugun upën awinana ŋi kadun ki
 baka, kē mndëm mi Naŋibaŋi manŋe
 jeehan baka, kē balënk maakan.
¹⁰ Kē uwanjut uŋe ji na baka : «
 Nawutan kalënk, dbi pŋupan uŋup
 unklunŋ kaŋij mnlilan mweek ŋi
 bañaanŋ bti : ¹¹ *Nabuuran Bañaanŋ
 abuka ŋi utejan wi nŋa wi pa an,
 du ubeeka wi *Dayiŋ naŋih : ul
 awoonŋ *Krittu Ajugun. ¹² Kē hënk
 di di nakyaanŋ kayikrënaan napoŋ
 mënŋ : naŋenk babooŋana na ilaañ,
 bapiinŋana ŋi kambëŋan. »

¹³ ŋi dko mënŋ, kē pntuk pweek pi
 ŋwanjut ŋi baŋi paŋe wuŋ, anaakiir
 na uteek, aŋe beeb Naŋibaŋi aji :

¹⁴ « Naŋibaŋi adëm du baŋi duuŋ,
 mnjeeh mi nul manwala ŋi
 mboŋ
 pa bañaanŋ biki aŋaluŋ! »

Bayafan baya Betleyem

¹⁵ Wi ŋwanjut ŋakakuŋ baŋi, aduk
 baka, kē bayafan baŋe ŋëlŋër aji : «
 Nawulën ŋya te Betleyem, ŋya ŋwin
 uko unwoonŋ, wi Ajugun adoluŋ kē
 ŋmee. »

16 Hënk di di bataranuŋ aya, baţënk Mariya, na Yotef, na napoţ aambaan abuka buka, kē apiinţ ţi kambëjan. 17 Wi bawinuluŋ, aşë kakalëş uko wi *uwanjuţ uţupuŋ baka ţi napoţ mënţ. 18 Bañaan bti bantiinkuŋ bayafan, bañoŋar ţi uko wi baţupuŋ. 19 Kē Mariya, anin Yetu, ahank bnuura iko inţëpuŋ bti ţi kaţëbul, aşë şalnţën ya. 20 Bayafan bawuğş wal mënţ akak, aşë dëman Naşibaţi, abot abeba ţi iko bti yi batiinkuŋ akuţ awin. Iko mënţ yuŋ iţëp jibi uwanjuţ ujakuŋ na baka.

Bawalan Yetu katëmp

21 Ţi unuur uţënk bakreŋ, wal wi pwala *katëmp pi napoţ ubani. Kē baţu'a katim ki Yetu, jibi *uwanjuţ uţupuŋ Mariya, wi awoon aandobi wo na kayiŋ.

Baţij Yetu aya adiiman du Katoh Kaweek ki Naşibaţi

22 Nnuur ŋabani ŋi *Yotef na *Mariya bawoon biki kabaañëş bañoŋ jibi *Bgah bi Moyit bajakuŋ. Baţij Yetu du ubeeka wi Yerutalem, kaya kadiimana Ajugun. 23 Bado haŋ ţiki upiit ţi ulibra wi Bgah bi Ajugun, aji : « *Bajeen ñiinţ awo kafah ki Ajugun.* »* 24 Bawo i kado kak bafinjar Ajugun ŋrikaţe ŋtëb, ukaş na waaţ kēme ŋbalab ŋtëb ŋanhojuŋ, jibi Bgah bi Ajugun bajakuŋ*.

Fimeyoŋ abeeb Naşibaţi wi aw-inuŋ Yetu

25 Kē ñiinţ alon aşe wo wal mënţ du Yerutalem, anwoon katim ki Fimeyoŋ. Awo ñaan anwoon natool ţi kēş ki Naşibaţi abot adëmana bnuura. « Awo wo ţi pyoonk wal wi Naşibaţi akwentuŋ mnkuul mi *Itrayel. » Kē *Uhaaş wi Naşibaţi uşë wo ţi a. 26 Uhaaş wi Naşibaţi ubi ţupa kē aankkeţ, bē aanwin Krittü, i Ajugun ayiluŋ. 27 Uhaaş wi Naşibaţi uţija te du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi. Kē wi bajug

Yetu baţijuluŋ da, pya kado uko wi *Bgah bi Moyit bajakuŋ, 28 Fimeyoŋ ayeenka ţi iñen, abeeb Naşibaţi, aşë ji :

29 « Ajugun, kahon ki nu kadolanaa, hënküŋ ihilan kawutan nalemparu, aya na mnjeeh,

30 ţiki dwın na kēş ki naan mbuur manwoonuŋ du iwi,

31 mi ibomanuŋ ţi kēş ki umundu bti.

32 Dwın bjeehi bankdoliin imeetana ţi banwoon baanwo *bayuday kabot kawo pdëm pi Itrayel pntaali pi nu. »

Fimeyoŋ aţup uko unklüŋ kabi

33 Aşin Yetu na anin bañoŋari jibi batiinkuŋ Fimeyoŋ kē aktiiniyaan uko wi nul. 34 Kē Fimeyoŋ aşë ñehan Naşibaţi bnuura pa baka, abaa ji na *Mariya anin Yetu : « Tenan, Naşibaţi adatuŋ napoţ i, ul aktijun pjoţ na pnaţa pi bañaan batum ţi *Itrayel. Aluŋ kado kadiiman mnhina mi Naşibaţi, bañaan baluŋ kado kalaţa. 35 Hënk, ŋşal ŋammeniinţ ŋi ŋhaaş ŋi bañaan batum, ŋaluŋ kameetana. Kē iwi Mariya, pjooţan paluŋ kaluŋanu kaţëb ji kakej. »

Aana aţup uko unkmbiin

36 Uka ñaaţ alon *Naţupar Naşibaţi i katim ki Aana, awo abuk Fanuwel, i pşini pi Ater. Adobi wo wo ñaaţ naweek, aniima ŋşubal paaj na ulon 37 aşë duka nayoţ. Aana mënţ aka ŋşubal iñeen bakreŋ na ŋbaakër. Aanji low *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, kaşë bi duka duka ţi plempara, ţi pyiman na pñehan. 38 Aban da wal mënţ aşë wo ţi pbeeb Naşibaţi abot aţiiniyaan uko wi napoţ, bañaan bti bankyoonkuŋ mbuur mi Yerutalem.

Pkak Nataret du utaak wi Galilay

39 Wi *Yotef na *Mariya babaan pdo iko bti jibi Bgah bi Ajugun bajakun, bawugša akak utaa wi *Galilay, du Nataret, ubeeka wi baka. 40 Napoŕ adēm na uforta, na uŕal untuŕa, kē bnuura bi Naŕibaŕi babot awo na a.

Yetu aŕo na bajukan Bgah du Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi

41 Na nŕubal, bajug Yetu baji baya *Ufettu wi Mnjeeh du Yerutalem. 42 Kē wal wi Yetu adoluŕ nŕubal iŕeen na nŕēb, kē baŕē tija, ji udolade wi baka. 43 Wi ufettu uŕēpuŕ, bawugša akak, kē Yetu napoŕ aŕē duka Yerutalem, kē bajugul baamme. 44 Banjuur aji Yetu awo ŕi pntuk pi baŕaaŕ bankyaanŕuŕ na baka, bapoŕ ado unuur upēb abaa naŕa pla'a, ahepar na bayit baka, na biki bameeruŕ. 45 Wi bawooŕ baan-wina, aŕē wugša pla'a te Yerutalem. 46 ŕi unuur uwajanŕēn, baŕēnka du *Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi, kē aŕo ŕi ptoof pi *bajukan Bgah bi Moyit, atiink baka, abot ahepar baka iko ilonŕ. 47 Baŕaaŕ bti banktiinkuluŕ baŕoŕar ŕi mntit mi nul, na jibi akteemuŕ bajukan baweek. 48 Wi bajugul bawinuluŕ, bakak aŕoŕar maakan. Kē anin aŕē ji na a : « Abuk naan, ibaa dolun du we hēnk ba? Tenan! Nji na ŕaaŕ nŕhaajala maakan awo ŕi pla'u. »

49 Kē Yetu aŕē teem aji : « We ukaaŕ kē nakla'ēn ba? Naamme kē dwo i kawo ŕi katoh ki Paapa i? »

50 Kē bajugul baŕē paam uŕup mēnt.

Yetu atiink bajugul

51 Wi wi Yetu aŕaaŕ awugša akak *Nataret na bajugul, aji tiink baka. Kē anin ahank ŕi kaŕēb ki nul iko bti yi atiinkuŕ abot awin. 52 Yetu kē aŕē dēm, na uŕal, na uleef. Kē Naŕibaŕi na baŕaaŕ bti babot alilandēra.

* 3:1 Naŕih najeenkal awo naŕih i Rom na i nŕaaŕ nŕi baromeŕ batehuŕ. Aji ŕu nantuŕa ŕi utaaŕ undoli wi batehuŕ. ✱ 3:6 Itayi 40.3-5.

3

*Naŕibaŕi ayil Yowan Nabattaar
(Maci 3.1-6; Markut 1.2-6; nate-
nan ŕi Yowan 1.19-23)*

1 Uwo ŕi wal wi Tiber *Fetar awooŕ ŕi uŕubal uŕēnk nŕubal iŕeen na kaŕēen wi awooŕ naŕih najeenkal*, kē Pont*Pilat awo nantuŕa i utaaŕ wi Yuda, kē *Herod awo nantuŕa i utaaŕ wi *Galilay, Filip naweek Herod kē awo nantuŕa i nŕaaŕ nŕi Iture na Trakontid, kē Litaniyaŕ awo nantuŕa i utaaŕ wi Abilen, 2 ŕi wal wi Anaŕ na Kayif bawooŕ *baŕēnan baweek biki Naŕibaŕi. ŕi uŕubal mēnt *Yowan abuk Fakariya awo du *pndiiŕ, kē Naŕibaŕi aŕē ŕiini na a, awula uŕup wi nul. 3 Wi wi aŕaaŕ ajun pŕaaŕ ŕi utaaŕ bti unŕoŕuŕ bdēk bi Yordan, aji na baŕaaŕ: « Nawutan pjuban, naŕēlēŕ nŕbida, nado *batitmu, Naŕibaŕi aŕē pēnanan ipekadu. » 4 Kē hēnk di uko wi *Itayi *Naŕupar Naŕibaŕi apiituŕ ŕi Ulibra wi Naŕibaŕi udolaniin, apiit aji :

« *Pdiim ploŕ pahuuran du pndiiŕ aji*

*“Nabomaan bgah bi Ajugun akluŕ
kaŕēpna,*

nadolana ilēl itool!

5 *Injiir iluŕ kafukana,
inkuŕ iweek na impoŕi ifom
kaliŕran na igah.*

Igah innŕotuŕ ikak itool.

Igah inŕēkrētiin ikak idaaŕ.

6 *Hēnk, baŕaaŕ bti baluŕ kawin jibi
Naŕibaŕi abuuranuŕ un.» ✱*

*Uko wi pdo, kawutna pjuban
(Maci 3.7-10)*

7 *Yowan aji ji na pntuk pweek pi baŕaaŕ panjaaŕ pabi ŕi a pyeenk *batitmu : « An, nawo pntuni pi nŕfunan! In ahoopaŕanaŕ aji naŕi udeeb wi Naŕibaŕi unkmbiin ba? 8 Nadolan keeri iko inkyuujuŕ kē nawut pjuban abot aŕēlēŕ nŕbida ; nawutan kaŕal kaji : “Nwo biki pŕini

pi Abraham!” Dɔpan : Naŕibaŕi ahiŕan kakakan mŕlaak mi babuk *Abraham. ⁹ Ptiŕi padobi bėkan bėkan ŕi mnko uŕeeh, bko banwoon baankbuk mnko mnuura bafal kafel du bdoo. »

¹⁰ Pntuk pi baŕnaan pahepara aji : « Kė ŕbaa do do hum ba? » ¹¹ Kė ateem baka aji : « Ankaan imiŕa iteb, apėnan kalon kaŕen anwaanun. Ankaan uko ude, afaaŕsir na anwaanun ! » ¹² *Bakobraar daaŕa balon babi kak pdolan batitmu, aŕe hepara aji : « Najukan, we wi ŕwoon kado? » ¹³ Kė aji na baka : « Nakhepar kapelan wi baŕ'anaŕ pyeenk. » ¹⁴ Bangoli bahepara kak, aji : « Kė un, we wi ŕwoon kado? » Kė ateem baka aji : « Nawutan kateh nin ŕnaan alon itaka na uyoh, kėme ŕi ŕŕilan, nalinan ŕi baluk bi nan. »

Yowan aŕiiniyaan ŕnaan anklun kabi

(Maci 3.11-12; Maci 1.7-8; nate-nan ŕi Yowan 1.24-28)

¹⁵ Jibi baŕnaan bti bakyoonkun uko unwoon wi pbi aŕe ŕal aji : « Wom *Yowan awoon *Krittu? » ¹⁶ Kė Yowan aŕe ŕiini na baka bti aji : « Nji, dji kabattaaran na meel. Kė, anŕaan alun kabi aŕe dem apelėn maakan, mėndoo ŕoom ŕoom kaŕup pfėnėŕa iŕapaat. Ul aklun kabattaaran na *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi na bdoo. ¹⁷ Awo na ka-jeŕ ŕi iŕen, aweey kapaŕeŕ ptiij na plėfar. Aya katoor ptiij ŕi pnkuti, kaŕe kafel plėfar du bdoo banwoon baankjėmŕa. » ¹⁸ Yowan akak ajukan pntuk pi baŕnaan iko itum, ameeŕanaan baka *Uŕup Ulil Unuura.

Bawat Yowan Nabattaa ukal-abuŕ

¹⁹ *Herod nantunja ajej Herodiyana ŕnaat i naweekul akak ado iko iwuŕaan itum ilon kak, ukaan kė *Yowan anoman na a. ²⁰ Kė Herod, abaa beeh beeh ado kak buŕaan blonj: Awat Yowan ukalabuŕ!

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; Markut 1.9-11)

²¹ Wi baŕnaan bti bakdolanun *batitmu, Yetu kak ado batitmu. Wi awoon ŕi pŕehan Naŕibaŕi, kė baŕi baŕe haabėŕa. ²² Wi wi *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi uŕaan awala ŕi a, awo wo ji ubalab ufaatal. Kė pdiim plon paŕe penna baŕi, aji : « Iwi, iwoon Abuk naan, dnalu maakan, dmaganu. »

Pŕini pi Yetu

(Maci 1.1-17)

²³ Yetu aka uko ji ŕsubal iŕeen ŕwajanŕ wi ajunun pjukan baŕnaan. ŕi uŕal wi baŕnaan bti, Yetu awo abuk Yotef, i Heli, ²⁴ i Mattat, i Lewi, i Melki, i Yanayi, i Yotef, ²⁵ i Matatiya, i Amot, i Nahum, i Hetli, i Nagayi, ²⁶ i Maat, i Matatiya, i Temeyin, i Yotek, i Yoda, ²⁷ i Yowan, i Reta, i Ferubabel, i Falatiyel, i Neri, ²⁸ i Melki, i Adi, i Kotam, i Elmadam, i Er, ²⁹ i Yetu, i Eliyeter, i Yorim, i Mattat, i Lewi, ³⁰ i Fimeyonj, i Yuda, i Yotef, i Yonam, i Eliyakim, ³¹ i Meleya, i Mena, i Matata, i Natan, i Dayiŕ, ³² i Yete, i Yobed, i Boot, i Fala, i Naaton, ³³ i Aminadab, i Admin, i Arni, i Hetrom, i Peret, i Yuda, ³⁴ i Yakob, i Itaak, i Abraham, i Terah, i Nahor, ³⁵ i Ferug, i Ragawu, i Falek, i Eber, i Fala, ³⁶ i Kayinam, i Arfaktad, i Fem, i Nowe, i Lamek, ³⁷ i Metutela, i Henok, i Yaret, i Malalalel, i Kayinam, ³⁸ i Enot, i Fet, i Adam, i Naŕibaŕi.

4

Untaayi Uweek udo na pguur Yetu du pndiiŕ

(Maci 4.1-11; Markut 1.12-13)

¹ Wi Yetu antumun na *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi awoonun bdėk bi Yordan, kė Uhaaŕ wi Naŕibaŕi uŕe ŕnooŕa du *pndiiŕ. ² ŕi ŕnuur iŕeen ŕbaakėr ŕi adolonj da, Untaayi Uweek udo na pguura ado buŕaan. ŕnuur mėnŕ bti aande, ukaan kė ubon ukde'a wi ŕaŕepun. ³ Kė Untaayi Uweek uŕe ji

na a : « Woli iwo Abuk Naşibaţi, kji na plaak pi pakak kapoom. »

⁴ Kê Yetu aşë teem wa aji : « Upiitana aji : “Mênţ uko ude ţań umêbanuń ubida wi ñaan.”[✱] »

⁵ Untaayi kê ukak apayana bko duuţ aşë diimana byaaş bloolan ņtaak bti ņi umundu, ⁶ aşë jaka : « Dwulu pşih na pyok pi ņtaak ņi bti, ţiki bawulên wań mênţan, kê nhinan kaţen ya ñaan i nņaluń. ⁷ Woli ińup ţi kadun naan, adêmanaan, kka iko mênţ yi bti. » ⁸ Kê Yetu akak ateema aji : « Upiitana aji : “Ajugun, Naşibaţi i nu ţań i iwoon kadêman, kê ul ţań i iwoon kado kalempar.”[✱] »

⁹ Kê Untaayi Uweek ukak ańooţa Yerutalem, apayana ţi bţuk bi *Katoth Kaweek ki Naşibaţi duuţ, aşë ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaţi, klut kajot. ¹⁰ Kê hênk di di upiitun ţi Ulibra wi Naşibaţi aji : “Aluń kado ņwanjut ņi nul ņado kayeńu.” ¹¹ Ukak apiitana aji : “Naluń kajeju jej, kaţi ihubta ţi plaak ploń.”[✱] »

¹² Kê Yetu aşë teem wa aji : « Upiitana aji : “Inwo kado katen me Ajugun, Naşibaţi i nu ahinan pdo uko wi ajakuń.”[✱] »

¹³ Wi Untaayi Uweek udoluń iko bti pa pguur Yetu ado buţaan, ulowa, adun awuta.

*Yetu akak du utaak wi Galilay
(Maci 4.12-17; Markut 1.14-15;
natenan ţi Yowan 4.1-3,43-46)*

¹⁴ Mnхина mi *Uhaaş wi Naşibaţi manţon Yetu, akakana *Galilay. Katim ki nul kameetana ţi utaak bti. ¹⁵ Aji jukan ţi *itoh ińehanaani yi baka, kê bańaan bti bamagana.

¹⁶ Yetu aya *Nataret di akuşnaaniń, aya aneej du *katoth kańehanaani ki bayuday ţi *unuur wi pnoorfên, jibi ajonuń kado. Anaţa aya pleyiir Ulibra wi Uţup wi Naşibaţi, ¹⁷ kê başë leyiir kafah ki *Itayi *Naţupar Naşibaţi apiitun.

Wi ahaabşun wa, aşë win dko di bapiitun aji :

¹⁸ « Uhaaş wi Ajugun uwo ţi ņji adatên aji nţup bajuuk *Uţup Ulil Unuura.

*Ayilên ņji na bakalabuş baluń kawu-tan baka
ńji na bakuul baluń kawin,
mbuuran bambiinkniń biki ba-knooranuń.*

¹⁹ *Ayilên kak nţup uşubal wi Ajugun akdiimanuń bnuura bi nul.*[✱]

²⁰ Yetu adêt ulibra wal mênţ, awul wa nalemp i katoth kańehanaani, aşë ņo. Bańaan bti ţi katoth kańehanaani kê başë jabana kêş. ²¹ Kê aşë ţiini na baka aji : « Nţa di, uţup wi ukak manjoonan ţi an nanktiinknuń. »

²² Banktiinkuluń bti bamaţa, abot ańonjar ţi nţup ņnuura ņi aktupun baka. Wi wi başaan aji : « I mênţan, aanwo abuk *Yotef i? »

²³ Kê Yetu aşë teem aji : « Dme bnuura kê naleşanaan uhoń unjakuń aji : “Iwi nakuraar, duni ijeban uleefu” kakuţ kajakên : “Baţupun uko wi idoluń du ubeeka wi Kapernawum. Kaki ido hań ţi ubeeka wi nu!” » ²⁴ Yetu abot aji na baka : « Dţupan na manjoonan : Nin alon ţi baţupar Naşibaţi aambaan katiinkana bnuura du mboş mi kabuka ki tul. ²⁵ Manjoonan mii mi, dţupan wa : Baat bayoţ batum babi wo du *Itrayel ţi wal wi *Eli, wi uşubal udoon ņşubal ņwanjanţ na kli paaj wi uwoon uunşubi, kê ubon uweek ukak awo ţi utaak bti. ²⁶ Kê Naşibaţi aşë wo aanyil Eli du ñaaţ alon ţi baka, abaa ţep ţep ayila du ñaaţ nayoţ alon anfêţun du ubeeka wi Farepta du utak wi Fidoń.[✱] ²⁷ Bamaak bdoo bakak atum ţi Itrayel ţi wal wi Elite Naţupar Naşibaţi. Kê aşë wo aanjeban nin alon ţi baka. Naaman i utaak wi Firi i i aţepun ţep ajeban.[✱] »

✱ 4:4 Pleşan 8.3. ✱ 4:8 Pleşan 6.13. ✱ 4:11 Kańaam 91.11-12. ✱ 4:12 Pleşan 6.16. ✱ 4:19 Itayi 61.1-2. ✱ 4:26 1 Başih 17.8-16. ✱ 4:27 2 Başih 5.1-14.

28 Wi bañaan banwoon ti katoh kañehanaani ki bayuday batiinkun uko wi atupun ašë deebať bti. 29 Banaťa apul pulan Yetu, apënan bdig bi ubeeka, aňooťa te du pnkun duuť, pi baniwun ubeeka wi baka, kahilna kawuuka du uťeeh. 30 Kë ašë řep ti ptoof pi baka, aya na bgahul.

Yetu ajeban řiinť i unťaayi uneejun (Markut 1.21-28)

31 Yetu aya wal mënť Kaper-nawum, ubeeka ulon wi uťaak wi *Galilay, ti *unuur wi pnoorfën wi bayuday, awo ti pjukan bañaan. 32 Banktiinkulun baňonar maakan ti pjukan pi nul, řiki nťup ři nul řawo na mnhina.

33 Kë řiinť alon i unťaayi uneejun, ašë wo ti *katoh kañehanaani ki bayuday. Awo ti phuuran aji : 34 « Ay, iwi Yetu i *Nataret we wi řkaaruň ba? Ibi bi ptokun i? Dme řaan i iwoon: Iwo řaan nayi-manaan i Našibaťi ayilun. »

35 Kë Yetu ašë lëbar na wa, aji : « Yompaan mntum, pënan ti řaan! » Kë unťaayi ušë wat řiinť ti kadun ki bañaan bti, ašë pën ti a, uundola nin buťaan blon. 36 Wal mënť bañaan kë bašë řonar fuť, aťupar aji : « Uťup wi uwo uhon? Aji řiini na nťaayi kado pdiim na mnhina ji naših, kë řaji řapën! »

37 Kë uko wi Yetu ušë meetana meetana pya ti řfëť řanňogun da bti.

Yetu ajeban bamaakal batum (Maci 8.14-17; Markut 1.29-34)

38 Wi Yetu apënuň du *katoh kañehanaani ki bayuday, aya aneej du uko Fimon. Anin ahar Fimon amaak wal mënť, kë uleef uyik na a maakan, kë bašë řëhan Yetu ado uko ulon pa a. 39 Kë ašë juť ti řnaat un, alëbar na pmaak, kë papën ti a. ři dko mënť kë ayootan Fimon abi naťa naťa ajun pwul baka iko ide.

40 Wi uťaakal ubanuň, bañaan bti bankaň bamaakal banwoon na mmaak mntum kë baťij baka du

Yetu. Aji paf kañen ti andoli, abi jeb jeb. 41 Nťaayi kë řakak apën ti bañaan batum, ašë huuran aji : « Iwo Abuk Našibaťi! » Kë Yetu ašë bëg řa, aandinan řa řaťup, řiki řame kë ul awoon *Krittu.

Yetu aya řup Uťup Ulil Unuura du uťaak wi Yuda (Maci 4.23; Markut 1.35-39)

42 Wi unuur ujintan jint, kë Yetu ašë pën, aya du dko dangagun. Bañaan batum kë bašë wo ti praba. Wi bawinulun, baňal pmëbana, awut kaya kaduk baka.

43 Kë ašë ji na baka : « Dkak awo i kaťup *Uťup Ulil Unuura ti uko wi *Přih pi Našibaťi du řbeeka řundu, waň ukaň kë Našibaťi ayilën. »

44 Hënk di ašaň aji řup Uťup Ulil Unuura ti *itoh iñehanaani ti uťaak wi Yuda.

5

Baťaš Yetu bateek

(Maci 4.18-22; Markut 1.16-20; natenan ti Yowan 1.35-51; 21.1-11)

1 Unuur ulon wi Yetu anaťun ti kabaň ki *bdëk bi Genetaret, kë bañaan bašë fooya atum, ptiinkna Uťup wi Našibaťi. 2 Wi wi ašaň awin iťeem itëb ti kabaň ki bdëk. Batuh bawala ti ya, awo ti pwent iridiya yi baka. 3 Blon ti iťeem mënť bawo bi řiinť alon i bajaň bado Fimon. Yetu apaya ti ba, ašë ji na a aťu kalow pkay, ašë řo ti bťeem ajun pjukan pntuk pi bañaan.

4 Wi aťiiniň aba, ašë ji na Fimon: « Johariin du dko di bdëk badiilnuň, našë nafël iridiya natuh. »

5 Kë Fimon ašë teema aji : « Naweek, řtuh utejan bti, řëmmob mob nin uťëb, kë wi išaň ajakën ndo wa, dfël iridiya. »

6 Bafël iridiya, amob nťëb řantumuň ptum paň, kë iridiya idoo kak i kamar. 7 Wi wi baduň batuh batëň baka banwoon ti bťeem bťëbantën na iñen, babi pťënk baka. Bukun babi aťënk baka, kë batuman

iṭeem itëb kē ido kak yi kajiiir. ⁸ Wi Fimoŋ andu'aniin Piyeer awinun uko mēnt, ajot ṭi ihoṭ yi Yetu aji na a : « Ajugun, lowaan ṭiki dwo űaan nado buṭaan. »

⁹ Aṭiini har ṭiki alēnk adiwṣa ul na batēntul, ṭi btuh bi batuhun bi. ¹⁰ *Yakob na *Yowan babak Febede banjaan balemp na Fimoŋ bakak alēnk maakan kak. Kē Yetu aṣē ji na Fimoŋ: « Wutan kalēnk, hēnkun bañaan biki ikkakuŋ katuh. »

¹¹ Wi bakakanaaruŋ kakan iṭeem du pkay, aṣē bi duk duk iko mēnt bti, aṭaṣ Yetu.

Yetu ajeban namaak bdo
(Maci 8.1-4; Markut 1.40-45)

¹² Unuur ulon wi Yetu awoon ṭi ubeeka ulon, kē űiint alon ammaakuŋ bdo aṣē wo da. Wi awinun Yetu, aṣē jot ṭi ihoṭul afēt kaara ṭi mboṣ añehana aji : « Ajugun, woli injali, ihinan kakakanaan njint* . »

¹³ Yetu atar kañen abana, aṣē ji : « Aa, dñali, kakan ijint. »

Ṭi dko mēnt, kē pmaak pi bdo pabi pēn pēn ṭi a. ¹⁴ Kē aṣē ji na a awut kaṭup nin alon uko unṭepun. Aṣē jaka aji : « Duni iya iwinana du naṭen Naṣibaṭi ibot ifinaŋ Ajugun uko wi *Moyit aṭuun pdo pa bañow bi nu kadiimanaan bañaan bti kē ijebi. »

¹⁵ Kē katim ki Yetu kaṣē meetana meetana pya. Bañaan batum kē bakbi ptiinka kakuṭ kajeb ṭi mmaak mi baka. ¹⁶ Kē ul, aṣē ji ya du dko dgaag kañehan Naṣibaṭi.

Yetu ajeban űiint anṭakmuŋ
(Maci 9.1-8; Markut 2.1-12)

¹⁷ Yetu awo unuur ulon ṭi pjukan, kē *bafaritay balon na *bajukan Bgah baṣē wo ṭi bankntiinkuluŋ. Bawoona nṣēt bti ṅi *Galilay na Yuda, na Yeruṭalem. Kē mnhina mi Ajugun manṣē winana ṭi pjeban pi akjebanun bañaan. ¹⁸ Wi wi biint balon bantiji űiint alon anṭakmuŋ ṭi

kajiiñ bawujun. Bado na pneejana kabēkan ṭi kadun ki Yetu, ¹⁹ aṣē wo baanhilani ṭiki bañaan batumi. Wi wi baṣaan apaya du btuk bi katoh ado bhēr ṭi uṣaŋ ahilna awalan űiint anṭakmuŋ na kajiiñ ṭi ptoof pi bañaan, ṭi kadun ki Yetu. ²⁰ Wi Yetu awinun pfiyaar pi biint bukuŋ bafiyaaruli, aṣē ji : « űiintu, ipekadu yi nu ipēni. »

²¹ Kē Bajukan Bgah balon na bafaritay baṣē ṣal aji : « űiint ankkaruŋ Naṣibaṭi i awo ahon ba? In ahilanun kapēnan űaan ipekadu bē mēnt Naṣibaṭi a ṭaṭi? »

²² Kē Yetu ammeen ṅṣal ṅi baka, aṣē ji na baka : « we ukaan kē ṅṣal ṅaŋ ṅawo ṭi an ba? ²³ We uyojnuŋ ba : pji na űaan: “Ipekadu yi nu ipēni” kēme “Naṭiin ipoṣ”? ²⁴ Natenan, nabaan ame kē *Abuk űiint aka mnhina mi ppēnan ipekadu ṭi mboṣ. »

Wi wi aṣaan aji na űiint naṭakmaan : « Djaku : Naṭiin, ijeŋ kajiiñ ki nu, iṭiṣ katohu! »

²⁵ Ṭi dko mēnt, kē űiint anaṭa ṭi kadun ki bañaan, ajeŋ kajiiñ ki apiintnuŋ aṭiṣ katohul aṣē beeb Naṣibaṭi.

²⁶ Bammaaruŋ iko mēnt bañonar fuṭ. Bawo ṭi pbeeb Naṣibaṭi akuṭ awo na palēnk aṣē ji : « Nwin nṭa iko iñonarenaan. »

Yetu adu Lewi pa awo naṭaṣarul
(Maci 9.9-13; Markut 2.13-17)

²⁷ Wi uko waŋ uṭepun, kē Yetu apēn, aṣē win űiint alon *nako-braar daaṣa. Katim ki űiint mēnt kawo Lewi. Aṭo du dko di aklempnuŋ, kē Yetu aṣē ji na a : « Ṭaṣaan! » ²⁸ kē űiint anaṭa aduk iko bti, aṭaṣ Yetu.

²⁹ Wi wi aṣaan adu Yetu pyoban du katohul aṣē do ufettu uweek pa a. Bañaan batum bawo ṭi pde na baka : bakobraar daaṣa, na bañaan balon kak. ³⁰ *Bafaritay na

* 5:12 Ṭi bgah bi bayuday, namaak bdo aṭop ṭi kadun ki Naṣibaṭi.

*bajukan Bgah biki baka kë başë noman uko mënţan, aji na baţaşar Yetu : « Naji nade kabot kadaan na bakobraar daaşa na bado buţaan. We ukaan ba? » ³¹ Kë Yetu aşë teem baka aji : « Mënţ bańaan banwoon bajeb banumiin nakuraar, bamaakal banumi'ulun. ³² Mëmbi bi pdu bańaan banşalun aji bawo batool, dbi bi pdu bandinanun aji bawo bado buţaan, bahilna bawut ppuban, baţëlëş nşbida. »

Yetu ańiiniyaan pyiman

(Maci 9.14-17; Maci 2.18-22)

³³ *Bafaritay kë başë ji na Yetu : « Baţaşar *Yowan Nabattaar baji bayiman kabot kańehan Naşibaţi, kë biki nun baji bado han. Biki nu kë başë ji bawo ńi kande, na udaan! » ³⁴ Kë Yetu aşë teem baka aji : « ńi unuur wi bniim, ńaan ahilan kado bayaant bambiin bniim bayiman wal wi naniim ahumuń da i? ³⁵ Kë wal uşë bi, wi naniim akjejaniin. Balun kayiman ńi nnuur mënţ. »

³⁶ Yetu akak ahoń na baka aji : « ńaan aanji kib kamişa kahalukabamna kamişa kaţaf, woli ńaan ado han kamişa kahalukaji katoka, kë dko dambamnuń daanji daya na kaţaf! ³⁷ Nin ńaan alon aanji ńu poot phalu ńi nşbuuli nşţaf. Poot phalu puń pafom nşbuuli, poot patula ńi mboş, nşbuuli nşatoka. ³⁸ Kë ńaan aşë wo kaţu poot phalu ńi nşbuuli nşhalu. ³⁹ Nin ńaan alon andaanuń poot pţaf aanji nşal phalu. Baji baji : "Pţaf palilun apel."† »

6

Yetu na unuur wi pnoorfën

(Maci 12.1-8; Markut 2.23-28)

¹ ńi unuur ulon wi pnoorfën wi bayuday, Yetu awo ńi pnuur nşteeh nş nşdeey, kë baţaşarul başë wuur nş afońël ńi ińen, adoh. ² *Bafaritay balon kë başë ji na baka : « we

ukaan kë nakdo uko wi Bgah baneenanun pdo ńi *unuur wi pnoorfën ba? » ³ Kë Yetu aşë teem baka aji : « Naanleyiir uko wi *Dayiţ abiin ado i, wi ubon ukde'ulun ul na batënţul? ⁴ Aya aneej du katoh ki Naşibaţi* ajej ipoom yi badolun pa bţenjan bi Naşibaţi ade akuţ awul batënţul kë badee. Ipoom yi baţenjan ńań bakaan na pde. » ⁵ Wi wi Yetu aşaan aji na baka : «*Abuk ńiint awoon Ajug unuur wi pnoorfën. »

(Maci 12.9-14; Markut 3.1-6)

⁶ ńi unuur ulon kak wi pnoorfën wi bayuday, kë Yetu aşë ya du *katoh kańehanaani ajukan. Kë ńiint alon aşë wo da anţakmi ńi kańen kadeenu. ⁷ *Bajukan Bgah na *bafaritay balon kë başë la uko utapar Yetu, aşë tena bnuura, kame me ajeban ńi *unuur wi pnoorfën. ⁸ Kë Yetu aşë me nşal nş baka. Aji na ńiint anţakmun: « Nańiin ibi ńi kadun ki bańaan. » Kë ńiint anańa abi anań da.

⁹ Kë Yetu aşë ji na baka : « Dheparan, we wi Bgah badinanun ńaan ado ńi unuur wi pnoorfën ba? Bnuura këme buţaan? Pbuuran ńaan këme ptoka? » ¹⁰ Wi wi aşaan aten baka bti afooyan aşë ji na ńiint: « Taran kańen. » Kë ado han, kë kańen kabi jeb jeb. ¹¹ Kë başë deebaţ maakan alańar katen uko wi bahiini kado Yetu.

Yetu adat banjańan ińeen na batëb

(Maci 5.1; 10.1-4; Markut 2.23-28)

¹² Yetu aya ńi nnuur mënţan pńehan Naşibaţi du pnkuń, afër ńi pńehan.

¹³ Wi unuur ujintun, kë aşë du baţaşarul. Adat ńi baka bańaan ińeen na batëb, ańu katim ki *banjańan. ¹⁴ Bawoon: Fimon i ańuun katim ki Piyeer, Andre ańa Fimon, *Yakob, *Yowan, Filip, Bartelemi,

† 5:39 Poot pi baktńiiniyaanuń ńi paji woli pańafi paba lil lil maakan. * 6:4 ńi wal wi Dayiţ, kaloona kajaan kadiiman kë Naşibaţi awo da. Kul ki ki bajaan bado katoh ki Naşibaţi.

15 Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Timonj andu'aniinj Nagutar utaak,
16 *Yudat i Yakob, na Yudat Itkariyot ambiinj adek Yetu kafetj.

*Pntuk pi bañaan pabi ti Yetu
(Maci 4.24-25; Markut 3.7-11)*

17 Wi wi Yetu añaan awala na baka, ašë nať ti dko dbad. Baťašarul baťum, aťu na pntuk pi bañaan banwoonuj nřetj bti nři *Yuda, na Yerutalem, na nřeeka nři Tir na Fidonj njanwoonj ři kabanj ki bdëk. 18 Babi ptiinka kabot kajeb mmaak mi baka. Biki nřntaayi nřakyewlënuj kak bajebi. 19 Kë bañaan bti bašë do na pban Yetu, řiki mnřina mlonj mampënnna ři a, ajeban bañaan bti.

Bannuurandënuj na banwuťanuť
(Maci 5.1-12)

20 Kë Yetu ašë kat këš aten baťašarul ašë ji :
« Nanuurandëni an nanwaanuj, řiki *Přih pi Nařibaťi pawo pi nan.
21 Nanuurandëni an nanwoonj na ubon hënkuj, naluť kade kayok.
Nanuurandëni, an nanwoonj ři nřwooni hënkuj, naluť kado kaji.
22 Nanuurandëni, woli bañaan bašooran, adookan, akaran, atok katim ki nan aji nafëpaa řiki nafiyaar *Abuk Nřiintj.
23 Nalilaan unuur mëntj, nawo ři mntaň, baluk bi nan baluj kadëm du baťi. Kë hënk di di bateem baka babinj ado na *baťupar Nařibaťi.
24 Kë an bayok našë wuťan, nadobi yeenk baluk bi nan!
25 Nawuťani, an nanyokuj hënkuj, naluť kawo na ubon.
Nawuťani, an nankjiinj hënkuj, naluť kawo na puum kabot kawooni.
26 Nawuťani, woli bañaan bti baťup bnuura ři an!

Kë hënk di di bateem baka babinj ado na bataaki banjakuť aji bawo baťupar Nařibaťi. »

*Pnřal bašooradul
(Maci 5.39-47)*

27 « Kë nřë řupan, an nankntinknuť: Naňalan bašooradan, nado kado bampokananj bnuura. 28 Naňehandëran bankřëpananj Nařibaťi awul baka bnuura, naňehaan Nařibaťi pa bankřupuj buťaan ři an. 29 Woli ñaan akobu ři kajeem kalonj, kdek kak kundu. Woli ñaan atehu bayeti, wutana ajej kak kamiša. 30 Woli ñaan aňehanu, řenana, woli ajej uko wi nu, wutan kahepara wa. 31 Uko wi naňaluť bañaan badolan, nadoon wa kak pa baka.

32 « Woli naňal banňalananj řaň, ubeeb uhoň wi wi nakaanj ba? Bado buťaan badoo ji banňal banňaluť baka. 33 Woli nado bnuura bankdolananj bnuura řaň, ubeeb uhoň wi wi nakaanj ba? Bado buťaan badoo ji bado haň. 34 Woli naťeetan banhılanuj kalukan, ubeeb uhoň wi wi nakyoonkuť ba? Bado buťaan badoo ji baťeetan kak batëntj baka, kayoonk baluk banlinuj na wi baťeetanuj. 35 Kë našë wo i kaťëp řëp kaňal bašooradan, nadoon kado bnuura, kaťeetan, kawut kahať balukan. Naluť kayeenk baluk bweek, kašë kawo babuk Nařibaťi *Andëmuť Maakan. Ul, annuuriinj na banwoonj baanji babeeba, na banňotuj. »

*Nadoon kaťen batëntan
(Maci 7.1-5)*

36 « Nadoon kaňaga maakan, jibi Ařinan ajaanj ñađi'an maakan. 37 Nawutan katen buťaan bi batëntan, bašë baluj bawut pten bi nan. Nawutan kaji atëntan aduknaanaa, bašë bawo baankluť kaji naduknaanaa. Namiiran batëntan, bašë baluj bamiiran.

38 Naŕenan, bašë baluŕ baŕenan. Baluŕ kawulan untumuŕ adoo apel umbootu wi nan, ndeey naluŕ katum kadoo katula, baluŕ kaniiban na kaniibi ki najaan naniibna! »

39 Yetu akak ahoñ na baka aji : « Hum di di nakuul ahinanuŕ kaŕoŕ nakuul atëñtu ba? A-a, baya kajot bukal batëb bti ŕi bhër. 40 Nin najuk aloŕ aanhinan kapel najukan i nul, kë najuk anjukuŕ ame, ašë luŕ kawo ji najukan i nul.

41 « Iba ya we ppënan katëmal kanwoon ŕi pkëš pi atëñtu, ašë duk pmul panwoon ŕi pi nu? We ukaan ba? 42 Hum di di ihinanuŕ kaji na atëñtu, “ayiŕ naan, biin mpënanu katëmal ŕi pkëš,” ašë wo iinwin pmul panwoon ŕi pi nu? Iwi nataaki, duni ipënan pmul panwoon ŕi pkëš pi nu! Woli ipënan pa kbaa hil kawin bnuura, kapënan katëmal kanwoon ŕi pkëš pi atëñtu! »

Bko na mbuk mi ba
(Maci 7.16-20)

43 « Bko bjeb baanhil kabuk mko mnwuŕaan, kë bko bmaakal baanhil pbuk mko mnuura. 44 Baji bayikrënaan bko ŕi mko mi ba. Ñaan aanhinan kamar pjaak ŕi byuw, kë ñaan aanhil kak kamar mbut ŕi bŕëmpël. » 45 Ñaan anwoon nanuura, aji jejna bnuura mëñtu du kaŕëbul, kantumi na iko inuura, anwuŕuŕ aji jejna buŕaan bi nul du kaŕëbul, kantumi na iko iwuŕaan. Aa, uko untumuŕ ŕi kaŕëb ki ñaan, ujaan upëna ŕuŕ mntumul.

Itoh itëb
(Maci 7.24-27)

46 « Naji nadu'ën kaji “Ajugun, Ajugun,” kašë wo naanji nado uko wi njakuŕ. We ukaan ba? 47 Woli ñaan abi ŕi nji, atiink uŕup wi naan, aŕaš wa, ddiimanan jibi anaamuŕ; 48 Anaam ji ñaan anniwuŕ katoh. Ajip adiilën, ašë paf katoh ŕi mn-laak. Woli ušibal uweek ubii, kë meel mampaari, maanji mahilan

ka pšint, ŕiki, katoh kaniw bnuura aliint. 49 Kë anšaan atiink uŕup wi naan ašë wo aandi pdo uko wi njakuŕ, anaam na ñaan anniwuŕ katoh ŕi mboš ašë wo aanjip adilan. Woli meel mampaari, katoh kajot ŕi dko mëñtu, katoka bti. »

7

Pfiyaar pi naweek i bangoli iñeen week

(Maci 8.5-13; natenan ŕi Yowan 4.46-54)

¹ Wi Yetu aŕiiniŕ na bañaan banktiinkuluŕ aba, ašë neej ŕi ubeeka wi Kapernawum.

² Naweek aloŕ i bangoli iñeen-week awo da, aka nalemparul aloŕ, i aŕaluŕ maakan kë amaaki adoo ñogan pkeŕ. ³ Wi atiinkuŕ kë baktiiniyaan uko wi Yetu, kë ašë yil bantohi *bayuday baloŕ du a, bakooŕa abi ajeban nalemparul.

⁴ Wi babiŕ ŕi Yetu, ašë kooŕa bnuura aji na a : « Ñiint i awo i iŕënka, ⁵ ŕiki aŕal pntaali pi nun. Ul aniwuŕ un *katoh kañëhanaani. »

⁶ Kë Yetu agakandër na baka, wi bakyaan pñog katoh kë naweek i bangoli ašë yil banohul baloŕ baya baji na a : « Ajugun, kŕo kanooran uleefu, dpoŕ ibi ineeŕ ŕi katoh naan.

⁷ Uko waŕ ukaan kë mëññoom abi te du iwi ; iŕale ŕup uŕup uloolan ŕaŕ nalempar naan abi jeb jeb. ⁸ Nji kak dka anŕihnuŕ abot awo na bangoli biki nŕihuŕ, woli dji na aloŕ ŕi baka : “Yaani,” aya, undu “Bi-ini,” abi, nalempar naan “Dolan uko wi,” Ado wa. » ⁹ Wi Yetu atiinkuŕ uŕup waŕ ašë maŕ naweek i bangoli maakan, awuŕša wal mëñtu aten bañaan baŕum bankŕaŕuluŕ ašë ji na baka : « Dŕupan, ŕi *Itrayel bti, mëmbaan kawina pfiyaar panlinji na pi. »

¹⁰ Wi bayili bakakuŕ katoh, baŕënk nalempar nangoli naweek kë ajebi.

Yetu anaŋan nduba alon ƚi pkeƚ du ubeeka wi Nayin

¹¹ Wi uko waŋ uƚeƚuŋ, kē Yetu ašē tool pya ubeeka ulon wi bajaan bado Nayin, baƚašarul na bañaan baŋum kē bakyaanƚ na a. ¹² Wi Yetu akneejanuŋ ubeeka, ayit na umoy wi nduba alon i ñaaƚ nayoƚ alon akahaŋ ƚaŋ. Pntuk pweek pi bañaan pañoofana. ¹³ Wi Yetu Ajugun awinuŋ ñaaƚ uŋ ašē ñagi'a aji na a : « Yompan. » ¹⁴ Aya aban kajiiŋ ki bapafuŋ puum, bamēbanuŋ ka kē banaƚi ; kē ašē ji : « Ndub, iwi i nji kaŋiiniyaanuŋ, naŋiin! » ¹⁵ Nduba ankeƚuŋ kē ahēt aƚo ašē jun pƚup na bañaan. Kē Yetu akakana anin. ¹⁶ Bañaan bti balēnk adiwša, abot adēman Našibaƚi aji : « *Naƚupar Našibaƚi naweek apēn ƚi ptoofun kē Našibaƚi abot awuli pntaali pi nul. » ¹⁷ Uko wi Yetu waŋ umeeƚana ƚi *Yuda bti na nƚaak njanfooyuŋ wa.

Yetu atees bayili biki Yowan Nabattaar
(Maci 11.2-19)

¹⁸ Baƚašar *Yowan Nabattaar baya akakalēša iko mēntƚ bti, kē ašē du baƚašarul batēb ¹⁹ ayil baka du Ajugun baya bahepara : « Iwoon anwoon i pbi, kēme nwo biki kayoonk alon kak? » ²⁰ Wi biintƚ mēntƚan babanuŋ ƚi Yetu ašē ji na a : « Yowan Nabattaar ayilun ƚi iwi, nheparu me iwoon anwoon i pbi, kēme nwo biki kayoonk alon kak? »

²¹ Wal mēntƚ Yetu ajeban bañaan baŋum bammaakuŋ, apēnan bañaan baŋum nntaayi abot ado bakuul kē bakwin. ²² Kē Yetu ašē teem bayili aji : « Nayaan nakakalēš Yowan uko wi nakwinuŋ akuƚ atiink hēnk : bakuul bakak awin, banƚakmuŋ bapoš, bammaakuŋ bdoo bajebi kē bandēnēmuŋ baktiink, bankeƚuŋ banaƚa ƚi pkeƚ, *Uƚup Ulil Unuura utiinkana ƚi bawaan. » ²³ Anwoon aampok pfiyaarēn anuurandēni. »

²⁴ Wi bañaan biki Yowan ayilun bayaan, kē Yetu ašē wo ƚi pƚiiniyaan uko wi Yowan na bañaan baŋum bukuŋ aji : « we wi wi nayaan pten du *pndiiš ba? Bmaaj bi uyook ukšintuŋ ba i? A-a. » ²⁵ Kē we wi wi našaan aya pten ba? Ñiintƚ anñēgiin a i? Bankaan iko inuura abot ade umundu bawo du itoh yi baših. ²⁶ Kē we wi nayaan pten ba? *Naƚupar Našibaƚi a i? Nafaŋi, kē nšē ƚupan, nawin ampeluŋ Naƚupar Našibaƚi. ²⁷ Ul i i upiituŋ aji :
“*Našibaƚi aji : Tenan, dyil nalempar naan ƚi kadunu, abomanu bgah.*” »^{*}

²⁸ « Dƚupan : ƚi bañaan bambukiin ƚi kayin ki baaƚ, nin alon aampel pel Yowan ; kē ñaan anwoonuŋ nam-poƚi du *Pših pi Našibaƚi ašē pela. » ²⁹ Bañaan bti adoo ƚu na *bakraabraa daaša banktiinkuluŋ badinan kē Našibaƚi awo naŋool wi badoluŋ *batitmu bi Yowan. ³⁰ *Bafaritay na *bajukan Bgah kē bašē pok uko wi Našibaƚi analuŋ pa baka, bapok Yowan *abattaar baka.

³¹ Yetu akak aji na baka : « We wi wi mbaan anaamntēn na bañaan biki kawuuŋ ki nƚa ki? Banaam na we? » ³² Bawo ji bapoƚ banƚoon du ufeeru, ašē ƚēlšēr aji :

“Nteeni,
kē naankii!
Nyeeh iyeeh yi pjoonƚ
kē naanwoonii!”

³³ « Aa, Yowan Nabattaar abi, aankde pde, aankdaan poot, kē naji : “Awo na untaayi!” » ³⁴ *Abuk Ñiintƚ kē abii, ade abot adaan poot, kē naji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daaša na bado buƚaan!” » ³⁵ Kē bankƚašuŋ uƚup untuŋa wi Našibaƚi bašē yikrēn kē uwo utool. »

Yetu apēnan ipekadu yi ñaaƚ nado buƚaan
(Maci 26.6-13; Markut 14.3-9; natenan ƚi Yowan 12.1-8)

^{*} 7:27 Malaki 3.1.

36 Unuur ulon, *nafaritay alon adu Yetu pyoban ; k  aya aneej du katoh ki nul a o  i umee a. 37  naa  alon k  a e wo  i ubeeka m n , anwoon nado bu aan. Wi ameej k  Yetu abi pyoban du uko nafaritay a e  ij uk ra ujun ulil p k n  i p kar pmpo i pi babomanun na ufuu  ufaatal. 38 Abi a o  i kafet ki Yetu,  i iho ul*, awooni, a wana iho  na mnkuul abot awent ya na uwel wi nul, aboot iho  yi Yetu a e k r uk ra ujun ulil p k n  i ya. 39 Wi nafaritay anduun Yetu pyoban awinun uko wan a e ji  i u al : « Woli  iin i awo lah *Na upar Na iba i na manjoonan, ame in awoon  naa  ankbanulun h nk, na uko wi awoon; na uunk! » 40 K  Yetu a e  ini wal m n  na nafaritay aji na a : « Fimon, dka uko ulon wi n jalun ka upu » k  ateema aji na a : « Nawee   upan. »

41 K  Yetu a e ji : « Biin  bat b balon babi  eet itaka du najula, alon k  a eet baluk bi  nuur i een week nyaa  ka een, undu k  ayeenk bi  nuur i een-ka een 42 Jibi bawoon baanhilan pluk, k  najula awutar baka bukal bat b bti itaka yi ba ee un. In ak alnulun maakan  i bat b buku  ba? » 43 K  Fimon ateem aji : « D al aji i awutarun itaka itum a. » K  Yetu ajaka : « Ifanji. »

44 Wi wi a aan awu sa ataan na  naa  a e ji na Fimon: « Iwin  naa  i? Dneej  i katohu, k  iin ow n iho  ; ul k  a e  ow n iho  na mnkuul mi nul abot awent ya na uwel wi nul. 45 Iimmook n wi mbiin, k  ul a e bi kaboot n boot iho  wi mbiinun. 46 Iin u' n uk ra  i bkow ; ul, k  a e k r n iho  na uk ra ujun ulil p k n. 47 Ukaan k  njaku, ipekadu yi nul intumun ip n  i a,  iki adiiiman unjal uweek. K   naan i bamiirun uko umpo i aji ka unjal umpo i pa ammiirulun. » 48 Wi wi Yetu a aan

aji na  naa : « Ipekadu yi nu ip n. » 49 K  banwoon na a  i umee a ba e  al aji : «  iin  i awo ahon ba, adoo aji p nan ipekadu? » 50 K  Yetu a e ji na  naa  un: « Pfiyaar pi nu pabuuranu ; yaan bnuura. »

8

Baa  bangakand run na Yetu

1 Wi uko wan u epun, k  Yetu a e wo  i p aay na  beeka na  ntanka, ajukan abot a up *U up Ulil Unuura wi *P ih pi Na iba i. Ba a arul i een na bat b k  bawo na a, 2 a u na baa  balon biki bap nanun  ntaayi na mmaak : *Mariya i bajaan badu Mariya i ubeeka wi Magdala, i bap nanun  ntaayi paaj na ulon, 3 Yowana ahar Huta namali i *Herod, Futana, na balon batum kak. Baa  m n  bajaan ba  nk Yetu na ba a arul na bka bi baka.

Uho  wi nagur  deey

(Maci 13.1-9; Markut 4.1-9)

4 Jibi p tuk pi ba aan payitun, k  ba aan bakwoona  beeka bti abi  i Yetu, k  a e ho  na baka aji : 5 « Najaan ap n p ur  deey. Wi ak run,  deey  lon k   aya ajot du bgah ; apo ana, k   kat  ade  a bti. 6  lon k   ajot  i m laak, wi  ana iin, awaan meel akay. 7  lon k   ajot  i ptoof pi iyiw, k  wi  ana iin na iyiw, k  ifikl n  a. 8  lon k   aya ajot  i mbo  mnuura, ana a, awul  deey  tum maakan. » Wi ajaku  han a e huuran aji : « Ankaan iba  itinki, atiinkan! »

Uko unkayi k  Yetu aji ho 

(Maci 13.10-17; Markut 4.10-12)

9 Ba a ar Yetu bahepara uko wi uho  wan ujaki. 10 K  ateem baka aji : « An, ba enan k  name iko injoonanun yi *P ih pi Na iba i, inwoon iimmee anaa, k  bandukiin,  i uho  wi wi nji ka upun na baka, h nk :
“woli badoo ten baankwin

* 7:38 Bayuday baji bapiin  woli bade. ✧ 8:10 Itayi 6.9.

woli badoo tiink baankte.» »*

11 « Uko wi uhoñ ujakun wii wi : Ndeey nawoon Uṭup wi Naṣibaṭi. 12 Bañaan balon bawo ji bgah, bi Uṭup ujutun, wi bantiinkun wa, kē Untaayi Uweek uṣe bi, apēnan wa ṭi nḡaaṣ nḡi baka aṭi bafiyaar bakuṭ babuur. 13 Balon bawo ji dko di mmlaak di Uṭup ujutun, baji bayeenk wa na mmlilan woli batiink wa ; kē baṣe wo baanka intaañ, baji bafiyaar btiṣu, woli ujeenki baji bawutan. 14 Kē balon bawo ji dko di iyiw, bawoon bantiinkun Uṭup aṣe ya, kē manṭaaṭ, pyok panjaan pafooyan bkow na kalilare ki umundu kē ifiiklēn baka kē baandēmi. 15 Kē banwoon mboṣ mnuura bajaan batiink Uṭup wi Naṣibaṭi na uhaaṣ unuura utool kamēban wa kabot kabuk nḡdeey ṭi kamiir ki baka.

Uhoñ wi unkaniya
(Markut 4.21-25)

16 « Nin alon aanji tehan unkaniya kaṣe fēṭ wa na kakana, kēme kaṭu wa du kaliṣa uṭeeh, aji ṭu wa du bko duuṭ, bankmbiiḡ bahilna bawin bjeehi bi wa. 17 Uko ummeniin nṭa ulun kameeṭana, kē uko unhankaniin ulun kapēn ṭi bdiḡ. 18 Naṭaafaraan keeri ṭi utiink wi nan, ankaan balun kawula kak kapelan ; kē anwaanun, badoo yeenk yeenk uko wi aṣalun aji akaa. »

Bayiṭ Yetu biki mnfaṭan
(Maci 12.46-50; Markut 3.31-35)

19 Anin Yetu na baṭa'ul babi du dko di awoon aṣe wo baanhinan aḡoga ṭiki bañaan baṭumi. 20 Kē baṣe do kē baṭupa aji : « Naan na baṭa'u buk bukun du bdiḡ, baḡal pwinu. » 21 Kē Yetu aṣe teem aji : « Banktiinkun Uṭup wi Naṣibaṭi akuṭ ado uko wi uheparun bawoon ni na baṭa naan. »

Yetu aṭaḡan ukēk
(Maci 8.23-27; Markut 4.35-41)

22 Yetu apaya unuur ulon ṭi bṭeem na baṭaṣarul aṣe ji na baka : « Nawulēn nḡa bdēk umban wundu. » Kē baya alow. 23 Wi bakmuurun, kē Yetu aṣe nḡoyēnṭ. Kē ukēk uṣe mara mara anaṭa ṭi bdēk. Meel manneej ṭi bṭeem kē badoo kak i pjiir. 24 Wi wi baṭaṣar Yetu baṣaan aḡoga, ahuma, ahuuran aji : « Naweeek, Naweeek, nḡkeṭi, wi nun ubaa. » Yetu aten wal mēnṭ aṣe noman na uyook na meel manṣinṭarun. Kē iṭaḡani, dko kē dayompandēri. 25 Wi wi aṣaan aji na baka : « Pfiyaar pi nan pawo ṭun ba? » Balēnk akuṭ aḡonṣar aṣe ṭupar aji : « Nṭaan i, awo ahon adoon aṣook uyook na meel kē nḡado ji nṭatiinka? »

Yetu ajeban ḡiintḡ i untaayi uneejun
(Maci 8.28-34; Markut 5.1-20)

26 Baya aḡog utaak wi Bagenaterej untaanun na wi *Galilay. 27 Wi Yetu atapan tap kahoṭ ṭi mboṣ, kē ḡiintḡ alon i ubeeka mēnṭ i nṭaayi nḡaneejun aṣe bi ayit na a. Ujon wi awoon aankak awoh imiṣa, kē aankak afēr ṭi itoh, aji bi wo wo du pnguran. 28 Wi awinun Yetu aṣe fut idiim ajot ṭi ihoṭ yi nul ahuuran maakan aji : « Inumiyaan we ba Yetu, Abuk Naṣibaṭi *Andēmun Maakan? Dkooṭu kooṭ, khajanaan! » 29 Yetu alēbar wal mēnṭ na untaayi upēn ṭi ḡiintḡ un. Nyaas nṭum, untaayi uji uneej ṭi a, baji batana tan na mnkorentu kēme bakiina kiin, kē aṣe ji marana maran iko yi batannulun, untaayi uṣe ya na a du *pndiṣ. 30 Kē Yetu aṣe hepara aji : « Katimu kawo hum? » Kē aji : « Pntuni » ṭiki nṭaayi nṭum nḡaneej ṭi a. 31 Kē nṣaṣe kooṭa awut kawat nḡa du infernu.

32 Kē batani bweek bi nḡnkuma baṣe wo ṭi pṣuñ du pnkun duuṭ. Wi wi nṭaayi nḡakooṭun Yetu adinan nḡa nḡaneej ṭi nḡnkuma. Kē adinani. 33 Kē nṭaayi nḡapēn ṭi ḡiintḡ, aneej

ti ĩnkuma, batani bunj k  bawura wura ajot du bd k ayoora.

³⁴ Wi bayafan bajug batani bawinuj uko unt pun a    jin na pti, wi bayaan a  kakal    uko m nt   ubeeka na  f t. ³⁵ Wi wi ba aan  asaan abi pten uko unt pun, abi a og   Yetu a  win  iint    ntaayi  ap nuj   uleef k  a o   iho  yi Yetu. Awohara h nkuj akak  aan, k  ba aan  a  l nk. ³⁶ Banwinuj uko unt pun bti bakakal    bandukiinj jibi  iint aneejiinj  ntaayi ajebi. ³⁷ Ba aan bti du utak wi Bagenaterenj bal nk adiw a wal m nt, ukaanj k  baji na Yetu « Yaani, lowun! » k  Yetu a  paya   b em kaya na bgahul.

³⁸ Wi wi  iint    ntaayi  adukuj a aan aji na a : « Dkoo u koo  wutaan mbi na iwi. » K  Yetu a  dooka aji na a : ³⁹ « Kakan katohul Iya ikakal    uko wi Na iba i adoluj bti pa iwi. » K   iint ayaa, a   up   ubeeka bti uko wi Yetu adoluj pa a.

Yetu ajeban  aat alon akut anaatan poonu abuk Jayirut   pke  (Maci 9.18-26; Markut 5.21-43)

⁴⁰ Pntuk pi ba aan pawo   pyoonk Yetu du bd k umbanj wuj. Wi abanuj, k   a  bi bti pkita. ⁴¹ K   iint alon anwoon katim ki Jayirut a  bi da. Awo naweek i *katoh ka ehanaani ki bayuday. Abi ajot   iho  yi Yetu a  koo a aji abi du katohul. ⁴² Abukul  aat aloolan  a  i akaanj i  subal i een na  t b amaak a ogan pke .

Wi Yetu akyaanj   bgah, ba aan ba um adoo wuuk wuukana. ⁴³ K   aat alon a  wo da, awo na pmaak pi ptula p aak  subal i een na  t b h nkuj [atok bka bi nul bti   p aay na bapiiintan] k  nin  aan aanhinan ajebana. ⁴⁴  aat m nt abi a og   kaf  ki Yetu a  ban kambiint ki kambi  i nul,   dko m nt k  p aak pabi  a an ptula. ⁴⁵ K  Yetu a   i : «  aan alon aban n, in ula? » Wi ba aan bti bapokuj k 

Fimonj Piyeer a   i na a : « Naweek, ba aanj bafooyu, awuuk wuukanu di. » ⁴⁶ K  Yetu a   i na a : «  aan alon aban n, d iink mnhina mlonj k  mamp n   nji. »

⁴⁷ Wi  aat awinuj k  amobanaa a  bi ajot   iho  yi Yetu, al nk akat kat. Akakal    Yetu   kadun ki ba aan bti uko unkayi k  abana, abot a up jibi ajebi   dko m nt. ⁴⁸ K  Yetu a  jaka : «  a tu, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan na bnuura. »

⁴⁹ Ahum ka iini, k  alon a  woona uko naweek i katoh ka ehanaani aji na a : « K o kanooran Najukan, abuku aneem h nkuj. » ⁵⁰ K  Yetu atiinka, a  teem aji : « Kl nk nin, fiyaar n  a , ana a. » ⁵¹ Wi babanuj du uko naweek i katoh ka ehanaani, aandinan nin alon aneej na a b  m nt Fimonj Piyeer, *Yowan na *Yakob, a u na a in na anin poonu. ⁵² Ba aan bti bawooni abot a  ga. K  Yetu a   i : « Nayompan, aanke i anoy nt  oy nt. » ⁵³ K  ba aan  a   uubana,  iki bame k  ake i. ⁵⁴ K  Yetu a  m ban poonu   ka en aji na a : « Poon, na in » ⁵⁵ k  uhaa  u  kak  i napo , k  ana a   dko m nt. Wi wi Yetu a aan aji na baka bawula pde ade. ⁵⁶ Bajug poonu ba onjar bnuura, k  a   i na baka bawut ka up nin alon uko unt pun.

9

Yetu ayil banja an i een na bat b (Maci 10.1-9,11-14; Markut 6.7-13)

¹ Yetu adu *banja an i een na bat b a  wul baka uforta na mnhina mi bahilni kadook  ntaayi bti, kabot kajeban mmaak. ² Wi wi a aan ayil baka baya ba up uko wi *P ih pi Na iba i na pjeban bamaakal. ³ Aji na baka : « Naktij nin ukoolan pa bayaa , nin panduk, nin uma , nin uko ude, nin untaam, nabot nawut kaya na imi a it b. ⁴ Katoh kaji

kayeenkanle, nanej da, kaṭo, te wi nakluj kapēn da kaya. ⁵ Dko di bayaan awo baayeenkan, nadan danaan pdēpalēn ṭi ihoṭ yi nan woli napēn ṭi ubeeka mēnt, nayuuina baka kē bado buṭaan. » ⁶ Wi wi banjañan baṣaan aya na ṛfēt aṭup *Uṭup Ulil Unuura abot ajeban bamaakal na dko bti.

Herod Antipa aṅal kame ñaan anwoon Yetu

(Maci 14.1-2; Markut 6.14-16)

⁷ Wi *Herod nantuṅa i *Galilay atiinkuj uko unktēpuṅ aṣē ṭu kapaam ; baloṅ baji baji « *Yowan anatiin ṭi pkeṭ » ⁸ baloṅ kaji « *Eli akaaṅ abi[☆] » baloṅ kak kaji « Alon ṭi *baṭupar Naṣibaṭi bajon anaṭiin ṭi pkeṭ. »

⁹ Kē Herod aṣē ji wal mēnt: « Yowan, nji ṭi uleef naan ddo kē bafala bkow. Kē in aṣaan awo ñiinṭ i ntiinkuj kē baji ado iko yaṅ? » Kē wi wi Herod aṣaan aduka wal mēnt ala pwin Yetu.

Yetu awul pntuk pi bañaan pde

(Maci 14.13-21; Markut 8.27-31)

¹⁰ *Banjañan bawoona bayaṣ wal mēnt aṣē kakalēṣ Yetu iko yi badoluj bti. Yetu kē aṣē duk pntuk pi bañaan aya agaag na baka du umbaṅ wi ubeeka wi bajaṅ bado Bettayida. ¹¹ Kē wi bañaan bamehaṅ me haṅ aṣē ṭaṣa. Yetu ayeenk baka bnuura, aṭiini na baka uko wi *Pṣih pi Naṣibaṭi abot ajeban bannumiin pjeb.

¹² Unuur ujun pyob kē banjañan iñeen na batēb baṣē ñoga ajaka : « Jakan na bañaan baya du ṛntanka na ṛfēt ṛañṅoguj ṭi bahilna baka uko ude, na dko dpiinṭ, dko di ṛwoon di daanfēṭi. »

¹³ Kē Yetu aṣē ji na baka : « nawulan baka bade bdiidi'an! »

Kē baṣē teema aji : « Ṇkaha ipoom kañeen na ṛṭēb ṛṭēb. Kēme ṛwo i kaya kanugar bañaan biki bti uko ude. »

¹⁴ Biinṭ banwoon da bawo uko ji iñeen week ṛyaaṣ iñeen kañeen (5000).

Yetu kē aṣē ji na baṭaṣarul : « Nadolan baka bado kaṭoona uko ji bañaan iñeen kañeen (50). »

¹⁵ Kē bado haṅ, bañaan bti kē baṭo bnuura. ¹⁶ Wi wi Yetu aṣaan ajej ipoom kañeen yuṅ na ṛṭēb ṛṭēb ṛuṅ, akat kēṣ aten baṭi, abeeb Naṣibaṭi ṭi iko ide yuṅ, akitēṣ ya aṣē wul baṭaṣarul aji bafah pntuk pi bañaan. ¹⁷ Bañaan bti kē bade ayok, kē baṭonkrēn iko ide indukiin kē itum kkaar iñeen na ktēb.

Fimon Piyeer aṭup aji Yetu awoon Krittū

¹⁸ Yetu agaag unuur uloṅ na baṭaṣarul awo ṭi pñehan Naṣibaṭi aṣē hepar baka aji : « Bañaan baṣal aji dwo in ba? » ¹⁹ Kē baṣē teema aji : « Baloṅ baji iwo *Yowan Nabattaar, kē baloṅ baji iwo *Eli, kē baloṅ kak baji iwo alon ṭi *baṭupar Naṣibaṭi bajon annaṭiin ṭi pkeṭ. »

²⁰ Kē Yetu aṣē hepar baka aji : « Kē ṭi an, nji dwo in ba? »

Fimon Piyeer ayeenk wal mēnt bṭup aṣē ji na a : « Iwo *Krittū i Naṣibaṭi ayiluj. »

²¹ Wi wi Yetu aṣaan aṣook baka aji bawut kaṭup wa nin ñaan.

²² Akak aji na baka : « *Abuk Ñiinṭ awo kahaj maakan, kapokana ṭi bantohi, ṭi *baṭeṅan baweek na ṭi *bajukan Bgah. Baluj kado bafiṅa, unuur uwajantēn aṣē naṭa ṭi pkeṭ. »

Hum di di ñaan awoon kaṭaṣ Yetu
(Maci 16.24-28; Markut 8.34 — 9.1)

²³ Yetu aṭiini wal mēnt na bañaan bti, aji na baka : « Woli ñaan aṅal kaṭaṣēn, awo i kaṭilma uleeful kakuṅa krut ki nul, kadinan phaj ji nji unuur unjintṭi, kabot kaṭaṣēn udole wo ṭi pkeṭ. ²⁴ Ñaan ankṣaluṅ pbuuran ubida wi nul aluj kawaṅ wa ; kē ankluj kawaṅ ubida wi nul pa nji aluj

kabuuran wa. ²⁵ Ñaañ ahilanle aka umundu bti, adolna wa we ba woli aneemandèn ubida wi tul? ²⁶ Woli ñaañ alon akowari'aan, nji na n̄tup ni naan, nji *Abuk Ñiint, dlun kakowari'a woli dbi na mndëm mweek mi Paapa na mi n̄wanjut nyimanaan. ²⁷ D̄tupan na manjoonan, balon ti banwoon n̄ta ti baanklun kaket bë baanwin *P̄sih pi Naşibaŋi. »

*Ubi wi P̄sih pi Naşibaŋi
(Maci 17.1-8; Markut 9.2-8)*

²⁸ N̄nuur bakren n̄aya p̄t̄ep wi Yetu aŋupnuñ uko wañ, k̄e aš̄e jej bi Fimõñ Piyeer na *Yowan na *Yakob aya na baka du pnkun pweek pa baya bañehan Naşibaŋi.

²⁹ Wi Yetu awoon ti pñehan Naşibaŋi, k̄e baš̄e win kaara di nul k̄e daŋëlšaa, imiŋa yi nul k̄e ikak afaat feh. ³⁰ Biint bat̄eb k̄e banaŋ aŋiini na a : *Moyit na *Eli ³¹ banknuurun maakan. Bawo ti p̄tiiniyaan jibi Yetu akbaañ̄eşi ulem-pul, wi aklun kaket du Yerutalem.

³² Fimõñ Piyeer na bat̄enŋul bat̄eb bukuñ bañoȳenŋ aront, k̄e wal wi batenuñ, aš̄e win mndëm mi Yetu abot awin bañaañ bat̄eb banwoon na a.

³³ K̄e wi biint bakan m̄enŋan bakyaan pduk Yetu, Fimõñ Piyeer k̄e aš̄e ji na a : « Najukan, unuura n̄wo ti dko di! Ntan iloona iwajanŋ, kalon kawo ki nu, kalon ki Moyit, kandukiñ kawo ki *Eli. » Aankak ame uko wi aŋtupun.

³⁴ Ahum kaŋiini, k̄e kanf̄elun kalon kaš̄e mara mara abi, awun baka, baŋaŋar Yetu k̄e bal̄enk maakan wi kanf̄elun kawunun baka. ³⁵ K̄e pdiim plon paš̄e p̄enna ti ka aji : « I, awoon Abuk naan, i nji ndatun. Nadoon katiinka. »

³⁶ Wi pdiim pañ paŋiinkaniñ k̄e baš̄e wina Yetu ŋañ. ŋun n̄nuur m̄enŋan baŋaŋar Yetu bayompi, baanŋup nin ñaañ uko wi bawinun.

Yetu ajeban napoŋ i untaayi ukewl̄enuñ

(Maci 17.14-18; Markut 9.14-27)

³⁷ Wi unuor ujintun k̄e Yetu na baŋaŋarul bakwala pnkun, k̄e pntuk pweek pi bañaañ paš̄e bi pyit na Yetu. ³⁸ K̄e ñiint alon aš̄e huranaan du pntuk meet̄ aji : « Naweeek, dkooŋu kooŋ ; tenan abuk naan! Ul aloolan ŋañ i i nji nkaan. ³⁹ Untaayi uji uneej ti a, kadola amara mara kañajar, kal̄etar, kabot kayiñ. Ukak aji ujon uwutana, kaduka anoor maakan wal wi ubi'i wutana. ⁴⁰ Dkooŋ baŋaŋaru badook wa, k̄e baanhinani. »

⁴¹ Wi wi Yetu aŋaan ateema aji : « Nawo bañaañ bawuŋaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaŋo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? » Wi aŋiiniñ hañ aba aš̄e ji na ñiint; « ŋiñ abuku! »

⁴² Wi napoŋ akñogun Yetu k̄e untaayi uš̄e wata ti mboŋ adola k̄e akl̄etar. K̄e Yetu aš̄e b̄eg wa, ajebana, akakana aŋin. ⁴³ Bañaañ bti k̄e baš̄e ñonjar ti mndëm mi Naşibaŋi.

Yetu aŋup pkeŋ pi nul uyaaŋ ut̄ebanŋen

(Maci 17.22-23; Markut 9.30-32)

Bañaañ bti bahum ñonjar iko bti yi Yetu akdolun, k̄e aš̄e ji na baŋaŋarul :

⁴⁴ « Nam̄ebaan uko wi nji kaŋupanañ h̄enkuñ bnuura : *Abuk Ñiint̄ abi kawulana du bañaañ. »

⁴⁵ K̄e baŋaŋar Yetu baš̄e wo baante uŋup m̄enŋ. Uhoñ m̄enŋ upel kame ki baka, bahilna bawo baankte wa. K̄e bakak aŋi phepar Yetu apiban baka wa.

In ad̄emnuñ ti an?

(Maci 18.1-5; Markut 9.33-37)

⁴⁶ Wi wi blaŋar baŋaan ap̄en ti baŋaŋar Yetu, k̄e bañal kame and̄emnuñ ti baka. ⁴⁷ K̄e Yetu ammeen n̄ŋal ni baka, aš̄e ŋiñ napoŋ alon, adola k̄e aŋo añoga ⁴⁸ aš̄e ji na baka : « Ñaañ anyeenkuñ napoŋ i ti katim ki naan, ayeenk̄en nji ti

uleef naan, kē ñaan anyeenknun, akak ayeenk anyilnun. Anwoonun nampoṭi ṭi an, un mēntan adēmnuṭ. »

*Anwoon aampokan, awo na an
(Markut 9.38-40)*

⁴⁹ *Yowan ajeḥ bṭup wal mēnt aji : « Naweeḥ, ṛwin ñaan alon anjaan adook ṛntaayi ṭi katim ki nu, kē ṛneenana, ṭiki aanji gakandēr na un kaṭaṣu. »

⁵⁰ Yetu kē aṣē teem aji : « Nakneenana : anwoon aampokan, awo na an. »

Yetu atool pya Yerutalem

⁵¹ Wi wal wi Yetu awoon i pdeenana baṭi uñogun, kē aṣē bi ṭu ṭu ṭi pya Yerutalem. ⁵² Adun ayil bañaan balon kē bajota kadun. Wi bakyaan na bgah, aṣē neeḥ du ufēṭ ulon du *Famariya kabomana dko dfēr. ⁵³ Bañaan biki ufēṭ mēnt kē baṣē pok pyeenk Yetu ṭiki atool tool pya Yerutalem. ⁵⁴ Wi *Yowan na *Yakob bawinun uko waṅ aṣē ji : « Ajugun, injal ṛdo bdoo bawoona baṭi babi batēr bañaan biki, bakakan baka ufob i? »

⁵⁵ Kē Yetu aṣē kok anoman na baka [aji : « Naamme uhaaṣ unwoon kaṭon ubida wi nan. *Abuk Ñiint aambi bi ptok ṛbida ṛi bañaan, abi bi pbuuran baka. »] ⁵⁶ Kē baṣē tool wal mēnt aya untanka umpaṭi.

*Naṭaṣar Yetu awo kawul uleeful
bṭi
(Maci 8.19-22)*

⁵⁷ Wi bakyaan na bgah kē ñaan alon aṣē ji na Yetu : « Dko di ikyaan, dṭaṣu da. » ⁵⁸ Kē Yetu aṣē ji na a : « Ṇnfēs ṛaka ihēr, kē ṛkat ṛi baṭi ṛaka intan, *Abuk Ñiint ul, aanka dko dpafni bkow. »

⁵⁹ Akak aji na alon : « Ṭaṣaan. » Kē an mēntan ateema aji : « Naweeḥ, duni ṭenēn te umoyēn Paapa. »

⁶⁰ Kē Yetu aji na a : « Wutan bakaṭ baya bamoy bankeṭun biki baka

; iwi yaan ido kaṭiiniyaan *Pṣih pi Naṣibaṭi. »

⁶¹ Alon akak aji na a : « Ajugun, dlun kaṭaṣu, ma duni iyoonkēn dya kaṭup bayiṭ naan. » ⁶² Kē Yetu aṣē teema aji : « Ñaan anjunun kajaar aṣē kok kafēṭ aanhil plemp du Pṣih pi Naṣibaṭi. »

10

*Yetu ayil baṭaṣarul iñeen-paaj-na
alon na batēb (72)*

(Maci 9.37-38)

¹ Wi uko waṅ uṭepun, kē Yetu Ajugun aṣē dat bañaan iñeen paaj na alon na batēb* (72) kak ṭi baṭaṣarul, ayil baka kē bakyaana batēb batēb, ajota kadun ṭi ṛbeeka bṭi na dko bṭi di aklun kaṭēpna. ² Aji na baka : « Kakit kadēmi, kē balemp baṣē tiinkēt ; nakoṭan Ajug kakit ado balemp babi kakit ki nul. ³ Nayaani, dyilan ji ṛkaneel ṛmpoṭi du ptoof pi ṛñiinj. ⁴ Nakṭij nin umboṭu, nin umañ, nin kaṣapaat, naknaṭ pwul nin ñaan alon mboṣ ṭi bgah.

⁵ « Woli naneej ṭi katoh kalon, naduniin naji : “Bnuura bawo ṭi katoh ki.” ⁶ Woli ñaan i bnuura awoon ṭi katoh mēnt, bnuura bi nañehanun bun baduka ṭi a ; bē woli aanwo ñaan i bnuura, aanyeenk bnuura bi nañehanun. ⁷ Ṭi katoh ki bakyeenkanan, naṭoon da, nadaan nabot nade uko wi bakwulanun, ṭiki nalemp aka na ptumara. Nakdo kañaaṣ na itoh.

⁸ « Woli naneej ṭi ubeeka ulon kē bayeenkan, nadeen uko wi bakwulanun. ⁹ Najebaan bamaakal biki ubeeka mēnt nabot naji na banfēṭun da : “*Pṣih pi Naṣibaṭi pañogan.” ¹⁰ Bē woli naneej ṭi ubeeka ulon kē baanyeenkan, napēn du igah kaji : ¹¹ “Ṇdoo dan danan pdēpalēn pi ubeeka wi nan pankabun ṭi ihoṭ yi nun kadukaran pa. Kē naṣē wo kame kakṣa uko wi :

* **10:1** Npiit ṛlon ṛi unjon naji : bañaan iñeen paaj na alon.

Pših pi Našibaŕi paňogan.”¹² Dŕupan, ŕi unuur wi pwayeš, uko wi Našibaŕi aklun kado ubeeka mēnt utam kapel wi badolun Todom✠.

¹³ « Nawuŕani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuŕani an biki ubeeka wi Bettayida, woli mlagre mandolaniin du an mandolaniin lah du ŕbeeka ŕi Tir na Fidoŕ, banfētuŕ da badobi wohara undiimaan ŕšaaku kabot kaŕo ŕi ufob kadiimanaan kē baŕal pŕelēš ŕbida ŕi baka. ¹⁴ Ukaaŕ kē ŕi unuur wi pwayeš uko wi Našibaŕi akdolanaŕ uluŕ katam kapel wi biki Tir na Fidoŕ. ¹⁵ Kē an biki Kapernawum, nanuŕ aji naluŕ kadeeŕana te du baŕi i? Nabaa ŕep ŕep kawalana te du infernu. »

¹⁶ Yetu akak aji na baŕašarul : « ŕNaŕ antiinkanaŕ, atiinkēn ; ampokanaŕ apokēn, kē ampoknuŕ apok anyilnuŕ. »

Baŕašar Yetu bakak na mnlilan du a
(Maci 13.16-17)

¹⁷ Baŕašar Yetu iŕeen paaj na alon na batēb bakak na mnlilan ašē ji na a : « Ajugun, ŕntaayi ŕadoo ji ŕado uko wi njakuŕ ŕi katim ki nu. » ¹⁸ Kē Yetu ašē teem baka aji : « Dwin *Tatana kē awoona baŕi ajot ji kaliik liik. ¹⁹ Natenan! Dwulan mnhina mi ppoš ŕpula na ŕtifar na pi ppoš phina bti pi našooradun, bē nin uko ulon uunkdolan do. ²⁰ Kē našē wo kalilan ŕi uko wi itiman ipiŕtaniin du baŕi kapel uko wi ŕntaayi ŕnaktiinkanaŕ. »

Našibaŕi ayuuj bampoŕi Uŕup Ulil Unuura
(Maci 11.25-27)

²¹ Wal mēnt, *Uhaaš wi Našibaŕi uŕu mnlilan mnweek ŕi Yetu kē ašē ji : « Dbeebu Paap, Ajug baŕi na mboš, wi imenuŕ iko yi bantohi na bammeen, ašē diiman ya bapot

bampoŕi. Yoow Paap, ŕiki wan uwoon uko wi iŕaluŕ.

²² « Paapa awulunŕ iko bti. Nin ŕnaaŕ aamme ŕi Abukul uko wi nwoon bē mēnt Paapa a, kē nin ŕnaaŕ aamme uko wi Paapa awoon bē mēnt ŕi Abukul a, na biki ndatuŕ adiiman baka a. »

²³ Wi wi Yetu ašaŕ awuŕša ŕi baŕašarul ašē ji na baka : « Kēš kankwinuŕ uko wi nakwinuŕ kanuurandēni. ²⁴ Dŕupan, *baŕupar Našibaŕi baŕum, na baših baŕum babi ŕjal pwin uko wi nakwinuŕ bē baanwin wa, abot aŕal kaŕiink wi naktiinkuŕ bē baantiink wa. »

Uhoŕ wi ŕiintŕ najoob bkw i utaak wi Famariya
(Maci 22.34-40; Markut 12.28-31)

²⁵ Kē *najukan Bgah alon anŕali pŕaawan Yetu ašē naŕa aji na a : « Najukan, we wi nhinanuŕ kado, kayeenkna ubida wi mnto? »

²⁶ Yetu kē ašē teema aji : « We wi bapiituŕ ŕi ulibra wi Bgah ba? We wi iwinuŕ ba? »

²⁷ Kē najukan Bgah atees aji : « “Nalan Ajugun Našibaŕi i nu na kaŕēbu bti, na uhaaš bti na uforta wi nu bti, na ušalu bti, ibot iŕal atēntu jibi iŕaluŕ uleefu.” »✠ ²⁸ Wi wi Yetu ašaŕ aji na a : « Iteem bnuura. Dolan haŕ iluŕ kayeenk ubida. »

²⁹ Kē najukan Bgah ašē ŕalaara pdiiman kē awo ŕi kafaŕ ašē ji na a : « Kē in abaŕ awo atēntŕ naan ba? »

³⁰ Yetu kē ašē ji na a : « ŕNiintŕ alon abi walnaana Yerutalem atool pya ubeeka wi Yeriko ašē yit na bakit bgah kē bawohēša bti abot akoba bnuura, ašē duka ŕuŕ kē aňogan pkeŕ, kē baŕool aya na bgah bi baka.

³¹ Naŕeŕan alon amara mara aŕēpna bgah mēnt, awina, aŕawaša'a. ³² Kē ŕiintŕ alon anklemnuŕ du *Katoh Kaweek ki Našibaŕi† akak aŕēpna bgah mēnt, awina, akak aŕawaša'a.

✠ 10:12 Ujuni 19.24-28. ✠ 10:27 Plešan 6.5; Bgah 19.18. † 10:32 ŕNiintŕ alon anklemnuŕ du Katoh Kaweek ki Našibaŕi : awo i pšini pi Lewi.

33 Ké ñiint alonj i utaak wi *Famariya ankyaan bayaas aşë bi añog, awina, aşë ñagi'a. 34 Añoga, akuraara ijën, na ukëra na poot, aşë tan ya. Wi wi ašaan apayana ti ubuuru wi nul aŕija du katoh ki bayaant, atena. 35 Wi unuur ujintun, ñiint i utaak wi Famariya apënan itaka† awul ajug katoh ki bayaant, abot aji na a : “Doon katena bnuura, woli iduk apënan itaka ilonj, ké nwoona bayaas, kakakanu ya.” »

36 Yetu ahepar najukan Bgah aji : « Ti ušalu, ti bañaan bawajant bukun in awoonun atënt ñiint anjotun ti ptoof pi bakit bgah? »

37 Ké ateem aji : « Aññagi'ulun a. »

Ké Yetu aşë ji na a : « Yaan ido kado han. »

Maarta na Mariya

38 Wi Yetu na baŕaşarul bakyaan na bgah, ké aşë neej ti ufët ulonj, ké ñaat alonj anwoonj katim ki Maarta adu'a pyoban du katohul. 39 Maarta mënt aka aŕa'ul alonj anwoonj katim ki Mariya, ambiinj aŕo ti ihoŕ yi Ajugun atiink uŕup wi nul. 40 Ké Maarta ul aşë lanta na ulemp wi katoh. Wi wi ašaan abi ti Yetu aşë ji : « Ajugun, uundolu ukoolan i, wi aŕa naan awutnun nji aloolan na ulemp? Jakana abi aŕënkën. » 41 Ajugun ké aşë teema aji na a : « Maarta, Maarta, iba yewla we anooran bkowu, ala iko itum ba? 42 Uko uwo umpoot, udoo wo wo uloolan, *Mariya adatun kafah kannuurnaaniinj, baanklunj kateha ka. »

11

Yetu ajukan baŕaşarul pñehan Naŕibaŕi

(Maci 6.9-13)

1 Yetu awo unuur ulonj ti pñehan Naŕibaŕi du dko dlonj, wi abaan ké

alonj ti baŕaşarul aşë ji na a : « Ajugun, jukanun pñehan Naŕibaŕi jibi *Yowan ajukanun baŕaşarul. » 2 Ké Yetu aşë ji na baka : « Woli nañehan Naŕibaŕi najaan naji :

Paap, katimu kayiman, pŕihu pabi.

3 Tenun unuur unwoonj uko ude wi nnumiinj,

4 miirun ipekadu yi nun, jibi un nkmiiirun bañaan bti banjubanun un,

iŕë iwut kawutun njot ti kaguuru. »

5 Yetu akak aji na baka : « Woli alonj ti an aka nanoh, aya du a na utejan mnjel, ajaka : “Nanoh, ŕëŕanaan ipoom iwajantun. 6 Nanoh naan alonj abaan aban ban awoona bayaas, bë mënka uko uwula ade.” 7 Naŕal aji undu ateemna du meeŕ kaji : “Kdo kanooran, ddët bgah abot apiinj na bapoŕ, mënhinan pnaŕa kawulu ipoom.” 8 Dŕupan, woli aando naŕa awula ipoom ŕiki awo nanohul, abi naŕi'aara naŕa kawula uko wi anumiiinj ŕiki ayewlëna*.

9 « Djakan : Nañehaan, nalun kayeenk, nalaan, nalun kawin, nakob kobaan, balun kahaabëšan. 10 Hënk di uwoonj, ñaan aññehanun aka, anklaan awin ; ké ankob kobanun, bahaabësa.

11 « Ahoŕ ti an i i abukul akñehanun uŕëb aşë wula upula ba? 12 Këme kak añehana pneem, aşë wula utifar? 13 Woli an nandoonj awo bado buŕaan name pwul babukan iko inuura, naŕalanun nŕyaaŕ hum nŕi nŕi Aŕinan i baŕi ahilanun kaŕen bankñehanulunj Uhaaŕ wi nul? »

Yetu na Beltebul

14 Unuur ulonj, Yetu adook untaayi unneejunj ti ñiint alonj ambiiŕun bŕup. Wi untaayi upënunj ké ñiint mënt aşë kak aŕiini, pnŕuk pi bañaanj ké paŕë ñonŕar maakan. 15 Balonj ti

† 10:35 Itaka yi awulunj iwo baluk bi nnum nŕëb bi nalemp. * 11:8 Këme ŕiki alunj kakowa woli aanwula.

† 11:15 Beltebul dawo Katim kalonj ki Fatana, uweek wi nŕtaayi.

baka kē başē ji : «*Beltebul†, uweek wi ŋntaayi, uwululun mnhina mi pdook ŋntaayi. »¹⁶ Balonj kē banjal pten Yetu, aji na a ado mlagre adi-imanaan kē awoona du Naşibaţi.

¹⁷ Kē Yetu, ammeen ŋşal ŋi baka aşē ji na baka : « Woli bañaan biki utaak uloolan bagus, batok utaak di, itoh ido kajotna kaloolan kaloolan. ¹⁸ Woli *Fatana agut na uleeful hum di di pşihul paknaţun ba? Naji dji kadookna ŋntaayi ŋi katim ki nul. ¹⁹ Woli dji kadook ŋntaayi ŋi katim ki Beltebul, banktaşananj badook na ŋa ŋi katim ki in? Ukaan kē bukal ŋi ŋleef ŋi baka bakluŋ kadiiman kē naanfanj. ²⁰ Bē woli pkoŋ pi Naşibaţi, pi pi nji kadooknuŋ ŋntaayi, *Pşih pi Naşibaţi paban ŋi an keeri.

²¹ « Woli ŋaanj ankaan uforta abot awo na iñaanan anaţ ayeŋ katohul, bka bi nul baankbanana. ²² Aşē wo woli alonj ampelanuluŋ uforta abii, awata, ayeenk iñaanan bti yi ahaţun, ajeŋ bka bti bi ayeenkun ŋi a kafaas bañaan.

²³ « Anwoonj aanwo na nji aşoorēn. Anwoonj aantēnkēn pyitrēn batani agar ba. »

*Untaayi ukak du katoh ki wa
(Maci 12.43-45)*

²⁴ Yetu akak aji : « Untaayi upēnle ŋi ŋaanj i ubiin awo. Uji uñaay du *pndiiş, kala dko dfēţ, kaya kabi. Wi uyaan awo uunwini, uji uji : “Dkak du katoh ki naan, ki mpēnmuŋ.” ²⁵ Wi ukakuŋ, uji uţēnk ka kawetana ajinţ, aboman bnuura. ²⁶ Wal mēnt, uji uyaar ŋntaayi paaj na ulonj ŋanwuţun apel wa, ŋabi kafēţ da. ŋaanj mēnt kaşē kak wal mēnt kawuţēn kapel kateku. »

²⁷ Wi aţiiniin hanj, kē ŋaaţ alonj aşē huuranaan du pntuk meetj aji : « ŋaaţ ambukiin, abootan, anu-urandēni. » ²⁸ Kē Yetu aşē teema aji : « Iwo kaji, banktiinkun Uţup

wi Naşibaţi abot aţaş wa banuu-randēni! »

*Baji na Yetu adiiman kē awoona
du Naşibaţi
(Maci 12.38-42)*

²⁹ Bañaan batuma tum abi, kē Yetu aşē ji na baka : « kawuun ki kawo kawuţaan, kawo ŋi phepar mlagre mankdiiimanuŋ kē dwoona du Naşibaţi. Baankwin nin uko ulonj umpaţi na wi Yonat *Naţupar Naşibaţi adiimanuŋ. ³⁰ Jibi Yonat* adiimanuŋ biki ubeeka wi Niniwe kē awoona du Naşibaţi, hēnk di *Abuk ŋiint, akluŋ kadiiman biki kawuun ki kē awoona du Naşibaţi. ³¹ ŋi unuur wi pwayēş Naşih ŋaaţ i utaak wi Faba alonj kanaţa na bañaan biki kawuun ki, kayuuj kē baduknaanaa, ŋiki awoona du kabanj ki umundu pbi katiink uţup unţuŋa wi *Falomonj naşih*, kē alonj aşē wo ŋi ampelun Falomonj naşih. ³² ŋi unuur wi pwayēş, bañaan biki Niniwe balun kanaţa na biki kawuun ki kayuuj kē baduknaana, ŋiki bukal biki Niniwe, babi wut pjuban wi batiinki uţup wi Yonat, alonj kē aşē wo ŋi, ampeli Yonat. »

Uhoŋ wi unkaniya

³³ Nin ŋaanj aanji tehan unkaniya kaşē ŋu wa du bŋot, kēme kafēţ wa na kakana, baji baţu wa du bko duuţ bankmbiin bahilna bawin bjeehi. ³⁴ Kēş kawoonj unkaniya wi uleef wi nu. Woli kēş ki nu kawo kjeb, uleefu bti kak uwo ŋi bjeehi ; bē woli kamaaki, uleefu bti kak uwo ŋi bdēm. ³⁵ ŋaafaraan bjeehi banwoonj ŋi iwi bawo bdēm! ³⁶ Woli uleefu bti uwo ŋi bjeehi, bē nin bdēm baanwo ŋi wa, ujeeh wul bti ji woli unkaniya ujeehan ŋaanj.

*Yetu aşook bafaritay na bajukan
Bgah
(Maci 23.4-36)*

³⁷ Wi Yetu aktiiniin hañ, kē *nafariṭay alon aṣē du'a pyoban du ka-tohul, kē aya aneej aṭo pde. ³⁸ Wi nafariṭay awinun kē Yetu aaññow duna iñen aba jun pde ji udolade wi *bayuday, aṣē ñoñar.

³⁹ Kē Ajugun aṣē ji na a : « An buk bukun an bafariṭay, naji nawent ikoop na iraata yi nan bnuura ṭi bdig, kaṣē wut uleefan meet utum na uṣal wi kakiiñ na mñot. ⁴⁰ An bawañ nṣal biki! Mēñ andolon bdig adolan meet i? ⁴¹ Naṭēpan ṭēp naṭen bajuuk uko unwoon du iraata yi nan meet, wal mēñ iko bti iṣē iwo ijinṭ ṭi an.

⁴² « Nawuṭani, an bafariṭay, nan-jaan nawul kafah ki Naṣibaṭi† ṭi iko bti yi nakjaarun, kado wul bdu-ugēṣ na bnkaafu, na iko impoti yi natepiin, kaṣē ṭilma pwo baṭool na pñal Naṣibaṭi. Uko wañ wi wi nawoon i lah kado, kaṣē kawut kaṭilma undukiin.

⁴³ « An bafariṭay Nawuṭani, an nanñalon pṭo kadun du *itoh iñehanaani Naṣibaṭi, abot aji nañal banohñēnan ṭi dko di bañaan. ⁴⁴ Nawuṭani, an nanwoon ji ihēr yi pnguran inwoon iinka umarkaani, yi ñaan ajaan apoṣ bē aanji meṢ. »

⁴⁵ Wal mēñ kē *najukan Bgah alon aṣē jaka : « Najukan, wali iktiiiniin hañ, ikarun kak di! »

⁴⁶ Kē Yetu aṣē teema aji : « An bajukan Bgah kak, Nawuṭani, an nan-jaan naṭu bañaan pkuña bdaaj bdiṭ kaṣē wo naando ji nadeen pkoñ ppoolan pban ba! ⁴⁷ Nawuṭani, naji naniw ihēr yi *baṭupar Naṣibaṭi te baṣinan bafinun baka. ⁴⁸ Hēnk nadi-iman kē nawo ṭi udolade uloolan na baṣinan. Bukal bafinun kē naṣē niw ihēr! ⁴⁹ Ukaan kē uṣal untuñ wi Naṣibaṭi uṭup aji : “Dluñ kayil baṭupar naan na *banjañan du baka ; balun kafin balon ṭi baka, kahajan

balon.” ⁵⁰ Kawuun ki keeri kaṭop na pñaaṭ pi baṭupar Naṣibaṭi bti pi batulun du wi umundu uwoonun. ⁵¹ Balun kahepna ṭi pkeṭ pi Abel te kaban du pkeṭ pi Fakariya i bafinun ṭi dko danwoon ṭi ptoof pi umeeṣa wi bñeñan na *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi.* Aa, dṭupan, kawuun ki kalun kahepna ṭi uko wañ.

⁵² « Nawuṭani an bajukan Bgah namēbanun kaniigṣaani ki ume, awo naanneej an ṭi nleefan, abot aneenan banñalon pneej baneej. »

⁵³ Wi Yetu apēnun da, kē bajukan Bgah na bafariṭay baṣē deebaṭēra maakan awo ṭi phepara iko itum, ⁵⁴ ado na pṭaawana kahilna kata-para bṭup.

12

Yetu aṣook bañaan ṭi kalagare

¹ Wal mēñan, bañaan baṭum maakan adoo poṣar. Kē Yetu aṣē ji na baṭaṣarul duna : « Nalipariin uko utaajanaan pṣon wi *bafariṭay : kalagare. ² Nin uko ulon unhankun uunklun kawo uunkpēn kawinana, kē nin uko ulon ummeniin uunklun kawo uunkmeetaana.

³ « Ukaan kē uko wi naṭupun du bdēm ulun katiinkana na pnak, uko wi nahoopaṭun du meet dandētun ulun kahuurana du itoh duuṭ. »

In i i ñaan awoon kado kaṭi?

(Maci 10.28-31)

⁴ Yetu akak aji : « Dṭupan, an banoh naan : nakdo kaṭi banhılanun pñin uleef aṣē wo baanhılan pdo uko umpelun wañ. ⁵ Ddiimanan i nawoon biki kado kaṭi : nadoon kaṭi Naṣibaṭi ankaan mñhina mi pñelan du infernu, wi nakeṭun. Aa, dṭupan, ul i i nawoon kado kaṭi.

† 11:42 Kakit kaji kado ifah iñeen, kalon kaji kawo ki Naṣibaṭi. § 11:44 ṭi bayuday, woli ñaan apoṣ bhēr bi pnguran iṭopi, iinji khil pneej katoh kañehanaani Naṣibaṭi bē iindo bañow ajinṭ.

* 11:51 Ujuni 4.8; 2 Nñuur nuur 24.20-22.

6 « Baanji bawaapar n̄tiiru kañeen n̄nduş n̄tëb i? Kë Naşibaţi aşë wo aanji ʔilma nin uloolan ʔi ʔa. 7 Uwel wi bkow bi nan bti udoo fënaana. Naklënke keeri nin ukoolan, ʔiki nadëm apel pntuni pi n̄tiiru. »

Pdinan kême ppok Krittü
(Maci 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 Yetu akak aʔiini na baka aji : « Dʔupan na manjoonan, ñaaŋ ankdinanuŋ ʔi kadun ki bañaaŋ kë awo naʔaşaraan, *Abuk Ñiint̄ aluŋ kadinan ʔi kadun ki n̄wanjuŋ ʔi Naşibaţi kaji awo naʔaşarul 9 Kë ñaaŋ ankpoknuŋ ʔi kadun ki bañaaŋ, dluŋ kapoka ʔi kadun ki n̄wanjuŋ ʔi Naşibaţi. 10 Ñaaŋ anktupun buʔaan ʔi Abuk Ñiint̄ bahilan kaluŋ kamiira wa, kë woli ñaaŋ akar *Uhaaş wi Naşibaţi baankluŋ kamiira wa. 11 Woli bañooŋan pya kawayëş du itoh iñehanaani, kême ʔi kadun ki başih kême bantun̄a, nawutan kahaajala pme jibi nakyaan kayenan n̄leefan kême uko wi nakyaan kaʔup, 12 ʔiki Uhaaş wi Naşibaţi ujukanan wal mënŋ uko wi nakʔupun. »

Uhoñ wi ñiint̄ nayok nawaan̄ uşal

13 Kë ñiint̄ alon̄ anwoon̄ ʔi pntuk aşë ji na Yetu : « Najukan, jakan na abuk paapa abi n̄faaşiiir iko yi aşinun adukaruŋ un. » 14 Kë Yetu aşë teema aji : « Ñiint̄u, in abaan̄ aʔu'ën pwo nawayëş kême nafaas̄ bka bi nan ba? » 15 Wi wi Yetu aşaaŋ aji na bañaaŋ bti banwoon̄ da : « Naʔaafaraan kaŋal bka, ubida wi ñaaŋ uunwoona ʔi bka, ahille adoo yok maakan. »

16 Wal mënŋ, kë aşë hoñ na baka aji : « Ñiint̄ alon̄ nayok abi ka n̄teeh, kë ʔawul n̄deey n̄tum, 17 kë aşë wo ʔi phepar ʔi uşalul aji : “Dbaa do do hum ba? Mënka dko dhankni n̄deey ʔi naan bti.”

18 « Wi wi aşaaŋ aji : “Hënk di di n̄ji kadolon̄: dfom inkuti yi naan, kaşiiir indëmuŋ apel yi, kahank da n̄deey ʔi naan bti na bka bi naan.

19 Wal mënŋ kaşë ji na bkow naan : ‘Aşë wo, ihank iko itum pa n̄şubal n̄tum ; noorfënan, ide, idaan, ido kanoha.’ ”

20 « Kë Naşibaţi aşë ji na a : “Iwi nanaaf, iʔañan phefënt̄ na utejan wi n̄ʔa wi. Hënkun̄, in akjejuŋ uko wi ihankaruŋ bkowu ba?”

21 « Hënk di uwoon̄ ʔi ñaaŋ anjaan̄ ahanka hank iko pa bkowul, anwoon̄ aanji la pyok pi Naşibaţi. »

Nahaŋan Naşibaţi
(Maci 6.25-34)

22 Wi wi Yetu aşaaŋ aji na baʔaşarul : « Uko wan̄ ukaaŋ kë n̄jakan, nawut kaʔaaf uko ude wi nanumiin̄ pa ubida, kême iko iwohara yi nanumiin̄ pa uleef wi nan. 23 Ubida upel pde, kë uleef upel imişa. 24 Natenan n̄ntomaali ; ʔaanji ʔatepi, ʔaanji ʔakit, ʔaanka nin inkuti ihankni n̄deey, kë Naşibaţi aşë ji wul ʔa uko ude. An napel ʔkat di! 25 Ahon̄ ʔi an ahilanuŋ ʔi manʔaaf kahoŋalëş unuur uloolan ʔañ ʔi ubida wi nul? 26 Woli naandoo hilan pdo uko wi, unwoon̄uŋ umpoŋi, we uwoon̄ ʔtaaf iko indukiin̄?

27 « Natenan iʔeeñ inuura yi ugoŋ wi uteeh jibi ijaan̄ idëm, iinji ilemp, iinji işiiir. Kë nşë jakan, *Falomon̄ naşih ʔi pdëm pi nul bti, aambaan̄ kañëgi'aara ji kaloŋ ʔi ya. 28 Ujaagal uwo n̄ʔa du uteeh, faan baluŋ bafël wa du bdoo, kë Naşibaţi aşë ji woharana woharan wa iko inuura. An nanwoon̄ naanfiyaar akëşan, nameen na manjoonan̄ kë Naşibaţi aluŋ kawoharënan kak.

29 « An kak, nakdo kala uko ude kême uko udaan, nawutan kahaajala. 30 Iko yan̄ yi yi banwoon̄ baanfiyaar Naşibaţi bajaan̄ babi wo wo ʔi pla, kë an, Aşinan̄ ame kë nanuma iko mënŋ. 31 Nawo i kaʔëp ʔëp kala Pşih pi nul, naşë nayeenk kak iko mënŋ. »

Nalaan pyok pi baţi
(Maci 6.19-21)

³² Yetu akak aji na baka : « An nanwoon batani bmpoŋi, naklënk, ulil Aşinan kē awulan Pşihul. ³³ Nawaapan bka bi nan nabot naŋen itaka bajuuk. Nawoon na ŋmbooŋu ŋanwoon ŋaangi ŋatowa. Naŋuun bka bi nan du Naşibaŋi. Baankya katoka da. Bakiiŋ baan-hilan kaban ba, kēme ŋbob ŋatok ba. ³⁴ Na manjoonan, dko di bka bi nan bawoon dul di kaŋëb ki nan kakwoon. »

Balemp banwoon bten ayoonk ubi Abuk Ŋiinŋ

³⁵ « Nabomandëran, nawohara iko yi ulemp, nawutan ŋkaniya ŋi nan ŋado kayik. ³⁶ Nawoon ji balemp bankyoonkuŋ ajug baka awoona bniim, bahaabëşa plëman wal wi akbihaŋ bi kakob ŋi pa. ³⁷ Balemp biki aktënkuŋ bawo bten wal wi akbanuŋ banuurandëni! Dŋupan na manjoonan, ajug baka awohara iko yi ulemp, kado baka baŋo kaşë kayiş baka. ³⁸ Woli ajug baka abi na mnjel, kēme aŋëp mnjel, woli aŋënk balemparul kē bawo bten, banuurandën keeri!

³⁹ « Nameen bnuura uko wi : woli ajug katoh ame lah wal wi nakiiŋ awoon i kabi, aankwuta aneeŋ du katohul. ⁴⁰ An kak nabomandëran, ŋiki *Abuk Ŋiinŋ aluŋ kabi ŋi wal wi nawoon naanhaŋi. »

Baŋaşar Yetu bawo kado bnuura ulemp wi aŋuun baka pdo
(Maci 24.45-51)

⁴¹ Kē Fimoŋ Piyeer aşë ji na Yetu : « Ajugun, un baŋaşaru ŋkaaŋ kē ikhoŋ haŋ, kēme baŋaaŋ bti baka? » ⁴² Kē Ajugun aşë teem aji : « In awoon nalemp natool natit i ajug katoh aktuun ŋi kadun ki baŋaaŋ biki nul, ado kawul baka kafah ki ŋdeey ki baka uwoori ubanle. ⁴³ Nalemp i ajug katoh aktënkuŋ ŋi ulemp wi aŋu'u luŋ wal wi akkakuŋ, uŋ mēnt anuurandëni.

⁴⁴ Dŋupan na manjoonan, ajug katoh ahankana bka bi nul bti. ⁴⁵ Bë woli nalemp aji ŋi uşalul kē ajugul ajon ubi, aşë naŋa akob balemp bi-inŋ na baaŋ, ade adaan akuŋ, ⁴⁶ ajug nalemp mēnt aluŋ kabi, ŋi unuur wi awoon aankyoonka, na wal wi awoon aammee, kaşë kahajana bnuura kabot kadola jibi bajaan bado na baŋaaŋ banwoon baan-fiyaar Naşibaŋi.

⁴⁷ « Nalemp ammeeŋ uko wi ajug katoh aŋaluŋ, aşë wo aamboman nin ukoolan kēme ado wi aŋaluŋ ul ŋi uleeful, aluŋ kakoba maakan. ⁴⁸ Kē anşaaŋ ado uko unkëşuŋ bakoba bë aamme, akoba btiisu. Ŋaaŋ i bawuluŋ uko utum, baluŋ kahepara uko utum, kē i bahankanuŋ iko utum, baluŋ kahepara kak iko intumuŋ apel. »

Yetu aambi bi pŋij mnjeeh, bpaŋşër bi bi aŋijun

⁴⁹ Yetu akak aji : « Dbi ŋi umundu pŋij bdoo, aşë ŋal bado bi bateh teh! ⁵⁰ Dwo i kaneeŋ ŋi mnhaj* jibi ŋaaŋ ajaan aneeŋ ŋi meel woli ayeenk *batitmu, kē uşal wi naan uşë ŋëla ŋëla maakan ji mbi ndo kaneeŋ ŋi ma.

(Maci 10.34-36)

⁵¹ « Naşal aji dbi bi pŋijan btiinkar i? A-a, dŋupan, dbi bi pŋij bwayşër. ⁵² Kajunna nŋa, woli baŋaaŋ bawo kaŋeen ŋi katoh, baanktiinkar, bawajaŋŋ banaŋara batëb, batëb banaŋara bawajaŋŋ. ⁵³ Ajug katoh aluŋ kanaŋara abukul ŋiinŋ, abuk katoh ŋiinŋ akuŋ anaŋara aşin. Ŋaaŋ anaŋara abukul ŋaaŋ, abuk katoh ŋaaŋ, anaŋara anin, ŋaaŋ nayotan anaŋara ahar abukul, ababul akuŋ anaŋara anin ayinul. »

Pten kame iko inkŋëpuŋ

(Maci 16.2-3)

⁵⁴ Kē Yetu aşë ji na pntuk : « Woli nawin infëluŋ kē ijën du kay-oba, ŋi dko mēnt naji naji uşubal ubi, kē uji ubiha. ⁵⁵ Kē woli uyook

* 12:50 Bapiit ŋi ugrek aji : Dwo i kayeenk batitmu.

ufuutna btammanu, naji naji dko dayik nta, kë daji dayika. ⁵⁶ An balagare, nahil pme uko wi iko yi baŋi na yi mboŝ ijakuŋ, aŝe wo naanhil pyikrën uko wi Naŝibaŋi akdolun nta di. »

(Maci 5.25-26)

⁵⁷ « Kë we ukaaŋ kë naanji nayikrën an ŋi nleefan uko unwoon unuura ŋi këŝ ki Naŝibaŋi? ⁵⁸ Woli iya na ŋaaŋ aloŋ i nakaan bŋup du *uruha, doon kala pba pŋom na a ŋi bgah, kaŋi aŋooŋu du kadun ki nawayëŝ, uŋ mënŋan awulu nalemparul awatu ukalabuŝ. ⁵⁹ Dŋupu, iinkpën du ukalabuŝ bë iinluka te pataka pbaaŋŝaani. »

13

Nawutan pjuban naŋëlëŝ n̄bida

¹ ŋi n̄wal mënŋ, kë baŋaaŋ baloŋ baŝe bi, akakalëŝ Yetu uko wi bagalilay, biki *Pilata dooŋ kë bafin̄i kë pŋaaŋ pi baka panaakiir na pi n̄ntaam n̄i baŋiŋuŋ aŋiŋar Naŝibaŋi. ² Kë aŝe teem baka aji : « Naŝal aji bagalilay mënŋ bawo bajuban apel bagalilay bandukiin̄ bti ukaaŋ kë bahaj haŋ i? ³ Dŋupan mënŋ hënŋ da, nawutan pjuban, naŋëlëŝ n̄bida këme nakeŋ an bti ji baka.

⁴ « Kë baŋaaŋ iŋeen na bakreŋ biki pmoŝ pweek pi uniw wi Filowe pajotnuŋ aŋiŋ, naŋuur kë bajuban apel baŋaaŋ biki Yerutalem bandukiin̄ bti i? ⁵ Dŋupan, mënŋ hënŋ da, woli naanwut pjuban, aŋëlëŝ n̄bida nakeŋ an bti ji baka. »

Uhoŋ wi bko banwoon̄ baanji babuk

⁶ Kë Yetu aŝe kakalëŝ baŋaaŋ uhoŋ wi : « N̄iint̄ aloŋ abi tepi blemani* du uŋeeh wi nul. Abi pmar mnlemani aŝe wo aantënk nin ploolan ŋi ba. ⁷ Wi wi aŝaaŋ aji na nalemparul : “Ddo n̄ŝubal n̄wajaŋŋ n̄i njaki kabi pmar mnlemani bë

mënŋi kaŋënk ba babuk. Tiban ba. Babaa wo i kaŋo kanooran mboŝ we ba?” ⁸ Kë undu aŝe teema aji : “Ajugun, wutan ba kak piikal, n̄wuñëŝ mboŝ ŋi pteef pi ba, mmëŋan ba. ⁹ Ulome baluŋ babuk. Woli baambuki, kbaa tib ba.” »

Yetu ajeban ŋi unuur wi pnoorfën wi bayuday n̄aaŋ antakmuŋ

¹⁰ Yetu awo ŋi pjukan du *katoŋ kaŋehanaani ki bayuday kalon̄ ŋi *unuur wi pnoorfën. ¹¹ Kë n̄aaŋ aloŋ aŝe wo da i untaayi udolun̄ kë aŋakëm ado n̄ŝubal iŋeen na bakreŋ ; aŋuuk aankak ahil nin pheŋan uleef. ¹² Wi Yetu awinulun̄ aŝe du'a aji na a : « N̄aaŋu, pmaak papën ŋi iwi. » ¹³ Wi wi aŝaaŋ apafa iŋen, ŋi dko mënŋ kë aheti, aŝe jun pbeeb Naŝibaŋi.

¹⁴ Kë naweek i katoŋ kaŋehanaani aŝe deebaŋ uko wi Yetu ajebanun̄ ŋi unuur wi pnoorfën. Aŋiini wal mënŋ na pntuk pi baŋaaŋ aji na baka : « Naka n̄nuur paaj n̄i n̄aaŋ ajaan̄ awo kalemp. Nawo i kabi ŋuŋ n̄nuur mënŋ pdo bajebanan, mënŋ ŋi unuur wi pnoorfën wa. » ¹⁵ Ajugun kë aŝe teema aji : « An balagare! ŋi unuur wi pnoorfën, jëm andoli ŋi an aji fënëŝ uwit wi nul këme ubuuru wi nul du kampen kaŋooŋ wa uya udaan i? ¹⁶ Kë n̄aaŋ i, anwoon̄ i pntaali pi *Abraham, i *Fatana atanun̄ n̄ŝubal iŋeen na bakreŋ, aanwo i kafënëŝa ŋi unuur wi pnoorfën i? » ¹⁷ Wi ajakuŋ haŋ, kë banklaŋulun̄ bti baŝe kowa fuŋ, baŋaaŋ kë baŝe lilan ŋi iko inuura iweek bti yi akdolun̄.

Uhoŋ wi pbuk pmpoŋi panjaan̄ pabuk bko

(Maci 13.31-32; Markut 4.30-32)

¹⁸ Wal mënŋan kë aŝe ji : « Na we wi *Pŝih pi Naŝibaŋi panaamuŋ ba? Kë na we wi nhilanun̄ pnaamntën pa ba? ¹⁹ Pawo ji pbuk pmpoŋi pi n̄aaŋ ajekuŋ atepi du uŋeehul. Kë

* 13:6 Bapiit aji bko mënŋ bawo Figuier ŋi umbaabu.

panaṭaa, akak bgof, kē ḡkat ḡdoo bi ado intaṅ ṭi inah yi ba. »

*Uhoñ wi uko utaajanaan pşon
(Maci 13.33)*

²⁰ Yetu akak aji : « Na we wi nhilanuṅ kanaamntēn *Pşih pi Naşibaṭi ba? ²¹ Panaam ji bko btiüşu bi ñaaṭ ajaan aṭu ṭi pşon pṭum te pado taaj bti. »

Plēman pamminuṅ

²² Wi Yetu akyaanṭuṅ pban Yerutalem, aṭēpna ṭi ḡbeeka na ḡfēt ajukan aşē ya. ²³ Kē alon aşē ji na a : « Ajugun, bañaanṅ bantiinku bakluṅ kabuur i? » Kē aşē ji na baka : ²⁴ « Natamaan naneejna plēman pamminuṅ, ṭiki dṭupan, batum baluṅ kado na pneej bē baankhilan. ²⁵ Woli ajug katoḡ anaṭa adoo tuh plēman, kē naşē hoj du bdiḡ, nakob plēman kabot kakooṭ bahaabēşan kaji “Ajugun, haabēşun plēman.” Aşē teeman kaji : “Mēmme di nawoonuṅ.” ²⁶ An naşē ji na a : “Nde akuṭ adaan na iwi, kē ikuṭ ajukan ṭi igah yi nun.” ²⁷ Ul kaşē teem kaji : “Mēmme di nawoonuṅ, an bti bado buṭaan, nalowaan.”

²⁸ « Naluṅ kawooni, kadeebaṭ, katibrēn iñiṅ wal wi nakluṅ kawin *Abraham na *Itaak na *Yakob na *baṭupar Naşibaṭi bti du Pşih pi Naşibaṭi, an ṭi ḡlefan başē bafēlan bdiḡ. ²⁹ Wal mēnt, bañaanṅ başē bapēna umayar unuur, kayoba, btamşanka na btammaṅu kabi pmaar ufettu uweek du Pşih pi Naşibaṭi. ³⁰ Kē hēnk di di baloṅ ṭi bambaañşaanuṅ bakluṅ kawo bateek, kē baloṅ ṭi bateek baluṅ kawo babaañşani. »

*Yetu aṭēgara Yerutalem
(Maci 23.37-39)*

³¹ ṭi wal mēntan kē *bafaritay baloṅ başē bi ṭi Yetu aji na a : « Pēnan ṭi dko di iya dmpaṭi, *Herod aṅal kafinu. » ³² Kē aşē teem aji na baka : « Nayaan naji na unfeş

waṅ: “dpēnan ḡntaayi ṭi bañaanṅ kabot kajeban bañaanṅ nṭa na faan, unuur uwajanṭēn, nşē mba ulemp wi naan.” ³³ Kē nşē wo i kaya na bgah naan nṭa na faan na kankoṭan. Hēnk di uwoonṅ, na manjoonan nin *Naṭupar Naşibaṭi alon aanhil kakeṭna du dko dlonṅ dampaṭi na Yerutalem.

³⁴ « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaanṅ kfiṅ baṭupar Naşibaṭi, katap biki ayiliṅ mñlaak, ḡyaaş ḡṭum ddo na pṭonkrēn babuku jibi uguk ujaanṅ uboof ḡbuk wa, kē ipoki. ³⁵ Enhēn, Naşibaṭi aluṅ kadukaran katoḡan. Kē nşē ṭupan, naankak awinēn te wal wi nakluṅ kado kaji : “Bnuura bi Naşibaṭi ṭi ankmbiinṅ ṭi katim ki Ajugun!” »

14

Yetu ajeban ñiṅ anwoonṅ na ḡntēṅ

¹ ṭi *unuur wi pnoorfēn ulon Yetu aya pyoban du uko naweek alon i *bafaritay, kē bañaanṅ başē wo ṭi ptena bnuura. ² Kē ñiṅ alon anwoonṅ na ḡntēṅ aşē wo ṭi kadunul. ³ Wi wi Yetu aşaanṅ ahepar *bajukan Bgah na bafaritay aji : « Bgah bi nun badinan ñaanṅ ajeban namaakal ṭi *unuur wi pnoorfēn kēme baandinani? » ⁴ Kē başē yomp. Yetu kē aşē ban namaakal ajebana aşē dola kē ayaa. ⁵ Wi wi aşaanṅ aji na baka : « Ahoṅ ṭi an awoonṅ aankpēnan ṭi dko mēnt abukul kēme uwitul unjoti ṭi pliik ṭi unuur wi pnoorfēn ba? » ⁶ Kē baanhinan aṭeema.

Pdat dko dṭo

⁷ Yetu awin kē bambiinṅ pyoban baji badat dko dṭo di kadun, ukaṅ kē ahoñ na baka, aji : ⁸ « Woli badu'u ufettu wi bniim, wutan kaya kaṭo du kadun. Iwo kaṭi nayoban ampeliṅ abi aban, ⁹ andu'ananṅ pyoban iwi na a aşē bi, aji na iwi iṭēn ñiṅ mēnt aṭo. Wal mēnt inaṭa kawo na mñkow

kaya kaŋo du kafet. ¹⁰ Kē woli badu'u ufettu, yaan iŋo du kafet, andu'iin pyoban abile, aŋe ji na iwi : "Nanoh ŋogan moŋ kadun." Wal mēnt, idēm ŋi kadun ki bañaanŋ bti banŋoon na iwi ŋi umeeša. ¹¹ Hēnk di uwoon, ŋaan ankdēmanunŋ bkwul, balunŋ kawalana, kē ankwalanunŋ bkwul, balunŋ kadēmana. »

Naduun bajuuk pyoban

¹² Yetu akak aji na andu'ulunŋ pyoban : « Woli idu bañaanŋ pyoban kēme pde kañah, wutan kadu banohu, babak ŋaaŋ, bayiŋtu kēme bakinŋtu bayok, ŋiki bukal balunŋ kadu'u kak pyoban kēme pde kañah, uwo baluk bi nu. ¹³ Kē woli ido ufettu, ŋēpan ŋēp idu bajuuk, banŋakmunŋ, bankjiinkunŋ, na bakuul, ¹⁴ iŋe inuurandēn, ŋiki baankhilan pluku. Na manŋoonan, ilunŋ kaluka ŋi wal wi bañaanŋ batool baknaŋiinŋ ŋi pkeŋ. »

Bampokunŋ pbi pyoban (Maci 22.1-10)

¹⁵ Wi alonŋ ŋi biki baduunŋ pyoban atiinkunŋ uko warŋ aŋe ji na Yetu : « Anklunŋ kaŋo kade du *Pŋih pi Naŋibaŋi anuurandēn! » ¹⁶ Kē Yetu aŋe ji na a : « ŋiintŋ alonŋ abi wo i pdo ufettu uweek aŋe du bañaanŋ batum. ¹⁷ Wi wal wi pde kañah ubanunŋ kē aŋe yil nalemparul aya aji na biki aduunŋ : "Nabiini, kañah kabaa." »

¹⁸ « Kē baŋe junna aloolan aloolan bukal bti pji amiir baka. Nateek aji na a : "Dba nug nug uŋeeh, dwo i kaya pten wa, dkooŋtu kooŋ miiraan." ¹⁹ Kē alonŋ aji na a : "Dba nug nug ŋngit iŋeen ŋjaari dya hēnk pten jibi ŋaklempi, dkooŋtu kooŋ miiraan." ²⁰ Alonŋ kē aji na a : "Dba niim niim hēnkunŋ, ukaanŋ kē mēnhilan pbi." »

²¹ « Kē nalemparul aya akakalēŋ ajugul uko wi bateemulunŋ. Ajug katoh adeebaŋ wal mēntŋ aŋe ji na

nalemparul : "Taraan iya du iyiti na igah yi ubeeka itijēn ŋi, bajuuk, banŋakmunŋ, bakuul na bankjiinkunŋ." ²² Kē nalemparul aya akak aji na a : "Naweeek, ddo uko wi ijakunŋ kē dko daantuma tum." ²³ Kē ajug katoh aŋe ji na a wal mēntŋ : "Yaan na igah yi ŋŋeeh ido kaŋaŋ ibiig, idabēr bañaanŋ, katoh naan kahilna katum." ²⁴ Dŋupan, nin alonŋ ŋi bateek biki nduunŋ aankŋem kañah naan. »

Pduk iko bti kaŋaŋ Yetu (Maci 10.37-38)

²⁵ Bañaanŋ batum bawo ŋi ppoŋ na Yetu ; kē aŋe kok aji na baka : ²⁶ « Woli ŋaanŋ abi ŋi ŋji bē aanŋalēn maakan apelan aŋin, anin, aharul, babakul, baŋa'ul na baweekul na uleeful kak, aanhil pwo naŋaŋaraan. ²⁷ Anwoonŋ aankunŋa kruŋ ki nul kadinan phaj ji ŋji udole wo ŋi pkeŋ, kapoŋ ŋi kafet ki naan, aanhil pwo naŋaŋaraan. »

²⁸ « Ahoŋ ŋi an ajaanŋ aŋal pniw katoh kaweeek bē aanji dun kaŋo kaŋal bnuura katen itaka yi anumiinŋ, kame me ahilan pniw ka kaba? ²⁹ Woli aando haŋ, ajun pniw bē aambi hilan pbaañeŋ, bankwinunŋ ka babeŋa ³⁰ kaji : "ŋaanŋ i ajununŋ pniw bē aanhilan pbaañeŋ!" »

³¹ « Kē naŋih ahoŋ ajaanŋ wonti aya pgt na naŋih alonŋ aanji dun kaŋal katen me ahilan na bangoli iŋeen-week ŋyaaŋ iŋeen week (10.000) pgt na anwoonŋ na bangoli iŋeen-week ŋyaaŋ iŋeen-week ŋŋēb ba (20.000)? ³² Woli aanhilani, ayil du naŋih undu wi ahumuŋ nlowi, kakooŋta batiinkar. ³³ Kē hēnk di uwoonŋ, woli alonŋ ŋi an aanduk bka bi nul bti aanhil pwo naŋaŋaraan. »

Pnam panyaŋunŋ (Maci 5.13; Markut 9.50)

³⁴ Yetu akak aji na baka : « Pnam pawo uko unuura, paŋale kak ayaŋ, bakakanaan kataabare ki pa na we

ba? ³⁵ Nin paankak anuura pa mboş, keme pa umëñan ; paji pafël.
« Ankaañ ibaţ itiinkni, atiinkan. »

15

Uhoñ wi unkaneel umpoţi unneemuñ akuţ awinana
(Maci 18.12-14)

¹ *Bakobraar daaşa na bado buţaan bti baji bañog Yetu, katiinka.
² *Bafaritay na *bajukan Bgah başë kahoopatër kaji : « Ñiint i aji naakiir na bado buţaan, kabot kade na baka. »

³ Kë Yetu aşë hoñ na baka aji : ⁴ « Ahoñ ti an ajaañ aka nte ñkaneel iñeen-week aşë neemandën uloolan, aanji duk ñundu du pşaar, kaya pla unneemuñ, te wi awinañ wa? ⁵ Wal wi awinuñ wa, aji lilan maakan, kalap wa, ⁶ kaya katoh, kadu banohul na bakiñtul, kaji na baka : “Nalilaan na ñji, dwin unkaneel wi naan unneemuñ.” ⁷ Kë hënk di uwohañ, mnlilan mnweek manwo du baţi pa nado buţaan aloolan antëlşuñ ubida kapel bañaañ batum* banwoon batool, banwoon baannuma pţëlëş ñbida. »

Uhoñ wi baluk banneemuñ akuţ awinana

⁸ « Kë ñaaf ahoñ ajaañ wonti aka baluk bi ñnuur iñeen, aşë neemandën baluk bi unuur uloolan, aanji tehan unkaniya, kawet dko bnuura, te wi awinuñ baluk mënt i? ⁹ Wal wi awinuñ ba, aji du banohul na bakiñtul kaji na baka : “Nalilaan na ñji, dwin baluk bi mbiin aneemandën.” ¹⁰ Hënk di mnlilan manjaañ manwo ti ñwanjut ñi Naşibaţi pa nado buţaan aloolan antëlşuñ ubida. »

Uhoñ wi napoţ anneemuñ akuţ awinana

¹¹ Yetu akak aji na baka : « Ñiint alonj abi ka bapoţ batëb. ¹² Anwoon

nabaaşa kë aşë ji na aşin : “Paap, wulaan kafah ki naan ti bka bi nu.” Kë aşin afaaş baka bka bi nul. ¹³ Wi nabaaşa adolonj ñnuur ñntiişu aşë ñonkrën bka bi nul bti, atool aya du utaak ulonj unlowuñ atok tokan bka bi nul ti unoh.

¹⁴ « Wi atokuj bka bi nul bti, kë ubon wi katër ilëmënt uşë mara mara ajot ti utaak mënt, kë ajun pwo ti kanuma. ¹⁵ Wi wi ayaañ aneej ulemp du ñiint alonj i utaak mënt, kë uñ mënt aţu'a pyeñ ñnkuma. ¹⁶ Ado ji ñal pde ilëfa yi ñnkuma katumanaan kayiñ bë nin alonj aanji țena ya. ¹⁷ Wal mënt kë aşë şalţën aji : “Balemp hum bawoon du uko paapa, aji bade kayok kado dukşën, kë ñji nşë wo ti akeţ ubon! ¹⁸ Dkak du paapa kaji na a : ‘Paap djuban ti kadun ki Baţi abot ajuban ti kadunu ; ¹⁹ mënkek ataañ na pdu'ana abuku, jejaan ji alonj ti balemp biki nu.” ²⁰ Kë hënk di atooluj pkak du aşin.

« Ahum nlowi, kë aşin aşë wina, abot añaği'a ; aţiira, ajotna, amooka bnuura. ²¹ Kë abukul aşë ji na a : “Paap, djuban ti kadun ki Baţi abot ajuban ti kadun ki nu, mënkek ataañ na pdu'ana abuku.” ²² Kë aşin aşë ji na balemp biki nul : “Nataraan, naţijan kamişa kannuur-naaniin, nawoharëna, naţu'ana paneel ti pkoñ, nabot naţu'a işapaat ti ihoţ. ²³ Nayaaran uwit ummagnuñ ti batani nafiñ, ñde, ñnoha, ²⁴ abuk naan annaţuñ i abi keţ aşë kak ti umundu, abi neem, aşë winana!” Kë başë wo ti unoh.

²⁵ « Bajeen ñiint awo wal mënţan du uţeeh. Wi akbiin, añağ katoh aşë tiink kë bakkob abot aki. ²⁶ Adu wal mënt nalemp i aşin alonj ahepara uko umba'i duk awo wo. ²⁷ Kë uñ ateema aji : “Aţa'u abiin, kë şaaş afiñ uwit ummagnuñ ţiki akak najoob.” ²⁸ Kë bajeen aşë deebaţ, apok pneej katoh. Kë aşin aşë pën akooţa.

* 15:7 Bapiit ti ulibra aji bañaañ iñeen kañeen kalonj na kañeen kalonj (99).

29 Kë ašë teema aji : “Ddo nšubal nŕtum, alemparu, mëmbaan kapoka nin pdo uko wi ijakuŋ, kë iimbaan kaŕenarën upi umpoŕi nnohnaana na batënt naan ; 30 kë abuku i ašaaŋ akak, ul anyaaŋ ade bka bi nu na baaŕ bawuŕaan aba, kë išë do kë bafiŋ uwit ummagnuŋ!”

31 « Kë ašin ašë ji na a : “Abuk naan, iwi, iji kwo na nji na nnuur nuur, uko wi nkaaŋ bti uwo wi tu. 32 Kë nšë wo i kanoha kabot kawo ŕi mnlilan, ŕiki aŕa'u i abi keŕ, ašë kak ŕi umundu ; abi neem ašë winana !” »

16

Namali natit

1 Yetu abot aji na baŕašarul : « Ñiint alon nayok abi ka namali, kë bašë keešara du a aji atoka bka. 2 Kë ado kë badu namali ašë ji na a : “We wi mbaan atiink kë bakŕup ŕi iwi ba? Yuujaan jibi idolon na bka bi naan, hënkuŋ mënkak aŋal iwo namali i naan.” 3 Kë namali ašë ŕal aji : “Dbaa do we, wi ajuŋ katoh apënaanaanuŋ ŕi ulemp? Pya kajaar? Mënhinan ka. Bñehan? Dkowa ba. 4 Yoow! Dme uko wi nji kadolon wi bakpënaanaanuŋ ŕi ulemp, pa bañaan bahilna bayeenkën du itoh yi baka.”

5 « Kë hënk di di adoŋ kë badu banŕeetuŋ ajuŋ katoh kë bakbiina aloolan aloolan, aji na nateek : “Hum di di iŕeetuŋ ajuŋ katoh ba?” 6 Kë ñiint ajaka : “Iniibi* iñeen-week yi ukëra” kë aji na a : “Nje kakaarta ki nu, ŕoon itaran ipiit iniibi iñeenkañeen.” 7 Akak aji na alon : “Kë iwi, hum di di iŕeetuŋ ajuŋ katoh ba?” Kë ateema aji : “Iniibi iweek iñeen-week yi maaj” kë aji na a : “Nje kakaarta ki nu, ipiit iniibi iweek iñeen bakreŋ.” 8 Kë ajuŋ katoh ašë maŕ namali naguuru un jibi adolon mntit hënk. Hënk di uwoŋ, bañaan banŋaluŋ umundu wi batit ŕi mnwo

mi baka na batënt baka apel biki bjeehi bi Našibaŕi. »

Pŕijan itaka bnuura

9 Yetu akak aji : « Dŕupan : nalaan banoh na itaka yi umundu wi buŕaan wi, nahilna unuur wi iko yi umundu wi ikbaan, bayeenkan du itoh yi baŕi inwoŋ yi mnŕo. 10 Anwoŋ natool ŕi uko umpoŕi wi bawululun aji wo natool ŕi uŕum, kë anwoŋ aanwo natool ŕi umpoŕi aanji wo natool ŕi uŕum. 11 Woli naanwo batool ŕi pyok pi umundu wi buŕaan wi, in aklun kawulan pyok pi manjoonan? 12 Kë woli naanwo batool na bka bi ñaaŋ nampaŕi, naŕal aji Našibaŕi alun kawulan banwoŋ bi nan i?

13 « Nin ñaaŋ aanhil kalempar baŕih batëb : apok alon kaŋal undu, këme amëban alon, kašë beeh undu. Naanhilan kalempar Našibaŕi kabot kalempar itaka. »

Nŕup nlon kak ŕi Yetu

(Maci 11.12-13; 5.31-32; Markut 10.11-12)

14 *Bafaritay banjaan baŋal itaka batiink iko mënt bti ašë beŋ Yetu. 15 Kë ašë ji na baka : « An nawo bañaan banjaan badaar kawo batool ŕi kadun ki bañaan kë Našibaŕi ašë me nšal ŕi nan. Uko wi bañaan badëmanuŋ uji uwo unwuŕuŋ maakan ŕi kadun ki Našibaŕi.

16 « Ji *Yowan Nabattaar abi ado kabi, *Bgah bi Moyit na *baŕupar Našibaŕi bawoŋ ; du wal wi abi-inuŋ kë bašë ŕupan *Uŕup Ulil Unuura wi Pših pi Našibaŕi, kë bañaan bti bataman ado na pneeŕ ŕi pa. 17 Baŕi na mboŕ manyojnuŋ pŕok apel uko uloolan umpoŕëtaanuŋ ŕi *Bgah bi Moyit.

18 « Ñaaŋ andookuŋ aharul akuŕ aniim alon ajuban pjuban pi piint, kë anniimuŋ ñaaŕ i ayinul adookuŋ ajuban pjuban pi piint. »

* 16:6 Kaniibi kandoli kawo nŕitru iñeen nŕwajanŕ na paaŋ na ulon.

Ñiint̃ nayok na Lataar najuuk

¹⁹ Yetu akak aji : « Ubi ka ñiint̃ alon nayok, anjaki ñēga kabot kade bnuura, kawo ɸi unoh na ɸnuur. ²⁰ Kē bašē fēl ɸi ɸlēman pi katoḥul ñiint̃ alon najuuk i bajaar bado Lataar† i uleef unniinkuɸ ɸjad. ²¹ Ado ji ɸjal ɸjal pjejënt̃ ituk injotnuɸ ɸi umeeša wi nayok. Nbuš ɸjadoon aji ɸjalaj ɸjad ɸi nul. ²² Kē najuuk un ɸbi keɸ, kē ɸwanjuɸ ɸaya na a kē aɸo akab du *Abraham. Kē nayok ɸbi keɸ kak, kē bamoya.

²³ « Wi nayok awoon du mnkeɸ, ahaj maakan, ašē kat kēš awin Abraham du kalowan, kē Lataar aɸo aɸoga. ²⁴ Wi wi ahuuranuɸ adu'a aji : “Abraham Paapa, ñagi'aan, iyil Lataar atoop pkoñ ɸi meel ɸbi ñowanaan pndemēt, dhaj maakan ɸi bdoo bi.” ²⁵ Kē Abraham ašē teema aji : “Abuk naan, lešan kē iwin bnuura wal wi iwoon du mboš, kē Lataar ul, ašē wo ɸi mnhaj. Hēnkuɸ awo ɸi atuumara, iwi kē išē haj. ²⁶ Tenan kak : bwal bweek bakak apaɸēšun na an, banɸaluɸ ɸɸēp bahilna bawo baankɸēp, ñaan aanhil pmuur bwal bi kabi du un.”

²⁷ « Kē nayok ašē ji na a wal mēnt̃: “Keeri Paap, dkooɸu kooɸ, yilan Lataar du katoh ki paapa, ²⁸ dka babuk paapa kañeen ; aya aɸup baka uko wi awinuɸ, bawutna kabi kak ɸi dko di mnhaj di.” ²⁹ Kē Abraham ašē ji na a : “Bawo na ɸlibra ɸi *Moyit̃ na ɸi *baɸupar Našibaɸi, batiinkan uko wi baɸupuɸ ɸi ɸa.” ³⁰ Kē ñiint̃ nayok un aji na a : “Uunkkēša kēš baka, bē woli ñaan anwoonuɸ du mnkeɸ aya ɸup baka, bawut pjuban, kaɸlēs ɸbida.” ³¹ Kē Abraham ašē ji na a : “Wi bawoon baanji batiink *Moyit̃ na baɸupar Našibaɸi, woli ñaan adoo naɸa ɸi pkeɸ ɸbi aɸup baka, baankteha te.” »

17*Pjuban na pmiirad*

¹ Kē Yetu ašē ji na baɸašarul : « iko inhinanuɸ kado bañaan bado buɸaan iinhinan kawaanɸana, kē ñaan anšaan ɸij ya ašē wuɸan! ² Uhokan pa a batana plaak pweek bawata du bdēk, kē di pwuta ado alon ɸi bapoɸ biki* Našibaɸi ajot ɸi pjuban. ³ Naɸafaraan!

« Woli atēnt̃u ajubanu, ɸiniin na a, woli awut pjuban, kmiira. ⁴ Kē woli ajubanu ɸyaaš paaj na ulon ɸi unuur, akuɸ ɸbi ɸyaaš paaj na ulon aji na iwi : “Miiraan” kmiira. »

Pfiyaar pi nalempar Našibaɸi (Maci 17.19-20)

⁵ *Banjañan baji na Ajugun : « Hoɸalēsan pfiyaar panwoon ɸi un. » ⁶ Kē aji na baka : « Woli naka lah pfiyaar panliɸuɸ na pbuk pi maaj, najile na pntēen pi : “Dētadiiran iya ijab du bdēk,” patiinkan! »

Plempar Našibaɸi na byompan

⁷ « Ahoɸ ɸi an ajaan aji na nalemparul najaar kēme nayafan woli awoona uɸeeh : “Faraan, biin iɸo ide”? ⁸ Aambaa ɸēp ɸēp kaji na a : “Juɸaan kañah, ibot iɸlēs iko ibi iy-išēn, te ndo nde mbot ndaan, ibale kbaa de kabot kadaan.” ⁹ Aanka na pwula nin uko ulon, ɸiki ado uko wi ajakuluɸ. ¹⁰ Kē hēnk di uwoon pa an : wal wi nadoli uko bti wi Našibaɸi ajakanan nado, najakan : “Nwo balemp ɸañ, ɸdo uko wi ɸwoon biki kado.” »

Biint̃ iñeen bamaak bdoo

¹¹ Wi Yetu atooluɸ pya Yerutalem, ašē ɸēpna ɸmban ɸi ɸtaak ɸi *Tamariya na *Galilay. ¹² Wi akneejuɸ ɸi untanka ulon, kē biint̃ iñeen bammaakuɸ bdoo bašē bi pyit na a, ašē naɸ alow, ¹³ ahuuran aji : « Yetu, najukan, ñagi'un. »

¹⁴ Wi Yetu awinuɸ baka ašē ji : « Nayaan nawinana du baɸeɸan biki Našibaɸi. » Wi bakyaan na

† 16:20 Lataar dawoon Našibaɸi aji ɸēnk. buk al bakakuɸ ji bapoɸ.

* 17:2 Bapoɸ biki : Yetu aɸiiniyaan ɸi banfiyaaruɸ,

bgah, ašë mara mara ajeb. ¹⁵ Kë alonj ti baka, wi awinunj kë ajebi, ašë wuğsa, awo ti phuuran, adëman Našibați. ¹⁶ Abi, ajot ti ihoț yi Yetu ašë beeba. Niiintj mënț, awo i utaak wi Tamariya. ¹⁷ Kë Yetu ašë hepar aji : « Biintj iñeen bti baanjebi i? Kë biki kañeen kalonj bandukiinj bawo țunj ba? ¹⁸ Alonj ti baka aankak ado bi kabi kadëman Našibați, ñiintj i anwoonj aanwo *nayuday akakunj țañ abi adëmana! » ¹⁹ Wi wi Yetu așaanj aji na a : « Națiin iya, pfiyaar pi nu pabuuranu. »

*Ubi wi Pșih pi Nașibați
(Maci 24.23-28,36-41)*

²⁰ *Bafaritay bahepar unuur ulonj Yetu lum di *Pșih pi Nașibați pakbiinj, kë atëem baka aji : « Ubi wi Pșih pi Nașibați uunkwinana, ²¹ kë ñaanj aankdo kaji : “Tenan : pawo țil! Këme : pawo monj.” Pșih pi Nașibați pawo ti ptoofan. » ²² Yetu akak aji na bațaşarul : « Njuur njlonj njabi, nj naklunj kanjal pwin *Abuk Niiintj unuur uloolan țañ, bë naankwina. ²³ Balunj kajakan : “Awi monj!” “Awii wi!” Nakya da, nakțtir da. ²⁴ Jibi kaliik liik kajaanj kawoona kabanj kalonj ki bați, kajeehan bați bti, hënk di di Abuk Niiintj aklunj kawo ti unuur wi nul. ²⁵ Kë ašë wo i kahaj maakan duna, kawuunj ki kabot kapoka.

²⁶ « Uko umbiinj awo ti wal wi Nowe ukaanj awo ti njwal nj Abuk Niiintj. ²⁷ Bañaanj bawo wal mënț ti kande na udaan, aniim, awul babuk baka iniim, te unuur wi Nowe aneejunj ti upuur wi meel uweek, kë ușubal uweek ușë jot, atuman idëk, kë bayoora bukal bti.✠

²⁸ « Kë hënk di uwohanj ti wal wi Lot : bañaanj bawo ti kande na udaan, anug, awaap, atepi, aniw ; ²⁹ Kë unuur wi Lot apënuj ti Fodom, Nașibați kë ašë do ușubal wi bdoo, na pdëpalën panktëradunj kë

papënnu bați, afinj baka bukal bti.✠ ³⁰ Kë hënk di di uklunj kawo, ti unuur wi Abuk Niiintj aklunj kawinana.

³¹ « Ti unuur mënț, ñaanj anwoonj ti ușaala, awutan kaneejar iko yi nul. Kë hënk di ukwohanj pa ñaanj anyaanj uțeeh, awutan kawuğsa ptiș. ³² Naleșan uko undolunj ahar Lot!✠ ³³ Ankdoonj na pbuuran ubida wi nul alunj kawaanj wa, kë anwaanunj ubida wi nul alunj kabuuran wa. ³⁴ Dțupan : na utejan mënț, bañaanj batëb bapiintj ti kalișa kaloolan : alonj ajejana, alonj aduka. ³⁵ Baat batëb bawo ti pșon : alonj ajejana, alonj aduka. [³⁶ Biintj batëb bawo du uțeeh : alonj ajejana, alonj aduka.] » ³⁷ Kë bațaş Yetu bașë hepara aji : « Ajugun, țunj di di iko mënț ikunj kațëpna? » Kë atëem baka aji : « Dko di untaam ukețnunj, dul di di njugude njaklunj kayitiir. »

18

Uhoñ wi nawayëș na ñaaț nayoț

¹ Yetu akak ahoñ na bațaşarul adimanaan baka kë bawo biki kado kañehan Nașibați njwal bti, kawut kawutandër. ² Aji na baka : « Ubi ka ti ubeeka ulonj, nawayëș bțup aňñoomuñ Nașibați abot awo aanji tiink nin ñaanj. ³ Ti ubeeka mënț kak, ñaaț nayoț alonj awo da anțaali pbi du a bawayëșa. Aji ji na a : “Wayëșaan na nașoorad naan.”

⁴ « Nawayëș ajon kapok ašë bi ban țunj aji : “Na manjoonan, mënji kați Nașibați abot awo mënji katiink nin ñaanj ; ⁵ kë jibi ñaaț i aknooranaanunj, dwayëșa. Woli abi'a bi ti, abi baañșaan pdo kayewlënën.” » ⁶ Ajugun kë ašë kak aji na baka : « Natiinkan uko wi nawayëș nawuțaan i ajakunj! ⁷ Kë Nașibați, aankbi kațënk biki nul, kawayëș baka i, wi bakhuuranunlunj añehan njwal bti? Ajon uțënk baka i? ⁸ Dțupan na manjoonan,

awayēs baka kataran taran. Kē *Abuk Ņiint, aluŋle bi, aṭēnkaara ṭi umundu bañaan banfiyaaruŋ i? »

Uhoñ wi Nafaritay na nakobraar daaşa

⁹ Yetu akak ahoñ pa bañaan banşaluŋ aji bawo batool ašē beeh bandukiin, aji : ¹⁰ « Biint batēb babi ya pñehan Naşibaṭi du Katohul Kaweek ; aloŋ awo *nafaritay kē aloŋ awo *nakobraar daaşa. ¹¹ Nafaritay anaṭ ašē ñehan Naşibaṭi ṭi uşalul aji : “Iwi Naşibaṭi, dbeebu ṭi uko wi mpaṭuŋ na bañaan bandukiin, bakiiŋ, bado buṭaan, bajuban pjuban pi piint ; dbeebu kak wi nwoon mēnaam na nakobraar daaşa i. ¹² Dji kayiman ŋnuur ŋtēb ṭi kanēm kabot kafaas uko wi nyeenkun bti kado ifah iñeen, kajej kalon kawulu.” ¹³ Nakobraar daaşa ul kē ašē naṭ alow, aandoo ñoom pkat kēs katen baṭi, ašē kuŋa iñen*, aji : “Iwi Naşibaṭi, ñagi'aan, nji nwoon nado buṭaan.” »

¹⁴ Yetu aji na baka : « Dṭupan : Uŋ mēntan wi aṭiṣuŋ, Naşibaṭi adinan kē awo natool ṭi kadun ki nul, kē uşē wo uunwo haŋ pa nafaritay. Hēnk di uwoon, ankdēmanuŋ bkowul, baluŋ kawalana, kē an-walanuŋ bkowul, baluŋ kadeeŋa. »

Yetu awul bapoṭ bapoṭi bnuura bi Naşibaṭi

(Maci 19.13-15; Markut 10.13-16)

¹⁵ Bañaan balon baṭij Yetu bapoṭ bapoṭi pa aban baka, kē baṭaşarul bawin uko mēnt ašē ŋoman na baka. ¹⁶ Kē Yetu ašē do kē bañogan bapoṭ ašē ji : « Nawutan bapoṭ babi ṭi nji! Nakneenan baka, ṭiki *Pşih pi Naşibaṭi pawo pi banwoon ji baka. ¹⁷ Dṭupan na manjoonan : anṅaluŋ pneej ṭi Pşih pi Naşibaṭi awo kanaam na napoṭ. »

Ņiint nayok

(Maci 19.16-30; Markut 10.17-31)

¹⁸ Kē űiint aloŋ antiinkaniin ašē hepar Yetu aji : « Najukan nanuura, we wi nwoon kado kayeenkna ubida wi mnṭo ba? » ¹⁹ Yetu kē ašē ji na a : « Imeha kē Naşibaṭi ṭañ anuuriin, ukaan kē ikdu'ēn nanuura i? ²⁰ Ime uko wi *Bgah bi Moyit bajakuŋ : “Iinkpiint na ahar ñaan kēme ayin ñaan, iinkfiŋ ñaan, iinkkiiŋ, wutan katapar ñaan uko wi awoon aandoo, mēbaan şaaş na naan bnuura.” » ²¹ Kē űiint ateema aji : « ddo iko mēnt bti wi nwoon napoṭ te hēnkun. »

²² Wi Yetu atiinkun uko waŋ ašē ji na a : « Iduka uko ulon kak : waa-pan iko yi ikaan bti, ijej itaka iṭen bajuuk, woli ido haŋ kşē ka pyok du baṭi. Wal mēnt, kşē bi, kaṭaşēn. » ²³ Wi űiint atiinkun uko waŋ, ašē jooṭan, ṭiki ayok maakan. ²⁴ Yetu awin kē ajooṭanii ašē ji : « Utam maakan pa nayok aneej du *Pşih pi Naşibaṭi! ²⁵ Aa, uyoj apel pa untaam uweek wi pnkunkaali uneej ṭi bhēr bi kaguja kē di nayok aneej du Pşih pi Naşibaṭi. »

²⁶ Banktiinkulun kē başē ji : « Kē in ahilanuŋ keeri kabuur? » ²⁷ Yetu kē ateem baka aji : « Bañaan bajēn baanhilan pbuuran ŋleef űi baka, kē Naşibaṭi ašē hil pbuuran baka. » ²⁸ Fimon Piyeer kē ašē ji na a wal mēnt : « Tenan, ŋduk iko yi űkaan bti pa pṭaşu. » ²⁹ Yetu kē ašē ji na baka : « Dṭupan, manjoonan ma : ñaan ankdukuŋ katohul, aharul, babuk aşin, na bajugul na babukul pa Pşih pi Naşibaṭi, ³⁰ ayeenk kapelan maakan ṭi umundu wi uko wi abiin aka, kabot kayeenk ṭi umundu un-kmbiin ubida wi mnṭo. »

Yetu akak aṭup kē aluŋ kakeṭ

* **18:13** ṭi ugrek bapiit aji : Akob iñen ṭi bjēnt, hēnk di bayuday bajaan bado woli bawo ṭi puwṭan.

kabot kanaŋa ƚi pa

(*Maci 20.17-19; Markut 10.32-34*)

³¹ Yetu adu *banjañan iñeen na batëb mpaŋ ašë ji na baka : « Hënkuŋ, n̄tool ppaya du Yerutalem. Iko bti yi *baŋupar Našibaŋi bapiiŋuŋ ƚi *Abuk Ñiint̄ idolana. ³² Abuk Ñiint̄ aluŋ kawulana du banwoon̄ baanwo *bayuday, baluŋ kabeŋa, kakara, katëŋjëra ; ³³ kakoba na it-intël kašë kafina, unuur uwajantën ašë naŋa ƚi pkeŋ. » ³⁴ Kë banjañan iñeen na batëb bašë tiink ašë wo baante uko wi ajakuŋ. Uŋup mënŋan uŋëp baka kë baamme uko wi Yetu aŋaluŋ pji na baka.

Yetu ajeban nakuul alon̄ du n̄mbaŋ n̄i Yeriko

(*Maci 20.29-34; Markut 10.46-52*)

³⁵ Kë wi Yetu akñogun̄ ubeeka wi Yeriko, nakuul alon̄ aŋo bñehan ƚi kabaŋ ki bgah. ³⁶ Wi atiinkuŋ bañaan̄ batum kë baktëp, kë ašë hepar uko unwoon̄, ³⁷ kë baŋupa aji : « Yetu i *Nataret aktëpun̄. » ³⁸ Wi wi aŋaan̄ ahuuran aji : « Yetu *Abuk Dayiŋ, ñagi'aan! » ³⁹ Banwoon̄ ƚi kadun̄ baŋoman na a ayomp, kë abaa huuranaara huuran maakan aji : « Abuk Dayiŋ, ñagi'aan! » ⁴⁰ Kë Yetu ašë naŋ ado kë batija a. Wi nakuul aŋogun̄ kë ašë hepara : ⁴¹ « we wi inaluŋ ndolu ba? » Kë ateem aji : « Ajugun, dolaan ndo kawin kak! » ⁴² Yetu kë aji na a : « Doon kawin, pfiyaar pi nu pajebanu. » ⁴³ ƚi dko mënŋ kë akak awin abot aŋaŋ Yetu, ašë dëman Našibaŋi. Kë bañaan̄ bti bakak ayeeh mndëm mi Našibaŋi wi bawinuŋ uko unŋëpun̄.

19

Fake

¹ Yetu aneej ƚi Yeriko awo ƚi pmuur ubeeka, ² kë ñiint̄ alon̄ anwoon̄ katim ki Fake ašë wo da, awo naweek i *bakobraar daaŋa abot ayok maakan. ³ Ado na pwin ñaan̄

anwoon̄ Yetu ašë wo aanhinani ƚiki bañaan̄ batumi, kë abot awo ñaan̄ naŋamñaan. ⁴ Aŋi wal mënŋ ajot kadun̄ ašë paya ƚi bko bloŋ kahilna kawin Yetu, anktëpun̄ da.

⁵ Wi Yetu abanuŋ du dko di apayiŋ ašë kat kës aji na a : « Fake, taraan iwala, dwo i kawala du katohu n̄ŋa. » ⁶ Kë ataran awala ayeenka na mnlilan. ⁷ Wi bañaan̄ bti bawinuŋ uko wan̄, ašë n̄ur n̄uran aji : « Aya awala du uko ñiint̄ nado buŋaan! » ⁸ Kë Fake ašë naŋ anaŋ, aji na Ajugun : « Ajugun, tenan, dfaaŋ bka bi naan ƚi ptoof kaŋen bajuuk, akak awo woli dguur ñaan̄ bka bi nul kakakana n̄yaaŋ n̄baakër uko wi nyeenkuluŋ. » ⁹ Yetu kë ašë ji na a : « Našibaŋi abuuran n̄ŋa bañaan̄ biki katoh ki, iwi kak iwo abuk *Abraham. ¹⁰ Hënk di uwoon̄, *Abuk Ñiint̄ abi bi pla kabot kabuuran banneemuŋ. »

Uhoñ wi itaka

(*Maci 25.14-30*)

¹¹ Wi bañaan̄ bawoon̄ ƚi ptiink Yetu, kë ašë hoñ na baka ƚiki aŋog Yerutalem, kë bašë ŋal aji *Pŋih pi Našibaŋi pawinana wal mënŋ. ¹² Aji na baka : « Ñiint̄ alon̄ i kabuka kawee abi ya du utaak unlowun̄ pya kayeenk pŋih pi utaak wi nul, kašë kawuŋŋa. ¹³ Adu balemparul iñeen, awul baka andoli baluk bi kli kwajant̄ ašë ji na baka : “Nalempan na itaka yi te ubi'ën.”

¹⁴ « Bañaan̄ biki utaakul kë bašë ŋoora, ayil bañaan̄ balon̄ kë baya du naŋih najeenkal aji na a : “Nëñjal ñaan̄ i aŋihun.”

¹⁵ « Wi bayaan̄ aŋoorana du pŋih, kë ašë wuŋŋa. Wi abanuŋ, ašë do kë badu balemparul biki abiŋ awul itaka, katen jibi andoli ƚi baka aduki alemp. ¹⁶ Nateek abi ajaka : “Naŋih, itaka yi iwulnuŋ yii yi, dduk aka uko wi iwulnuŋ n̄yaaŋ iñeen.” ¹⁷ Kë aji na a : “Ido bnuura, iwo nalemp nanuura ; jibi iwoon̄

nanuura ti uko umpoti wi nwuliin, iwo nantuja i nbeeka iñeen.”

18 « Natëbantën kë abii, aji na a : “Naših, itaka yi iwulnuj yii yi, dduk aka uko wi iwulnuj nyaaş kañeen.” 19 Kë akak aji na uñ mënñan : “Iwo nantuja i nbeeka kañeen.”

20 « Undu kak kë abii aji : “Naših, itaka yi nu yii yi, dtan ya ti blaañ ahank. 21 Dti'u, iwi inwoon ñiint najooť, anjaan ayeenk uko wi awoon aanhankani, kabot kakit uko wi awoon aantepi.” 22 Kë naših uñ ašë ji na a : “Iwi nalemp nawuñaan, dwayëşu na nťup ñi iťupuj iwi ti uleefu. Ime aji dwo ñaan najooť anjaan ayeenk uko wi awoon aanhankani, kabot kakit wi awoon aantepi. 23 Kë we ukaan keeri kë iinjei itaka yi nwuliin ahankan du naťeetan ba? Işaan kabuk uko ulon, woli dyaarad ya.”

24 « Wi wi ašaan aji na bañaan banťoon da : “Nayeenkana itaka yi nul, nabot nawul ya andukiin aka nyaaş iñeen uko wi nwululuñ.” 25 Kë bateema aji : “Adobi ka ka itaka itum!” 26 Kë akak aji na baka : “Dťupan, ñaan ankaan, baluñ kařena kak, bë anwoon aankaa, bado yeenka wi akaan. 27 Kë başoorad naan, banwoon baambi ñal nših baka, naťijan baka ti, nafaal ti kadun naan.” »

Yetu aneej ti Yerutalem ji naših

(Maci 21.1-9; Markuť 11.1-10; natanan ti Yowan 12.12-16)

28 Wi Yetu aťiiniin hañ aba, ašë tool pya Yerutalem, apoş ti kadun ki pntuk. 29 Wi aňogun nřët ñi Betfage na Betani, kaňog pnkuñ pi bajaan bado « Pnkuñ pi Mnoliwera* » ašë yil baťaşarul batëb aji na baka : 30 « Nayaan du ufët unwoon ti kadunan wuñ, woli naneej da, naťenk ubuuru umpoti untanuñ, wi nin ñaan awoon aam-

baan kadapi'aara ; nafënëşan wa naťij. 31 Woli alon ahepar uko unkaan kë nakfënëş wa, najaka Ajugun anumiin wa. »

32 Wi bayili bayaan, baya řenk kë uko uwo jibi Yetu ajakuñ na baka. 33 Wi bawoon ti pñenëş ubuuru umpoti wuñ, bajug wa kë bašë ji : « we ukaan kë nakfënëş ubuuru ba? » 34 Kë bašë teem aji : « Ajugun anuma wa. »

35 Wi wi bajejuñ wa aťij Yetu, ašë pënan iyeti yi baka agur wa, ašë dola kë apayaa. 36 Wi akyaan, kë bañaan bašë pënan iyeti yi baka ašëef ti bgah. 37 Wi Yetu abanuñ du bgah bankwalnaaniin Pnkuñ pi Mnoliwera atool pya Yerutalem, kë pntuk pi baťaşarul bti pašë lilan maakan, ahuuran maakan awo ti pdëman Našibaťi pa mlagre mi bawinuñ bti. 38 Baji : « *Bnuura nuura ti naših ankmbiin ti katimul!** Mnjeeh du baťi na mndëm du baťi duuť ! » 39 *Bafaritay balon banwoon ti pntuk kë bašë aji na Yetu : « Najukan, ñomaan na baťaşaru baťañan. » 40 Kë ašë teem baka aji : « Dťupan, woli bayompi, mnlaak mi manhuuran. »

Yetu akak aťëgara Yerutalem

41 Wi Yetu aňogun, awin ubeeka wi Yerutalem, ašë řëgara wa, 42 aji : « Dñal lah iwi kak iyikrën iko inkťijiiin nťa di mnjeeh, kë iko mënť išë mena, kës ki nu kaanhilan pwin ya. 43 Nnuur ñlon ñabi ñi başooradu bakdolun uniw wi mboş kakoolntënu, kagut na iwi. 44 Baluñ katoku, iwi na babuku. Baankwut nin katoh kalon kanať, řiki iinyikrën wal wi Našibaťi abiin pbuuranu. »

Yetu adook bawaap du Katoh Kaweek ki Našibaťi

(Maci 21.12-17; Markuť 11.15-19; natanan ti Yowan 2.13-22)

45 Yetu aneej wal mënť du *Katoh Kaweek ki Našibaťi ašë jun pdook

* 19:29 Pnkuñ pi Mnoliwera : Dawoon katim ki pnkuñ pi bajaan bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.” ✱ 19:38 Kañaaam 118.26.

bawaap, ⁴⁶ aji na baka : « Naşibaŋi aŋup ŋi Ulibra wi Uŋup wi nul aji : “Katoŋ naan kawo kañehanaani.”[✠] Kë an naşë kakan ka dko dmenaani di bakiiŋ[✠]! »

Yetu ajukan du Katoŋ Kaweek ki Naşibaŋi

⁴⁷ Unuur unjinti, Yetu aji jukan du *Katoŋ Kaweek ki Naşibaŋi. Kë *baŋenan baweek na *bajukan Bgah na baweek biki *bayuday başë la pfiŋa, ⁴⁸ aşë wo baamme jibi bakdoli, ŋiki bañaanŋ bti bawat ibaŋ atiinka bnuura.

20

Bayuday bahepar Yetu ñaan anŋu'ulunŋ pdo iko yi akdolunŋ

(Maci 21.23-27; Markut 11.27-33)

¹ Yetu awo unuur ulonŋ ŋi pjukan du *Katoŋ Kaweek ki Naşibaŋi abot aŋup *Uŋup Ulil Unuura, kë *baŋenan baweek na *bajukan Bgah başë wuj na bantohi ² ahepara aji : « ŋupun, mnhina mnhoŋ mi mi ikdolnunŋ iko yi ba? In ajakiinŋ kë ihilan kado ya? » ³ Kë aşë teem baka aji : « Nji kak dnjal kaheparan uko ulonŋ. Naŋupaan, ⁴ in ayilunŋ *Yowan pbattaar ba? Naşibaŋi a këme bañaanŋ baka? » ⁵ Kë başë wo ŋi plaŋar ŋi ptoof pi baka aji : « Woli nteem aji Naşibaŋi ayilunŋ, aheparun kaji, we ukaan kë nñnfiyaara? ⁶ Kë woli nji bañaanŋ bayilulunŋ, bañaanŋ bti batapun mnlaak, ŋiki bafiyaar aji awo *Naŋupar Naşibaŋi. »

⁷ Bateem aji baamme anyilulunŋ. ⁸ Yetu kë aşë ji na baka : « Nji kak, mñnkŋupan na mnhina mnhoŋ mi nji kadolnunŋ iko yi. »

Uhoñ wi balemp biki Uwoorta
(Maci 21.33-46; Markut 12.1-12)

⁹ Wi wi Yetu aŋaanŋ ahoñ na bañaanŋ aji : « Ñiinŋ alonŋ abi tepi uwoorta wi mnko manjaanŋ

mandolna ubiñu, aşë wul wa bañaanŋ balonŋ pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, aşë ya bayaaş bi awo ikaya kajon. ¹⁰ Wal wi umar ubanunŋ, kë aşë yil nalemparul alonŋ du baka pa bawula kafah ki nul ; kë başë koba, adook kë akak iñen ijintŋ. ¹¹ Kë ñiinŋ ajug uŋeeh akak ayil nalemparul alonŋ ; kë bakak akob unŋ mñntan, akowandëna, aşë dooka kë akak iñen ijintŋ. ¹² Kë akak ayil nawajaŋtën ; kë bakoba añaakan afëla bdig.

¹³ « Kë ajug uŋeeh aşë ji wal mñntŋ : “Dbaa do do hum ba? Dyil da abuk naan i njalunŋ maakan, ulome ul, baya kakali'a.” ¹⁴ Wi bañaanŋ biki awulunŋ uwoorta bawinunŋ abuk ñiinŋ unŋ aşë ŋal aji : “I akdukiinŋ na iko yi aŋin ; nawulan nfiŋa, nŋeenkna phiiŋ.” ¹⁵ Kë hñnk di bamobulunŋ apul pulan apënan du uwoorta aşë fiŋa. We wi ajug uŋeeh akeeri bi kado bañaanŋ mñntŋ? ¹⁶ Alunŋ kabi kafinŋ baka kawul uwoorta bañaanŋ balonŋ. »

Wi bañaanŋ baŋiinkunŋ uko waŋ aşë ji : « Naşibaŋi aankdinan nin uko waŋ uwo! » ¹⁷ Wi wi Yetu aŋaanŋ ajaban baka këş aşë ji na baka : « Natenan uko wi bapiitunŋ ŋi Ulibra wi Naşibaŋi :

*“Pnduba pi baniw bapokunŋ,
pakakunŋ amëban katoŋ.”[✠]*

We wi uko umpiitunŋ wi ukdi-
imanunŋ: ¹⁸ ñaanŋ ankjotunŋ ŋi pnduba mñntŋ akita, kë ñaanŋ i pakjotnunŋ, panantëla. »

¹⁹ *Bajukan Bgah na *baŋenan baweek bayikrën wal mñntŋ, na manjoonan kë bukal bakaanŋ kë ahoñ haŋ. Bala wal mñntŋ pmoba, aşë ŋi bañaanŋ.

Pluk Fetar daaşa
(Maci 22.15-22; Markut 12.13-17)

²⁰ *Bajukan Bgah na *baŋenan baweek bamena wal mñntŋ aşë yil bañaanŋ balonŋ bandaaruŋ aji bawo

✠ 19:46 Itayi 56.7.

✠ 19:46 Yeremiya 7.11.

✠ 20:17 Kañaam 118.22.

batool bado katen me Yetu ajub ti utup ulon, kahilna kamoba, kañoot du pših pi nantuña naromen. ²¹ Wi wi bašaanj aji na a : « Najukan, nme kë iji ktup kabot kajukan bnuura, abot awo iinji kpatšër, na manjoo-nan, bgah bi Našibați bi bi ijaan kjukan. ²² Nwo i kaluk Fetar* naših najeenkal daaša, këme njenwo kaluka da? » ²³ Kë Yetu ammeen nšal ni kalagare ni baka ašë ji : ²⁴ « Nadiimanaan pataka. Kaara di in na katim ki in iwoon ti pa? » Kë bateem aji : «*Fetar a. » ²⁵ Kë ašë ji na baka wal mënť : « Na-keerin nakakan Fetar uko unwoon wi Fetar, našë nakakan Našibați uko unwoon wi Našibați. »

²⁶ Kë baanhinan amob Yetu ti nšup ni ašupun ti kadun ki bañaan, bañoñar jibi ateemun, ašë yomp.

Pnața ti pkeț

(*Maci 22.23-33; Markut 12.18-27*)

²⁷ *Bațaduk balonj babi aňog ti Yetu, bukal bajaanj baji pnața ti pkeț paanwo, bahepara aji : ²⁸ « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : «Woli ñaanj aka abuk ašin annimunj ašë keț bë aanduk napoț, ayeenkan ahar abuk ašin mënť ahilna abukara bapoț.» ²⁹ Ubi ka biinť paaj na alonj banțaarunj. Nateek aniim ñaat ašë waaña bë aambuki. ³⁰ Natëbantën kë ayeenk ñaat akeț kak bë aambuki, ³¹ nawajanťen kak kë ayeenk ñaat akak akeț bë aambuki. Kë biinť paaj na alonj bukunj bti bado hanj, akeț bë baanduk napoț. ³² Kë ñaat akak abaañsaan aneem. ³³ Kë hënkunj woli bañaan balun anața ti pkeț, in akwoonj ayin ñaat mënť, wi bukal paaj na alonj bti baniimulunj? »

³⁴ Kë Yetu ašë ji na baka : « Biinť na baaț biki umundu wi baji baniimar ; ³⁵ kë biki Našibați aklunj kaji kë bataanj na pnața ti pkeț kabot

kawo ti ubida unkmbiin, baankak alunj kado kaniimar wal mënť. ³⁶ Hënk di di bawoonj kak baankak akeț, banaam na nwanjut abot awo babuk Našibați, wi banațiin ti pkeț. ³⁷ Kë Moyit ašup bnuura aji bañaan balun kanața ti pkeț. Ti dko di Ulibra wi Našibați danktiiniyaanunj uko wi bgof bankyikunj, adu Ajugun aji, «Našibați i *Abraham, i *Itaak, na i Yakob.» » ³⁸ Yetu akak aji « Našibați awo i bañaan bajeb, aanwo i bankețun, țiki biinť bawajanť bukunj bti bawo bajeb pa ul. »

³⁹ *Bajukan Bgah balonj bajeb bțup wal mënť ašë ji na a : « Najukan, ițiini bnuura. » ⁴⁰ Kë baankak aňoom phepara uko ulonj.

Krittu awo Abuk Dayiț abot awo Ajug Dayiț

(*Maci 22.41-46; Markut 12.35-37*)

⁴¹ Yetu aji kak na baka : « Hum di di ñaanj ahilanunj kaji *Krittu awo *Abuk Dayiț? ⁴² Dayiț ti uleeful ašup ti uko wi Krittu ti Ulibra wi pñaamarën aji :

“Našibați Ajugun aji na Ajugun :

Țoon ti kañen naan kadeenu

⁴³ *te ndoo ndo bașooradu,*

ido kapafna baka ihoț.»*

⁴⁴ Dayiț aji du'a kaji “Ajugun” hum di di Krittu ahinanunj keeri kawo abuk Dayiț? »

Nalipariin bajukan Bgah

(*Maci 23.1,5-7,14; Markut 12.37-40*)

⁴⁵ Jibi bañaan bawoonj ti ptiinka, kë Yetu ašë ji na bațaşarul : ⁴⁶ « Nalipariin *bajukan Bgah banjaan banjal pñaay na imișa iyul, kanjal banohntën baka ti dko di bañaan, kanjal pțo kadun ti itoh iñehanaani, na ti itij inuura ti nfețun. ⁴⁷ Baji bade bka bti bi baaț bayoț, kadaar ka-
jon ti pñehan Našibați pa pwinana. Našibați alunj kakob baka kakob kandëmnunj maakan! »

* 20:22 Fetar awoonj naših najeenkal. ☆ 20:43 Kañaam 110.1.

21

*Uŕen wi ñaaŕ nayoŕ najuuk
(Markut 12.41-44)*

¹ Yetu akat kës ašë win bayok kē bakwat itaka du dko di bajaan bawatna itaka ŕi *Katoŕ Kaweeŕ ki Našibaŕi. ² Abot awin ñaaŕ nayoŕ aloŕ najuuk kē aŕu da ktaka ktëb ŕaŕi. ³ Kē ašë ji : « Na manjoonan, dŕupan, ñaaŕ nayoŕ najuuk i awul apelan baŕiaanŕ bti. ⁴ Banwuluŕ bukuŕ bti bawul itaka yi bawooŕ baannuma, kē ul ŕi bwaanŕ bi nul ašë wul itaka bti yi anumiinŕ pa pde. »

*Iko inkyuujunŕ kē uba umundu
uñogi*

(Maci 24.1-2; Markut 13.1-2)

⁵ Jibi baŕiaanŕ baloŕ bawooŕ ŕi pmaŕ *Katoŕ Kaweeŕ ki Našibaŕi aji kanuura, kul na induba inuura in-niwnuŕ ka, na iko inuura yi bajaan baŕen pa pñëgna ka, kē ašë ji : ⁶ « Iko yi naktenuŕ yuŕ, ŕnuur ŕaluŕ kabi, kē nin plaak paankduka kapaf ŕi pŕëntŕ pa : iko mënŕ bti ijot. » ⁷ Kē bašë hepara aji : « Najukan, lum di di uko waŕ ukwooŕ, kē we ukyuujunŕ un kē uko waŕ ubanŕ ŕi pbi? »

⁸ Yetu kē ateem baka aji : « Nawutan kadinan baguuran, baŕiaanŕ baŕum baluŕ kabi na katim ki naan, kaji bawooŕ *Krittu kabot kaji unuur wi nul uñogi! Nawutan kaŕaš baka. ⁹ Woli naluŕ aŕiink ŕgut na pgarandër, nawutan kalënk. Iko mënŕ iwo yi kawo ji umundu ubi udo kaba. Kē umundu ušë wo uunwo kaba wal mënŕ. »

¹⁰ Aji na baka wal mënŕ: « Utaak unaŕa ugut na utaak uloŕ, pših pagut na ploŕ. ¹¹ Mboš manšintar maakan, mmaak mwuŕaan na ubon ŕawo ŕi ŕmbanŕ ŕloŕ, iko iyibanaan iwo, iko inkwoonuŕ baŕi iwinana.

¹² « Kē ji iko yaŕ bti ibi ido kadolana, bamoban kaha-janan, kaŕnooŕan *uruha du itoh

iñehanaani, kawatan ukalabuš, kaŕnooŕan uruha du kadun ki baših na bantuŕa ŕiki nafiyaarën. ¹³ Iko yaŕ bti ikdoloŕ naŕup baka uko wi nameenŕ ŕi nji. ¹⁴ Nameen kē naannuma pla uko wi nakyaanŕ kaŕup kayenjanaan ŕleefan : ¹⁵ dlunŕ kawulan uŕup untuŕa wi bašooradan bakwooŕ baankhil ppok kēme kalaŕ. ¹⁶ Bašinan na baninan, babuk bašinan, bayiŕan na banohan, badoo luŕ kakeešaraan, bafinŕ baŕum ŕi an. ¹⁷ Baŕiaanŕ bti bašooran ŕiki nafiyaarën. ¹⁸ Kē bkow nin baankluŕ kade'u. ¹⁹ Natamaan maakan, hënk di nakluŕ kakaana ubida wi manjoonan.

Uŕoka Yerutaŕem

(Maci 24.15-22; Markut 13.14-20)

²⁰ « Woli naluŕ awin kē bangoli bafooy Yerutaŕem, nameen kē daban ŕi pŕokana. ²¹ Banwooŕ ŕi utaak wi *Yuda wal mënŕ baŕiinŕ bamena du inkuŕ iweek, banwooŕ ŕi Yerutaŕem meeŕ baŕiinŕ bapën, banwooŕ du ŕŕeeh wal mënŕ bawutan kaneej ubeeka, ²² ŕiki ŕnuur mënŕ ŕawo ŕi Našibaŕi akkobuŕ baŕiaanŕ biki nul banjubanuluŕ, ŕnuur ŕi iko impiitaniinŕ bti ikdolaniinŕ. ²³ ŕnuur mënŕ, baŕ bankwooŕ na iyinŕ, na bankbootanuŕ bawuŕan! Pjuuk pweek pawo ŕi utaak wi, udeeb wi Našibaŕi ubot uwala ŕi baŕiaanŕ. ²⁴ Bafinŕ baka na ikej, kamob baka kaya katuh du ŕŕaak bti, banwooŕ baamme Našibaŕi baluŕ kapoš Yerutaŕem katok tokan da te wi ŕwal ŕi baka ŕakbaanŕ.

*Yetu aŕup jibi Abuk Ñiinŕ aklunŕ
kabi ŕi umundu*

(Maci 24.29-31; Markut 13.24-27)

²⁵ « Iko inkyuujunŕ kē *Abuk Ñiinŕ abi iwinana ŕi unuur, ŕi pli, na ŕi ŕjah. Kē ŕi mboš, baŕiaanŕ baluŕ ka-haajala, kayewla phomppi bdëk na pi ŕmaaronŕ. ²⁶ Baŕiaanŕ baluŕ kaketŕ

palênk, wi bakşaluŋ iko inkluŋ ka-
jotna umundu wi bañaan bafêtuŋ,
iko yi baŋi iluŋ kaşinŋar. ²⁷ Wal
mêntŋ wi wi bakwinuŋ Abuk Ñiintŋ
awuj na mnhina na mndêm mn-
week ŋi kanfêluŋ. ²⁸ Woli iko mêntŋ
ijun pwinana, nahet kakat kêş, ŋiki
mbuur mi nan maññogi. »

Uhoñ wi bjaak

(*Maci 24.32-35; Markut 13.28-32*)

²⁹ Yetu akak ahoñ na baka aji
: « Natenan bjaak na mnko bti.
³⁰ Woli manjuna jun pteefi, naji
wonŋi naten ma nabi me me kê
pti pañogi. ³¹ Kê hênk woli naluŋ
awin iko yan kê ibani, nameen
kê *Pşih pi Naşibaŋi paban ŋi pbi.
³² Na manjoonan, dŋupan, kawuun
ki kaanktêp bê iko mêntŋ bti iin-
winanaa. ³³ Baŋi na mboş ŋaba, kê
ŋŋup ŋi naan ŋaşê wo ŋaankba. »

Nawoon bten

(*Maci 24.36-51; Markut 13.33-37*)

³⁴ Yetu akak aji : « Nalipariin,
nakwut ŋhaaş ŋi nan ŋaduka ŋi unoh
uweek, na ukuj, na manŋaaf mi
umundu, nado kaŋi unuur mêntŋ
ukur kur ugotni'an ³⁵ ji bridiya, ŋiki
unuur mêntŋ uban ŋi bañaan bti biki
umundu. ³⁶ Nawoon bten keeri,
nado kañehan Naşibaŋi wal undoli,
nahilna nabuur ŋi iko inwoonŋ yi
pbi bti, nabot nahilna nanaŋ ŋi
kadun ki *Abuk Ñiintŋ. »

Ŋnuur ŋbaañsaani ŋi Yetu

³⁷ Na pnak, Yetu aji wo du *Ka-
toh Kaweek ki Naşibaŋi kajukan, na
utejan ašê ya kafêr du pnkuŋ pi
bajaan bado « Pnkuŋ pi Mnoliw-
era. » ³⁸ Wal wi nfa mambanan
ban, bañaan bti kaşê bi du Katoh
Kaweek ki Naşibaŋi pa ptiinka.

22

Baŋejan baweek na bajukan Bgah batiinkar pa pfiŋ Yetu

(*Maci 26.1-5,14-16; Markut 14.1-2,10-11*)

¹ Ufettu wi ipoom indaŋ wi ba-
jaan bado *Ufettu wi Mbuur uñog
wal mêntŋ. ² *Baŋejan baweek na
*bajukan Bgah banal pfiŋ Yetu, ašê
ŋi uko wi bañaan bakbiinŋ kado,
ukaanŋ kê bakla jibi bakdoli kadoo
kafiŋa.

³ Kê uşal wi *Tatana uşê neej ŋi
Yudaŋ, i bajaan bado Itkariyot, an-
woonŋ alon ŋi *banjañan iñeen na
batêb. ⁴ Aya du baŋejan baweek na
baweek biki bangoli bayeŋ *Katoh
Kaweek ki Naşibaŋi, atiinkar na baka
jibi akwuli baka Yetu. ⁵ Balilan fuŋ
ašê dinan pwula itaka. ⁶ Kê ul, ašê
la wal wi akwuluŋ baka'a, bê pntuk
pi bañaan paankmaar.

Yetu abomandêr na banjañan pa ufettu wi Mnjeeh

(*Maci 26.17-25; Markut 14.12-21; natenan ŋi Yowan 13.21-30*)

⁷ ŋi wal wi *ufettu wi ipoom in-
daŋ, unuur wi bajaan bafinŋ ŋkaneel
pŋejananaan *ufettu wi mnjeeh ubani.
⁸ Kê Yetu ašê yil Timonŋ Piyeer na
*Yowan aji na baka : « Nayaan
najuŋ un kañah ki ufettu. »

⁹ Kê başê hepar a aji : « ŋuŋ di di
iñaluŋ ŋjuŋnu ka? »

¹⁰ Kê ašê teem baka aji : « Nate-
nan, woli naneej ŋi ubeeka, nayit
na ñiintŋ alon ankuñiŋ pdunk pi
meel. Naŋaşana, du katoh ki akyaanŋ
kaneej, ¹¹ naji na ajug katoh :
“Najukan aji : ŋuŋ di meetŋ di
akdeenuŋ pde pi ufettu na baŋaşarul
dawoonŋ?” ¹² Ayuujan du bko
duuŋ, meetŋ dhaan danwoonŋ na
iko yi naknumiinŋ bti. Dul di di
nakyaanŋ kabomanun ŋhilna ŋde
pde pi ufettu. »

¹³ Kê bayaa, aya awin iko bti jibi
Yetu ajakuŋ na baka, ašê juŋ pde.

Kañah kabaañsaani

(Maci 26.20,26-29; Markut 14.17,22-25; 1 Korint 11.23-26)

¹⁴ Wi wal wi pde ubanuñ, kē Yetu ašē ʔo ʔi umeeša na *banjañanul. ¹⁵ Wi wi ašaaj aji na baka : « Dñal maakan kade pde pi ufettu* wi na an ji ndo kaneej ʔi mnhaj. ¹⁶ Dʔupan, mēnkak ade pa te wal wi uko wi pde pi pakʔenanuñ ukdolaniin du *Pših pi Našibaʔi. » ¹⁷ Ajejpñkalame ploñ, abeeb Našibaʔi ašē ji : « Nayeenkan pa, nafašašir ; ¹⁸ dʔupan, mēnkak adaan poot te wal wi *Pših pi Našibaʔi pakbiin. »

¹⁹ Wi abaañ, ašē jej kapoom, abeeb Našibaʔi, akitēš ka awul baka ašē ji : « Uleef naan wii wi, unwulaniin pa an. Naluñiin nado kado hēnk, uwo mnlešan mi naan. » ²⁰ Wi babañ pde, akak ado hañ na pñkalame aji : « Poot pi pawoon pñaak pi naan pantuluñ pa an, pi Našibaʔi aʔenanaanuñ bhoñar bhalu. »

Yetu aʔup aji aloñ ʔi banjañanul akwaapulun

(Maci 26.21-25; Markut 14.18-21)

²¹ « Natenan, ñaañ anwoon j i kawaapēn aʔo na nji ʔi umeeša wi. ²² Na manjoonan, *Abuk Ñiinʔ awo kakeʔ jibi Našibaʔi ajakuñ, kē ñaañ anšaaj awaapa ašē wuʔan! » ²³ Wal mēnt, kē *banjañan bašē wo ʔi pla ñaañ ahoñ ʔi baka akdolun uko wañ.

In awoonun naweek?

(Maci 20.24-28; 19.28; Markut 10.41-45)

²⁴ Blaʔar bapēn ʔi *banjañan kē bañal kame i bahilanuñ kaji awoonun naweek ʔi baka. ²⁵ Kē Yetu ašē ji na baka : « Baših biki nʔaak baji bañotna biki bašihun, kē bañihun bado kē baji badu baka “bado bnuura” ²⁶ Kē ušē paʔ pa an, anwoonun naweek ʔi an awo kaʔēp ʔēp kawo ji anwoonun nampoʔi, kē

ankwulun uworda awo kaʔēp ʔēp kawo ji ankdolun uko wi uworda ujakuñ. ²⁷ In adēmnun ba? Anʔoon ʔi umeeša kēme ankiyisulun pde? Mēnt anʔoon ʔi umeeša a i? Nji kē nšē wo ʔi ptoofan, ji anklempanun bañaan! »

Uko wi Yetu ahoñun banjañan
(Maci 19.28)

²⁸ « An nawo na nji wal wi nwoon ʔi mnhaj bti, ²⁹ kē jibi Paapa awulun pših, hēnk di di nkaaj awulan pa. ³⁰ Naluñ kade kabot kadaan na nji du pših pi naan, kabot kaʔo ʔi itij yi pših, kawayēš kntaali iñeen na ktēb ki *Itrayel. »

Yetu aʔup aji Fimoñ Piyeer alun kapok pme'a

(Maci 26.31-35; Markut 14.27-31; natenan ʔi Yowan 13.36-38)

³¹ Kē Yetu akak aji : « Fimoñ, Fimoñ, *Fatana añehan pa phil kašint šinʔanan ji nʔeey ʔi kajeʔ. ³² Kē nji, nšē ñehan Našibaʔi pa iwi, ihilna inaʔ iliint ʔi pfiyaar. Woli ilun akak ʔi nji, ktējtēn batēntu. » ³³ Kē Fimoñ Piyeer ašē ji na a : « Ajugun, woli uwo pya ukalabuš kēme woli udoo wo pkeʔ na iwi, nji wi. » ³⁴ Kē Yetu aji na a : « Fimoñ Piyeer, dʔupu, ji uguk udo kahaan nʔa di, ipok pme'ēn nʔyaaš nʔwajanʔ. »

Umbooʔu, umañ na kej

³⁵ Kē Yetu ašē hepar *banjañan aji : « Wi mbiin ayilan bē naanʔij nin umbooʔu, nin umañ, nin išapaat, nawaan uko ulon i? » Kē bateem aji : « Nin ukoolan. » ³⁶ Wi wi ašaaj aji na baka : « Kē hēnkuñ, ankaaj umbooʔu awo kajej wa, na ankaaj umañ, kē anwoon aanka kej, awo kawaap umanta wi nul, kanug ka. ³⁷ Dʔupan, uko wi Ulibra wi Našibaʔi uʔupun uwo kadolana ʔi nji : “Baʔu'a na bado buʔaan.” » ³⁸ Baʔaşarul bajaka wal mēnt: « Ajugun, ikej itēb yii yi. » Kē ateeem baka aji : « Ukēši. »

* 22:15 Pde mēnt paji palešan wal wi Našibaʔi abuuranun bayuday pjuuk du Ejiptu.

Yetu añehan Naşibaţi du pnkuņ pi mnoliwera

(*Maci 26.36-46; Markut 14.32-42*)

³⁹ Yetu apēn aya du Pnkuņ pi Mnoliwera jibi ajonuņ kado. Başaşarul kē baya na a. ⁴⁰ Wi abanuņ du dko mēnt aşē ji na baka : « Nadoon kañehan Naşibaţi nawutna kajot ũi kaguuru. » ⁴¹ Wi wi ašaņ aduk baka btiišu aşē űup añehan Naşibaţi ⁴² aji : « Paap, woli iñali, klowanaan mnhaj mi. Kē mēnt űjal wi naan ušaņ awo kadolana, wi nu wa. » ⁴³ [Wal mēnt, kē *uwanjūt wi Naşibaţi ulonj uşē pēn ũi kadunul pa ptēņtēna. ⁴⁴ Yetu ahaajala maakan, aşē ñehan Naşibaţi maakan. Uyikaj wi nul udoo kak ji pñaak ajat.]

⁴⁵ Wi Yetu añehanuņ Naşibaţi aba, aşē naŕa, akak du başaşarul, aŕēnk baka kē bakņoyēnt, banoor maakan ũiki bajooŕani. ⁴⁶ Kē aşē ji na baka : « we ukaañ kē nakņoyēnt ba? Nanaŕiin nañehan Naşibaţi, nawutna kajot ũi kaguuru. »

Bamob Yetu

(*Maci 26.47-56; Markut 14.43-49; natenan ũi Yowan 18.3-11*)

⁴⁷ Yetu ahum kaŕiini, kē pntuk pi bañaañ paşē wuj. Yudaŕ, alonj ũi *banjañan iñeen na batēb kē awo ũi kadun ki baka. Abi aņog Yetu pa pmooka. ⁴⁸ Kē Yetu aşē ji na a : « Yudaŕ, imook mook *Abuk űiintj kawulna'a! » ⁴⁹ Wi banwoņ na Yetu bawinuņ uko unkbomanderuņ aşē ji na a : « Aju-gun, űtib baka na ikej? » ⁵⁰ Kē alonj ũi baka apēnan kej atib afal kabaŕ kadeenu ki nalempar *naşih i baŕeņan. ⁵¹ Kē Yetu aşē ũiini na baka aji : « Naŕañaan. » Wi wi ašaņ aban kabaŕ ki űiintj uņ ajeban ka.

⁵² Yetu aŕiini wal mēnt na *baŕeņan baweek, na baweek biki bayeņ *Katoh Kaweek ki Naşibaţi na bantohi bambiņ pmoba aji : « Dwo nado buŕaan i, kē nado bi pmobēn na ikej na induk? » ⁵³ Dji

kawo na an űnuur bti du Katoh ki Naşibaţi, kē naando na pmobēn. Kē wal wi uşē wo wi nan, wi bañaañ biki utejan bajaañ banaŕa. »

Fimoņ Piyeer apok aji aamme Yetu

(*Maci 26.57-58,69-75; Markut 14.53-54,66-72; natenan ũi Yowan 18.12-18,25-27*)

⁵⁴ Bamob Yetu wal mēnt aşē űooŕa aneejan du katoh ki *naşih i baŕeņan. Fimoņ Piyeer kē aşē low du kafet aŕaşa. ⁵⁵ Batehan bdoo ũi ptoof pi blay kē bañaañ baŕo afooy ba atēma, kē Fimoņ Piyeer akak aŕo da. ⁵⁶ űnaŕ nalemp alonj awina kē aŕo aņog bdoo ; kē aşē tena bnuura aşē ji : « űiintj i kak awo na a! »

⁵⁷ Kē Fimoņ Piyeer aşē laŕa aji : « űnaŕu, mēmme'a » ⁵⁸ Baŕo btiišu, kē űiintj alonj akak awina, aji : « Iwi kak iwo alonj ũi baka! »

Kē Fimoņ Piyeer ateema aji : « A-a, mēnwō na baka. » ⁵⁹ Baŕo uko ji uwoori, kē alonj akak aŕup aji : « Natenan, manjoonan ma, űiintj i awo na a, adoo wo i *Galilay. »

⁶⁰ Kē Fimoņ Piyeer ateem aji : « Iwi, mēmme uko wi ikjakuņ. » ũi dko mēnt, wi akŕiiniņ, kē uguk uşē haan. ⁶¹ Kē Ajugun aşē kok aten Fimoņ Piyeer. Wi wi ašaņ aleş uŕup wi Ajugun abiņ aŕupa : « Fimoņ Piyeer, dŕupu, ji uguk udo kahaan nŕa di, ipok pme'ēn űyaaş űwajanŕ. » ⁶² Wi wi Fimoņ Piyeer ašaņ apēn bdig, awooni maakan.

Bakob Yetu abot akara

(*Maci 26.67-68; Markut 14.65*)

⁶³ Bankyeņuņ Yetu bawo ũi pbeņa, abot akoba. ⁶⁴ Baji bawuna kēş kaşē hepara kaji : « In akobiņ? Iwi *Naŕupar Naşibaţi, ũupan ñaan anko-biņ! » ⁶⁵ Bakak akara, ikar itum ilonj kak.

Bañoof Yetu uruha wi bayuday

⁶⁶ Wi unuur ujinŕuņ, bantohi *bayuday, *baŕeņan baweek na *bajukan Bgah kē başē yitiir. Bado

kë bañij Yetu ti kadun ki baka, ⁶⁷ ašë ji na a : « Woli iwo Krittü, kṭupun. »

Kë ateem baka aji : « Woli dṭupan, naankfiyaar, ⁶⁸ kë woli dheparan uko ulonj, naankteemën. ⁶⁹ Kë hënkuñ *Abuk Ñiintj ašë ṭo du kañen kadeenu ki Našibaṭi anhiniinj iko bti! »

⁷⁰ Wal mënṭ, kë bukal bti bašë ji : « Iwoonj Abuk Našibaṭi keeri? »

Kë ateem baka aji : « Naṭupi, dwo a. »

⁷¹ Kë bašë ji : « Nṭkak anuma alonj aṭupun i? Un ṭi ibaṭun ṇṭiinkna wa ṭi mntumul! »

23

Bañooṭ Yetu du Pilat

(Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5; natanan ṭi Yowan 18.28-38)

¹ Wi wi bañaañ bti banṭoonj *uruha wi *bayuday bašaañ anaṭa, añooṭ Yetu du kadun ki *Pilat. ² Bajun pṭapara aji : « Nṭkëñ ñiintj i kë awo ṭi pyewlën bañaañ biki utaak ; aji ji na baka bawut pluk *Ṭetar nañih najeenkal daaša, abot aji ul ṭi uleeful awoonj *Krittü, nañih. » ³ Kë Pilat ašë hepar Yetu aji : « Iwi, iwoonj nañih i bayuday i? » Kë Yetu ateema aji : « Iwi, Ijakun hañ. » ⁴ Kë Pilat ašë ji na *bañeñan baweek, na pntuk pi bañaañ : « Mënwin uko ulonj unkaañ nji ñiintj i aduknaanaa. »

⁵ Kë bašë taman maakan aji na a : Awuuk bañaañ bapataṭa na pjukan pi nul, ajunna du *Galilay, aṭëpna Yuda, ašë bi hënkuñ te ṭi. ⁶ Wi Pilat atiinkunj uko wañ ašë hepar aji : « Ñiintj i awo i Galilay i? » ⁷ Kë wi ameeñ kë awo i utaak wi *Herod ašihunj, kë ašë do kë bañooṭa Herod anwoonj ṭi Yerutalem ṭun ṇnuur mënṭan ṇun.

Bañooṭ Yetu du kadun ki Herod

⁸ Wi *Herod awinunj Yetu ašë lilan maakan, añañ lëndiimaan pwin Yetu, ṭiki atiink kë bakṭiiniyaan iko yi adolonj, abot añañ kawina ado mlagre mlonj. ⁹ Herod awo

ṭi phepar Yetu iko itum, kë apok pteema. ¹⁰ Wal mënṭ kë *bañeñan baweek na *bajukan Bgah bašë huuran iko yi baktaparulunj. ¹¹ Wi wi Herod na bangoli biki nul bajununj pbeñ Yetu akowandëna, ašë woharëna kamiša ki nañih. Bakakana du Pilat. ¹² Herod na *Pilat bambiinj ašoorad, kë bakak unuur mënṭ banoh.

Bañaañ baji na Pilat awutan Barabaat

¹³ *Pilat ado kë badu *bañeñan baweek, baweek biki *bayuday na bañaañ bti, ¹⁴ ašë ji na baka : « Naṭjën ñiintj i, aji awo ṭi pyewlën utaak, kë nhepara ṭi kadunan, awo mënwin nin uko ulonj ṭi iko yi nata-parulunj. ¹⁵ *Herod kak aanwin nin uko ulonj wi adoonj, wi akakanunj nja a. Nawini, ñiintj i aando do nin uko ulonj unkešunj akeṭ. ¹⁶ Ddo bakoba bašë bawutana. » ¹⁷ [Ufettu undoli *Pilat aji wo i pwutan pa baka nakalabuš alonj.]

¹⁸ Kë bašë huuran bukal bti aji afinj Yetu ašë wutan Barabaat! ¹⁹ Barabaat awo wal mënṭ ukal-abuš ṭiki ayewlën ubeeka abot afinj ñaañ.

²⁰ Kë Pilat anñañun pwutan Yetu akak aṭiini na baka. ²¹ Kë bakhu-uranaara huuran aji : « Pañana! Pañana! » ²² Kë akak aṭiini na baka uyaaş uwajantën aji : « we wi ñiintj i adolonj uwuṭaan ba? Mënwin nin uko ulonj unkešunj bafiña, ddo bakoba kašë kawutana. » ²³ Kë bukal bašë huuranaara huuran maakan ahepar bapaña, kë pñaat pakdëma dëm ²⁴ te kë Pilat adoo dinan baka uko wi baheparunj. ²⁵ Awutan ñiintj i bakheparulunj, i bawatunj ukalabuš ṭiki ayewlën utaak abot afinj ñaañ. Wi wi ašaañ awutar baka Yetu badola uko wi bañalanj.

Yetu awo ṭi bgah bi mnhañ

²⁶ Wi bakyaañ na Yetu, bamob ñiintj alonj i katim ki Fimonj, i ubeeka

wi Kuren anwooni uŕeeh, aŕu'a pkuŕa krut ƚi kafet ki Yetu. ²⁷ Pntuk pweek paŕaŕa, na baat baloŕ bankuŕiŕiŕ iŕen abot aŕeŕa. ²⁸ Kẽ Yetu aŕe kok aji na baka : « An baat biki Yeruŕalem, nawutan kawooni pa nji! Nadoon kawooni pa nleefan na babukan! ²⁹ Nnuur ŕabi ŕi bakluŕ kado kaji : “Banuurandẽni, baat banwoon baanhil pbuk, na iyin inwoon iimbuki, na mnwil manwoon maambootani!” ³⁰ Wal mẽnt baŕaan bado kaji na inkun iweek ijotna baka, kaji na inkun impoŕi imoy baka! ³¹ Woli bado bmul bŕow hẽnk, hum di di bakluŕ kado na bkay*? » ³² Baŕij kak bado buŕaan batẽb pa pya kafin na Yetu.

Yetu apaŕanaa

³³ Wi babanuŕ du dko di bajaan bado « Kaheem ki bkow » aŕe paŕ Yetu da, ul na bado buŕaan batẽb bukuŕ, aloŕ ƚi kaŕenul kadeenu, aloŕ ƚi kamayu. ³⁴ [Kẽ Yetu aŕe ji : « Paap, miirẽn baka : baamme uko wi bakdolun. » Bangoli bafaasir imiŕa yi nul wi badolun kanun na mnlaak katenna uko wi andoli aky-itanaanun.]

Babeŕ Yetu abot akara wi awoon ƚi krut

³⁵ Baŕaan babi anaŕ bten. Kẽ baweek biki baka, baŕe beŕa aji : « Abuuran baloŕ, abuuraaŕ uleeful, woli awo *Krittu i Naŕibaŕi adatuŕ! » ³⁶ Bangoli kak babeŕa : baji baŕoga kawula poot ptaakŕaan, ³⁷ kaŕe ji na a : « Woli iwo naŕih i *bayuday, buuraaŕ uleefu! » ³⁸ Bapiit ƚi bkowul duuŕ ƚi krut aji : « I, AWOON NAŕIH I BAYUDAY. »

³⁹ Aloŕ ƚi bado buŕaan i bapaŕun ƚi krut awo ƚi pkar Yetu aji na a : « Iinwo Krittu i? Buuraaŕ uleefu ikuŕ ibuuraŕanun. » ⁴⁰ Kẽ natẽbanŕẽn aŕe ŕoman na atẽntul un aji na a : « Iindo ji kŕi Naŕibaŕi, te bawo ƚi pdolu uko unnaamuŕ na wi bakdolulun!

⁴¹ Uliŕ liŕ pa un, ŕwo ƚi pluk buŕaan bi ŕdolun ; kẽ ul aŕe wi aando nin buŕaan bloŕ. » ⁴² Wi wi aŕaan aji : « Yetu, luŕi ileŕẽn, woli ilun abi na pŕih pi nu. » ⁴³ Kẽ Yetu aŕe teema aji : « Na manjoonan, dŕupu, nŕa di, iwo na nji du baŕi. »

Pkeŕ pi Yetu

(Maci 27.45-56; Markuŕ 15.33-41; natenan ƚi Yowan 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ ƚi udiŕiŕ unuur, unuur umara mara awunana, kẽ bdẽm bawala ƚi umundu bti, ado ŕwoori ŕwajaŕ. Wi wi blaaf bkeem maakan banjaan baneenan baŕaan pneeŕ du *dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi batowiŕiŕ ƚi ptoof. ⁴⁶ Kẽ Yetu aŕe do pdiim pweek aji : « Paap, dkakan uhaaŕ wi naan ƚi iŕen yi nu. » Wi ajakuŕ haŕ, aŕe jẽmŕa. ⁴⁷ Naŕih i bangoli iŕeen-week baromeŕ awin uko unŕepun aŕe dẽman Naŕibaŕi aji : « Na manjoonan, ŕiint i awo natoool! » ⁴⁸ Wi Baŕaan batum bambiŕiŕ pten bawinuŕ uko unŕepun, baŕiŕ, aŕe kuŕa iŕen. ⁴⁹ Banoh Yetu bti na baat bangakandẽranun na a du *Galilay banaŕ alow aten.

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markuŕ 15.42-47; natenan ƚi Yowan 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ ŕiint aloŕ i katim kawoon *Yotef, anwoon i ubeeka wi *bayuday wi bajaan bado Arimati, awo da wal mẽnt, awo ŕaan najoob bkow, natoool. Awo ƚi pyoonk ubi wi Pŕih pi Naŕibaŕi. Awo ƚi baŕaan banjaan baŕo kawayẽ du *uruha wi bayuday aŕe wo aandinan ƚi uko wi bawayẽŕ bandukiŕiŕ badinanun abot ado. ⁵² Yotef aya du Pilat, ahepara puum pi Yetu. ⁵³ Awalan puum ƚi krut, aboŕan pa na blaaf bi ifaal aŕe neejan pa ƚi bhẽr bloŕ bi bajipuŕ ƚi kabaŕ ki plaak, bhẽr bi bawoon baambaan kamoya nin ŕaan. ⁵⁴ Unuur wi pbomandẽr wa,

☆ 23:30 Hotey 10.8.

* 23:31 Baŕal aji Yetu awoon bmul bŕow, kẽ banwoon ƚi pjuaban bawoon bmul bkay.

ṭiki *unuur wi pnoorfën wi bayuday uñogi. ⁵⁵ Kë baat banwoonun *Galilay na Yetu başë taş Yotef, baya, aten bhër, awin jibi babëkani puum. ⁵⁶ Wi wi bakakuñ ubeeka pboman ukëra na ukëra ujuñ ulil pṭëkëñ wi bayuday bajaan bakër ṭi puum. Ṭi *unuur wi pnoorfën wi bayuday, kë banoorfëni, ṭiki hënk di bgah bajakuñ.

24

Yetu anaṭa ṭi pkeṭ

(Maci 28.1-10; Markut 16.1-8; natanan ṭi Yowan 20.1-10)

¹ Na nfa kub, ṭi unuur unṭaṣun *unuur wi pnoorfën, baat baya du bhër, aṭij ukëra wi babomanun na ukëra ujuñ ulil pṭëkëñ. ² Baṭënk kë plaak pweek maakan pandëtnun plëman pi bhër kë pakëlanaa, awo ṭi kabañ. ³ Baneej, ašë wo baantënk puum pi Yetu Ajugun da. ⁴ Bañonjar, baamme uko wi bakdolun, kë biint batëb banwohariin imiṣa inknuurun başë pën awinana ṭi kadun ki baka. ⁵ Balënk maakan, ašë juṭ, kë biint bukuñ başë ji na baka : « Nabaal we ñaañ najeb ṭi bankeṭun ba? ⁶ [Aanwo ṭi, Naşibaṭi anaṭana ṭi pkeṭ,] Naleṣan uko wi abiin ajakan wi ahumuñ du *Galilay. ⁷ Aṭiini na an aji *Abuk Ñiint awo i kawulana du bado buṭaan, kapañana ṭi krut, kaşë kanaṭa ṭi pkeṭ unuur uwa-jantën. » ⁸ Kë başë leş ṇṭup ṇi Yetu.

Banjañan bapok pfiyaar uko wi baat baṭupun baka

⁹ Wi baat bawoonun bhër, bakakalëş iko mënṭ bti *banjañan iñeen na aloñ na bandukiin bti. ¹⁰ Baat mënṭ bawoon *Mariya i ubeeka wi Magdala, Yowana, na Mariya anin Yakob. Baat bangakandërun na baka bakak aṭup wa banjañan ; ¹¹ kë bukal başë nuñ kë babura ṭupa ṭup, baanfiyaar baka.

¹² [Kë Timon Piyeer ašë naṭa wal mënṭ aṭi te du bhër. Ajin aten, ašë

winaara ilaañ ṭaṅ, wi wi akakuñ katohul añañar ṭi uko unṭëpun.]

Baṭaṣar Yetu batëb bankyaan un-tanka wi Emayut

(Markut 16.12-13)

¹³ Ṭi unuur mënṭan, baṭaṣar Yetu batëb batool pya untanka wi Emayut unlowiuruñ na Yerutalem uko ji ṇwoori ṇṭëb ṇi poş. ¹⁴ Bawo ṭi pṭiiniyaan iko inṭëpun. ¹⁵ Wi bakṭiiniin, alaṭar, kë Yetu ṭi uleeful ašë ñog baka agakandër na baka, ¹⁶ kë uko uloñ uşë neenan baka pyikrëna. ¹⁷ Yetu kë ašë ji na baka : « we wi nabaan aṭiiniyaan hënk wi nakpoşun ba? »

Kë banaṭ, ajooṭan. ¹⁸ Aloñ ṭi baka anwoon katim ki Kleyofat kë ašë ṭiini na a aji : « Unaam iwoha aloolan, anwoon ṭi Yerutalem anwoon aamme uko unṭëpun ṭi ṇnuur ṇi! » ¹⁹ Kë ateem baka aji : « We ula ba? » Kë baji na a : « Uko wi Yetu i ubeeka wi *Nataret! Abi wo *Naṭupar Naşibaṭi anhiniin, ṭi udo na uṭup ṭi kadun ki Naşibaṭi na ki bañaan bti. ²⁰ *Baṭeñan baweeek biki nun, na baweeek biki nun bawula kë baṭu'a pkeṭ, apana ṭi krut. ²¹ Nbi haṭ aji ul awoon i kabuuran *Itrayel, kë iko yañ bti işë do hënkun ṇnuur ṇwajanṭ ṇi iṭëpi. ²² Baat baloñ banwoon na un, kë başë ñonjarënun maakan na man-joonan. Baya na nfa kub du bhër, ²³ kë wi bawoon baanwin puum pi nul, ašë wugş. Bajakan aji ṇwanjut ṇado pën awinana ṭi kadun ki baka aji awo najeb. ²⁴ Baloñ ṭi un baya du bhër, aṭënk kë bawo jibi baat baṭupun baka ; kë ul, başë wo baanwina! »

²⁵ Wal mënṭ kë Yetu ašë ji na baka : « An bawaan ṇşal, naji nanoom ṭi pfiyaar iko bti yi baṭupar Naşibaṭi bajakuñ! ²⁶ *Krittu aanwo i laḥ kahaj hënk i, ji abi ado kaneej du mndëm? » ²⁷ Wi wi aṣaan ajunna ṭi uko wi *Moyit apiitun, aṭiiniyaan uko wi Baṭupar Naşibaṭi bti, aṭëpna ṭi

Ulibra wi Naşibaŋi apiban baka uko wi baŋupun ŋi a.

²⁸ Wi baŋogun ufet wi bawoon i pya, kē Yetu ašē awo ji ŋaan ankyaan na bgahul. ²⁹ Kē bašē dabēra aji na a : « Ťoon na un, unuur uyobi, utejan udobi ban ban. » Kē aneej aŋo na baka. ³⁰ Wi wi ašaan aŋo ŋi umeeša na baka, ajej kapoom, abeeb Naşibaŋi, ašē kitēš ka awul baka. ³¹ Wal mēnt kē kēš kašē haabša na baka kē bayikrēna, wi wi ašaan ayon ŋi kadun ki baka. ³² Kē bašē ŋiini bukal bukal aji : « Njēntiink lah mnlilan ŋi iŋebun i, wi akŋiiniŋ na un du bgah abot apibanun Ulibra wi Naşibaŋi? »

³³ Banaŋa ŋi dko mēnt akak Yerutalem. Baya ŋenk da *banjaŋan iŋeen na aloŋ banwoyi da na batētŋ baka, ³⁴ kē bakŋiini aji : « Ajugun anaŋa ŋi pkeŋ na manjoonan, apēn awinana ŋi kadun ki Ťimon! » ³⁵ Kē bukal bašē kakalēš uko unŋepun ŋi bgah na jibi bayikrēnun Yetu wal wi akitēšun kapoom.

Yetu apēn awinana ŋi kadun ki banjaŋan

(Maci 28.16-20; Markut 16.14-18; natenan ŋi Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjaŋan 1.6-8)

³⁶ Bahum kaŋiini, kē Yetu ŋi uleef ašē pēn ŋi ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an. » ³⁷ Balēnk maakan, ŋiki bašal aji bawin ujurte. ³⁸ Kē Yetu ašē ji na baka : « we ukaan kē nayewlaa ba? We ukaan kē nawo na ŋšal ŋtēb ŋi iŋēb yi nan ba? » ³⁹ Natenan iŋen na ihoŋ yi naan : Nji a na manjoonan! Nabanaan, naten, ujurte uunji uka uleef utētŋ wi, upaŋ na nji, jibi nahilanun kawin. » ⁴⁰ [Aŋiini haŋ ašē diiman baka iŋen na ihoŋ yi nul.] ⁴¹ Kē jibi bawoon ŋi mnlilan abot aŋoŋar, ukaan kē baanhilan afiyaar, kē ašē hepar baka aji : « Nawo na uko ude ŋi i? » ⁴² Kē bawula uŋēb wi batooonun. ⁴³ Ajej wa, ade ŋi kadun ki baka.

⁴⁴ Wi wi ašaan aji na baka : « Wi nhumun na an, ŋŋup ŋi, ŋi ŋi nŋupanaŋ: Uko wi Ulibra wi Naşibaŋi ujakuŋ ŋi nji ŋi dko di *Moyit apiitun, na di *baŋupar Naşibaŋi bapiitun, na ŋi Iyeeh yi pŋaamarēn Naşibaŋi, iko mēnt bti iwo yi kadolana. »

⁴⁵ Wal mēnt kē ašē haabēš baka ŋšal bahilna bayikrēn uŋup wi Ulibra wi Naşibaŋi. ⁴⁶ Aji na baka : « Uko wi bapiitun wii wi : *Krittu awo i kahaj, kabot kanaŋa ŋi pkeŋ unuur uwajanŋen. ⁴⁷ Baŋaan bawo kaŋup ŋi katim ki nul ŋi baŋaan biki ŋtaak bti, kajunna ŋi Yerutalem, kaji na baka bawut pjuban, baŋelēš ŋbida, Naşibaŋi ahilna amiir baka ipekadu. ⁴⁸ Nawo bamaar biki iko mēnt bti. ⁴⁹ Kē nji ŋi uleef naan, nšē luŋ kawulan uko wi Paapa ahoŋun. An, nadukiin ŋi ubeeka te wal wi naktumun na phina panwoonun baŋi. »

Yetu apaya baŋi

(Markut 16.19-20; natenan ŋi Ulemp wi Banjaŋan 1.9-11)

⁵⁰ Wi wi Yetu ašaan aya na baŋašarul te ufet wi Betani, ašē tar iŋen, aŋehan Naşibaŋi awul baka bnuura bi nul. ⁵¹ Wi akdolun haŋ, ašē duk baka, adeeŋana du baŋi. ⁵² Bukal, kē bašē dēmana, ašē kak Yerutalem, atum na mnlilan. ⁵³ Baji babi duka duka kadēman Naşibaŋi du katoh kaweeek ki nul.

Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Aṭup ṭi ulibra wi uko wi Yetu adolun ṭi mboṣ na uko wi ajukanun bañaan, na pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nntaayi akuṭ ado iko itum maakan iñoṅarënaan ṭi kadun ki bañaan. Ulibra wi Yowan apiitun uunaam maakan na ṅi bi Maci, Markut na Luk. Yowan aṣal kē bañaan biki apiitun ulibra wi bame ṅibra mēnt na iko yi Yetu aṭupun da na iko yi adolun. Uko mēnt ukaan kē aampiit iko yi bi Maci, Markut na Luk bapiitun.

Yowan aṭup ṭi ujuni wi ulibra wi nul ṅaan i Yetu awoon. Aṭup aji Uṭup wi Naṣibaṭi ubiin ṭi umundu wi akak ṅaan najën. Yetu ado iko iñoṅarënaan itum bañaan bahilna bayikrën kē ul awoon Naṣih i Naṣibaṭi atarun adat aji ul akburanun bañaan. Uko unkaan kē Uṭup Ulil Unuura wi Yowan upaṭ na ṅi bandukiin wii wi : « Yowan akakalēs iko ilon yi Yetu aṭupun inkdiimanun kē awo i Naṣibaṭi : Yetu aṭup aji ul awoon bjeehi bi umundu, pde panjaan pawul ubida, meel manjaan manwul ubida, plēman pi ṅkaneel ṅmpoṭi ṅaktēpnun, nayafan nanuura, bko bdolni ubiñu. Aji kak ul awoon bgah, manjoonan na ubida, kē aji naṭan bañaan ṭi pkeṭ kawul baka ubida.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pdēman Uṭup (1.1-18)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.19-34)

3. Yetu adat baṭaṣarul bateek (1.35-51)
4. Yetu ado ṅyaaṣ paaj na ulon iko iññoṅarënun bañaan (2.1-12.50)
5. Kanēm kabaanṣaani ki Yetu ṭi mboṣ: pwayēs pi bawayēṣulun na pkeṭul (12.1-19.42)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (20.1-10)
7. Yetu apēn awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (20.11-21.25)

¹ Du ujuni anwoon Uṭup ado bi wo'a wo, awo du Naṣibaṭi abot awo Naṣibaṭi. ² Anwoon Uṭup awo na Naṣibaṭi du ujuni.

³ Naṣibaṭi aṭēpna ṭi a aṭak iko bti ; ṭi iko bti inṭakaniin nin kalon kaanṭakana bē kaanṭēpna ṭi a. ⁴ Ṭi ul di di ubida upēnnun, kē ubida mēnt uwo bjeehi pa bañaan. ⁵ Bjeehi bajeehan du bdēm, kē bdēm baanwun* ba.

⁶ Ubi ka ṅiinṭ alon i Naṣibaṭi ayilun ; katimul kawo Yowan†. ⁷ Abi kaṭup uko wi ameen bti ṭi bjeehi, bañaan bti baṭēpna ṭi a bafiyaar. ⁸ Mēnt Yowan ṭi uleeful awoon bjeehi ; abi bi ṭaṅ kaṭup uko wi ameen ṭi bjeehi. ⁹ Bjeehi mēnt bawoon na manjoonan bjeehi bambiin ṭi mboṣ kajeehan bañaan bti.

¹⁰ Anwoon Uṭup adobi wo'a wo ṭi mboṣ, kē Naṣibaṭi abot aṭēpna ṭi a aṭak ma, kē bañaan biki mboṣ baṣē wo'a wo baamme'a. ¹¹ Abi ṭi katoḥ ki nul, kē bañaan biki nul baṣē wo baandi'a. ¹² Kē bañaan bti banṣaan adi'a, aṣiyaara, aṭen baka kē bahinanan pwo babak Naṣibaṭi. ¹³ Mēnt ṭi pñaak kēme ṭi ṅiinṭ na ṅaaṭ kēme ṭi uko wi ṅiinṭ aṅalun wi wi bawoonun babak Naṣibaṭi. Naṣibaṭi ul ṭi uleeful adolun kē bawo babakul.

¹⁴ Anwoon Uṭup akak ṅaan najën abi afēt na nja, kē ṅṣē win mndēm mi nul, aṭum na bnuura abot aṭum manjoonan. Aṣin awululun mndēm mēnt ul anwohan aloolan

* **1:5** Kē bdēm baanwun ba : Balon baṣal aji kē dko di daji : kē bdēm baandi ba, kēme kē bdēm baanyikrën ba. † **1:6** Yowan : Baṭiiniyaan ṭi Yowan Nabattaar.

i abukun ãañ. ¹⁵ Yowan aþiiniyaan uko wi nul aji : « Ul i i nji njakuñ aji : “Ankmbiin ði kafet naan, ajotèn kadun ðiki, ji mbi ndo kawo, ado bi wo'a wo.” » ¹⁶ Na manjoonan nja bti nji njeenka yeenk ði bnuura btum banwoon ði a. ¹⁷ Njeenkna bgah ði *Moyit, kè bnuura na manjoonan manşè biina ði Yetu Krittu. ¹⁸ Nin ñaan aambaan kawina Naşibaþi. Abukul i akaan anwoon Naşibaþi, ankabun ði Aşin, ameeþanulun.

Uko wi Yowan nabattaar aþupun ði bkowul
(Maci 3.1-12; Markut 1.1-8; Luk 3.1-18)

¹⁹ Uko wi Yowan ajakuñ wii wi, wi baweek biki bayuday banwoon Yerutalem bayilun baþen Naşibaþi na bañaan balon banjaan balemp du *Katoh Kaweek ki Naşibaþi kè baya hepara ñaan i awo i. ²⁰ Aampok pteem baka, abi þup þup baka ajintan aji : « Mènt nji dwoon Krittu. »

²¹ Kè bateema aji : « Iwo in keeri? Iwo *Eli i? »

Kè aji na baka : « Mènwo Eli. »

Kè bakak ajaka : « Iwoon *Naþupar Naşibaþi i? »

Kè aji : « A-a. »

²² Kè başè ji na a : « Þupun keeri ñaan i iwoon ñhilna nya nþup banyilun un. We wi wi iktupun ði iwi? »

²³ Kè atem na nþup ñi *Itayi Naþupar Naşibaþi aji : « Nji, dwoon: *pdiim pankhuuranun du *pndiis aji*

“*Nadolan bgah bi Ajugun bawo btool.*” »^{*}

²⁴ Bayili bukuñ bawo *bafaritay.

²⁵ Bakak ahepar Yowan kak aji : « Kè we ukaan kè ikbattaar wi iwoon iinwo Krittu, iinwo Eli, iinkak awo Naþupar Naşibaþi? »

²⁶ Kè atem baka aji : « Nji dbattaar na meel, kè alon aşè wo ði ptoofan i nawoon naamme, ²⁷ ankmbiin ði kafet naan, i nji

ndoon awo mènñoom kanup pfènşa işapaat. »

²⁸ Uko mènt uþèpna du Betani du plut pi bdèk bi Yordan, dul di Yowan akbattaaranun.

Uko wi Yowan Nabattaar aþupun ði Yetu

(Maci 3.13-17; Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)

²⁹ Wi unuur ujintun, Yowan awin Yetu kè akbi, kè aşè ji : « Anwoon unkaneel wi bþen wi Naşibaþi unkpènanun pekadu di umundu awi. ³⁰ Uko wi nul wi wi nji kaþiiniyaanun wi njakuñ: “Niint ankmbiin ði kafet naan ajotèn kadun, ðiki, ji mbi ndo kawo, adobi woha wo.” ³¹ Nji ði uleef naan, mèmbe me'a, kè pdola ameeþana ði bañaan biki Itrayel, pakaan kè mbi abattar na meel. »

³² Yowan aþup ji ñaan namaar aji : « Dwin *Uhaaş wi Naşibaþi kè uwala ði a awo ji ubalab ufaatal abi aþo ði a. ³³ Mèmbe me'a, kè anşaan ayilèn aji mbattaar na meel aşè jakèn aji : “Ñaan i ikwinun Uhaaş wi naan uwala ði a ubot uþo ði a, un mènþan akbattaaranun na Uhaaş wi naan.” ³⁴ Kè nji nşè win abot aþup kè i mènt awo Abuk Naşibaþi. »

Baþaşar Yetu bateek

³⁵ Wi unuur ujintun, Yowan akak awo da na batèb ði baþaşarul. ³⁶ Awin kè Yetu aktèp kè aşè ji : « Anwoon unkaneel wi bþen wi Naşibaþi i i. » ³⁷ Baþaşarul batèb bukuñ batiink uko wi ajakuñ aşè þaş Yetu. ³⁸ Yetu akok awin kè baktåşa aşè ji na baka : « We wi naklaan ba? »

Kè bateem aji : « Rabi, þun di di iwoon ba? » Rabi dawoon najukan.

³⁹ Kè aji na baka : « Nabiin naşè nawin. » Kè baya ame dko di awoon, aþo na a unuur mènt. Nwoori nbaakèr ñi utaakal nakyaañ pban wal mènt.

✧ 1:23 Itayi 40.3.

40 Andre aṭa Fimoṅ Piyeer awo alon ṭi batēb bantiinkuṅ uko wi Yowan ajakuṅ aṣē ṭaṣ Yetu. 41 Adun awin Fimoṅ naweekul aji na a : « Nṭwin Meṣuwa. » Meṣuwa dawoon Krittū. 42 Añooṭa du Yetu. Yetu ajabana keṣ aṣē ji : « Iwoon Fimoṅ abuk Yowan, hēnkuṅ ido kadu'ana Kefat. » Kefat dawoon Piyeer†.

43 Wi unuur ujintuṅ, Yetu aṭu na pya uṭaak wi *Galilay. Aya awin da Filip aji na a : « Ṭaṣaan! » 44 Filip awo i Bettayida, ubeeka wi bi Andre na Piyeer. 45 Kē Filip aya awin Natanayel aji na a : « Nṭwin ñaan i Moyit aṭiiniyaanuṅ ṭi Ulibra wi Bgah, i baṭupar Naṣibaṭi bandukiṅ bakaṅ aṭiiniyaan! Yetu i Nataret a, abuk Yotef. »

46 Kē Natanayel aṣē hepara aji : « Uko ulon unuura uhil kapēnna du Nataret i? »

Kē Filip ateema aji : « Biini, iwin. »

47 Yetu awin kē Natanayel akbi ṭi a, aṣē ji : « Abuk Iṭrayel na manjoo-nan akbiṅ hēnk, aamme kalagare. »

48 Natanayel kē aṣē hepara aji : « Ṭuṅ di imeennuṅ ba? »

Kē Yetu ateema aji : « Ji Filip abi ado kadu'u, wi iwoon du bfig uṭeēh, dwinu. »

49 Kē Natanayel aṣē ji na a : « Rabi, iwo Abuk Naṣibaṭi, iwo naṣih i *Iṭrayel. »

50 Kē Yetu ateema aji : « Ifiyaar ṭiki djaku dwinu wi iwoon du bko uṭeēh. Iluṅ kawin iko indēmūṅ apel yi iwinuṅ nṭa. »

51 Wi wi aṣaan aji : « Na manjoo-nan, dṭupan, naluṅ kawin baṭi bahaabēṣa, ṅwanjut ṅabot ṅado ka-paya, kawala ṭi *Abuk Ñiint. »

2

Bniim du Kana

1 Unuur uwajantēn bniim blon bawo du ubeeka wi Kana du *Galilay, kē anin Yetu awo da.

2 Yetu kak awo ṭi biki baduṅ babi bniim, ul na baṭaṣarul. 3 Poot pabaa, kē anin Yetu aṣē bi aji na a : « Baankak aka poot. »

4 Kē aṣē ji na a : « Abuk ñaṭ, we ukaṅ kē iktupēn uko waṅ? Unuur wi naan uundobi ban. »

5 Kē anin aṣē ji na balemp : « Uko wi akjakaranan, nadolan wa. »

6 Kdunk paaj ki mnlak kawo da ki bayuday bajaan baṭuuna meel mi bajaan badolna bañow. Pdunk paji pado uko ji ṅlitru iñeen-week. 7 Kē Yetu aji na balemp : « Naṭumaan idunk yi na meel. » Kē baṭuman ya.

8 Wi babaṅ kē aṣē ji na baka : « Naliikan hēnkuṅ nañooṭ najañan iko. » Kē baliik aṅooṭ.

9 Ankjañanuṅ aṅemi, kē uṣē wo ubiñu. Aamme dko di uwoonuṅ, kē balemp baṣē me, bukal banliikuṅ meel. Adu naniim, 10 aji na a : « Ñaan aji dun kawul poot panlilnuṅ, wal wi bañaan bakujuṅ, kē baa pēnan panwoon paanlil maakan. Iwi, kē iṣē hank plil te hēnkuṅ! »

11 Uko waṅ uwoon ujuni wi iko iñonarēnaan yi Yetu ajaṅ ado bañaan bahilna bame uko wi awoon. Ado wa du Kana di Galilay, adiiman mndēm mi nul kē baṭaṣarul bafiyaara.

12 Wi babaṅ, aṣē ya ubeeka wi Kapernawum, ul, na anin na babak aṣin na baṭaṣarul, ado da ṅnuur ṅntiinku.

Yetu na bawaap du Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi

(Maci 21.12-13; Markut 11.15-17; Luk 19.45-46)

13 *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uñogi, kē Yetu aṣē ya Yerutalem.

14 Aṭēnk du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi bawaap ṅgit na ṅkaneel na ṅbalab ; batorkaar itaka bakak aṭoo da. 15 Ajeṅ wal mēnt ital aboman btintēl aṣē dook baka bti ṭi Katoh ki Naṣibaṭi bukal na ṅkaneel na

† 1:42 Kefat, Piyeer : Ṭi uṭup wi baramayen Kefat dawoon plaak ; ṭi uṭup wi bagrek Piyeer dawoon kak plaak.

ngit ; afël itaka yi batorkaar abot awat n̄meeša n̄i baka. ¹⁶ Aji na bawaap n̄balab : « Napënaan n̄ko n̄i ti. Nawutan kakakan katoh ki Paapa dko dwaapi. » ¹⁷ Baṭaşarul baleş wal mēnt̄ uko umpiitaniin̄ ti Ulibra wi Naşibaṭi : *Uṅal uweek wi nkaan̄ pa Katohu ukfiṅn̄uṅ.* *

¹⁸ Wal mēnt̄, kē baweek biki bayuday başē ji na a : « Dolan uko ulon̄ unkyuujun̄ kē ihilan kado kado uko wi ikdolun̄ hēnk. »

¹⁹ Kē Yetu ateem baka aji : « Nafomle Katoh ki Naşibaṭi ki, kanaṭan ka ti n̄nuur n̄wajan̄. »

²⁰ Kē başē ji na a : « Bado n̄şubal iñeen n̄baakēr na n̄şubal paaj pa pniw katoh ki mēnt̄, kē iwi işē ji iniw ka ti n̄nuur n̄wajan̄? » ²¹ Kē Yetu wal mēnt̄ aşē ṭiiniyaan ṭiiniyaan uleeful. ²² Kē hēnk, wi abiin̄ anaṭa ṭi pkeṭ, baṭaşarul baleş kē abi ji han̄, aşē fiyaar uko umpiit̄un̄ ṭi Ulibra wi Naşibaṭi na uṭup wi Yetu abiin̄ aṭup.

²³ Jibi Yetu awoon̄ du Yerutalem ṭi wal wi Ufettu wi Mbuur, bañaan̄ batum bafiyaara wi bawinun̄ iko iñon̄arënaan yi akdolun̄. ²⁴ Kē ul aşē wo aanfiyaar baka, ṭiki ame bañaan̄ bti, ²⁵ abot awo aannuma ñaan̄ aṭupa jibi ñaan̄ awoori ṭiki ul ṭi bkowul ame uko unwoon̄ ṭi uhaaş wi ñaan̄.

3

Yetu na Nikodem

¹ Uka ṭfa ṭi *bafaritay ñiint̄ alon̄ i katim kawoon̄ Nikodem. Awo ṭi baweek biki bayuday. ² Aya du Yetu na utejan aji na a : « Najukan, n̄me kē iwo najukan i Naşibaṭi ay-ilun̄, ṭiki nin ñaan̄ alon̄ aanhil pdo iko iñon̄arënaan yi ikdolun̄ woli Naşibaṭi aanwo na a. »

³ Kē Yetu aşē teema aji : « Na man-joonan̄ dṭupu, nin ñaan̄ aanhilar kawin *Pşih pi Naşibaṭi bē aankak abuka buka* . »

⁴ Kē aşē ji na a : « Hum di di ñaan̄ ahiniin̄ kabuka kak wi adoon̄ abi ṭaf? Ahinan̄ kakak du kayin̄ ki anin kabuka kak i? »

⁵ Kē ateema aji : « Na man-joonan̄ dṭupu, ñaan̄ anwoon̄ aankak abuka ṭi meel na Uhaaş wi Naşibaṭi aanhil kaneej du Pşih pi Naşibaṭi. ⁶ Uleef uji ubuk uleef, kē uhaaş uji ubuk uhaaş. ⁷ Wutan kañon̄ar woli djaku, nawo kabuka kak. ⁸ Uyook uji ufuut̄ dko di uṅali. Iji ktiink wa ufuut̄ bē iin̄ji kēme dko di uwoonun̄ kēme dko di ukyaan̄. Kē hēnk di uwoon̄ kak pa bañaan̄ bambukiin̄ ṭi Uhaaş wi Naşibaṭi. »

⁹ Kē Nikodem aşē ji na a : « Hum di di uko mēnt̄ uhilun̄ kadolana? »

¹⁰ Kē ateema aji : « Hum di ihilun̄ kawo najukan ṭi Itrayel aşē wo iimme iko yan̄? ¹¹ Dṭupu na man-joonan̄, n̄ji n̄ṭiiniyaan uko wi n̄meen̄ kabot kaṭup wi n̄winun̄, kē an naşē wo naan̄ji nadinan̄ pfiyaar uko wi njakun̄. ¹² Woli naanfiyaar wi n̄ji kaṭiiniyaanun̄ iko yi mboş, hum di di naklun̄ kafiyaar woli dlun̄ aṭiiniyaan iko yi baṭi ba? ¹³ Nin ñaan̄ alon̄ aampaya baṭi *Abuk Ñiint̄ ṭañ [anwoon̄ du baṭi] awaliin̄. ¹⁴ Kē jibi *Moyit̄ adeenun̄ upula unṭak du *pndiiş*, hēnk di Abuk Ñiint̄ akdeenaniin̄, ¹⁵ ñaan̄ anfiyaarulun̄ ahilna aka ubida wi mnt̄o.

¹⁶ « Naşibaṭi aṅal bañaan̄ maakan adoo wul Abukul aloolan̄ ṭañ i akaan̄, ñaan̄ anfiyaarulun̄ awutna kakeṭ, aşē ka ubida wi mnt̄o. ¹⁷ Naşibaṭi aanyil yil Abukul abi aji na bañaan̄ kē baduknaana awo i pkeṭ, ayila yil bañaan̄ baṭēpna ṭi a babuur. ¹⁸ Ñaan̄ anfiyaarulun̄ aankduknaana, anwoon̄ aanfiyaara ado bi duknaana duknaana, ṭiki aanfiyaar ṭi Abuk Naşibaṭi aloolan̄ ṭañ i akaan̄. ¹⁹ Kē uko wi, ukṭuun̄ baji baduknaanaa : bjeehi babi ṭi umundu kē bañaan̄

* 2:17 Kañaam 69.10. * 3:3 Bē aankak abuka buka : Baṭiiniyaan̄ ṭi kak pbuknaana baṭi. * 3:14 Natanan ṭi Mn̄fēn 21.19.

başë magan bdëm apel bjeehi ùiki iko yi bañaan bakdolun iwuù maakan. ²⁰ Ñaañ ankdolun buñaan apok bjeehi ; un menñan aankya du bjeehi, kaù iko iwuñaan yi adolun iwinana. ²¹ Kë ñaañ anjaan añaş manjoonan aji ya du bjeehi, kahilna kadiiman kë iko yi akdolun iwoona du Naşibaù. »

Yetu na Yowan Nabattaar

²² Wi iko yan iùepun, Yetu aya na bañaşarul du utaa wi Yuda, aù da na baka abattaar. ²³ Yowan kak awo ùi pbattaar du Aenon kañog Falim ùiki meel mantum da, kë bañaan babot abi'abi ùi a pyeenk batitmu. ²⁴ Baandobi wata wal menñ ukal-abuş. ²⁵ Unuur ulon kë bup başë pen ùi bañaşar Yowan na nayuday alon ùi uko wi bañow. ²⁶ Babi ùi Yowan aji na a : « Najukan, ñaañ ambiin awo na iwi du plut pi Yordan, i ibiin aùiniyaan uko wi nul awun du abattaar kë bañaan bti bakya du a. »

²⁷ Kë Yowan ateem baka aji : « Nin ñaañ aanhil kayeenk uko ulon bë uunwoona du baù. ²⁸ An ùi uleefan namaar kë nùini aji : “Mënwo Krittü kë başë yilën ùi kadunul.” ²⁹ Naniim akaan naniima, kë nanoh naniim anwoon da aji lilan woli atiink pdiim pi naniim. Mnlilan mi, manwoon mi taan mandëm maakan keeri. ³⁰ Ul awo kado kadëm, nji nşë ndo kawala.

³¹ « Anwoonun baù apel bañaan bti ; anwoon i mboş, awo i mboş abot aji up iko yi mboş. Anwoonun baù [apel bañaan bti] ³² aji up uko wi awinun akuù atiink kë nin alon aşë wo aanji di ptiink uup wi nul. ³³ Anfiyaarun uup wi nul adiiman kë adinan kë uko wi Naşibaù ajakun uwo manjoonan ; ³⁴ Naşibaù aji wul ñaañ i ayilun Uhaaşul kakëşan aşë kaup uup wi Naşibaù. ³⁵ Naşibaù Aşin anjal Abukul, akuù awula iko bti. ³⁶ Anfiyaarun Abukul aka ubida

wi mnño ; anwoon aandi ptiinka aankka ubida menñ ; udeeb wi Naşibaù uji uwo ùi a. »

4

Yetu na ñaaù i utaa wi Famariya

¹ Bafaritay batiink kë baji bañaşar Yetu batum adoo pel biki Yowan kë abot aji battaar bañaan bampelun biki Yowan akbattaarun. ² Yetu ul ùi uleeful aanji battaar, bañaşarul bajaan babattaar. ³ Wi atiinkun uko menñ, apen du Yuda akak Galilay. ⁴ Awo i kamuur utaa wi *Famariya.

⁵ Kë hënk di ayaan aban du ubeeka ulon wi Famariya wi bajaan badu Tikar kañog uùeew wi *Yakob abiin aùen *Yotef abukul. ⁶ ùi dko menñ di di pliiik pi Yakob pawoon. Yetu apoş anoor aşë ya aù du kañog pliiik menñ. Unuur udiin wal menñ.

⁷ Kë ñaaù alon i Famariya aşë bi pliiik. Kë Yetu aşë ji na a : « ùenaan meel ddaan. » ⁸ Bañaşarul baya wal menñ ubeeka pla uko ude.

⁹ Kë ñaaù aji na a : « Hum di iwi, inwoon nayuday ihilun kañehanaan meel, nji nwoon i Famariya? » (Bayuday baanji banaakiir na bañaan biki Famariya.)

¹⁰ Kë ateema aji : « Woli ime lah uko wi Naşibaù ajaan aùen abot ame ñaañ anjakiin iùena adaan, iwi ùi uleefu ikñehanulun aşë ùenu meel manjaan manwul bañaan ubida. »

¹¹ Kë aşë ji na a : « Naweeek, iinwo na nin ukoolan uliikni kë pliiik pabaa diil maakan. Up di di iinaan aliikna meel manjaan manwul bañaan ubida ba? ¹² Idëm apel Yakob ateem nja anwulun nja pliiik pi i? Ul andaanun ùi pa abot awal babukul na nntaam nji nul kë njaani? »

¹³ Kë Yetu aşë teema aji : « Ñaañ andaanun meel mi, udaan ukak aùja ; ¹⁴ kë ñaañ anşaan adaan meel mi nji kalun kawula nin udaan

uunkak aṭija, meel mi nji kawul-
uluj mankak ukumpëş unkwuluj
ubida wi mn̄to. »

¹⁵ Kë ñaaṭ aṣë ji na a : « Naweeek,
ṭenaan meel mēnt, udaan uwutna
kakak kaṭijën ndoo nwo i pbi pliiik
ṭi. »

¹⁶ Kë aji na a : « Yaan idu ayinu
iṣë ikak na a ṭi. »

¹⁷ Kë ateema aji : « Mēniimaa. »

Kë Yetu aṣë ji na a : « Iṭup man-
joonan wi ijakuṅ iinniimaa, ¹⁸ ṭiki
ibi niima n̄yaaş kañeen, kē i iwoon-
aanuṅ hēnkuṅ aanwo ayinu. Ifaṅ ṭi
waṅ. »

¹⁹ Kë ñaaṭ kē aṣë ji na a
: « Naweeek, dwin kē iwo
*Naṭupar Naşibaṭi na manjoonan.
²⁰ Bateemun badēman Naşibaṭi ṭi
pnkuṅ pi, kē an bayuday naşë ji
du Yerutalem di di bañaan bawooṅ
i kado kadēmana. »

²¹ Kë aṣë ji na a : « Abuk ñaaṭ,
fiyaarēn, wal uloṅ ubi wi mēnt ṭi
pnkuṅ pi kēme du Yerutalem ṭañ di
bakdooṅ kadēmanaan Naşibaṭi Aşin
nja. ²² An, naji nadēman uko wi
nawooṅ naamme. Un nji ṅdēman
uko wi ṅmeen ṭiki ṭi bayuday di di
Naşibaṭi aṭepnuṅ abuuran bañaan.
²³ Kë wal uşë bi, wii wi, udo bi ban
ban, wi banjaan badēman Naşibaṭi
Aşin nja bakme'uluṅ na manjoo-
nan kado kadēmana na uhaaş ;
bukal bawooṅ banjaan badēman
Naşibaṭi Aşin nja, bukali biki aklaan.
²⁴ Naşibaṭi awo uhaaş kē banjaan
badēmana bawo i kame'a na man-
joonan kadēmana na uhaaş. »

²⁵ Kë ñaaṭ aṣë ji na a : « Dme
kē Ñaan i Naşibaṭi adatuṅ, i bajaan
bado *Krittu abi. Woli aluṅ abi,
aṭup nja iko bti jibi iwoori. »

²⁶ Kë Yetu aji na a : « Nji nkaṭiiniin
na iwi, dwoon aṅ mēnt. »

²⁷ Wal wi aṭiiniin haṅ kē baṭaşarul
başë wuj, aṣë ṅon̄ar wi bawinuluṅ
kē akṭiini na ñaaṭ. Kē nin aloṅ ṭi
baka aṣë wo aanhepara uko wi ak-
laan kēme uko wi akṭiiniin na ñaaṭ.

²⁸ Wal mēnt ñaaṭ aduk pdunk
pi nul, aya du ubeeka aji na
bañaan: ²⁹ « Nabiin nawin ṅiint
aloṅ aṭupnuṅ iko yi ndoluṅ bti.
Woon Krittu a i? » ³⁰ Bapën ṭi
ubeeka aya du a.

³¹ Wal mēnt baṭaşarul bawo ṭi
pkooṭa aji na a : « Najukan, deeni.
»

³² Kë aṣë teem baka aji : « Dka pde
pi nawooṅ naamme. »

³³ Baṭaşarul bawo ṭi pşal aji me
aloṅ aṭija ṭij uko ude. ³⁴ Kë Yetu aṣë
ji na baka : « Pde pi naan pawooṅ
pdo uko wi anyilnuṅ ajaknuṅ ndo
na pbaañëş ulempul. ³⁵ Jēm naji
naji : “uduka kli kbaakër kakit
kaşë kabi” i? Dṭupan, nakatan
kēş naten ṅteeh, ṅado bi kay kay
pa kakit. ³⁶ Kë nakit ado bi jun
jun pyeenk baluk bi nul abot akıt
ṅdeey pa ubida wi mn̄to, najaar na
nakıt bahılna balılan bukali batëb
bti. ³⁷ ṭi uko mēnt, uko wi bajakuṅ
uwo manjoonan : Aloṅ aji jaar,
aloṅ kakit. ³⁸ Nji dyılan naya nakıt
uko wi nawooṅ naanjaari. Balon
bado ulemp untamnuṅ, kē an naşë
yeenk ulemp wi ujenk wi baka. »

³⁹ ṭi ubeeka wi mēnt bañaan biki
Famariya batum bafiyaar Yetu wi
batiinkuṅ uko wi ñaaṭ aṭupuṅ ṭi a
aji : « Aṭupën iko yi ndoluṅ bti.
» ⁴⁰ Hēnk, wi bañaan babiin du
a, bakooṭa aji aṭo na baka ; kē
aṭo da ṅnuur ṅtëb. ⁴¹ Nṭup ṅi nul
ṅado kē bañaan batum maakan kak
bafiyaara ; ⁴² baji na ñaaṭ: « Mēnt
uko wi iṭupuṅ ṭañ ukaan kē ṅfiyaara
; un ṭi ṅleefun ṅtiinka abot ame kē ul
na manjoonan awoon Nabuuran
bañaan bti. »

⁴³ Wi Yetu aṭoon ṅnuur ṅtëb du
Famariya, aṣë pën da aya *Galilay.
⁴⁴ Abi ṭup aji kē *Naṭupar Naşibaṭi
aanji tiinkana du uṭaak wi nul. ⁴⁵ Kē
wi aşaan aban du Galilay, bañaan
bamēbana bnuura ṭiki wi bayaan
*Ufettu wi Mbuur du Yerutalem
bawin iko bti yi adoluṅ da.

Pjeban pi abuk nalempar naših

⁴⁶ Yetu akak ubeeka wi Kana du *Galilay di abiiñ akakanaan meel ubiñu. Kë wal mënṭ alon ṭi balem-par naših baweek alon i abukul amaakuñ ašë wo du Kapernawum. ⁴⁷ Wi atiinkuñ kë Yetu awoona Yuda aban ṭi Galilay, aya du a, akooṭa aya ajeban abukul ṭiki amaak aňogan pkeṭ. ⁴⁸ Kë Yetu ašë ji na a : « Woli naanwin mlagre na iko iňonjarënaan naanji nafiyaarën. »

⁴⁹ Kë nalempar naših ašë ji na a : « Naweek, biin ji abuk naan abi akeṭ. »

⁵⁰ Kë aji na a : « Yaani, abuku awo najeb. »

Kë ñiintṭ afiyaar uko wi Yetu ajakuluñ, atool pya katohul. ⁵¹ Ahum nwo ṭi bgah, kë balem-parul bašë bi ayit na a aji na a abukul ajebi. ⁵² Ahepar baka wal wi amatrënuñ. Kë baji na a : « Takal da, uko ji uwoori uloolan wi pnak wi wi uleef ukakuñ ajoobëṭ na a. » ⁵³ Ašin napoṭ aleš kë wal mënṭ wi wi Yetu ajakuluñ : « Abuku awo najeb. » Wi wi ašaañ afiyaar Yetu ul na biki katohul bti.

⁵⁴ Uko wañ uwoon uko uňonjarënaan utëbantën wi Yetu adoluñ ṭi Galilay. Ado wa wi apënnuñ Yuda.

5

Pjeb pi naṭakmaan du Bettata

¹ Wi iko yañ iṭëpuñ, ufettu ulon wi bayuday uwoo, kë Yetu ašë ya Yerutaalem. ² Kë du Yerutaalem ṭi kaňog « plëman pi nkaneel » ušë ka, dko dlon dñownaani danwoon na irakan kañeen di bajaan bado ṭi uṭup uhebërë Bettata*. ³ Ṭuñ irakan mënṭ, bamaakal batum maakan : bakuul, banknjiinkuñ, na bambi-inkniin, baji bapiintṭ da kayoonk meel manšintar ; ⁴ uwanjuṭ ulon wi Ajugun uji ubanle ṭuñ ubi kawala da, meel manšë kašintar ; anneejuñ

uteek wi meel manšintaruñ pmaak pi akahañ paji pabi jeb jeb. ⁵ Uka da wal mënṭ ñiintṭ alon andoli nšubal iñeen-ñwajantṭ na bakreñ ṭi aṭakmi. ⁶ Yetu awina kë apiintṭ da abot ame kë ujon wi aṭakmi aanhinan poš ašë ji na a : « Injal kajeb i? »

⁷ Kë ñiintṭ naṭakmaan ateema aji : « Naweek, mënka nin alon anhiluñ kaṭënkën nwala du dko dñownaani woli meel manšintar, kë ji mbi ndo kaban, alon aji do bi banën da uteek. »

⁸ Kë ašë ji na a : « Naṭiin, jejan iko yi ipiintṭnuñ ipoš. » ⁹ Ṭi dko mënṭ, kë ñiintṭ abi jeb jeb ajë iko yi apiintṭnuñ apos.

Kë unuur mënṭ ušë wo *un-uur wi pnoorfën wi bayuday. ¹⁰ Baweek biki bayuday baji na ñiintṭ i babaan ajeban jeban : « Unuur wi pnoorfën uwo nṭa, bgah bi nja baneenan ikuña. »

¹¹ Kë ateem baka aji : « Anjebanaanuñ ajakën : “Jejan iko yi ipiintṭnuñ ipoš.” »

¹² Kë bašë hepar aji : « Ñaañ ahon ajakiin jejan iko yi ipiintṭnuñ ipoš ba? » ¹³ Kë i bajebanuñ ašë wo aamme ñaañ mënṭan, kë Yetu abot aneem ṭi pntuk.

¹⁴ Wi uko wañ uṭëpuñ, Yetu ayit na ñiintṭ i ajebanuñ du *Katoh Kaweek ki Našibaṭi ašë ji na a : « Hënkunṭ ijebi, ṭaňaanuñ pjuban ji uko untamuñ apel umbiinṭ adolu umobu. » ¹⁵ Ñiintṭ aya wal mënṭ aṭup baweek biki bayuday aji Yetu ajebanuluñ. ¹⁶ Kë baweek biki bayuday bašë jun phajan Yetu, ṭiki aji do iko mënṭ ṭi unuur wi pnoorfën. ¹⁷ Kë ašë ji na baka : « Paapa aji lempa lemp ṭnuur bti, kë nji kak mbot alemp. » ¹⁸ Uko wañ ukaañ kë baweek biki bayuday batamanaara taman ala pfiña ; baji baji mënṭ uko wi bgah baneenanuñ ṭi unuur wi pnoorfën ṭaň wi wi ajaañ ado, abot aji ji

* 5:2 Bettata : Balon bapiit Betetda.

Naşibaŋi awoonj aşin kaliŋan uleeful na Naşibaŋi.

Mnhina mi Abuk Naşibaŋi

¹⁹ Yetu akak ayeenk bŋup aji na baka : « Na manjoonan dŋupan, Abuk Naşibaŋi aanhil pdo nin uko ulonj bdidi'ul bē aanwin Aşin kē ado wa. Uko wi Aşin adolonj, Abukul akak aji do wa. ²⁰ Naşibaŋi aŋal Abukul abot aji diimana iko yi ajaan ado ; alonj kadiimana iko indēmunj apel yi, inkŋunj naŋonjar. ²¹ Kē jibi Naşibaŋi ajaan anaŋan baŋaŋj ŋi pkeŋ kabot kawul baka ubida, hēnk kak di di Abukul ajaan awul ŋaŋj i adatonj ubida. ²² Hēnk kak, Naşibaŋi aankwayeş nin ŋaŋj alonj, awutar uko mēnŋ bti Abukul, ²³ baŋaŋj bti bahilna badēman Abukul jibi bajaan badēmana. ŋaŋj anwoonj aanji dēman Abukul, aanji dēman Naşibaŋi anyilulonj. ²⁴ Na manjoonan dŋupan, ŋaŋj anktiinkunj ŋŋup ŋi naan abot aŋiyaar Naşibaŋi anyilnunj, aka ubida wi mnŋo. ŋaŋj mēnŋ aankduknaana, apēna du pkeŋ abi ŋi ubida.

²⁵ « Na manjoonan dŋupan, wal ubi, hēnkunj da, wi banwoonj du pkeŋ baktiinkunj pdiim pi Abuk Naşibaŋi, bankntiinkunj pa abi du a, baka ubida. ²⁶ Jibi Naşibaŋi awoonj anjaan awul ubida, hēnk kak di di aŋenunj Abukul ado kawul ubida. ²⁷ Akak awula mnhina mi pwayeş ŋiki awo *Abuk ŋiint. ²⁸ Nawutan kaŋonjar ŋi uko mēnŋ ŋiki wal ubi wi banwoonj du ihēr meet baktiinkunj pdiimul. ²⁹ Bandolonj bnuura bapēn kayeenk ubida, bandolonj buŋaan başē bapēn pa Naşibaŋi aji baduknaana awo i pkeŋ. ³⁰ Nji ŋi uleef naan, mēnhil pdo nin uko ulonj, pwayeş pi naan paji pawo ptool, ŋiki ŋi uleef naan, mēnji kado uko wi nji nŋalunj, dji kawayeş jibi anyilnunj ajaknunj. »

Uko wi baŋupunj ŋi Yetu

³¹ Yetu akak aji : « Woli nji ŋaŋ kaŋuparunj bkow naan uhinan kawo uunkwo manjoonan ŋi an. ³² Kē alonj aşē aŋup ŋi uko wi naan, dme kē uko wi akŋupunj ŋi nji uwo manjoonan. ³³ Nayil baŋaŋj du *Yowan, kē aŋupan uko unwoonj manjoonan ŋi uko wi naan. ³⁴ Kē nşē wo mēnuma ŋaŋj aŋuparaan, dŋup ŋup haŋ nahilna nabuur.

³⁵ « Yowan abi wo unkaniya unktērunj ajeehan dko, kē nadat ŋwal ŋlonj pwo ŋi bjeehi na mnlilan wi naktiinkunj uko wi aŋupanaŋ. ³⁶ Nji, dka uko unkyuununj uko wi nwoonj apel wi Yowan aŋupanaŋ: iko yi Paapa aŋu'ēnunj pdo, yi nji kadolonj, idiiman kē Paapa ayilnunj. ³⁷ Kē Paapa anyilnunj ul ŋi uleeful aŋup ŋi uko wi naan. Naambaanj katiinka pdiimul, kēme kame jibi anaami. ³⁸ Kē jibi nawoonj naanfiyaar i ayilunj, nadiiman kē naambaanj kamēbanaara uŋup wi nul. ³⁹ Naji najuk Ulibra wi Naşibaŋi bnuura, ŋiki naşal kē ŋi wa di di nakkaanunj ubida wi mnŋo. Kē Ulibra wi Naşibaŋi mēnŋ uŋupunj uko wi ŋaan. ⁴⁰ Kē an naşē wo naanŋal pbi ŋi nji kakaana ubida.

⁴¹ « Mēnkyeenkna mndēm ŋi baŋaŋj. ⁴² Dme an, naanŋal Naşibaŋi na manjoonan. ⁴³ Dbi ŋi katim ki Paapa, kē naanyeenkēn ; alonj abile bdidi'ul, nayeenkā. ⁴⁴ Hum di di nahilunj kafiyaarēn, an nanjaan nadēman ŋleefan kaşē wo naanji nala mndēm mi Naşibaŋi anwoonj aloolan? ⁴⁵ Nawutan kaşal kaji dlunj kakeeşaraan du Paapa. Moyit i nahaŋunj akkeeşaaranaŋ. ⁴⁶ Woli nafiyaar lah *Moyit, nakak kafiyaarēn, ŋiki apiit piit uko wi naan. ⁴⁷ Bē woli naanfiyaar uko wi apiitunj, hum di di nakfiyaarunj uko wi nji kaŋupunj? »

6

*Pntuk pweek pi Yetu ade de'anunj
(Maci 14.13-21; Markut 6.30-44;*

Luk 9.10-17)

¹ Wi iko yan iṭepun, Yetu amuur *bdék bi Galilay (bul bi bajaan bado kak bdék bi Tiberiyad).

² Bañaan batum bawo ṭi pṭasa wi bawinun iko iñoṅarënaan yi akdolun ṭi bamaakal. ³ Aya apaya du pnkun aṭo da na baṭaṣarul. ⁴ Ufettu wi bayuday wi bajaan bado *Ufettu wi Mbuur uñoṅ wal mënṭ.

⁵ Yetu akat kës, awin bañaan batum kē bakbi du a, aṣē ji na Filip : « Ṭun di di ṅkyaan kanugna ipoom kawul bañaan biki bti bade? »

⁶ Aṭup haṅ katenna Filip, ṭiki ul ṭi uleeful ame uko wi akdolun. ⁷ Filip ateema aji : « Baluk bi kli bakreṅ baandoo kës pa ñaan andoli ayeenk bndun. »

⁸ Andre, naṭaṣarul alon anwoon abuk aṣin Fimon Piyeer aji na a :

⁹ « Napoṭ alon awo ṭi na ipoom* kañeen na ṅṭëb ṅṭëb ; iko mënṭ ikës uko ulon pa bañaan biki bti i? »

¹⁰ Kē Yetu aṣē ji na baka : « Nadolan bañaan baṭo bnuura. » Pjaagal patum ṭi dko mënṭ, kē bañaan baṭoo. Biinṭ bawo uko ji iñeen-week nyaas iñeen-kañeen (5000). ¹¹ Yetu ajej ipoom, abeeb Naṣibaṭi aṣē faaṣ ya bañaan abot ado haṅ kak na ṅṭëb. Ñaan andoli aji yeenk uko wi akdeṅ.

¹² Wi badeṅ bti ayok, kē aṣē ji na baṭaṣarul : « Naṅonkaan iko indukiin, nin uko ulon uwut katoka. »

¹³ Baṅonkan iko bti indukiin, kē itum kkaar iñeen na ktëb. Iko mënṭ bti ipëna ṭi ipoom kañeen yun.

¹⁴ Wi bañaan bawinun uko uñoṅarënaan wi adolon, aṣē ji : « Na manjoonan i awoon *Naṭupar Naṣibaṭi anwoon i pbi ṭi mboṣ. »

¹⁵ Wal mënṭ kē Yetu aṣē yikrën kē baṅal kamoba kadola awo naṣih, aṣē ṭi aya agaag du pnkun.

*Yetu apoṣ ṭi bdék
(Maci 14.13; Markut 6.45-52)*

¹⁶ Wi utaakal ubanun, baṭaṣar Yetu baya bdék, ¹⁷ bapaya ṭi bṭeem, atool pya du plut du Kapernawum. Unuur udo bi yob yob, kē Yetu akak awo aando bi du baka. ¹⁸ Baya aban ṭun kē ukék uṣē unaṭa, kē bdék baṭuunki. ¹⁹ Wi bapaatun uko ji ṅkilometër kañeen kēme paaj, aṣē win Yetu kē akpoṣ ṭi meel duuṭ abi du bṭeem bi bawoon, balënk wal mënṭ. ²⁰ Kē aṣē ji na baka : « Nji a, nawutan kalënk. » ²¹ Baṅal pdo apaya ṭi bṭeem, aṣē kur aban du pkay.

*Yetu, pde panjaan pawul ubida
(Natenan ṭi Maci 14.34-36;
Markut 6.53-56)*

²² Na nfa, pntuk pi bañaan panwoon du bdék umban wundu paleṣ kē bṭeem bloolan bawohan da takal abot ame kē Yetu aampaya ṭi bṭeem na baṭaṣarul, bukal ṭañ bayaan. ²³ Kē wal mënṭ kak, iṭeem ilon kē iṣē bi du dko di bañaan babin adeena ipoom wi Yetu Ajugun abeebun Naṣibaṭi. ²⁴ Wi bañaan bawinun kē Yetu aanwo da, baṭaṣarul kak kē baanwo da, bapaya ṭi iṭeem aya praba du Kapernawum.

²⁵ Wi bayaan awina du plut aṣē ji na a : « Najukan, lum di di ibanun ṭi ba? »

²⁶ Kē Yetu ateem baka aji : « Na manjoonan dṭupan, mënṭ pdo na pyikrën iko iñoṅarënaan yi nawinun pakaan kē nakla'ën, nala'ën la ṭiki nade ipoom ayok. ²⁷ Nawutan kado kalemp pa pde pankmbaan, nadoon kalemp pa pde panjaan pawul ubida wi mṅṭo, pi *Abuk Ñiinṭ aklun kawulan. Naṣibaṭi Aṣin adiimanan bnuura kē ul awoona du a. »

²⁸ Wal mënṭ kē baṣē hepara aji : « we wi ṅwoon kado kado, kahilna kawo ṭi uko wi Naṣibaṭi anjalun? »

* 6:9 Ipoom mënṭ bado ya na uko unnaamun na maaj ; yul iyojunun preeṣ ṭi ipoom bti.

29 Kë Yetu ateem baka aji : « Pdo uko wi Naşibaţi aŋaluŋ pawo pfiyaar űaaŋ i ayiluŋ. »

30 Wi wi başaaŋ aji na a : « Dolan uko unkyuujun kē űwo i kafiyaaru. We wi ibaaŋ ado? 31 Bateem nja bade uko wi bajaan bado “Mana” du *pndiiş, jibi upiitaniin űi Ulibra wi Naşibaţi aji : “Awul baka kē bade pde panwoonun baţi.”³² »

32 Kë Yetu aşē teem baka aji : « Na manjoonan dűupan, *Moyit aanwulan pde panwoonun baţi, Paapa akwulanaŋ pde panwoonun baţi na manjoonan. 33 Pde pi Naşibaţi pawo anwalnaaniin baţi abot awul umundu ubida. »

34 Kë başē ji na a : « Naweeek, wulun pde mēnt unuor unwoon. »

35 Kë aji na baka : « Nji, dwoon pde panjaan pawul ubida. űaaŋ ankmbiin űi nji, nin ubon uunkak ade'a, kē űaaŋ anfiyaarnun, nin udaan uunkak aűija. 36 Kē nşē űupan, nawinēn aşē wo naanfiyaarēn. 37 Kē baűaaŋ bti biki Paapa akwulun balun kabi űi nji, kē űaaŋ ankmbiin űi nji, nin mēnkdooka. 38 Mēnwalnaana du baţi pa pdo uko unliilun, dbi bi pdo uko wi anyilun aŋaluŋ ndo. 39 Kē uko wi anyilun aŋaluŋ, uwo nwut kaneemandēn nin aloŋ űi biki awulun, nşē naűan baka űi pkeű űi unuor ubaaűsaani. 40 Uko wi Paapa aŋaluŋ wii wi : űaaŋ andekuŋ kēş űi nji Abukul abot afiyaaraan aka ubida wi mnűo, nşē naűana űi unuor ubaaűsaani. »

41 Wi ajakuŋ haŋ, kē bayuday baloŋ banwoon da başē űur űuran űiki aji ul awoon pde panwoonun baţi. 42 Bawo űi pűiini aji : « I mēnt, aanwo Yetu abuk Yotef i? Nme aşin na anin bnuura. Hum di ahiniin hēnkuŋ kaji awoona baţi ba? »

43 Kë Yetu aşē teem baka aji : « Naűaűaan pdo kaŋur űuran. 44 Nin aloŋ aanhılan pbi űi nji

bē mēnt Paapa anyilun aűijuluŋ, kē nji nşē luŋ kanaűana űi unuor ubaaűsaani. 45 *Naűupar Naşibaţi apiit aji : “Naşibaţi aluŋ kajukan baka bukal bti.”⁴⁶ űaaŋ anktiinkun Paapa abot amēban pjukan pi nul, abi du nji. 46 Nin űaaŋ aambaan kawin Naşibaţi Paapa bē mēnt anwoonun du a ; ul űaű awinun Aşin. 47 Dűupan na manjoonan, űaaŋ anfiyaarnun aka ubida wi mnűo. 48 Nji dwoon pde panjaan pawul ubida. 49 Başinan bade pde pi bajaan bado Mana du pndiiş abaa keűa keű. 50 Kē pde panwoonun baţi, pi űaaŋ akdeēŋ kaşē kawo aankeű paşē wo pii pi. 51 Nji dwoon pde panwoon na ubida, panwalnaaniin baţi. Woli űaaŋ ade pde mēnt, aka ubida wi mnűo. Pde mēnt pawoon uleef naan wi nji kalun kawul, umundu ukaana ubida. »

52 Bayuday baloŋ bawo wal mēnt űi plaűar aji : « Hum di di ahilun kawulun uleeful űde? »

53 Kë Yetu aşē ji na baka : « Na manjoonan dűupan, woli naande uleef wi *Abuk űiint akuű awo naandaan pűaakul, naankwo na ubida. 54 űaaŋ ankdeēŋ uleef naan kakuű kadaan pűaak pi naan aka ubida wi mnűo, nşē naűana űi pkeű űi unuor ubaaűsaani. 55 Uleef naan uwo pde na manjoonan, kē pűaak pi naan pawo poot na manjoonan. 56 űaaŋ ankdeēŋ uleef naan kakuű kadaan pűaak pi naan amēbandēn na nji mbot nwo na a. 57 Paapa anwoon ukumpēş wi ubida ayilun kē mbot akaana ubida űi a. Hēnk di di űaaŋ ankde'ēnuŋ aktēpnun űi nji kaka ubida. 58 Pde panwoonun baţi pii pi ; paanwo ji pi başinan babin ade abaa keűa keű. űaaŋ ankdeēŋ pde pi alun kaka ubida wi mnűo. »

59 Yetu aűup uko waŋ wi

akjukanuŋ du *katoh kañehanaani du Kapernawum.

⁶⁰ Baťaşar Yetu batum, wi batiinkuŋ uŋup waŋ, aşë ji : « Uŋup wi udiŋi! Ńaaŋ aanhilar ptiink wa? »

⁶¹ Yetu, ame ŋi uleeful kë baťaşaruŋ bawo ŋi pŋur nŋuran ŋi uko wi aŋupun aşë ji na baka : « Uko waŋ udolan naŋaŋan pfiyaar i? ⁶² Kë woli nalun awin *Abuk Ńiint kë akpaya pkak du baŋi bi awoonun, nabaa do hum? ⁶³ Uhaaş wi Naşibaŋi ujaan uwul ubida, ŋaan najën aanwo nin ukoolan. Nŋup ŋi nji nŋupanaŋ ŋado Uhaaş wi Naşibaŋi na ubida ŋabi ŋi an. ⁶⁴ Kë uşë ka ŋi an baŋaan baloŋ banwoon baanfyaarën. » Yetu ado bi meha me du ujuni banwoon baankfiyaara abot ame anklun kawaapa. ⁶⁵ Aji na baka kak : « Uko waŋ ukaan kë njakan nin ŋaan aanhil kabi du nji bë mënŋ Paapa aŋenuluŋ uko mënŋ. »

⁶⁶ ŋi wal mënŋ kë baťaşar Yetu batum başë deka kafet, baankak aŋaşa. ⁶⁷ Kë aşë ji na baťaşaruŋ iŋeen na batëb : « An kak naya kadukën i? »

⁶⁸ Timoŋ Piyeer ateema aji na a : « Ajugun kabaa kaya du in ba? Iwoon na nŋup njanjaan ŋawul ubida wi mnŋo. ⁶⁹ Nfiyaaru abot ame kë iwi iwoon ŋaan nayimanaan i Naşibaŋi ayilun. »

⁷⁰ Kë Yetu aşë ji na baka : « Mënŋ nji ddatanaŋ an baťaşar naan iŋeen na batëb i? Kë aloŋ ŋi an aşë wo unŋaayi. » ⁷¹ Aŋiiniyaan wal mënŋ Yuda abuk Timoŋ Itkariyot, anwoon aloŋ ŋi baťaşaruŋ iŋeen na batëb, aşë lun kawaapa.

7

Yetu du Ufettu wi iloona

¹ Wi iko yan iŋëpun, Yetu awo ŋi pŋaay na utaak wi Galilay, aanŋal pdo kaŋaay na utaak wi Yuda ŋiki bala pfiŋa. ² Ufettu wi *bayuday wi bajaan bado *ufettu wi iloona uŋog

wal mënŋ. ³ Kë baťa'ul başë ji na a : « Wutan kaduka ŋi, yaan Yuda baťaşaruŋ bahilar kak bawin iko yi ijaan kdo. ⁴ Ńaan aanji mena woli aŋal iko yi akdoluŋ iwinana. Jibi ikdoluŋ iko yan, pënan iwinana ŋi baŋaan. » ⁵ Baŋiini han ŋiki baanfyaara.

⁶ Kë Yetu aşë ji na baka : « Wal wi naan uundo bi ban, kë ŋwal bti ŋaşë nuura pa an, nado uko wi nanaluŋ. ⁷ Baŋaan biki umundu baanhilar ppokan, kë nji başë pokën ŋiki dji kaŋup kaji iko yi bakdoluŋ iwuŋi. ⁸ An, nayaan ufettu, nji mënky, ŋiki wal wi naan uundo bi ban. »

⁹ Wi ajakuŋ han aşë duka du Galilay. ¹⁰ Kë wi baťa'ul bayaan du ufettu, kë aşë naŋa aya da bë nin ŋaan aamnee. ¹¹ Baweek biki bayuday bawo ŋi pla'a ŋi wal wi ufettu aşë ji : « Awo tuŋ ba? » ¹² ŋi pntuk pi baŋaan pambiin ufettu bhoopaŋer batum maakan ŋi uko wi nul. Balon baji baji awo ŋaan nado bnuura, balon kaji aji fël baŋaan. ¹³ Kë nin aloŋ kakşa aşë wo aanŋiiniyaan uko wi nul kë baŋaan batee, ŋiki baŋi baweek biki baka.

¹⁴ Baŋaan baya ado ban ŋi ptoof pi kanëm ki ufettu, kë Yetu aşë ya du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi awo ŋi pjukan. ¹⁵ Bayuday baŋonar aşë hepar aji : « Hum di di ameen iko yi bë aanjuki? »

¹⁶ Kë Yetu aşë teem baka aji : « Pjukan pi naan paampenna ŋi nji, pawoona du anyilun. ¹⁷ Woli ŋaan aŋal pdo uko wi Naşibaŋi aŋaluŋ, ayikrën me pjukan pi naan pawoona du a, keme uko wi nji kaŋupun uwoona ŋi nji ŋaŋ. ¹⁸ Woli uwoona ŋi nji nawin kë dla la mndëm mi uleef naan, kë woli dla mndëm mi anyilun, kawo ŋaan i manjoonan, anwoon natool. ¹⁹ *Moyit aanwulan *Bgah i? Kë nin aloŋ ŋi an aşë wo aanji do uko bti wi bajakuŋ. We ukaan kë nakdo na pfiŋën ba? »

²⁰ Kë bañaan başë teema aji : « Iwo na untaayi. In aklaan pfiņu ba? »

²¹ Kë Yetu atem baka aji : « Ddola mlagre mlolan, kë naşë ñonjar. ²² Moyit aţu'an pwala katëmp kë paşë wo paanwoona du a, pa-woona du bateem nja, kë naşë ji nawalan ñaan katëmp ti unuur wi pnoorfën. ²³ Hënkun, naji nawalan ñaan katëmp ti unuur wi pnoorfën kë unwo uko wi Bgah bi Moyit baneenanuņ. Kë hum di di nahilanuņ kadeebaţëraan tiki djeban ñaan bti ti unuur wi pnoorfën? ²⁴ Nawutan kado kawayëş jibi nawinaruņ uko, nadoon kawayëş na manjoonan. »

Yetu awoha Krittı ?

²⁵ Wal mënt bañaan baloņ biki Yerutalem bawo ti phepar aji : « Mënt i i baklaan pfiņi? ²⁶ Kë aşë wo awi, aţup ti kadun ki bañaan, baan-jaka nin uko uloņ. Om baweek biki nja başal aji awo *Krittı na manjoonan? ²⁷ Kë un nşë me dko di ñaan i awoonuņ ; woli Krittı abi, nin aloņ aankme dko di awoonuņ. »

²⁸ Kë Yetu, anhumuņ du *Katoth Kaweek ki Naşibaţi aşë huuran aji : « Najı name'en abot ame dko di nwoonuņ. Nji mëmbi bi bdidi naan, anwoon manjoonan ayilnuņ. Naamme'a, ²⁹ kë nji nşë me'a tiki dwoona du a, kë ul ayilnuņ. »

³⁰ Bado na pmoba wal mënt, kë nin aloņ aşë wo aambana ban tiki wal wi nul uundobi ban.

³¹ Kë ti bañaan banwoon da, baţum bafiyaar Yetu aşë tiini aji : « Woli *Krittı aluņ abi, adola iko iññonjarënuņ impeli yi i akdolun i? » ³² Bafaritay batiink kë bañaan bakņur nuran uko mënt ti Yetu, kë baţenjan baweek na bafaritay başë yil bayeņ bamoba.

³³ Kë Yetu aşë ji : « Dwo na an nwal nntiinku kak, kaşë kakak du anyilnuņ. ³⁴ Naluņ kado kala'en bë naankwinën ; kë dko di nji kawoon, naankhil pbi da. »

³⁵ Bayuday bahepar ti ptoof pi baka aji : « Ţuņ di di akyaan kë nënkwinä? Aya du bayit nja ban-wayşëruņ du banwoon baanwo bayuday kaşë kajukan banwoon baanwo bayuday i? ³⁶ We wi aņaluņ pţup hënk wi ajakuņ: "Naluņ kado kala'en bë naankwinën ; kë dko di nji kawoon naankhil pbi da." »

Meel manjaan manwul ubida

³⁷ Ţi unuur ubaañşaaani unwoon unuur uweek wi ufettu, Yetu anaţ aşë huuran aji : « Woli udaan uţij ñaan, abiin ti nji, ñaan anfiyaarnuņ, ³⁸ adaanan. *Ulibra wi Naşibaţi uji : "Meel mntum manjaan manwul ubida manluņ kado kapëna ti a ji ukumpëş." »

³⁹ Yetu aţiniyaan tiiniyaan wal mënt Uhaaş wi Naşibaţi wi banfiyaaruluņ bawoon biki kabi kayeenk. Naşibaţi aandobi wul Uhaaşul wal mënt tiki aando bi dëman Yetu.

Blaţar ti uko wi Yetu

⁴⁰ Bañaan baloņ ti pntuk, wi batiinkuņ uko wi Yetu ajakuņ aşë ji : « Na manjoonan ñaan i awoon *Naţupar Naşibaţi! » ⁴¹ Baloņ baĵi : « Awo *Krittı! » Kë baloņ bakĵi : « Krittı awo i kapëna *Galilay i? ⁴² Baampiit ti *Ulibra wi Naşibaţi aji Krittı awo i pntaali pi *Dayit kapëna Betleyem ubeeka wi Dayit i? »

⁴³ Wal mënt kë bañaan başë wo ti plaţar ti uko wi Yetu. ⁴⁴ Baloņ ti baka baņal pmoba, kë nin aloņ aşë wo aampafa paf kañen.

⁴⁵ Bayeņ bakak du baţenjan baweek na bafaritay, kë bukuņ başë hepar baka uko unkayi kë baantĵi Yetu.

⁴⁶ Kë bateem baka aji : « Nin ñaan aambaan kaţiniyaara ji a. »

⁴⁷ Kë bafaritay başë ji na baka : « Naņal kaĵi aguuran an kak? ⁴⁸ Aloņ ti baweek biki nja këme ti bafaritay afiyaara i? ⁴⁹ Kë pntuk pi bañaan

panktaşulun paşë wo paamme *Bgah bi Moyit, pafëpanaa. »

⁵⁰ Wal mënţ kë alon ţi bafaritay i katim kawoon Nikodem ambiin aya du Yetu aşë ji na baka : ⁵¹ « Bgah bi nja badinan baji ñaan aduknaana bë baandun atiinka kame uko wi adolon i? »

⁵² Kë bateema aji : « Iwi kak iwo i Galilay i? Tenan bnuura, iwin kë mënţ du Galilay di di *Naţupar Naşibaţi akpënnun. » [⁵³ Kë başë ţiis andoli du katohul.]

8

Yetu na ñaaf anjubanun pjuban pi piint

[¹ Kë Yetu aşë ya du Pnkun pi Mnoliwera*. ² Na nfa kub kë aşë kak du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, kë bañaan bti bakbi'a bi du a. Aţo, aşë jun pjukan baka. ³ Kë *bajukan Bgah na *bafaritay başë ţija ñaaf alon i bamobun kë akpiint na ñiint anwoon aanwo ayinul. Babi anaţana ţi ptoof pi bañaan, ⁴ aşë ji na Yetu : « Najukan, bamob ñaaf i kë akpiint na ñiint anwoon aanwo ayinul. ⁵ Kë *Moyit aşë ji na nja ţi *Bgah aji baaf mënţ bawo katap baka mñlaak badoo bakaţ. Kë iwi, we wi işalon ţi uko mënţ? » ⁶ Baţiini ţiini han kaţaawanaana, kahilna kaka uko wi baktaparuli bţup.

Kë Yetu aşë juţ apiit ţi mboş na pkoñ. ⁷ Jibi bakheparaarulun hepar, kë Yetu aşë het aji na baka : « Anwoon aambaan kajubanaara ţi an, atapana plaak uteek. » ⁸ Wi ajakun han aşë kakajuţ apiit ţi mboş.

⁹ Wi bañaan bukun baţiinkun uţup wan bajun abuyëşana aloolan aloolan, ajunna bantohi. Yetu kë aduka aloolan na ñaaf ţań, kë anaţ ţi kadunul. ¹⁰ Yetu aheth wal mënţ

aşë ji na a : « Banţjiin ţi bawo ţun ba? Nin alon aanji iwo i kakaţ? »

¹¹ Kë ateem aji : « Nin alon Naweek. »

Kë Yetu akak aji na a : « Nji kak, mënki kë iwo i kakaţ. Yaan na bgahu, işë iţañan pjuban. »]

Yetu bjeehi bi umundu

¹² Yetu akak aţiini na bañaan aji na baka : « Nji, dwoon bjeehi bi umundu, ñaan anktaşnun, aankdo kapoş ţi bdëm, aka bjeehi banjaan bawul ubida. »

¹³ Kë bafaritay başë ji na a : « Iwi, iji kţupar uleefu, nñhinnan kadinan kë uko wi iktupun uwo manjoonan. »

¹⁴ Kë Yetu aşë teem baka aji : « Woli ddoo ţupar uleef naan, uko wi nji kaţupun ujoonani, nji dme dko di nwoonun abot ame di nji kayaan, kë an naşë wo naamme dko di nwoonun na di nji kayaan. ¹⁵ An, naji nawayëş ji bañaan bajen, nji, mënji kawayëş nin ñaan. ¹⁶ Kë woli dbi wo i kawayëş, pwayëş pi naan paji pajoonan, ţiki mënţ nji ţañ nji kawayëşun, Paapa anyilnun awo na nji.

¹⁷ « Bapiit ţi *Ulibra wi Bgah bi nan aji banuma bañaan batëb kadi-imanaan kë uko unţupun ujoonani. ¹⁸ Nji dţupar uleef naan, kë Paapa anyilnun abot aji ţuparaan. »

¹⁹ Bahepara wal mënţ aji : « Şaaş awo ţun ba? »

Kë ateem baka aji : « Naamme'en abot awo naamme Paapa! Woli name'en lah, name kak Paapa. » ²⁰ Yetu aţiini han wi akjukanun bañaan du dko di *Katoh Kaweek ki Naşibaţi di bajaan bawatna itaka. Kë nin alon aammoba, ţiki wal wi nul uundobi ban.

²¹ Yetu akak aji na baka : « Dya, kë naşë lun kado kala'en, nalun kakaţ na ipekadu yi nan. Naanhil pya dko di nji kayaan. »

* 8:1 Pnkun pi Mnoliwera : "Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives."

22 Kë başë ji wal mënŋ: « Wom aŋal ŋal kafin uleeful wi ajakuŋ dko di akyaan ŋenhil kaya da. »

23 Kë Yetu ašë ji na baka : « An nawo biki mboš, kë nji nšë wo i baŋi. Nawo biki umundu wi, nji kë nšë wo mënwo i wa. 24 Uko waŋ ukaan kë nji na an, nakeŋ na ipekadu yi nan. Dŋupan, woli naanfiyaar kë nji dwoon, Anwoon*, nakeŋ na ipekadu yi nan. »

25 Kë başë hepara aji : « Iwo in ba? »

Kë atem baka aji : « Dwo ŋaan i nji kajakanan undiimaan aji dwoon†. 26 Dka iko itum yi pŋup ŋi an inkŋuun nji naduknaanaa. Uko wi njaan kaŋup baŋaan dŋiinkna wa du anyilnuŋ, ul anwoon ŋaan i manjoonan. »

27 Baanyikrën wal mënŋ kë aŋiiniyaan ŋiiniyaan Ašin. 28 Akak aji na baka : « Woli nalun adeen *Abuk Ŋiintŋ, našë me kë nji dwoon anwoon abot awo mënji kado nin uko ulon bđidi naan, dji kaŋup uko wi Paapa ajukanaanun. 29 Kë anyilnuŋ abot awo na nji, aanwutën kë nwo aloolan. Dji kado uko wi aŋaluŋ unuun unjintŋ. » 30 Wi Yetu aŋŋupun haŋ kë baŋaan batum başë fiyaara.

Banwoon babak Abraham na manjoonan

31 Yetu aji na *bayuday banjakun bafiyaara : « Woli namëban uko wi nŋupanaŋ bnuura, nawo baŋašar naan na manjoonan. 32 Naluŋ kame manjoonan, manjoonan mënŋ manklun kabuuranan. »

33 Kë bateema aji : « Ŋwo biki pntaali pi *Abraham, kë nin ŋaan aambaan kajuuknŋtënun. Hum di di ihilun kaji ŋluŋ kabuur? »

34 Kë ašë teem baka aji : « Dŋupan na manjoonan, ŋaan anjaan ado buŋaan, pekadu daji dakakana awo nalempar da kabot kajuuknŋtëna.

35 Nalemp aanji wo ŋi katoh te mnŋo, abuk ka ajaan awo da te mnŋo. 36 Woli Abuk Našibaŋi aburanan, nabuur na manjoonan. 37 Dme kë nawo biki pntaali pi *Abraham, kë našë la pŋinën, ŋiki nŋup ŋi naan ŋaanhil pban du iŋëban. 38 Dji kaŋup uko wi nwinun du Paapa, kë an nakdo uko wi natiinknuŋ du ašinan. »

39 Kë başë teema aji : « Abraham awoon ašinanun. »

Kë aji na baka : « Woli nawo lah babak Abraham, nado kado iko yi ajaan ado. 40 Hënkuŋ kë našë ŋal pŋinën nji nwoon ŋaan anŋŋupanaŋ manjoonan mi ntiinknuŋ du Našibaŋi, Abraham aando haŋ. 41 Kë an, našë ji nado iko yi ašinan akdolun. »

Kë baji na a : « Un, aninun aanwo naŋuunk, ašinan awoha aloolan : Našibaŋi a. »

42 Kë atem aji : « Woli Našibaŋi awoon lah ašinan, naŋalën ŋiki dwoona du a abi, mëmbi bi bđidi naan, ul ayilnuŋ. 43 We ukaan kë naanji nate nŋup ŋi naan ba? Naanhil hil pŋiink uko wi nŋupanaŋ. 44 Nawo babak *Untaayi Uweek kë iko yi ašinan aŋaluŋ yi yi najaan naŋal kado kado. Du ujuni adobi woho wo nafiŋ baŋaan, nin aanji ŋup manjoonan, ŋiki manjoonan maanwo ŋi a. Woli aŋilan aji do uko wi awoon, ŋiki awo naŋilan abot awo ašin baŋilan. 45 Nji dji kaŋupan manjoonan ukaan naanfiyaarën. 46 Ahoŋ ŋi an ahilanun hilan kadiiman kë dŋubani? Kë woli dŋup manjoonan, we ukaan kë naanfiyarën ba? 47 Ŋaan anwoon i Našibaŋi aji tiink nŋup ŋi nul ; naanji natiink ŋa, ŋiki naanwo biki Našibaŋi. »

48 Kë *bayuday başë teem Yetu aji : « Nënfaŋun i, wi njakuŋ aji iwo i utaak wi *Tamariya akuŋ aji iwo na untaayi i? »

* 8:24 Natenan ŋi Ppën 3.14-15. † 8:25 Balon bapiit aji : « We ukaan kë nwo i kado kaŋiimi na an. »

49 Kë atëem baka aji : « Mënwo na untaayi, dji kadëman Paapa, kë an naşë la pkowandënën. 50 Mënkla mndëm pa uleef naan, alon aklaaŋ ma pa nji, ul akluŋ kayuuj uko wi ñaaŋ andoli awoon na manjoonan. 51 Dɔupan na manjoonan, woli ñaaŋ amëban uɔup wi naan nin aankkeɔ. »

52 Kë *bayuday başë ji na a : « Nyikrën hënkuŋ na manjoonan kë iwo na untaayi. *Abraham aketi, kë *baɔupar Naşibaɔi bakak aketi, kë işë ji : “Woli ñaaŋ amëban uɔup wi naan, aankkeɔ nin.” 53 Idëm apel Abraham aşin nja ankeɔun i na baɔupar Naşibaɔi bankaŋ aketi? İşal aji iwo in ba? »

54 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Woli ddëman dëman lah bkow naan nji ɔi uleef naan, mndëm mi naan maankwo nin ukoolan. Paapa akdëmanaanaun, ul i najaŋ naɔiiniyaan kaji awo Naşibaɔi inan, 55 aşë wo naamme'a. Nji, kë nşë me'a. Woli dji lah mëmme'a kawo naɔilan ji an. Kë nşë me'a abot amëban uɔup wi nul. 56 Abraham aşinan alilan maakan wi aşaluŋ kë aluŋ kawin unuur wi naan. Awin wa aşë wo ɔi mnlilan. »

57 Kë bayuday başë ji na a wal mënt: « İindo ka ka nşubal iñeen kañeen aşë ji iwi iwinuŋ Abraham! »

58 Kë aji na baka : « Dɔupan na manjoonan, ji Abraham abi ado kawo, nji dwoo. »

59 Bajej wal mënt mnlak katapa, kë aşë mena apën ɔi *Katoh Kaweek ki Naşibaɔi.

9

Pjeb pi nakuul i kabuka

1 Yetu awo ɔi bgah aşë win ñiint alon ambukiin awo nakuul. 2 Kë baɔaşarul başë hepara aji : « Najukan, we ukaŋ kë ñiint i abuka awo nakuul ba? In ajubanun ba? Ul a këme bajugul? »

3 Kë Yetu atëem aji : « Mënt pjoban pi nul pa këme pi bajugul, uko mënt uwo wo, iko inuura yi Naşibaɔi ajaŋ ado ihilna iwinana ɔi a. 4 Wi unuur uhumuŋ, njo w i kado ulemp wi anyilnuŋ, utejan ubi wi nin ñaaŋ awoon aankhil ulemp. 5 Jibi nhu-muŋ ɔi umundu, dwo bjeehi bi wa. »

6 Wi Yetu ajakuŋ haŋ, aşë tëfjër mboş anag akër ɔi kës ki nakuul, 7 aşë ji na a : « Yaan iñowa du dko di meel di badoluŋ du Tilowe. » (Tilowe dawoon nayili.) Kë nakuul ayaa, aya añowa, aşë wugşa, abi kawin win bnuura.

8 Bakiñul na bañaŋ banjonun kawina kë aji ñehan baji wal mënt: « Mënt i ajaŋ aɔo bñehan du i? »

9 Balon baji : « Ul a. »

Kë balon baji : « Mënt ul a, anaama naam. »

Ul i kës ji : « Nji a. »

10 Kë başë hepara aji : « İdo do hum adoo kak awin ba? »

11 Kë atëem aji : « Ñiint i bajaŋ bado Yetu añowanun mboş na işuuj akërën ɔi kës aşë ji na nji nya nñowa du Tilowe, kë nya añowa, aşë bi kawin win. »

12 Kë başë ji na a : « Ñiint mënt awo ɔun? »

Kë atëem aji : « Mëmmee. »

13 Bajej wal mënt ñiint añooɔ du *bafaritay. 14 Kë unuur wi Yetu aşaaŋ añowan mboş na işuuj ajebanaan nakuul kë uşë wo *unuur wi pnoorfën wi bayuday. 15 Uko waŋ ukaŋ kë bafaritay bahepar ñiint uko wi adoluŋ adoo win hënkuŋ. Kë atëem aji : « Akërën mboş ɔi kës, kë nya añowa abi kawin win. »

16 Bafaritay balon kë başë ji : « Ñaaŋ andoluŋ uko wi aanwo i Naşibaɔi ɔiki aanji ɔaş uko wi bgah bajakuŋ ɔi uko wi unuur wi pnoorfën. »

Kë balon baji : « Hum di di ñaaŋ nado buñaan ahilanun kado iko iñonarënaan mënt. » Baankak

atiinkar wal mēnt. ¹⁷ Wi wi bašaan aji kak na nakuul i bajebanuj: « Kē iwi, we wi iŝaluj aji awoo, wi adoluj kē ikak awin? »

Kē aji na baka : « Awo *Naŝupar Naŝibaŝi. »

¹⁸ Baanfijaar kē abi wo nakuul ašē win hēnkuj. Uko waŋ ukaan kē badu bajugul. ¹⁹ Bahepar baka aji : « I awo abukan i? Ujoonan kē abuka buka awo nakuul i? Hum di di ahilanuj keeri awin? »

²⁰ Kē bajugul bateem aji : « Njme kē awo abukun, akuŋ ame kē abuka buka awo nakuul. ²¹ Kē jibi adoli ado win hēnkuj, na anjebanuluj, njēmmee. Naheparēna, awo naweek, aŝupan bdiidi'ul. »

²² Bajugul baŝiini haŋ ŝiki baŝi baweek biki baka, bantiinkaruŋ aji badook űaan ankjakuj kaji Yetu awoonj *Kriŝtu, ŝi *katoŝ kaűehanaani. ²³ Uko waŋ ukaan kē bajugul baji : « Awo naweek, naheparēna. »

²⁴ Bafaritay bakak adu űiintj ambiinj awo nakuul aji na a : « Dēmaan Naŝibaŝi, iŝup manjoonan! Un, njme kē űiintj mēntj awo nado buŝaan. »

²⁵ Kē ašē teem baka aji : « Mēmmee awo nado buŝaan, dmeha uko uloolan : dbi wo nakuul, ašē win hēnkuj. »

²⁶ Kē bašē hepara aji : « we wi adoliinj? Hum di di adoluj kē ido kak awin? »

²⁷ Kē ateesem baka aji : « Ddo bi ŝupan kē naandi ptiinkēn. We ukaan kē nakak aŋal katiink? Wom nakak aŋal kakak baŝaŝarul? »

²⁸ Kē bašē jun pkara aji : « Iwi iwoonj naŝaŝar űiintj mēntj ; un, njwo baŝaŝar *Moyit. ²⁹ Un njme kē Naŝibaŝi aŝiini na Moyit ; kē i, njēmmee dko di awoonuj. »

³⁰ Kē ateesem baka aji : « Uko waŋ uűoűarēni : naamme dko di awoonuj, kē ašē dolēn kē nkak awin! ³¹ Njme kē Naŝibaŝi aanji tiink bado buŝaan, kē woli űaan aji dēmana abot ado uko wi aŋaluj aji

tiink uŋ mēntjan. ³² Nin űaan aambaan katiinka kē baji űaan alon ajeban nakuul i kabuka. ³³ Woli űiintj mēntj aanwo lah i Naŝibaŝi, aankhil pdo nin uko ulonj. »

³⁴ Kē bafaritay bašē ji na a : « Ibuka abi wo wo bti ŝi buŝaan ašē ji ijukanun. » Wi wi bašaan adooka kē apēn ŝi katoŝ kaűehanaani.

³⁵ Yetu atiink kē badooka. Aya awina ašē hepara aji : « Ifijaar *Abuk űiintj i? »

³⁶ Kē ateesem aji : « Naweek, in awoonj Abuk űiintj nhilna nfiyaara? »

³⁷ Kē aji na a : « Iwina, ul aktiiniinj na iwi hēnk. »

³⁸ Wal mēntj kē űiintj ašē ji : « Ajugun, dfiyaari » ašē njup adēmana.

³⁹ Yetu akak aji : « Nji dbi bi ŝi mboŝ pa pwayēŝ, banwoonj baankwin bahilna bado kawin, bankwinuj bakak bakuul. »

⁴⁰ Bafaritay balonj banwoonj na a batiink uko wi aŝupuj ašē hepara aji : « Un kak, njwo bakuul i? »

⁴¹ Kē ateesem baka aji : « Woli nawo lah bakuul, baankji naduknaana ; kē jibi najakuj aji nawin, nakeer nthum nduknaana. »

10

Uhoű wi Nayafan na batani bi nul

¹ Yetu akak aŝiini aji : « Na manjoonan dŝupan, űaan anwoonj aaneejna plēman pi kampen ašē lutna umban ulonj awo nakiinj, natal. ² Anneejnunj plēman kē ašē wo nayafan i űkaneel. ³ Nayen aji haabēŝa plēman, űkaneel njabot katiinka, aji du undoli ŝi katim ki wa kapēnan bdig. ⁴ Woli apēnan űkaneel bti njanwoonj nj nul, aji jot nj kadun, nj ašē kaŝaŝa ŝiki njayikrēn pdiim pi nul. ⁵ űkaneel mēntj njankŝaŝ nin űaan nampaŝi, njaji nj aŝep ŝep kaŝi'a ŝiki njanyikrēn pdiimul. » ⁶ Yetu ahoű na baka haŋ kē bašē wo baamme uko wi aŋaluj pŝup baka.

7 Wi wi akaan aṭiini na baka aji : « Na manjoonan, dṭupan nji dwoon plēman pi nkaneel ṅakṭēpnun. 8 Banjotnun kadun bti bawo bakii, na balat, kē nkaneel ṅaanktiink baka. 9 Nji dwo plēman. Woli ṅaan aṭēpna ṭi nji aluṅ kabuur, aluṅ kado kaneer kakak kapēn kašē kaka uko ude. 10 Nakii abi bi ṭaṅ pa pkiij, kafaal, kabot katok tokan. Nji dbi pa baṅaan baka ubida, bakak batum na wa.

11 « Nji dwo nayafan nanuura, anjaan awul ubida wi nul pa nkaneel ṅi ṭul. 12 ṅaan i balukuṅ luk kē abi byafan, anwoon aanwo ajug nkaneel, awinle uṅiij aji ṭi kaduk ṅa, uṅiij kamob ṅloṅ kawayēš batani. 13 Aji do haṅ ṭiki awo ṅaan i balukuṅ luk pa abi alemp, aanji ṭaaf nkaneel. 14 Nji dwo nayafan nanuura, ame nkaneel ṅi naan, kē ṅabot ame'ēn 15 jibi Paapa ame'ēnuṅ kē mbot ame'a. Dwul ubida wi naan pa nkaneel ṅi naan. 16 Dka nkaneel ṅloṅ ṅanwoon ṅaanwo ṭi kampen ki. ṅaṅ mēntṭ kak dwo i kaṭij ṅa, ṅaluṅ katiink pṭiim pi naan. Batani bašē bawo bloodan, nayafan abot awo aloolan. 17 Paapa aṅalēn ṭiki dwul ubida wi naan ; ašē luṅ kayeenk wa. 18 Nin ṅaan aanji yeenkēn ubida, nji ṭi uleef naan djaan kawul wa. Dka mnhina mi pwul wa, kakutṭ kayeenk wa. Uko waṅ wi wi Paapa aṭu'ēnuṅ pdo. »

19 Nṭup ṅi Yetu aṭupun ṅaṭu kē bayuday baankak atiinkar. 20 Batum baji : « Awo na untaayi, ayilaa. We ukaan kē naktiinka ba? »

21 Kē baloṅ baji : « Nṭup ṅi ṅaanwo ṅi ṅaan anwoon na untaayi. Kē untaayi, uhil kahaabēš bakuul kēš i? »

ṅaan i Yetu awoon na manjoonan

22 Ufettu unjaan ulešan unuur wi *Katoh Kaweek ki Našibaṭi kakaan akak ayiman uwo wal mēntṭ du

Yerutalem. Uwo ṭi wal wi ujoṅ, 23 Yetu aṅaay na Katoh Kaweek ki Našibaṭi du dko di bajaan bado Ušaala wi *Falomon. 24 Bayuday babi afooya ašē ji na a : « Ibaa do kanooranun te lum ba? Woli iwo *Krittu, kṭupun baṅaan bti kame. »

25 Kē Yetu ateem baka aji : « Dṭupan kē naanfiyaarēn. Iko yi nji kadoluṅ pa Paapa iyuuṅ kē dwo a ; 26 kē an našē wo naanfiyaarēn ṭiki naanwo nkaneel ṅi naan. 27 Nkaneel ṅi naan ṅaji ṅatiink pṭiim pi naan ; dme ṅa kē ṅabot aji ṅaṭašēn. 28 Dwul ṅa ubida wi mṅṭo, ṅaankkeṭ nin kē nin aloṅ aanktehēn ṅa. 29 Paapa aṅennun iko mēntṭ adēm apel iko bti. Nin aloṅ aanhil kateh uko ulon ṭi iṅen yi nul. 30 Nji na Paapa ṅwo ṅaan aloolan. »

31 Wal mēntṭ kē bayuday bašē kak aṭij mṅlaak pṭapa. 32 Kē ašē ji na baka : « Ddo iko inuura itum kē nawini, iko mēntṭ iwoona du Paapa, kahoṅ ṭi ya kakaan kē naṅal pṭapēn mṅlaak ba? »

33 Kē bašē teema aji : « Mēntṭ uko unuura ukaan kē ṅktapu mṅlaak, ikar kar Našibaṭi ukaan, iwo ṅaan najēn ṭaṅ ašē jeṅ bkowu aṭu Našibaṭi. »

34 Kē Yetu ašē teem baka aji : « Jēm Našibaṭi aji ṭi ulibra wi nul : “Dji : Nawo bašibaṭi?”* 35 ṅme kē ṅaan aanhil plaṭ uko umpiitaniin ṭi Ulibra wi Našibaṭi. Kē wi aduun biki uṭup wi nul ukṭiiniyaanun aji bašibaṭi, 36 we ukaan kē naji dkar Našibaṭi Paapa wi njakuṅ aji dwo Abukul, ṅi i adatuṅ ayil ṭi umundu. 37 Woli mēnkdo iko yi Paapa ajaan ado, nawutan kafiyaarēn. 38 Kē woli ddo ya, woli naando fiyaarēn, nafiyaaran iko yi njaan kado, nahilna nayikrēn uloolan kē Paapa awo ṭi nji, kē nji mbot awo ṭi Paapa. »

39 Bakak ado na pmob Yetu, kē ašē buur baka.

⁴⁰ Akak aya du plut pi bdëk bi Yordan, du dko di *Yowan abiiñ abattaaraan, aṭo da. ⁴¹ Bañaan batum babi du a aji : « Yowan aandiiman nin uko ulonj uñojarënaan, kè uko bti wi aṭupunj ṭi ñiinṭ i usë joonan. » ⁴² Bañaan batum bafiyaara ṭi dko di awoonj mënṭ.

11

Pkeṭ pi Lataar

¹ Ubi ka ñiinṭ alonj ammaakunj i katim kawoonj Lataar. Abi wo du ufëṭ wi Betani ul na Mariya na Marta bawee kul baaṭ. ² Mariya abiiñ ajeëṣ ukëra ulil pṭëkëñ ṭi ihoṭ yi Ajugun abot awent ya na uwel wi nul. Lataar aṭa Mariya mënṭ amaakunj hënk. ³ Baaṭ batëb banṭaarunj bukunj bayil alonj du Yetu, kè aya ji na a : « Nawee k, nanohu i imaganunj amaaki. »

⁴ Wi Yetu atiinkunj uko mënṭ aṣë ji : « Pmaak pi Lataar paankfiṇa, amaak maak bañaan bahilna bawin mndëm mi Naṣibaṭi, na mi Abukul. » ⁵ Yetu amagan bi Marta, Mariya, na Lataar aṭa baka. ⁶ Kè wi aṣaanj atiink pmaak pi Lataar, aṭo dko di awoonj ṅnuur ṅtëb kak, ⁷ abaa ji na baṭaṣarul : « Najoh ṅkak utaak wi Yuda. »

⁸ Kè baṣë teema aji : « Najukan, du ṅnuur ṅanṭëpunj, bayuday banjal katapu mnlaak kafin, kè iṣë ṅal pkak da. »

⁹ Kè aṣë ji na baka : « Kapëna nfa te utaakal ṅwoori ṅaanwo iñeen na ṅtëb i? Ankpoṣun na pnak aanji hubta ṭi uko ulonj ṭiki aji win bjeehi bi umundu wi. ¹⁰ Kè anṣaanj aji poṣ na utejan, aji hubta ṭiki bjeehi baanwo ṭi a. »

¹¹ Wi Yetu aṭupunj baka uko wunj aṣë kak aji : « Lataar nanohun anjoyëṅṭi, kè nṣë ya kahuma. »

¹² Baṭaṣarul kè bateema aji : « Ajugun, jibi aknoyëṅṭunj noyëṅṭ ṭaṇ, akeer ajeb. »

¹³ Yetu aṭiiniyaan uko wi pkeṭ pi Lataar kè baṣë nunj kè aji Lataar anjoyëṅṭ noyëṅṭ. ¹⁴ Kè aṣë jinṭëlëṣ baka bṭup aji na baka « Lataar akëṭi. ¹⁵ Dliilan pa an, wi nwoonj mëmmaar pkeṭ pi nul, nahilna nafiyaarën. Nabiin ṅya du a. »

¹⁶ Kè Toma, i bajaan badu kbet, aṣë ji na baṭaṣar Yetu bandukiinj : « Nabiin kak ṅya, ṅhilna ṅkeṭ na najukan i nja. »

Yetu awoonj pnaṭa ṭi pkeṭ

¹⁷ Wi Yetu abanunj, aṭënk kè udo bi do ṅnuur ṅbaakër wi bamoyunj Lataar. ¹⁸ Ufëṭ wi Betani uunlowiir na Yerutalem, uya pban ṅkilometër ṅwajanṭ ; ¹⁹ kè bayuday batum baṣë bi pwin bi Marta na Mariya na puum pi aṭa baka kabot katëṅṭën baka. ²⁰ Wi Marta atiinkunj kè Yetu aṅogi, aṣë naṭa kaya kayit na a, kè Mariya aṣë duka aṭo du katoh.

²¹ Marta aji na Yetu : « Ajugun, woli iwo lah ṭi, aṭa naan aankkeṭ! ²² Kè nṣë me kè ṭi dko di ṅwoonj di hënkunj, uko bti wi ikñehanunj Naṣibaṭi, awulu wa. »

²³ Kè aji na a : « Aṭa'u anaṭa ṭi pkeṭ. »

²⁴ Kè akak aji na a : « Dme kè ṭi uba umundu, wal wi bañaan bti baknaṭiin ṭi pkeṭ, ul kak anaṭa ṭi pa. »

²⁵ Kè akak aji na a : « Nji dwoonj pnaṭa ṭi pkeṭ, nji kak dwoonj ubida. Anfiyaarnunj, woli adoo keṭ, alunj kaka ubida. ²⁶ Kè ñaanj ankaanj ubida abot afiyaarën nin aankkeṭ. Ifiyaar uko wanj i? »

²⁷ Kè ateema aji : « Aa Ajugun, dfiyaar kè iwoonj *Krittu Abuk Naṣibaṭi, anwoonj i pbi ṭi umundu wi. »

ṅwooni ṅi Yetu

²⁸ Wi Marta aṭiiniinj hanj, aṣë ya du Mariya i baṭaarunj ahoopaṭa aji : « Najukan abii, adu'u. » ²⁹ Wi Mariya atiinkunj uko wanj aṣë naṭa ataran apën aya du Yetu. ³⁰ Kè Yetu aṣë wo aandobi neej du ufëṭ

ahum du dko di ayitiiraanun na Marta. ³¹ Wi bambiin awo ti katoh na Mariya atēntēna bawinulun kē ataran apēn, baṭaṣa anun kē aya nwooni du bhēr.

³² Wi Mariya abanun du dko di Yetu awoon, awina, aṣē jot ti ihoṭul aji na a : « Ajugun, woli iwo lah ti, aṭa naan aankket. »

³³ Yetu awina kē akwooni ul na bañaan bangakandērun na a kē uko mēnt uṣē de'a maakan. ³⁴ Ahepar baka dko di bamoyun Lataar, kē baji na a : « Ajugun ṭaṣun, nya kayuju da. » ³⁵ Kē Yetu aṣē wooni.

³⁶ Bañaan balon kē baṣē ji : « Natenan jibi anjaluli. »

³⁷ Balon ti baka kē baṣē ji : « Ul anjebanun nakuul, aanhil lah kaneenan Lataar akeṭ i? »

Pnaṭa ti pkeṭ pi Lataar

³⁸ Uko mēnt ukak ade Yetu maakan kē aṣē ya du bhēr, bajēl jēl bhēr mēnt ti pnkun, kē plaak padētnun ba. ³⁹ Yetu aji : « Napēnaan plaak. »

Marta naweek Lataar kē aṣē ji na a : « Ajugun, ajun pṭēkēñ, udobi do nnuur nbaakēr ni amoynaani. »

⁴⁰ Kē ateema aji : « Mēnjaku aji woli ifiyaari kwin mndēm mi Naṣibaṭi i? »

⁴¹ Bapēnan plaak, kē Yetu aṣē kat kēṣ du baṭi aji : « Paap, dbeebu wi itiinknun. ⁴² Dme kē nnuur bti iji ktiinkēn, kē nṣē ṭiini han pa bañaan banfooyun bahil bafiyaar kē iwi iylnun. »

⁴³ Wi aṭiiniin han aṣē huuran maakan aji : « Lataar, pēnan! »

⁴⁴ Kē ankeṭun apēn kē ihoṭ na iñen itaayana na ilēmēt, kē bkow ba-boṭan na blaañ. Yetu aji na baka : « Nataayēṣana, naṣē nawuta aya. »

⁴⁵ Bayuday baṭum bambiin du uko Mariya abot awin uko wi Yetu adolon, bafiyaara. ⁴⁶ Balon kē baṣē ya du *bafaritay pṭup baka uko wi

adolon. ⁴⁷ Kē Baṭenjan baweek na bafaritay baṣē duur du uruha wi baka aṣē ji : « we wi nbaan ado ba? Niint i aji do iko iñonarēnaan itum. ⁴⁸ Woli nṭwuta kē akdo iko yi akdolon yi, bañaan bti kafiyaara, baromeṭ bati tok dko dyimanaan di nun na utaak wi nja. »

⁴⁹ Alon ti baka i katim kawoon Kayif anwoon uṣubal mēnt naṣih i baṭenjan aji na baka : « Naamme nin uko ulon! ⁵⁰ Naanwin kē uko mēnt uwo unuura pa an i? Nāan aloolan akeṭar bañaan bti. Hēnk baṣē bawut pṭok utaak bti. » ⁵¹ Uko wi Kayif akṭupun uumpēna ti a ; kē jibi awoon uṣubal mēnt naṣih i baṭenjan, aṭup ji Naṭupar Naṣibaṭi kē Yetu akeṭar bayuday bti. ⁵² Mēnt pa bukal ṭañ baka, ma pyitrēn babuk Naṣibaṭi bti banwayṣerun bawo baloolan.

⁵³ Unuur mēnt wi wi baweek biki bayuday bajunun pla pfiñ Yetu. ⁵⁴ Ukaan kē aṭañan pdo kaya kabi ti pṭoof pi bayuday. Aya du utaak ulon uññogun *pndiṣ du ubeeka wi Efrayim, aṭo da na baṭaṣarul.

⁵⁵ *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uñogi kē bañaan baṭum baṣē woona nṭēt ni baka abi ti Yerutalem kado bañow ji ufettu ubi uban. ⁵⁶ Bala Yetu, kē wi bawoon du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi andoli aji hepar atēntul me aṣal kē abi ti ufettu. ⁵⁷ Kē *baṭenjan baweek na *bafaritay baṣē ji nāan awinle Yetu awo i kaṭup baka bahilna bamoba.

12

Du Betani

(Maci 26.6-13; Markut 14.3-9)

¹ Wi *Ufettu wi Mbuur udukiin nnuur paaj, Yetu aban Betani, di Lataar i abiin anaṭan ti pkeṭ afēṭun.

² Badu da Yetu pyoban, Marta awo ti ulemp, kē Lataar ti uleful aṭo na Yetu. ³ Mariya ajeṭ pṭoof pi ulitru

* **12:3** Ukēra ulon: Baji badu ukēra mēnt nardu, uwo ukēra ulil maakan wi bapēnanaanun ti bko blon.

wi ukëra ulonj ulil pțëkëñ untamunj maakan*, akër ihoț yi Yetu abot awent ya na uwel wi nul. Kë pțëkëñ plil puñ paniink katoh.

⁴ Kë Yuda Itkariyot, anwoonj alonj țì bațaşar Yetu, ankbiiñj kawaapa, așë ji : ⁵ « we ukaañ kè baanjej ukëra utam maakan wi awaap, unwoonj itaka itum†, awul ya bajuuk ba? » ⁶ Aankțiini țiini hañ țiki anjal bajuuk, ațiini țiini țiki awo nakiiñ. Kë jibi awoonj nahank itaka yi bi Yetu na bațaşarul, ațaal pdo kajej itaka yi bațu'u luñ phank kalempașaana. ⁷ Yetu kè așë ji na a : « Wutana : ado do hañ pa unuur wi bakluñ kațu'ën du bhër. ⁸ Bajuuk bawo na an ŋnuur bti, kè nji kè nșë wo mënkwō na an ŋnuur bti. »

⁹ Wal mënț bañaanj batum babi, wi batiinkuñ kè Yetu awo da. Baambi țañ pa pwin Yetu, bakak anjal kawin Lataar i anațanuñ țì pkeț. ¹⁰ Kë *bațeñan baweek bașë tiinkar aji bafin Lataar kak, ¹¹ ul akaañ kè bayuday batum bakak afiyaar Yetu aduk bațeñan baweek.

Uneej wi Yetu du Yerutalem ji nașih

(Maci 21.1-9; Markut 11.7-10; Luk 19.35-38)

¹² Wi unuur ujințuñ, bañaanj batum maakan bambiiñj *Ufettu wi Mbuur du Yerutalem batiink kè baji Yetu abi ufettu. ¹³ Bajej ikën yi mnjaak așë pën abi pkita, ahuuran aji :

« *Hoțana!*

Bnuura nuura țì ankmbiiñj țì katim ki Ajugun, nașih i Itrayel*. »

¹⁴ Yetu awin ubuuru umpoțì așë dapa wa, jibi upiitaniñj aji :

¹⁵ « *Nawutan kalënk, an babuk *Fiyoyj:*

Tenan, nașih i nan abi awi, adapa ubuuru umpoțì. »*

¹⁶ Uko mënț bațaşarul baanyikrën wa wal mënț. Kë wal wi mndëm mi Yetu mambiiñ awinana kè bașë leș kè iko mënț bti ipiitana țì a țì Ulibra wi Nașibațì kè babot adola ya.

¹⁷ Bañaanj bambiiñj awo na Yetu wi abiiñj adu Lataar du bhër anațana țì pkeț bawo țì pkakalëș uko wi bawinuñ. ¹⁸ Bañaanj batum batiink uko uñonarënaan wi adoluñ, ukaañ kè babi pwina. ¹⁹ *Bafaritay bawo țì phoopățer wal mënț aji : « Nawin kè ŋenhilan da nin uko ulonj: bañaanj bti bawo țì pțașa. »

Bagrek banjalun pwin Yetu

²⁰ Banwoonj baanwo bayuday† balonj bawo wal mënț țì bambiiñj pdëman Nașibațì țì wal wi *ufettu wi mnjeeh. ²¹ Baya du Filip anwoonj i ubeeka wi Bettayida du utaak wi Galilay așë ji na a : « Naweeek, ŋjal kawin Yetu. » ²² Filip aya ațup Andre, kè bukal batëb baya ațup Yetu.

²³ Kë Yetu așë ji : « Wal ubani, wi bakluñ kawin mndëm mi *Abuk Ńiinț. ²⁴ Na manjoonan, dțupan, woli pbuk pi maaj panjotunj țì mboș paankețì, pațo ploolan ; bë woli pakețì paji pawul mbuk mntum. ²⁵ Ńaanj anjalun ubida wi nul awaañ wa, kè anwoonj aankdëman ubida wi nul țì mboș alunj kaka ubida unwoonj uunkba. ²⁶ Woli ñaanj anjal plemparaan, awo i kațaşën ; hënk, dko di nji kawoonj, ul kak alunj kawo da. Woli ñaanj alemparaan, Paapa kadëmana.

²⁷ « Hënkunj uhaaș wi naan uțëla țëlaa, kè we wi nji kajakunj? Dwo i kaji na Paapa abuuranaan țì wal wi i? A-a, uko wañ ukaañ kè mbii. ²⁸ Paap, dolan bañaanj bawin kè katiimu kadëmi! »

Kë pdiim pașë pënna bațì aji : « Ddo bi dëman ka akak alunj kadëman ka. » ²⁹ Țì bañaanj

† 12:5 Itaka itum : Ilinj na baluk bi ușubal. * 12:13 Kañaam 118.25-26. * 12:15 Fakariya 9.9.

‡ 12:20 Banwoonj baanwo bayuday : Bañaanj biki baktiiniyaanunj țì bawo bagrek.

batum banwoon da atiink pdiim, balon baji batiink kamparantant, kē balon baji uwanjut uṭiiniin na Yetu.

³⁰ Kē Yetu aṣē kak aṭiini na baka aji : « Mēnt̄ nji dkaan̄ kē pdiim paṅ patiinkanaa, an baka. ³¹ Hēnkun̄ wal wi Naṣibaṭi akyuujun̄ umundu wi kē uduknaanaa ubani, hēnkun̄ bawalan *Fatana, naṣih i umundu wi afēla bdig. ³² Kē nji, wal wi nji kadeenaniin̄§, dpul bañaan̄ bti babi ṭi nji. » ³³ Yetu aṭup ṭup wal mēnt̄ jibi akbiin̄ kakeṭ. ³⁴ Bañaan̄ bateema aji : « Njuk ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi kē *Krittu aṭo te mn̄to. Hum di di ihilanun̄ kaji *Abuk N̄iin̄ṭ awo i kadeenana? In awoon̄ Abuk N̄iin̄ṭ ba? »

³⁵ Kē Yetu aji na baka : « Bjeehi bahum nwo na an ṅwal ṅntiinku. Nadoon kapoṣ wi nahumun̄ nwo na bjeehi, kaṭi bdēm babi bawunan : Ankpoṣun̄ ṭi bdēm aanji me dko di akyaan̄. ³⁶ Wi nahumun̄ nwo na bjeehi, nafiyaarēn ba nahilna nawo bañaan̄ biki bjeehi. » Hēnk di di Yetu aṭiiniin̄ aṣē ya na bgahul, aya amena baka.

Ppok pfiyaar Yetu

³⁷ Yetu ado iko itum iñon̄arēnaan ṭi kadun ki bañaan̄, kē bawoha wo baanfiyaara. ³⁸ Kē hēnk di uko wi *Itayi *Naṭupar Naṣibaṭi ajakun̄ udolaniin̄, aṭiini aji :

« *Ajugun, in afiyaarun̄ uṭup wi nun?*

In i Ajugun adiimanun̄ mn̄hina mi nul? »✧

³⁹ Itayi akak aṭup uko unkayi kē bañaan̄ mēnt̄ baanhil pfiyaar. Aji :

⁴⁰ « *Naṣibaṭi adēt baka kēs adēnēṭan baka ṅhaas kēs ki baka kahilna kawo kaankwin,*

ṅhaas ṅi baka ṅawut kayikrēn. Hēnk baankkak ṭi nji njeban baka.

»✧

⁴¹ Itayi aṭup han̄ ṭiki awin mndēm mi Yetu abot aṭiiniyaan uko wi nul.

⁴² Kē ṭi wal mēnt̄ kak batum ṭi baweek biki bayuday bafiyaar Yetu, kē bafaritay baṣaan̄ aka kē baanyuuj wa, bawutna kadook baka du *katoh kañehanaani. ⁴³ Bahokan pwinana bnuura ṭi bañaan̄ apel pwinana bnuura du Naṣibaṭi.

⁴⁴ Yetu ahuuran aji : « N̄aan̄ anfiyaarun̄, mēnt̄ nji ṭi uleef naan ṭañ i i afiyaarun̄, afiyaar kak anyiln̄un̄. ⁴⁵ Kē n̄aan̄ anwinnun̄ awin anyiln̄un̄. ⁴⁶ Dbi ṭi umundu ji bjeehi, n̄aan̄ anfiyaarun̄ awutna kaduka du bdēm.

⁴⁷ « Woli n̄aan̄ atiink ṅṭup ṅi naan aṣē wo aammēban ṅa, mēnt̄ nji kajakun̄ aduknaanaa. Mēmbi bi pwayēṣ umundu kaji uduknaanaa, dbi bi pbuuran wa. ⁴⁸ Kē n̄aan̄ ampoknun̄ awo aandi ptiink ṅṭup ṅi naan aṣē duknaana : ṅṭup ṅi nji ṅṭupun̄ ṅalun̄ kadiiman kē aduknaanaa ṭi unuur ubaañsaani. ⁴⁹ Mēnt̄ nji ṭi uleef naan dṭupun̄, Paapa anyiln̄un̄ aṭupn̄un̄ uko wi nwoon̄ kaṭup na jibi nwoon̄ kaṭup wa. ⁵⁰ Dme kē uko wi aṭuun̄ pdo uji uñooṭ n̄aan̄ du ubida wi mn̄to. Hēnk, uko wi nji kaṭiiniyaanun̄, dji kaṭup wa jibi Paapa ajaknun̄ ṅṭiiniyaan wa. »

13

Yetu añow ihoṭ yi baṭaṣarul

¹ *Ufettu wi Mbuur uñogi, kē Yetu ame kē wal wi pduk umundu wi kakak du Naṣibaṭi Aṣin ubani. Kē jibi aṅalun̄ baṭaṣarul banwoon̄ ṭi umundu, hēnk di aṅalan̄ baka te wal ubaañsaani.

² Yetu na baṭaṣarul bawo ṭi pde kañah, kē Untaayi Uweek uṣē do bi neej ṭi *Yuda, abuk Fimon̄ Itkariyot, kē akten jibi akdolon̄ kadoo kawaap Yetu. ³ Yetu ame

§ 12:32 Wal wi nji kadeenaniin̄ uwoon̄; Wal wi nji kadeenaniin̄ ṭi Krut. Natenan kak ṭi Yowan 3.14-15. ✧ 12:38 Itayi 53.1. ✧ 12:40 Itayi 6.9-10.

kë Aşin aţu iko bti  i i nen yi nul, abot ame k  awoona du Naşiba i aku  akak du a. ⁴ Wi wi a aaŋ ana a, awoh ş kami a, atan bla n  i blank, ⁵ aje  meel a u  i ubaaldu a   jun p now iho  yi ba a arul awent ya na bla n bi atanu   i blank.

⁶ Abi aban  i Fimoŋ Piyeer, k  un a   jaka aji : « Ajugun, iwi, ka ow n iho ? »

⁷ K  ateema aji : « Uko wi nji kadoluŋ h nk, iimme wa, iluŋ kame wa. »

⁸ K  ateema aji : « Nin iink ow n iho ! »

K  aji na a : « Woli m n nowu iho , iinkwo  i banwoon biki naan. »

⁹ K  a   ji na a : « Ajugun, kwut ka ow n iho   a n,  nowaan kak i nen na bkow! »

¹⁰ K  ateema aji : « A  nowi n aankak anuma ka owa ; awo najin  bti. Iho   a n yi yi awoon ka ow. An kak nawo bajin , a   wo m n  an bti baka. » ¹¹ Na manjoonan Yetu ame ankmbi n kawaapa, ukaan k  aji m n  bukal bti bajin uŋ.

¹² Wi abaan p now baka iho , akak awohara kami a a o a   ji na baka : « Name uko wi ndolanan h nk i? ¹³ Naji nadu  n kaji Najukan kaji Ajugun ; nafaŋi, dwo a. ¹⁴ Woli nji Ajugan na Najukan d nowan iho , an kak nawo i kado ka owar iho . ¹⁵ Ddo do haŋ adiimanaanan, an kak nado kado jibi ndolanan. ¹⁶ Na manjoonan, d upan, nalemp aambaan kapel i aklemparuŋ, k  nayili aampel anyiluluŋ. ¹⁷ Name h nkuŋ iko yaŋ, woli nado ya, nawo  i mnlilan. ¹⁸ M n  an bti biki nji ka iiniyaanuŋ. Dme biki nji ndatuŋ bnuura, k  uko umpi tani n  i Uli-bra wi Naşiba i u   wo i kadolana : * naan an oon na nji ade akak a oor n.* *

¹⁹ « D upan h nkuŋ ji uko m n  ubi udolana, nahilna woli uko m n  uluŋ adolana name k  nji *dwoon

anwoon. ²⁰ Na manjoonan, d upan, anyeenkuŋ  naan i nji nyiluŋ, ayeenk n ; k  anyeenkuŋ, ayeenk anyilnuŋ. »

Pneej pi Fatana  i Yudat
(Maci 26.20-25; Markut 14.17-21; Luk 22.21-23)

²¹ Wi Yetu a iini n haŋ aba, u alul u  la   la maakan k  a   ji : « D upan, na manjoonan, alon  i an aluŋ kawaap n. » ²² Ba a arul bawo  i ptenar  iki baamme ahon  i baka i i ajakuŋ. ²³ Alon  i ba a arul, i amaganuŋ a o akab  i a. ²⁴ Fimoŋ Piyeer ado na ka en aji na a ahepara  naan m n . ²⁵ K  un aju   i Yetu a   hepara aji : « Ajugun, in ul a ba? »

²⁶ K  ateem aji : « I nji kawuluŋ kapoom ki nji katoopuŋ  i pot a. » Aje  wal m n  kapoom atoop  i pot awul *Yuda , abuk Fimoŋ Itkariyot. ²⁷ Wi ayeenkuŋ ka, k  *Fatana a   nee  i a. Wi wi Yetu a aaŋ aji na a : « Uko wi iwoon i pdo,  araan ido wa. » ²⁸ K  nin alon  i banwoon da a   wo aamme uko unkayi k  ajaka haŋ. ²⁹ Jibi Yuda  awoon anjaan ahank itaka, batum ba al aji jii na a aya anug iko yi banumi n pa ufettu, k me awul bajuuk uko ulon. ³⁰ Wi ayeenkuŋ kapoom kuŋ a   p n ; utejan uban wal m n .

Uko uhalu wi pdo

³¹ Wi Yuda  ap nuŋ k  Yetu a   ji : « H nkuŋ mnd m mi *Abuk  iint manwinana, k  mnd m mi Naşiba i mankak awinana  i a. ³² [K  woli mnd m mi Naşiba i manwinana  i a,] Naşiba i akak adiiman ul  i ulee-ful mnd m mi Abukul, ado uko m n  h nkuŋ. » ³³ An babuk naan, dwo na an  wal  ntiinku  a n. Naluŋ kado kala  n, k  n    upan uko wi n upuŋ bayuday banduki n: naan-hil pya dko di nji kayaan. ³⁴ D upan uko uhalu wi nawoon i kado kado : Na aladan, aa, jibi nji n alanan, na aladan haŋ. ³⁵ Woli na aladi,

bañaan bti bayikrën wal mënt kë nawo baťaşaraan. »

³⁶ Fimon Piyeer aji na a wal mënt; « Ajugun, iya tuŋ ba? »

Kë ateema aji : « Dko di nji kayaan, iinhil kaťaşën da hënkuŋ, iluŋ kabi da. »

³⁷ Kë aşë ji na a : « Ajugun, we ukaan kë mënihil ptaşu da hënkuŋ ba? Woli udoo wo nkeŋ pa uko wi nu, nji wi! »

³⁸ Kë ateema aji : « Kë iji iluŋ kakeŋ pa uko wi naan? Dtu pu na manjoonan : Ji uguk udo kahaan nta, ipok nyaaş njwanŋ kaji iimme'en. »

14

Yetu : Bgah banjaan baŋij du Aşin

¹ Yetu akak aji na baťaşarul : « Nawutan kahaajala. Nafiyaarën Naşibaŋi nakuŋ nafiyaarën. ² Du katoh ki Paapa, dko dawo da adëm. Dya kabomanan dko da. Woli uunjoonan lah, mënktupan wa. ³ Kë woli dbi ya abomanan da dko, kaşë kakaran kaŋijan naŋogën nahilna, dko di nwoon, nawo da kak. ⁴ Kë dko di nji kayaan, name bgah byaani da. »

⁵ Kë Tooma aşë ji na a : « Naweeek, wi njwoon njëmme dko di ikyaan, hum di di njkmeen bgah byaani da ba? »

⁶ Kë Yetu ateema aji : « Nji, dwoon bgah, manjoonan na ubida. Nin ŋaan aankya du Naşibaŋi Paapa bë aantëpna ŋi nji. ⁷ Woli name'en, naluŋ kame Naşibaŋi Paapa kak ; nado me'a hënkuŋ akuŋ awina. »

⁸ Kë Filip aşë ji na a : « Ajugun, di-imanun Naşibaŋi Aşin nja, uko mënt ukëşun. »

⁹ Kë aji na a : « Filip, djon na an ŋi maakan, kë işë wo iimme'en te hënkuŋ. ŋaan anwinnuŋ, awin Naşibaŋi Paapa. Hum di di ihiluŋ kaji : "Diimanun Naşibaŋi Aşin nja?" ¹⁰ Iinfiyaar kë dwo ŋi Paapa, kë abot awo ŋi nji i? Ntu pu nji nji

kaŋupuŋ njaanwoona ŋi nji, Paapa anwoon ŋi nji akdolun ulemp wi nul.

¹¹ Nafiyaaraan woli dtupan aji : "Dwo ŋi Paapa kë Paapa akuŋ awo ŋi nji." Këme nafiyaaraan ŋiki nawin iko yi nji kadoluŋ. ¹² Na manjoonan dtupan, ŋaan anfiyaarnuŋ, aluŋ kado kak iko yi nji kadoluŋ. Adoo luŋ kado indëmuŋ apel ya ŋiki dya du Paapa. ¹³ Kë uko wi nakluŋ kaŋehan ŋi katim ki naan, ddo wa. Hënk ŋi iko yi Abukul akdolun mndëm mi Naşibaŋi Paapa manhilna manwinana. ¹⁴ Woli naŋehan uko ulon ŋi katim ki naan, kaluŋ kado wa. »

Kahon ki ubi wi Uhaaş wi Naşibaŋi

¹⁵ Yetu akak aji : « Woli nanjalën, naluŋ kamëban iko yi njakanan nado kado. ¹⁶ Nji nşë luŋ ŋehan Paapa awulan Naŋëkar alon ahilna awo na an te mnŋo : ¹⁷ an mënŋan awoon Uhaaş wi Manjoonan wi umundu uwoon uunhil pyeenk ŋiki uunwin wa abot awo uunyikrën wa. An, name wa ŋiki uŋogan akuŋ aluŋ kawo ŋi an.

¹⁸ « Mënkdukan bajinŋ, dluŋ kabi du an. ¹⁹ Uduka ntiinku, umundu uşë uwo uunkak awinën. Kë an naşë luŋ kawinën. Dka ubida, ukaan kë an kak nakluŋ kaka wa. ²⁰ Unuur mënt, nayikrën kë dwo ŋi Paapa, kë an nawo ŋi nji, kë nkuŋ awo ŋi an. ²¹ ŋaan ammëbanuŋ iko yi njakuŋ abot ado ya, uŋ mënŋan analanuŋ. Kë anşaan anjalën, Paapa aluŋ kaŋala ; nji kak mbot njala, nşë ndo ame'en. »

²² Yudat kë aşë ji na a (mënt Yudat Itkariyot aktiiniin ŋi): « Naweeek, we ukaan kë ikdo un taŋ njme'u, kë umundu uşë wo uunkme'u? »

²³ Kë Yetu ateema aji : « Woli ŋaan anjalën, amëban ntu pu nji naan, Paapa akak kaŋala, nşë bi du a, kakuŋ kaŋo du a. ²⁴ ŋaan anwoon aanjalën, aankmëban ntu pu nji naan

; kē uṭup wi naan uṣē wo uun-woona du nji, uwoona du Paapa anyilnuṅ. ²⁵ Dṭupan uko wi, wi nhumuṅ na an. ²⁶ Kē Naṭēnkar, *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi wi akluṅ kayil ṭi katim ki naan, uluṅ kajukanan iko bṭi kabot kaleṣanan iko yi nṭupanaṅ bṭi. ²⁷ Ddukanan bnuura, bnuura bi naan bi bi nji kawulanaṅ. Bnuura bi njaan kawul baanknaam na bi umundu ujaanṅ uwul. Uhaaṣ wi nan uwutan kahaajala kēme kalēnk.

²⁸ « Natiink uko wi njakanaṅ; dya, dluṅ kakak ṭi an. Woli naṅalēn, naluṅ kalilan ṭi pya pi naan du Paapa, ṭiki Paapa adēm apelēn. ²⁹ Dṭupan uko mēntṅ hēnkuṅ ji ubi udo kaban, nahilna woli ubii nafiyaar. ³⁰ Mēnkak aṭiini iko itum na an, ṭiki *naṣih i umundu wi abi. Aanhilanaan nin uko uloṅ, ³¹ kē umundu uṣē wo i kame kē dṅal Paapa abot aji kado jibi Paapa ajaknuṅ ndo kado. Nanaṭiin, nawulan nja na bgah bi nja. »

15

Bko banjaan badolna ubiṅu

¹ Yetu akak aji : « Nji dwoonṅ bko bi mbuk manjaanṅ mandolna ubiṅu na manjoonan, kē Paapa ajaanṅ alemp ṭi uwoorta. ² Kanah kanwoonṅ ṭi nji aṣē wo kaambuki, aji fal ka, kē kambukuṅ, aji heent ka bnuuraṅ kahilna kabuk kak maakan. ³ Uṭup wi nji nṭupanaṅ udo bi jinṭanan jinṭan ji kanah ki baheentuṅ. ⁴ Namēbanaan jibi mmēbananaṅ. Jibi kanah kajaanṅ kawo kaanji kahil pbuk woli kaanwo ṭi bko, hēnk di di nawoonṅ kak naanhilan kawul mbuk woli naammēbanaan.

⁵ « Nji dwoonṅ bko banjaanṅ badolna ubiṅu ; an kē naṣē wo inah. Nāanṅ ammēbanaanuṅ, kē mbot amēbana, aṅ mēntan aji wul mbuk mntum. Nalowēnle naankhinan pdo nin uko uloṅ. ⁶ Woli ṅaanṅ aanwo na nji, aji fēlana

ji kanah, kaji kakay. Inah itēntṅ kuṅ mēntṅ baji bajey ya kafēl du bdo, iyik.

⁷ « Woli namēbanaan abot amēbanṅ nṭup nji naan nahil kahepar uko wi naṅaluṅ kaka wa. ⁸ Woli nawul mbuk mntum, nawo baṭaṣaraan na manjoonan, uko mēntṅ uyuuj mndēm mi Paapa.

⁹ « Jibi Paapa aṅaluṅ, hēnk di di nkaanṅ aṅalan. Nadukiin ṅnuur bṭi ṭi uṅal wi naan. ¹⁰ Woli nado iko yi njakanaṅ nado, nawo ṭi uṅal wi naan, jibi nji ndoluṅ iko yi Paapa ajaknuṅ awo ṭi uṅal wi nul. ¹¹ Dṭupan uko wi, mnlilan mi naan manhilna manwo ṭi an, hēnk mnlilan mi naan manwo mṅweek maakan. ¹² Uko wi nji kajakanaṅ nado wii wi : Naṅaladan jibi nji nṅalanaṅ. ¹³ Uṅal undēmnuṅ uwo pwul ubida wi ṅaanṅ pa banohul. ¹⁴ Nawo banoh naan woli nado uko wi njakanaṅ nado.

¹⁵ « Mēnkak ado kadolanṅ balempar naan, nalemp aanji me uko wi ajugul ajaanṅ ado. Kē nṣē du'an banoh naan ukaanṅ kē nji kaṭupan uko bṭi wi ntiinknuṅ du Paapa. ¹⁶ Mēntṅ an nadatnuṅ ; nji ddatanaṅ abot aṭu'an ulemp wi pya pṭup Uṭup Ulil Unuura kabot kawul mbuk mntum, mbuk mēntṅ mambot manṭo. Wal mēntṅ, uko wi nakluṅ kahepar Paapa ṭi katim naan, awulan wa. ¹⁷ Uko wi nji kaṭu'anaṅ pdo uwo naṅalad. »

Pṣoor pi umundu uṣooruṅ Yetu na baṭaṣarul

¹⁸ Yetu akak aji na baṭaṣarul : « Woli umundu uṣooran, nameen kē uṣoorēn ji ubi udo kaṣooran. ¹⁹ Woli nawo lah biki umundu, uṅalan ṭiki nawo biki wa ; kē naṣē wo naanwo biki umundu ṭiki ddatanaṅ apēnan ṭi wa, ukaanṅ kē umundu uṣooran. ²⁰ Naleṣan uko wi mbiinṅ aṭupan : “Nalemp aambaanṅ kapela i aklemparuṅ.” Woli bahajanaan, an kak

baluŋ kahajanan ; woli batiink uŋup wi naan, bakak katiink uŋup wi nan.

²¹ « Iko mēntŋ bti nji kaŋuun badolan ya, ŋiki baamme anyilnuŋ. ²² Woli mēmbi lah, awo mēntŋiini na baka, baankduknaana, kē bašē wo hēnkuŋ baanka uko uŋup ŋi pekadu di baka. ²³ Ŋāaŋ aŋsoornuŋ akak aŋoor Paapa. ²⁴ Woli mēndo lah ŋi ptoof pi baka iko yi nin ŋāaŋ awoonŋ aambaanŋ kado, baankduknaana ; kē hēnkuŋ bašē win akuŋ aŋoorun nji na Paapa. ²⁵ Kē hēnk di uko umpiitaniinŋ ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi udolaniinŋ: “*Babubara aŋsoorēn.*”[☆]

²⁶ « Dluŋ kayil Naŋēnkar alonŋ, anwoonŋ Uhaaŋ wi manjoonan unwoonŋ du Naŋibaŋi Paapa. Woli ubii, uluŋ kaŋup uko wi umeenŋ ŋi nji. ²⁷ An kak, naluŋ kaŋup uko wi nameenŋ ŋi nji ŋiki du ujuni di di nawoonŋ na nji. »

16

¹ Yetu akak aji : « Dŋupan iko yaŋ bti nawutna kaŋaŋan pfiyaar. ² Baluŋ kadookan du itoh iŋehanaani ; wal uluŋ kaban wi bafiŋan bakdoonŋ kaji baŋal kaji bado do uko wi Naŋibaŋi aŋaluŋ.

³ Baluŋ kado iko yaŋ ŋiki baamme Paapa abot awo baamme'ēn. ⁴ Kē nšē ŋupan uko waŋ nahilna woli wal ubani naleŋ kē dŋupan wa. Mēntŋupan wa du kateeku ŋiki dhum nwo na an.

Uko wi Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ukluŋ kado

⁵ Yetu akak aŋiini na baka aji : « Kē nšē kak hēnkuŋ du anyilnuŋ, kē nin alonŋ ŋi an aanheparaan dko di nji kayaanŋ. ⁶ Dwin bnuura kē uko wi nŋupanŋ ukaanŋ kē najooŋan maakan hēnk. ⁷ Kē nšē ŋupan manjoonan, uwo bnuura pa an nji nya. Woli mēnyaa, Anwoonŋ i Kaŋēnkan aankbi ŋi an, nšale ya kayila ŋi an. ⁸ Wi akluŋ kabi, ayuuŋ kē baŋaanŋ biki umundu baneem ŋi uko wi

pekadu, ŋi uko wi pwo natoool na ŋi uko wi pwayēŋ. ⁹ Umundu uneem ŋi uko wi pekadu ŋiki na manjoonan pekadu dawoonŋ ppok pfiyaarēn ; ¹⁰ uneem ŋi uko wi ptoool ŋiki bawin kē dya du Paapa kē naankak awinēn ; ¹¹ aneem ŋi uko wi pwayēŋ ŋiki bawayēŋ *ŋatana naŋih i umundu wi kaji aduknaanaa.

¹² « Dka iko itum kak yi nwoonŋ i pŋupan, kē iŋē wo iinhil kajinŋ ŋi ikowan hēnkuŋ. ¹³ Woli aluŋ abi, ul anwoonŋ Uhaaŋ wi Manjoonan, aŋoŋan kado name manjoonan bti. Aankluŋ kaŋiiniyaan uleeful, uko wi aŋiinkuŋ ŋaŋ wi wi akdoonŋ kaŋup kabot kapibanan iko inkluŋ kabi. ¹⁴ Ul aluŋ kadēmanaan, aluŋ kayeenk ŋi nji uko unwoonŋ wi naan kadolan name wa. ¹⁵ Uko bti wi Paapa akaanŋ uwo wi naan, ukaanŋ kē nji ayeenk ŋi uko unwoonŋ wi naan kadolan name wa.

¹⁶ « Uduka ntiinku naankak awinēn, naŋole ntiinku nakak kawinēn. »

¹⁷ Baŋaŋarul bahoopaŋer aji : « We wi akjakuŋ hēnk ba wi ajakuŋ uduka ntiinku nŋenkak awina nŋkale ŋo ntiinku nŋkak kawina? We ukaanŋ kē abot aji aya du Aŋin? »

¹⁸ Bawo ŋi pŋiini aji : « we wi aŋaluŋ pŋup wi ajakuŋ “ntiinku”? Nŋenyikrēn uŋup wi akŋupunŋ. »

¹⁹ Yetu ame kē baŋal kahepara uko wi akŋiiniyaanŋ aŋē ji na baka : « Nawo ŋi phepar uko wi njakuŋ: “Uduka ntiinku naankak awinēn, nakale ŋo ntiinku nakak kawinēn.”

²⁰ « Na manjoonan dŋupan, naluŋ kawooni, kabot kaŋēga, baŋaanŋ biki umundu bašē balilan. Naluŋ kajooŋan, kē pjooŋan mēntŋ paŋē luŋ kakak mnlilan. ²¹ Woli ŋāaŋ aya kabuk, uleef uji ude'a ŋiki wal wi mnhaj mi nul ubani ; aŋale buk aankak aji leŋ mnhaj, aji lilan uko wi aŋiunŋ napoŋ ŋi umundu. ²² Kē hēnk di uwoonŋ pa an : najooŋan hēnkuŋ, kē nšē

luŋ kawinan kak naşë nawo na mnlilan ti ŋhaaş, mnlilan mënŋ nin ŋaaŋ aloŋ aankhil ppënanan ma. ²³ Unuur mënŋ, naankheparaan nin uko uloŋ.

« Na manjoonan dŋupan uko wi nakluŋ kañehan Paapa ti katim ki naan aluŋ kawulan wa. ²⁴ Te hënkuŋ naanñehan nin uko uloŋ ti katim ki naan. Nañehaan, naluŋ kayeenk, mnlilan mi nan manşë mandëm maakan.

²⁵ « Dhoñ hoñ aŋupnan iko mënŋ bti. Kë wal uşë bi wi nwoon mënkak ado kahoñ, dŋupan uko wi Paapa na nŋup nŋint piş. ²⁶ Unuur mënŋ naluŋ kañehan Paapa ti katim ki naan, kë nşë wo mënŋŋo kañehandëran a, ²⁷ Naşibaŋi Paapa ti uleeful aŋalan, ŋiki naŋalën akuŋ aŋiyaar kë dwoona du a. ²⁸ Dwoona du Paapa abi ti umundu wi, hënkuŋ dduk umundu wi kaya du Paapa. »

²⁹ Kë baŋaşarul başë ji na a : « Iwini, iinkak ahoñ, iŋup hënkuŋ na nŋup nŋint piş! ³⁰ Nme hënkuŋ kë ime iko bti abot aji këme iko yi ŋaaŋ aŋaluŋ pheparu. Uko mënŋ ukaan kë ŋfiyaar kë iwoona du Naşibaŋi. »

³¹ Kë Yetu atëem baka aji : « Nafiyaar hënkuŋ? ³² Kë wal uşë ubi, udo bi ban ban wi nakwaysëruŋ an bti, kaji andoli aya na bgahul, nadukën aloolan. Kë nşë wo mënwo aloolan, Paapa awo na nji. ³³ Dŋupan iko yi, ŋhaaş ŋi nan ŋahilna ŋaŋoora wi nawoon baloolan na nji. Umundu uluŋ kanooran an, natamaan, dwat wa. »

17

Yetu añehandër baŋaşarul

¹ Wi Yetu aŋiiniŋ haŋ aşë kat kës du baŋi aji : « Paap, wal ubani. Diimaan mndëm mi Abuku, ahilna adiiman mndëm mi nu. ² Iwula mnhina mi aşih baŋaaŋ bti ahilna awul biki iwululuŋ bti ubida wi mnŋo. ³ Pka ubida wi mnŋo, pawo pme'u iwi inwoon Naşibaŋi na

manjoonan, abot awo aloolan ŋañ, na pme'ën nji Yetu Krittü i iyiluŋ. ⁴ Ddiiman mndëm mi nu ti mboş wi ndoluŋ ulemŋ bti wi iŋuunuŋ. ⁵ Kë hënkuŋ Paap, du dko di iwoon, dëmanaan ti kadunu, wulaan mndëm mi mbiinŋ aka wi nwoon na iwi ji umundu ubi udo kapaşana.

⁶ « Ddo baŋaaŋ biki idatuŋ ti umundu awulën, kë bame'u. Babi wo biki nu kë işë wulën baka ; bamëban uŋup wi nu. ⁷ Hënkuŋ bayikrën kë iko bti yi iwulnuŋ ipënna du iwi. ⁸ Dwul baka nŋup ŋi iwulnuŋ, kë bayeenk ŋa, ayikrën kë dpënna du iwi na manjoonan, aŋiyaar kë iwi iyilnuŋ. ⁹ Bukal biki ŋi kañehandëruŋ. Mënŋ umundu wi ŋi kañehandëruŋ, biki iwulnuŋ baka ŋiki bawo biki nu. ¹⁰ Uko bti unwoon wi naan uwo wi nu, jibi uko bti unwoon wi nu uwoon wi naan. Mndëm mi naan manwinana ti baka. ¹¹ Hënkuŋ dbi du iwi, mënkak awo ti umundu, kë bukal başë woha wo ti umundu. Paap iwi inyimanuŋ, mëbaan baka na mnhina mi katimu ki iwulnuŋ bahilna bakak ŋaaŋ aloolan jibi ŋi na iwi nwoon. ¹² Wi nwoon na baka dmëban baka ti katim ki iwulnuŋ abot ayeŋ baka kë nin aloŋ ti baka aanneemi, woli mënŋ anwoon i kaneem a. Hënk di uko umpiitaniinŋ ti Ulibra wi Naşibaŋi ukdolaniinŋ. ¹³ Hënkuŋ dbi du iwi, aşë ŋup nŋup ŋi ti umundu bahilna bawo na mnlilan mnweek maakan mi nwoonaanunŋ. ¹⁴ Dwul baka uŋup wi nu kë umundu uşë ŋoor baka, ŋiki baanwo biki umundu jibi nwoon mënwo i umundu. ¹⁵ Mënŋñehanu ipënan baka ti umundu, dñehanu ñehan ido kayeŋ baka, *Ajug Buŋaan awut kaban baka. ¹⁶ Baanwo biki umundu jibi nwoon mënwo i umundu. ¹⁷ Uŋup wi nu uwo manjoonan, keer iŋëpna ti manjoonan ido baka bawulu ikow yi baka. ¹⁸ Jibi iyilnuŋ ti umundu, dyil baka

kak ti umundu. ¹⁹ Dwulu bkwon naan bti pa baka, bukal bahilna baṭepna ti manjoonan bawulu ikow yi baka.

²⁰ « Mēnt bukal biki nji kañehandēruṅ ṭaṅ, dñehandēr kak biki nṭup nji baka ṅakdolunṅ bafiyaarēn. ²¹ Hēnk bukal bti bahil kawo ji ñaṅ aloolan. Jibi iwi Paapa iwoonṅ ti nji kē mbot awo ti iwi, bukal kak bamēbandēran na nja, umundu uhilna ufiyaar kē iyilnuṅ. ²² Dwul baka mndēm mi iwulnuṅ, bahilna bawo ji ñaṅ aloolan jibi ṅwoonṅ ñaṅ aloolan. ²³ Nji dmēbandēr na baka, kē iwi imēbandēr na nji. Hēnk bahil kawo ji ñaṅ aloolan na manjoonan, umundu ubot ume kē iyilnuṅ abot aṅal baka jibi iṅalnuṅ. ²⁴ Paap, dṅal dko bti di nwohanṅ, biki iwulnuṅ bawo da na nji. Hēnk bawin mndēm mi naan. Mndēm mēnt iwulēn ma ṭiki iṅalēn ji umundu ubi udo kapaṣana. ²⁵ Paap, iwi inwoonṅ natool, umundu uumme'u, kē nji nṣe me'u kē biki babot ayikrēn kē iyilnuṅ. ²⁶ Ddo baka kē bame'u abot aluṅ kado bame'u kak, bahilna bado kaṅal jibi iṅalnuṅ, nji ti uleef naan mbot nwo ti baka. »

18

Yetu amobanaa

¹ Wi Yetu abaanṅ pñehan, aya na baṭaṣarul, kē bamuur katant ki Fedroṅ. Uwoorta ulonṅ uwo du plut, kē du wa di di ayaanṅ aneej na baṭaṣarul.

² Kē Yuda, ankwaapulunṅ aṣe me dko mēnt, ṭiki Yetu ajon kayit da na baṭaṣarul. ³ Aya du uwoorta mēnt aṭij pntuk pi bangoli na bayeṅ biki *baṭeṅan baweek na *bafaritay bawululunṅ ; bawo na ṅkaniya na ifiiti akuṭ awo na ikej. ⁴ Yetu, ammeenṅ uko unwoonṅ i pdola bti, apēn

aṣe hepar baka aji : « In i naklaan ba? »

⁵ Kē bateem aji : « Yetu i Nataret. »

Kē aji na baka : « Nji a » Kē Yuda ankwaapulunṅ aṣe naṭ na baka.

⁶ Wi Yetu ajakuṅ na baka : « Nji a. » Kē baṣe kak ufeṭ, ajot ti mboṣ.

⁷ Kē akak ahepar baka aji : « Naji in i naklaan ba? »

Kē bateem aji : « Yetu i Nataret. »

⁸ Kē aji na baka : « Djakan aji nji a. Woli nji i naklaanṅ, nawutan biki baya. » ⁹ Hēnk di di uko wi abiiṅ aji na Naṣibaṭi wi akñehanulunṅ udolaniṅ; « Mēnneemandēn nin alonṅ ti biki iwulnuṅ. »

¹⁰ Wal mēnt, kē Fimoṅ Piyeer anwoonṅ na kakej aṣe toot ka, atuh nalempar *naṣih i baṭeṅan afala kabaṭ kadeenu. Katim ki nalemp mēnt kawo Malkuṭ. ¹¹ Kē Yetu aṣe ji na Piyeer : « Kakaan kakej ki nu ti kabeel! Iṣal aji mēnkdaan pnkalame pi Paapa awulnuṅ, panwoonṅ pi mnhaj? »

Bañoṭ Yetu du kadun ki Anat naṣih i baṭeṅan

(Maci 26.57-58; Markut 14.53-54; Luk 22.54)

¹² Wal mēnt, kē bangoli na naweek i baka na bayeṅ biki baweek biki bayuday kē baṣe mob Yetu atan. ¹³ Bañoṭa duna du Anat*, aṣin ahar Kayif. Kayif awoonṅ naṣih i baṭeṅan ṭi uṣubal mēnt. ¹⁴ Ul abiiṅ awul bayuday uṣal aji : « Uhokan ñaṅ aloolan akeṭ pa bañaṅ bti. »

Ppok pi Piyeer

(Maci 26.69-70; Markut 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵ Fimoṅ Piyeer na naṭaṣar Yetu alonṅ bawo ṭi pṭaṣ Yetu. Naṣih i baṭeṅan ame naṭaṣarul anwoonṅ na Piyeer. Kē naṭaṣarul mēnt aṣe neej na Yetu du blay bi *naṣih i baṭeṅan. ¹⁶ Kē Piyeer aṣe naṭ du bdig aṅog

* 18:13 Anat abiiṅ awo naṣih i baṭeṅan, kē wi baromeṅ bayeenkunṅ utaak aṣe do kē Kayif ayeenkṣa ; kē bayuday batum baṣe ṭu'a ṭu kē Anat awoonṅ naṣih i baṭeṅan.

plëman. Naşaşar Yetu i naşih i baţenjan ameej, apën aţiini na űaaţ ankyenuj plëman, ado Piyeer kē aneeji.

¹⁷ űaaţ nayej plëman aji na Piyeer wal mēnt: « Iwi iinwo kak alon ţi baţaşar űiint i i? »

Kē aji na a : « Mēnwo a. »

¹⁸ Balemp na bayej batehan bdoow afooy ba atēma űiki ujonţ uwoow. Piyeer awo da kak na baka atēma.

Naşih i baţenjan na Yetu

(*Maci 26.59-66; Markut 14.55-64; Luk 22.66-71*)

¹⁹ Naşih i baţenjan ahepar Yetu űi uko wi baţaşarul na űi iko yi akjukanuj. ²⁰ Kē Yetu ateema aji : « Na pnak di di nţiiniij na baűaaű bti. Djon kajukan du *itoh iűehanaani na du *Katoh Kaweek ki Naşibaűi, di bayuday bti bajaan bayitna. Mēmbaaű kamena uko ulonj. ²¹ We ukaaű kē ikheparaan ba? Heparan bantiinkunuj uko wi njukanuj baka ; bukal bame uko wi nji nţupunj. »

²² Wi ateemuj haű, kē alonj űi bayej annaţun da aşe koba kaűen űi kajeem aji na a : « Hēnk di di ikteemuj Naşih i baţenjan? »

²³ Kē Yetu aşe ji na a : « Woli dţup buţaan, kdiiman jibi nţupi buţaan ; bē woli dţup bnuura, we ukaaű kē ikobēn? »

²⁴ Kē Anat aşe do kē baűooţa du Kayif Naşih i baţenjan. Iűenul itanana wal mēnt.

²⁵ Kē Piyeer aşe wo du blay atēma, baji na a : « Iwi kak, jēm iwo alonj űi baţaşar űiint i i? »

Kē apok aji : « A-a, mēnwo a. »

²⁶ Wal mēnt, nalempar Naşih i baţenjan alonj, ayiţ i Piyeer abiinj afal kabaţ aji na a : « Mēnwinu lah du uwoorta na a i? » ²⁷ Kē Piyeer akak apok. űi dko mēnt kē uguk uşe haan.

Yetu du kadun ki Pilat

(*Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5; Luk 23.1-5*)

²⁸ Bapēnna wal mēnt du uko Kayif, ajej Yetu ayaanaan du katoh kaweek ki *Pilat nantuűa anwoonj i Rom. Nfa mamban wal mēnt. Kē bayuday başe wo baanneej du katoh, baűal kawo bajinj kahilna kade pde pi *Ufettu wi Mbuur. ²⁹ Waű ukaaű kē Pilat apën du bdig abi du baka aşe hepar baka aji : « we wi űiint i adolonj ba? »

³⁰ Kē bateema aji : « Woli aanwo lah nado buţaan, űjēnkţju a. »

³¹ Kē Pilat aji na baka : « Najejana nawayēş bdidi'an jibi bgah bi nan bajakunj. »

Kē bateema aji : « An baromej naandinan űji űfiű űaaű. » ³² Hēnk di di uţup wi Yetu abiinj aţup jibi akkeţari udolaniinj.

³³ Pilat aneej wal mēnt du katoh aşe du Yetu aji na a : « Iwi, iwo naşih i bayuday i? »

³⁴ Kē ateema aji : « Iwi űi uleefu ijakunj uko waű kēme balon baţupunj haű űi nji? »

³⁵ Kē aji na a : « Nji, dwo nayuday i? Biki utaaku, *başih biki baţenjan baţijiinj űi nji. We wi idolonj ba? »

³⁶ Kē ateema aji : « Pşih pi naan paanwo pi umundu wi. Woli pawo lah pi umundu wi, balempar naan bagutan kaneenan bayuday pmobēn. Kē pşih pi naan paşe wo paanwo pi mboş. »

³⁷ Kē Pilat aşe ji na a : « Ikeer awo naşih? »

Kē ateema aji : « Ijakunj haű: dwo naşih. Dbuka abot abi űi umundu pa pdiiman uko unwoonj manjoonan. űaaű anwoonj i manjoonan aji űiink pdiim pi naan. »

³⁸ Pilat aji na a : « we uwoonj manjoonan? »

Wi ajakunj haű, aşe kak apën aya du bayuday aji na baka : « Mēnwin űi a nin uko ulonj unkkaaű nji aduknaanaa. ³⁹ Kē jibi njaan kawutanan nakalabuş alonj űi wal wi Ufettu wi Mbuur, naűal nwu-tanan “Naşih i Bayuday” i? »

40 Kë başë huuran aji : « A-a, mënť ul a. Barabaat i i nŋaluŋ iwutan. » Kë Barabaat mënť ašë wo natal naweek.

19

1 *Pilat ajej wal mënť Yetu ado kë bakoba na itintël. 2 Bangoli başiir iyiw ado ukël afuutana, akak ajej kamiša kajeenkal awoharana. 3 Baji babi kaŋoga kašë ji na a : « Nwulu mboš, iwi naših i bayuday! » Wi bajakuŋ haŋ, başë koba ŋi kaara.

4 Pilat akak apën aji na bayuday : « Natenan, dťija ŋi an ŋi, kaŋupan kë mënwin nin uko uloŋ unkkaaŋ nji aduknaanaa. » 5 Wi Yetu apënuŋ awo na iyiw ŋi bkow na kamiša kajeenkal, kë ašë ji na baka : « Naaŋ mënť awi. » 6 Wi baŋeŋan baweek na bayeŋ biki baka bawinaaruluŋ win ašë huuran aji : « Paŋana ŋi krut! Paŋana! »

Kë Pilat aji na baka : « An najejana naya napaŋ. Nji mënwin nin uko uloŋ unkkaaŋ nji aduknaanaa. »

7 Kë başë teema aji : « Nka bgah, kë ŋi bgah mënť awo i pkeť ŋiki aji awo Abuk Našibaťi. »

8 Wi Pilat atiinkuŋ uko mënť ašë lën timer kak maakan. 9 Aya aneej du katoh ašë hepar Yetu aji : « Iwoona ŋuŋ ba? » Kë Yetu aanteema. 10 Pilat aji na a wal mënť : « Iinŋal pteemën? Iimme kë dka mnhina mi pwutanu na mi ppaŋu i? »

11 Kë ateema aji : « Woli iinyeenkna lah mnhina mënť du baťi iinkhinanaan nin uko uloŋ ; ukaaŋ kë aŋijnuŋ ŋi iwi aka pekadu dandëmuŋ apel di nu. »

12 Kë dul di Pilat ajunnuŋ pla jibi akdoli kadoo kawutan Yetu. Kë bayuday başë huuran aji : « Woli iwutana, iinwo nanoh *Fetar. Naaŋ anjakuŋ aji awo naših aanwo našoorad Fetar naših najeenkal i? » 13 Wi Pilat atiinkuŋ uko waŋ ašë pënan Yetu bdiŋ ašë ŋo du pťij pi

ajaaŋ awayëšaan du dko di bajaan bado « Gabata » ŋi uŋup uhebërë, uwoon blay bi babomanuŋ na mnlaak. 14 Unuur wi bakbomandëruŋ pa *Ufettu wi Mbuur wa, ŋi mndiin unuur, kë Pilat ašë ji na bayuday : « Naših i nan awi. »

15 Kë bukal başë huuran aji : « Fiŋana! Fiŋana! Paŋana ŋi krut. »

Kë Pilat aji na baka : « Kë nwo i kapaŋ naših i nan? »

Kë baŋeŋan baweek bateema aji : « Nkaha naših aloolan, Fetar a. »

16 Wal mënť kë Pilat ašë awutar baka Yetu baya bapaŋ. Kë bangoli bajeja ayaanaan.

Pkeť pi Yetu ŋi krut

(Maci 27.32-44; Markut 15.21-32; Luk 23.26-43)

17 Bado Yetu kë apën akuŋa krut ul ŋi uleeful aya du dko di bajaan bado Golgota na uŋup uhebërë uwoon kaheem ki bkow. 18 Bapaŋa da na biinť batëb baloŋ, aloŋ ŋi kaŋen kamayu, aloŋ ŋi kadeenu. 19 *Pilat ado kë baboman kampiŋu kaloŋ apaŋ ŋi krut duuť. Bapiit ŋi ka aji : « Yetu i Nataret naših i bayuday. » 20 Uko mënť bayuday baťum baleyiir wa ŋiki dko di bapaŋnuluŋ daŋog ubeeka kë uko mënť ubot apiitana ŋi uŋup uhebërë, uromen na ugrek. 21 Kë *baŋeŋan baweek başë ya aji na *Pilat : « Kpiit kaji naših i bayuday, piitan iji ŋiinť i aji awoon naših i bayuday. »

22 Kë Pilat ateem baka aji : « Uko wi mpiitun, dpiit wa. »

23 Wi bangoli bapaŋuŋ Yetu du krut, bajej imiša yi awohariin ado ifah ibaakër, bangoli baji andoli ayeenkaloŋ. Kë kamiša kameeť kašë wo kaanwo na ulëtna, kaťijna kaťuť te uťeeh, ukaaŋ kë 24 balaťar aji : « Nwut katow ka. Nabiin ŋdo kanuŋ na mnlaak nten ankyeenkuŋ ka. » Hën timer, kë uko umpiitun ŋi Ulibra wi Našibaťi udolanaa, upiitana aji : « *Bafašašir imiša yi naan akuť ado kanuŋ na mnlaak*

katen ankjejuŋ kamiša naan. »^{*}

Uko waŋ wi wi bangoli badoluŋ.

²⁵ Anin Yetu na aŋa anin, na Mariya ahar Klopaf na Mariya i uŋaak wi Magdala banaŋ aňog krut. ²⁶ Yetu awin anin, akak awin naŋaŋarul i amaganuŋ kē anaŋ aňog ŋi a aŋe ji na anin : « Abuk ŋaaŋ, abuku awuŋ. » ²⁷ Akak aji na naŋaŋarul : « Naan awuŋ. » Kapēnna unuur mēnt kē naŋaŋarul uŋ aŋe jeŋ Mariya du katohul.

²⁸ Wi uko waŋ uŋepuŋ, Yetu ame kē uko uba bti hēnkuŋ aŋe ji : « Udaan uŋjēn. » Hēnk di uko umpiitaniŋ ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi udolaniŋ. ²⁹ Pduŋk ploŋ pawo da wal mēnt pantumi poot ptaakŋaan, hēnk kē bajej kalēmēnt kalonŋ atan ŋi pmul atoop ŋi pa aŋe ŋoor ŋi mntum mi Yetu. ³⁰ Wi aňemuŋ poot ptaakŋaan puŋ aŋe ji : « Uko mēnt ubaa. » Wi wi aŋaŋ ayoont bkw aŋe jēmŋa.

³¹ Uwo ŋi unuur wi bakbo-mandēruŋ pa *unuur wi pnoorfēn wi bayuday ; unuur wi pnoorfēn mēnt uwo unuur unyimani maakan, kē baweek biki bayuday baŋe wo baŋal muum manwo ŋi ikrut unuur mēnt. Baňehan Pilat aji : « Dolan bakit baka ihoŋ* batarna bakteŋ baŋe bawalan muum! » ³² Bangoli babi aňog biinŋ biki bapanuŋ na Yetu, akit ihoŋ yi nateek, akak akit yi natēbantēn. ³³ Wi babanuŋ ŋi Yetu aŋe ŋēnk kē ado bi keŋ, kē hēnk di di bawoonŋ baankita ihoŋ. ³⁴ Kē Nangoli alonŋ aŋe ajeŋ bjan alofa ŋi kantaagan. ŋi dko mēnt, kē pŋaak na meel iŋe pēn. ³⁵ ŋaŋ anktupanaŋ uko wi awo namaar, kē uko wi aktupuŋ ubot awo manjoonan. Ame kē uko wi aktupuŋ ujoonani, aŋup iko yaŋ an kak nahilna nafiyaar. ³⁶ Hēnk di uko wi Ulibra wi Naŋibaŋi ujakuŋ

udolaniŋ, upiit aji : « Nin kamoh kalonŋ ki nul kaankluŋ kakita.* »

³⁷ Ukak apiitana ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi aji : « Baluŋ kado katen ŋaŋ i baluŋanuŋ kantaagan.* »

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markut 15.42-47; Luk 23.50-56)

³⁸ Yotef i utaak wi Arimati awo naŋaŋar Yetu aŋe wo aandiiman wa ŋiki aŋi baweek biki bayuday. Wi Yetu akeŋuŋ, aya ahepar *Pilat me ahil kayeenk puum kaya kamoy. Kē Pilat adinani. Yotef abi ajeŋ puum ayaanaan. ³⁹ Nikodem kak awo na a. Ul abiŋ aya du Yetu na utejan. Aŋij bko blil pŋēkēn bi bajaŋ bamoyna. Bko mēnt baňog ŋkil iŋeen ŋwajanŋ. ⁴⁰ Bajej puum ataay na ilaaŋ na bko buŋ jibi bayuday bajaŋ bado. ⁴¹ Du dko di bapanuŋ Yetu uwoorta ulonŋ uwo da, kē bhēr bloŋ bhalu banwoyi baambi moynaara ŋaŋ kē bawo da. ⁴² Uwo ŋi unuur wi bayuday bakbo-mandēruŋ pa unuur wi pnoorfēn kē bhēr babot awo baanlowi, ukaŋ kē bamoy Yetu da.

20

Bhēr bawo bjint

(Maci 28.1-8; Markut 16.1-8; Luk 24.1-12)

¹ ŋi unuur unŋaŋuŋ *unuur wi pnoorfēn*, bdēm bahumi kē Mariya i ubeeka wi Magdala aŋe ya du dko di bhēr. Aŋēnk kē plaak pweek maakan pandētnuŋ plēman pi bhēr kē papēni. ² Aŋi wal mēnt aya du bi Timoŋ Piyeer na naŋaŋar Yetu undu, i Yetu amaganuŋ, aŋe ji na baka : « Bapēnan Ajugun du bhēr, kē ŋēmme dko di baŋu'u li. »

³ Kē Piyeer apēn na naŋaŋar Yetu undu, kē bakya du dko di bhēr. ⁴ Baŋi bti batēb ; kē naŋaŋarul undu aŋe tar apel Piyeer, ajota kadun,

^{*} 19:24 Kaŋaam 22.18. ^{*} 19:31 Baji bakit biki bapanuŋ ihoŋ batarna bakteŋ ŋiki baji banaŋna ŋi ya kahilna kahefēnt. ^{*} 19:36 Ppēn 12.46; Mnfēn 9.12; Kaŋaam 34.20. ^{*} 19:37 Fakariya 12.10.

^{*} 20:1 Unuur unŋaŋuŋ unuur wi pnoorfēn : “dimanche, Sunday, domingo.”

abana uteek du bhër. ⁵ Ajuunknaa awin ilaaf yi babinj ataayna puum, ašë wo aanneji. ⁶ Wal mënŋ, kē Timonj Piyeer ašë ban ; aneej du bhër, aten ilaaf. ⁷ Akak aten blaaf bambootanaanuj bkow kē babëkan bnuura awo mpaŋ. ⁸ Wi wi naŋašarul undu ambanuj uteek abaan aneej. Awin akuŋ afiyaar. ⁹ Na manjoonan te wal mënŋ baando bi me kē jibi bapiituj ŋi Ulibra wi Našibaŋi, Yetu awo i kanaŋa ŋi pkeŋ. ¹⁰ Baŋašarul bakak wal mënŋ du katoh ki baka.

Pwinana pi Yetu ŋi kadun ki Mariya i Magdala

¹¹ Mariya anaŋ du kaŋog bhër du bdig, awooni. Wi akwooniin, ašë juŋ aten du bhër meet. ¹² Awin ŋwanjuŋ ŋtëb ŋanwohi imiŋa ifaatal kē ŋaŋo ŋi dko di puum pi Yetu pabiin abëkan, ulonj du bkow, ulonj du ihoŋ. ¹³ Nwanjuŋ ŋun ŋaji na a : « Abuk ŋaaf, we wi ikwooniin ba? »

Kē aji na ŋa : « Dwooni ŋiki bapënan Ajug naan, kē mëmme dko di baŋu'u li. »

¹⁴ Wi ajakuŋ haŋ ašë kok, awin Yetu kē anaŋi, kē ašë wo aamme kē ul a. ¹⁵ Kē Yetu ašë ji na a : « Abuk ŋaaf, we wi ikwooniin ba? In i iklaan ba? »

Mariya aji me nalemp i uwoorta a, ašë ji na a : « Naweek, woli iwi iyaan na a, kŋupën dko di iŋu'uli, dya kajeja. »

¹⁶ Kē aji na a : « Mariya! »

Kē ašë kok aji na a ŋi uŋup uhebëre: « Rabuni! » uwoon najukan.

¹⁷ Kē aji na a : « Kmëbanaan, mëndo bi paya du Paapa. Yaan iwin bayiŋ naan iji na baka dpaya du Paapa, anwoon kak Aŋin baka, du Našibaŋi, anwoon kak Našibaŋi i baka. »

¹⁸ Kē Mariya i ubeeka wi Magdala ašë ya aji na baŋašar Yetu : « Dwin Ajugun. » Kē hënk di di akakalëŋuj baka uko wi ajakuluj.

Yetu apën awinana ŋi kadun ki baŋašarul

¹⁹ ŋi utaakal wi unuur unŋaŋuj unuur wi pnoorfën baŋašar Yetu bayit du katoh kalonj anigan ilëman bti ŋiki baŋi baweek biki bayuday, kē Yetu ašë bi anaŋ ŋi ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an! » ²⁰ Wi ajakuŋ haŋ, ašë diiman baka iŋen na kantaagan. Baŋašarul balilan maakan wi bawinuj Aju-gun. ²¹ Akak aji na baka : « Bnuura bawo na an. Jibi Paapa ayilnuj, hënk di di nkaan ayilan. » ²² Wi ajakuŋ haŋ, ašë fuuŋ ŋi baka aji : « Nayeenan Uhaaŋ wi Našibaŋi. ²³ Baŋaŋ biki nakmi-iruj ipekadu, Našibaŋi amiir baka ya ; kē biki nawoon naankmiir ya, Našibaŋi aankmiir baka ya. »

²⁴ Kē Tooma, alonj ŋi baŋašar Yetu iŋeen na batëb i bajaan bado kbet ašë wo aanwo da wi Yetu abiin du baka. ²⁵ Kē baŋašar Yetu bandukiin baŋë bi aji na a : « Nwin Ajugun! »

Kē ašë ji na baka : « Woli mënwin ŋi iŋen yi nul dko di bapanuj ireegu, kē woli mënŋu pkoŋ pi naan ŋi da, woli mënŋu kaŋen ŋi kantaagan ki nul, nin mënkiyaar. »

²⁶ Wi kanëm kaŋëpun, baŋašar Yetu bakak ayitiir du meet, kē Tooma awo na baka. Ilëman ini-igani kē Yetu ašë pën, abi anaŋ ŋi ptoof pi baka ašë ji : « Bnuura bawo na an. »

²⁷ Wi wi aŋaan aji na Tooma : « Iŋen yi naan yii yi, ŋuun pkoŋ ŋi ; ŋuun kaŋen ŋi kantaagan ki naan. Wutan katam bkow, fiyaarën. »

²⁸ Kē ašë ji : « Ajugun, Našibaŋi i naan! »

²⁹ Kē aji na a : « Iwinën ukaan kē ifiyaari. Banwoonj baanwin ašë fiyaar banuurandëni. »

³⁰ Yetu akak ado ŋi kadun ki baŋašarul iko iŋonjarënaan itum inwoonj iimpiitana ŋi ulibra wi. ³¹ Iko impiitaniin ŋi, iipiitana piitana, nahilna nafiyaar kē Yetu awoon *Krittu, Abuk Našibaŋi, nakuj

nahilna naka ubida ti a woli nafiyaari.

21

Pwinana pi Yetu du bdëk bi Tiberiyad

¹ Wi uko wañ uṭepuñ, Yetu akak apën awinana ti kadun ki baṭaṣarul du kabañ ki bdëk bi Tiberiyad. Hënk di di apënuñ awinana ti kadun ki baka.

² Fimoñ Piyeer, na Tooma i bajaan bado kbet na Natanayel anwoon i ubeeka wi Kana du Galilay na babuk Tebede na baṭaṣar Yetu balon batëb bawoon da. ³ Kë Fimoñ Piyeer aṣë ji na baka : « Dya btuh. »

Kë baji na a : « Nbi na iwi. » Bapën, apaya ti bteem, kë utejan mënṭ baammob nin uṭëb.

⁴ Wi nfa mambanuñ, Yetu anaṭ du kabañ ki bdëk ; kë baṭaṣarul baamme kë ul a. ⁵ Kë aṣë ji na baka : « Babuk naan, namob nṭëb i? »

Kë bateema aji : « A-a. »

⁶ Kë aṣë ji na baka : « Nafëlan bridiya ti kañenan kadeenu, namob. » Bafël bridiya aṣë wo baankak ahinan ba ppul ŋiki batum nṭëb. ⁷ Kë naṭaṣar Yetu i amaganuñ aṣë ji na Piyeer : « Ajugun a! » Wi Fimoñ Piyeer atiinkuñ uko wañ aṣë woh imiṣa yi nul ŋiki aanwoharaa, aṣë tëfa du meel. ⁸ Baṭaṣarul bandukiin ti bteem bapul bridiya apënan, baanlow pkay, bawo uko ji nmetër iñeen-week di pa.

⁹ Wi bawaliin du pkay, bawin bdoo kë batehan da, kë nṭëb nṭapaf ti ba duuṭ. Kapoom kabëkan da.

¹⁰ Kë Yetu aṣë ji na baka : « Naṭijan nṭëb ni nabaan amob mob nuñ. »

¹¹ Wal mënṭ kë Fimoñ Piyeer aṣë paya ti bteem kë bapul bridiya moñ pkay. Batum nṭëb nweek : nṭawo iñeen week na iñeen kañeen na nṭwajanṭ (153), kë bridiya baṣë wo baammara mar. ¹² Kë Yetu aṣë ji na baka : « Nabiin nade. » Nin alon ti baṭaṣarul aaññoom kahepara

ñaan i awo'i. Bame kë Ajugun a. ¹³ Wal mënṭ abi, ajeñ kapoom awul baka, aṭu na nṭëb. ¹⁴ Wañ uwoon uyaas uwajanṭen wi Yetu apënuñ awinana ti kadun ki baṭaṣarul wi anaṭiin ti pkeṭ.

Yetu na Fimoñ Piyeer

¹⁵ Wi badeen aba, kë Yetu aṣë ji na Fimoñ Piyeer : « Fimoñ abuk Yowan, injalën apel biki i? »

Kë ateema aji : « Ajugun, aa, ime kë dñalu. »

Kë aji na a : « Doon kayeñ batani bi naan. »

¹⁶ Akak ahepara uyaas uṭëbantën aji na a : « Fimoñ abuk Yowan, injalën i? »

Kë ateem aji : « Ajugun, aa, ime kë dñalu. »

Kë aji na a : « Doon kayafan batani bi naan. »

¹⁷ Akak ahepara uyaas uwajanṭen aji na a : « Fimoñ abuk Yowan, injalën i? »

Piyeer ajoṭan wal mënṭ ti uko wi akheparuñ uyaas uwajanṭen me aṭalaara aṣë ji na a : « Ajugun, ime iko bti, ime bnuura kë dñalu. »

Kë aji na a : « Doon kayeñ batani bi naan. ¹⁸ Na manjoonan dṭupu : wi ihojuñ, iji ktan katëlu bdidi'u, kaya dko di inaluñ. Kë wi iklun kaṭaf, ilun kadeen iñen, alon atanu katël, aṭooṭu dko di iwoon iinñali. »

¹⁹ Aṭup ṭup hañ pkeṭ pi Piyeer akluñ kakeṭ kadëmanaan Naṣibaṭi. Wi ajakuñ hañ aṣë ji na a : « Ṭaṣaan. »

²⁰ Piyeer akok aṣë win naṭaṣar Yetu i amaganuñ kë akṭaṣ baka ; ul awoon ambiin ajuṭ ti bjënt bi Yetu wi bakdeen ahepara ankwaapuluñ. ²¹ Piyeer awina aṣë ji na Yetu : « Ajugun, kë i? »

²² Kë ateema : « Woli dñal aṭo te ubi'ën, utenu i? Iwi, ṭaṣaan. »

²³ Banfiyaaruñ Yetu banaṭa wal mënṭ aṭup aji baji naṭaṣarul mënṭ aankkeṭ. Kë Yetu aṣë wo aanji aankkeṭ, aji : « Woli dñal aṭo te ubi'ën, utenu i? »

²⁴ Naṭaṣarul mēnt̄ ṭi uleeful
amaaruṅ iko mēnt̄ bti akuṭ apiit̄
ya, kē ṅbot ame kē uko wi aṭupuṅ
uḵoonani. ²⁵ Uka iko ilon̄ itum kak
yi Yetu adoluṅ. Woli ṅaaṅ aṅal ppiit̄
ya bti, dṣal aji umundu bti uunkkēs
pṭuuna ṅlibra ṅankpiit̄uṅ.

Ulibra wi Ulemp wi Banjañan

Uʔup ujuni

Ulibra wi uwoon unkkakaləşun iko yi banjañan biki Yetu badolun. Uwoon utəbanʔən wi Luk apiitun pa Teofil nanohul. Luk ul ʔi uleeful awo nakuraar. Kə ašə ji bi kagakandər na Pawulu na dko pʔup Uʔup Ulil Unuura. ʔi ulibra wi, Luk aʔup iko yi baʔaşar Yetu badolun na jibi baniinkani Uʔup Ulil Unuura ʔi umundu bti. Naan ahinan kawin ʔi ulibra wi, ulemp wi Uhaaş wi Naşibaʔi udolun. Uwala ʔi banjañan, awul baka mnhina mi pʔup Uʔup Ulil Unuura. Bañaan batum bakak afiyaar ajunna Yerutalem aya Yuda na Famariya na nmban nʔtum ʔi umundu. Iko iʔəp jibi Yetu abiin aʔup aji ilun kawo ʔi Ulibra wi 1.8: « kə naşə lun kayeenk phina woli Uhaaş wi Naşibaʔi uwala ʔi an. Nalun kawo bamaar biki naan ʔi Yerutalem na ʔi utaak wi Yuda bti, na ʔi utaak wi Famariya te kaban kaban ki umundu. » Ulibra wi uʔup jibi bhonar bi Naşibaʔi adolun na bañaan babanun du bañaan bti biki mboş. Du Itrayel, baʔaşar Yetu badunna aʔup bayuday Uʔup Ulil Unuura abaa ya du nʔtaak nʔi banwoon baanwo bayuday, na du bañaan bti. Du dko bti di baʔupun Uʔup Ulil Unuura bañaan balon bafiyaari kə balon baanfiyaar wa. Bañaan batum babi şoor banjañan, kə bukalk başə tamanaara aʔup baka iko itum bahilna baliint ʔi pfiyaar.

¹ Teofil, ʔi ulibra wi naan uteek, dʔiiniyaan iko bti yi Yetu adolun abot ajukan du ujuni, ² te unuur wi adeenaniin du baʔi. Ji abi ado kadeenana du baʔi, aʔəpna ʔi *Uhaaş wi Naşibaʔi aʔup *banjañan

* **1:12** Pnkuŋ pi Mnoliwera : Dawoon katim ki pnkuŋ pi bajaan bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.”

biki adatuŋ, uko wi pdo. ³ Wi akeʔun, ʔi kadun ki baka di di akaan apən awinana najeb. Ado iko itum ʔi nnuur iʔeen na nbaakər, adiiman baka kə awo najeb na manjoonan, aji pən kawinana ʔi kadun ki baka kabot kaʔup baka uko wi *Pşih pi Naşibaʔi.

⁴ Unuur ulon wi akdeen na baka, ašə ji na baka bawut kapən ʔi Yerutalem, baʔo da bayoonk kahoŋ ki Aşin, ki batiinknuŋ ʔi mntum minul : ⁵ «*Yowan *abattaar an na meel, kə an, ʔi nnuur nʔankmbiin nʔi nalun kayeenk *batitmu bi Uhaaş wi Naşibaʔi. »

Yetu apaya baʔi

⁶ Wi wi *banjañan bayitiirun, ašə hepar Yetu aji : « Ajugun! Woon hənkuŋ di di ikkakanun *Itrayel pşih i? » ⁷ Kə ašə teem baka aji : « Naanka na pme unuur kəme wal wi Aşinun adatuŋ ʔi mnhina minul, ⁸ kə naşə lun kayeenk phina woli *Uhaaş wi Naşibaʔi uwala ʔi an. Nalun kawo bamaar biki naan ʔi Yerutalem na ʔi utaak wi *Yuda bti, na ʔi utaak wi *Famariya te kaban kaban ki umundu. »

⁹ Wi Yetu ajakuŋ han, ašə deenana du baʔi, kə baktena. Wi wi kanfəluŋ kaşaan abi awuna, baankak awina. ¹⁰ Jibi bahumuŋ katen baʔi bi apayiin, kə biinʔ batəb, banwohariin imişa ifaatal başə mara mara awinana. ¹¹ Baji na baka : « An biinʔ biki *Galilay, nabaa naʔ we aten baʔi ba? Yetu i, ampayiin baʔi ʔi kadunan, alun kabiha, jibi nawinuluŋ hən, kə apaya baʔi. »

Bahoʔan Matiyat ʔi Banjañan

¹² *Banjañan bapənna wal mənʔ du Pnkuŋ pi Mnoliwera* ašə kak Yerutalem danwoon daanlowiir maakan na pnkuŋ mənʔan, datool pdo ukilometər. ¹³ Wi bakakuŋ,

baya aneej ti katoh, du meet di bko duuŕ, di bi Fimon Piyeer, na Yowan, na *Yakob na Andre na Filip na Tooma, Bartelemi na Maci, Yakob abuk Alfe, Fimon nagutar utaak, na *Yudat abuk Yakob bajonun kayitiiraan. ¹⁴ Batiinkar bukal bti na baat balon na *Mariya anin Yetu, na baŕa Yetu, ańehan Naŕibaŕi.

¹⁵ Ti nnuur męntan banfiyaarun Yetu, baya pban ińeen-week na ińeen nŕtęb, kę Fimon Piyeer aŕę naŕa ti ptoofaji na baka : ¹⁶ « An bayiŕnaan uko wi *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi ubiin aŕępna ti mntum mi *Dayiŕ, aŕup ti Ulibra wi Naŕibaŕi ti uko wi nawo Yudat, ambiin aŕij bammobun Yetu, uwo wo wi kabi kadolana. » ¹⁷ Abi wo alon ti un, ayeenk kafah ki ulemp ji un. ¹⁸ Kę ŕiint męntan aŕę bi nug uŕeeh na ktaka ki buŕaan bi adolon bun: Ajot afęta amay, kę ipęŕ itatadiiri. ¹⁹ Uŕup waŕ uniink Yerutalem bti, ukaan kę bakak ado uŕeeh męntan aji « HAKELDAMA » uwoon ti uŕup wi baka « uŕeeh wi pńaak. »

²⁰ Fimon Piyeer akak aji na baka : « Kę baŕę piit ti Ulibra wi Pńaamaręn Naŕibaŕi ti uko wi Yudat aji : *“Katohul kaduka kajinŕ, nin alon aankwo da.”* »

Akak aji : *“Alon ayeenk ulemp wi nul.”* »

²¹⁻²² Piyeer aji kak : « Kę bańaan balon baŕę jon nwo na un, undiimaan, wi Yetu Ajugun awoon na nja aneej apęn, du unuur wi *Yowan abattaarolon te unuur wi abiin adeenana du baŕi ti kadun un. Keeri alon ti baka awo i kabi na un, kayuuj kę bawin Yetu wi anaŕiin ti pkeŕ. » ²³ Wi wi baŕaan aŕij batęb ti baka, *Yotef anŕu'aniin katim ki Bartabaat, kę baŕę duuna ki Yuttut, na alon anwoon katim ki Matiyat. ²⁴ Kę baŕę ŕehan Naŕibaŕi aji : « Iwi Ajugun, inmeen ŕaan na uŕalul, yuujun i idaton ti batęb

biki, ²⁵ awo nanjańanu, ayeenk ulemp wi Yudat adukun, aya di awoon i kaya. » ²⁶ Bado kanun na mńlaak, kę Matiyat adatanaa, ahoŕan ti banjańan ińeen na alon bukun.

2

Uhaaŕ wi Naŕibaŕi uwala ti banfiyaarun Yetu

¹ Bayitiir bti ti unuur wi *Pentakot. ² Ti dko męnt, kę baŕę tiink pńaat panwoonun baŕi anaam na ukęk kę pabi aneej ti katoh ki bawoon atum ka. ³ Kę baŕę win iko ilon ji indemęnt yi bdoo. Iko męnt igarandęri, aji kandoli kaya kaŕo ti alon. ⁴ *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi uneej atum ti baka bti, kę bakak aŕup nŕup nyaanŕ, andoli jibi Uhaaŕ wi Naŕibaŕi uŕu'uli pŕup.

⁵ Ti wal męntan kę *bayuday balon banjaan badęman Naŕibaŕi banwoonun nŕtaak bti ni umundu, baŕę wo ti Yerutalem. ⁶ Wi batiinkun pńaat, pntuk payitiir aŕę ŕonar maakan ŕiki andoli aji tiink baŕup uŕup wi tul. ⁷ Bańonar adiwa, aŕę ji : « Bańaan bankŕiiniin hęnk baanwo biki *Galilay i? » ⁸ Kę hum di di andoli ti un, ajaki tiink baktup ti uŕup wi nul? ⁹ Nwoona Paŕt, na Med na Elamit, na Metopotamiya, na Yuda, na Kapadoŕiya, na Pont na Atiya. ¹⁰ Balon bawoona Frigiya na Pamfili, na Ejiptu na nŕfęŕ ni Libiya njanńogun Kuren, balon kę bawoona Rom. ¹¹ Balon kę bawo bayuday biki kabuka aŕu na bankakun baka, biki Kret, na Barab. Kę andoli ti un aŕę ji tiinka baka baŕup ti uŕup wi nul iko inuura yi Naŕibaŕi adolon. » ¹² Bańaan bańonar fuŕ, baamme uko wi pdo, andoli kaji na atęntul : « We uwoon uko wi? » ¹³ Kę balon baŕę beŕ baka, aji : « Biki baka pdaan poot. »

Fimon Piyeer aŕiini na bańaan

14 Kë Fimon Piyeer ašë naŋa na *banjañan iñeen na alon bukuñ ašë huuran ateen baka aji : « An *bayuday na an bti nanfêtuñ ti Yerutalem, an bti nawatan ibaŋ natiink nabot nate uko wi nji kaŋupanañ. 15 Nin, bañaan biki baankuji, jibi naŋaluñ. Nhum ti nfa mpoŋi. 16 Uko wi *Naŋupar Naŋibaŋi i bajaan bado Yowel abiin aŋup uŋêpuñ ŋêp adolana hênk.

17 Naŋibaŋi aji :

“Ťi ŋnuur ŋbaañšaani, dbi kawalan Uhaaŋ wi naan ŋi bañaan bti.

Babukan biinŋ na baat baluñ kawo baŋupar biki naan, bapoŋ na bantohi biki nan baluñ kado kaŋaafi iko inkwoonuñ du nji, kawin iko inwoonŋ yi pbi.

18 Ènhên, dlun kawalan ŋi ŋnuur mênŋ Uhaaŋ wi naan ŋi balempar naan biinŋ na baat, bašë bawo baŋupar biki naan.

19 Dluñ kado iko iñonarënaan du baŋi duuŋ kakak kadiiman iko iweek ŋi mboŋ. Pñaak, bdo, na udu iluñ kawo.

20 Unuur uluñ kakak bdëm, pli pakak ji pñaak, ji unuur uweek unuura wi Aju-gun ubi udo kaban.

21 Hênk, ñaan anklunŋiñ kahaŋ ŋi ka-tim ki Ajugun abuur.”* »

22 Fimon Piyeer akak aji na baka : « An bañaan biki *Itrayel natiinkan bnuura uko wi nji kaŋupuñ: Naŋibaŋi ayil Yetu i *Nataret ayuujna ŋi a mlagre na iko iñonarënaan itum, indiimanuñ phina pi nul jibi nameñ wa an ŋi ñlefan. 23 Ñiinŋ an, bawulan a, jibi Naŋibaŋi adoon abi me wa akak anjal uwo, nafiña, wi nadoluñ kë banwoon baanfiyaari bapaña. 24 Kë Naŋibaŋi ašë naŋana ŋi pkeŋ, abuurana mnhaj mi pkeŋ,

pkeŋ paanhilan amëbana. 25 *Dayiŋ aŋiiniyaana aji :

“Wal undoli dji kawin Ajugun ŋi kadun ki naan, iñogën ukaan kë nnaŋ aliinŋ.

26 Ukaan kë ntilan maakan akuŋ ay-eeh mnilan mi naan. Kë uleefubi wo wo ŋi mnhaŋ

27 ŋiki iinkwutan uhaaŋ wi naan uya ufêŋ du mnkeŋ, akak awo iinkwutën, nji ñaan nalemparu naweek mpuŋ.

28 Iyuuñen bgah bankŋiñ du ubida, iluñ kaŋumanaan na mnilan ŋiki iñogën.”* »

29 « An bayiŋ naan, dhilan kaŋupan uko wi na mntën: Atemun Dayiŋ akeŋi, amoya, kë bhër bi nul bawoha ŋi utaak wi nun. 30 Abi wo Naŋupar Naŋibaŋi ašë me kë Naŋibaŋi abi hona uko ulon, amehna ŋi kadunul, “aji aluñ kaŋu alon i pŋini pi nul ŋi pŋih.”* »

31 « Kë wi wi Dayiŋ ataruñ awin kë *Krittu aluñ kanaŋa ŋi pkeŋ, ašë ŋiiniyaan wa aji : “Naŋibaŋi aanwuta kë aŋo du mnkeŋ kë uleeful ukak awo uumpuŋi.”* » 32 Yetu mênŋan, Naŋibaŋi anaŋana ŋi pkeŋ, kë ŋwo bti bamaar. 33 Naŋibaŋi adeeña ŋi kadeenu ki nul, kë ayeenk du Aŋin nja *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi, wi ahoñuluñ ŋfa, aniinkan wa ŋi bañaan, jibi nakwinuñ akuŋ atiink hênk. 34 Ťiki Dayiŋ ul, andoon awo aampaya baŋi aŋiini aji :

“Naŋibaŋi Ajugun aji na Ajugun : Ťoon ŋi kañen naan kadeenu 35 te ndo nŋooran baŋooradu, ido kapafna baka ihoŋ.”* »

36 Fimon Piyeer abaañëŋ bŋup aji : « Bañaan biki *Itrayel bti, nameen bnuura keeri : Yetu i napañuñ ŋi krut, Naŋibaŋi adola kë awo Ajugun akuŋ awo Krittu. »

Bateek banfiyaaruñ

37 Wi bañaan baŋiinkuñ uŋup wañ ašë ŋëla ŋëla, ahepar Fimon Piyeer

* 2:21 Yowel 3.1-5. * 2:28 Kañaam 16.8-11.

* 2:30 Kañaam 132.11. * 2:31 Kañaam 16.10.

* 2:35 Kañaam 110.1.

na *banjañan bukundi aji : « Bayiñun, kē nbaa do do hum ba? »³⁸ Fimoñ Piyeer ateem baka aji « Nawutan pjuban, nañelēs n̄bida, andoli ði an aji yeenk *batitmu ði katim ki Yetu Krittū, Naşibaði ahilna amiiran ipekadu. Naşibaði aluñ kawulan Uhaaş wi nul.³⁹ Kahon ki nul kawo ki nan, na babukan, na banlowuñ bti, na biki Naşibaði Ajugun akluñ kadu'ara. »⁴⁰ Fimoñ Piyeer akak añini na baka pa bate abot akooñ baka aji : « Nalowan bañaan bawuñan biki nahilna nabuuran n̄leef n̄i nan. »⁴¹ Bandinanuñ uñup wuñ, bado batitmu, kē bañaan banñogun iñeen-week n̄yaaş iñeen n̄wajanñ (3000), bahoñana unuur mēññan ði pñtuk pi banfiyaaruñ Yetu.

Pñtuk pteek pi banfiyaaruñ

⁴² Bañaan bakak amēban bnuura pjukan pi *banjañan, amēban ði uñok na bboofar, ði pfaaşiir kapoom* na pñehan Naşibaði.⁴³ Bañaan bti bawo na palēnk ði n̄leef n̄i baka, ðiki banjañan baji bado mlagre na iko iñon̄arēnaan itum.⁴⁴ Banfiyaaruñ Yetu bti bakak añok iko yi bakaan bti.⁴⁵ Baji bawaap itoh na bka bi baka, kafaşiir, andoli ayeenk kaliñan na kanuma ki nul.⁴⁶ Unuur unjinti baji bayitiir du *Katoñ Kaweek ki Naşibaði, kafaşaşer ipoom ði itoh yi baka, kade na mnlilan na uhaaş unjñ. ⁴⁷ Baji badēman Naşibaði, kē bañaan bti babot amagan baka. Ajugun, kē aşē ji do unuur unjinti, ahoñan ði pñtuk puñ biki abuuranuñ.

3

Fimoñ Piyeer na Yowan bajeban ñiññ anñakmuñ

¹ Fimoñ Piyeer na *Yowan baya unuur uloñ du *Katoñ Kaweek

ki Naşibaði wi n̄woori n̄wajanñ n̄i utaakal n̄akobuñ, ðiki uwoon uwoori wi pñehan Naşibaði.² Kē bañaan baloñ başē ðij da ñiññ aloñ anñakmi ði kabuka. Unuur unwoon, baji bañija kañooran ði plēman pi Katoñ ki Naşibaði pi bajaan badu Plēman Pnuura. Aji ðo da pñehan bañaan bajaan babi pneej ði Katoñ ki Naşibaði.³ Wi awinuñ Fimoñ Piyeer na Yowan kē bakbi pneej, kē aşē ñehan baka itaka.⁴ Kē Fimoñ Piyeer na Yowan başē tena bnuura, wi wi Fimoñ Piyeer añaan aji na a : « Tenun »⁵ Ñiññ ajaban baka kēş anuñ aji bawula ukoolan.⁶ Kē Fimoñ Piyeer aşē ji na a : « Mēnwo na untaam, mēnwo na uwuuru, aşē wulu uko wi nwoonaanuñ: ði katim ki Yetu *Krittū i *Nataret, poşan! »

⁷ Fimoñ Piyeer añijana wal mēññ ði kañen kadeenu aşē dola kē anañaa. ði dko mēññ, ñiññ atiñk ihoñ kē iliññ na a.⁸ Kē abi lut lut anañ abi kapoş poş. Anej na baka ði Katoñ ki Naşibaði, apoş, alut, aşē beeb Naşibaði.⁹ Bañaan bti bawina kē akpoş aşē beeb Naşibaði.¹⁰ Bayikrēna aşē ji : « Ñiññ i, mēññ ul ajaan año bñehan du Plēman Pnuura i? » Kē bañaan başē ñon̄ar fuñ akuñ alēnk ði uko unñepuñ.

Fimoñ Piyeer añini na bañaan

¹¹ Ñiññ un̄ aankak adi pwutan bi Fimoñ Piyeer na Yowan, kē bañaan bti başē ñon̄ar, añi aya du baka, du uşala wi bajaan bado Uşala wi *Falomoñ*. ¹² Wi Fimoñ Piyeer awinuñ bañaan bukuñ, aşē ðiini na baka aji : « An bañaan biki *Itrayel ; nabaa ñon̄ar we ði uko unñepuñ ba? Nabaa tenun hum hēnk ba? Naşal aji phina pi nun na pdēman pi n̄jaan n̄dēman Naşibaði pakaan kē ñiññ i apoş i? ¹³ Yetu i nawuluñ başih biki

* **2:42** Banfiyaaruñ Yetu baji woli bade baji bafaşiir kapoom kaleşna kañah kabaañsaani ki badeen na a. * **3:11** Uşala wi Falomoñ: Dko mēññ dapañēşaanuñ dko di banwoon baanwo bayuday bahiluñ kanañ na dko di bayuday ðañ bahiluñ kanañ.

nan, i napokun ꞑi kadun ki *Pilat andoon abi ŝal pwutana, Naŝibaꞑi i *Abraham, i *Itaak na i *Yakob na i baŝinun adiiman pdem pi Yetu nalemparul mēnt. ¹⁴ Ŋiint, anwoon najint natool, ul i i napokun aŝe ņehan bawutan nafiŋ baŋaan. ¹⁵ Hēnk, kē nafiŋ napaŝ ubida. Kē Naŝibaꞑi aŝe naŋana ꞑi pkeꞑ, kē ņwo bamaar. ¹⁶ Pfiyaar ꞑi katim ki Yetu pakaan kē ņiint naŝakmaan, i nakwinun abot ame'a i ajebi. Ēnhēn, pfiyaar ꞑi Yetu pajebanulun bnuura hēnk jibi nakwinun an bti.

¹⁷ « An bayiꞑ naan kē nŝe me kē uko wi nadolun, an na baŝihan, nado do wa na kapaam. ¹⁸ Naŝibaꞑi ul, adobi ꞑupa ꞑup undiimaan ꞑi mntum mi baꞑuparul bti aji *Krittu alun kahaj kakeꞑ, kē waŋ wi adolan. ¹⁹ Keeri nawutan pjuban, nakak du Naŝibaꞑi ipekadu yi nan ihilna ipēn. ²⁰ Ajugun alun kawulun ņwal ņi mnjeeh, kabot kayil Yetu Krittu, i adatuŋ undiimaan pa an. ²¹ Yetu mēnt, awo i kaꞑo baꞑi te wal wi iko bti ikkakuŋ ihalu, jibi Naŝibaꞑi abiiŋ aꞑup ꞑi mntum mi baꞑuparul bayimanaan biki ꞑfa. ²² Na manjoonan *Moyit aꞑup aji : *Naŝibaꞑi Ajugun alun kayil naꞑuparul ji ņji, pa an, anwoon i pntaali pi nan. Nawo i katiink iko bti yi aklun kaꞑupan.* ²³ *Ŋaŋ anwoon aantiinka alun kapēn ꞑi pntaali pi Naŝibaꞑi, kaŝe kakeꞑ.* ²⁴ Kē *baꞑupar Naŝibaꞑi bti, ajunna ꞑi Famiyel na bambiiŋ abi ꞑi kafeꞑul, baꞑiiniyaan andoli iko yi ņkwinun ņa yi. ²⁵ Uko wi Naŝibaꞑi aꞑupun aꞑēpna ꞑi baꞑuparul uwo wi nan. Ēnhēn, *bhoŋar bi Naŝibaꞑi adolun na baŝinan bawo kak pa an, wi ajakuŋ ꞑfa na Abraham aji : *Dbi kaꞑēna ꞑi kabuka ki nu kawulna umundu bti bnuura.* ²⁶ Ukaan kē Naŝibaꞑi apēnan Yetu kē awo nalemparul aŝe yila ꞑi an duna, kahilna kawulan bnuura bi nul, wi

akpēnanaan ꞑi buꞑaan bi nakdolun. »

4

Baꞑij Fimoŋ Piyeer na Yowan uruha uweek

¹ Fimoŋ Piyeer awo na *Yowan, ahum kaꝼiini na baŋaan, kē baꝼeŋan balon, na naweek i bayeŋ biki *Katoh Kaweek ki Naŝibaꝼi, na *bataduk balon baŝe bi, aŋog baka. ² Badeebaꝼ ꝼiki *banjaŋan batēb bukuŋ bajukan baŋaan aji Yetu anaꝼa ꝼi pkeꝼ, kē waŋ ukyuuj kē bankēꝼuŋ bahilan kanaꝼa ꝼi pa. ³ Hēnk, kē bado kē bamob baka awat ukalabuŝ ayoonkna mnjint, ꝼiki unuur udobi yob yob wal mēnt. ⁴ Kē baŋaan batum ꝼi banktiinkuŋ uꝼup wi banjaŋan, bafiyaar ꝼi Yetu. Wal mēnt banfiyaaruŋ bti baŋogan iŋeen-week ņyaaŝ iŋeen kaŋeen (5000).

⁵ Wi unuur ujintuŋ kē baweek biki *bayuday, bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit baŝe yitiir du Yerutalem. ⁶ Baꝼo na Anat, *naꝼeŋan naweek, anwoon na Kayif na *Yowan na Alektandēr na biki mnŝini mi *baꝼeŋan baweek bti, ayitiir. ⁷ Baꝼij Fimoŋ Piyeer na *Yowan ꝼi kadun ki baka aŝe jun phepar baka aji : « ꝼi phina kēme ꝼi katim ki in ki ki najebanuŋ ņiint aŋakmuŋ? »

⁸ Fimoŋ Piyeer, i *Uhaaŝ wi Naŝibaꝼi uneejuŋ akēŝ, kē aŝe teem baka aji : « An baweek biki nun na bantohi, ⁹ nadu'un ņa *uruha ꝼiki ņdo ņaan aŋakmuŋ bnuura, aŝe heparun jibi ņhili hil ado jeban ņiint i. ¹⁰ Nawoon bame, an bti, na baŋaan bti biki *Itrayel bandukiin kē ꝼi katim ki Yetu i *Nataret ki ki ņiint annaꝼuŋ un ajebnuŋ. Yetu i napaŋuŋ, kē Naŝibaꝼi aŝe naŋana ꝼi pkeꝼ, ul akaan kē ņiint i akak najeb ahil anaꝼ ꝼi kadunan. ¹¹ Kē ul Yetu i i Ulibra wi Naŝibaꝼi ujakuŋ aji :

“Awoon pnduba pi an baniw napokun,
pnduba mēntan puŋ pakakun amēban katoh.”[✱]

12 Ul tañ ahilanuŋ pbuuran bañaan. Ēnhēn, ti umundu bti Našibaŋi aanwul wul nin ñaan alon kak anhilanuŋ pbuuranun. »

13 Banŋoon uruha bañonar wi bawinuŋ Fimoŋ Piyeer na *Yowan banwoon baando juk juk, jibi bakŋupi kē nin baanŋēp ado lēnk lēnk. Bayikrēn wal mēnt kē biki mēnt babi wo bagakandēr na Yetu.

14 Wi bakaan awin ñiint anjebun uŋ kē anaŋ akab ti baka kē bašē waan uŋup. 15 Hēnk, kē bado kē bapēnan baka ti dko di uruha, ašē jun ptiini bukal bukal, katen jibi bakdoli. 16 Bahepar aji : « Nbaa do do hum na bañaan biki ba? Babaan ado mlagre mnjint piš mii mi, kē bañaan bti banfētun ti Yerutalem bamee, nēnhilanuŋ kapok wa. 17 Kē nšē wo kado uko uwut kameeŋana kapel hēnk. Nbēg baka keeri baŋaŋan ptiini na nin ñaan alon hēnkun ti katim ki Yetu. »

18 Wi wi banŋoon ti uruha bašaan adu baka kē bakak ti wa, ašē bēg baka maakan baŋaŋna ptiiniyaan na pjukan ti katim ki Yetu. 19 Kē Fimoŋ Piyeer na Yowan bašē teem baka aji : « we unuurnaaniin ti kadun ki Našibaŋi ba? Ptiinka kēme ptiinkan? Uduka ti an! 20 Un daan nēnhilanuŋ kayomp na uko wi nwinuŋ akuŋ atiink. »

21 Bakak abēg baka bnuura, ašē wutan baka kē bayaa. Baanka uko unooranaan baka wi bañaan bti bawoon ti pdēman Našibaŋi ti mlagre mi bawinuŋ. 22 Ōiint anjebnun na mlagre uŋ, adobi pel pel nšubal iñeen nbaakēr.

Banfiyaaruŋ bañehan Našibaŋi, wi bawo i ti mnhaj

✱ 4:11 Kañaam 118.22.

23 Wi bawutanaaruŋ wutan Fimoŋ Piyeer na *Yowan, kē bašē wuŋša, akak du batēnt baka aya kakalēš iko bti yi *bañan baweek na bantohi bajakuŋ na baka.

24 Bañaan batiink baka ašē ñehan Našibaŋi ti pdiim ploolan aji : « Ajugun, iwi ipašun baŋi, mboš, na bdēk na iko bti inwoon da! 25 Iwi iŋēpnaj ti Uhaašu aŋup ti mntum mi *Dayiŋ atemun nalemparu wi ajakuŋ aji :

“We ukaan kē bañaan biki nŋaak babubara ŋinŋar

kē bañaan bti babubara anŋaat anooran nleef?

26 We ukaan kē baših biki mboš bak-bomandēr ugut,

kē baweek batiinkar aji bagut na *Yawe Nawat Kabuka na Krittū i akēruŋ?”

27 Aa wo! Herod na Pont *Pilat bayitiir ti ubeeka wi, na banwoon baanwo bayuday, na *bayuday, anaŋara Yetu nalemparu nayimanaan, i idatuŋ aji awo Krittū.

28 Bado hēnk iko yi bti ti mnhina mi nu na jibi ijakuŋ iluŋ kadolana.

29 Ajugun, hēnkun, watan kabaŋ ti kabēgare ki baka iŋē iŋenun un balemparu, ndo kaŋup Uŋup wi nu na mntēŋ mnweek. 30 Taran kañen ki nu ijeban bañaan, ido mlagre na iko iñonarēnaan ti katim ki Yetu, Nalemparu Nayimanaan. »

31 Wi bañehanuŋ Našibaŋi aba, kē dko di bawoon dašē ŋinŋar kē *Uhaaš wi Našibaŋi ušē neeŋ ti baka bti kē bakŋup Uŋup wi Našibaŋi na mntēŋ.

Banfiyaaruŋ baŋok iko yi bakaan bti

32 Banfiyaaruŋ bti bakak hēnkun awo uŋal na uhaaš uloolan. Kē nin alon aanji ŋal ŋal, kaji nji aloolan dkaan wi, kēme wundu. Baji banaakrēn bka bi baka bti.

33 Phina pweek pawinanaa, wi *banjaŋan bakŋiniyaanuŋ pnaŋa ti

pkeţ pi Yetu Ajugun, k  bnuura bweek bi Naşibaţi batum  i bukal bti. ³⁴ Nin alon  i baka aanwinana winana bwaan. Bankaan mboş k me itoh baji bawaap ya ka ij itaka yuŋ ³⁵ kabi wul banja an. Baji bafaş itaka andoli ayeenk kafah kanliŋuŋ na kanuma ki nul.

³⁶⁻³⁷ K  h nk di Yotef,  iint  lon i pşini pi Lewi, anwoonuŋ unjiw wi Kiprut, i banja an bajaan bado Barnabat (uwoon  naaŋ anjaan at nt n) k  a   ka  fa u eek ulon. Awaap wa a ij itaka abi awul banja an.

5

Ananiyat na Fafira

¹ K   iint  lon i bajaan bado Ananiyat na Fafira aharul ba   waap mboş mlon, atiinkar, ² amen itaka ilon, a    ij indukiin, awul *banja an.

³ K  Timon Piyeer a   hepara aji : « Ananiyat, we ukaan k  *Fatana aneeju uhaaş, k  ido la pguur *Uhaaş wi Naşibaţi, aje j itaka ilon  i yi iwaapnuŋ mboş, amen? ⁴ Ihilan lah, kawut pwaap mboş m nt, k me kaje j itaka yi iwaapnuŋ ma bti, kadolna uko wi inumiin? Hum di di uşal waŋ udoli do, adoo nee j  i iwi ba? M nt ba aaŋ biki ikdoon na pguur h nk, Naşibaţi a. » ⁵ Wi Ananiyat atiinkan  iink uko waŋ, a   jot  i dko m nt, abi ke  ke , k  ba aaŋ bantiinkuŋ uko waŋ bti bal nk maakan. ⁶ Ba aşa babi, aboo an puum ap enan aya amoy.

⁷ Uko ji  woori  wajan  t pi, ahar Ananiyat k  a   bi anee j b  aamme uko un epuŋ. ⁸ K  Timon Piyeer a   du'a aji na a : «  upaan! Preeş pi, pi pi nawaaparun mboş i? » K  ateema aji : « Aa, preeş paŋ pa. »

⁹ K  Timon Piyeer a   kak aji na a : « Nabaa şal şal hum adoo ji naguur Uhaaş wi Naşibaţi ba?

Tenan, banyaan amoy ayinu banna un  i pl man h nk, bakak a oo u, kaya kamoy. »

¹⁰  i dko m nt, k  abi jot jot  i iho  yi Timon Piyeer a   ba. Wi ba aşa baneejuŋ, ba  nka k  ake i akak a oo a pya kamoy du ka og ayinul.

¹¹ Pal nk pweek panee j banfiyaaruŋ bti, a u na ba aaŋ bti bantiinkuŋ uko un epuŋ.

Banja an bajeban ba aaŋ batum

¹² *Banja an bado wal m nt mlagre na iko i on ar naan itum  i ptoof pi ba aaŋ. Banfiyaaruŋ baji bayitiir bti du u aala wi bajaan bado U aala wi *Falomon.

¹³ Nin alon aanji  oom pnaakiir na baka, a   maganaara baka.

¹⁴ K  pntuk pankd muŋ d m pya pi biint na baa  pafiyaar Ajugun abot abi aho ana  i baka. ¹⁵ Bado kak kak aji bap enan bamaakal  i igah, ka u baka  i ili a k me ijiin, Timon Piyeer wal wi akt puŋ ulim nt wi nul uban alon  i baka.

¹⁶ Pntuk pi ba aaŋ paji pa iina kak  beeka  nan ogun Yerutalem, ka ij bamaakal na biki  ntaayi  akyewl nuŋ, k  bukal bti bajebi.

Bahajan Banja an

¹⁷ K  *naşih i ba enan na bat ntul – bukal biki bajaan bado pntuk pi *bataduk – ba   kuj *banja an maakan, ana ara baka ¹⁸ Bado k  bamob baka, awat ukalabuş. ¹⁹ K  na utejan m ntan, *uwanjut wi Ajugun u   bi, ahaab ş il man yi ukalabuş ap enan baka a   ji na baka : ²⁰ « Nayaan *Katoh Kaweek ki Naşibaţi nado ka up u up wi ubida uhalu. »

²¹ Banja an batiink uwanjut wuŋ, k  wi unuur ujintan jint, k  ba   ya Katoh ki Naşibaţi, a o ajukan. Naşih i ba enan na bat ntul bado k  badu *uruha uweek wi biki *Itrayel, wi bajaan bado Pntuk pi baway ş b up *bayuday a   yil baya ba ij

banjañan banwoon du ukalabuş.
 22 Wi bayili biki naţenjan naweek bayaan aban, baant nk banjañan du ukalabuş, a e kak du uruha aya kakal ş aji : 23 « Wal wi nyaan du ukalabuş,  t nk k  ud t bnuura, k  bayen banaţ  i pl man. K  wi  haab şun bgah, a e  enk dko k  dawo djint. » 24 Wi naweek i bayen biki Katoh Kaweek ki Naşibaţi na baţenjan baweek batiinkun uko wan, ba onar, a e la na  şal uko un epun.

25 Wal m nt, k   iint alon a e bi aji na baka : « Natenan! Biint biki nawatun ukalabuş, buk bukundi, ajukan bañaan du Katoh ki Naşibaţi. » 26 K  naweek i bayen biki Katoh ki Naşibaţi a e tool, na bangoli biki nul ayaarad banjañan. Baando btam na baka,  iki baţi pntuk pi bañaan pun, pabi patap baka mn-laak.

27 K  baţij baka, aneejan du uruha. Naşih i baţenjan k  a e hepar baka aji : 28 « N nneenan neenan pjukan katim kan i? K  Yerutalem bti da e bi kak kak  i bgah bi nan, nanjal kataparun pkeţ pi  iint i. »

29 K  Fimon Piyeer na banjañan bandukiin ba e teem aji : « Nwo i kaţaş Naşibaţi, m nt bañaan biki  woon kaţaş. 30 Naşibaţi i başinun ap nan  i pkeţ Yetu i nadolon k  bafni, wi napanulun  i krut. 31 Ul i i Naşibaţi ad manun  i kadeenu ki nul, awoona Naşih akuţ awo *Nabuuran Bañaan, bayuday bahilna ba el ş  bida, ipekadu ibot ip n  i baka. 32 Nwoon bank pun uko un epun, un, na *Uhaaş wi Naşibaţi, unwoon uko wi Naşibaţi awulun bank aşulun. »

33 Wi ban oon *uruha batiinkun uko wan, badeebaţ maakan, a e ji bado bafin banjañan. 34 K   iint alon i bajaan bado Gamaliyel a e naţa  i uruha. Awo *nafaritay *najukan Bgah, i bañaan bamaganun bnuura. Aji na baka

bap nan banjañan bdig btiinku, 35 a e  up na baka aji : « An bañaan biki *Itrayel nalipariin  i uko wi nanjalun pdo bañaan biki. 36 Du  nuur  ndu,  wina win, k  Tewdat awuji, ahomp na dko aji awo  aan naweek, k  bañaan ban oganonun i een-week  yaaş  baak r (400) baţaşa. Ul  i uleeful k  bafina, k  bank aşulun baway eri, nin ukoolan uunduka. 37 K  nawo *Yudat i *Galilay akak abi,  i wal wi mn n mi bañaan akuņa pntuk ; ul kak aketi, k  baţaşarul bti baway eri. 38 Ukaan k  njakan nap nan i en  i bañaan biki, nawut baka baya! Woli ulemp wi baka na  şal  i baka  awo  i bañaan baj n  jalun kaba'aara bdidi  a ; 39  aşale wo  i Naşibaţi, naanklun kahilan pneenan  a. Na aafaraan kala pgut na Naşibaţi de. »

40 Ban oon uruha, k  batiink u up wi Gamaliyel. Bado k  badu banjañan, ado k  bakob baka itint l, a e ji na baka baţa na p iiniyaan katim ki Yetu, abaa wutan baka k  bayaa.

41 Banjañan bap n  i uruha, a e lilan maakan jibi Naşibaţi awinun aji bataan na phaj  i katim ki Yetu. 42 Unuur unjinti, du Katoh Kaweek ki Naşibaţi k me du itoh yi bañaan, baji bajukanaara jukan, kakuţ ka up *U up Ulil Unuura unyuujun k  Yetu awoon Kritt .

6

Banfyaarun badat bañaan paaj na alon bado ka enk banjañan

1 Wal m ntan bañaan banfyaarun Yetu batuma tum pya. *Bayuday banjaan ba ini *ugrek, banaţa p om na banjaan ba iini u up uheb r ,  iki baji ba ilma unuur undoli baaţ bank and nun bayin baka  i wal wi pfah uko ude. 2 K  *banjañan i een na bat b ba e du banfyaarun bti aji na baka : « Un   nwo i kaduk ulemp wi

pjukan Uṭup wi Naṣibaṭi, kabi pfaaş uko ude. ³ An bayitun, nadatan ṭi an bañaan paaj na alon banwoon batool ṭi kēs ki an bti, bantumuṅ na *Uhaaş wi Naṣibaṭi na uşal untuṅa, ṅṭu baka ṭi ulemp mēntan. ⁴ Un ṅşē ṅbi ṅduka duka ṭi pñehan Naṣibaṭi, na ulemp wi pjukan Uṭup wi nul. »

⁵ Banfiyaaruṅ bti badinan uko wi banjañan bajakuṅ: Kē badat Tefan anfiyaari Ajugun maakan akuṭ atum na Uhaaş wi Naṣibaṭi, na Filip, na Prokoor, na Nikanoor, na Timon, na Parmenat, na Nikola (ankakuṅ nayuday, awo i ubeeka wi Antiyoka) ⁶ Baṭij baka ṭi kadun ki banjañan, kē bañehandēr baka Naṣibaṭi abot apaf baka iñen ṭi ikow.

⁷ Uṭup wi Naṣibaṭi umeetana meetana pya, banfiyaaruṅ ṭi Yerutaalem kē baktuma tum pya, kē batum ṭi bañenan badoo kak aṭaş bgah bi Yetu.

Bamob Tefan

⁸ Tefan antumi na bnuura bi Naṣibaṭi na mnhina mi Naṣibaṭi aji do iko iñoñarēnaan na mlagre mnweek ṭi bañaan. ⁹ Kē ṭi wal mēnt bañaan balon biki *katoh kañehanaani ki bayuday ki bajaan bado ki « Bajuur ṭi Ulemp biki Bawutanuṅ » baneej blaṭar na Tefan. Ṭi bañaan bakan mēntan balon bawo biki Kuren, kē balon bawo biki Alektandriya, balon kē bawo biki Filitiya kē balon bawo biki Atiya. ¹⁰ Ṭi blaṭar bi baka baanhilan apēnan uṭup ujint utool wi Tefan, ṭiki aṭiini na uşal untuṅa wi *Uhaaş wi Naṣibaṭi uwululuṅ. ¹¹ Ukaan kē baluk bañaan balon, kē baji : « Ṇṭiink ñiint i, kē aktup uko uwuṭaan ṭi *Bgah bi Moyit na ṭi Naṣibaṭi. » ¹² Baya awuuk bañaan bti, na bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit, kē badēpa ṭi Tefan amob ayaanaan du *uruha. ¹³ Baṭij bañaan balon, kē badaar aji bawoon bamaar, aṣē ji : « Ṇṭiint

annaṭuṅ i aji ṭupa ṭup buṭaan ṭi uko wi *dko dyimanaan di, na ṭi Bgah bi Moyit. ¹⁴ Ṇṭiinka kē aji Yetu i *Nataret i aluṅ kafom dko di, kabot kaṭēṭ udolade wi *Moyit awuluṅ un. » ¹⁵ Bañaan bti banwoon ṭi uruha bajabana kēs, aṣē win kaara di nul kē dajeeh ji di *uwanjuṭ.

7

Tefan aṭiini ṭi kadun ki uruha

¹ Kē *naṣih i bañenan aṣē hepar Tefan aji : « Uko wi baṭupuṅ ṭi iwi uwoha manjoonan i? »

² Kē Tefan aṣē teem aji : « An batēnt naan na başin naan, natiinkan. *Abraham ateemuṅ awo ṭfa du uṭaak wi Metopotamiya, ji abi ado kafēṭ du ubeeka wi Haran. Naṣibaṭi i mndēm apēn awinana da ṭi kadunul, ³ aji na a : “*Dukan utaak wi nu, na biki katohu, iya utaak wi nji kaluṅ kayuuju.*”[✧] ⁴ Wi wi Abraham apēnuṅ du uṭaak wi bakaldeyeṅ, aya afēṭ du Haran. Kē dul di Naṣibaṭi adolnuluṅ, wal wi aşin aneemuṅ, kē apēn abi ṭi uṭaak wi nafēṭuṅ ṅṭa wi. ⁵ Aanwula nin ufēṭ, nin dko dpaf kahoṭ du uṭaak mēnt, aṣē hoṅa aji aluṅ kawo ajug uṭaak mēnt ul na pntaali pi nul. Wal wi Naṣibaṭi akdoon kahoṅ mēnt, Abraham ahum aandobi buk. ⁶ Kē hēnk di di Naṣibaṭi aṭiiniṅ aji : “*Pntaali pi nul paluṅ kaya pyaanṭ, baluṅ kajuukñṭēn pa ṭi ulemp, kahajan pa ṅşubal iñeen week ṅbaakēr (400).*” ⁷ Kē nji Naṣibaṭi ṅşē luṅ kawayēş babuk utaak unṭuṅ baka ṭi pjuuk, ṭi buṭaan bi badoon. *Waṅ uṭēple, bapēn da kabi kadēmanaan ṭi uṭaak wi nhoṅiṅ wi.*”[✧] ⁸ Wal mēntan wi wi adoluṅ *bhoṅar bi na Abraham, aṭenanaan ba pwala *katēmp, ukaan kē wi abukuṅ *Itaak, kē awalana katēmp wi akaan ṅnuur bakrenj. Kē hēnk di di *Itaak adolan wi abiṅ abuk *Yakob, kē Yakob adola han na

✧ 7:3 Ujuni 12.1. ✧ 7:7 Ujuni 15.13-14.

babukul banwoon bateemun iñeen na batëb bammeetaaniin*.

9 « Bateemun bammeetaaniin bakuj *Yotef aña baka wal mënñ ašë waapa, kē bannugulun baya na a Ejiptu. Kē Našibați ašë wo na a. ¹⁰ Apēnana ti unoor wi nul bti, ašë țena kē awo na uşal untuña, abot adola kē atiinkana du Farawuna naşih i Ejiptu. Farawuna adola kē awo nantuña i Ejiptu bti na i katoh ki nul bti. ¹¹ Wal mënñan, kē ubon uweek uşë wo ti Ejiptu bti na ti utaak wi *Kanaan ; bañaan kē banoor maakan, kē bateemun baankak aka uko ude. ¹² Wi Yakob atiinkun kē baji uko ude uwo du Ejiptu, ašë yil da uyaaş uteek, bateemun. ¹³ Uyaaş utēbantēn, wi bakakun, kē *Yotef abi meețana ti babuk aşin. Hēnk, kē Farawuna ašë me kabuka ki Yotef. ¹⁴ Wi wi Yotef aşaan ado kē bayaarad Yakob aşin na bayițul bti. Bukal bti bawo iñeen paaj na ulon na kañeen (75). ¹⁵ Kē hēnk di Yakob ayaan du Ejiptu, kē dul di di ayaan akețna ul na bateemun bammeetaaniin. ¹⁶ Bajej baka wal mënñ aňooț du ubeeka wi Fikem, aya moy du dko dlon di Abraham abiiñ anug na itaka ti babuk Emor du Fikem.

17 « Kē wal wi uko wi Naşibați ahoñun Abraham ubanun ti pdolana, pntaali pi nun patumi, ašë tuma tum pya ti Ejiptu. ¹⁸ Hēnk di naşih alon abiiñ aneejan pşih, anwoon aantēnkber atiink kē bațiiniyaan uko wi Yotef. ¹⁹ Naşih mēñ ațu mntit mi nul bti ti phajan pntaali pi nun, kadoo țu baka bafel bapoț bambaan abuka buka bakațna. ²⁰ Wal mēñan wi wi *Moyit abukiin, kē Naşibați ašë ȳala. Abot kli kwajanț du katoh baka. ²¹ Wi başaan aňooța afel, abuk Farawuna ñaaț kē ašë jeja, akuşji abukul ²² Moyit ajuk bnuura pme pi bañaan biki Ejiptu, abot

awo ñaan naweek ti uko wi ajaan ado na wi ajaan ațup.

23 « Wi Moyit akaan ȳşubal iñeen ȳbaakēr, kē uşal wi pya pwin bayițul baitrayel kē uşë bi ti a. ²⁴ Wi akyaan, awin ñiint alon i utaak wi Ejiptu kē akhajan ayițul, kē ayeenkara, afin ñiint i Ejiptu, alukandera. ²⁵ Aşal kē bayițul bame kē Naşibați ațēpna ti a, ațij baka mbuur, kē başë wo baammee. ²⁶ Wi unuur ujintun, awin baitrayel batëb kē bakgut ašë neej pwayeş ado na pkakan baka ti ploolan aji na baka : “An biki, nabootun abaa ȳom we ba?” ²⁷ Kē anwoon ti phajan atēntul un ašë wuuk Moyit aji na a : “In ațu’iin pwo naşih na nawayeş ti un ba?” ²⁸ Om injal kafinēñ jibi ifinun ñiint i Ejiptu takal?” ²⁹ Wal wi Moyit atiinkun uko wan, ašë ti, aya pyaan du utaak wi Madiyan, di abiiñ akaana bapoț biint batëb.

30 « Wi ațoon da, ado ȳşubal iñeen ȳbaakēr, kē *uwanjut, uşë pēn awinana ti bdoo blon bankyiki ti bgof du bnkan banňogun pnkun pi Finayi. ³¹ Moyit aňoñar ti uko wi awinun ašë ñog pten bnuura, kē pdiim pi Ajugun paşë tiinkana aji : ³² “Nji dwoon Naşibați i bateemu, Naşibați i Abraham, i Itaak na i Yakob.” Moyit alēnk wal mēñ akat kat aankak aňoom pten. ³³ Kē Ajugun ašë jaka : “Wohşēn işapaat, dko di inațun duñ dayimani. ³⁴ Aa, dwiñ mnhaj mi pntaali pi naan du Ejiptu, atiink mntēg mi baka, ašë wala pbuuran baka. Hēnkun biini, dȳal kayilu du Ejiptu.”*

35 « Moyit mēñ i baitrayel babin apok aji na a : “In ațu’iin pwo naşih na nawayeş? Ul i Naşibați akaan ayil awo naşih na nabuuran i baka. Naşibați ațēpna ti uwanjut wi awinun ti bgof bankyikun ayilna a. ³⁶ Kē ul akaan apēnan baka du Ejiptu. Ado mlagre mweek na iko iňoñarēnaan du utaak mēñ,

* 7:8 Bawoon babuk Yakob iñeen na batëb, bampaşun kşini ki Itrayel. ✧ 7:34 Ppēn 3.1-10.

na wi bakmuurun *bdëk bjeenkal na du bnkan, nşubal iñeen nşbaakër. ³⁷ Ul Moyit ajakuñ na baitrayel aji : “Naşibați aluñ kapënan ti bayitan naţuparul alon ji nji pa an.” ³⁸ Wi bateemun bayituñ du bnkan ul kak abananuñ baka uţup wi uwanjut uţiiniñ na a du pnkuñ pi Finayi. Aa, ul ayeenkuñ nşup nji ubida, awulun.

³⁹ « Kë bateemun başë bi wo baandi ptiinka, apoka, aşë nşal pkak du utaak wi Ejiptu. ⁴⁰ Baji na *Aaron : “Takun başibați bankdooñ kapoş ti kadunun, Moyit i ampënanuñ un du Ejiptu, ñaan aamme jibi aţëpi.” ⁴¹ Ţuñ nşuur mënţ, kë başë Ţak ubay, ado pa wa pgur, aşë lilandër ulemp wi iñen yi baka maakan. ⁴² Kë Naşibați aşë dek baka feţ awut baka kë bakdëman njah nji bați, jibi *baţupar Naşibați bajakuñ:

“An bañaan biki *Itrayel, nji i i nafiñaruñ abot ado bţeñan bi pntuni pi nştaam nşubal iñeen nşbaakër du *pndiis i?”

⁴³ *Kaduñ ki Molok naşibați i nan ki nakuñiñ ka, na ptu pi Refan naşibați i nan annaamuñ ujah yul yi naţakuñ abot akak adëman.*

Ukaan kë nji kadolan naya pjuuk dko dlow danţëpuñ utaak wi Babilon.”

⁴⁴ « Hënkunñ ti uko wi *kaloona kanjaan kadiiman kë Naşibați awo da, kul ki bateemun bammeţaniñ babiñ awoonan du bnkan : Moyit ado kë babonan ka jibi Naşibați ajakuluñ, aji na a ado ka kanaam ji ki awinuñ. ⁴⁵ Wi bubuk baka bayeenkuñ ka, aşë ya na ka aneejan du nştaak nji bayeenkuñ wal wi Yoţuwa awoonñ ti pşih, wi Naşibați adookuñ bañaan biki nştaak mënţ ti kadun ki baka. Kë kaloona mënţ kawo da te wal wi *Dayiţ abiiñ aneejan pşih. ⁴⁶ Dayiţ anjalana ti

kadun ki Naşibați, aşë ñehan aji anjal pdo baniwa katoh pa a, ul Naşibați i Yakob. ⁴⁷ Kë *Falomon aşaan abi niwa katoh mënţ.

⁴⁸ « *Andëmuñ Maakan kë aşaan awo aanji feţ ti itoh yi iñen yi bañaan bajën ibomanuñ. Jibi *Naţupar Naşibați ajakuñ:

⁴⁹ *“Bați bawoon pbuuşiiñ pi naan Kë mboş manwo di mnpafni ihoţ yi naan*

Ajugun aji : Katoh kanaam hum ki ki nakniwnuñ ba, kë Ţuñ dakwoon dko dnoorfënaani di naan ba?”

⁵⁰ *Mënţ kañen ki naan kapaşuñ iko yi bti i?”* »

⁵¹ Fefan akak aji na baka : « An batam ikow, badënëţ nşhaaş, nadënëmi,† akuţ apok *Uhaaş wi Naşibați, nawoha ji bateeman.

⁵² Ahoñ ti baţupar Naşibați i i bateeman bawoon baanhajani ba? Badoo fiñ bambiñ aţup ubi wi Ñaan Natool. An nawul Ñaan Natool mënţ kë bafiñi. ⁵³ An nanyeenkuñ Bgah bi Naşibați bantşëpnuñ ti nşwanjut, napok ptaş ba. »

Batap Fefan mnlak afiñ

⁵⁴ Wi bañaan biki *uruha batiinkuñ hanj, aşë deebaţër Fefan bnuura ado dumrën iñiñ. ⁵⁵ Kë Fefan ul, i *Uhaaş wi Naşibați uneejuñ, atum, aşë jaban keş du bați, awin pdëm pweek pi Naşibați, kë Yetu anaţ ti kañen kadeenu ki Naşibați. ⁵⁶ Kë aji : « Natenan dwin bați, kë bawo bhaab, kë *Abuk Ñiint aşë naţ ti kadeenu ki Naşibați. »

⁵⁷ Wal mënţ kë başë huuran maakan anëţ ibaţ yi baka. Wi wi başaan adëpa ti a bukal bti, ⁵⁸ apul pulan apënan ti ubeeka, ajun ptapa mnlak. Bankntapuluñ mnlak mënţan bahankan imişa yi baka naţaş alon anwoon katim ki Fawul. ⁵⁹ Wi baktapuluñ mnlak hënk, kë Fefan aşë ñehan Naşibați aji : « Yetu

† 7:51 Bapiit aji bañaan « baanwalan nşhaaş na ibaţ katëmp » bawo ji banwoon baanfiyaari, baanji batiink Naşibați.

Ajugun, yeenkan uhaaş wi naan.
» ⁶⁰ Wi wi aŗaaŋ aŗup aŗe huuh
maakan aji : « Ajugun, kŗo kafēn
baka pjuban pi badolun pi. » Wi
akjakun han aŗe jēmŗa.

8

¹ Kē *Fawul adinan ūi uko wi
bafinun Tefan.

*Uyaaŗ uteek wi bahajanun ban-
fiyaarun*

Unuur mēntan, bajun pha-
jan maakan banfēŗun Yerutalem
afiyaar Yetu, kē bukal bti bawayŗer
ŗi nŗaak nji *Yuda na *Famariya kē
*banjaŗan ūaŗ badukiin. ² Baŗaaŋ
balon banjaŗan badēman Naŗibaŗi kē
bamoy Tefan, aŗe ūēga ūi pkeŗul. ³ Kē
*Fawul ul, aŗe wo ūi phajan maakan
pntuk pi banfiyaarun bti, aji neej
ŗi itoh, kamob biinŗ na baaŗ kawat
ukalabuŗ.

⁴ Kē banwayŗerun bukuŋ baŗe
ŗiaay na utaak, aŗup Uŗup Ulil Un-
uura.

*Filip aŗup Uŗup Ulil Unuura du
Famariya*

⁵ Kē Filip, aya du ubeeka ulon,
ŗi utaak wi *Famariya, aŗe jun pŗup
baŗaaŋ uko wi *Krittū. ⁶ Wi baŗaaŋ
bti batiinkun iko iŗonŗarenaan
yi Filip adolon abot awin ya,
bamēban uko wi akŗupun. ⁷ Kē hēnk
di di nŗtaayi nŗtum nŗpēnun ūi baŗaaŋ
biki nŗaneeŗun, awuuh maakan,
banŗakmuŋ na bankjiinkun batum
kē bajebi. ⁸ ūi ubeeka mēnŗ baŗaaŋ
balilan maakan.

⁹ ņiinŗ alon i bajaŗan bado Fimon
anjonun ūi ubeeka mēnŗ awo da.
Ulempul uwo pdo kado dayaamu,
aji do baŗaaŋ kaŗonŗar maakan.
Ahomp aji awo ņaaŋ naweek, ¹⁰ kē
baŗaaŋ batum baktiinka, bampoŗi
na baweek. Baji baji : « ņiinŗ
i awo mnhina mi Naŗibaŗi, mi
bajaŗan bado mnweek. » ¹¹ Baŗaaŋ
batiinka, ūiki ajon kaŗonŗaren baka
na dayaamu di ajaŗan ado. ¹² Kē
hēnkun baŗaaŋ baŗe fiyaar Filip

anjaŗan aŗup *Uŗup Ulil Unuura wi
*Pŗih pi Naŗibaŗi na wi Yetu Krittū.
Banfiyaarun bti, biinŗ na baaŗ,
badolan *batitmu. ¹³ Kē Fimon
ul ūi uleeful akak afiyaar, adolan
batitmu abot abi duka duka ūi pŗaŗ
Filip. Wi awinun iko iŗonŗarenaan
na iko yi mnhina inkdolaniin,
aŗonŗari.

¹⁴ Wi *banjaŗan du Yerutalem
batiinkun kē baji baŗaaŋ biki
Famariya bayeenk Uŗup wi Naŗibaŗi,
bayil da *Yowan na Fimon Piyeer.
¹⁵ Wi babanun, baŗehan Naŗibaŗi pa
banfiyaarun, *Uhaaŗ wi Naŗibaŗi
uhilna uwala ūi baka, ¹⁶ ūiki
uundobi wala ūi nin alon ūi baka.
Badolan ūaŗ batitmu ūi katim ki Yetu
Ajugun. ¹⁷ Wi wi Fimon Piyeer na
Yowan baŗaaŋ apaf baka iŗen ūi
ikow, kē Uhaaŗ wi Naŗibaŗi uwala
ŗi batamari.

¹⁸ Wi Fimon aŗaaŋ awin kē
Naŗibaŗi awul Uhaaŗ wi nul baŗaaŋ
wi banjaŗan bapafun baka iŗen, aŗij
itaka aŗe ji na baka : ¹⁹ « Naŗenaan
nji kak phina mēnŗ nkak nhilna
ŗaaŋ i nji mpafun iŗen, ayeenk
Uhaaŗ wi Naŗibaŗi. » ²⁰ Kē Fimon
Piyeer aŗe teema aji : « ūēpan iya
ikeŗ du, iwi na itaka yi nu, wi iŗaluŋ
aji ihilan kanug na itaka uko wi
Naŗibaŗi ajaŗan aŗen ūen. ²¹ Iinka
nin kafah ūi uko unktēpun ūi, uhaaŗ
wi nu uunjinŗ ūi kadun ki Naŗibaŗi.
²² ūaŗaaŋ mnŗot mi nu, iŗehan
Ajugun : Ahinan kalun kamiiru
uŗal uwuŗaan umbiin ūi iwi wun.
²³ Dwin kē iwo na bkujar na uhaaŗ
wi buŗaan akuŗ ahoŗ ūi pekadu!
» ²⁴ Kē Fimon aŗe ji na bi Fimon
Piyeer na Yowan : « Naŗehandēraan
Ajugun an ūi nŗlefan, iko yi najakuŋ
yaŋ iwutna kabanēn. »

²⁵ Wi Fimon Piyeer na Yowan
baŗupun uko wi bameen ūi Ajugun,
wi baktupun uŗup wi nul, aŗe kak
Yerutalem. ūi bgah, baŗup Uŗup Ulil
Unuura ūi nŗēŗ nŗtum nji Famariya.

Filip na namali i naših ñaaŋ i Itiyopiya

26 *Uwanjut wi Našibaŋi uŋiini na Filip, aji na a : « Yaan umbaŋ wi btammaŋu, du bgah banjaan bawoona Yerutalem kawala Gata, nin alon aanwo ŋi ba » 27 Kë Filip ašë tool. Wi wi ayitun na ñiint alon i Itiyopiya anwoon namali i Kandaki naših ñaaŋ i utaak mënŋ*. Niint mënŋ awoona Yerutalem di ayaan pyaanŋ pi pdëman Našibaŋi, 28 aŋiŋ. Aŋo ŋi ukaaru wi nul wi nmpëlënt nŋakpuluŋ ašë leyir uko wi Itayi *Naŋupar Našibaŋi apiitunŋ.

29 *Uhaaŋ wi Našibaŋi kë ušë ji na Filip : « Yaan imob ukaaru wundu. » 30 Kë Filip aŋi, aŋog wa, ašë tiink namali kë akleyiir uko wi Itayi Naŋupar Našibaŋi apiitunŋ, ašë hepara : « Imeha uko wi ikleyiirun hënk i? » 31 Kë ašë teema aji : « Dbaa do do hum kado kame, woli baampibanaan wa. » Wi wi ašaan ado kë Filip apaya ŋi ukaaru aŋo, aŋoga. 32 Dko di Ulibra wi Našibaŋi di akleyiirun dii di, daji :

« Ji unkaneel wi bakñooŋuŋ pya kafin Ji unkaneel umpoŋi ŋi kadun ki napuunk wa,†

Hënk di di ajaan ayompan mntum.

33 *Baneenana unwoon wi nul, ŋi pwalan bkowul.*

Ubida wi nul upën ŋi umundu wi In aklun kakakalëŋ pntaali pi nul? »

34 Kë namali ašë hepar Filip aji : « Dkooŋu kooŋ ŋupaan ñaan i Naŋupar Našibaŋi aŋiiniyaanun hënk? Ul ŋi uleeful a këme alon? » 35 Kë Filip ašë ŋëpna ŋi umpiitunŋ wun, aŋupa *Uŋup Ulil Unuura wi Yetu. 36 Wi bakyaan na bgah, ašë ban ŋi dko di meel, kë namali ašë ji na a : « Meel mii mi, we uneenanun ndolan *batitmu ba? » [37 Filip aji : « Woli ifiyaar na uhaaŋ wi nu

bti, ihilan kayeenk batitmu. » Kë namali ašë teem aji : « Aa, dfiyaar kë Yetu *Krittu awo abuk Našibaŋi. »]

38 Namali ado kë banaŋan ukaaru, kë bawala bukala batëb bti ŋi meel, kë Filip adola batitmu. 39 Wi bapënuŋ ŋi meel, kë Uhaaŋ wi Ajugun ušë jej Filip, kë namali aankak awina. Namali aya na bgahul alilan maakan. 40 Kë ul Filip, ašë winana du ubeeka wi Atot ašë ŋup Uŋup Ulil Unuura ŋi nbeeka bti ŋi aŋëpnunŋ te adoo ban wi Kaytaraya.

9

Fawul afiyaar hënkunŋ Yetu Krittu

1 Wal mënŋan, kë *Fawul ašë bi duka duka ŋi pbëg baŋaŋar Yetu, abot ala pfin baka. 2 Aya ahepar *naših i baŋeŋan kë awula uworda umpiitunŋ pa baweek biki *katoŋ kañehanaani du Damat. Fawul aŋal kaya kaŋënk baŋaŋ bgah bi Yetu du Damat, biint këme baat, kamob baka kaŋooŋ Yerutalem.

3 Wi akyaan ŋi bgah ado ten Damat, ŋi dko mënŋ bjeehi bweek banwoonunŋ baŋi kë bašë mara mara agura, ajeehana. 4 Kë ašë jot ŋi mboŋ ašë tiink pdiim plonŋ kë pakjaka aji : « Fawul, Fawul, we ukaan kë ikhajaan ba? » 5 Fawul kë ašë hepar aji : « Iwi in ula ba, Ajugun? » Kë ašë teema aji : « Nji Yetu a, ikhajanun. 6 Kë nšë ji inaŋa, ineej ubeeka baya kaŋupu uko wi iwoonŋ kado. »

7 Bangakandërun bayaaŋ na a banaŋ, baanhilan bŋup ŋiki balënk maakan : baji batiink pdiim, bë baanji bawin nin ñaan alon. 8 Fawul anaŋa ŋi mboŋ ahaabëŋ këŋ ašë wo aankak awin nin ukoolan, batëntul baŋjana ŋijan aneejanaan Damat, 9 kë aŋo da nnuur nŋwajanŋ aantee, aandaani akuŋ aduka nakuul.

* 8:27 ŋi ugrek awo ñaan i bakaŋun, baji bakaŋ wal mënŋ banjaan balempar naših ñaaŋ. Ankaŋaniin aanihil pkak ŋi bgah bi bayuday. † 8:32 Baji bapuunk nkanee, kajej pfaal kaŋiirna ilaafi.

10 Kë usë ka ñiinţ alonţ naţaşar Yetu i bajaanţ bado Ananiyat awoon du Damat. Aka mnwin, awin Ajugun, k  aji na a : « Ananiyat! » k  ahepni'a aji : 11 « Ajugun, nji wi. » K  Ajugun a   ji na a « Yaan du bgah bi katim ki Bgah Btool, ihepar du katoh ki Yudaţ,  naaŋ i bajaanţ bado Fawul, awo i utaak wi Tartuţ. Awo da a nehan Na iba i, 12 a   ka mnwin awin,  naaŋ alonţ i katim ki Ananiyat, ambiyi apafa i en akakna ado kawin. » 13 Ananiyat ateema aji : « Ajugun, d iink k  ba naaŋ batum baktiiniyaan bu aan bi adolonţ ba naaŋ banfiyaaruŋ du Yerutalem. 14 K   i Damat  i, *ba enjan baweek bawula du Yerutalem uworda umpiitunţ, wi ahilni kamob ba naaŋ bti bankd emanunţ uko wi tu. » 15 K  Ajugun a   jaka : « Yaani, ddat  iin  m n an unţ, pa adol n mme tana  i banwoonţ baanwo bayuday,  i ba iŋ biki baka, na  i *bayuday. 16 Dluŋ kadiimana bdidi naan mnhaj mi awoonţ i kahaj bti pa nji. » 17 K  Ananiyat a   ya wal m n , aneej du katoh, apafa i en a   ji : « Fawul ayi  naan, Ajugun Yetu, amp nuŋ  i kadunu du bgah bi ikt pnuŋ, ayilnuŋ, ikakna ido kawin, iku  itum na *Uhaa  wi Na iba i. » 18  i dko m n  iko ji ipepat ikan a  i k   ki nul ajot, k  akak awin bnuura. Wi wi ana iŋ ayeenk *batitmu. 19 Wi adeen , k  uleef ukak na a.

Fawul a up U up Ulil Unuura du Damat

*Fawul a o na ba aşar Yetu biki Damat  nuur  lon . 20 Aandoo kak ayoonk a   neej  i *katoh ka nehanaani ki bayuday a up aji Yetu awoon  Abuk Na iba i. 21 Ba naaŋ bti banktiinkulunţ ba on ar a   ji : « M n  ul  i uleeful awoon  du Yerutalem ado na ba naaŋ bti bankd emanunţ Yetu m n  i? Aambi

bi pmob baka ka noo  du *ba enjan baweek i? » 22 K  Fawul a   tamanaara taman  i pdiiman *bayuday biki Damat banwoon  baanhilana pn  , k  Yetu awoon  Krittu. 23 Wi  nuur  lon   a  pun , k  bayuday balon  ba   tiinkar pa pfiŋ Fawul. 24 K  a   me uko unkbomand eruŋ. Badoo kak kak aji bayen  il man yi ubeeka, pnak na utejan kahilna kafina. 25 Unuur ulon  na utejan ba aşar Yetu k  ba u'a  i pkaar pweek*, a  pana  i bh r blon  banwoon   i uniw, awalana uniw unfooyun  ubeeka. Wi wi a aan  atool pya Yerutalem.

Fawul akak Yerutalem

26 Wi *Fawul abanuŋ Yerutalem, ado na pnaakiir na ba aşar Yetu k  ba naaŋ m n  ba    i a,  iki baanfiyaar aji akak a aş Yetu na manjoonan. 27 K  Barnaba  a   yeenka wal m n , adiimana *banja an. Wi wi abaan  akakal   baka jibi Fawul ayiti na Ajugun  i bgah, k  a iini na a, na jibi a upun  na mnt ŋ u up wi Yetu du Damat. 28 Wal m n  k  a   bi duka duka  i p naay na baka  i Yerutalem a up na mnt ŋ u up wi Ajugun. 29 Aji  iini na *bayuday banjaan  ba up *ugrek, katen  na baka, k  bukuŋ ba   do na pba na a. 30 Wi ba aşar Yetu bameen  uko waŋ a    noo a ubeeka wi Kaytaraya, k  dul di di bayaan  adolna k  aya ubeeka wi Tartu .

31 Pntuk pi banfiyaaruŋ Yetu pawo wal m n   i bnuura  i utaak wi *Yuda bti,  i *Galilay na  i *Famariya. Payaha ya kadun  i ptiink Ajugun. *Uhaa  wi Na iba i ut ŋt n banfiyaaruŋ Yetu, k  baktiink Ajugun, abot atuma tum na  nuur nuur.

Fimon  Piyeer ajeban Ayne du uf   wi Luda

32 K  wal m n , Fimon  Piyeer, jibi ajaan  a naay na ba naaŋ, a   wala du banfiyaaruŋ Yetu banf tun  du

* 9:25 Pkaar pawo kacang kawweek.

Luda. ³³ Aţenk da űniinţ alon i bajaan bado Ayne anţakmi awo ţi kalişa űşubal bakreű. ³⁴ K  Fimoű Piyeer a e jaka : « Ayne, Yetu ajebanu, na in iboman kalişa ki nu bdidi'u! » k  anaţa  i dko m nt. ³⁵ Ba aan bti biki Luda na biki uf t wi Faron wi bawinulun, a e fiyaar Ajugun.

Fimoű Piyeer anaţan Tabita  i pkeţ du ubeeka wi Yope

³⁶ N a  alon na aşar Yetu i bajaan bado Tabita (katim kaű kawoon  i u up *ugrek Dorkat: dawoon ubata) awo du ubeeka wi Yope. Awo n a  anjoobi bkow, aji  enka  enk bajuuk, kado bnuura. ³⁷ Amaak  i űnuur m nt ake . Wi ba owun puum a e jej pa apayan du meet  i bko duu . ³⁸ Jibi Luda da ogun na Yope, ba aşar Yetu k  batiink k  Fimoű Piyeer awo da, a e yil da biinţ bat b aji na baka baya baji na a abi h nkuű. ³⁹ Anaţa  i dko m nt aya na baka. Wi abanun, badola k  apaya bko duu . Ba  bayo  bti bana   i kadunul awooni abot ayuuj imi a yi Tabita abiiű al t wi ahojun na baka. ⁴⁰ Fimoű Piyeer ado k  bap enan ba aan bti, a e űp a ehan Na iba i. Wi awug iű ataan na puum a e ji : « Tabita na iin. » Ahaab e  k e, k  wi awinun Fimoű Piyeer, a e naţa a o. ⁴¹ Fimoű Piyeer k  a e wula ka en a enka pnaţa, a e du ba  bayo , na banfiyaaruű bandukiű adiiman baka k  awo najeb. ⁴² Ba aan bti  i Yope batiink uko un  pun, k  ba um bakak afiyaar Ajugun Yetu. ⁴³ Fimoű Piyeer af t du Yope ajon du uko űniinţ alon nalemp injan anwoon katim ki Fimoű.

10

Korneliyut awin uwanjut du Kaytaraya

¹ N inţ alon i bajaan bado Korneliyut, awo  fa du ubeeka wi Kaytaraya, awo naweek i bangoli i een-week du pntuk pandu'aniű Itali. ² N inţ an aji d man akut afiyaar Na iba i ul na biki katohul bti. Aji  enk bajuuk *bayuday abot aji nñehan Na iba i unuur undoli. ³ Unuur ulon na pnak, kaya űwoori űwajan , Na iba i ahaab a k e k  awin bnuura *uwanjut wi Na iba i ulon k  ubi aneej du katohul a e ji na a : « Korneliyut! » ⁴ K  Korneliyut a e jaban uwanjut k e, al nk a e teem wa aji : « Ajugun we wa ba? » K  uwanjut u e teema aji : « Na iba i atiink p ehan pi nu akut awin bnuura bi ijaan kdo bajuuk, aantilmi'u. ⁵ H nkuű yilan biinţ balon du Yope ido űniinţ anwoon Fimoű andu'aniű Piyeer, abi. ⁶ Awo nayaant  i űniinţ alon anwoon Fimoű kak a e wo nalemp injan, an  un du kakab bd k. »

⁷ Wi uwanjut un iiniű na a uyahan ya, k  a e du balemp bat b biki katohul na nangoli alon  i biki a ihuű anfiyaaruű Na iba i maakan, abot aji lemp du uko Korneliyut. ⁸ A up baka uko un  pun bti a e yil baka k  baya Yope.

⁹ Wi unuur ujin un, k  bayili bakya na bgah, adoo űog Yope. Fimoű Piyeer apaya wal m nt  i u an * a ehan Na iba i, wal m ntan unuur udiűi. ¹⁰ K  ubon u e de a k  anal pde. Wi bawoon  i pju a, Na iba i ahaab e a k e k  a e mara mara awin ¹¹ ba i k  bawo bhaab, k  uko ulon u e wala  i mbo , unnaami kaloona kaweek kantananiű  i imbiint ibaak r. ¹² N taam űi katoh na űi u eeh bti, űankpuliű na űankyi un, űawo  i ka meet. ¹³ K  a e tiink pdiim ploű k  pakjaka aji : « Fimoű Piyeer, na iin, fiűan űa, ide. » ¹⁴ K  a e teem aji :

† 9:37 Wal m ntan, baji baniw itoh, kapaf, imee  ilon kawo bko duu . * 10:9 Itoh iji iwo na dko dlon du bko duu , dandaanun, di n aan ahiniű ka o, k me kapin .

« Ajugun, nin! Wi mbuknaaniin, mēmbaan kadeha uko wi *Bgah baneenanun kēme uko uṭop ulon. »
 15 Kē pdiim pakak ajaka : « Uko wi Našibaṭi adinanun ṅaaṅ ade, mēnt iwi iwoon kaji uṭopi. » 16 Pdiim paṭiini na a haṅ ṅyaaṅ ṅwajaṅṅ, kē kako kaṣe pula, akak baṭi.

17 Ahum kaṣal uko wi Našibaṭi aṅaluṅ kaṭupa, kē bayili biki Korneliyut bankrabun uko Timon nalemp injan baṣe wuj ṭi plēman.
 18 Bahuuran kameena me Timon andu'aniin Piyeer awoha nayaant i katoh mēnt.

19 Timon Piyeer ahum kaṣal uko wi awinun, kē *Uhaaṣ wi Našibaṭi uṣe ji na a : « Biint bawajaṅṅ buk bukun ala'u. » 20 Waliin hēnkun igakandēr na baka naya, iṣe iwut kaṭaaf nin ukoolan, ṭiki nji dyilun baka. 21 Kē Timon Piyeer awala ayit na baṅaaṅ mēntan. Aji na baka : « Nji wi. Dwoon ṅaaṅ i naklaaṅ. We uṭijanaṅ? »
 22 Bateema aji : « Naweeṅ i bangoli, Korneliyut, ṅaaṅ natool, anfiyaaruṅ Našibaṭi, kē bayuday bti bamagana, ayilun un. Uwanjut wi Našibaṭi ulon ujakuṅ na a aji awo kadu'u du katohul katiinku iṭupa uko wi iwoon kaṭupa. » 23 Timon Piyeer aneejan baka ṭi katohul, ado baka kē bawo bayaant biki nul.

Wi nfa mambanun, kē Timon Piyeer aṣe gakandēr na baka, ul na baṅaaṅ balon biki Yope banfiyaaruṅ Yetu. 24 Aban Kaytaraya na baka ṭi unuur utēbantēn. Korneliyut adu bayiṭul na banohul biki kaṭēb, kē baṭo pyoonk baka.
 25 Wi Timon Piyeer abanun ṭi katoh, Korneliyut kē aṣe naṭa ṭi dko mēnt aya ayit na a, ajot ṭi ihoṭul, adēmana. 26 Timon Piyeer ajaka : « Naṭiin » aṣe ṭenka kē anaṭaa, abaa ji na a : « Nji dwo ṅaaṅ najēn ji iwi. » 27 Aṭiini na a, aṣe neeṅ, awin baṅaaṅ baṭum banṭoon aṣe ji na baka : 28 « Name kē pnaakiir na

banwoon baanwo bayuday, kēme pṭo na baka paneenan ṭi nja bayuday. » Kē Našibaṭi aṣe dolēn nji ṭi uleef wi naan, kē nyikrēn kē pnaakiir na ṅaaṅ anwoon aanwo nayuday paanwuṭi.

29 Ukaaṅ kē wi idu'ēnuṅ, kē mbi kabi bi, bē mēntaaf ṭaaf nin ukoolan. Dṅal hēnkun kame uko wi iduurni.
 30 Korneliyut kē aṣe teema aji : « Udo ṅnuur ṅwajaṅṅ, ji woori wi nji kaṭupun na iwi hēnk, kaṅog ṅwoori ṅwajaṅṅ ṅi pnak, dṭo aṅehan Našibaṭi du katoh ki naan. Kē ṅaaṅ alon anknuurun aṣe mara mara apēn ṭi kadun ki naan 31 ajakēn : « Korneliyut, Našibaṭi atiinku akuṭ aleṣ jibi ijaan kṭēnk bajuuk. 32 Yilan keeri du Yope baya bado ṅiint anwoon Timon andu'aniin Piyeer abi ṭi. Awo nayaant i katoh ki Timon nalemp injan anṅeṭun du kakab bdēk. » 33 ṭi dko mēnt, kē nyil kē badu'u, kē idinan abi aṭēnkun ṭi. Hēnkun ṅṭo ṭi kadun ki Našibaṭi un bti, katiink iko bti yi Ajugun ajakuṅ ibi iṭupun. »

Timon Piyeer aṭup Korneliyut na bayiṭul Uṭup Ulil Unuura

34 Kē Timon Piyeer aṣe ṭiini na baṅaaṅ aji : « Dbaan ayikrēn kē Našibaṭi aanji paṭṣēr. 35 Kē ṭi utaak undoli woli ṅaaṅ aṅfiyaara akuṭ aṭaṣ bgahul aji wo na a. 36 Awul uṭup wi nul baṅaaṅ biki *Iṭrayel : *Uṭup Ulil Unuura wi mnjeeh ṭi Yetu *Krittu, ul anwoon Ajug baṅaaṅ bti. 37 Name iko inṅepun bti ṭi *Yuda ; ijunna *Galilay, wi *Yowan aṭiiniyaanun *batitmu aba. 38 Name Yetu mēnt ampēnnun *Nataret, nawin jibi Našibaṭi adatulun awula *Uhaaṣ wi nul na phina. Name kak kē aṅaaṅ na dko bti ado bnuura, ajeban baṅaaṅ biki *Untaayi Uweek uknooranun, ṭiki Našibaṭi awo na a. 39 Kē nja ṅwo bamaar biki uko wi adolon bti ṭi Yerutalem na utaak wi *bayuday bti. UL, i bafinun wi bapanulun ṭi pmul. 40 UL,

Naşibaţi anaţana ţi pkeţ ţi unuur uwajantĕn aşĕ diimana bańaaŋ. ⁴¹ Mĕntĕn bańaaŋ bti bawinuluŋ, un ńaaŋ biki Naşibaţi ajonuŋ ndati, aji ŋwo bamaar; un ŋndaanuŋ akuţ ade na a, wi anańiŋ ŋi pkeţ. ⁴² Kĕ aşĕ ji na un ŋńup bańaaŋ uko wi ŋmaaruŋ: Ul kak i i Naşibaţi adatuŋ aji awo nawayĕş bńup i bańaaŋ bajeb na bankĕţuŋ. ⁴³ Ul kak Yetu i i *batupar Naşibaţi bti baktiiniyaanuŋ wi bajakuŋ: Ńaaŋ anfiyaaruŋ, ŋi mnhina mĭ Yetu mĕntĕ ipekadu yi nul iji ipĕn bti. »

Uhaaş wi Naşibaţi uwala ŋi banwoon baanwo bayuday

⁴⁴ Fimoŋ Piyeer ahum kakakalĕş iko yuŋ, kĕ *Uhaaş wi Naşibaţi uşĕ wala ŋi bańaaŋ bti banktiinkuŋ uńup wi nul. ⁴⁵ *Bayuday banfiyaaruŋ bańńoońanuŋ bańoŋar maakan, wi bawinuŋ kĕ Naşibaţi adoo ŋen banwoon baanwo bayuday Uhaaş wi nul, ŋiki ⁴⁶ batiink baka, kĕ baktup ŋńup ŋmpaţi akuţ adĕman Naşibaţi. Fimoŋ Piyeer akak ańiini na baka aji : ⁴⁷ « Ńaaŋ aloŋ akak ahinan kaneenan bado bańaaŋ biki *batitmu i? Bukal banyeenuŋ Uhaaş wi Naşibaţi ji nja. » ⁴⁸ Piyeer ado kĕ bado baka batitmu ŋi katim ki Yetu, kĕ bańaaŋ bakak ańehana aji ańo da ŋnuur ŋloŋ.

11

Fimoŋ Piyeer akakalĕş biki Yerutalem uko wi awinuŋ

¹ *Banjańan na banfiyaaruŋ Yetu bti banwoon ŋi *Yuda batiink kĕ banwoon baanwo bayuday badoo kak afiyaar Uńup wi Naşibaţi. ² Wi Fimoŋ Piyeer akakuŋ ubeeka wi Yerutalem, *bayuday banfiyaaruŋ kĕ başĕ ŋoman na a aji : ³ « Ibaa do do hum adoo neeŋ ŋi itoh yi banwoon baanwo bayuday, ade na baka ba? »

⁴ Kĕ Fimoŋ Piyeer aşĕ jun pkakalĕş baka bnuura iko jibi ińĕparuŋ du ujuni. ⁵ « Dbi wo du

ubeeka wi Yope ańehan Naşibaţi, kĕ aşĕ haabşaan kĕş kĕ nwin uko uloŋ kĕ uwalnaana baţi, uwo wo ji kaloona kawĕek kantananiŋ ŋi imbiint ibaakĕr, kĕ kabi awala aban ŋi nji. ⁶ Djaban ka kĕş, aşĕ win ŋi ka meeţ ŋntaam ŋi katoh na ŋi uńĕeh bti, ŋanjaan ŋapula na ŋanjaan ŋayiţ, ⁷ aşĕ tiink pdiim ploŋ kĕ pakji na ŋi : “Fimoŋ Piyeer, nańiŋ, fińan ŋa, ide!” ⁸ Kĕ nteem pa aji : “Ajugun, nin! Wi mbuknaaniŋ, uko wi bgah baneenanuŋ kĕme uko uńop uloŋ uumbaan kanĕeejarĕn mntum.” ⁹ Kĕ pdiim pakak apĕnna baţi aji : “Uko wi Naşibaţi adinanuŋ pde, mĕntĕ iwi iwoon kaji uńopi.”

¹⁰ Udo haŋ ŋyaaş ŋwajantĕ, kĕ iko bti işĕ kak baţi. ¹¹ ŋi dko mĕntĕ, kĕ biintĕ bawajantĕ baloŋ biki bayilnuŋ ubeeka wi Kaytaraya başĕ ban ŋi katoh ki ŋwoon. ¹² *Uhaaş wi Naşibaţi kĕ uşĕ jakĕn wutan kańaaŋ nin ukoolan, yaan na baka. Bańaaŋ banfiyaaruŋ paaj kĕ bagakandĕr na ŋi kĕ ŋya du uko Korneliyut. ¹³ Kĕ aşĕ kakalĕşun jibi awinari *uwanjĕt kĕ ubi anĕeŋ du katohul aşĕ ji na a : “Yilan ŋaaŋ aloŋ du Yope ido Fimoŋ andu'aniŋ Piyeer abi ŋi, ¹⁴ aluŋ kańupu ŋńup ŋankluŋ kabuuranu iwi na biki katohu.”

¹⁵ Djaka jak djun bńup, kĕ Uhaaş wi Naşibaţi uşĕ wala ŋi baka jibi ubiŋ awala ŋi un du kateeku. ¹⁶ Kĕ nşĕ leş wal mĕntĕ uńup wi Ajugun, wi abiŋ ańup aji : “Yowan abattaar na meel, kĕ an, naşĕ luŋ kayĕenĕ *batitmu bi Uhaaş wi Naşibaţi.” ¹⁷ Woli Naşibaţi ańen bańaaŋ biki alinan na un wi ŋkakauŋ ŋfa afiyaar Yetu *Krittu Ajugun, woon ŋi nandayanaan i, dhilanuŋ kaneenan Naşibaţi ado uko wi aşaluŋ? »

¹⁸ Wi batiinkuŋ haŋ aşĕ walan ŋhaaş, adĕman Naşibaţi aji : « Manjoonan ma keeri, banwoon baanwo bayuday bahil kakak du Naşibaţi kakauŋ kaka ubida wi manjoonan, Naşibaţi ańenuŋ baka

wa. »

Kabuka ki pntuk pi banfiyaaruŋ du Antiyoka

¹⁹ Wi Fefan akeŋun kē bašē kak ahajan banfiyaaruŋ, kē bawaysēri. Balon baya ado ban utaak wi Feniti, kē balon baya te unjiw wi Kipruŋ, kē balon baya kak te ubeeka wi Antiyoka, ašē jukanaara *bayuday ƙaŋ *Uŋup Ulil Unuura. ²⁰ Kē banfiyaaruŋ balon banwoonuŋ Kipruŋ na Kuren bašē ya Antiyoka aŋup banwoon baanwo bayuday kak Uŋup Ulil Unuura. ²¹ Mnhina mi Ajugun manŋenk baka kē baŋaanaŋ batum bafiyaar akuŋ akak du Ajugun.

²² Wal wi biki pntuk pi banfiyaaruŋ pi Yerutaalem baŋiinkun iko yaŋ, kē bašē do Barnabat kē aya Antiyoka. ²³ Wi abanuŋ, alilan maakan ŋiki awin bnuura bi Naŋibaŋi ŋi baŋaanaŋ biki ubeeka mēnt ašē ji na baka bataman ŋi pfiyaar Ajugun ŋi iŋeb yi baka.

²⁴ Barnabat awo ŋaanaŋ najoob bkow antumuŋ na *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi, akuŋ aŋiyaar Ajugun, kē baŋaanaŋ batum bafiyaar akuŋ akak ŋi Ajugun.

²⁵ Barnabat aya wal mēnt Tartut pla Fawul. ²⁶ Wal wi awinuluŋ ašē kak na a ŋi Antiyoka. Wi wi baŋaanaŋ aŋo ŋi pntuk pi banfiyaaruŋ mēntan puŋ uŋubal upēb bukal batēb ajukan baŋaanaŋ batum. Kē ŋi Antiyoka mēnt di di bajunnuŋ pdu baŋaŋar Yetu aji « bariton. »

²⁷ ŋi ŋnuur mēntan ŋuŋ, kē *baŋupar Naŋibaŋi balon bawoona Yerutaalem aya Antiyoka. ²⁸ Alon ŋi baka i katim ki Agabuŋ, i Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uneejuŋ kē ašē naŋa, aŋup baka aji ubon uweek uluŋ kawo ŋi umundu bti (kē wul ubiŋ awoha ŋi wal wi pŋih pi Klodiyuŋ). ²⁹ Wal mēntan kē baŋaŋar Yetu biki Antiyoka bašē tiinkar aji andolon awul uko wi ahilanuŋ kaŋenkna banfiyaaruŋ biki utaak wi Yuda.

³⁰ Kē hēnk di di badolon, Barnabat na *Fawul kē baya wul baweeek biki pntuk pi banfiyaaruŋ itaka yi bajuntuŋ.

12

Herod Naŋih ahajan banfiyaaruŋ Yetu

¹ Wal mēnt *Herod naŋih akak ŋi phajan banfiyaaruŋ Yetu balon. ² Ado kē bafin *Yakob naweeek *Yowan na kakej. ³ Wi awinuŋ kē waŋ ulil *bayuday ašē taman, ado kē bamob Fimoŋ Piyeer (uwo ŋi wal wi *ufettu wi ipoom indaŋ). ⁴ Wi amobuŋ Fimoŋ Piyeer, ado kē bawata ukalabuŋ ašē ŋu bangoli, kē baji baluŋŋar babaakēr babaakēr pyeŋa. Anaŋ karuhnaana Fimoŋ Piyeer ŋi kadun ki baŋaanaŋ bti woli *ufettu wi mnjeeh uŋēpi. ⁵ Hēnk, kē batuh Fimoŋ Piyeer ayeŋa bnuura. Wal mēnt kē banfiyaaruŋ bašē ŋehan maakan Naŋibaŋi pa a.

⁶ ŋi utejan unŋaanaŋ unuŋur wi Herod aŋuŋuŋ pluŋ kado *uruha wi Fimoŋ Piyeer, kē awo ŋi ptoof pi bangoli batēb aŋoyēnt. Batana na mnkorentu, kē bayeŋ balon bakak anaŋ ŋi plēman pi ukalabuŋ. ⁷ ŋi dko mēnt, kē *uwanjuŋ wi Ajugun uŋē bi, kē ukalabuŋ ukak ajeeh maakan. Uwanjuŋ ukob koban Fimoŋ Piyeer ŋi kantaagan ahuma ašē ji na a : « Faraan inaŋa! » ŋi wal mēnt, kē mnkorentu manŋē pēnna ŋi iŋen yi Fimoŋ Piyeer ajot. ⁸ Uwanjuŋ kē uŋē ji na a : « Naŋiin ibomandēr! » kē Fimoŋ Piyeer ado jibi ujakuŋ. Kē uwanjuŋ ukak ajaka : « Jejan bayeti bi nu, iŋaŋēn. » ⁹ Bapēn ŋi ukalabuŋ kē Fimoŋ Piyeer akŋaŋ uwanjuŋ aamme aji uko unktēpuŋ hēnk, uwo manjoonan, aŋal aji aŋaafi ŋaafi. ¹⁰ Hēnk kē baŋēp bayeŋ bateek, aŋēp batēbantēn, ašē ban du plēman pweek pntak panwujun du ubeeka. Plēman pa-haabŋa bdidi pa, ŋi kadun ki baka.

Bapën aţep na bgah blon ;  i dko m nt, k  uwanj t uş  neem.

¹¹ Wal m nt, k  uhaaş uş  kak na Fimonj Piyeer k  aş  ji : « Dbaan ayikr n h nkunj, manjoonan ma. Ajugun ayil uwanj t wi nul, aburanaan  i phina pi Herod, na  i iko iwu aan bti yi bayuday başaluŋ pdol n. »

¹² Wi Fimonj Piyeer aşaln t nunj uko m nt, aş  tool aya du uko *Mariya anin Yowan andu'aniinj Markut. Ba aaŋ batum bayit da a ehan Naşiba i. ¹³ Akob  i pl man, k  nalemp  aa  alonj andu'aniinj Rode aş   og, ahepar  aaŋ ankobunj. ¹⁴ Ayikr n pdiim pi Fimonj Piyeer aş  lilan maakan, aando haab ş pl man, a i akak meet  aji na ba aaŋ: « Fimonj Piyeer a! Awoonj du pl man, du bdig. »

¹⁵ K  baş  teema aji : « Iwi iyilaa » k  ul aş  m bana  i u up wi nul, k  baş  kak ajaka : « Om uwanj t wi nul wa? »

¹⁶ Wal waŋ bti, Fimonj Piyeer awo  i pkob  i pl man. Banfiyaaruŋ Ye u bahaab ş, awina aş   onjar maakan bukal bti. ¹⁷ An t baka ka nen bayompna, aş  kakal ş baka jibi Ajugun adolonj te k  adoo p n du ukalabuş. Aş  ji na baka « Nayaan na up uko m nt Yakob, na banfiyaaruŋ bukindu. » Wi abaan, aş  kak aya dko dmpa i.

¹⁸ Wal wi unuur ujintunj, bangoi bañonjar maakan aş  hepar dko di Fimonj Piyeer abaanj aya ya?

¹⁹ Herod a u ba aaŋ pla'a, k  nin alonj aanwina win. Wi aheparunj bayen, aş  do k  bafinj baka. Wi uko waŋ u epunj, k  Herod aş  p n du u aak wi *Yuda aya ado  nuur  lonj du ubeeka wi Kaytaraya.

Pke  pi Herod Naşih

²⁰ *Herod adeeba er bnuura wal m nt ba aaŋ biki  beeka  i Tir na Fidonj, k  baş  tiinkar aji baya kawina. Bajunna a iini na Blattut, nalempar Herod alonj i aha unj,

awat  i ploolan na a. Wi babaan aş  ya du Herod, akoo a aba na udeeb, bateer. Uko ude wi baka uji uwoona du u aak wi Herod Naşih.

²¹  i unuur wi Herod adatuŋ, ul  i uleeful, awohara imi a yi p ih a o  i p ij pi p ih, aş   iini na ba aaŋ, jibi ajonunj kado. ²² Ba aaŋ k  baş  maagat na maakan aji : « M nt  aaŋ naj n ak iiniinj h nk, naşiba i nampo i a! » ²³  i dko m nt k  *uwanj t wi Ajugun uş  koba,  iki aand man Naşiba i. N ut  ajota kayinj, k  ake i.

²⁴ K  ba aaŋ banfiyaaruŋ U up wi Naşiba i aku  atiink wa baş  tuma tum pya. ²⁵ Wi bi Barnabat na *Fawul, babaanj ulemp wi babinj pdo  i ubeeka wi Yerutalem, bap n da, aş  ya na *Yowan andu'aniinj Markut.

13

Barnabat na Fawul baya kayili

¹ Du Antiyoka, uka  fa  i pntuk pi banfiyaaruŋ, *ba upar Naşiba i na *bajukan Bgah : Barnabat, Timeyonj andu'aniinj naj nal, Lutiyut i Kuren, Manayeen nanoh i kpo  i *Herod Naşih i *Galilay, na *Fawul. ² Unuur ulonj wi bawoonj  i pd man Naşiba i abot ayiman, *Uhaaş wi Naşiba i k  uş  ji na baka : « Nadatan Barnabat na Fawul babi bawo wo  i ulemp  aŋ unkaanj k  ndu baka. » ³ Wi bayimanunj aku  a ehan Naşiba i, aş  paf baka i en  i ikow, awutan baka k  bayaa.

Barnabat na Fawul ba up U up Ulil Unuura du unjiw wi Kiprut

⁴ Jibi *Uhaaş wi Naşiba i uyilunj baka h nk, Barnabat na *Fawul baya du ubeeka undu'aniinj Teluka, dul di di bajejnunj ulantu, aya unjiw wi Kiprut. ⁵ Wi babanunj ubeeka wi Falamina aş  jun pjukan U up wi Naşiba i  i *itoh i ehanaani yi bayuday. Bawo na *Yowan Markut, k  akt nk baka.

6 Kë wi bamuurun unjiw bti, adoo ban ubeeka wi Pafot, ašë yit da na ñaan nayaamu i bajaan bado Bar-Yetu, awo nayuday ašë ji homp kaji ul awo *Naŕupar Našibaŕi. 7 Ñiint mëntan un awo du uko Fergiyut Pawulut nantuŕa i unjiw anwoon ñaan natit. Nantuŕa un ado kë badu Barnabat na Fawul ŕiki aŕal ptiink Uŕup wi Našibaŕi. 8 Kë Elimaat nayaamu (hënk dawoon katimul ŕi *ugrek) ašë pok uko mënt wun, aanŕal nantuŕa awugëš ušal. 9 Kë Uhaaš wi Našibaŕi ušë neej wal mënt atum ŕi Fawul – i bakaan aji bado *Pawulu; – ajaban Elimaat këš, ašë jaka : 10 « Iwi, iwo ñaan antumun kaguuru na mn-lafrën, abuk *Untaayi Uweek! Anwoon aanŕal pŕëp ŕi bgah, lum di di ibaan aŕañan ŕañan pdo kapënan bañaan ŕi bgah btool bi Ajugun ba? 11 Tenan hënkun Ajugun ašaan akobu, ikak nakuul, iinkak awin bnuur te nnuur nlon nadoo nŕaŕëp. » ŕi dko mënt, këš kafël na Elimaat, kë akfooy na dko ala ñaan nañooŕa. 12 Nantuŕa i unjiw aŕiyaar Yetu wi awinun uko unŕëpun, akak aŕonŕar maakan ŕi pjukan pi uko wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat bajukan Uŕup Ulil Unuura du Antiyoka di Pitidi

13 *Pawulu na batëntul bajej ulantu du ubeeka wi Pafot, pya ubeeka wi Perga unwoon du utaak wi Pamfli. *Yowan Markut aduk baka da awugša akak Yerutalem. 14 Kë bukal bašë juŕa ŕi bgah bi baka. Bamuur Perga aya aban ubeeka wi Antiyoka du utaak wi Pitidi. ŕi *unuur wi pnoorfën wi bayuday, kë bašë neej du *katoth kañehanaani aŕo. 15 Wi baleyiirun nlibra ni *Bgah bi Moyit, na nŕup ni *baŕupar Našibaŕi, kë baweek biki katoth kañehanaani bašë do kë bahepar baka aji : « Batënt naan, nakale uko uŕup unhilanun

katëntën bañaan biki bti, nañog katiinkana. » 16 Pawulu kë ašë naŕa, anët baka kañen, ašë ji : « An bañaan biki *Itrayel na an bti nandëmanun Našibaŕi, natiinkan. 17 Našibaŕi i pntaali pi nun, pi Itrayel, adat bašinun, adëman pntaali pi baka, wi bawoon bayaan du utaak wi Ejiptu. Apënan pa du Ejiptu kak ŕi mnhina mi nul. 18 Awo na bašinun du *pndiiš nŕubal iñeen nbaakër, alemp na baka. 19 Awet nraaša paaj na ulon ŕi utaak wi Kanaan, ajej mboš awul babukul biki Itrayel, 20 uko wan udo nŕubal iñeen-week nyaaš nbaakër na iñeen kañeen (450).

« Wi wan uŕëpun, kë ašë wul baka baweek te wal wi Famiyel Naŕupar Našibaŕi abiiŕ abi. 21 Wi wi bašaan ahepar Famiyel pka naših, kë Našibaŕi awul baka *Fawul abuk Kit i pŕini pi Benyamin, kë aših baka nŕubal iñeen nbaakër. 22 Wi abiiŕ apënan Fawul, ašë ŕu *Dayit ŕi pŕih. Ul Dayit mënt, hënk di di Našibaŕi aŕiiniŕ uko wi nul, aji :

“Dwin ŕi Dayit abuk Yete, ñaan i uhaaš naan unŕaluŕ, dme kë ahil kalun kado unŕal wi naan bti.”

23 ŕi pŕini pi nul pi pi Našibaŕi awulun Itrayel Yetu, *Nabuuran Bañaan, jibi abiiŕ ahon ŕfa. 24 Yowan, ambiin Yetu uteek, ajukan ŕi Itrayel bti pwut pjuban na pyeenk *batitmu. 25 Yowan ji abi ado kaba ulemp wi nul, aji na baka : “Našal aji dwo in ba? Nji mënwwo ñaan i našaluŕ aji dwoo, natenan, alon alun kabi ŕi kafët ki naan, i mpoŕun maakan pŕup kafënëša iŕapaat.”

26 « An batënt naan, an biki pntaali pi *Abraham na an bti, nandëmanun Našibaŕi : nja biki Našibaŕi awulun uŕup wi mbuur. 27 Bañaan banfëtun du Yerutalem na baweek biki baka, baamme kë Yetu awoon Nabuuran Bañaan. Kë baankak ate nŕup ni baŕupar

Naşibaŋi ŋi bajaanŋ bapiban baka ŋi unuur undoli wi pnoorfën, aşë baañşaan pdo jibi ujakunŋ wi baŋuunŋ pbi kafinŋ Yetu. ²⁸ Baanka uko utapara aşë ji na *Pilata ado bafinŋ. ²⁹ Wi baŋëpanunŋ iko bti impiitaniinŋ ŋi a, bawalana ŋi krut, ahetana du bhër. ³⁰ Kë Naşibaŋi aşë naŋana ŋi pkeŋ. ³¹ Yetu ado ŋnuur ŋtum ŋi ajaki pën kawinana ŋi bañaanŋ bangakanderunŋ na a undiimaan, du utaaŋ wi *Galilay te du ubeeka wi Yerutalem ; kë bukunŋ mënŋan bawoonŋ hënkuŋ bamaar biki nul ŋi bañaanŋ biki Itrayel. ³²⁻³³ Kë un ŋşë bi bi pŋijan *Uŋup Ulil Unuura : uko wi Naşibaŋi abiiŋ ahonŋ başinunŋ ŋfa ado wa hënkuŋ pa nja, ŋnwoonŋ babuk baka, wi anaŋanunŋ Yetu ŋi pkeŋ. Hënŋ di di bapiitunŋ ŋi ulibra wi pñaamarën, aŋup ŋi kañaam katëbanŋenŋ aji :

*“Iwi iwoonŋ Abuk naan ;
Nŋa di, dkak Şaaş.”*✧

³⁴ Naşibaŋi atar aŋup kë alunŋ kanaŋana ŋi pkeŋ, nin aankluŋ kawuta apuŋ. Aŋup aji hënŋ :

*“Dluŋ kawulan na manjoonan iko inuura inyimanunŋ,
yi nhoŋunŋ Dayiŋ.”*✧

³⁵ Ukaanŋ kë bapiit kak aji :

“Tinklunŋ kawut ŋnaŋŋ nayimanaan i nu apuŋ.”✧

³⁶ Dayiŋ ul ŋi wal wi nul, wi adolonŋ unal wi Naşibaŋi aşë piinŋ akeŋ, kë bamoya na başinŋ kë apuŋi. ³⁷ Bë i Naşibaŋi anaŋanunŋ ŋi pkeŋ, aampuŋi. ³⁸ An bayiŋ naan ŋbi bi pŋupan name kë Yetu akaanŋ kë ipekadu ihil kapën. ŋi katim ki Yetu ki ki baŋupananŋ pbuur ŋi ipekadu ; ³⁹ ŋi katim ki nul ki ki ŋnaŋ anhaŋunŋ akbuurnunŋ ŋi ipekadu bti yi *Bgah bi Moyit bawoonŋ baanhilan aburanaan. ⁴⁰ Nalipariin, uko wi baŋupar Naşibaŋi bajakunŋ ulunŋ udolan, baji :

⁴¹ *“Natenan an babeeh iko,*

nañonjarën, naşoşa, naba.

*ŋiki, ŋi ŋnuur ŋi nawoonŋ ŋi, dluŋ kado uko uweek
wi nameenŋ woli baŋup ŋup ŋnaŋŋ wa, aankfiyaar.”* »✧

⁴² Wi Pawulu na Barnabat bakpënuŋ ŋi katoh kañehanaani, bañaanŋ bukunŋ bakoof baka balunŋ bakak, ŋi unuur wi pnoorfën unkmbiinŋ baŋiiniyaan kak uko wi baŋupunŋ. ⁴³ Wi bañaanŋ bawayşërunŋ, baŋum ŋi baka, bayuday na balonŋ bankakunŋ ŋi Bgah bi Moyit, baŋaş Pawulu na Barnabat. Kë bukal başë ŋiini na baka atëŋŋenŋ pa bajuŋa ŋi bnuura bi Naşibaŋi.

Pawulu na Barnabat bajukan banwoonŋ baanwo bayuday

⁴⁴ Wi *unuur wi pnoorfën ukaanŋ aban, ubeeka bti ubi ayit atiink uŋup wi Ajugun. ⁴⁵ *Bayuday bakuj baka wi bawinunŋ pntuk pi bañaanŋ punŋ, aşë laŋ uko wi *Pawulu akjakunŋ, akak akara. ⁴⁶ Pawulu na Barnabat kë başë taman maakan ajukan na mntëŋ aji : « An biki bañaanŋ bawoonŋ lah jakunanŋ Uŋup wi Naşibaŋi duna. Kë wi naşaanŋ apok wa, aşal aji naantaanŋ na pka ubida wi mnto, ŋwutan ŋunŋ kaya du banwoonŋ baanwo bayuday. ⁴⁷ Uko wanŋ wi wi Ajugun ajakunŋ ŋwo i kado :

*“Ddolu kë iwo bjeehi bi banwoonŋ baanwo bayuday,
ihilna iŋij umundu bti du mbuur.”* »✧

⁴⁸ Wi banwoonŋ baanwo bayuday, batiinkunŋ uko mënŋ, balilani, abot adëman uŋup wi Ajugun. Kë biki Naşibaŋi adatuŋ bti pa ubida wi mnto, bafiyaari. ⁴⁹ Uŋup wi Ajugun umeetana ŋi utaaŋ wunŋ bti. ⁵⁰ Bayuday kë başë wuuk wal mënŋ baat bayok balonŋ bandëmanunŋ Naşibaŋi, na bantohi biki ubeeka, kë baklaŋ Pawulu na Barnabat. Kë bawuuk bañaanŋ kë bakak ahajan baka, adoo dook baka ŋi utaaŋ. ⁵¹ Kë Pawulu na Barnabat başë

✧ 13:32-33 Kañaam 2.7. ✧ 13:34 İtayi 55.3. ✧ 13:35 Kañaam 16.10. ✧ 13:41 Habakuk 1.5.

✧ 13:47 İtayi 49.6.

dan daran pdēpalēn ƚi ihoƚ yi baka adiimanaan udeeb wi baka, ašē tool aya ubeeka wi Ikoniƚom. ⁵² Banfiyaaruƚ biki Antiƚoka kē bašē ƚum wal mēnt na mnlilan na *Uhaaš wi Našibaƚi.

14

Pawulu na Barnabat baƚup bañaan biki Ikoniƚom Uƚup Ulil Unuura

¹ Du ubeeka wi Ikoniƚom kak bi *Pawulu na Barnabat baya, aneej du *katoh kañehanaani ki bayuday aƚiiniyaan uƚup wi Našibaƚi bnuura, jibi babiin ado ; kē bañaan baƚum, *bayuday na banwoon baanwo bayuday, bafiyaari.

² Bayuday bampokun pfiyaar Yetu kē bašē kak awuuk banwoon baanwo bayuday kē babot ašoor banfiyaaruƚ. ³ Uko mēnt uunneenan bi Pawulu na Barnabat baƚo da nnuur nƚum bado kaƚup uko wi Ajugun na mntēj mi awulun baka, kē ul akak adiiman kē uƚup wi baka untaaruƚ na bnuura bi nul ujoonani, wi awulun baka phina pi pdo iko iñonarēnaan na mlagre. ⁴ Bañaan biki ubeeka bti bakak apaƚ, balon bawo na bayuday kē balon bawo na *banjañan.

⁵ Kē banwoon baanwo bayuday na bayuday, na baweek biki baka bašē tiinkar aji bahajan banjañan katap baka mnlak kafin. ⁶ Wi banjañan bameen ušal wi baka, baƚi aya Littra na Derbe, nbeeka ni utaak wi bajaan bado Likanoya, na nƚfēt nñanogun da, ⁷ aya aƚupa ƚup da *Uƚup Ulil Unuura.

Pawulu na Barnabat baƚup Uƚup Ulil Unuura du Littra na Derbe

⁸ Niinƚ alon awo ƚfa du Littra anƚakmi ihoƚ, aji bi wo wo ƚi dko dlolan, aambaan kapoša, ƚiki abuka buka haƚ ; ⁹ aƚo atiink *Pawulu. Kē Pawulu ašē jabana

kēš, awin kē aƚiyaar pfiyaar panhinanuƚ kajebana. ¹⁰ Wi wi adolon pdiim pweek adu'a aji na a : « Nañin inaƚ iliinƚ ƚi ihoƚ! » Kē ñiinƚ alut anaƚ; abi kapoš poš.

¹¹ Wi bañaan bawinuƚ uko wi Pawulu adolon, kē bašē huuran na uƚup wi baka wi Likanoya aji : « Bašibaƚi biki nun bakak bañaan bajēn, awala ƚi un » ¹² Wal mēnt, kē bašē ƚu Barnabat katim ki Diya, ašē ƚu Pawulu ki Hermet* ƚiki ul ajaan aƚupar Barnabat. ¹³ Natul i Diya, awoon alon ƚi bašibaƚi biki baka, i kadun kawoon ƚi uneej ubeeka, aya aƚi nƚit nñnēgun na itoh. Ul na pntuk pi bañaan puƚ banal pdo *banjañan pƚur. ¹⁴ Wi bi Barnabat na Pawulu batiinkunƚ uko wi banaluƚ kado, batow imiša yi baka adiimanaan kē baandii, ašē ƚi aneej ƚi ptoof pi bañaan ahuuran aji : ¹⁵ « Babuk biinƚ we ukaan kē nakdo hēnk ba? Nwo bañaan bajēn ji an! Nbi bi ƚi, pƚupan *Uƚup Ulil Unuura, napēnna ƚi iko inaaƚ yi nakdolun yun, našē nakak du Našibaƚi najeb, anƚakuƚ baƚi, aƚak mboš, na bdēk, na iko bti inwoon da. ¹⁶ Du kateeku, awut bañaan, andoli kē aji ƚaš bgah bi analuƚ. ¹⁷ Kē ašē wo anƚañan pdiiman baka kē awoha da, na iko inuura yi akdolun: awulan ušabal unwoonuƚ baƚi na ndeey nƚum ƚi wal wi kanjalēn, awulan uko ude, aƚu mnlilan mntum ƚi nħaaš ni nan. » ¹⁸ Baƚup anoor abaa bi hilan aneeƚan pƚur mēnt.

¹⁹ *Bayuday balon banwoonuƚ Antiƚoka di Pitidi, na Ikoniƚom kē bašē bi bi, abot ado bañaan kē bakak du baka, atap Pawulu mnlak, apula, aƚel du bdig bi ubeeka ƚiki bašal aji akeƚi. ²⁰ Kē wi banfiyaaruƚ bašaan afooya, kē ašē naƚa akak du ubeeka. Unuur utēbantēn ul na Barnabat kē bašē ya Derbe.

* **14:12** Diya na Hermet bawoon balon ƚi bašibaƚi bampoti biki bañaan bukuƚ. Diya awoon naweek kē Hermet ašē ji ƚupar a.

Pawulu na Barnabat bakak Antiyoka di Firi

²¹ *Pawulu na Barnabat baɕup *Uɕup Ulil Unuura du ubeeka wi Derbe, kē bañaan batum baɕaɕ baka afiyaar Ajugun. Kē baɕē kak wal mēntɕ Littra, aɕēpna Ikoniom, abaa ya Antiyoka di Pitidi. ²² Batēntēn banfiyaaruŋ, aɕu ɕi nɕal ni baka kē bawo kataman ɕi pfiyaar, abot aji na baka : « Nwo kahaj bnuura bnuura kabaa kaneej du *Pɕih pi Naɕibaɕi. »

²³ ɕi pntuk pi banfiyaaruŋ pandoli, baji badat bantohi, kañehan Naɕibaɕi kayiman kaɕē duk baka ɕi iñen yi Ajugun, i bafiyaaruŋ.

²⁴ Bamuur utaak wi Pitidi aɕē ban Pamfli. ²⁵ Baɕup Uɕup Ulil Unuura du Perga abaa ban du ubeeka wi Ataliya. ²⁶ Dul di di bajejnuŋ ulantu pkak Antiyoka di Firi, dko di babiin awutanaan baka ɕi iñen yi Naɕibaɕi, aji baya pdo ulemp wi badoluŋ nɕa hēnk.

²⁷ Wi babanuŋ Antiyoka aɕē yitrēn banfiyaaruŋ bti. Baɕup baka jibi Naɕibaɕi alempuŋ na baka, akuɕ aɕup baka jibi ayuuji banwoon baanwo bayuday bgah bfiyaaraan-uli. ²⁸ Pawulu na Barnabaat baɕo da ajon na banfiyaaruŋ Yetu.

15

Pɕom padēm du Antiyoka ɕi uko wi pwala katēmp

¹ Bañaan balon bawoona utaak wi *Yuda, abi aban Antiyoka, aɕē wo ɕi pjukan banfiyaaruŋ aji : « Naanhi-lan kabuur, woli naanya *katēmp jibi *Bgah bi Moyit bajakuŋ. »

² *Pawulu na Barnabat balaɕ baka, kē pɕom pweek paɕē wo. Bañaan kē baɕē tiinkar aji na Pawulu na Barnabat, na bañaan balon biki Antiyoka, baya Yerutalem, baɕiiniyaan uko mēntɕ na *banjañan na bantohi.

³ Kē banfiyaaruŋ baɕē ɕēnk baka ɕi uko uyaani bayaas, kē bamuur Feniti na *Tamariya, aɕup

jibi banwoon baanwo bayuday bakakuŋ du Ajugun, uɕup uhalu waŋ, uɕu banfiyaaruŋ bti ɕi mnlilan mweek. ⁴ Wi babanuŋ Yerutalem, banfiyaaruŋ, na banjañan na bantohi, babi akit baka, kē baɕē kakalēɕ baka jibi Naɕibaɕi aɕēpnuŋ ɕi baka, ado iko itum.

⁵ Kē balon ɕi pntuk pi *bafaritay banfiyaaruŋ Yetu baɕē teem aji : « Bawo biki kawalan katēmp banfiyaaruŋ banwoon baanwo bayuday, kabot kaji na baka baɕaɕ Bgah bi Moyit. »

Fimonj Piyeer aɕiini na bañaan

⁶ *Banjañan na bantohi, kē baɕē yitiir pɕiiniyaan uko mēntɕ. ⁷ Wi baɕēlɕeruŋ ajon, kē Fimonj Piyeer aɕē naɕa aji na baka : « An bayiɕ naan, name kē Naɕibaɕi adatnuŋ undiimaan ɕi an, aji nɕup banwoon baanwo bayuday *Uɕup Ulil Unuura, batiinkna, babot bafiyaar. ⁸ Kē Naɕibaɕi ammeen nɕal ni bañaan, aɕē diimanun kē aɗal banwoon baanwo bayuday, wal wi akaan awul baka *Uhaas wi nul jibi awuluŋ un. ⁹ Aampaɕēɕun nin na baka, apēnan baka ipekadu, ɕiki bafiyaari. ¹⁰ Kē we uɕaan awo hēnkun pla Naɕibaɕi bɕup paŋ ba? Wal wi naŋaluŋ pkuŋan bañaan baɕaɕ bgah bdaaj bi nja na bateem nja bajon bti, nwoon nɕēmbi hinan akuɕa? ¹¹ Nbaa ɕēp ɕēp afiyaar aji bnuura bi Ajugun Yetu, babuuranun ji baka. »

¹² Kē bañaan bti bayomp atiink Barnabat na Pawulu, kē bakkakalēɕ iko iñonarēnaan na mlagre yi Naɕibaɕi aɕēpnuŋ ɕi baka ado du nɕaak ni banwoon baanwo bayuday. ¹³ Wi baɕiiniŋ adoo ba, kē *Yakob aɕē yeenk, aji : « An bayiɕ naan, natiinkaan. ¹⁴ Timeyon akakalēɕ jibi Naɕibaɕi aya i ɕfa du banwoon baanwo bayuday, adatna ɕi baka bañaan bankwoon biki nul. ¹⁵ Kē nɕup ni *baɕupar

Naşibaţi ńakak ataañ na uţup waŋ, bapiiť uko wi Naşibaţi ajakuŋ aji :

¹⁶ “*Dluŋ kakak woli iko yanŋ bti iţępi, pnaţan katoh ki *Dayiţ kambiiŋ ajot;*

dluŋ kanaţan ka

kabot kaboman ka.

¹⁷ *Hęnk, bańaaŋ bti bandukiin, baluŋ kado kala Ajugun, ęnhęŋ, ńtaak bti, ńi ńji ndatuŋ aji ńawo ńi naan.*

Hęnk di di Ajugun ajakuŋ.

¹⁸ Ul anţupunŋ undiimaan, uko wi aklunŋ kado.” »*

¹⁹ Yakob akak ahoţalęş aji :

« Ukaaŋ kę ńşal ńi uleef naan aji ńęnwo kanooran banwoŋ baanwo bayuday, bankakuŋ afiyaar Naşibaţi. ²⁰ Kę nawulęn ńpiit baka, ńji na baka bawut kado kade uyemaţ unneenanuŋ, ji wi mngur ; bawut pjuban pi piinţ ; bawut pde uyemaţ wi ńntaam ńankeţuŋ kę pńaak paantula. ²¹ Bańaaŋ bajukan undiimaan *Bgah bi Moyiť ńi ńbeeka bti akak aleyiir ba ńi itoh ińehanaani yi bayuday, *ńnuur ńi pnoorfęn bti. »

Uko umpiiťuŋ pa banwoŋ baanwo bayuday

²² Ukaaŋ kę *banjańan, na baweek na banfiyaaruŋ bti, başę wat ńi ploolan, adat baloŋ ńi baka, kę bagakandęr na *Pawulu na Barnabat, aya kayili du Antiyoka. Badat *Yudat, andu'aniinŋ Bartabaat, na Filat, biinţ bantiinkaniinŋ ńi banfiyaaruŋ. ²³ Bawul baka uko umpiiťuŋ aji :

« Un, banjańan, na bantohi, na batęnţan bti banwoŋ ńi, ńwulan mboş, an banfiyaaruŋ nanwoŋ naanwo bayuday, nanfętuŋ ńi ubeeka wi Antiyoka, ńi ńtaak ńi Firi na Filitiya. ²⁴ Nńiink kę baji bańaaŋ baloŋ biki nun babi du an, ayewlęnan akuť atokan ńşal na ńţup ńi baka. Bańaaŋ męntę, un ńęnyil

baka. ²⁵ Ukaaŋ kę ńyitiir awat ńi ploolan, adat bańaaŋ baloŋ babi du an. Bańooţan Barnabat na Pawulu banwoŋ bańaaŋ biki ńmaganuŋ maakan, ²⁶ biinţ banţuuŋ ubida wi baka bti ńi ulemp wi Yetu *Krittu Ajugun. ²⁷ Ukaaŋ kę ńdo Yudat na Filat, babi baţupan bdidi baka uko wi ńpiitanaŋ wi. ²⁸ Un na *Uhaaş wi Naşibaţi, ńji ńęnkţo kanooran na nin bkuŋ bloŋ, woli uunwo uko wi bgah bajakuŋ; ²⁹ Nawutan kade uyemaţ wi mngur, nawutan kade ńntaam ńankeţuŋ kę pńaak paantulaa. Nawutan pjuban pi piinţ. Nadole haŋ nado bnuura. Nńbeeban. »

³⁰ Bado Yudat na Filat, kę baya Antiyoka, kę baya yitręn banfiyaaruŋ, aşę wul baka uko umpiiťuŋ. ³¹ Wi bańaaŋ bukuŋ baleyiiruŋ wa, balilani, ńiki uhoţan baka mntęŋ. ³² Yuda na Filat, bankaas awo *baţupar Naşibaţi baţiini na banfiyaaruŋ ajon, ahoţan baka mntęŋ maakan. ³³ Wi baţooŋ da ńnuur ńloŋ, kę banfiyaaruŋ başę ńehandęr baka bayaaş bnuura, aşę wutan baka kę bakak du banyiluŋ baka. [³⁴ Kę Filat aşę ji aduka da.] ³⁵ Pawulu na Barnabat kę başę duka ńnuur ńloŋ du Antiyoka, awo na bańaaŋ baţum ajukan abot aţup baka Uţup wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat baŋom agar

³⁶ Wi ńnuur ńloŋ ńaţępuŋ, kę *Pawulu aşę ji na Barnabat: « Wu-lan ńkak pwin banfiyaaruŋ biki ńbeeka bti ńi ńţępuŋ aţup Uţup wi Ajugun, ńten jibi baduki ado. »

³⁷ Barnabat ańal baya na *Yowan andu'aniinŋ Markuť, ³⁸ kę Pawulu aşę pok, aji baanwo kaţija, ńiki ado bi duk baka yuaaş uloŋ du uťaak wi Pamfili, kę aanyoonk babaańęş uko wi bakdoluŋ. ³⁹ Kę başę ńom wal męntę bnuura, adoo gar. Barnabat aya na Markuť, kę baję ulantuŋ aya unjiw wi Kipruť, ⁴⁰ kę Pawulu

aşë dat Filat. Wi banfiyaaruñ bawutanuñ baka ti bnuura bi Aju-gun, kè başë ya. ⁴¹ Pawulu añaay na ntaak ni Firi na Filitiya, atëñtën banfiyaaruñ.

16

Pawulu na Filat baya na Timote

¹ *Pawulu aban ubeeka wi Derbe akak aya Littra ; di naşaşar Yetu alon i bajaan bado Timote afëtuñ. Anin awo *nayuday ankakuñ afiyaar Yetu, kè aşin aşë wo nagrek. ² Banfiyaaruñ banwoon Littra na Ikoniyom, bañiiniyaan uko unuura ti katimul. ³ Pawulu, kè aşë ñal agakandër na a, aşë do kè bawalana *katëmp, ðiki bayuday banfëtuñ da, bame kè aşin awo nagrek*. ⁴ Wi bakyaan, başup na ñbeeka abot aji na banfiyaaruñ bado kado uko wi *banjañan na bantohi du Yerutalem bajakuñ. ⁵ Ukaan kè banfiyaaruñ, bakya'a ya kadun ti pfiyaar, abot atuma tum pya na ñnuur.

Pawulu adu'ana du Matedoniya

⁶ *Uhaaş wi Naşibaţi uneenan *Pawulu na biki agakandëraanuñ pşup Uşup wi Naşibaţi du utaa wi Atiya, ukaan kè bamuur aya ntaak ni Frigiya na Galatiya. ⁷ Wi bañogun utaa wi Mitiya, aşë do na pneej Bitiniya, kè Uhaaş wi Yetu uşë wo uundinan baka. ⁸ Wi wi bamuuruñ Mitiya, aya aban pkëñ pi Trowat. ⁹ Na utejan, Naşibaţi ahaabëşa këş kè awin ñiint alon i Matedoniya, kè anaşi, aşë ji na a : « Biin Matedoniya, tñkun! » ¹⁰ Wi uko wan utëpañ tēp, kè ñşë bi bomandër bomandër pya, ðiki ñşal aji Naşibaţi adu'un du, nya nşup biki Matedoniya *Uşup Ulil Unuura.

Du ubeeka wi Filip, Liidi afiyaar hënkun Yetu

* **16:3** Bagrek baanji baya katëmp, ti bayuday woli iinya katëmp baji baji injintı, iinkhil pwo na baka. † **16:12** Bañaan banfëtuñ ti Filip baliñ liñ na baromeñ.

¹¹ Kë ñjijnaana ulantu ti Trowat, abi ya ya utool du unjiw wi Tamotrat. Wi nfa mabanuñ, kè ñşë ya aban ubeeka wi Newopolit. ¹² Dul di di ñpënnuñ aya ubeeka ulon ti utaa uteek wi Matedoniya unwoon katim ki Filip. Ubeeka mënt uwo ti pşih pi Rom†. Nşo da ñnuur ñlon.

¹³ Ti *unuur wi pnoorfën wi bayuday, kè ñşë pën aya umban wi kaban ki katant, di ñşaluñ aji, nya kawin da dko dñehanaani Naşibati. Nşo da aşini na baaş banyituñ da. ¹⁴ Alon ti baka, katimul kawo Liidi ; awo ñaaş andëmanuñ Naşibaţi, i ubeeka wi Fiyatira, aji waap ilaañ ijeenkali intamuñ. Awo ti ptiinkun, kè Ajugun aşë haabëşa uhaaş, afiyaaraan uko wi *Pawulu aktupun. ¹⁵ Naaş an ayeenk *batitmu, ul na biki kato hul, wi abaan, aşë ñehanun aji : « Woli naşal aji dfiyaar hënkun Ajugun na manjoonan, nabi kawala ti katoh ki naan. » Akooşun, kè ñdinani.

Bawat bi Pawulu na Filat ukal-abuş

¹⁶ Unuur ulon, wi ñkyaan dko dñehanaani Naşibaţi, aşë yit na poonu alon najuuk anwoon na untaayi unjaan udola aşup uko unklun kabi. Aji tji banka'ulun itaka itum, ti mntoori mi ajaan ado. ¹⁷ Poonu mënt awo ti ptaş *Pawulu na un, aşë huuran aji : « Bañaan biki bawo balempar Naşibaţi ampelun bañaan bti, badiimanan bgah bankñooşanan du mbuur. » ¹⁸ Wi wi awoon ti pdo han ñnuur nşum, kè Pawulu adobi deebaş, akok aji na untaayi, « ti katim ki Yetu Krittı, dji ipën ti a! » Ti dko mënt, kè untaayi ubi pën pën ti poonu.

¹⁹ Wi banknjuukntënuñ poonu un bawinuñ kè uko udeeni wi baka utokaa, kè başë mob bi Pawulu na

Filat, apul pulan, aňooŭ du ufeeru, baya bado baka *uruha. ²⁰ Baŭj baka du bawayeş bŭp baromeŭ, aji na baka : « Baňaaŭ biki, bawo ŭi pyewlën ubeeka wi nun, bawo *bayuday, ²¹ aşe wo ŭi pjukan bgah bhalu, kē un baromeŭ nşe wo ņenwo kadinan ba kēme kaŭaş ba. »

²² Kē pntuk pi baňaaŭ pajun pkob bi Pawulu na Filat. Bawayeş bŭp baromeŭ bado kē bawohēş baka, afud itintël. ²³ Wi bakobuŭ baka bnuura, aşe wat baka ukalabuş, aji na bayeŭ bado katen baka bnuura. ²⁴ Wi bajakaŭ jak haŭ na nayeŭ, kē aşe bi jej jej baka atuh du meet dbaaňsaani di ukalabuş, akiin.

²⁵ Wi utejan mnjel uňoŭ, kē bi Pawulu na Filat başe wo ŭi pňehan akuŭ ayeeh, adēman Naşibaŭi. Bakalabuş bandukiin, kē baktiink baka. ²⁶ ŭi dko mēnt, kē mboş manşē şinŭar maakan, kē ņniw ņi ukalabuş ņaklĕk. ŭi dko mēnt kak, kē ilēman yi ukalabuş bti işe haabşa, mnkorentu kē manfēnşa ŭi bakalabuş. ²⁷ Nayeŭ i ukalabuş anaŭaa, awin kē ilēman yi ukalabuş iwo bhaab, aşe toot kej, aŭal pfiŭ uleeful, ŭiki aşal kē bakalabuş babuuri. ²⁸ Pawulu kē aşe ņajar maakan aji na a : « Kfiŭ uleefu! Nwo ŭi un bti. »

²⁹ Nayeŭ ado kē batehan bdo, alēnk akat kat aşe ŭi ajot ŭi ihoŭ yi bi Pawulu na Filat. ³⁰ Wi abaaŭ, aşe pēnan baka bdig, ahepar baka aji : « Baweek, we wi nhiniin kado, kabuurna? » ³¹ Kē başe teema aji : « fiyaarēn Ajugun Yetu, iluŭ kabuur, iwi na biki katohu. » ³² Wi wi başaaŭ aŭup baka, ul na biki katohul bti, Uŭup wi Ajugun. ³³ Wal mēnŭan wuŭ, na utejan mnjel, kē nayeŭ aya na baka, aňow baka ijen. Kē ŭi dko mēnt, kē nayeŭ adolan *batitmu ul na biki katohul bti. ³⁴ Aneejan baka katohul, awul baka pde, nayeŭ ataŭ ul na biki

katohul bti, ŭiki bafiyaar hēnkun Naşibaŭi.

³⁵ Wi nfa mambanuŭ, kē bawayeş bŭp baromeŭ başe yil bangoli baya baji na nayeŭ awutan bi Pawulu na Filat. ³⁶ Kē nayeŭ aşe ji na Pawulu : « Bawayeş bŭp baji ņwutanan iwi na Filat, nayaan na bnuura. » ³⁷ Pawulu kē aşe ji na bangoli : « We? Bakobun ŭi kadun ki baňaaŭ, un ņnwoŭ baňaaŭ banliŭuŭ na baromeŭ, bē baandolun *uruha, ajejun awat ukalabuş aşe ņal bŭp baba hēnk, na byompan? Nin! Babiin bdiidi baka bapēnanun » ³⁸ Kē bangoli bakak, aya akakalēş bawayeş bŭp baromeŭ, kē başe haajala, wi bameŭ kē Pawulu na Filat bawo baňaaŭ banliŭuŭ na baromeŭ. ³⁹ Wi wi bayaŭ akooŭ baka bamiir baka, apēnan baka ŭi ukalabuş, aşe ņehan baka bapēn ŭi ubeeka. ⁴⁰ Pawulu na Filat bapēn du ukalabuş aşe ya du uko Liidi. Wi bayaŭ awin banfiyaaruŭ, atēŭtēn baka aşe tool aya.

17

Bahajan bi Pawulu na Filat du Tetalonika

¹ Bi *Pawulu na Filat baŭepna ņbeeka ņi Anfipolit, na Apoloniya, aşe ban du ubeeka wi Tetalonika. *Katoh kaňehanaani ki bayuday kalon kawo da. ² Pawulu aya aneej da, jibi ajonuŭ kado. Ado inēm iwajantaŭ yi ajaki ya du katoh kaňehanaani, ŭi *unuur wi pnoorfēn kaŭēlşēr na baka. Aji ŭepna ŭi Ulibra wi Naşibaŭi, ³ kajukan baka kakuŭ kadiiman kē : *Krittu awo i kahaj, kabot kanaŭa ŭi pkeŭ. Pawulu akak aji na baka : « Kē Krittu, awoŭ Yetu i ņi kaŭupanaŭ hēnk. » ⁴ Bayuday balon badinan uko wi baktupuŭ aşe ŭaş bi Pawulu na Filat. Kē bagrek batum banjaŭ badēman Naşibaŭi, baŭaş baka aŭu na baat bammeetaŭiŭ batum.

5 Kê bayuday balon başë kuj baka maakan. Wi wi bayaan, ayitrën bawaan udooni balon banwoon ò igah yi ubeeka, kê banaakiir ado pntuk, ayewlën ubeeka. Baya aneej du uko Yaton, ado na pmob bi Pawulu na Filat kañj mon pntuk, du bdig. 6 Wi bayaan awo baanwin baka aşë mob Yaton na banfiyaaruñ balon, apul pulan, aňooò du bawayëş bñup aşë huuran aji : « Bañaan biki bayewlën umundu bti, aşë ban hênkuñ ò, 7 awo bayaan biki Yaton. Bawo ò plaş bgah bi naşih najeenkal, aji naşih alon awoon, anwoyi katim ki Yetu. » 8 Wi bañupun han, kê pntuk na bawayëş bñup başë yewla. 9 Bawayëş bñup bañu Yaton na baka pluk, abaa wutan baka.

Pawulu na Filat baya Bereya

10 Wi utejan ubanañ ban, kê banfiyaaruñ başë do bi *Pawulu na Filat kê baya ubeeka wi Bereya. Wi babanuñ da, aşë ya du *katoñ kañehanaani ki bayuday. 11 Bañaan biki Bereya bajoob ikow apel biki Tetalonika, òiki baji batiink Uñup wi Naşibañi bnuura, kakak kajuk Ulibra wi Naşibañi unuur undoli, katenna me uko wi Pawulu añupun ujoonani. 12 Bañum ò baka, na ò bagrek, baat bammeetañin na biint, bafiyaar hênkuñ.

13 Wi *bayuday biki Tetalonika batiinkun kê baji Pawulu awo ò pjukan Uñup wi Naşibañi du Bereya, kê bakak aya da, ajun pyewlën abot awuuk pntuk. 14 Ò dko mënñ, banfiyaaruñ bado Pawulu kê aya umban wi bdëk bweek, bi Filat na Timote kê başë duka Bereya. 15 Baññoofañun Pawulu, baya na

a te Atenay, aşë kak na kakuran ki Filat na Timote bataran baya bañenka du Atenay.

Pawulu añini na bañaan biki Atenay

16 Wi *Pawulu awoon ò pyoon bi Filat na Timote du Atenay, anoor ò kêş, òiki awin jibi ubeeka utumuñ iduun. 17 Ukaan kê aji teñ du *katoñ kañehanaani na *bayuday biki kabuka, na bankakuñ bayuday bandëmanun Naşibañi, akak aji teñ bñup na bañaan bankñepnuñ du ufeeru ñnuur bti. 18 Kê pntuk pi bame baweeñ balon biki bajaan bado bapikureyen* na battoyik† başë neej blañar na a. Balon kê baji : « We wi nahomp i akdolun na pñup ba? » Kê balon baji : « Awo wo ji añiniyaan ñntonñ nyaanñ. » Bañup han òiki batiinka kê aktñiniyaan Yetu, na pnaña ò pkeñ.

19 Ukaan kê bañj Pawulu, aňooò du dko di bajaan bado « Ayeropagut‡ » di bawayëş bñup baweeñ bawoon, aşë ji na a : « Ñhinañ kame pjukan phalu pi iktñiniyaanuñ pan i? 20 Iko ilonñ yi ikjukanun iwo iyaanñ ò un, kê ñjal kame iko yi ijakuñ. » 21 Bañaan biki Atenay na bayaanñ banfëñun da, babi wo wo òañ ò pkakalëş na ptiink uko uhalu unwoon.

Pawulu añini na bañaan du uruha uweek

22 *Pawulu anaña anañ ò kadun ki bawayëş bñup, aşë ji na baka : « An bañaan biki Atenay! Dyikrën kê nawo bañaan banfiyaaruñ bnuura, başibañi batum. 23 Wi ñji kapoşun na ubeeka, dten bnuura iko yi najaan nadëman, adoo win *umeeşa wi mngur§ wi badolun aji

* 17:18 Bapikureyen bañfiyaar başibañi bampoñi, başal aji bnuura bi ñaan bawoona ò pmëban uleef, kawo ñaan anwoon aantum unoh. Bañaan bakak hênkuñ ò kapaam, añu bañal unoh na pjuban pi piint, katim ki Bapikureyen. † 17:18 Battoyik bukal, başal aji mbuur mi ñaan, manwoona ò uşal, unjaan uñon umundu, ukaan kê bawo bañaan banlowun iko itum intaanun na unoh këme iko inaañ. ‡ 17:19 Aeropagut: Dawoon bayiti bweek, bi bawayëş bñup baweeñ bajaan baño, kateñ, kakuñ kajukan bgah. § 17:23 Umeeşa wi mngur :Baji bañinña untaam wi pgun ò umeeşa.

wi naşibaŋi anwoonj aammeetaanaa, i nadëmanuŋ aşë wo naamme'a, ul i i nji kaŋapanan. ²⁴ Naşibaŋi anŋakuŋ umundu na iko bti inwoonj ŋi wa, awoonj Ajug baŋi na mboş, aanji fët ŋi iduunj yi ŋaanj najën abomanuŋ. ²⁵ Akak awo aanji yeenk nin uko ulonj unwoonuŋ ŋi ŋaanj najën, kawo ji anuma numa wa, ŋiki ul ajaan awul baŋaanj bti ubida, uhëfënt, na iko bti. ²⁶ Aŋëpna ŋi ŋaanj alookan, aŋak baŋaanj biki ŋraaşa bti, aji bafët umundu. Awul andoli ŋnuurul, na dko di aklunj kafët. ²⁷ Naşibaŋi ado hanj, baŋaanj bado kalaana'a, ulome bawina woli bamap mapan, babana bahilan kabi kawina. Kë aşë wohä awii wi aanlow low nin alonj. ²⁸ "ŋi ul i i nyeenknuŋ uhëfënt, apoş, awo." Njwo biki pntaali pi nul jibi bayeeh biki nan bajakuŋ. ²⁹ Kë wi ŋşaanj awo biki pntaali pi Naşibaŋi, ŋënwo kaşal kë Naşibaŋi anaam ji ptu pi uwuuru, këme untaam, këme plaak, iko yi ŋaanj apaşunj ŋi uşal wi nul. ³⁰ Naşibaŋi aanŋo aten iko yi badolunj ŋfa ŋi kapaam, aşë ji hënkunj, baŋaanj bti, dko di bawohanj, bawut pjuban. ³¹ ŋiki adat unuur ulonj, wi aklunj kado ŋiinŋi i adatuŋ, abi awayëş umundu, pwayëş panjinŋunj piş. Adiimanun kë waŋ uwo manjoonan wi anaŋanuluŋ ŋi pkeŋ. »

³² Wi batiinkunj kë aŋiiniyaan uko wi pnaŋa ŋi pkeŋ, balonj babenja, kë bandukiŋ bahepar pluŋ katiinka byaaş blonj aji na a « Nŋjal kalunj katiinku ŋi uŋup waŋ, byaaş blonj. » ³³ Hënk di Pawulu apënuŋ ŋi *uruha uweek. ³⁴ Baŋaanj balonj baŋaşa, akak afiyaara. Diyonitiyuŋ, alonj ŋi bawayëş bŋup, awo ŋi bakanj mënŋan, na ŋaanŋ alonj kak i bajaan bado Damarit, na baŋaanj balonj kak.

18

Pawulu aŋup Uŋup Ulil Unuura du

ubeeka wi Korint

¹ Wi uko waŋ uŋëpuŋ, kë *Pawulu aşë pën du Atenay, aya ubeeka wi Korint. ² Aya aŋënk da ŋiinŋ alonj *nayuday i bajaan bado *Akila. Awo abuk utaak wi Pont, aşë baa woona woona Itali, ul na Pritiliya aharul, ŋiki Klodiyuŋ naşih najeenkal aji bayuday bti bapën du Rom. Pawulu aya, awin baka, ³ jibi awoonj naboman iloona ji baka, afët na baka kë baji balemp. ⁴ *Unuur wi pnoorfën bti, aji ŋëlşër na baŋaanj du *katoh kaŋehanaani ki bayuday, kado na pdo bayuday na bagrek, bafiyaar Yetu.

⁵ Wi Filat na Timote bawoonuŋ Matedoniya, kë Pawulu aşë bi duka duka ŋi pjukan Uŋup wi Naşibaŋi, adiiman bayuday kë Yetu awoonj *Krittu na manjoonan. ⁶ Wi bayuday bajunuŋ plaŋa abot akara, kë Pawulu aşë wentara, aşë ji na baka : « Dba na an, nakdukiŋ kame, nji dwo najinŋ piş, hënkunj dya du banwoonj baanwo bayuday. »

⁷ Wal mënŋan, kë Pawulu aşë pën da, aya du uko ŋiinŋ alonj anjanj adëman Naşibaŋi, i bajaan bado Titiyuŋ Yuttuŋ. Katohul kaŋog katoh kaŋehanaani ki bayuday. ⁸ Naweeek i katoh mënŋ, i katim kawoonj Kritpuŋ, afiyaar hënkunj Ajugun ul na biki katohul. Baŋaanj biki Korint batum, banktiinkunj Pawulu, bafiyaar hënkunj abot adolan *batitmu.

⁹ Unuur ulonj, na utejan, Ajugun ahaabëş Pawulu këş kë awina kë aji na a : « Wutan kalënk, doon kaŋiini, kyomp, ¹⁰ nji dwo na iwi, nin alonj aankdolu do buŋaan, baŋaanj batum biki ubeeka wi bawo biki naan. » ¹¹ Pawulu aŋo da uşubal na kli paaj ajukan baŋaanj Uŋup wi Naşibaŋi.

Bayuday baŋij Pawulu uruha

¹² Wi Galiyonj awoonj nantuŋa i utaak wi Akayi, kë *bayuday başë wat ŋi ploolan, anaŋara *Pawulu, aŋoot *uruha, ¹³ aşë ji : « ŋiinŋ i,

ado na pkakan bañaan ʔi pdēman Naşibaʔi pampaʔun na bgah bi nun.

» ¹⁴ Pawulu aji ahaab kateem, kē Galiyon ašē ji na bayuday : « Woli an bayuday, nabi bi lah, akeşaar pa buʔaan blon kēme kalat ki űiint i adolon, kaka na pʔo katiinkan. ¹⁵ Kē wi ušaan akak wi blaʔar, na nʔup, na itim, na bgah bi nan, nameen. Nji, kawayēš iko yan, mēnkdo wa. » ¹⁶ Wi wi ašaan ado kē bapēnan baka du uruha. ¹⁷ Kē bašē kak wal mēnt bukal bti, adēpa ʔi Toten, naweek i *katoh kañehanaani, akoba ʔi kadun ki uruha. Kē Galiyon aʔoha ʔun ayompan mntumul.

Pawulu akak Antiyoka

¹⁸ *Pawulu aʔo du Korint ajon, abaa duk banfiyaaruŋ, agakandēr na *Pritiliya na Akila, kē bajej ulantu aya utaak wi Firi. Ado kē bapuunka bkow du pkēŋ pi Kenēray, ʔiki abi hoŋ amehna ʔfa*, ji abi ado kajej ulantu. ¹⁹ Bawala du ubeeka wi Efet, kē dul di Pawulu aduknuŋ Pritiliya na Akaliyat, aya du *katoh kañehanaani ki bayuday, aʔēšēr na baka. ²⁰ Balon bañehana aʔo da ajon, kē aandinani. ²¹ Kē wi ašaan aya, ašē ji na baka : « Ulille Naşibaʔi, kaluŋ kabi ʔi an ʔi, byaaş blon. » Wi wi ašaan ajeŋ ulantu du Efet. ²² Aya awala du Kaytaraya, aya Yerutaalem, awul pntuk pi banfiyaaruŋ mboş abaa ya Antiyoka.

²³ Wi aʔoon da ŋnuur ŋlon, ašē tool, añaay na utaak wi Galatiya, abaa ya wi Frigiya, atēntēn banfiyaaruŋ bti ʔi nʔaak mēntan.

Apolot ajukan Uʔup wi Naşibaʔi du Efet na Korint

²⁴ Wal mēntan, kē *nayuday alon i bajaan bado Apolot abuk ubeeka wi Alektandriya ašē bi, aban ʔi Efet. Awo űiint anjaki

ʔiini bnuura, ammeen bnuura Ulibra wi Naşibaʔi. ²⁵ Bajukana pʔaş bgah bi Ajugun bnuura. Aji ʔup na kaʔēb ki nul bti kabot kajukan uko wi Yetu unjintuŋ abot atool, ašē meha *batitmu bi *Yowan ʔañ. ²⁶ Ajun pʔup na mntēŋ ʔi *katoh kañehanaani ki bayuday, kē wi bi *Pritiliya na Akila batiinkuluŋ, ašē du'a du katoh ki baka, ajukana bgah bi Naşibaʔi, ajinʔana ba bnuura.

²⁷ Wi Apolot abiiŋ aŋal pya Akayi, banfiyaaruŋ batēntēna, ašē piit baʔaş bgah, aji na baka baʔijana bnuura. Wi abanuŋ da, alemp maakan na bankakuŋ ʔi bnuura bi Naşibaʔi, afiyaar. ²⁸ Hēnk, aji laʔ bayuday bnuura ʔi kadun ki bañaan, aji ʔēpna ʔi Ulibra wi Naşibaʔi kadiiman kē Yetu awoon Krittu.

19

Pawulu ajukan Uʔup Ulil Unuura du Efet

¹ Wi Apolot awoon ubeeka wi Korint, *Pawulu aʔēpna bgah bi inkun duuʔ, aban Efet. Aʔēnk da banfiyaaruŋ balon ² ašē hepar baka aji : « Nayeenkaara *Uhaaş wi Naşibaʔi i wal wi nafiyaaruŋ? » Kē bašē teema aji : « A-a, ŋēndo me me aji Uhaaş wi Naşibaʔi ulon uwo. » ³ Kē Pawulu ašē hepar baka aji : « Kē *batitmu bhon bi bi nayeekuŋ ba? » Kē bateema aji : « Batitmu bi *Yowan. » ⁴ Kē Pawulu ašē ji : « Batitmu bi Yowan, bawo bi banʔaluŋ pwut pjuban na pʔlēš ubida. Aji na bañaan bafiyaar alon ankuŋ kabi ʔi kafēul, awoon Yetu. » ⁵ Wi batiinkuŋ uko wan, banfiyaaruŋ bayeenk batitmu ʔi katim ki Yetu Ajugun. ⁶ Wi Pawulu apafuŋ baka iñen ʔi ikow kē Uhaaş wi Naşibaʔi ušē wala ʔi baka. Kē

* **18:18** Woli űaan aneej bhonar na Naşibaʔi, iji kmehna, kayiman iko ilon kabot kawo iinkpuunka te ibale ba pyiman. Pawulu abi neej bhonar bi plempar Naşibaʔi, uwoon kē aampuunka wal mēnt bti, ašē ba hēnkun ahinan kapuunka.

bukunj mēnt bajun ptiini n̄tup n̄anwoonj n̄aammeetanaa abot aʃup n̄tup n̄i Naʃibaʃi ajakunj. ⁷ Bañaan mēntan baban iñeen na batēb.

Kabuka ki Pntuk pi banfiyaarun pi Efet

⁸ *Pawulu ado kli kwajan̄t ki ajaan̄ aya kaneej du *katoḥ kañehanaani ki bayuday, kaʃup na mntēn̄ uko wi *P̄sih pi Naʃibaʃi. Ado na pyuuj banktiinkulun̄ kē manjoonan mi mi akʃupun̄. ⁹ Kē balon̄ ʃi baka baʃē tam ikow, apok pfiyaar abot aben̄ bgah bi Yetu, ʃi kadun ki bañaan̄. Ukaan̄ kē Pawulu awut baka, aʃē du banfiyaarun̄ mpaʃ, aji ʃēl̄ʃēr na baka n̄nuur b̄ti du ʃkoola di ñiint̄ alon̄ i katim ki Tiranut. ¹⁰ Ado hañ, ajukan̄ n̄subal n̄tēb, ukaan̄ kē bañaan̄ b̄ti biki utaak wi Atiya, *bayuday na bagrek, bahil atiink̄ uʃup wi Ajugun.

Babuk Fēkewa

¹¹ Naʃibaʃi aʃēpna ʃi *Pawulu ado mlagre mnweek. ¹² Udoḥ kak kak aji woli bajej ilēmēt kēme ilaañ yi abanun̄, añaḥ abanan bamaakal, baji babi jeb jeb, n̄ntaayi n̄atota ʃi baka. ¹³ *Bayuday balon̄ baji bañaay na dko, kapēnan bamaakal n̄ntaayi, aʃē do na pdo uko mēnt̄ ʃi katim ki Yetu Ajugun. Baji baji : « ʃi katim ki Yetu, i Pawulu akʃupun̄ dji napēn! Napēnan! » ¹⁴ Naʃen̄an naweek alon̄ nayuday, i katim kawoon̄ Fēkewa aka babukul paaj na alon̄ banjayi bado hañ.

¹⁵ [Unuur ulon̄], kē untaayi uʃē teem baka aji : « Dme Yetu abot ame Pawulu, kē an, nawo bahon̄ ba? » ¹⁶ Wal mēntan, kē ñiint̄ anneejiin̄ untaayi aʃē rēta ʃi baka, awat. Akob baka, kē bamatkabaari, aʃi apēn ʃi katoḥ byiʃu. ¹⁷ Wi bayuday na bagrek banfēʃun̄ du Efet batiinkun̄ uko wañ, aʃē lēnk maakan, abot adēman katim ki Yetu Ajugun. ¹⁸ Bañaan̄ batum bafiyaar, abi apeet̄ buʃaan bi badolon̄ ʃi kadun

ki bañaan̄. ¹⁹ Kē batum bambiin̄ ado dayaamu, baʃij n̄libra n̄i baka aʃonkrēn, atēr ʃi kadun ki bañaan̄. Wi batenuj preeʃ pi n̄libra mēnt̄, kē pawo itaka itum itum. ²⁰ Kē hēnk di di, ʃi mn̄hina mi Ajugun, Uʃup wi Naʃibaʃi kē ukmeetana meetana pya kē banfiyaarun̄ babot atum tum.

P̄nom pweek panwoon̄ du Efet

²¹ Wi iko yañ iʃēpun̄, kē *Pawulu aʃē ʃal aʃu na pya Yerutalem, kaʃēpna Matenedoniya na Akayi. Aʃē ʃal aji : « Woli dluñ aya, aban Yerutalem, kawo kaya ubeeka wi Rom. » ²² Wi wi aʃaan̄ ayil du utaak wi Matenedoniya, batēb ʃi banjaan̄ baʃēnka, Timote na Erattut, kē ul aʃē duka kak n̄nuur n̄lon̄ ʃi utaak wi Atiya.

²³ Wal mēntan wi wi bgah bi Yetu baʃijun̄ p̄nom pweek. ²⁴ Kē ñiint̄ alon̄ naʃak i katim ki Demetriyut, aʃē wo wal mēnt̄ da, aji ʃak iduun̄ impoʃi yi untaam, innaamun̄ ptu pi naʃibaʃi ñaaʃ anwoon̄ Artemit. Ñiint̄ mēnt̄ aji wul baʃak batum ulemp kē baji badeena bnuura. ²⁵ Demetriyut adu baka b̄ti, na bañaan̄ balon̄ banklempun̄ ulemp utēnt̄ wi nul, aʃē ji : « Babuk biint̄, name kē ulemp wi n̄jaan̄ n̄do wi, uwoon̄ pyok pi nun. ²⁶ Kē naʃē win abot atiink̄ uko unktēpun̄, Pawulu un̄ aji baʃibaʃi banʃaknaaniin̄ iñen yi bañaan̄ baanwo baʃibaʃi na manjoonan. Ahinan akakan ʃi udolade wi nul pntuk pi bañaan̄, mēnt̄ ʃi Efet ʃi ʃañ da, ma ʃi kaya pba utaak wi Atiya b̄ti. ²⁷ Ahinan katokun ulemp, kabot kapoʃan kadun̄ ki naʃibaʃi ñaaʃ naweek, katiink̄tēn̄ pdēm pi nul. Ul i bañaan̄ b̄ti biki Atiya na biki umundu b̄ti bajaan̄ badēman. »

²⁸ Wi bañaan̄ bukun̄ batiinkun̄ uko wañ, aʃē deebaʃ ajun̄ phuuran aji : « Artemit i nja biki Efet adēmi. » ²⁹ Uundo jon, kē ubeeka b̄ti uʃē wo p̄naat̄ naat. Kē badēpa ʃi bi Gayut na Arittarkut, bamatedoniya bankyaan̄ʃun̄ na Pawulu, añaḥ du

bayiti bweek bi utaak. ³⁰ Pawulu anjal pneej kañini na baka, kē banfiyaaruñ Yetu başē neenana. ³¹ Banoh Pawulu baloñ, balempar naşih baweeek du Atiya, bado yil yil aji bajaka awut kado na pwinana du bayiti.

³² Wal mēnt bañaan bti du bayiti bayewlaa, kē pñaat pañumi. Baloñ bahuuran wi, kē baloñ bakhuuran uloñ. Kē batum, baando me me uko unñjuñ baka. ³³ *Bayuday kē başē wuukar ñiint alon, i katim ki Alektandēr, kadun, kē baloñ bañupa uko wi akyaan kakakalēş. Alektandēr ado kē bañaan bayompi, ahilna añup. ³⁴ Bañaan bayikrēn kē awo nayuday, aşē huuran bti aji : « Artemit i nja biki Efet, adēmi. » Bahuuran hañ ado ŋwoori ŋtēb.

³⁵ Nantunja i ubeeka ado bañaan wal mēnt kē bayompi, aşē ji na baka : « An bañaan biki Efet, jēm umundu bti ume kē ubeeka wi Efet ujaan uyeñ kaduñ ki Artemit naweeek na ptu pi nul panwoonuñ bañi i? ³⁶ Kē wi nameeñ kē ñaan aanhinanuñ plañ uko wan, nawo kañora, kaşal bnuura ji nabi nado kado ukoolan. ³⁷ Nañij biint biki, bē baambaan kakiijan du kaduñ, kēme akar naşibañi ñaañ i nun. ³⁸ Hēnkuñ, woli Demetriyut na bañak batēñful baka ka uko wi bakkeşaari, *uruha wii wi, kē bawayēş bñup biki biki. Bayaan bakeşaar baka. ³⁹ Woli nanuma pkeşaar uko uloñ kak, uruha uweek uwo da, unjaan ujintan bñup. ⁴⁰ Name'aara kē bahinan nña di kataparun na manjoonan, kaji ŋpataña, kabot kafanñ ti uko unñepuñ nña di i? Nēnhinanuñ kañup uko unkayi kē nja nyit bti hēnk. » Wi nantunja añiiniñ aba, aşē do bañaan kē bawayşeri.

20

Pawulu aya Matedoniya na Gret

✧ 20:7 Natenan ti Ulemp 2.42.

¹ Wi pñaat pañañuñ, kē *Pawulu aşē do kē bayitrēn banfiyaaruñ ti Yetu, atēñtēn baka. Wi wi añaan aduk baka, aşē tool pya, ajeñ bgah bi Matedoniya. ² Amuur utaak mēnt, atēñtēn banfiyaaruñ, abot añiini na baka ajon abaa bi ban Gret. ³ Pawulu año du Gret kli kwajañt. Wi atooluñ pjeñ ulantu, kaya utaak wi Firi, kē başē ñupa aji *bayuday babomandēr pdola butaan. Kē aşē guban, akakna Matedoniya. ⁴ Pawulu agakandēr na Fopater, abuk Pirut i ubeeka wi Bereya, na Arittarkut na Tekundut biki ubeeka wi Tetalonika, Gayut i ubeeka wi Derbe, na Timote, na Tihik, na Trofim biki utaak wi Atiya. ⁵ Biint bukunñ mēntan, bajotun kadun, ayoonkun du Trowat. ⁶ Kē un, ŋşē jej ulantu du pkēñ pi ubeeka wi Filip, wi *ufettu wi ipoom indat uñepuñ. Wi ŋnuur kañeen ŋañepuñ, kē nya ñenk baka du Trowat año da kanēm kapēb.

Pawulu anañan ñaan ankeñuñ du Trowat

⁷ Unuur uteek wi kanēm, kē ŋşē yitiir pa pfaaşiiir kapoom*. Kē *Pawulu aşē ñup na bañaan, te mnjel ñiki añu na pya na nfa. ⁸ Nkaniya ŋtum ŋatehan wal mēnt du meeñ di bko duuñ, di nyitiiraanuñ. ⁹ Kē nduba alon aşē wo da, i bajaan bado Ewutikuñ, anñoñ ti ujaneel uloñ atiink Pawulu. Kē Pawulu aşē ñiini, ajon maakan ñi bñup, kē nduba adobi yinēt. Wi anoyēñtuñ, adoo ronñ, aşē buurna du uşobra uwajañtēn ajot. Wi bawaliinñ atena, ado na pnañana, aşē ñenk kē adobi keñ. ¹⁰ Kē Pawulu aşē wala, anñup ti napoñ, amooka aşē ji na bañaan: « Nawutan kalēnk, awo najeb. » ¹¹ Wi wi akakuñ bko duuñ, afaaşiiir ipoom na baka, kē badee. Wi añiiniñ te mnjinñ, aşē ya. ¹² Kē bañaan başē ñiñ na nduba najeb un, alilan bnuura.

Pawulu awoona Trowat aya Milet

¹³ Wi wi n̄saan ajot kadun, ajej ulantu, pya Atot, di n̄woon i pya kajijna *Pawulu, ŋiki apoş poş aya da. ¹⁴ Wi n̄yitun du Atot, aşē jija ŋi ulantu, atool pya ubeeka wi Mitilena. ¹⁵ Wi n̄banun da, akak aţēp na ulantu, kē wi unuur ujinţun kē n̄şē n̄og unjiw wi Hiyot, aban unjiw wi Famot ŋi unuur utēbantēn, ŋi uwajantēn kē n̄ban ubeeka wi Milet. ¹⁶ Pawulu aji aţēp ţēp Efet aankpant ŋiki aanŋal pjon ŋi utaak wi Atiya. Ataran pban Yerutalem woli ahinani ji unuur wi ufettu wi *Pentakot udo kaban.

Pawulu aŋiini uyaani na bantohi biki banfiyaaruŋ biki Efet

¹⁷ *Pawulu awo ŋi Milet, aşē yil, kē badu bantohi biki pntuk pi banfiyaaruŋ pi Efet. ¹⁸ Wi babanun, kē aşē ji na baka : « Nawin jibi n̄ŋo'i na an du unuur uteek wi n̄tapnun kahot ŋi utaak wi Atiya. ¹⁹ Dlempar Ajugun, awalan uleef naan awooni, ahaj ŋiki *bayuday balon babomandēr pdolēn buţaan. ²⁰ Mēmmanan nin ukoolan, uko wi nawoon i pme bti, dţup abot ajukanan wa, ŋi kadun ki baŋaan na du itohan. ²¹ Dţup bayuday na banwoon baanwo bayuday aji bawut pjuban, bakak ŋi Naşibaŋi, bafiyaar Yetu Ajugun. ²² Kē *Uhaaş wi Naşibaŋi uşē wuukēn hēnkuŋ pya Yerutalem, bē mēmme, uko wi n̄ji kayaan katēnk da. ²³ Dbubara me kē ubeeka wi n̄ji kayahan, Uhaaş wi Naşibaŋi uji uleşanarēn, kē ukalabuş na mhaj mawo da ayoonkēn. ²⁴ Kē n̄şē şal aji mnwo mi naan, manwo mndaayanaan, bubara ndo ulemp bti wi Yetu Ajugun ajakuŋ ndo te uba, unwoon pţup *Uţup Ulil Unuura wi bnuura bi Naşibaŋi.

²⁵ « Dbi ŋi an ŋi, aŋiiniyaan *Pşih pi Naşibaŋi, aşē me kē naankak aluŋ kawin kēş ki naan. ²⁶ Ukaan

kē n̄ţupan n̄ŋa hēnk : Ddo wi nhilanun bti pa an, woli naanduk ate pjukan pi naan faan, dwent iŋen yi naan. ²⁷ Dţupan iko bti yi Naşibaŋi ajakuŋ mbi n̄ţupan bē mēnduk duk nin ulon. ²⁸ Nalipariin n̄leefan, na batani bti bi Uhaaş wi Naşibaŋi uwulanan, aji nado kayen. Namēbaan banfiyaaruŋ Naşibaŋi biki bnuura. Yetu atul p̄naakul, pbuuranaan pntuk pi nul. ²⁹ Dme kē woli dyaa baŋaan banjootun ji n̄wuţ balun kabi pdo batani buţaan. ³⁰ Balon ŋi an badoo lun kawo ŋi n̄ŋilan, kado kawuuk banfiyaaruŋ Yetu balon baţaş baka. ³¹ Nakeerin nawo bten! Nakak naleş uko wi : Ddo n̄şubal n̄wajant, aji kaleşanan pnak na utejan, kadoo kawooni.

³² « Hēnkuŋ ddukan ŋi iŋen yi Naşibaŋi, uţup wi bnuura wi nul ubot uwo na an. Uţup mēnt uhi-nan katijjan pntuk pi banfiyaaruŋ. ŋi uţup mēnt kak, Naşibaŋi ahinan kawul iko inuura yi ahankun pa banwoon biki nul. ³³ Wi nwoon ŋi, mēññebar untaam wi ŋaan alon, kēme uwuuru, kēme imişa. ³⁴ Name bnuura, dlemp lemp na iŋen yi naan, kē n̄klempaşana nji na biki ngakandēraanuŋ. ³⁵ Ddiimanan na n̄nuur bti na dko bti : Hēnk di di ŋaan ajaan alemp, katēnkna bajuuk. Kē nakak awo i kaleş uko wi Ajugun Yetu ajakuŋ ul ŋi uleeful : “Mnlilan manwoona ŋi pŋen, apel ŋi pyeenk.” »

³⁶ Wi Pawulu aŋiiniin aba, aşē n̄p na baka, aŋehan Naşibaŋi. ³⁷ Kē baŋaan bti başē wooni, amook Pawulu ŋi pwayşēr na a. ³⁸ Uko unkaan kē bajootan maakan, uwoon wi ajakuŋ na baka : « Naankak aluŋ kawin kēş ki naan. » Wi wi başaan aŋoŋana te du ulantu.

21

Pawulu aya Yerutalem

¹ Wi n̄dukuŋ bantohi biki Efet ŋun, aşē ya utool na ulantu, te unjiw wi

Kot. Unuur utëbantën, kë nban pkëj pi Rodet, awoona da, aya ubeeka wi Patara. ² Wi nbanuñ da, ntenk ulantu unde ki utaak wi Feniti, kë njej wa aya. ³ Nya adoo ten unjiw wi Kiprut, ašë duk wa ti kañen kamayu ki nun aya umbañ wi utaak wi Firi. Nwala du pkëj pi Tir, ti ki dul di di ulantu ukjijsaanuñ iko yi ujijuñ. ⁴ Du Tir nya tenk banfiyaaruñ Yetu, ašo na baka kanëm kapëb. *Uhaaş wi Našibați uwuuk baka, kë bašë ji na *Pawulu : « Kya Yerutalem. » ⁵ Wi ntepanuñ kanëm, ašë tool na bgahun. Bañaan bti kë bañootanun, ašu na baat na bapoť, ašëpan ubeeka. Wi wi nšaan aņup ti kabañ ki bdëk bweek añehan Našibați. ⁶ Wi nbaañ, ašë waysër na baka, apaya ti ulantu, kë banfiyaaruñ Yetu bukuñ bakak itoh yi baka.

⁷ Nbaañsaan pyaanť pi nun na ulantu wi nwoonuñ ubeeka wi Tir, aban ubeeka wi Ptolemayit. Wi nbanuñ da, nya wul banfiyaaruñ Yetu mboš, ašo unuur upëb na baka. ⁸ Wal wi unuur ujintuñ, kë nšë tool aya, aban ubeeka wi Kaytaraya. Nya wala du uko Filip, națup *Uțup Ulil Unuura. Filip mënť awo alon ti biki babiñ adat du Yerutalem, bado kațenk *banjañan*. ⁹ Awo na beegani babaakër, banwoon baaniimaa, banjaki *bațupar Našibați. ¹⁰ Wi nwoon da ado nnuur, kë Națupar Našibați alon andu'aniñ Agabuť ašë woona Yuda, aban da. ¹¹ Agabuť mënť abi awinun, ašë jej katël ki Pawulu, atan ihoťul na iñenul na ka, ašë ji : « Uko wi Uhaaş wi Našibați ukañuñ wii wi : Hënk di di *bayuday du Yerutalem bakluñ katan ajuť katël ki. Baluñ kawula banwoon baanwo bayuday. »

¹² Wi ntiinkuñ uko wañ, un na banfiyaaruñ biki Kaytaraya, nkoot Pawulu awut kaya Yerutalem. ¹³ Kë

Pawulu ašë teemun aji : « we wi nbaañ awooni ba, atokën ušal? Nji, katim ki Yetu Ajugun kakëš nwut batanën bafin du Yerutalem. » ¹⁴ Wi nwoon nñnhilan pneenana, ašë wuta, aji : « Uwoon jibi Ajugun ajakuñ! »

¹⁵ Wal wi ntepanuñ nnuur nlon, ašë bomandër, atool pya Yerutalem. ¹⁶ Banfiyaaruñ Yetu balon biki ubeeka wi Kaytaraya kë bañootanun. Bañootanun du uko ñiint alon anjoni nfiyaar Yetu, i katim ki Mnaton, anwoon i unjiw wi Kiprut. Kë du katohul di di nfernuñ.

Pawulu ayit na bantohi biki Yerutalem

¹⁷ Wi nbanuñ Yerutalem, banfiyaaruñ babi akitun na mnlilan. ¹⁸ Unuur utëbantën, kë *Pawulu ašë bi na un, kë nya uko Yakob. Dul di di bantohi biki pntuk pi banfiyaaruñ bti bayituñ. ¹⁹ Pawulu awul baka mboš, ašë țup baka bnuura iko bti yi Našibați ašëpnun ti a ado du banwoon baanwo bayuday. ²⁰ Wi bantohi batiinkuñ uko wañ, badëman Našibați ašë ji na Pawulu : « Ayiñun iwini, *bayuday batum batum bafiyaar hënkun Yetu Ajugun, akuť ațaş bti *Bgah bi Moyit bnuura. ²¹ Kë wi baktupuñ baka ti iwi wii wi : baji iwi iji kjukan bayuday bti banwoon du ntaak nmpați aji bawut ptaș Bgah bi Moyit. Baji iji kji na baka, bawut pwalan bapoť *katëmp, bawut ptaș bgah bi bayuday. ²² Kë nbaa do do hum ba? Bamehaara me kë iwo ti. ²³ Dolan uko wi ntejakiñ : Nwo ti na biint babaakër banhoñuñ amehna*. ²⁴ Yaan na baka, iya idolan bañwo, ilukar baka, bašë bahilan bapuunk ikow. Hënk bañaan bti bameena kë iko yi baktupuñ ti iwi bti iinwo manjoonan, bašë bawin kë iwi

☆ 21:8 Ulemp 6.5; 8.5-40.

☆ 21:23 Woli ñaan amehna, iji khoñ Našibați uko ulon, hënk di di bajaan babeeb țfa Našibați këme woli ñaan aňal pñehan Našibați uko ulon, iji kdo hañ kak.

kak iji ktaş *Bgah bi Moyit. ²⁵ Kê banwoon baanwo bayuday aşë fiyaar hênkuñ Yetu, npiit baka uko wi ndinanun; Nawutan kade uyemañ wi mngur, nntaam nkankeñun kē pñaak paantulaa. Nawutan ppuban pi piinñ. »

²⁶ Unuur utëbantën Pawulu kē aşë ya na biinñ babaakër bukuñ, ajun bañow na baka. Aşë ya du *Katoh Kaweek ki Naşibañi. Añup unuur wi bakluñ kayit kaji andoli kado bñeñan bi nul, woli bañow bañëpi.

Bañaañ biki Rom bamob Pawulu du Katoh Kaweek ki Naşibañi

²⁷ Wi nnuur paaj na ulonñ ji bañow nãñoganun pba, kē *bayuday balonñ biki uñak wi Atiya başë win *Pawulu du *Katoh Kaweek ki Naşibañi, aşë naakrëna na pntuk pi bañaañ bti, kē bamoba. ²⁸ Wi bamobuluñ aşë huuran aji : « An bañaañ biki *Itrayel nañënkun! Niiññ anjaañ añup wi nja uwuñaan ñi bañaañ na dko, ñi *Bgah bi Moyit na ñi Katoh ki Naşibañi ki, awi. Adoo beeh beeh añij balonñ banwoon baanwo bayuday ñi katoh ki, añopan dko dyimanaan di. » ²⁹ Bañup hañ ñiki bawin Trofim i Efet, kē agakandër na Pawulu ñi ubeeka, aşë şal aji Pawulu aneej na a du Katoh ki Naşibañi.

³⁰ Kē phomp paniink ubeeka bti, bañaañ kē babi pntuk, abi añaañ Pawulu, apul pulan apëna bdig aşë dët ilëman. ³¹ Kē balonñ bañal pñña. Wal mënñ kē başë yil du naşih i bangoli† biki Rom, aji na a ubeeka wi Yerutalem bti uyewlaa. ³² Ñi dko mënñ, kē naşih adu bangoli balonñ baweek na balonñ ñunñ, aşë mintar pntuk mënñ. Wi bañaañ bawinuluñ na bangoli, aşë ñañan pkoba. ³³ Kē naşih i bangoli aşë bi ñi Pawulu, amëbana, aşë do kē batana na ktal ktëb ki mnkorentu aliintan. Wi wi añañ ahepar aji

: « Niiññ i awo ahonñ ba? Abaa do do we ba? » ³⁴ Balonñ ñi pntuk baji bahuuran wi, bukundi kahuuran wi monñ. Bañaañ bañaat pñaat pañ kē naşih i bangoli aanhilan ame uko unñëpuñ na manjoonan, aşë ji bañija du katoh kaweek kambiguñ na pmboš pkëm. ³⁵ Bado na ppayan Pawulu ajeja jej ahilna abuur pntuk pankşookuluñ. ³⁶ Bañaañ bti bataşa aşë huuran aji : « Nfiña! »

Pawulu añup bañaañ aji aanjubani

³⁷ Wi bangoli bakñooñun *Pawulu du pñih, kē aşë hepar naşih i baka, aji : « Dhil kañupu uko ulonñ i? » Kē ateema aji : « Mbeeh! Ite uñup *ugrek i? » ³⁸ Mënñ iwi keeri iwoonñ niiññ i Ejiptu ampatañiñ ñi nnuur nlonñ ñunñ, añëp du *pndiiş na balat iñeen week nyaaş iñeen nbaakër (4000). » ³⁹ Kē Pawulu aşë teema aji « Nji dwo *nayuday abuk ubeeka wi Tartut, du uñak wi Filitiya. Dwo abuk ubeeka ummeëñaniñ. Dkooñu kooñ, ñenaan nñiini na bañaañ. » ⁴⁰ Wi naşih i bangoli adinanunñ, kē Pawulu aşë nañ du bko duuñ atar baka kañen. Wi bañaañ bayompunñ bti, kē aşë ñiini na baka na uñup *uheberë aji :

22

¹ « An batëññ naan na başin naan, natiinkan uko wi nji kañupuñ pa pyeñan uleef naan. » ² Wi batiinkunñ kē añiini na baka na uñup *uheberë, kē başë yomp juk, atiinka. Kē *Pawulu aşë ji : ³ « Nji, dwo *nayuday, ambuknaaniññ ubeeka wi Tartut, du uñak wi Filitiya, aşë kuşnaana ñi ubeeka wi. Gamaliyel ajukanaanunñ bnuura bgah bi başinun, ajiññan. Dbi wo ñaañ añañun maakan uko wi Naşibañi ji an bti nña hënk. ⁴ Dbi ji kahajan banjaañ bañaş bgah bi Yetu, te kadoo fiñ, kamob biinñ na baañ kawat ukalabuş

† 21:31 Naşih mënñ aşih bangoli iñeen week nyaaş iñeen (1000).

5 kë *naših i baŕejan na biki pntuk pi bantohi bawo bamaar. Ddoo yeenkna yeenkna du baka, uworda umpiitun pa bayuday biki Damat, kaya da kamob banfiyaarun Yetu, kaŕij ŕi *uruha ŕi Yerutalem ŕi, pa bakob baka. »

Pawulu akakalëš jibi akakun ŕi bgah bi Yetu

6 « Unuur ulon, kaya mndiin unuur, wi nji kayaan adoo ñog Damat, ŕi dko mënt, kë bjeehi blon bweek banwoonun baŕi bašë bi agurën, ajeehanaan. 7 Kë njob ŕi mboš ašë tiink pdiim ploŕ kë pakji na nji : “*Fawul! Fawul! we ukaan kë ikhajanaan ba?” 8 Kë nšë teem aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” Kë pdiim pateem aji : “Dwo Yetu i *Nataret, i ikhajanun.” 9 Bañaan biki ŕkyaanun bawin bjeehi bnuura, ašë wo baantiink pdiim pankŕiiniin na nji. 10 Kë nšë hepara aji : “Ajugun, kë we wi nšaan awo i kado ba?” Ajugun kë aji : “Naŕiin ineej Damat, baya kaŕupu da uko wi Našibaŕi ajakun ido.” 11 Batënt naan bamëbanaan mëban ŕi kañen, aneejanaan Damat, ŕiki bjeehi bweek batokën këš. »

12 « Niinŕ aloŕ anwoon Ananiyat kë ašë wo da. Awo ñaan anjaan aŕaš Našibaŕi na bgah bnuura, i *bayuday bti banfëŕun da bamaganun. 13 Ananiyat abi pwinën, ašë ji : “Fawul ayiŕ naan kakan ido kawin.” ŕi dko mënt, kë nkak awin, abot awina. 14 Kë Ananiyat ašë ji na nji : “Našibaŕi i bašinun, adobi datu dat pa ime kanuma ki nul, iwin Ñaan Natool, ibot itiink uŕup umpënnun ŕi mntumul. 15 Iwi ikwoon namaar i nul ŕi kadun ki bañaan bti ŕi uko wi iwinun abot atiink. 16 Ibaa yoonk we hënkun ba? Naŕiin iyeenk *batiŕmu, ipekadu yi nu ipëna woli itimana.”

Našibaŕi ayil Pawulu du banwoon baanwo bayuday

17 « Wi nkakun Yerutalem, awo du *Katoh Kaweek ki Našibaŕi aŕehana, kë Našibaŕi ašë haabëšaan këš 18 kë nwin Ajugun, kë akji na nji : “Faraan! Pënan ŕi Yerutalem hënkun, ŕiki baankdi ptiink uko wi imaarun abot awin untaanun na nji.” 19 Kë nšë teema aji : “Ajugun, bañaan biki bame bnuura kë dji kañaay na *itoh iñehanaani, kawat bañaan banfiyaarun Yetu ukalabuš, kabot kado bakob baka. 20 Kë wi pñaak pi Fefan ankeŕariin patuliin kë nji mmaar da adinan wa abot ayeŕ imiŕa yi banŕinulun.” 21 Wi wi Ajugun ašaan ajakën : “Yaani, dyilu dko dlow, du banwoon baanwo bayuday.” »

Pawulu na naših i bangoli

22 Wi *bayuday batiinkun *Pawulu kë adoo ŕup uko wan, kë bašë huuran maakan aji : « Nabiin ŕfiŕ ñaan i, aanwo i kawo ŕi dko. » 23 Wi bakhuuranun, afël iyeti yi baka bko duuŕ* abot akuyëš pdëpalën, 24 kë naših i bangoli ašë do kë bañoŕta du katoh kaweek kambigun na pmboš pkëm. Aji bakoba na itintël, aŕupna uko unkayi kë bañaan bakhuura hënk. 25 Wi bapiinŕanun Pawulu kakob, kë ašë ji na naweek i bangoli iñeenweek annaŕun da : « Našal aji pmob ñaan anliŕun na baromeŕ kakob na itintël bë aandobi dolan uruha uwo ŕi bgah i? » 26 Wi naweek i bangoli atiinkun uko wan ašë ya du naših i bangoli, akakalëša wa. Ašë jaka aji : « Iwin uko wi ijalun lah pdo? Ñiinŕ i aliŕ na baromeŕ. » 27 Kë naših i bangoli ašë ya du Pawulu, ahëpara aji : « ŕupan, iwi iliŕ na baromeŕ i? » Kë ateema aji : « Hënk da na manjoonan. » Naših i bangoli kë ašë jaka : 28 « Nji, dluk luk itaka itum, abaa hil

* 22:23 ŕi bayuday pŕël bayeti këme kamiša bko duuŕ pajaan payuuj kë unwoon këme uko ulon wi ñaan adolun uŕëp uŕup.

alinj na baromej. » Kë Pawulu ateema aji : « Kë nji, nşë buka buka alinj na baromej. » ²⁹ Banwoon biki pkoba pa aţini balowa ţi dko męnt, kę naşih i bangoli aşë lęnk wi ameej kę Pawulu i atanuņ hęnk, alinj na baromej.

Baţij Pawulu du uruha uweek

³⁰ Wi nfa mambanuņ, kę naşih i bangoli aşë do kę bafęnęş *Pawulu aşë du *baţęnan baweek na pntuk pi bawayęş bţup *bayuday, ţiki aņal kame na manjoonan uko wi bańaan baktaparuluņ. Wi wi aşaan adola kę abi anaţ ţi kadun ki baka.

23

¹ Wi wi *Pawulu aşaan ajaban bawayęş bţup *bayuday kęş aşë ji : « An bayiţ naan, uhaaş uwo ujintj na nji ţi mnwo mi naan ţi kadun ki Naşibaţi te nţa di. »

² Kę *naşih i baţęnan anwoon katim ki Ananiyat aşë ji na bannaţuņ ţi kadunul bakoba ţi mntum. ³ Kę Pawulu aşë ji na a : « Iwi nataaki i*, Naşibaţi aluņ kakobu na manjoonan. Iţo ţuņ aji iwayęş jibi Bgah bajakuņ, abaa kak aji na baka bakobęn. »

⁴ Biintj bannaţuņ aņog Pawulu kę başë jaka : « Ikar kar naşih i baţęnan Naşibaţi! » ⁵ Kę Pawulu aşë teem aji : « Babuk biintj męmme aji awoon naşih i baţęnan. Baţup ţi Ulibra wi Naşibaţi aji : “*ńaan aanwo kaţiniyaan uko wi naşih i utaak wi nul buţaan.*” »

⁶ Wi Pawulu awinuņ kę baloņ ţi pntuk pi bawayęş baweek bawo *bataduk, kę baloņ bawo *bafaritay, kę aşë huuh aji : « An bayiţ naan! Dwo nafariţay, abuk bafaritay. Baţijęn *uruha ţi, ţiki dhaţ aji bankeţuņ baluņ kanaţa ţi pkeţ. » ⁷ Wi ajakanj jak haņ, kę bafaritay na bataduk başë jun pņom, abot apaţşer. ⁸ (Bataduk başal aji

bankeţuņ baankluņ kanaţa ţi pkeţ, kę nwanjut na nntonj njanwoo, kę bafaritay başal aji iko męntj iwoo.) ⁹ Pņaat kę pabi dęma dęm, kę *bajukan Bgah bafaritay baloņ banaţa aņoman aji : « Nęnka nin uko utapar ņiinţ i. Om unţoņ kęme *uwanjut udoo ţiini na a. »

¹⁰ Pņom padęm pdęm paņ, kę naşih i bangoli adoo ţi babi bakit kitan Pawulu, aşë ji na bangoli bawala baya bapęnana ţi ptoof pi baka, baţija katoh kaweeek kanyęnaniinj.

¹¹ Uţejan męntj, kę Ajugun aşë naţ ţi kadun ki Pawulu aji na a : « Mębaan iliintj! Iţiiniyaan katim ki naan ţi Yerutaalem ţi aşë wo kak i kado haņ du Rom. »

Bayuday baņal pfiņ Pawulu

¹² Wi unuur ujintuņ, kę *bayuday baloņ başë tiinkar. Bahoņ amehna aji baankde baankdaan bę baanfiņ *Pawulu. ¹³ Bantiinkaruņ haņ bapel ińeen nbaakęr. ¹⁴ Wi wi başaan aya du *baţęnan baweek na bantohi aji na baka : « Nhoņ amehna aji nęnkde nin ukoolan te wi nķfiņaņ Pawulu. ¹⁵ Hęnkuņ an ţi katim ki pntuk pi bawayęş bţup baweek, nayilan du naşih i bangoli naji na a aţijan Pawulu, nadaar naji naņal kame bnuura uko wi adoluņ. Kę un, nđobi bomandęr bomandęr pa pfiņa ji abi ado kaban ţi. »

¹⁶ Wi naţaşa aloņ ayimi Pawulu atiinkuņ uko waņ, aşë ya du katoh kaweeek kambiguņ na pmbospkęm, aneej da aţupa. ¹⁷ Wi wi Pawulu aşaan adu naweeek aloņ i bangoli ińeen-week, aji na a : « Nńoţan naţaşa i du naşih i bangoli, aka uko uloņ wi pţupa. » ¹⁸ Kę naweeek i bangoli ańooţ naţaşa du naşih i baka, aşë ji na a : « Pawulu nakalabuş aduęn akooţęn aji nţiju naţaşa i, aka uko uloņ wi pţupu. » ¹⁹ Kę naşih i

* **23:3** Pawulu ahoņ ajaka « iwi uniw ufaatţaan wuņ » uwo wo ji aņal kadiimanaan bańaan kę Ananiyat aji daar kala pwo nanuura ţi bđig aşë wuţ du kaţęb meeţ, awo kataaki.

bangoli ašë mëbana ti kañen apën na a kē bagaagi ašë jaka : « We wi iñaluñ p̄tupën? »²⁰ Kē naṭaša ašë jaka : « Bayuday batiinkar aji babi heparu iṭij Pawulu faan du p̄ntuk pi bawayēš b̄tup baweek, baji bañal kadaar kaji bañal kame uko wi adoluñ. ²¹ Kdinan baka uko wañ, ṭiki bañaan bampeluñ iñeen ṇbaakēr bamena dko dlon, ayoonka. Bahon amehna aji baankde nin kadaan bē baanfiñ Pawulu. Babomandēr hēnkuñ aba, ayoonk yoonk idinan. »²² Kē naših i bangoli ašë jaka awut kaṭup nin alon kaji aṭupa uko mēnt, ašë wutan naṭaša kē ayaa.

Bañooṭ Pawulu du ubeeka wi Kaytaraya

²³ Wi wi naših i bangoli ašaan adu baweek batēb biki bangoli iñeen-week aji na baka : « Nabomandēran na bangoli iñeen-week ṇyaaš ṇtēb (200), na bajug ṇmpēlēt iñeen paaj na ulon (70), na bangoli iñeen-week ṇyaaš ṇtēb (200) biki ijan, naya Kaytaraya nṭa di woli ṇwoori kañeen kalon ṇi utaakal ṇakobi. »²⁴ Nabomaan ṇmpēlēt nañooṭna *Pawulu, ahilna aban najeb du Felit nantuña. ²⁵ Hēnk kē naših i bangoli ašë piit Felit aji :

²⁶ « Iwi Felit nantuña naweek, nji, Klodiyut Litiyat dpiitun awulu mboš. ²⁷ *Bayuday bamob ṇiint i aṇal pfiña, kē nšë bi na bangoli naan abuurana, ṭiki baṭupën aji aliñ na baromeñ. ²⁸ Wi ṇṇaluñ pme uko wi ajubanun ašë ṇooṭa p̄ntuk pi bawayēš b̄tup baweek pi baka. ²⁹ Wi wi ṇšaan ayikrēn kē uko wi baktaparulun utaṇ na bgah bi baka, bē baanka ka nin uko ulon utapara unkēsun bafiña kēme batuha. ³⁰ Wi mmeen kē balon batiinkar pfiña, kē nšë yil ti dko mēnt aji baṭiju a. Dkak ado bantaparulun b̄tup babi ti iwi baṭup uko wi adoluñ baka. »

³¹ Na utejan, bangoli bado uko wi naših i baka ajakuñ, ajej Pawulu, aya na a te ubeeka wi Antipatrit. ³² Wi unuur ujintun kē bangoli bukuñ bašë kak du katoh kaweek, awut bajug ṇmpēlēt kē baya na Pawulu. ³³ Wi babanun Kaytaraya ašë wul Felit nantuña uko wi Klodiyut apiitun, ašë dukara Pawulu. ³⁴ Wi nantuña aleyiirun uko umpiitun ašë hepar Pawulu utaak wi awoonun. Wi ameen kē awo i utaak wi Filitiya†, ³⁵ ašë ji na a : « Dluñ katiinku woli bantapariin b̄tup babani. » Kē ašë do kē bahank Pawulu du katoh ki p̄ših ki *Herod abiiñ aniw, ayeña.

24

Bayuday bakeesaar Pawulu du Felit

¹ Wi ṇnuur kañeen ṇaṭepun, kē Ananiyat *naših i baṭeñan ašë ya na balon ti bantohi na naṭupar bañaan, i katim ki Tertuloṭ du Kaytaraya. Babi ti kadun ki Felit nantuña, akeesaar *Pawulu. ²⁻³ Wi baduun Pawulu, kē Tertuloṭ ašë jun p̄tapara iko aji : « Iwi Felit nantuña naweek, ṇjon nṭo ti awo bnuura ti p̄ših pi nu, kē mntit mi nu mankak aṭij iko inuura ihalu ti utaak. Kē nji ṇlilandēru maakan, kabot kataañaru, ṇnuur bti na dko bti. ⁴ Nēnkṭo kanooranu na b̄tup btum, ašë ṇal itiinkun btiišu. ⁵ Niint i awo ṇnaan anwuṭun maakan, anwoon ti pyewlēt *bayuday ti dko bti, abot awo i p̄ntuk pi banataren. ⁶ Adoo do do na p̄ṭopan *Katoh Kaweek ki Našibaṭi, ukañ kē ṇmoba. [ṇṇal pwayēša b̄tup jibi bgah bi nun bajakuñ ⁷ kē Litiyat naših i bangoli ašë bi na kmēni atehun a ti iñen, ⁸ ado bantaparun Pawulu b̄tup babi ti iwi.] Woli ihepara bnuura, atiinka, kēme bdidi'u iko yi ṇktaparulun. » ⁹ Kē

† 23:34 Felit awoon i pwayēš Pawulu ṭiki Pawulu awoona Filitiya danwoon ti p̄ših pi nul.

bayuday baṭok na a, ṭi uko wi ataparulunḡ aji ujoonani.

Pawulu aṭup ṭi kadun ki Felit nantuḡa

10 Wi Felit nantuḡa adekun *Pawulu kaḡen aji ateem, kē aṣē yeenk bṭup aji : « Dme kē ido ḡṣubal ḡṭum, aji kwayēṣ ṭi utaak wi, ukaaḡ kē ḡnilan maakan kabi kaṭupu kayeḡan uleef naan. 11 Ihinan kahepar bnuura baṭupu kē uundo pel ḡnuur iḡeen na ḡṭēb wi nyanḡ Yerutaalem pḡḡēman Naṣibaṭi. 12 Bambiḡiḡ akeṣaarēn baantēnkēn kē ḡji kaḡom na nin ḡḡaanḡ aloḡ du *Katoḡ Kaweek ki Naṣibaṭi kēme anaṭan pntuk pi baḡḡaanḡ ṭi itoḡ iḡehanaani, kēme ṭi ubeeka. 13 Baankak ahinan kadiiman kē uko wi baktaparaanunḡ hēnkuḡ uwo manjoonan. 14 Kē nṣē dinan ṭi kadunu aji dji kadēman Naṣibaṭi i baṣinun, wi njaanḡ kaṭaṣ Bgah bi bukāl bajakuḡ aji bawo bwuṭaan. Dfiyaar iko bti intaanunḡ na Bgah, na yi *baṭupar Naṣibaṭi bapiiṭunḡ, 15 abot ahaṭ pnaṭa ṭi pkeṭ pi baṭool na bado buṭaan ḡi baḡḡaanḡ biki bantaparaanunḡ bṭup. 16 Ukaaḡ kē ḡji kadoonaan ḡnuur bti pwo na uhaaṣ ujintḡ ṭi kadun ki Naṣibaṭi, na ki baḡḡaanḡ. »

17 « Kē wal wi ndolunḡ ḡṣubal du bḡig, aṣē kak ṭi Yerutaalem aṭij itaka pṭēnkna baḡḡaanḡ bajuuk biki pntaali pi naan, kabot kado iṭeḡan yi Naṣibaṭi. 18 Wi wi baṣaanḡ aṭēnkēn du Katoḡ ki Naṣibaṭi kē ḡji kabaaḡḡēṣ bṭeḡan bjintan uhaaṣ. Mēnwō na nin pntuk ploḡ abot awo mēntij nin pḡaat. 19 Kē *bayuday baloḡ biki Atiya bawoḡ lah kabi kanaṭ ṭi kaṭup uko wi bakaanḡ na ḡji, 20 kēme banwoḡḡ ṭi baṭup uko wi bawinunḡ uwuṭaan ṭi ḡji wi nnaṭunḡ ṭi kadun ki baka du pntuk pi bawayēṣ bṭup baweek pi bayuday. 21 Kēme uwohaḡ kak uko wi nhuuranunḡ ṭi kadun ki baka aji : “Uṭup wi pnaṭa ṭi

pkeṭ, ukaaḡ kē mbi nṭa bawayēṣaan ṭi kadunan?” »

22 Kē Felit nantuḡa, ammeenḡ bnuura uko wi bgah bi Ajugun, aṣē lutan pwayēṣ te unuur uloḡ, aji na baka : « Dluḡ kawayēṣ uko wi nan woli Litiyat naṣiḡ i bangoli abii. »

23 Wal mēntḡ kē aṣē ḡi na naweek i bangoli iḡeen-week aloḡ, ahank Pawulu du ukalabuṣ, bawut kado kanoorana babot bawut bayiṭul bado kaṭēnka.

Pawulu aṭiini na nantuḡa na aharul

24 Wi ḡnuur ḡloḡ ḡaṭēpunḡ, kē Felit aṣē bi na aharul anwoḡḡ *nayu-day i katim ki Drutiḡiya. Felit ado kē badu *Pawulu, aṣē tiinka kē akṭiiniyaan pfiyaar Yetu Krittū. 25 Kē ḡibi Pawulu akṭupunḡ adoo jun pban ṭi iko yi pwo ḡḡaanḡ natool, yi pṭijan uleef, na yi unuur wi Naṣibaṭi ak-lunḡ kawayēṣ baḡḡaanḡ, kē Felit aṣē yewla, aji na a : « Ṭaḡḡaan ba hēnk nṭa, ihinan kaya, woli dbi jeeḡ kayil pdu'u. » 26 Ahaṭ wal mēntḡ aji Pawulu awula itaka, ukaaḡ kē aji du'ara du, kaṭiini na a.

27 Wi ḡṣubal ḡṭēb ḡaṭēpunḡ, kē Portiyuṭ Fettuṭ aṣē yeenkēṣ Felit ṭi pntuḡa, anwutuḡ Pawulu du ukal-abuṣ, pḡolna bayuday balilan.

25

Baṭij Pawulu uruha ṭi kadun ki Fettuṭ nantuḡa

1 Wi Fettuṭ abanunḡ ṭi utaak ado ḡnuur ḡwajaḡṭ, aṣē pēnna Kayṭaraya, aya Yerutaalem. 2 *Baṭeḡan baweek na bantohi baweek *bayuday kē baṣē bi anaṭ ṭi kadunul, akeṣaar *Pawulu. 3 Kē baṣē ḡehan Fettuṭ aṭēnk ṭēnk baka, ado Pawulu aya Yerutaalem, ṭiki babop ayoonka ṭi bgah, kaḡilna kaba na a. 4 Kē Fettuṭ aṣē teem baka aji : « Pawulu awo ukalabuṣ du Kayṭaraya, kē ḡji ṭi uleef naan, nkak awo i kaya da ṭi ḡnuur ḡi. 5 Nadolan baweek biki nan, baluḡ babi na ḡji, woli ḡiintḡ

an mēntan ado buṭaan blon baya keeṣaara. »

⁶ Fettut ado du Yerutalem ḡnuur bakreḡ kaya iṣeen ṭaṣ na baka, aṣe ya Kayṭaraya. Wi unuur ujintuḡ, kē aṣe ṭo du uruha, ado kē baṭij Pawulu ṭi kadunul. ⁷ Wal wi Pawulu abiiḡ, kē bayuday banwoonunḡ Yerutalem, baṣe bi anaṭ afooya, atapara iko itum iwuṭaan maakan, yi bawoonḡ baanhinan adiiman kē ijoonanii. ⁸ Kē Pawulu aṣe yeṣan uleeful aji : « Mēndo do nin ukoolan unwuṭuḡ ṭi bgah bi bayuday, kēme ṭi *Katoḡ Kaweek ki Naṣibaṭi, kēme aṭup buṭaan ṭi *Fetaṭ naṣiḡ najeenkal i Rom. » ⁹ Kē Fettut, anṣaanḡ aṅal bayuday balilandēra, kē aṣe hepara aji : « Iinḡal kabi Yerutalem, nya nwayeṣu ṭi uko wi batapariinḡ i? » ¹⁰ Kē Pawulu aṣe teema aji : « Dwo ṭi uruha wi Fetaṭ ṭi, awo i kawayeṣaana ṭi. Mēndo bayuday nin ukoolan, kē iwo name iwi ṭi uleefu. ¹¹ Bē woli djuban na manjoonan, woli ddo uko ulonḡ uwuṭaan unkēṣuḡ nkeṭ, mēnkpok pa. Aṣe wo kakṣa woli iko yi bataparaanunḡ iinjoonani, nin alonḡ aanka na pwulēn du bayuday. Dnuma Fetaṭ awayeṣaan! » ¹² Wi Fettut awinarunḡ na balemparul bañnogulunḡ, aṣe teema aji : « Inuma pwayeṣ pi Fetaṭ, ikeer aya du kadun ki Fetaṭ. »

Fettut aṭiini na Agripa naṣiḡ

¹³ Wi ḡnuur ḡlonḡ ḡaṭepunḡ, kē Agripa naṣiḡ na Bereniṭ aṭa'ul ṣaaṭ baṣe bi ṭi Kayṭaraya, pwul Fettut mboṣ. ¹⁴ Jibi bawoonḡ biki pdo da ḡnuur ḡlonḡ, kē Fettut aṣe ṭiini na Agripa naṣiḡ ṭi uko wi *Pawulu aji na a : « Ṗiintḡ alonḡ awo ṭi, i Felit awutuḡ du ukalabuṣ. ¹⁵ Wi nwoonḡ du Yerutalem, kē *baṭeṣanḡ baweek na bantohi biki *bayuday baṣe bi atapara ṣiintḡ i bṭup aṣe ṣehanaan, aji ḡji aduknaanaa. ¹⁶ Kē nṣe teem baka aji baromenḡ baantaal pmob ṣaanḡ

katuh bē aannaṭ ṭi kadun ki bantaparulunḡ bṭup ayeṣan uleeful. ¹⁷ Wi wi baṣaanḡ abi na ḡji ṭi, kē mēndo ṭo ajon, aṣe ṭo du uruha wi unuur ujintuḡ, aṣe do kē baṭij ṣiintḡ mēnt. ¹⁸ Kē wi baṭijunḡ bankeesaarulunḡ ṭi kadunul, baantaṭup ṭup nin uko ulonḡ ṭi iko iwuṭaan yi ḡji ṣaluḡ aji ul adoo. ¹⁹ Pḡom pi bakaanḡ na a pawoona ṭaṣ ṭi bgah banwoonḡ bi baka, na ṭi ṣaanḡ alonḡ ankeṭuḡ i bajaanḡ bado Yetu, i Pawulu akjakunḡ awo najeb. ²⁰ Kē nṣe yewla, mēmmehum di ḡji kawayeṣunḡ iko yanḡ, aṣe hepara me aṅal kaya Yerutalem baya bawayeṣaana ṭi iko mēnt. ²¹ Kē wi Pawulu aṣaanḡ hepar aji aṅal pwayeṣ pi *Fetaṭ naṣiḡ najeenkal, kē ndo kē badēta, te wal wi ḡji kalunḡ kado bañooṭa du Fetaṭ. » ²² Kē Agripa aṣe teem Fettut aji : « ḡji kak dḡal katiink ṣiintḡ mēntan. » Kē aji na a : « Ilunḡ katiinka faan. »

Baṭij Pawulu ṭi kadun ki Agripa na Bereniṭ

²³ Wi nfa mambanunḡ, kē Agripa na Bereniṭ, baṣe bi na pkēpaṭer pweek, aneeḡ du dko di uruha, kē baṣiḡ bangoli na bantohi baweek biki ubeeka kē bafooy baka. Wi wi Fettut adolonḡ wal mēnt kē baṭij *Pawulu. ²⁴ Aṣe ṭiini na baṣaanḡ aji : « Iwi Agripa naṣiḡ na an bṭi nanwoonḡ ṭi na un, nawin ṣiintḡ i. Ul akaanḡ kē *bayuday bṭi babi du ḡji, du Yerutalem na ṭi, anḡoman maakan aṣe huur aji, aantaanḡ na pwo najeb. ²⁵ Kē ḡji kē nṣe win ḡji ṭi uleef naan, kē aando nin uko ulonḡ unkēṣuḡ akeṭ. Wi aṣaanḡ aṣehan aji aṅal pya du naṣiḡ najeenkal aya awayeṣa, kē nṣe ḡi ddola aya du a. ²⁶ Aṣe wo mēnka nin uko ulonḡ unkēṣuḡ ppiit naṣiḡ najeenkal ṭi ṣiintḡ i. Ukaanḡ kē ṣṭija ṭi kadun ki nan na ki iwi Agripa naṣiḡ ṭi uleefu. Hēnk, woli nahepara, kaṣe ka uko upiit naṣiḡ najeenkal. ²⁷ Ṗaanḡ aanhilanunḡ kabubara kañooṭ nakal-

abuş du naşih najeenkal bë iintup uko wi adolonj. »

26

Pawulu aʔiini ʔi kadun ki Agripa naşih

¹ Hënk, kë Agripa aşë ji na *Pawulu : « Ihinan kaʔup, kayenjan uleefu. » Pawulu adeen kañen, aşë yenjan uleeful aji : ² « Iwi Agripa naşih, dlilan nʔa, wi nnaʔun ʔi kadunu, kateem ʔi iko yi bayiʔ naan *bayuday bataparaanun bti. ³ Dkak alilan maakan, ʔiki ime udolade wi baka bnuura akak ame bnuura iko yi bajaan banjomna. Ukaan kë nji kakooʔu kooʔi iʔiinkën bnuura.

⁴ « Bayuday bti bame jibi nʔoori ʔi kpoʔ. Bame kak bti jibi ʔi kateeku nʔoori du utaak wi naan, na du Yerutaalem. ⁵ Bame'en undiimaan, ahilan kaʔup woli banjali kë dji kaʔaş bgah bi pntuk pi *bafaritay bantamnun ʔi bgah bi nun. ⁶ Kë hënkun, uko unkaan kë bakwayşaan ʔi, uwoon kë: Dhaʔ uko wi Naşibaʔi abiin ahoj başinun. ⁷ Kë kşini iñeen na ktëb ki pntaali pi nun, kahoj mënʔan ki ki kahaʔun pyeenk, wi kadëmanun Naşibaʔi na nħaaş ʔi baka nfa na utaakal. Iwi Agripa naşih, mnhaʔ mañ mankahan kë bayuday baʔijën uruha. ⁸ We ukaan kë an bayuday naşal aji nñnhinan kafiyaar kë Naşibaʔi aji naʔan bañaan ʔi pkeʔ ba? » ⁹ « Kë nji ʔi uleef naan hënk, kë ndun aşal aji dwo kado uko wi nħinanun bti katokna katim ki Yetu i *Nataret. ¹⁰ Kë hënk di di ndolan du Yerutaalem, amob banfiyaarun Yetu batum awat ukalabuş. *Baʔenjan baweek badinanaan pdo han, aji wonʔi baʔu baka pkeʔ dji kawo ʔi bandinanun. ¹¹ Dji kañaay na itoh iñehanaani bti, kahajan banfiyaarun Yetu, kawuuk baka pkar katim ki nul. Ddeebaʔër baka

maakan, adoo ji kaya nbeeka nmpaʔi prab baka kahajan.

Pawulu akak akakalëş jibi aʔëpun adoo fiyaar Yetu

¹² « Kë hënk di ntoolonj unuur ulon pya ubeeka wi Damat, pdo ulemp mënʔ awo na uworda wi *baʔenjan baweek. ¹³ Kaya pban mndiin unuur, djaku iwi, naşih, kë nşë wo ʔi bgah, aşë win bjeehi bloj banwoonun baʔi aşë jeehan apel unuur, kë babi agurën nji na bankyaanʔun na nji. ¹⁴ Hënk, kë npen bti ajot ʔi mboş. Kë nşë tiink pdiim ploj kë pakʔiini na nji na uʔup *uheberë aji : “*Fawul, Fawul, we ukaan kë ikhajanaan ba? Ibaa noor we atootar ji upatar wi ajug wa akwuukun na pfeeru pjul.” ¹⁵ Kë nşë hepar aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” Kë Ajugun aşë teem aji : “Nji Yetu a, ikhajanun. ¹⁶ Naʔiin iwo bnaʔ, dpën awinana ʔi kadunu, kakakanaanu nalempar naan. Iwo kaʔup bandukiin uko wi iwinun nʔa ʔi nji, na wi nji kalun kadi-imanu. ¹⁷ Dluj kayenju, ʔi *bayuday na banwoon baanwo bayuday biki nji kayiliin iya. ¹⁸ Iwoyi kahaabëş baka këş, kapënan baka ʔi bdëm, kaʔij moñ bjeehi, kapënan baka ʔi mnħina mi uweek wi nħtaayi, kaʔij du Naşibaʔi. Hënk bahilna woli bafiyaarën, bapënan baka ipekadu bahil kawo ʔi biki Naşibaʔi adatun aji bawo pntaali pi nul.”

Pawulu aʔup jibi alemparun Yetu

¹⁹ « Ukaan, Agripa naşih, kë nʔaş uko wi Naşibaʔi aʔupnun wi ahaabëşaanun këş. ²⁰ Djunna Damat na Yerutaalem, abaañşaan nʔfët ʔi *Yuda bti na ʔi banwoon baanwo bayuday. Aʔup baka aji bawut pjuban bakak du Naşibaʔi, bado kado iko inkyuunun kë bawut pjuban. ²¹ Uko wan ukaan kë *bayuday bamobën wi nwoon du *Katoh Kaweek ki Naşibaʔi anjal pfiñen. ²² Kë Naşibaʔi aşë wo na

nji te unuur wi n̄ta wi, k̄e ndoo naʄ ʄi kadun ki bañaan b̄ti, bampoti na baweek aʄup uko wi mmaarun̄. Uko wi n̄ji kaʄupun̄ uunwo wo ulon̄ umpaʄi na wi *baʄupar Naʄibaʄi na *Moyit bajakun̄ ʄfa aji ubi kadolana, ²³ *Krittu alun̄ kahaj kaʄe kawo nateek anknaʄiin̄ ʄi pkeʄ kaʄup bayuday na banwoon̄ baanwo bayuday, bjeehi bi mbuur. »

Pawulu ado na pkakan Agripa naʄih ʄi bgah bi Yetu

²⁴Wi *Pawulu akyen̄anun̄ uleeful han̄, k̄e Fettut aʄe huuh aji : « Iwi iyilaa! Pjuk pweek pi ijukun̄ pajun̄ pfooyanu bkw! » ²⁵K̄e Pawulu aʄe teema aji : « Iwi Naweek maakan, m̄enyilaa, uko wi n̄ji kaʄupun̄ ujoonan̄ akuʄ aʄep ʄi bgah. ²⁶Agripa naʄih, d̄noom kaʄup na a na mnt̄eʄ ʄiki dme k̄e aampaam iko m̄ent̄ b̄ti, iindolana du b̄ñot, dme k̄e ame ya b̄ti aba. ²⁷Iwi Agripa naʄih, ifiyaar uko wi *baʄupar Naʄibaʄi bajakun̄ i? Dme k̄e ifiyaar wa. » ²⁸K̄e Agripa aʄe teem Pawulu aji : « In̄al kakakanaan̄ naritton̄ ubaa kaʄo'un̄ ʄi! » ²⁹K̄e Pawulu akak aʄeem aji : « M̄emme me utar k̄eme ujon, uko wi n̄ji kañehanun̄ Naʄibaʄi uwoon̄ iwi na banktiinkun̄ b̄ti n̄ta di, nakak nawo ji n̄ji, aʄe wo m̄en̄jal natana mn̄korentu ji n̄ji. »

³⁰H̄enk k̄e naʄih, na nantun̄ja i utaak, na Berenit̄, na bañaan̄ b̄ti banwoon̄ na baka baʄe naʄa. ³¹Wi bap̄enun̄ aʄe ʄiini bukal bukal aji : « N̄iin̄t̄ i aando do uko ulon̄ unkeʄun̄ akeʄ k̄eme aya ukalabuʄ. » ³²K̄e Agripa aʄe ji na Fettut : « N̄hinan̄ lah kawutana, k̄e aʄaan̄ ahepar pwayeʄaana du naʄih najeenkal. »

27

Batool p̄ñoof Pawulu du Rom

¹Wi ukakun̄ wi p̄jej ulantu kaya Itali, k̄e baʄe wul *Pawulu

na bakalabuʄ balon̄ Yuliyut̄, anwoon̄ naweek i bangoli iñeen-week baromeŋ du pntuk pi bangoli pi bajaan̄ bado Pntuk pi Naʄih najeenkal. ²K̄e n̄jej ulantu du pk̄eʄ pi Adramitium unwoon̄ wi pya Atiya, atool pya. Arittarkut̄ i Tetalonika du Matedoniya k̄e abi na un. ³Wi unuur ujin̄tun̄ k̄e n̄ʄe ban Fidon̄. Yuliyut̄ awo na Pawulu bnuura, awuta k̄e aji ya kawin banohul, baʄena iko yi anumiin̄. ⁴N̄woona du Fidon̄, k̄e jibi uyook ukkobun̄ adek na un, k̄e n̄fooy na umban̄ wi unjiw wi Kiprut̄ wi uwoon̄ uunkkob. ⁵K̄e wi wi n̄muurun̄ bd̄ek baññogun̄ n̄taak n̄i Filitiya, na Pamfili aban Mire du utaak wi Likiya. ⁶Wi n̄banun̄ da, k̄e naweek i bangoli aʄe win ulantu ulon̄ unwoonun̄ Alektandriya, atool pya Itali, aʄe dolun̄ k̄e n̄jej wa.

⁷N̄do n̄nuur n̄tum aya ya b̄tiis̄u, ʄiki uyook uwoo, n̄haj maakan abaa ban kañog ubeeka wi K̄enidut̄. Uyook uneenanun̄ pya na b̄tool, k̄e n̄duk ubeeka wi Falmome ʄi kañen̄ kadeenu, afooy unjiw wi Kret. ⁸N̄taʄ taʄ ukab, ahaj maakan abaa ban dko di bajaan̄ bado Ik̄eʄ Inuura, daññogun̄ ubeeka wi Lataya.

⁹N̄to du Lataya ajon, k̄e pya kadun pado kak anooran, ʄiki unuur wi pyiman wi *bayuday* udobi ʄep, k̄e pya na bd̄ek wal m̄ent̄ pahil kap̄enan̄ unguun. H̄enk, k̄e Pawulu aʄe ʄup uko wi aʄalun̄ aji na baka : ¹⁰« Babuk biin̄t̄, dwin k̄e bgah bi nun bi baya kawuʄ, ulantu utoka dko dweek na iko yi ujijun̄ b̄ti, bañaan̄ badoo hilan kakeʄ da. » ¹¹K̄e naweek i bangoli aʄe m̄eban̄ ʄi wi naweek i baʄon̄ ulantu na ajug wa bajakun̄, apok p̄tiink Pawulu. ¹²Pk̄eʄ paannuura p̄tepanaan̄ n̄nuur n̄i ujon̄ na uk̄ek uweek, k̄e batum ʄi baka ban̄jal n̄neeʄ ʄi bd̄ek, n̄doonaan̄

* 27:9 Ulibra wi Bgah 16.29 upiit̄ aji : ʄi pli ppajant̄en̄ na plon̄, ʄi unuur uñeenant̄en̄, nayiman, naankdo nin ulemp ulon̄, an babak utaak na bayaant̄ b̄ti.

pban pkëj pi Fonika woli ñhinani. Pkëj pi Fonika pawo du unjiw wi Kret, pataan na kayoba ajej ti btammañu na btamşanka, kè bahilan kaţëpan da ñnuur ñi ujont na ukëk.

Ukëk unaţa du ptoofpi bdëk bweek

¹³ Uyook umpoţi unatnaana btammañu ajun pyook, kè bañaan başal aji bahinan kado uko wi başaluñ, afënëş ulantu, atool akab kab na kabañ ki unjiw wi Kret. ¹⁴ Uundo jon, kè ukëk uweek unwoon katim ki btamşanka umayar unuur uşë natnaana unjiw akëk. ¹⁵ Ukëk wuñ ubi akob ti ulantu, kè ñenkak ahilan wa pţijan, aşë wut kè uyook ukya na un. ¹⁶ Wi ñţëpnun btammañu bi unjiw umpoţi unwoon katim ki Kawuda, aşë tu kamenkla uyook btiışu. Ndoonaan te adoo kakan bţeem bmpoţi bbuurni bantanuñ ti kafet ki ulantu. ¹⁷ Hënk, kè balemp biki ulantu bajej ital atanrën wa uwutna katoka. Baţi wal mënt uyook ufël baka ti pyiw pwuţan pi bdëk bweek du Libiya. Wi wi başaan anuj iloona, aşë wut uyook kè ukya na baka. ¹⁸ Unuur utëbantën, kè ukëk ukkëka kék maakan, kè bajej iko injiñuñ afël du bdëk. ¹⁹ Unuur uwajantën, bajej iloona na iko yi ulantu afël du bdëk na iñen yi baka. ²⁰ Ndo ñnuur ñtum, ñenwin bnuur kème njah, kè uyook ukkoba kob maakan, kè ñbi ji ji wi nun ubaa.

²¹ Ndo ñnuur, ñënde de nin ukoolan, kè *Pawulu aşë naţa, aji na bañaan: « Babuk biint, nawo i lah katiink uko wi njakanan, kawut kapën du Kret, nanşaan kabuur ptoka toka pi. ²² Kè nşë kooţan kooţ hënkun, namëbaan naliint! Nin alon ti an aankket, ulantu ţañ uktokiin. ²³ Takal na utejan, *uwanjut wi Naşibaţi anka'ënuñ, i njaan kadëman ubi ti ñi, ²⁴ ajakën : “Pawulu, klënk!

Iwo i kawayëşa ti kadun ki naşih najeenkal, kè Naşibaţi ti bnuura bi nul, akdo bañaan bti bankyaanţuñ na iwi babuur.” ²⁵ Babuk biint, natëñtënën, ţiki dhaţ ti Naşibaţi ame kè uwo jibi ajakaaruñ. ²⁶ Kè uyook uşë ya kafëlnun du unjiw ulon. »

²⁷ Ndobi wo wo ti utejan unţënknuñ iñeen na ñbaakër ti meel, kè ukëk uhuma kaya na un ti bdëk bi katim ki Adiriyatik. Kaban mñjel, kè balemp biki ulantu başë ñuur aji ñnog pkay. ²⁸ Wi wi batanuñ pko ploñ na ptal awalan katenna kadiilade, awin kè kawo ñmetër iñeen ñwajanţ na paaj na ulon, akak aban ţuñ aten, awin kè kawo ñmetër iñeen ñtëb na bakren. ²⁹ Baţi wal mënt uyook ufëlnun du mñlaak, atan klaar kdiţ kbaakër du kafet ki ulantu awalan ti meel kahilna kamëban wa, aşë bi kataran taran unuur ujint. ³⁰ Balemp biki ulantu bado wal mënt na ppën ti wa kabuur. Bawalan bţeem bbuurni aşë daar aji bañal ptan ilaar idit ilon ti kadun ki ulantu. ³¹ Kè Pawulu aşë ji na naweek i bangoli na bangoli bandukiin aji : « Woli balemp biki ulantu biki baantö ti wa, naankhilan kabuur. » ³² Ukaan kè bangoli bafal ital intjijanaan bţeem bbuurni, awutan ba, kè bakyaak.

³³ Wi bakyoonkuñ mñjint unuur, kè Pawulu aşë ji na baka bade aji na baka : « Naţo ñnuur iñeen na ñbaakër kè ñhaaş ñawo bnaţ na an, naande nin ukoolan. ³⁴ Nabiin nade, nanuma pde kahilna kawo bajeb, nin kawel kalon kaankjot ti ñaan. » ³⁵ Wi wi aşaan ajej ipoom abeeb Naşibaţi akitëş ya, aşë jun pde. ³⁶ Kè wi wi bañaan bti bakakanuñ ñhaaş, ade ntiinku. ³⁷ Nwo wal mënt bañaan iñeen-week ñyaaş ñtëb na iñeen paaj na ulon na paaj (276) ti ulantu. ³⁸ Wi bañaan bti badeen ayok, kè başë fël ñdeey ñanwoon ti ulantu du bdëk

awiişanaan wa.

Ulanţu ujiiri

³⁹ Wi unuur ujintun, baţon ulanţu baanyikr n pkay pi bakwinun, a   win pkay plon panwoon na pyiw, aji baya kakaban ulanţu  i pa woli bahinani. ⁴⁰ K  wi wi bafalun ital intannun ilaar idit intijanun ulanţu a   wutan ya k  iya bd k. Wi wi ba aan af n ş ital yi batannun n paat njanjaan  a onna ulanţu, atan kaloona  i kadun ki wa, uyook uhilna uwuukar wa kadun, a   tool pya pkay. ⁴¹ K  u   ya wal m nt abina  i pyiw pwu aan pi bd k, k  kadun ki wa kajiiri, uunkak ahilan pya, kaf t k  ka   rumpadiir fu   iki nmaaron  akob bnuura.

⁴² Bangoli k  ba    al wal m nt kafin bakalabu , bawutna kalam kabuur. ⁴³ K  naweek i bangoli a    al *Pawulu abuur pke , a   ji na baka bawut kafin bakalabu . Abaa   p   p aji na baka, banhilun plam bti badunna bajot bd k balam baban pkay, ⁴⁴ bandukiin baji n aan andolun alanka  i kampi nu kayaakna pya k me iko ilon  i inkitiin  i ulanţu, ka a na bukundu. K  h nk di di badolun, aban bti pkay abuur.

28

Pawulu aban unjiw wi Malita

¹ Wi nbuurun bti, a   baa me k  unjiw uwo katim ki Malita. ² Ba aan banf tun da ba ian un bnuura. Batehan bdoo, adu'un k  n o at ma  iki u bal ujun p ub, k  ujon  uwo. ³ *Pawulu ajej wal m nt imul ikay af l du bdoo, k  upula ulon u   p n  i ya, a i bdoo bun. Ulut alabari'a  i ka en. ⁴ Wi ba aan banf tun  i unjiw bawinun upula  i ka en ki Pawulu, a   hoopa  r aji : « N int i aka pwo nafin ba aan,  iki

ajaka jak abuur pke  du bd k, k  na iba i alon andu'aniin « na iba i anjaan aluk » a   wo aandinan awo najeb. » ⁵ K  Pawulu ul, a   l t upula awat du bdoo, nin ukoolan uundola do. ⁶ K  ba aan banun aji ajun pwur k me kajot kake   i dko m nt. Wal wi bayoonkun ajon baanwin ukoolan, a   wug ş n al aji awo alon  i ba iba i.

⁷ Uf t wi naweek i unjiw anwoon katim ki Publiy t u og da. A ianun k  nwo bayaant biki nul n uur nwanan, ji banohul. ⁸ A in Publiyut amaak wal m nt awo na ptool k  uleef ubot ayik na a. Pawulu aya awina, a   n han Na iba i, apafa i en  i bkow, ajebana. ⁹ K  wi wi bamaakal biki unjiw bandukiin bti babin  i Pawulu, k  ajeban baka. ¹⁰ Ba aan bamaganun maakan, wi nkyaan, k  ba   p nan iko yi nkyaan kanuma bti du bgah byaan ani awulun.

Pawulu na bat n l bawoona Malita atool pya Rom

¹¹ Wal wi ndolun kli kwajan , a   jija  i ulanţu ulon wi ubeeka wi Alektandriya, un panun wal wi ujon   i unjiw unwoon katim ki kbet*. ¹² Nya awala du Firakuta, ado da n uur nwanan. ¹³ Wi nwoonun da, a    a  kaban ki bd k, ado ban ubeeka wi Regiyum. Na mnjin , k  uyook unwoonun btammaun u   jun pkob, k  ndo n uur n  b, a   ban pk n pi Putewoli. ¹⁴ Wal wi nbanun ubeeka m nt, n  nk da balon banfiyaarun, k  bam banun k  n o da kan m kap b. Wi wi n aan aban Rom. ¹⁵ Banfiyaarun biki Rom batiink k  baji nwo  i bgah, a   bi te Ufeanur bado Itoh yi Bayaan Iwanan pkitun. Wi *Pawulu awinun baka, abeeb Na iba i, a   kak at n maakan.

* **28:11** K me Kattor na Polut: Bawo  i unjon wi bagrek ba iba i bampot  banwoon kbet, a   meetana bnuura  iki baya bd k biki  fa bafiyaar aji kbet kun kaji kayen ba on nlanţu.

Pawulu aʃup Uʃup Ulil Unuura du Rom

16 Wi nbanuŋ Rom, badinan *Pawulu kē agaag ufēt wi nul ašē do nangoli alon kē akyeŋa. 17 Wal wi aʃoon nnuur nwanan, ašē du bantohi *bayuday babi bayit na a. Wi babin n ayit, kē ašē ji na baka : « An bayiŋ naan, nji, nwoon mēndo baŋaan biki pntaali pi nun ukoolan, kēme ti udolade wi bašinun, bamobēn du Yerutalem awul baromeŋ. 18 Baheparaan bnuura uko unʃepuŋ, ašal pwutanaan ŋiki baanwin win nin ukoolan ti nji unkešun bafinēn. 19 Kē wi bayuday bašan apok uko mēnt, kē nwoyi kahepar pwayēš pi naših najeenkal, ahepar pa. Ašē wo kakša mēnka nin uko ulon utapar pntaali pi naan. 20 Wan ukaan kē ndu'an, kawinan, kaŋiini na an, ŋiki batanēn na mnkorentu mi ti katim ki ŋaan i biki *Itayel bahaŋuŋ. »

21 Wi wi bateemuluŋ aji : « Njēnyeenk nin uko ulon umpiituŋ ti iwi unwoonuŋ *Yuda kē bayiŋun banwoon da baambi ti aʃup ukoolan uwuʃaan ti iwi. 22 Kē nšē ŋala katiink ušalu, ŋiki baŋaan ti dko bti balaʃ pntuk pi iwoon. »

23 Hēnk, kē bamēban unuur na Pawulu, kē baŋaan batum ti baka baluŋ abi du dko di Pawulu awaliin. Aŋiini na baka nfa te utaakal uʃup wi *Pših pi Našibaŋi. Ado na pdo baka bayikrēn uko wi Yetu, aʃēpna ti *Bgah bi Moyit, na uko wi *baʃupar Našibaŋi bapiituŋ. 24 Balon ti baka bafiyaar uko wi aʃupuŋ, kē balon baanfiyaari. 25 Wi bawoon biki pwayšer bahumaara baantiinkari. Kē Pawulu ašē ji na baka ŋaŋ : « Ni! *Uhaaš wi Našibaŋi unŋiini bnuura, wi uʃēpnuŋ ti mntum mi *Itayi, Naʃupar Našibaŋi. 26 Aŋiini aji :

“Yaan du baŋaan mēnʃan, iji na baka

Woli nadoo wat wat ibaʃ atiink oo, naankteha te.

Woli nadoo haabēs haabēs kēs bnuura oo, naankwina win.
 27 *ŋiki nhaaš ŋakak adēnēt na baŋaan biki,*
banēt ibaʃ yi baka,
adēt kēs ki baka,
Kahilna kawo baankwin na kēs ki baka,
Kabot kawo baanktiink na ibaʃ yi baka,
Nšal ŋi baka ŋawutna kate,
bahilna bawut pkak du nji.
Nhilna nwut kajeban baka.»* »

28 Kē Pawulu ašē baaŋēs bʃup aji na baka « Nawo i kame keeri, kē Našibaŋi, banwoon baanwo bayuday biki awuluŋ Uʃup wi mbuur. Bukal baluŋ katiink wa! » [29 Wi Pawulu aʃupuŋ han kē bayuday bašē ya, anjom.]

30 Pawulu aʃo da nšubal nʃēb du katoh kalon ki aklukuŋ luk bdidi'ul, aji yeenk banjaan babi bti pwina. 31 Aʃo da aʃup uko wi Pših pi Našibaŋi, abot ajukan uko wi Yetu Ajugun na mntēŋ abot awo najeeh.

* 28:27 Itayi 6.9-10.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Rom

Uṭup ujuni

Pawulu ampiitun kakaarta ki awo nayuday. Abuknaana Firi, du untanka wi bajaan badu Tartut. Kē asē kuṣnaana du ubeeka wi Yerutalem, dul di di ajuknuṅ. Pawulu abi me udolade wi bayuday bnuura. Abi wo ṅaan anhanunṅ maakan baṅaanṅ bateek banfiyaarunṅ Krittu. Kē Yetu Krittu aṣē bi pēn awinana ṅi kadunul adu'a awo namaar ṅi kadun ki banwoonṅ baanwo bayuday. Aṭup Uṭup Ulil Unuura du dko bti di pṣih pi Rom. Wi Pawulu apiitun uṭup wi awo du ubeeka wi Korint du ṅṣubal ṅṭēnk iṅeen kaṅeen na paaj na ulonṅ (57) wi Krittu abukiinṅ kaya ṅṣubal iṅeen kaṅeen na bakreṅ (58). Abi ṅal pya Yerutalem akak ṅal kaya pṣih pi Rom. Apiit kakaarta ki baṅaanṅ banfētunṅ du Rom kaṭup baka kē ṅal kaya du baka kajukan baka Uṭup wi Naṣibaṭi katēṅṭēnaan baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonṅ:

1. Pawulu aṭup Uṭup Ulil Unuura (1.1-17)
2. Baṅaanṅ bajēn bti bajubanunṅ (1.18-3.20)
3. Hum di di Naṣibaṭi ajakunṅ aji baṅaanṅ bajēn bawo batool ṅi kēṣ ki nul (3.21-4.25)
4. Baṅaanṅ biki Naṣibaṭi balunṅ kaka ubida uhalu (5.1-8.39)
5. Naṣibaṭi awutan Itrayel kē uṣē wo uunwo wi mnṅo (9.1-11.36)
6. Ubida uhalu unwoonṅ na unṅal (12.1-15.13)
7. Uko wi Pawulu ajakunṅ aji ado na pwul mboṣ (15.14-16.27)

¹ Nji Pawulu nalempar Yetu *Krittu dpiitun. Naṣibaṭi adu'ēn pwo *nanjaṅan, adatēn aṭu'ēn pṭup

*Uṭup Ulil Unuura wi nul ² Uṭup mēnt, Naṣibaṭi aṭēpna undiimaan ṅi *baṭuparul ahoṅ wa ṅi Ulibra wi nul. ³ Uṭup mēnt uṭiiniyaan uko wi Abukul, ampēnnunṅ ṅi kabuka ki *Dayiṭ naṣih. ⁴ Kē *Uhaaṣ Uyimanaan wi Naṣibaṭi uṣē diiman na mnhiṅa mnweek kē awo Abuk Naṣibaṭi, wi anaṅiṅ ṅi pkeṭ. Ul awo Yetu Krittu Ajugun. ⁵ ṅi uli i Naṣibaṭi aṭēpnunṅ awulēn bnuura ado kē nwo nanjaṅan. Hēnk, katim ki nul kameeṭana, nhilna ndo baṅaanṅ biki ṅṭaak bti bafiyaara bakuṭ bado katiinka. ⁶ An kak nawo ṅi bakan mēntan, an biki Naṣibaṭi aduunṅ pa nawo biki Yetu Krittu. ⁷ An bti nanwoonṅ du Rom, biki Naṣibaṭi aṅalunṅ abot adu'an nawo baṅaanṅ biki nul, dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Ajugun Yetu Krittu bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

Pṅal pya pwin baṅaanṅ biki Rom

⁸ Dṅal duna kaṭēpna ṅi Yetu Krittu kabeeb Naṣibaṭi i njaanṅ kadēman ṅi uko wi nan bti ṅiki baṅaanṅ biki umundu bti batiink kē nafiyaar Krittu. ⁹ Naṣibaṭi i njaanṅ kadēman na uhaaṣ wi naan bti wi njaanṅ kaṭup *Uṭup Ulil Unuura unjaanṅ uṭiiniyaan Abukul ame kē dṭup manjoonan wi njakunṅ aji dji kaṣalan wal undoli ¹⁰ wi njaanṅ kaṅehan Naṣibaṭi. Dji kaṅehana woli uwo uko wi aṅalunṅ, adolēn nhilan mbi du an. ¹¹ Dṅal maakan pwinan, kahilna kafaṣaṣer na an uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭennunṅ pa utēṅṭēnan. ¹² Dṅal kawo ṅi ptoofan, pfiyaar pi nan, na pfiyaar pi naan patēṅṭēn nja bti.

¹³ Bayiṭ naan, dṅal name kē djon ṅal pbi du an, kē Naṣibaṭi aṣē wo aandinanaan te hēnkunṅ. Dṅal kalemp ṅi ptoofan kawin ulemp mēntṅ uwul uko unuura, jibi udoonṅ abi wo du ṅṭaak ṅlonṅ. ¹⁴ Dwo i pya du baṅaanṅ biki ṅbeeka na du biki ṅṭeeh, du banjukunṅ na du banwoonṅ baanjuki. ¹⁵ Uko mēntṅ ukaanṅ kē

njal p̄tupan an kak nanfētun du Rom *Ūtup Ulil Unuura.

¹⁶ Mēnji kakowa p̄tup *Ūtup Ulil Unuura : uwo na manjoonan mn-hina mi Našibaṭi pa mbuur mi bañaan bti banfiyaaruṅ, kajunna duna du bayuday te du bawoon baanwo bayuday. ¹⁷ Ūtup ulil unuura mēnt̄ uyuuj nja jibi Našibaṭi ajaan̄ ado nja ṅwo baṭool ṭi kēšul. Ṭi pfiyaar ṭaṅ di di pwo naṭool pawoonuṅ. Ulibra wi Našibaṭi uji : “Ṭi pfiyaar pi pi ṅaan̄ naṭool ajaan̄ akaana ubida.”*[⊛]

Bañaan̄ bti bajubanun̄

¹⁸ Našibaṭi aji diimanaan du baṭi udeeb wi nul ṭi bañaan̄ bti ṭiki baanji badēmana abot aji bado iko inwoon̄ iinwo itool kamenna manjoonan. ¹⁹ Kē uko wi ṅaan̄ ahilun̄ pme ṭi Našibaṭi ušē wo ujint̄ piš pa bañaan̄ bti : Našibaṭi ṭi uleeful adiiinan wa baka. ²⁰ Nin ṅaan̄ aambaan̄ kawina Našibaṭi, kē du wal wi apašun̄ umundu te hēnkun̄, woli bañaan̄ baten iko yi apašun̄, bawin mndēm mi nul manwoon̄ maankba kabot kame kē awoon̄ Našibaṭi na manjoonan. Bañaan̄ bajēn̄ baanhilan kafan̄ ṭiki baankdēman Našibaṭi abot ado iko inwoon̄ iinwo itool. ²¹ Bame Našibaṭi bnuura ašē wo baanji badēmana ji Našibaṭi abot awo baanji babeeba jibi bawoon̄ i kado kabeeba. Babaa ṭēp ṭēp awo na ṅšal ṅpēn̄ kē ṅšal ṅi baka ṅdah ṅaya du bdēm. ²² Bašal aji batiti ašē wo bayila : ²³ bapok mndēm mi Našibaṭi anwoon̄ aankket̄ akak ṭi pdēman itu yi ṅaan̄ najēn̄ ankket̄un̄, yi ṅkat̄, yi ṅntaam na yi ṅko ṅi uṭeeh.

²⁴ Uko mēnt̄ ukaan̄ kē Našibaṭi awut baka kē bawo ṭi iko iṭop jibi ṅhaaš ṅi baka ṅaṅaluṅ ya, kē bakṭopan ṅleef ṅi baka. ²⁵ Bajej manjoonan mi Našibaṭi aṭēt̄ na ṅṭilan, apok pdēman napaš iko i

bawoon̄ i pdēman te mnt̄o, awo ṭi pdēman uko umpašaniin̄. Uwo haṅ.

²⁶ Uko mēnt̄ ukaan̄ kē Našibaṭi awut baka ṭi iko injaan̄ ipoṭan ṅaan̄: bahar baka baankak aji bapiint̄ na biint̄ awo ṭi ppiint̄ na baat̄ batēt̄ baka. ²⁷ Kē biint̄ bakak aduk ppiint̄ na baat̄ ayenar biint̄ batēt̄ baka, baji bado iko ikowandēnaan na biint̄ batēt̄ baka, hēnk bayeenk bukal ṭi ṅleef ṅi baka kakob kantaaṅun̄ na pneem pi baneemun̄.

²⁸ Bašal aji baanwo i kame Našibaṭi, ukaan̄ kē awut baka ṭi ṅšal ṅi baka ṅdah, kē hēnk, bakdo iko yi bawoon̄ baanwo i kado. ²⁹ Baṭum na iko bti inwoon̄ iinwo itool, buṭaan, p̄neebar iko, na m̄ot. Baṭum na bkujar, bfiṅar, p̄jom, kaguuru, babi duka duka ṭi iko iwuṭaan. Baji batapar bañaan̄ bṭup na ṅṭilan, ³⁰ abot akuutar, awo bašoorad Našibaṭi, bakarad, bapiitar, bahomp. Baji babi ṭu ṭu ṅhaaš ṭi pla iko iwuṭaan ihalu, baanji batiink̄ bajug baka. ³¹ Baantiti, baanji bado uko wi bajakuṅ aji bado, bajēn̄ ṅhaaš abot awo baanji baṅaga batēt̄ baka. ³² Bame bnuura pwayēš pi Našibaṭi ṭi iko mēnt̄: banjaan̄ bado haṅ bataan̄ na pket̄. Kē bašē duki'aara duka ṭi iko mēnt̄, badoo beeh beeh aji bamagan banjaan̄ bado iko mēnt̄.

2

Pwayēš p̄tool pi Našibaṭi

¹ Iwi, ṅaan̄ i iwohan̄, iinfan̄i woli iji kšal kē bañaan̄ balon̄ baduknaanaa. Na manjoonan woli iji baduknaanaa ašē do ji baka, iji kdiiman iwi ṭi uleefu kē iduknaanaa. ² Kē ṅšē me kē woli Našibaṭi awayēš bañaan̄ banjaan̄ bado iko yaṅ, awayēš na manjoonan. ³ Iṅal aji iwi inkjakun̄ kē balon̄ baduknaanaa ašē do iko yi bakdolun̄ ilun̄ kabuur kakob ki Našibaṭi i? ⁴ Kēme ibeeh bnuura

* 1:17 Habakuk 2.4.

bweek bi Naşibaṭi, kamiir ki nul, pjoob bkow pi nul? Iimme me kë bnuura mēnt bawo kadolu iwut pjuban ibot itēlēš mnwo mi nu i?

⁵ Kë işē wo iinji kŋal kate, iindi pwut pjuban ukaaŋ kë iji kla kakob kaweeek wal wi Naşibaṭi akdiimanuŋ udeeb uweek wi nul na pwayēš ptool pi nul. ⁶ Aluŋ kawayēš andoli ṭi uko wi adoluŋ. ⁷ Bañaan bantamanuŋ ṭi pdo bnuura, banklaan pdēm na mndēm na iko inwoon iinktoka yi Naşibaṭi ajaan awul, awul baka ubida wi mnṭo. ⁸ Kë bañaan bampokuluŋ ado uko unliŋuŋ baka ṭaŋ, bampokun pṭaş manjoonan abot aṭaş iko inwoon iinwo itool, aluŋ kadiiman baka udeeb uweek wi nul. ⁹ Kë pwuṭan na phaajala nṭaşē kob bañaan bti bankdoluŋ buṭaan, bayuday, na banwoon baanwo bayuday kak. ¹⁰ Kë Naşibaṭi ašē luŋ kawul bankdoluŋ bnuura pdēm na mndēm, kajoobṭēn baka nṭaaš, bayuday na banwoon baanwo bayuday kak. ¹¹ Na manjoonan, Naşibaṭi aanji paṭşēr.

¹² Bañaan banjaan bajuban baluŋ kaya bti infernu, badole wo baamme *bgah bi Moyit ; kë banşaan ajuban bti ašē me bgah bi Moyit, aṭēpna ṭi bgah mēnt kawayēš baka. ¹³ Na manjoonan, mēnt bañaan banjaan baliŋ ṭi ptiink uko wi bgah bi Moyit bajakuŋ bawoon batool ṭi kadun ki Naşibaṭi, banjaan bado uko wi bajakuŋ bakluŋ kawo batool ṭi kēš ki nul. ¹⁴ Na manjoonan, woli banwoon baanwo bayuday, banwoon baamme bgah bi Moyit, bado uko wi bgah bajakuŋ bdidi baka, baji badiiman kë bawo na bgah mēnt ṭi nṭaaš nṭi baka. ¹⁵ Baji badiiman hēnk kë uko wi bgah bi Moyit bajakuŋ upiitana ṭi baka meet, nṭaaš nṭi baka nṭaji nṭaṭup baka me uko wi badoluŋ uwuṭi kēme

uwo unuura. Nşal nṭi baka kak nṭaji nṭaṭup baka uko me uwuṭi kēme unuura. ¹⁶ Hēnk, uko mēnt luŋ kapēn wal wi Naşibaṭi aktēpnuŋ ṭi Yetu Krittu jibi nṭupun ṭi *Uṭup Ulil Unuura, kawayēš bañaan bti ṭi iko yi ameeruŋ baka.

Bayuday na Bgah bi Moyit

¹⁷ Kë iwi, injakuŋ aji iwo nayuday, anahna *bgah bi Moyit, ahompna Naşibaṭi, ¹⁸ iji ime uko wi analuŋ, apaṭēš bnuura na buṭaan ṭiki bgah bi Moyit bayuuju wa. ¹⁹ Ifiyaar kë iwoon kado kaṭon nakuul abot awo unkaniya pa bañaan banwoon ṭi bdēm. ²⁰ Işal aji ime apel bandukiin, iwo kajukan baka, ṭiki işal kë ṭi bgah ime iko bti, ime manjoonan. ²¹ Kë wi işaan ajukan bandukiin, we ukaan kë iinkjukan ulefu ba? Iji kji na bukundi bawut kakiij ašē ji kkiij! ²² Iji kneenan pjuban pi piinṭ ašē ji kjuan pjuban pi piinṭ! Ipok bado kadēman itu ašē ji kya du dko di iwoon kajej da bṭijar! ²³ Iji knahna bgah ašē ji kwalan Naşibaṭi wal ijaan kwo iinji kṭaş ba! ²⁴ Na manjoonan Ulibra wi Naşibaṭi uji : *“Naji nado banwoon baanwo bayuday bakar katim ki Naşibaṭi.”*^{*} ²⁵ Woli ido uko wi *bgah bi Moyit bajakuŋ, pwala katēmp pi nu paka udooni. Kë woli iinkdo uko wi bgah bajakuŋ, iwo ṭi kēš ki Naşibaṭi ji anwoon aanwala katēmp anwoon aanwo nayuday*. ²⁶ Kë woli banwoon baanwala katēmp baṭaş uko wi bgah bajakuŋ, bawo ji banwaliin katēmp ṭi kēš ki Naşibaṭi. ²⁷ Anwoon aanya katēmp ašē do uko wi bgah bajakuŋ aluŋ kadiiman kë iduknaanaa, iwi inwoon iinji kṭaş bgah mēnt wi badoon apiit ba awulu kë ibot awala katēmp. ²⁸ Mēnt pwala katēmp pakkaan nṭaan awo nayuday na manjoonan, kë katēmp kaanwo

* 2:24 Natenan ṭi Itayi 52.5.

* 2:25 Pwala katēmp pajaan padiiman kë nṭaan awo nayuday.

uko unkwinaniin ṭi kaara. ²⁹ A-a, nayuday na manjoonan awo ṅaaṅ i uhaaş wi nul uwoon ṭi Naşibaṭi. Kê pwala katêmp na manjoonan paanwo pfall kantomntên jibi bapiitun ṭi bgah pawo pṭelêş uhaaş pi Uhaaş wi Naşibaṭi ujaan udo. ṅaaṅ anwoon han aji yeenkna kabeeb du Naşibaṭi, mênṭ ṭi baṅaaṅ biki ajaan ayeenkna ka.

3

Pjuban pi baṅaaṅ bti

¹ Kê ṭun keeri di di nayuday apelnun bandukiin? Pwala katêmp paka udooni i? ² Pwo nayuday panuura maakan ; bukal biki Naşibaṭi ahankanun iko yi aṭupun. ³ Kê hênkun? Woli balon ṭi baka baanfiyaara, uko mênṭ kado Naşibaṭi awo aankdo uko wi ajakun i? ⁴ Nin, baṅaaṅ bti bawo i kame kê Naşibaṭi aji do uko unjoonanun, kê ṅaaṅ najên andoli awo na ṅṭilan. Hênk di di *Dayiṭ aṭiiniin na Naşibaṭi aji : « *Imeeṭana pwo natool ṭi iko yi iṭupun kafan na woli blaṭar bawoo.* » ⁵ Kê woli buṭaan di ṅdolun dayuun bnuura kê Naşibaṭi awo natool, we uwoon wi pṭup ba? Woli Naşibaṭi adiiman nja udeebul, aankpên ṭi pwo natool i? Kê nşaan aṭiini jibi ṅaaṅ najên ajaan aşal. ⁶ Name kê mênṭ hênk da! Woli aanwo natool, hum di akhilanun keeri kawayêş umundu? ⁷ Kê wi ṅṭilan naan ṅakaan kê manjoonan mi Naşibaṭi manwinanaa abot adiiman mndêm mi nul, we ukaan keeri kê nduknaanaa wi njubanun? ⁸ Keeri we ukaan kê ṅênhil kaji : « Nawulan ṅdo buṭaan, bnuura başê babi? » Aa, baṅaaṅ balon badiihên aji nji djukanun uko mênṭ. Bakan mênṭan balun kakoba kakob ki bataanjanaanun.

Nin alon aanwo natool

⁹ Kê we wa keeri? Nja bayuday ṅpel bandukiin i? Nin! Na manjoonan, ddo bi diiman kê baṅaaṅ bti, bayuday na banwoon baanwo bayuday, bawo bti baṅaaṅ banjaan bajuban. ¹⁰ Upiitana ṭi Ulibra wi Naşibaṭi aji :

« *Nin ṅaaṅ natool aanwoo, nin alon.*

¹¹ *Nin ṅaaṅ alon aanwo na uşal, nin ṅaaṅ alon aankla Naşibaṭi.*

¹² *Baṅaaṅ bti badek Naşibaṭi kafet, bagakandêr aneem.*

Nin alon ṭi aanji do bnuura aando wo wo aloolan.

¹³ *Kaṭuṭ ki baka kawo ji btuur bi bahaabêşun, pndemênt pi baka patum na kaguuru,*

bawo na bnunk bi upula ṭi iduuj.

¹⁴ *Mntum mi baka mantum na bkarad na ṅṭup ṅjooṭ*

¹⁵ *batar ṭi pfiṅ ṅaaṅ.*

¹⁶ *Baji batok kabot kaduk pwuṭan dko di baṭepan.*

¹⁷ *Baamme jibi bakdoli kawoona ṭi btiinkar.*

¹⁸ *Baṅoom Naşibaṭi bnuura »**

¹⁹ Kê ṅşê me bnuura uko bti wi bgah* bajakun, baṭup na banwoon i kaş ba, baṅaaṅ bti bahilna bayomp başê bayikrên kê baduknaana bti ṭi kadun ki Naşibaṭi. ²⁰ Ukaan kê nin ṅaaṅ aanhil kawo natool ṭi kadun ki Naşibaṭi ṭi pṭaş bgah ṭaṅ: na manjoonan, bgah bado ṭaṅ ṅaaṅ ame kê aji juban.

Pkak natool ṭi kêş ki Naşibaṭi

²¹ Kê hênkun Naşibaṭi aşê diiman nja jibi akdolun nja ṅwo batool ṭi kadun ki nul, bê aankṭepna ṭi *bgah bi Moyit ; ahon nja uko wan undiimaan ṭi ṅlibra ṅi bgah na ṅi baṭuparul. ²² Naşibaṭi aji do baṅaaṅ bawo batool ṭi kadunul wi bafiyaarun Yetu *Krittu. Aji do han pa baṅaaṅ bti banfiyaarun Krittu bawo baloolan ṭi kadunul. ²³ Na manjoonan, baṅaaṅ bti bajubani,

* 3:4 Kaṅaaṅ 51.6. * 3:18 Natenan ṭi Kaṅaaṅ 36.2. * 3:19 Bgah : Bgah ṭi baṭiiniyaan iko bti inwoon ṭi kafah kajon ki Ulibra wi Naşibaṭi.

alow Naşibaŋi awaan mndëm mi nul. ²⁴ Naşibaŋi awul bañaan bnuura wi akakanuŋ baka baŋool ŋi kadunul bê baanluki. Aŋëpna ŋi Yetu Krittü abuuran baka ŋi pekadu. ²⁵⁻²⁶ Ayil Yetu kë atul pñaakul ayeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja. Hënk, Naşibaŋi adiiman bañaan bti kë awo natool wi amiiruŋ, awo aankob bambiiŋ ajuban ŋfa. Akak adiiman bañaan bti pwayëş ptool pi nul hënküŋ wi awoon natool abot ado kë banfiyaaruŋ Yetu bti bawo baŋool.

²⁷ Nwo keeri kado kahomp hënküŋ i? Nin! we ukaan? ŋiki mënt ptaş bgah pakaan kë njuuri, pfiyaar pi nfiyaaruŋ *Krittü pa. ²⁸ Hënk nwin kë ñaan aji wo natool ŋi kadun ki Naşibaŋi woli afiyaari, mënt ptaş bgah pakaan. ²⁹ Kë nşë hepar, Naşibaŋi awo Naşibaŋi i bayuday ŋaŋ i? Aanwo kak Naşibaŋi i banwoon baanwo bayuday i? Aa, awo kak Naşibaŋi i banwoon baanwo bayuday. ³⁰ Naşibaŋi awoha aloolan, kë uko uloolan ŋaŋ uwoon wi pdo kawoona natool ŋi kadunul. Bañaan baji bawo baŋool ŋi kadunul woli bafiyaari, bawole bayuday këme woli baanwo bayuday. ³¹ Kë hënküŋ, woli nŋiiman kë pfiyaar pawoonuŋ, nwo biki kaŋilma *bgah bi Moyit i? Nin! Woli nfiyaar na manjoonan, wi wi njaan ntaş bgah na manjoonan.

4

Pfiyaar pi Abraham afiyaaruŋ

¹ Kë hënküŋ, we wi nŋjakuŋ keeri ŋi *Abraham i nwoonuŋ ŋi kabuka? We wi Naşibaŋi ayuujuŋ ŋi pwo natool pi nul? ² Woli iko yi Abraham adoluŋ ikaan lah kë awo natool ŋi këş ki Naşibaŋi, ahinan kahomp. Kë uşë wo uunwo haŋ. ³ Na manjoonan *Ulibra wi Naşibaŋi upiit aji : « *Abraham ahaŋ ŋi Naşibaŋi ukaan kë Naşibaŋi aji awo natool ŋi*

kadunul. » ⁴ Ñaan alemp, baluk bi ajaan ayeenk baanwo wo uŋen : alemp lemp ayeenkna baluk mënt. ⁵ Kë ñaan aşë wo aanhinan kado Naşibaŋi aji awo natool ŋiki alemp uko ulon ŋaŋ. Naşibaŋi aji dinan kë bañaan bambiiŋ apoka bawo baŋool wal wi bafiyaaruŋ ŋaŋ. ⁶ *Dayiŋ kak aŋiiniyaanuŋ mnlilan mi ñaan i Naşibaŋi ajakuŋ aji awo natool ŋi kadunul bê aanten iko yi adoluŋ, aji :

⁷ « *Banuurandëni biki Naşibaŋi amiiruŋ pjuuban pi baka, apënan ipekadu yi baka.*

⁸ *Anuurandëni, ñaan i Naşibaŋi awoon aanten pekadu di adoluŋ.* »*

⁹ Kë pnuurandën mënt, pawo pa banwaliin katëmp këme pawo kak pa banwoon baanwala ka? Jëm nbaa ji ji ŋi kë *Abraham ahaŋ Naşibaŋi ukaan kë Naşibaŋi aji awo natool ŋi kadunul. ¹⁰ Kë lum di di Naşibaŋi ajakuŋ aji awo natool ŋi kadunul ba? Wi awaliin katëmp wa, këme ji abi ado kawala katëmp? Ji abi ado kawala katëmp Naşibaŋi aji awo natool. ¹¹ Ayeenk pwala katëmp kë pawo uko ulon unkyuujun kë Naşibaŋi adobi dolaara do kë awo natool ŋi kadunul wi afiyaaruŋ. Kë hënk di akakuŋ aşin bañaan bti banwoon baanya katëmp aşë fiyaar Naşibaŋi, Naşibaŋi aji bawo baŋool ŋi kadunul. ¹² Awo kak aşin banwaliin katëmp, banwoon baanliŋ ŋi pwala katëmp ŋaŋ bakak ataş pfiyaar pi Abraham aşin nja afiyaaruŋ ji abi ado kawala katëmp.

¹³ Naşibaŋi ahon ŋfa *Abraham na pntaali pi nul aji baluŋ kayeenk umundu. Mënt ptaş *bgah pakaan kë Naşibaŋi ahonja, pfiyaar pi afiyaaruŋ pakaan kë adinan aji awo natool ŋi këş ki nul. ¹⁴ Woli ptaş bgah ŋaŋ paktuun ñaan ayeenk iko inuura yi Naşibaŋi ahonjuŋ, pfiyaar

pawaan keeri udooni, kahon ki Naşibaţi keeri kawaan udooni. ¹⁵ K  us  wo uunwo han, bgah baji bado Naşibaţi adeebaţer  naan jibi awoon aant ş ba, k  bgah başale wo baanwoo, pjuban paankak aji pawo.

¹⁶ H nk,  i pfiyaar di di  naan ajaan ayeenkna kahon ki Naşibaţi. Kahon m nt  kawo uţen unkwoon pa bamp nnun  i *Abraham bti, m nt  pa bank aşun *bgah  a n, uwo pa banfiyaarun bti jibi Abraham afiyaarun. Abraham awo aşin nja bti. ¹⁷ Naşibaţi aji na Abraham  i Ulibra wi nul : « *Ddolu iwo aşin kntaali ki  taak  tum* . » Awo aşin nja  i kadun ki Naşibaţi i afiyaarun, Naşibaţi anjaan awul bankeţun ubida, kado uko unwoon uunwoo, uwo.

¹⁸ Abraham ahaţ wal wi mnhaţ manwoon maankak awo, afiyaar aş  kak aşin kntaali ktum jibi Naşibaţi abii  aţupa aji : « *Jibi njah  atumun*, h nk di babuku baklun katum . »

¹⁹ Aya pka  şubal i een-week aş  fiyaaraara fiyaar Naşibaţi b  aanwutan nin wi atenu  uleeful undoon abi kaya ya pkeţ akuţ aten Faara aharul anwoon aankak ahil kabuk ; ²⁰ am ban  i uko wi Naşibaţi ahonjulun, aanwo na  şal  t b ; abaa   p   p afiyaara maakan, ad mana. ²¹ Afiyaar na manjoonan k  uko wi Naşibaţi ahonun bti, aka mnhina mi pdo wa. ²² Uko m nt  ukaan k  Naşibaţi aji awo natool  i kadunul. ²³ K  woli *Ulibra wi Naşibaţi uji Naşibaţi aji awo natool, m nt  pa ul aloolan a  a n ; ²⁴  ţup m nt   awo pa nja kak,  nfiyaarun k  Naşibaţi ana anun Yetu  i pkeţ ukaan k  aji  wo batool  i k ş ki nul. ²⁵ Yetu m nt  awulaniin pa ipekadu yi nja, ana a  i pkeţ  hilna  wo batool.

  4:17 Ujuni 17.5.   4:18 Ujuni 15.5.

5

Mnjeeh na mnlilan

¹ K  h nk keeri, wi pfiyaar pi nja padolun k   wo batool  i kadun ki Naşibaţi,    pna  i Ajugun Yetu *Krittu awo  i mnjeeh na Naşibaţi. ²  fiyaar Yetu Krittu ukaan k  Naşibaţi awul nja bnuura bi nul bi  m banun aliint.  lilan  iki  me k   yeenk kafah  i mnd m mi Naşibaţi. ³  do jii  lilan woli  wo  i unoor  iki  me k  unoor uji u j kamiir, ⁴ kamiir m nt  kaji ka j pm ban kaliintan  i unoor, k  pm ban m ntan paji pa j mnhaţ. ⁵ Mnhaţ maanji manguur  naan nin. Naşibaţi a  pna  i Uhaaş wi nul wi awulun nja, atuman unjalul  i  haaş  i nja.

⁶ Na manjoonan, wi  woon   ndobi hinan pbuuran  leef  i nja, wi wi *Krittu ake arun nja  mpokun Naşibaţi,  i wal wi Naşibaţi adatu . ⁷ Utam maakan pke ar  naan, adole wo natool. K   naan aş  hinan kat j pke ar  naan anwoon nanuura na manjoonan. ⁸ Uko unkyuujun k  Naşibaţi anjal nja maakan uwoon k  wi  humun  i pekadu, Krittu ake  pa nja. ⁹ Krittu atul p aak pi nul pa nja ukaan k  Naşibaţi aji  wo batool  i k ş ki nul, abaa do do hum kado kawo aanklun kalowan nja udeeb wi Naşibaţi? ¹⁰ Woli wi  biin awo başoorad Naşibaţi, akak  i ploolan na nja wi Abukul ake un pa nja, hum di di akwoon aankbuuran nja wi ana iin  i pke . ¹¹ K  us  wo uunlin  i wan, Naşibaţi ado nja k   lilani  iki Ajugun Yetu Krittu ado nja k   wo h nkun  i ploolan na Naşibaţi.

Adam na Yetu Krittu

¹² Name k  pjuban pi  naan aloolan, *Adam, pa j pekadu  i umundu, k  pekadu m nt  da j pke . H nkun ba aan bti bajubani, awo i kake  bukal bti. ¹³ Pjuban

pawo ti umundu ji *bgah bi Moyit babi bado kawo. Kë jibi bawoon baando bi wo, Naşibaţi aanji mēban pjuban. ¹⁴ Kë du wal wi Adam te wal wi *Moyit, pkeţ papeli, padoo diiman mnhina mi pa ti banwoon baanjuban ji Adam ampokun pdo uko wi Naşibaţi ajakulun.

*Adam awo wo ji anwoon i pbi, Yetu. ¹⁵ Kë pjuban pi Adam paşë wo paanhilan kanaamntēn na uţen wi Naşibaţi aţenuŋ. Na manjoonan pjuban pi űnaan aloolan paţu kë baűnaan baţum bakteţi ; kë bnuura bi Naşibaţi başë dēm apel uko mēnt. Uţen wi aţēpnun ti űnaan aloolan, Yetu *Krittu aţen baűnaan udēm apel. ¹⁶ Pjuban pi Adam papaţ maakan na uţen wi Naşibaţi. Naşibaţi awayeş pekadu dlolan, kë pwayeş mēnt paşë tiŋ kakob. Kë uţen wi Naşibaţi uşë do kë amiir ipekadu itum. ¹⁷ Pjuban pi űnaan aloolan pado kë mnhina mi pkeţ manwinanaa, na manjoonan űnaan aloolan mēnt un akaan. Kë ti Yetu Krittu aloolan kak nşë yeenk apelan : baűnaan bti banyeenkun bnuura bweek maakan bi Naşibaţi ado baka kë bawo baţool. Krittu ado baka kë bawat pkeţ kakaana ubida wi mnţo.

¹⁸ Hēnk, pjuban ploolan pi Adam pado kë baűnaan bti baduknaanaa ; kë hēnk kak di di udo utool uloolan wi Krittu adolon uţijun baűnaan ubida, kë bawo baţool. ¹⁹ Ti ppok ptiink pi űnaan aloolan, baűnaan baţum baneej ti pekadu ; kë ti ptiink Naşibaţi pi űnaan aloolan, baűnaan baţum bakak baţool ti kadun ki Naşibaţi. ²⁰ *Bgah babii, hēnk kë pekadu daşë tuma tum, kë dko di pekadu datumun, bnuura babi atum apel. ²¹ Hēnk, jibi pjuban padiimanun mnhina mi pkeţ, hēnk kak di di Naşibaţi aţēpnun ti Yetu Krittu Ajugun awul nja bnuura bi nul, űhilna űwo baţool ti kadunul, űwat pekadu űkaana ubida wi mnţo.

6

Ubida na Krittu

¹ Kë we wi űkjakuŋ keeri? Nwo kaduka ti pjuban kayeenkna bnuura bţum bi Naşibaţi i? ² Nin! Nkeţ pa pjuban pi nja, hum di di űhinanun keeri kaduka ti pjuban? ³ Naamme kë nja bti űnyeenknun batitmu ti Yetu *Krittu, űyeenk yeenk batitmu ti pkeţ pi nul i? ⁴ Wi űyeenkun batitmu, űkeţ amoya na a kahilna jibi anaţin ti pkeţ ti mndēm mi Aşin, űwo ti ubida uhalu.

⁵ Kë wi űkakun baloolan na Yetu ti pkeţ pi nul, űluŋ kakak baloolan na a kak ti pnaţa ti pkeţ pi nul. ⁶ Nme kë űnaan i űbiin awo apaűana na a, uleef unwoon ti mnhina mi pekadu uhilna utoka, hēnk űwutna kawo ti mnhina mēnt. ⁷ Nme kë űnaan ankeţun abuur pekadu. ⁸ Wi űkeţun na *Krittu, űme bnuura kë űluŋ kaka ubida na a. ⁹ Nme kë Krittu annaţin ti pkeţ, aankak akeţ, pkeţ paankak ahinana. ¹⁰ Wi Krittu akeţun, akeţ kapēnanaan pekadu byaaş bloolan ; kë hēnkun wi awoon najeb, aka ubida pa Naşibaţi. ¹¹ Kë an kak hēnk di nawoon kaşal kaji nakeţi, kë pekadu daankak aţonan, naţēpna ti Yetu Krittu aka ubida pa Naşibaţi.

¹² Nakwut keeri pekadu daţon uleefan, uleef unwoon i kalun kakeţ ; nawutan kado kaţaş iko iwuţaan yi uleefan unaluŋ. ¹³ Nakwut nin dko dlon ti uleefan dawo ti pekadu, dado kado iko inwoon iinwo itool. Wi nanaţin ti pkeţ aka ubida, naţēpēn ţēp nawul Naşibaţi űleefan. Nadolan uleefan bti udo kado uko unwoon utool ti kadun ki Naşibaţi. ¹⁴ Na manjoonan, pekadu daankak ahinan nin uko ulon ti an : naankak awo ti mnhina mi *bgah bi Moyit, nawo ti bnuura bi Naşibaţi.

Pdo uko unwoon utool

¹⁵ Kë we wi űwoon kado ba? Wi űwoon űnēwo ti mnhina mi *bgah

bi Moyit awo ti bnuura bi Naşibaţi, nwo kaduka ti pekadu i? Nin, mēnt hēnk da. ¹⁶ Naamme kē woli nawutar uleefan űaaj alonj kē awo naşih i nan, naji nawo ti mn-hina mi nul i? Woli pekadu di di nawutarunj uleef, daji daţij pkeţ, woli Naşibaţi a, naji nawo batool. ¹⁷ Nawulēn nbeeb Naşibaţi : An nambiinj awo ti mn-hina mi pekadu, nakak hēnkunj aţaş na űhaaşan bti pjukan pi nayeenkunj. ¹⁸ Hēnkunj nabuur ti pekadu akak aji nado iko inwoonj itool.

¹⁹ Mēnkhoñ na an űiki naando bi hil pyikrēn. Nawo űfa bañaan banţuunj űhaaş űi baka bti ti iko iţop na pjuban, hēnk naji nabi pok pok ptaş Naşibaţi ; kē hēnk kak di di nawoonj hēnkunj kaţu űhaaşan bti ti pdo kado iko inwoonj itool kakaana ubida uyimanaan. ²⁰ Wi nabiinj awo ti mn-hina mi pekadu, naando ji naşal kaji nawo kado iko itool. ²¹ We wi nakaanj wi nadolonj iko yi, yi nakkowariinj hēnkunj ba? Iko mēnt iţij pkeţ. ²² Hēnkunj wi nabuurunj pekadu akak alempar Naşibaţi na űhaaşan bti, uko wi nakkaanj uwo ubida uyimanaan na pka ti ubaañsaani ubida wi mnţo. ²³ Aa, pjuban paji paţij pkeţ, kē uko wi Naşibaţi aşaanj aji űen uşē wo ubida wi mnţo ti Yetu Krittū Ajugun.

7

Plempar Naşibaţi phalu

¹ An bayiţ naan, dme kē name *bgah bi Moyit bnuura, name keeri kē bgah bawo pa űaaj ado kaţaş ba wal wi awoonj aando bi keţ. ² Nawulēn űten ti uko wi bniim : bgah baji űaaţ awo kawo na ayinul te ukeţul. Wal wi akkeţunj, awo najeeh, ³ ahilan kaniimar na űiinj alonj. Aşale ya na űiinj alonj nam-paţi wal wi ayinul ahumunj najeb, aanwo ti bgah.

✧ 7:7 Natenan ti Ppēn 20.17; na ti Pleşan 5.21.

⁴ An bayiţ naan, hēnk di uwoonj pa an kak. Nawo hēnkunj biki *Krittū, pkeţ pi nul pabuuranan ti mn-hina mi *bgah. Nawo bajeeh hēnkunj ahinan kawo biki Krittū, annaţiinj ti pkeţ, kahilna kalil Naşibaţi. ⁵ Wi űbiinj aţaş iko yi űleef űi nja űaajalonj űañ, pekadu daji daţēpna ti bgah kado nja űűal pdo iko iwuţaan itum injaanj iţij pkeţ. ⁶ Kē űşē wo űēnkak awo hēnkunj ti mn-hina mi bgah. Nwo ji bañaanj bankeţunj, kē bgah baankak aka mn-hina ti nja. Uhaaş wi Naşibaţi udo kē űhinan plempara ti udolade uhalu ; awo űēnkak awo ti mn-hina mi *bgah bi Moyit ji űfa.

Pgut na pekadu

⁷ Kē wo wi űwoonj keeri kaji? *Bgah bi Moyit ti uleef wi ba bawo pekadu i? Nin! Mēnt hēnk da. Kē uşē wo woli mēnt *bgah ba lah, mēnkme uko unwoonj pekadu. Woli mēnt bgah bajakunj lah *wu-tan kañeebar bka bi űaaj*[✧], mēnkme uko unwoonj pñeebar uko wi űaaj. ⁸ Pekadu daţēpna ti uko wi bgah baţuunj pdo adolēn kē űi kañeebar iko itum impaţi. Woli bgah baan-woo, pekadu dakeţi. ⁹ Ji mbi ndo kame bgah, dwo najeb kē wi mmehanj me uko wi bgah bajakunj, kē pekadu daşē buka, ¹⁰ kē nşē keţ. Hēnk, bgah banwoonj i kawulēn ubida babaa űēp űēp aţijēn pkeţ. ¹¹ Pekadu daţēpna ti uko wi bgah baţuunj pdo agu-urnēn, kē uko mēnt ukaanj kē nkeţi. ¹² Kē hēnk di bgah bayimanunj, iko bti yi bgah bajakunj kē iwo itool akuţ anuura. ¹³ Kē uko unnu-uriiinj mēnt, ukak hēnkunj uko un-jaanj ufinj pa űi i? Nin! Mēnt hēnk da, pekadu daţēpnunj ti uko unuura afiñēn kahilna kadiiman uko un-woonj pekadu. Pekadu daţēpna ti uko wi bgah baţuunj pdo adiiman pyiban pi da.

14 Njme kë *bgah bawoona du Naşibaţi, kë nji nşë wo ñaan najën awaapana kawo ti mnhina mi pekadu 15 Na manjoonan, mënji kame uko unkaan kë nji kado iko yi njaan kado. Mënji kado iko yi njalun pdo, dji kado yi mpokun. 16 Kë woli mënjal pdo iko yi nji kadolun, udiiman kë dyikrën kë bgah banuura. 17 Aşë wo mënţ nji ti uleef naan djaan kado han, pekadu danwoon ti nji meet da. 18 Dme kë bnuura baanwo ti nji, baanwo ti ñaan najën i nwoon. Dji kanal pdo bnuura kaşë wo mënji kahinan. 19 Mënji kado bnuura bi njalun kabaa ţep ţep kado buţaan di nwoon mënjali. 20 Kë hënk, woli mënjal pdo iko yi nji kadolun, udiiman kë mënţ nji dwoon ankdolun ya, pekadu danwoon ti nji meet da.

21 Nji njalun pdo bnuura bi *bgah bajakun, dwın uko wi : buţaan bi bi njaan kado. 22 Ddınan na uhaaş wi naan bti ti uko wi bgah bi Naşibaţi bajakun, 23 aşë wo ti uleef naan meet na uko ulon unjaan ugut na bgah bi mmeen aji bawo bnuura, kadolën nkak nakalabuş i pekadu danjaan daţonjen. 24 Ni nji nwuţeni! In akun kabuuranaan ti uleef wi, unwoon wi pkeţ? 25 Dbeeb Naşibaţi! Aţëpna ti Yetu *Krittu abuuranaan.

Hënk na uhaaş wi naan bti dji kataş bgah bi Naşibaţi, kë ti uleef wi naan nşë wo ti ptaş pekadu.

8

Ubida wi Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uwul

1 Woli iwo ti ppoolan na Yetu *Krittu, Naşibaţi aanklun kaji keeri kë iduknaanaa. 2 Hënkun itaş *Uhaaş wi Naşibaţi unjaan uţëpna ti Yetu Krittu kawulu ubida, ubuuraniin pekadu na pkeţ*.

* 8:2 Nataş Uhaaş wi Naşibaţi unjaan uţëpna ti Yetu Krittu kawulan ubida, ubuurananan pkeţ: ti nlibra nlon bapiit aji dtaş Uhaaş wi Naşibaţi unjaan uţëpna ti Yetu Krittu kawulën ubida, ubuurananun pkeţ.

3 *Bgah bi Moyit baanhil pdo han, ţiki iko yi uleef wi nja unjalun ido kë bgah baanka mnhina man. Kë Naşibaţi aşë buuran nja wi ayilun Abukul abi ji ñaan najën abot awo bţerjan pa pyeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja. 4 Naşibaţi ado uko wan, uko wi bgah bajakun uhilna udolana kadiimanaan kë Naşibaţi awo natool. Uko mënţ uwo pa nja njenktaşun Uhaaş wi nul awo njenktaş iko yi uleef wi nja unjalun.

5 Bañaan banjaan bataş iko yi nleef ni baka njanalun baji başal ikow yi baka tañ. Kë bañaan banjaan bataş *Uhaaş wi Naşibaţi başë ji başal iko inwoon yi wa. 6 Woli nşal ni nja ntaş iko yi nleef ni nja njanalun, nluñ kakeţ. Kë nşal ni nja nşale taş Uhaaş wi Naşibaţi, nwo na ubida nhaaş ni nja nbot kaţoor. 7 Ptaş iko yi nleef ni nja njanalun pawo pgut na Naşibaţi ; uleef wi nja uunji utaş bgah bi Naşibaţi abot awo uundo hilan ptaş ba. 8 Woli ñaan ataş iko yi uleeful unjalun aanhilan kalil Naşibaţi.

9 Hënkun naankak ataş iko yi nleefan njanalun, nataş *Uhaaş wi Naşibaţi, unwoon ti an. Bañaan banwoon baanwo na Uhaaş wi Yetu *Krittu, baanwo biki nul. 10 Kë Krittu aşë wo ti an. Hënk, wi nleefan nadoon awo ni pkeţ ţiki najubani, Uhaaş wi Naşibaţi uwulan ubida ţiki nawo batool ti keş ki Naşibaţi. 11 Kë woli uhaaş wi anaţanaanun Yetu ti pkeţ uwo ti an, annaţaanun Yetu ti pkeţ alun kaţëpna ti uhaaşul unwoon ti an kawul nleefan njanwoon ni pkeţ ubida.

12 An bayiţ naan, njenwo keeri kado kataş iko yi nleefun njanalun, nwo kado kataş uko wi *Uhaaş wi Naşibaţi ujakun. 13 Woli nataş iko yi nleefan njanalun nalun kakeţ. Kë woli Uhaaş wi Naşibaţi uţënkana kë napok pdo iko yi nleefan njanalun

nalun kaka ubida. ¹⁴ Bañaan biki Uhaaş wi Naşibaţi uktoŋun tañ bawoon babukul. ¹⁵ Uhaaş wi nayeenkun uunkdolan nawo bajuuk bankti'ulun. Udolan k e nawo babuk Naşibaţi banjaan bahuuran kaji na a : « Abba†! Paap! » ¹⁶ Uhaaş wi Naşibaţi uţup nja  i  haaş  i nja k e  wo babukul. ¹⁷ Wi  woon babuk Naşibaţi,  lun kayeenk uko wi ahonun. Woli  haj na Kritt ,  lun kayeenk na a uko wi Naşibaţi ahonun, kawo  i mnd m na a.

Mnd m manklun kabi

¹⁸ Dwin k e mnhaj mi  khajun h nkun maanhilan kalin na mnd m mi Naşibaţi aklun kayuuj  i nja. ¹⁹ Iko yi Naşibaţi apaşun iwo  i pyoonk maakan wal wi Naşibaţi akdiimanun banwoon babukul. ²⁰ Umundu utaran atool pya katoka b  m nt wul unalun  al wa, Naşibaţi adolonun han a e wul wa mnha  ²¹ k e ulun kabuur p oka, kaneej  i mnjeeh mi babukul baklun kaka  iki bawo  i mnd m.

²² Nme k e te h nkun iko yi Naşibaţi apaşun bti iwooni awo  i mnhaj ji  aat ankyaan kabuk. ²³ M nt umundu tañ ukhajun, nja kak  nwoon na *Uhaaş wi Naşibaţi k e uwo u en uteek wi nul,  wooni  i  haaş  i nja meet wi  woon maakan  i pyoonk Naşibaţi adiiman k e  wo babukul abot abuuran  leef  i nja. ²⁴ Mnha  mi  woonananun mando k e  me k e  buuri. K e woli  do bi win uko wi  ha un, m nt mnha  ma. In akha un uko wi adoonun abi win? ²⁵ K e  şale wo  enwin uko wi  ha un  taman  i pyoonk wa.

²⁶ Jibi  bi şniin, *Uhaaş wi Naşibaţi uji u enk nja ; wi  woon  emme uko wi  k ehananun Naşibaţi, Uhaaş uji u ehan pa nja ka e wo uunji u epna  i   up. ²⁷ Naşibaţi ammeenun uko unwoon  i  haaş  i

nja bti, adinan  i uko wi uhaaş wi nul ujakun  iki ujaan u ehand r bañaan biki Naşibaţi jibi Naşibaţi analun. ²⁸ Nme k e Naşibaţi aji lemp  i uko undoli pa bnuura bi bañaan bti bannalulun, bawo biki adatonun pa uko wi analun pdo. ²⁹ Bañaan m nt ado bi dat dat baka, adinan pdo baka bawo ji Abukul, h nk, abukul a e wo bajeen i babukul batum. ³⁰ Naşibaţi adu keeri bañaan biki adoonun abi dinan dinan aji adati ; biki adunun ado k e bawo batool  i k e ki nul ; biki adolonun k e bawo batool ad man baka.

P em pi unal wi Naşibaţi

³¹ K e we wi  woonun ka up  i uko m nt bti? Woli Naşibaţi awo na nja, alon ahinan kaşoor nja i? ³² Ul anwoonun aanneenan Abukul toot s, a e wula pa nja bti. Wal wi Naşibaţi adoonun ado han, hum di awoonun aank en nja kak  i bnuura bi nul iko bti. ³³ K e in aktaparunun b up biki Naşibaţi adatonun? Nin  aanun alon na manjoonan aanhili. Naşibaţi ajakunun bawo batool, ³⁴ in ahilun keeri kaji baduknaanaa? Nin alon! *Kritt  aket k e Naşibaţi ana ana  i pket, k e awo h nkun  i ka en kadeenu k e Naşibaţi a upar nja. ³⁵ K e we ukp enanun nja unal wi Krittü analun nja? Phaajala, mnhaj, unoor, k eme ubon, bwaan, k eme iko injaan ido bu aan k eme b nar? ³⁶ H nk di upiitaniiin  i Ulibra wi Naşibaţi aji :

« *Iwi ikaanun k e  ji   og pket nfa na utaakal.*

 wo ji  kaneel  i bak oo un pya kafin. »[ ]

³⁷ K e   e wat iko m nt bti  iki *Krittü anal nja. ³⁸ Dwin k e nin uko ulonun uunhil kap enan nja  i unal wi Naşibaţi analun nja : m nt pket pa k eme ubida,  wanju , k eme  ntaayi, m nt n a da k eme faan, k eme bank ihun, ³⁹ m nt iko yi bko duunun ya k eme yi mboş u eek.

† 8:15 Abba : i u up uaramayik dawoon Paap.

  8:36 Ka aan 44.22.

Nin uko ulon umpašaniin uunhil kapënan nja ti unjal wi Našibați anțëpnun ti Yetu Krittü Ajugun anjal nja.

9

Pdat pi Našibați adatuņ Itrayel

1 *Krittü ame kë uko wi nji kabiin pțup uwo manjoonan ; mënktilan, kë *Uhaaş wi Našibați unwoon ti nji udiiman kë uko wi nji kajakuņ uwo manjoonan : 2 uhaaş wi naan ujootan maakan kë mbot ahaj maakan. 3 Ddoo hokan hokan Našibați afëpën nji ti uleef wi naan mbot nlow Krittü pa bnuura bi bayit naan, biki pntaali pi naan. 4 Bawo biki pntaali pi *Itrayel, akuț awo biki Našibați adatuņ bawo babukul. Našibați adiiman baka mndëm mi nul. Ado *bhoņar na baka abot awul baka bgah bi nul na idolade yi pdëmanaan Našibați na iko bti yi ahoņuņ. 5 Bawo biki pntaali pi bateem nja bammețaniin. Kë ti pntaali mënț pi pi Yetu apënnuņ, ul ampeluņ iko bti, awo Našibați, awo na bnuura te mnțo! Uwo haņ.

6 Uko undoluņ pntaali pi Itrayel kakša uunwo kë Našibați aando uko wi ahoņuņ. Uko unwoon uwo kë mënț bañaan biki Itrayel bti bawoon biki pntaali pi Našibați. 7 Bañaan bti biki pntaali pi *Abraham baanwo babukul na manjoonan. Hënk di di Našibați ajakuņ na Abraham aji : « *Bankpënnuņ ti Itaak țañ bakwoon pntaali pi nu.* »* 8 Mënț bampënnuņ ti Abraham bti keeri bawoon babuk Našibați, biki Našibați ahoņuņ aji bawo pntaali pi nul bawoon babukul. 9 Uko wi ahoņuņ Abraham wii wi, aji : « *Dluņ kabi ti pkili ti wal wi ; uțënk wal mënț Faara aharu abuk napoț ñiinț.* »*

10 Kë ușë wo uumbaaj hënk. Nașalan *Rebeka : babukul batëb biki akaan na Itaak ateem nja bawo kbet. 11-12 Ji babi bado kabuka, ji babi bado kado uko unuura këme uwuțaan, Našibați aji na Rebeka aji : « *Pntaali pi naweek pabi kado kalempar pi nampoți.*» Našibați ațup haņ kadiimanaan kë ul adatuņ jibi aņaluņ, uunwo wo uko wi alon ti baka adoluņ. 13 Kë hënk kak di di Našibați ațiiiniņ ti Ulibra wi nul aji : « *Dņal Jakob așë pok Etawu* »*

14 Nņal keeri kaji Našibați aanwo natool i? 15 Nin! Ațup Moyit aji : « *Dmiir ñaan i nņaluņ pmiir; kaņaga i nņaluņ kaņaga* »* 16 Uko mënț udiiman kë woli Našibați adat ñaan, aanji ten ti uko wi ñaan mënț këme wi ahiluņ kado, mņaga mi nul mankaan kë aji data. 17 Ti Ulibra wi Našibați, aji na *Farawuna nașih i Ejiptu : « *Kë uko unkaan kë nțu'u ti pșih uwo kë dņal kațëpna ti iwi kayuuj mnhina mi naan, katim naan kahilna kameețana ti umundu bti.* »* 18 Iko bti iwoona ti uko wi Našibați aņaluņ pdo, ahinan kaņaga bañaan këme kado baka batam ikow.

Udeeb na mņaga mi Našibați

19 Ñaan alon ahinan keeri kahepar kaji : « *Hum di di Našibați ahinanuņ kadeebațer nja wi ajaan ado nja nđo jibi aņaluņ nđo?* » 20 Kë nșë heparan an bayit naan, nașal aji nawo bahoņ kado kahepar Našibați uko wi akdoluņ ba? *Pțukar pați pahepar ambomanuņ pa uko unkayi kë aboman pa na jibi abo- mandëruņ pa i**? 21 Ambomanuņ pa ahinan kaboman pțukar pnuura na pțukar puwuțaan ti ufuuș uloolan wi awoonaaanuņ.

22 Kë hënk kak di di Našibați abiiņ anjal pdiiman udeeb wi nul kabot kadiiman mnhina mi nul

* 9:7 Ujuni 21.12. * 9:9 Natenan ti Ujuni 18.10. * 9:11-12 Ujuni 25.23. * 9:13 Natenan ti Malaki 1.2-3. * 9:15 Natenan ti Etekiyel 33.19. * 9:17 Natenan ti Ppën 9.16. * 9:20 Natenan ti Itayi 29.16.

bañaan bti bantaanun na pyeenk kakob. Aşë baa tēp tēp amiir baka. ²³ Ado han wi adiimanun jibi adēmun maakan wi añagiin bañaan biki adatuŋ pa bawo t̄i mndēm mi nul. ²⁴ Nja ŋwoon biki Naşibaŋi adatuŋ mēnt̄, ŋēnwo bayuday tañ, banwoon baanwo bayuday bawo t̄i bakaan mēnt̄an. ²⁵ Hēnk di di Naşibaŋi ajakuŋ na Hotea t̄i ulibra wi nul :

« *Bañaan banwoon baambi wo biki pntaali pi naan*

kē nşē do baka bawo biki pntaali pi naan.

Bañaan biki nwoon mēmbaan kaŋala kē nşē ŋal baka maakan. »[☆]

²⁶ Akak aji na a :

« *Dji na baka, naanwo biki pntaali pi naan kē başē luŋ kadu'an*

babuk Naşibaŋi ajug ubida. »[☆]

²⁷ Kē hēnk di di *Itayi *Naŋupar Naşibaŋi ajakuŋ na babak Itrayel :

« *Babuk Itrayel batum ji pyiw panwoon du kaban ki bdēk, kē bantiinku t̄i baka tañ bakdukiin kabuur.*

²⁸ *Ajugun aluŋ kataran taran kado t̄i umundu uko bti wi abiin aŋup aji ado.* »[☆]

²⁹ Itayi akak aŋiini aji :

« *Woli Ajugun *Anhiniin iko bti aandukar nja lah bañaan balon biki pntaali pi nja*

ŋwoha ji biki ubeeka wi Fodom kaba fuŋ jibi babaan biki ubeeka wi Gomora. »[☆]

³⁰ Kē we wi ŋwoon kate t̄i uko wan? Wii wi : bañaan banwoon baanwo bayuday banwoon baan- kla t̄fa pwo baŋool t̄i kadun ki Naşibaŋi, bakak baŋool t̄i kadunul t̄iki baŋiyaara. ³¹ Kē biki Itrayel banklaan pwo baŋool t̄i kadun ki Naşibaŋi aŋēpna t̄i bgah bi Moyit başē wo baanhili. ³² Kē we ukaan ba? Başal aji ptaş bgah paktuun

bawo baŋool t̄i kēş ki Naşibaŋi, baanyikrēn kē bawo i kafiyaara. Bajot t̄i plaak panjaan pado bañaan bahubta, ³³ Hēnk di di upiitaniin t̄i Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« *Tenan! Dtu plaak plon du *Fiyon,†*
Plaak pa pdo bañaan bahubta babot bajot.

Kē banfiyaaruŋ plaak mēnt̄ başē wo baankkowa nin. »

10

¹ An bayit̄ naan, uko wi nji nŋaluŋ maakan t̄i uhaaş naan, uko wi nji kañehandēruŋ bayuday Naşibaŋi, uwo babuur. ² Dme kē baŋala maakan, kē uŋal wi baŋaluluŋ uşē wo uunwo na kame, ³ baanyikrēn jibi ajaan ado ŋaan awo naŋool t̄i kadunul. Balaana pwo baŋool t̄i kadunul na iko yi başaluŋ bukal t̄i ŋleef ŋi baka. Hēnk, bapok udolade wi nul wi ajaan aŋēpna kado bañaan bawo baŋool t̄i kadunul. ⁴ Na manjoonan *bgah bi Moyit badolun hēnkuŋ kē ŋban du *Krittu, banfiyaaruŋ bti bawoona baŋool t̄i kadun ki Naşibaŋi.

⁵ *Moyit t̄i uleeful adiiman t̄i ŋpiit ŋi nul jibi ŋaan ajaan aŋēpna t̄i ptaş bgah kawo naŋool aji : « *Ŋaan ankaşuŋ iko bti yi bajakuŋ, aka ubida unkwonun t̄i ba* »[☆] ⁶ Kē uŋup wi Naşibaŋi aŋupuŋ t̄i pwo naŋool panwoonun du pfiyaar uşē ji : Kdo kaji t̄i uşalu : « *In aklun kapaya baŋi?* » Krittu aando bi wala wala t̄i ba i?

⁷ Kdo kaji kak : « *In aklun kawala du bnjiir?* » Krittu aando bi naŋa naŋa t̄i pkeŋ i? ⁸ Kē we wi ujakun keeri? *Uŋup wu wun aŋogu, uwo t̄i mntumu, awo t̄i uhaaşu.* ⁹ Uŋup mēnt̄ uwoon uŋup wi ŋkŋupuŋ unjakun aji ŋaan awo i kafiyaar. ⁹ Woli iŋup na mntumu aji Yetu awoon Ajugun abot aŋiyaar t̄i uhaaşu kē Naşibaŋi anaŋana t̄i pkeŋ, klun kabuur. ¹⁰ Na manjoonan, pfiyaar du uhaaş meet̄

☆ 9:25 Hotey 2.25. ☆ 9:26 Hotey 2.1. ☆ 9:28 Itayi 22.23. ☆ 9:29 Natenan t̄i Ujuni 19.24-35.

† 9:33 Fiyon: Dawo katim kalon ki Yerutalem. ☆ 10:5 Bgah 18.5. ☆ 10:8 Plešan 30.12-14.

pajaan paŋij pwo natoool, pŋup na mntum kaji Yetu awoon Ajugun paji paŋij mbuur. ¹¹ Hënk di di *Ulibra wi Naŋibaŋi ujakun: « *Bañaan bti banfyaarulun baankkowa* ». ¹² Hënk, uunka nayuday keme anwoon aanwo nayuday : bukala bti baka Ajug baka aloolan, anjaan atuum bnuura bañaan bti banŋuun mnaŋ mi baka ŋi a. ¹³ Na manjooan anŋuun mnaŋ mi nul ŋi Ajugun aluŋ kabuur ».

¹⁴ Kë hum di di bakŋuun mnaŋ mi baka ŋi Ajugun, wi bawoon baanfiyaara? Hum di bakfiyaarulun, wi bawoon baambaan kaŋiinka uko wi nul? Hum di bakŋiinkun uko wi nul, wi nin alon awoon aanŋup baka wa? ¹⁵ Kë hum di di ñaan aktupun baka wi bawoon baanyil nin alon? Kë hënk di di Ulibra wi Naŋibaŋi ujakun: « *Natenan jibi unuuri pwin bañaan bankŋijun Uŋup Ulil Unuura!* ».

¹⁶ Kë mënŋ bayuday bti baŋaan aŋaŋ *Uŋup Ulil Unuura. Hënk, *Itayi *Naŋupar Naŋibaŋi ahepar aji : « *Ajugun, in afiyaarun uŋup wi nŋupun* »? ¹⁷ Pfiyaar paji pawoona ŋi uko wi ñaan atiinkun, kë uko wi ñaan atiinkun uwoona du uŋup wi *Kriŋtu.

¹⁸ Kë nŋe hepar keeri, bayuday baantiink tiink i? Na manjooan batiinki. Upiitana ŋi *Ulibra wi Naŋibaŋi aji :

« *Pdiim patiinkana ŋi umundu bti, nŋup naban du kaban ki umundu.* ».

¹⁹ Kë nkak ahepar, biki *Itrayel baantee i? *Moyit atem ŋi uko wan wi ajakun aji Naŋibaŋi aji :

« *Ddolan nakuj bañaan banwoon baanwo pntaali pi naan, ddolan nadeebaŋer bañaan banwoon baamme nin uko ulon ŋi nji.* ».

²⁰ *Itayi Naŋupar Naŋibaŋi adoo ñoom aji Naŋibaŋi aji :

« *Banwoon baankla'en bawinën, dwinana du banwoon baanheparaan.* ».

²¹ Kë ŋi uko wi Itrayel aŋe ji : « *Nywal bti, ddek kañen bañaan banwoon baantiinkën abot atam ikow.* ».

11

Mñaŋa mi Naŋibaŋi añaŋiŋ pntaali pi nul

¹ Dhepar keeri : Naŋibaŋi apok pntaali pi nul i? Nin! Nji ŋi uleef naan dwo nayuday, i pntaali pi *Abraham, i pŋini pi *Benyamîn. ² Naŋibaŋi aampok pntaali pi nul pi adoon abi dat dat. Jëm name uko wi *Ulibra wi Naŋibaŋi upiitun ŋi dko di *Eli anomanun du Naŋibaŋi ŋi uko wi Itrayel? ³ Aji na a : « *Ajugun, bafin *baŋuparu akuŋ atok iliit yi mngur yi nu. Nji aloolan ddukiin kë bakak anjal kafinën.* »

⁴ Kë Naŋibaŋi aŋe teema aji : « *Ddat baŋaŋar naan iñeen-week nyaŋaŋ iñeen paaj na ulon (7000) banwoon baandëman *Baal.* » ⁵ Kë hënk di uwoon hënkun. Naŋibaŋi ŋi mñaŋa mi nul adat balon bantiinku kë bawo biki nul. ⁶ Adat baka ŋi mñaŋa mi nul, mënŋ iko yi badolon ikaan ; woli hënk da lah, mñaŋa mi Naŋibaŋi maankwo mi manjooan.

⁷ Kë we wi nwoon kamëban ŋi uko wan? Pntaali pi Itrayel paanwin uko wi paklaan, biki Naŋibaŋi adaton ŋaŋ bawinun wa. Kë bantdukiin baŋe dënëŋ nhaaŋ. ⁸ Hënk di di upiitaniin ŋi *Ulibra wi Naŋibaŋi aji :

« *Te nŋa Naŋibaŋi ado nhaaŋ ni baka kë nadenëŋi, keŋ ki baka kaankak awin, ibaŋ yi baka iinktiink.* ».

⁹ Kë *Dayiŋ naŋiŋ akak aji :

☆ **10:11** Natenan ŋi Itayi 28.16. ☆ **10:13** Natenan ŋi Yowel 3.5. ☆ **10:15** Natenan ŋi Itayi 52.7. ☆ **10:16** Natenan ŋi Itayi 53.1. ☆ **10:18** Kañaam 19.5. ☆ **10:19** Natenan ŋi Pleŋan 32.21. ☆ **10:20** Natenan ŋi Itayi 65.1. ☆ **10:21** Natenan ŋi Itayi 65.2. ☆ **11:4** 1 Baŋiŋ 19.10,18. ☆ **11:8** Natenan ŋi Pleŋan 29.3.

« *Pde pi baka pawoon b̄taaw,
bahilna bajot, bakoba kakob ki
bataañjanaanuj.*

10 *Dolan kēs̄ ki baka kaf̄el bado
bakak bakuul
dolan baka bado kajij̄ ηwal b̄ti*✧.

»
11 Kē n̄š̄e hepar keeri : biki Itrayel bajot pjot pi bawoon baanknaṭa nin i? Nin! Pjot pi baka pado banwoon baanwo bayuday bahilan babuur, kadoona bayuday bakuj baka. 12 Kē woli phubta pi bahubtiin pado kē bañaañ b̄ti biki umundu bayeenk bnuura bweek, kē pjot pi baka pado kē n̄taak b̄ti n̄yaeenk bnuura bweek, wel wi pkak baka b̄ti ṭi mbuur pawoon paank̄tij?

13 An nanwoon naanwo bayuday d̄ṭupan h̄enkuṅ: n̄ji dwoon *nanjañan i Naṣibaṭi ayiluṅ du an, d̄ji kalilan maakan pdo ulemp unwoon wi naan, 14 ṭiki d̄jal pdo bañaañ biki pntaali pi naan bakujan, baloṅ ṭi baka bahilna babuur. 15 Wi Naṣibaṭi apokuṅ biki *Itrayel, bandukiin bahilan akak du a. H̄enk, woli Naṣibaṭi akak atiinkar na biki Itrayel, uwo wo ji pwul ubida bank̄eṭuṅ keṭ.

16 Woli bawul Naṣibaṭi pde pteek, pde pandukiin b̄ti payimani. Woli intaañ yi bko iyimani, bko b̄ti bayiman kak. 17 Itrayel dawo ji bko bi mnoliwera bi batepiin bi Naṣibaṭi afaluṅ inah iloṅ ; aṣ̄e ṭu iwi inwoon iinwo nayuday ṭi dko di bafalnuṅ ya, ihilna iyeenk p̄ñaak pankwoonuṅ du kantaañ ki bko. 18 Kē iṣ̄e wo i kawut kaṣal kaji ipel inah infalaniin yuṅ. Leṣan ṭañ kē m̄eñṭ̄ iwi iṭjanuṅ intaañ yi bko m̄eñṭ̄, yul iṭjaniin.

19 Dme kē iji inah m̄eñṭ̄ ifalana falana ihilna iyeenk dko di yul ibiin awo. 20 H̄enk da. Inah ifalana falana ṭiki yaanfiyaari, kē iwi iṣ̄e wo dko di iwoon ṭiki ifiyaari.

Wutan keeri kado kahomp, ṭēpan ṭēp ido kalipara. 21 Woli Naṣibaṭi apēnan inah inwoon yi nul, hum di awoon aanhil pdo haṅ kak na iwi ba?

22 H̄enkuṅ iwini jibi Naṣibaṭi ahiini kawul ñaañ bnuura na jibi ahiini kakob ñaañ. Aweṭan banjotuṅ aṣ̄e wulu bnuura. Ado kawulaaru wul bnuura woli itaman amēban bnuura bi nul. Woli iindo haṅ, apēnanu ṭi dko di iwoon. 23 Kē bukal, woli baanduka ṭi ppok p̄fiyaar bakak du di b̄abiin awo ṭfa, ṭiki Naṣibaṭi aka mn̄hina mi pkakan baka da. 24 Iwi, iwo kanah ki bko b̄paajal ki Naṣibaṭi afaluṅ abi ṭu ṭi bko bi nul bi atepiin. Kē bayuday, bawoon inah yi bko bi batepiin ṭepi buṅ. Naṣibaṭi ahilan keeri kakakan baka du bko banwoon bi baka.

Mbuur mi Itrayel

25 An bayiṭ naan, m̄eñṭ̄al an nwoon naanwo bayuday nado kahomp. H̄enk, d̄ṭupan uko ummeniin unwoon ṭi uko undoluṅ pntaali pi *Itrayel : baloṅ ṭi baka bakak atam ikow, abot aluṅ kaduka haṅ te wal wi an nwoon naanwo bayuday biki Naṣibaṭi adatuṅ b̄ti nakbuuruṅ. 26 H̄enk, biki Itrayel babuur, h̄enk di di Naṣibaṭi ajaṅuṅ ṭi ulibra wi nul :

« *Aloṅ aluṅ kawoona *Fiyon̄ pbuuran baka
wal m̄eñṭ̄ biki pntaali pi Yakob
baṣ̄e baṭaañ ppok̄en.*

27 *Uko m̄eñṭ̄ wi wi n̄hoṅuṅ aji ddo,
wal wi nkapēnanuṅ pekadu di
baka,
ṭi bhon̄ar bi n̄ji kaluṅ kado na
baka.* »✧

28 Woli ñaañ aten jibi bapokuṅ p̄ṭaṣ̄ *Uṭup Ulil Unuura, bawo baṣoorad Naṣibaṭi, nahilna natiink wa. Kē baṣ̄e woh̄a biki Naṣibaṭi adatuṅ, aṅal baka ṭiki aten ṭi bhon̄ar bi abiin ado na bateem baka. 29 Aanji teh uko wi adoṅ abi ṭen

ten, aanji tılma bañaan biki adoon abi dat dat.

³⁰ An nanwoon naanwo bayuday nabi pok ptaş Naşibaţi, k  aş  bi miiran wi bayuday babiin apok ptaşa. ³¹ K  kamiir ki amiiranaŋ, kado k  ahil kak kamiir bayuday bampokun ptaşa. ³² H nk, Naşibaţi ado k  bañaan bti baduka  i ppok ptiinka awo wo ji bad etaa. Ado do haŋ kahılna kamiir bañaan bti.

³³ In ahilanaun kaniib pyok pi Naşibaţi na uşal untuŋa wi nul na iko yi ameen? In ahilun kame uşal wi nul, in ahilun kapiban uko wi akdolun? ³⁴ H nk di di upiitaniin  i *Ulibra wi Naşibaţi, aji :

« *In ahilanaun kame uşal wi Ajugun? In ahilun kawula uşal? »*

³⁵ « *In a eeţanulun kadoo kayoonk baluk? »*^{*}

³⁶ H nk di uwoon, iko bti iwoona du a, iko bti i  pna  i a, iko bti iwo pa a. Mnd m manwo  i Naşibaţi te mnto! Uwo haŋ.

12

Ubida uhalu  i Kritt 

¹ An bayi  naan, Naşibaţi adi-imanaun nja kamiir ki nul, ukaan k  nji kakootan koo  keeri, nawul nleefan n wo bteŋan bjeb banwoon bi Naşibaţi abot alila. Waŋ ukwoon pd man pi nakdoon kad mana  i n haaşan. ² Nawutan pdo uko wi bañaan biki umundu wi bajaan bado, na  pan   p nawut Naşibaţi a  lşan n haaş abot awulan nşal nhalu. Wal m nt, nahilan kayikr n uko wi Naşibaţi aŋalun: uko unwoon unuura, uko unlilun, unwoon ujint piş.

³ Naşibaţi awul n bnuura, ukaan k  nji ka upan an bti : « Nawutan kala pd man nleefan. Andoli  i an a  pn n  i pfiyaar pi afiyaaruŋ Naşibaţi adolna uko wi a u'ulun pdo. ⁴ N wo na uleef uloolan, un umi na iko impaţi, k  iko m nt bti i  

pa  iko yi ijaan ilemp. ⁵ K  h nk di uwoon pa nja : n tum maakan k  nja n nwoon biki *Kritt  nş  wo uleef uloolan, andoli awo i bandukiin. ⁶ Naşibaţi  i bnuura bi nul a en  naan andoli iko impaţi na yi at ntul yi awo i kado kalempna. Woli n wo i pdo ka upar Naşibaţi, n do wa na pfiyaar pi Naşibaţi a enuŋ nja. ⁷ Woli n wo i plempar bat nt nja, nlempar baka. Woli n wo i pjukan bat nt nja, n do haŋ. ⁸ Woli n wo i pt nt n bat nt nja, n do haŋ. Woli n wo i pten, n ten b  n nkyoonk nin uko ulon. Woli Naşibaţi a u nja  i pşih, n wo kataman. Woli iwo i p  nk najuuk,   nkana na mnlilan.

⁹ Naŋaladan na bat ntan na manjoonan. Nalowan iko bti inwoon iwu aan, nam baan bnuura uko unwoon unuura. ¹⁰ Naŋaladan na bat ntan jibi naŋaladuŋ du katoh, andoli ji taman  i pd man at ntul. ¹¹ Nawutan nin kawalan i  n. Na uun kaba   i plempar Ajugun na uhaaş wi nan bti. ¹² Nalilaan  i mnha  mi naha un, namiiran  i mnhaj, nawut ka aŋan nin p nehan Naşibaţi. ¹³ Nadoon ka  nk bañaan biki Naşibaţi banwoon  i kanuma nabot nado kayeenk bayaant du itohan.

¹⁴ Na ehaan Naşibaţi awul bnuura bañaan bankhajananaŋ ; na ehaana awul baka bnuura, awut kaf p baka. ¹⁵ Nalilaan na banwoon  i mnlilan, nawooni na banwoon  i nwooni. ¹⁶ Natiinkaran. Nakdo kala mnd m, na  p n   p nawalan ikowan. Nawutan kaşal kaji natit apel bandukiin. ¹⁷ Nawutan kalukan  naan andolanaŋ bu aan. Natamaan nado kado uko unuuriin  i k ş ki bañaan bti. ¹⁸ Natamaan nado jibi nahilun nawo bnuura na bañaan bti. ¹⁹ An bayi  naan biki n alun, naklukan nin, nawutan Naşibaţi away ş. H nk di di Ajugun ajakuŋ  i ulibra

* 11:35 Natenan  i Yob 41.3. * 12:19 Pleşan 32.35.

wi nul : « *Nji dluḡ kalukanan, nji dklunḡ katuuman* »[☆] 20 Akak aji :

« *Woli ubon ude baṣooradu, wulan baka bade.*

Kë woli udaan uṭij baka, wulan baka badaan.

Woli ido haḡ, ikuḡan baka mnkow. »[☆]

21 Nakwut buṭaan dawatan, naṭeḡan ṭeḡ nawat da na bnuura bi najaḡ nado.

13

Pdo katiink baweek biki pṣih

1 Ñaanḡ andoli adoon katiink baweek banwoonḡ ṭi pṣih, ṭiki pṣih bti pawoona du Naṣibaṭi kë banwoonḡ ṭi pṣih, Naṣibaṭi aṭuunḡ baka ṭi pa. 2 Hënk, ñaanḡ ampokunḡ ptiink banwoonḡ ṭi pṣih apok pṭaṣ uko wi Naṣibaṭi aṭuunḡ pdo. Bukunḡ mënṭan Naṣibaṭi akob baka. 3 Na manjoonan banwoonḡ baando buṭaan baanwo kado kalënk baṣih, bandolunḡ buṭaan bawoonḡ kado kalënk baka. Kë woli iinḡal keeri pdo kalënk banwoonḡ ṭi pṣih, dolan bnuura ṭañ, bataaḡaru ṭi uko waḡ. 4 Na manjoonan bawo balempar Naṣibaṭi biki aṭuunḡ ṭi pṣih pa bnuura bi nu. Kë iṣale do buṭaan, iwo kado kalënk baka ṭiki baka mnhina mi pweṭan. Balempar lempar Naṣibaṭi kadiiman udeeb wi nul bankdolunḡ buṭaan. 5 Iwo keeri kado katiink baka ṭiki ime kë uwo uko wi iwoonḡ kado kado ; iinwo kado wa ṭiki iṭi udeeb wi Naṣibaṭi ṭañ.

6 Ukaḡ kak kë iwo kado kaluk daaṣa. Na manjoonan bakobraan daaṣa baji balempar lempar Naṣibaṭi wi bakdolunḡ haḡ. 7 Lukan ñaanḡ andoli uko wi iwoonḡ i pluka. Iwole kaluk daaṣa, lukan da ; uko wi iwohaḡ pluk pṣih, lukan wa. Kë hënk kak, iwole ptiink ñaanḡ, tiinkana bnuura ; iwole pdëman ñaanḡ, dëmaana.

Bḡalad bi ḡḡaladun

8 Nawutan kaṭeṭ nin ñaanḡ alonḡ. Baṭeṭ bi nan bi ḡnuur bti bawoonḡ ṭañ bḡalad bi naḡaladunḡ: ñaanḡ anḡalunḡ atëḡṭul ado uko wi *bḡah bi Moyit bajakunḡ bti. 9 Bḡah baji : « *Iinkpiinṭ na ahar ñaanḡ* », « *Iinkfiḡ ñaanḡ* », « *Iinkkiiḡ* », « *Iinkñeebar bka bi atëḡṭu* »[☆] na iko ilonḡ kak. Kë uṭup uloolan uṣë ṭonkrën iko mënṭ bti yi bḡah bajakunḡ, uwoonḡ: « *Ñalan atëḡṭu jibi iḡalunḡ uleefu.* »[☆] 10 Pḡal atëḡṭul paanji paṭija nin buṭaan dlonḡ ; pḡal atëḡṭul pawoonḡ keeri pdo uko bti wi bḡah bajakunḡ.

Pbomandër pa ubi wi Krittü

11 Name wal wi ḡwoonḡ hënkunḡ: wal wi pnaṭa ṭi bḡoy ubani. Unuur wi mbuur uḡog nja hënkunḡ apel wal wi ḡbaaḡ ajaḡunḡ jun pfiyaar. 12 Utejan ulowi, nfa maḡogi. Nawulën ḡduk keeri iko injaḡan idolana du bdëm, njeḡ injaan yi pnak. 13 Nawulën ḡdo kado iko inwoonḡ itool jibi ñaanḡ ajaḡan ado na pnak. Nawulën ḡwut kande kaweeḡ, na ukuj na pjuban pi piinṭ na ubida uṭop na pḡom na bkujar. 14 Natamaan nanaam na Yetu *Krittü Ajugunḡ ṭi mnwo mi nan, naṭañan pdo kaṭaṣ iko yi ḡleefan ḡaḡalunḡ kado kado.

14

Pwut kado kabeeh batëḡ nja

1 Nayeekanḡ ṭi ptoofan anwoonḡ aando bi liintḡ ṭi pfiyaar nawut kado kaḡom na a ṭi iko yi aṣalunḡ. 2 Alonḡ aḡiyaar kë iko bti ihinan kade'ana ; kë alonḡ anwoonḡ aando bi liintḡ ṭi pfiyaar aḡiyaar kë aanwo kade nin uyemaṭ ulonḡ. 3 Anjaḡan ade uyemaṭ awutan kabeeh anwoonḡ aanji de wa ; kë anwoonḡ aanji de wa awutan kado kaji atëḡṭul mënṭ aduknaanaa, uḡ mënṭan awo kak i Naṣibaṭi. 4 Iwo in ado ji nalempar ñaanḡ alonḡ alemp bnuura

kême buṭaan? Woli alem p bnuura kême alem p buṭaan uten anṭu'ulun ulemp. Kê aṣe luṅ kalemp bnuura ṭiki Ajugun aka mnhina mi pṭenka.

⁵ Aloṅ aji dēman unuor uloṅ kapel ṅandukiin, kê baloṅ baji baji ṅnuur bti ṅaliṅuṅ. Andoli aji wo i kamēban ṭi uko wi afiyaaruṅ.

⁶ Andēmanuṅ ṅnuur ṅloṅ, aji do haṅ pa Ajugun. Kê hēnk di di anjaan ade iko bti, ajaan ade ya pa Ajugun, kabot kabeeba ; kê anwoon aanji de iko bti aji do haṅ pa Ajugun kabot kabeeba.

⁷ Na manjoonan, woli ṅka ubida kême akeṭ, mēntṅ nja ṅwoon bajug ubida wi nja. ⁸ Woli ṅka ubida, ṅka wa pa Ajugun, kê woli ṅkeṭi, ṅkeṭ pa Ajugun ; hēnk, woli ṅwo bajeb kême akeṭ, ṅwo biki Ajugun. ⁹ Na manjoonan, Krittū akeṭ keṭ aṣe naṭa ahilna awo Ajug bankeṭuṅ na Ajug banwoon bajeb.

¹⁰ Iwi, we ukaan kê ikji atēntu aduknaanaa ba? Kê iwi, we ukaan kê ibeeh atēntu ba? Nja bti Naṣibaṭi aluṅ kawayeṣ nja. ¹¹ Upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi

« Nji Ajugan anwoon najeb dṭupan : baṅaanṅ bti baluṅ kaṅuṅ ṭi kadun naan,

bukal bti badēmanaan kadinan kê nji dwoon Naṣibaṭi »*

¹² Hēnk, andoli ṭi nja aluṅ kahepna ṭi kadun ki Naṣibaṭi pa uleeful.

Pwut pdo atēntṅ nja ajuban

¹³ Nawulēn ṅṭaṅan pdo kaji batēntṅ nja baduknaanaa. Nabiin ṅṭēp ṭēp ṅṭu ṅṣal ṭi pwo ṅēnkdo uko unktijun pjuban pi atēntṅ nja.

¹⁴ Pfiyaar pi nfiyaaruṅ Yetu Ajugun padolēn kê mmee, akuṭ ayikrēn bnuura kê nin uko uloṅ uunwo wo uṭop ; uji uwo uṭop ṭi ṅaan anṣaluṅ aji uwo uṭop. ¹⁵ Woli ide uko uloṅ kê uṭu atēntu kê ajoṭan pa iwi, iinkak aṅala. Ṭaafaraan uko wi ikdeēn utok uhaaṣ wi ṅaan i

*Krittū akeṭaruṅ. ¹⁶ Kwut keeri uko

unwoon unuura pa iwi ukak uko unkdoluṅ bado kaṭiiniyaan buṭaan ṭi iwi. ¹⁷ Na manjoonan, *pṣih pi Naṣibaṭi paanwo uko wi kande kême pdaan, pawo pi pwo natool,

btiinkar na mnlilan mi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan uwul. ¹⁸ ṅNaaṅ anklemparuṅ Krittū hēnk, aji lil Naṣibaṭi, baṅaanṅ babot kaṅala.

¹⁹ Nawulēn keeri ṅdo kala pdo uko unjaan uṭij btiinkar na bṭēnkar ṭi pfiyaar. ²⁰ Kdo uko wi pde utok uko wi Naṣibaṭi adoluṅ. Na manjoonan nin iko ide iloṅ iinwo wo iṭop, aṣe ji ikak iko iṭop woli ṅaan ade ya aṣe do atēntul kê ajot ṭi pekadu. ²¹ Uko unuuriin uwo pwut kade uyemaṭ, pdaan poot kawut pdo uko bti unktuun atēntu ajuban.

²² Uko wi ikṣaluṅ ṭi uko mēntṅ hankan wa pa iwi na Naṣibaṭi. ṅNaaṅ anwoon aanṣal aji ajuban ṭi uko wi afiyaaruṅ, anuurandēni. ²³ Kê anṣaanṅ aji wo na ṅṣal ṅtēb woli ade kême adaan uko uloṅ, Naṣibaṭi aji ji aduknaana, ṭiki uko wi adoluṅ uunwoona ṭi pfiyaar pi nul. Uko bti unwoon uunwoona ṭi pfiyaar uwo pekadu.

15

Pdo batēntṅ nja bnuura

¹ Nja ṅnfiyaaruṅ aliint ṭi *Krittū ṅwo i kado kamiir banwoon baanka mnhina mēntṅ, kawut kado uko wi nja ṅṅaluṅ ṭaṅ. ² ṅNaaṅ andoli awo i kado kala plil atēntul pa bnuura bi uṅ mēntan, kadolna'a ado kayaha ya kadun ṭi pfiyaar pi nul. ³ Krittū ṭi uleeful aanla la uko unliluluṅ, udoṅ piitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : *« Ikar yi bankariin ibi ṭi nji. »** ⁴ Iko bti inwoon ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi ipiitana piitana ṅhilna ṅme ṅbot ṅṭēpna ṭi kamiir na mntēṅ mi ṅpiit mēntṅ ṅakwuluṅ ṅkaana mnhāṭ.

⁵ Dñehan Naṣibaṭi anwoon ukumpēṣ wi kamiir na mntēṅ

ațenan natiinkar nado kado ji Yetu *Krittu. ⁶ Hēnk, an bti nawo ți ploolan kadēman Nașibați Așin Ajugun Yetu Krittu.

Pyeenk batēnțul

⁷ Nawo keeri kado kayeenk batēnțan jibi *Krittu ayeenkanan, mndēm mi Nașibați manhilna manwinana ți mnwo mi nan. ⁸ Na manjoonan dțupan, Krittu akak nalempor bayuday kadolna uko wi Nașibați ahoņuņ bateem baka kabot kayuuj kē Nașibați aji do uko wi ajakuņ. ⁹ Ado haņ banwoon baanwo bayuday bahilna kak bado kadēman Nașibați ți ki aņaga baka. Hēnk di di upiitaniin ți *Ulibra wi Nașibați aji :

« *Ukaaņ kē nji kaluņ kadēmanu ți ptoofpi baņaaņ biki ntaak bti, dluņ kado kayeehu iyeeh yi pņaamarēn.* »[☆]

¹⁰ Ukak apiitana aji :

« *An ntaak bti nawoon ți mnlilan na pntaali pi Ajugun.* »[☆]

¹¹ Ukak apiitana aji :

« *An ntaak bti nadoon kadēman Ajugun, an kntaali bti nadoon kayeeh mndēm mi nul.* »[☆]

¹² *Itayi *Națupar Nașibați akak ațiini ți uko mēnț aji :

« *Aloņ ampēnnuņ ți pntaali pi Yete* aluņ kabi,*

ul aknațiiņ kașih ntaak bti ;

ņațu mnhaț mi ņa ți a. »[☆]

¹³ Dņehan Nașibați anwoon ukumpēș wi mnhaț atumanan mnlilan na mnjeeh wi nafiyaaru-luņ. Hēnk, *Uhaaș wi Nașibați uwulan mnhina, mnhaț mahilna mantum ți an.

Pțup uko wi Pawulu aklempuņ

¹⁴ An bayiț naan, dme ți bkw naan na manjoonan kē bnuura bațum ți an, kē nawo baņaaņ bam-meer akuț ahil kado kajukandēr.

¹⁵ Kē nșē țupan nțup nțam ți nmbaņ nloņ ți kakaarta ki kaleșanan iko yi nadooņ abi juk. Ddo haņ ți ki Nașibați ți bnuura bi nul ¹⁶ adolēn kē nji kalempar Yetu *Krittu ți kadun ki banwoon baanwo bayu-day. Dji kado ulemp uyimanaan wi pțup *Uțup Ulil Unuura wi Nașibați, baņaaņ biki ntaak bti bahilna bawo uțen unliluņ Nașibați wi *uhaaș wi nul udoluņ kē uyimani.

¹⁷ Ukaaņ kē wi nkakuņ i Yetu *Krittu, dhinan kalilan maakan ți uko wi nji kalemparuņ Nașibați. ¹⁸ Dņoom kado kațup na mntēņ ți uko wi Krittu taņ, wi adolnuņ kē ndo banwoon baanwo bayu-day kē bakțaș Nașibați. Krittu ado haņ ațēpna ți nțup na udo wi naan, ¹⁹ ți mnhina mi mlagre na iko iņoņarēnaan ți mnhina mi *Uhaaș wi Nașibați. Kē hēnk di mpēnnuņ Yeruțalem ayaanț te du utaak wi Iliriya ațup *Uțup Ulil Unuura wi Krittu aba. ²⁰ Kē nșē bi ți ți uhaaș naan bti ți pțup Uțup Ulil Unuura du ntaak njanwoon njaambaņ katiinka uko wi Krittu kawutna kaniw du dko di aloņ adooņ abi jun jun. ²¹ Hēnk di njaaņ kado uko umpiitaniin ți *Ulibra wi Nașibați :

« *Biki bawoon baanțup uko wi nul baluņ kawina,*

banwoon baantiink kē bațiiniyaan uko wi nul baluņ kate. »[☆]

Pawulu aņal pya Rom

²² Uko waņ uneenanaanuņ nyaaș nțum pbi du an. ²³ Kē hēkuņ wi mbaaņ ulemp wi naan du ntaak mēnț abot ado nșubal nțum ņi njali pbi du an, ²⁴ dņal kanușar na an. Dșal woli dluņ aya Ețpaņa kapant kawinan nașē națēnkēn nhilna mban utaak mēnț. ²⁵ Kē nșē tool hēkuņ pya Yeruțalem pțēnk baņaaņ biki Nașibați banwoon

☆ 15:9 Natenan ți 2 Famiyel 22.50; na ți Kaņaam 18.50. ☆ 15:10 Pleșan 32.43. ☆ 15:11 Kaņaam

117.1. * 15:12 Yete awoon așin Dayiț nașih. ☆ 15:12 Itayi 11.10. ☆ 15:21 Natenan ți Itayi 52.15.

da. ²⁶ Banfiyaaruŋ biki ŋtaak ŋi Matedoniya na Akayi badinan p̄t̄enk bañaan̄ bawaan̄ m̄eñt̄. ²⁷ Aa, badinan pdo haŋ, aš̄e wo na manjoonan biki p̄t̄enk baka. Jibi bayuday banfiyaaruŋ Krittu baʔokun̄ iko inuura inwoonun̄ du baʔi yi bayeenkun̄ na banwoon̄ baanwo bayuday, h̄enk kak di di bukal kak bawoon̄ kaʔok na bayuday iko yi umundu yi bakaan̄. ²⁸ Wal wi ŋji kalun̄ kado kakuran m̄eñt̄ kaba, awul baka iko b̄ti yi baʔenun̄ baka, d̄t̄epna du an katool pya Etpaña. ²⁹ Dme k̄e woli d̄bi du an Krittu kalilan maakan. ³⁰ An bayiʔ naan, k̄e n̄š̄e kooʔan ʔi katim ki Yetu *Krittu Ajugun na un̄al wi *Uhaaš̄ wi Naš̄ibaʔi ujaan̄ uwul n̄ja : nabiin̄ ŋgutan, ŋñehan Naš̄ibaʔi pa ŋji. ³¹ Nañehaan nhil mbuur bayuday banwoon̄ baanfiyaar Krittu. Nañehaan kak iko yi ŋji kañooʔun̄ biki Naš̄ibaʔi banwoon̄ du Yerutaalem iyeenkana bnuura. ³² H̄enk, nhilna woli ulil Naš̄ibaʔi kabi du an na m̄nlilan kanoorf̄en n̄tiinku na an. ³³ Dñehan Naš̄ibaʔi anwoon̄ ukump̄eš̄ wi mnjeeh awo na an b̄ti! Uwo haŋ.

16

Pwul mboš

¹ D̄ŋal nayeenk Febe ñaaʔ i n̄ja anjaan̄ alempar banfiyaaruŋ biki Ken̄eray. ² Nayeenkana ʔi p̄toofan jibi ñaan̄ ajaan̄ ayeenk bañaan̄ biki Naš̄ibaʔi ʔi katim ki Ajugun, naʔenkan̄a ʔi iko b̄ti yi aklun̄ kanuma ʔiki ul ʔi uleeful aʔenk bañaan̄ baʔum aʔu na ŋji ʔi uleef naan.

³ Dwul mboš *Pritiliya na Akila banjaan̄ bawo na ŋji ʔi plempar Yetu *Krittu, ⁴ bukal bambiin̄ anaʔ naʔ kawul iʔuʔ yi baka abuuran̄aan̄en̄ pkeʔ. Dbeeb baka, m̄eñt̄ ŋji aloolan̄ kabeebun̄ baka, banfiyaaruŋ banwoon̄ baanwo bayuday b̄ti bakak abeeb baka. ⁵ Dkak

awul mboš banfiyaaruŋ banjaan̄ bayit du katoh ki baka.

Dwul mboš Epenet i mmaganun̄ anwoon̄ nateek anfiyaaruŋ *Krittu du utaaŋ wi Atiya.

⁶ Dwul mboš Mariya anhaahun̄ maakan na an.

⁷ Dwul mboš Andronika na Yuniya bayiʔ naan ʔi *Krittu bambiin̄ awo na ŋji du ukalabuš̄. Bawo bañaan̄ bantiinkaniin̄ ʔi banjañan̄ abot afiyaar *Krittu ji mbi ndo kafiyaara.

⁸ Dwul mboš Ampliyat i mmaganun̄ bnuura ʔi katim ki Ajugun.

⁹ Dwul ma Urabanu anjaan̄ alempar *Krittu na un, na Titaku i mmaganun̄.

¹⁰ Dwul ma Apelet anyuujun̄ k̄e am̄eban̄ *Krittu.

Dwul mboš biki katoh ki Arittobulu.

¹¹ Dwul mboš Herodiyon ayiʔ naan.

Dwul ma biki katoh ki Nartitu, banwoon̄ biki Ajugun.

¹² Dwul bi Trifena na Trifota mboš, bukal banhaahun̄ maakan ʔi plempar Ajugun. Dwul mboš Peretida analan̄iin̄ abot ahaah bnuura pa Ajugun.

¹³ Dwul mboš Rufu i Ajugun adatuŋ na anin ankaan̄ awo ni.

¹⁴ Dwul ma Atenkritu na Flegon na Hermet na Patroba na Hermat na bayiʔ baka banwoon̄ na baka.

¹⁵ Dwul mboš Filologu na Yuliya na Nereyu na aʔa'ul ñaaʔ, na Olimpiya na bañaan̄ biki Naš̄ibaʔi b̄ti banwoon̄ na baka.

¹⁶ Nawulad̄en̄ mboš an b̄ti naboofer bboofar banyimanun̄. Kntuk ki banfiyaaruŋ *Krittu b̄ti kawulan mboš.

Ŋʔup ŋlon̄ ŋbaañsaani

¹⁷ An bayiʔ naan, dkooʔan kooʔ, nalipariin̄ bañaan̄ banjaan̄ bannaakr̄en̄ bañaan̄ kakuʔ kaneeman̄ an wi bajaan̄ balaʔ pjukan̄ pi bajukananan̄. Nalowan̄ baka!

¹⁸ Bañaan̄ ji bukuŋ m̄eñtan̄ baanji

balempar *Krittu Ajugun, iyin yi baka yi yi bajaan balempar. Baji baguur na n̄tup n̄taab ni baka n̄tum bañaan banwoon kabaŋ kaloolan. ¹⁹Na manjoonan pfiyaar pi nafiyaarun Naşibaŋi pameeŋana ŋi dko bti, ukaanŋ kē uwo mnlilan mi naan. Kē n̄şē ŋal nawo na n̄şal n̄ntuŋa, kadolna bnuura kaşē kabi kalow low buŋaan. ²⁰Naşibaŋi anwoon ukumpēs wi mnjeeh awat hēnkuŋ Fatana ŋi ihoŋan.

Dñehan bnuura bi Yetu Ajugun bawo ŋi an.

²¹Timote anjaan alemp na nji awulan mboş, ul na Lutiyut na Yaton na Fotipater bayit naan.

²²Nji Tertiyu mpiitarun Pawulu kakaarta, dwulan mboş ŋi katim ki Ajugun.

²³Gayut anyeeknuŋ du katohul awulan mboş. Du katohul di di banfiyaarun bti bajaan bayiti-iraan.

Erattut namali i ubeeka akak awulan mboş, na Kwartu ayit nja.

²⁴[Dñehan Yetu Krittu Ajugun awulan an bti bnuura. Uwo han.]

Mndēm mi Naşibaŋi

²⁵Nawulēn n̄dēman Naşibaŋi! Aka mn̄hina mi pdolan naliint ŋi pfiyaar. Uko waŋ wi wi nji njakuŋ wi nji kaŋupun *Uŋup Ulil Unuura unŋŋiiniyaanun uko wi Yetu *Krittu, kadiiman manjoonan mammenaniin undiimaan. ²⁶Hēnkuŋ kakşa manjoonan mēnt mantēpna ŋi uko wi *baŋupar Naşibaŋi bapiitun, uko wi Naşibaŋi anwoon aankba ajakuŋ aji udolana, apēn awinana ŋi kadun ki n̄taak bti ŋahilna n̄afiyaara n̄abot n̄ado kaŋaşa. ²⁷Nawulēn n̄dēman te mn̄ŋo Naşibaŋi anwoon aloolan anwoon na uşal untuŋa ŋi katim ki Yetu Krittu. Uwo han.

Uşup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaaruñ banfëñun du utaak wi Korint

Uşup ujuni

Korint dawo ulon ƙi nbeeka ñandëmmun ƙi utaak wi Akayi unwoon nŋa ƙi utaak wi Gret. Bañaan batum bambiin afëñ ƙi ubeeka mënñ babi wo bañaan banwoon baanfiyaar Naşibañi abot awo bado iko iwuñaan. Pawulu ado uşubal na kli paaj pa ptooran pntuk pi banfiyaaruñ. Wi Pawulu apiitun kakaarta ki, awo du Añiya du ubeeka wi Efet. Bañaan balon biki pntuk pi banfiyaaruñ du Korint bapiitulun kahepara uko ulon wi banjalun pme. Ji ikaarta bti yi Pawulu, ado alon kë apiit akuf aňooñ kakaarta du biki apiitun ka. Kë ñaan i Pawulu ayilun katimul kawo Foten. Foten awo ñaan anfiyaaruñ Krittü kë bañaan başë wo baamme'a bnuura. Pawulu ado kakaarta ki apiitun ki ifah itëb. Ƙi kateek ñaan aji win kë banfiyaaruñ başup Pawulu iko itum inñëpun ƙi pntuk pi banfiyaaruñ mënñ. Kë Pawulu aşë win iko iwajant inkaan udooni : Bañaan baantiinkar ƙi pntuk pi banfiyaaruñ. Alon aya apiinñ na ahar aşin. Banfiyaaruñ baji baňooñ batëññ baka banfiyaaruñ du uruwa wi banwoon baanwo bayuday. Uko mënñ ukaan kë Pawulu ahepar baka me iko ikowandënaan yi aktiinkun ijoonanaari. Ƙi kafah katëbantëñ uşup paaj na ulon te du uşup iñeen na paaj Pawulu atëem ƙi iko yi baheparulun. Añiniyaan bniim. Aji na baka balow ntonñ. Añiniyaan kak uko wi pyit pde panwoon paanji padëman Krittü. Aji na baka bala uşen wi Uhaaş wi Naşibañi unjaan uşenk pntuk pi

banfiyaaruñ. Aji na baka bado kala bnjalad du uşup iñeen na nñëb te iñeen na nbaakër. Akak añiniyaan pnaña ƙi pkeñ. Ƙi uba kakaarta, Pawulu aşup aji anjal kaya pwin baka kayeenkna iko yi bañonkrënuñ kañenkna bajuuk biki Yerutalem.

¹ Nji Pawulu, i Naşibañi aduun pa nwo nanjañan i Yetu *Krittü, ƙiki anjalun uko mënñ, na Foten ayiñ nja, npiitanan. ² Npiitan, an banfiyaaruñ Naşibañi nanwoon du Korint, nankakun ayiman wi nawoon ƙi ploolan na Yetu Krittü, an nandu'aniinñ pwo biki nul. Npiitun kak bañaan bti banjaan badëman katim ki Yetu Krittü Ajug nja, anwoon Ajugun akuf awo Ajug baka, du dko di bawohan. ³ Dñëhan Naşibañi Aşin nja na Yetu Krittü Ajugun bawulan bnuura babot bajoobñënan nhaaş.

⁴ Naşibañi awulan bnuura wi nawoon ƙi ploolan na Yetu *Krittü ukaan kë nji kabëeba wal undoli ƙi uko wi nan. ⁵ Ƙi pwo ƙi ploolan na a pun, nawo bayok ƙi iko bti : Ƙi uşup undoli na ƙi pme bti. ⁶ Na manjoonan, namëban bnuura uko wi nşupanan ƙi Yetu Krittü, bado kë uneej ƙi an aşoo aliinñ. ⁷ Hënk, naankwaan nin uşen ulon, wi nawoon ƙi pyoonk Yetu Krittü Ajugun apën awinana. ⁸ Ul akun kadolan namëban naliinñ te ubaañşaan nahilna nawo bañaan biki nin ñaan awoon aankka uko uwuñaan uşup ƙi baka ƙi unuur wi akbiinñ. ⁹ Naşibañi aji du uko bti wi ahoñun, ul andatanan nawo ƙi ploolan na Abukul Yetu Krittü Ajugun.

Uko wi bpulad ƙi ptoof pi banfiyaaruñ

¹⁰ An bayiñ naan, dkooñan ƙi katim ki Ajugun Yetu *Krittü nawo bti ƙi uşup uloolan, bpulad bañan ƙi ptoofan, nañëpën ñëp natiinkar nawo na uşal uloolan na uşup uloolan.

11 An bayiṭ naan, uko unkaanj kē nji kaṭiini haṅ uwo kē bañaan biki ufēṭ wi Kēlowe baṭupēn aji bpulad bawo ṭi ptoofan. 12 Dṅal kaji balonj ṭi an baji baji : « Nji dwo na Pawulu, » alonj kaji « Nji dwo na Apoloṭ, » alonj kaji « Nji dwo na Kefat* . Alonj kak kaji « Nji dwo na Krittu. » 13 Naṣal aji Krittu afaaṣiiri i? Nji Pawulu i i bapanuṅ ṭi kruṭ pa an i? Kēme ṭi katim ki naan ki ki nayeeknuṅ batitmu i? 14 Dbeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi nwoonj mēmbattaar nin alonj ṭi an bē mēntj Kritput na Gayut baka, 15 hēnk nin alonj aankhil kaji nabattaar ṭi katim ki naan. 16 Yoow, dbaanj aleṣ, dbattaar kak biki katoh ki Tefanaṭ, aṣē wo mēnkak aleṣ me mbattaar alonj kak. 17 Krittu aanyilēn yil mbi pbattaar, ayilēn yil mbi nṭup *Uṭup Ulil Unuura. Aanyilēn pṭup wa na nṭup ṅi mntit mi ṅaanj najēn, pkeṭ pi Krittu ṭi krut pawutna kawaan udooni.

Uṣal unwoonj unṭuṅa na manjoonan

18 Uṭup wi pkeṭ pi *Krittu ṭi krut uwo ṅyila pa banneemuṅ aṣē wo pa nja ṅmbuuruṅ mnhina mi Naṣibaṭi. 19 Hēnk, Naṣibaṭi aṭiini ṭi *Ulibra wi nul aji : « *Dluṅ katok pntuṅa pi banwoonj na ṅṣal ṅntuṅa, katok mntit mi bantitun* ». 20 In awoonj na uṣal unṭuṅa ba? In awoonj name? In awoonj nalil mntum i umundu wi nṭa wi? Naṣibaṭi adiiman kē uṣal unṭuṅa wi mboṣ uwo ṅyila. 21 Naṣibaṭi na uṣal unṭuṅa wi nul ado kē umundu uumme'a na uṣal unṭuṅa wi wa. Ulila kē aṭēpna ṭi uṭup wi ṅkṭupuṅ abuuran banfiyaaruṅ, uṭup mēntj uwo wo ji ṅyila ṭi kēṣ ki bañaan bajēn. 22 Bayuday baṅal kawin iko iṅṅarēnaan kē banwoonj baanwo bayuday bakla pwo na ṅṣal ṅntuṅa, 23 kē un ṅṣē ṭup uko wi Krittu ampanjaniin. Bayuday

baji uko mēntj uwo pkar Naṣibaṭi, kē banwoonj baanwo bayuday baji uwo ṅyila. 24 Kē ṭi bañaan biki Naṣibaṭi adatuṅ, bayuday na banwoonj baanwo bayuday, Krittu ajaanj adiiman mnhina na uṣal unṭuṅa wi Naṣibaṭi. 25 Na manjoonan uko wi bajaan bado ṅyila ṅi Naṣibaṭi upel ṅṣal ṅntuṅa ṅi bañaan bajēn, kē pbiṣna pi Naṣibaṭi papel mnhina mi bañaan bajēn.

26 An bayiṭ naan, natenan jibi nabiiṅ awo wi Naṣibaṭi adu'anaṅ: bañaan biki bajakuṅ aji bawo na ṅṣal ṅntuṅa baantum ṭi an, kē bañaan banwoonj na mnhina baantum ṭi an kak, kē bañaan baweek baantum ṭi an. 27 Bañaan biki bajakuṅ aji bawo bayila, Naṣibaṭi adat dat baka kakowandēnaan banwoonj na ṅṣal ṅntuṅa. Bañaan biki bajakuṅ aji baanwo na mnhina, Naṣibaṭi adat baka kakowandēnaan bañaan banwoonj na ma. 28 Bañaan bampoṭi, bañaan biki babeehuṅ, ado baka ji bañaan bawaan udooni, Naṣibaṭi adat baka kadolna uko wi umundu uṣaluṅ aji uka udooni uwaan udooni. 29 Hēnk nin alonj aankhil kado kahomp ṭi kadun ki Naṣibaṭi. 30 Ul adoluṅ kē nawo ṭi ploolan na Yetu *Krittu, kē ul Krittu awoonj ṅaanj ankaan kē ṅme uṣal unṭuṅa wi Naṣibaṭi. Akaan kē ṅwo batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, ayiman ṭi kadunul, ul abuuranuṅ nja ṭi pekadu. 31 Hēnk di di upiitaniin ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « *Woli ṅnaan alonj aṅal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adoluṅ.* »*

2

Uṭup wi Krittu ampanjaniin ṭi krut

1 An bayiṭ naan, wi mbiin du an pṭupan iko yi Naṣibaṭi imbiin amena mēnkla la naji dwo ṅnaan anlilul mntum kēme ṅnaan anwoonj

* 1:12 Kefat: Katim kalonj ki Kefat kawo Piyeer.

✱ 1:19 Itayi 29.14. ✱ 1:31 Yeremiya 9.24.

na kame. ² Dbaa t̄ep t̄ep aji m̄enk̄tiinyaan nin uko ulon umpaṭi na wi Yetu *Krittu, ul i bapanuṭi ṭi krut. ³ Dbi du an na pbiis̄na na blal, al̄enk̄ akat kat. ⁴ Pjukan pi naan na nṭup ṅi nji kaṭupanaṅ ṅaanwo nṭup ṅlil ṅi name, mn̄hina mi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi manwinaniin ḥenk̄, ⁵ kadolna pfiyaar pi nan pawut kanaṭna ṭi uṣal unṭuṅa wi ṅaan naj̄en paṣe panaṭna ṭi mn̄hina mi Naṣibaṭi.

Uṣal unṭuṅa wi Naṣibaṭi

⁶ Baṅaan banliintuṅ ṭi pfiyaar kakṣa, nṭup baka nṭup ṅi uṣal unṭuṅa, k̄e uṣe wo uunwo wi umundu wi, wi baṣih biki wa, bandoṅ abi kaba ba. ⁷ Uko wi nṭk̄tiinyaanuṅ uwo uṣal unṭuṅa wi Naṣibaṭi wi baṅaan bawoṅ baamme, Naṣibaṭi adoluṅ k̄e uwo, wi awoṅ aando bi paṣ umundu, kad̄emanaan nja. ⁸ Nin naṣih alon i umundu wi aamme uṣal unṭuṅa m̄ent̄, woli bawo lah na wa, baankpaṅ Ajugun anwoṅ na m̄nd̄em. ⁹ Ḥenk̄ di di upiitaniin ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi aji :
« *Uko wi nin pk̄eṣ pawoṅ paanwini, uko wi nin kabaṭ kawoṅ kaantiinki, uko wi nin uṣal uwoṅ uunṣali, wi wi Naṣibaṭi ahankuṅ pa banṅaluluṅ.* »[☆]

¹⁰ Nja biki Naṣibaṭi aṭ̄epnuṅ ṭi *Uhaaṣul adiiman uko m̄ent̄, Uhaaṣul ujaan ujeehan iko bti kado ban du uṣal wi nul unlownuṅ. ¹¹ In ameen uko unwoṅ ṭi uṣal wi ṅaan naj̄en b̄e m̄ent̄ uhaaṣ unwoṅ ṭi a wa? K̄e ḥenk̄ kak di di nin ṅaan awoṅ aamme uko wi Naṣibaṭi b̄e m̄ent̄ *Uhaaṣul wa. ¹² Uhaaṣ wi ṅyeenkuṅ uunwo uhaaṣ wi umundu wi, uwo Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ṅhilna ṅme iko inuura yi aṭ̄enuṅ nja. ¹³ N̄enk̄tiinyaan uko m̄ent̄ na nṭup ṅi nṣal nṭuṅa ṅi baṅaan baj̄en, ṅtiinyaan wa na nṭup ṅi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujukanuṅ nja, aṭup iko yi

wa baṅaan banwoṅ na wa. ¹⁴ K̄e ṅaan anwoṅ aanwo na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi aanji hinan p̄yeenk̄ iko yi wa, ṭiki iji iwo wo ji nyila ṭi a. Aanhinan kame ya, ṭiki ṅaan aji me ya woli Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uwo ṭi a ṭaṅ. ¹⁵ ṅaan anwoṅ na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi aji me iko bti, k̄e bandukiin baṣe wo baanji bahil pme'a kadoo kahil kaṭup ṭi a. ¹⁶ Upiitana ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « *In ameen uṣal wi Ajugun kadoo kawul un m̄enṭan uṣal?* »[☆] K̄e nja ṅṣe me uṣal wi *Krittu.

3

Pṅom ṭi ptoof pi banfiyaaruṅ

¹ K̄e an bayiṭ naan, m̄enṭiini na an ji baṅaan biki, banjaan baṭaṣ *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, d̄tiini na an ji baṅaan biki banjaan baṭaṣ iko yi ṅleef ṅi baka ṅaṅaluṅ. Nahum nwo bapot̄ bampoti ṭi uko wi pfiyaar *Krittu. ² Ukaan k̄e nwulan m̄ntow k̄e nadaani, m̄enwulan pde pantamuṅ, naando bi hil pde pa. Te ḥenkuṅ naando bi hilan pde pa, ³ ṭiki nahum nwo baṅaan bankṭaṣuṅ iko yi ṅleef ṅi baka ṅaṅaluṅ. Woli bkujar na pṅom pawo ṭi ptoofan, naanwo wo baṅaan bankṭaṣuṅ iko yi ṅleef ṅi baka ṅaṅaluṅ ado iko yi baṅaan biki umundu bajaan bado i?

⁴ Woli alon aji : « Nji dwo na Pawulu, » k̄e alon kak aji : « Nji dwo na *Apolot, » naanwo wo bti baṅaan biki umundu i? ⁵ In awoṅ Apolot? K̄e in awoṅ Pawulu? Nwo balempar Naṣibaṭi biki naṭ̄epnuṅ afiyaar ; andoli ṭi un Ajugun aṭu'uluṅ ulemp m̄ent̄. ⁶ Nji d̄tepiin bko, Apolot k̄e atulan ba, k̄e Naṣibaṭi aṣaan anaṭan ba. ⁷ Ḥenk̄, ant̄epiin na antulanuṅ baanwo nin uko ulon, Naṣibaṭi anjaan anaṭan bko awoṅ uko ulon. ⁸ Ant̄epiin na antulanuṅ bawo baloolan, k̄e andoli ṭi baka aṣe luṅ kayeenk̄

baluk bi nul bankliņun na ulemp wi adolon. ⁹ Nja ņlemp lemp na Našibaṭi, kē an našē wo uṭeeh wi nul, nawo katoh ki awoon ṭi pniw.

¹⁰ Ṭi bnuura bi Našibaṭi awulnuņ, ji naniw nanuura dtēf itap yi katoh kē alon ašē niw katoh. ņNaņ andoli atenan bnuura jibi akniwi ṭi itap yuņ duuṭ. ¹¹ Kē nin alon ašē wo aanhil kaṭu itap ilon impaṭi bē mēnt inwoon da ya ; itap mēnt iwoon Yetu *Krittu. ¹² ņNaņ ahil kaniw na uwuuru, unṭaam, mṇlaak mnuura, imul, pjaagal. ¹³ Uko wi akjejaan pniwna, ulemp wi nul uluņ kawinana ṭi unuur wi pwayēš. Unuur mēnt bdoo bado upēn uwinana, buņ mēnt badiiman ulemp wi ņnaņ andoli adoon. ¹⁴ Woli uko wi aniwun unat aliint, ayeenk katuum ; ¹⁵ ušale yik, awaanandēn kašē buura buur ji ņnaņ ambuuruņ pyik.

¹⁶ Naamme kē nawo katoh ki Našibaṭi i, kē *uhaaš wi nul uwo ṭi an meet i? ¹⁷ Woli ņnaņ alon atok katoh ki Našibaṭi, uņ mēntan Našibaṭi atoka. Katoh ki Našibaṭi kayimani, katoh mēnt kawoon an.

¹⁸ Nin ņnaņ awutan kaguur uleeful! Woli ņnaņ alon ṭi an ašal aji awo na ušal unṭuņa wi umundu wi, akakan nayila ahilna akak ņnaņ anwoon na ušal unṭuņa na manjoonan. ¹⁹ Ušal unṭuņa wi umundu wi uwo ņyila ṭi kēš ki Našibaṭi. Hēnk di upiitaniin ṭi Ulibra wi Našibaṭi aji : « *Aji mob banjakuņ aji bawo na ņšal ņntuņa ṭi kaguuru ki baka.* »* ²⁰ Ukak apiitana aji : « *Ajugun ame ņšal ņi baņaņ bantunja, ame kē ņawaņ udooni.* »* ²¹ Ukaaņ kē ņnaņ aanwo kado kahompna baņaņ bajēn ; an nakaan iko bti na baņaņ bti : ²² uwole Pawulu, uwole Apolot, kēme Kefat*, uwole umundu, uwole ubida, kēme pkeṭ, kēme uko wi nṭa na wi faan, an nakaan iko bti na baņaņ bti. ²³ Te

an Krittu aka'anaņ, kē Krittu ul, Našibaṭi aka'uluņ.

4

Balempar Krittu

¹ Kē un, nawo kajejun keeri ji balempar *Krittu, baņaņ banwoon bamali biki Našibaṭi aṭuun pdiiman baņaņ iko yi nul immeniin. ² Namali awo kado kalempar ajugul na uhaaš ujint. ³ Kē nji nšē wo mēnto aten me nawayēšaan kēme uruha wi baņaņ bajēn uwayēšaan, mēnka kak na pwayēš uleef naan. ⁴ Uhaaš wi naan uunjakēn aji djobani kē nšē wo kakša mēnji dwo natool ; Ajugun akwayēšaanuņ kaṭup. ⁵ Ukaaņ kē naanwo i kataran pwayēš : nayoongan unuur wi Ajugun akbiin. Ul akluņ kado iko immeniin yi bdēm ipēn iwinana, kadiiman iko inwoon ṭi ņšal ņi baņaņ. Wal mēnt Našibaṭi adēman ņnaņ andoli kaliņan na ulemp wi adolon.

⁶ An bayit naan nakaan kē nṭēpna ṭi uko wi Apolot na wi naan nahilna najukna ṭi un pwut kado umpaṭi na uko wi bapiitun. Hēnk, nin alon ṭi an awutna kado kahomp kaji awo na imoņ kēme na undu. ⁷ Iwi, in adoliin kē ipel bandukiin ba? We wi ikaaņ, bē iinyeenk yeenk wa ba? Kē wi iyeenkun wa, we uwoon pdo kahomp kawo ji baanṭenu ṭen wa ba?

⁸ Našal aji nado bi kaka uko wi nanumiin bti i? Našal aji nado bi wo wo bayok i? Kē nakak baših adukun kafet i? Na manjoonan, dņehan nakak baših, ņhilna ņših na an. ⁹ Našibaṭi awo wo ji aṭu un ņnwoon banjaņan du kafet ji baņaņ banjubanuņ ataņ na pkeṭ. ņKak bten bi umundu bti : ņwanjuṭ na baņaņ bajēn. ¹⁰ *Krittu akaaņ kē ņwo bayila, kē an našē šal aji Krittu akaaņ kē naji naji nawo na ušal

* 3:19 Yob 5.13. * 3:20 Kaņaam 94.11. * 3:22 Kefat: Katim kalon ki Kefat kawo Piyeer.

untuja. Un nbiışnaa, kē an naşē wo na mnhina. Badēmanan kē un başē walanun. ¹¹ Te nŋa, nwo na ubon, udaan kē uŋjun, nwo byișu, nwo ŋi mnhaj, nwaan dko dfēt, nwo ŋi pŋaay na dko, ¹² nnoor ŋi ulemp wi iŋen yi nun. Woli ŋaan akarun, nji nŋehandēra bnuura ; ahajanun le, nmiir ; ¹³ woli ŋaan aŋup buŋaan ŋi un, nji nŋup bnuura ŋi a. Te nŋa nwo uko unwuŋun ŋi mboș awo uko wi baŋaan bti bagatuŋ.

¹⁴ Mēmpiitan piit hēnk nakow-naana, dpiitan piit ji babak naan biki nŋaluŋ maakan nahilna name. ¹⁵ Woli nado ka baŋaan iŋeen week nyaas iŋeen week (10 000) bankjukananaŋ bgah bi *Krittu nakaha așinan aloolan : nakak babak naan ŋi Yetu Krittu wi nŋupanaŋ *Uŋup Ulil Unuura. ¹⁶ Dkooŋan keeri, nadoonaan nado kado ji nji. ¹⁷ Uko waŋ ukaan kē nyil du an Timote anwoon abuk naan ŋi Ajugun i nŋaluŋ maakan kē abot amēbanaan, aluŋ kaleșanan mnwo mi naan wi nwoon ŋi ploolan na Krittu Yetu mantaaŋuŋ na uko wi njaan kajukan banfiyaaruŋ bti ŋi dko bti.

¹⁸ Balon badeeŋ iganan awo ŋi phomp așal aji mēnkak du an. ¹⁹ Kē nșē bi du an uunkjon woli ulil Ajugun katen bahomp mēnt. Woli dluŋ aban, mēnkten nŋup nji baka ŋaŋ, dten me baka mnhina na manjoonan. ²⁰ *Pșih pi Nașibaŋi paanwo ŋi nŋup ŋaŋ, pawo ŋi mnhina. ²¹ We wi nahokanuŋ keeri? Nanal mbi du an na pmul kēme mbi du an na uŋal na pjoob bkow?

5

Mnwo mnwuŋaan ŋi pntuk pi banfiyaaruŋ

¹ Na manjoonan, baji baŋiiniyaan mnwo mnwuŋaan ŋi ptoof pi nan, mnwo mnwuŋaan mandoon awo maanwo du banwoon baanfiyaar

Nașibaŋi : ŋiint alon adoo ya apiint na ahar așin. ² Kē nașē homp, nawo lah kawo ji baŋaan banwoon na puum kado ŋiint mēnt apēn ŋi ptoofan. ³ Nji kē nșē wo mēnwo da na an, uhaas wi naan kē ușē wo da, ddo bi wayēș wayēș ŋiint andoluŋ uko mēnt ji ŋaan anwoon da, amaar. ⁴ Ddo uko mēnt ŋi katim ki Yetu Ajugun. Aa, wal wi nakluŋ kayit, nșē wo ŋi ptoofan na uhaas, mnhina mi Yetu Ajugun manwo da na nja, ⁵ nașē nawutar ŋiint nawuŋaan mēnt *Tatana, uleef wi nul utoknaana. Hēnk uhaas wi nul ușē uluŋ ubuur ŋi unuur wi Ajugun akwayeșuŋ baŋaan.

⁶ Naanwo i kado kahomp nin! Naamme kē uko untiinku utaajanaan pșon ujaan uŋaŋan pșon ptum i? ⁷ Napēnaan uko utaajanaani pșon ujon, nakakna pșon phalu, baŋaan bajint ŋi kēș ki Nașibaŋi. Nado bi wo wo bajint. *Krittu anwoon unkaneel wi *Ufettu wi Mbuur awul kaŋuŋul pa nja. ⁸ Nawulēn keeri nŋdo ufettu, nŋwut kawo na mnŋot na ipekadu ji ipoom inwoon na uko utaajanaani pșon ujon, nwo baŋaan bajint ŋi kēș ki Nașibaŋi, banjaan baŋup manjoonan, banwoon ji pșon phalu.

⁹ ŋi kakaarta kalon ki mpiitanan djakan aji nalow baŋaan banwoon ŋi pjuban pi piint. ¹⁰ Wi njakuŋ han, mēnt bajuban ŋi piint bti biki nji kaŋiiniyaanuŋ, kēme baŋeebar iko, kēme baguuru, kēme banjaan badēman nŋton. Woli hēnk di njakuŋ lah, napēn ŋi umundu! ¹¹ Uko wi nŋaluŋ lah kaŋupan uwo nawut kanaakiir na ŋaan anjakuŋ aji awo i *Krittu așē wo ŋi pjuban pi piint kēme aŋeebar iko, kēme adēman nŋton, akuutar, akuj, kēme awo naguuru. Naando wo wo kaŋok pde na ŋaan mēnt. ¹² Nji dkaan na pwayēș baŋaan banwoon baanwo biki Krittu i? Nin! Mēnt

banwoon biki Krittü biki nwoon i kawayëş i? ¹³ Naşibaţi aklun kawayëş banwoon baanwo biki Krittü. Nadolan jibi *Ulibra wi Naşibaţi uţu'anaş pdo : « *Napënaan ñaaş naşot  i ptoofan.* »*

6

Pnom na uruha  i ptoof pi banfyaarun

¹ Woli alon  i an aka uhok na ayi ul  i *Krittü, hum di di ajaan a oom ka oo a pwayëş du banwoon baamme uko unwoon utool  i kadun ki Naşibaţi, kawo aanji  oo a du banwoon biki Naşibaţi bawayëşa? ² Naamme k  ba aaş biki Naşibaţi baklun kawayëş umundu i? K  woli nawoon i kawayëş umundu, nabiışna pwayëş iko impo i i? ³ Naamme k  n lun kawayëş nwanjut i? K  hum di di nwoon n nhil kawayëş iko yi umundu wi ba? ⁴ An k  naş  ji naka uhok  i iko yi umundu wi kaş  ya du ba aaş biki banfyaarun *Krittü ba uun bawayëş bawaan udooni. ⁵ D iini h nk nakownaana. Naanwo na  aaş alon  i an anwoon na uşal untun  anhilun kawayëş uhok  i ptoofan i? ⁶ K  naş  ji nado anfyaarun Krittü aya na ayi ul  i Krittü uruha, kabaa beeh ka oo a du kadun ki banwoon baanfyaari.

⁷ Na manjoonan pdo kado uruha  i ptoofan pado bi diiman diiman k  najoti. We ukaaş k  naam-baa   p   p adinan badolan bu aan ba? We ukaaş k  naankwut baki-ijan ba? ⁸ K  naş  ji nabaa   p   p kado bu aan, kakiiş bandukiin, kadoo do haş na bayi an  i *Krittü. ⁹ Naamme k  banjaaş bado bu aan baanklun kawo du *P ih pi Naşibaţi i? Natiinkan bnuura : ba aaş banjaaş bajuban pjoban pi piin , banjaaş bad man n nton, ba upan, banjaaş bapiin  na biin  ji baka,

k me ba ş ji baka, ¹⁰ bakiiş, ba-jaan ba eebar iko, bakuj, bakuu-tar na baguuru baankwo du P ih pi Naşibaţi. ¹¹ K  h nk di balon  i an babiin awo. K  Naşibaţi i nja aş    pna  i Yetu Krittü Ajugun na *Uhaaş wi nul a ow ipekadu yi nan, k  nakak ayiman, adolan k  nawo batool  i k ş ki nul.

Pm ban uleef ji dko di *Uhaaş wi Naşibaţi uf un

¹² Balon baji baji : « Nji, dhinan kado iko bti, » k  iko bti iş  wo iinnuura pa  aaş. Aa, dhinan kado iko bti, k  nş  wo m nkđinan uko ulon udo ka on n. ¹³ Balon  i an baji baji : « Uko ude uwo wi kayin, k  kayin kawo ki uko ude, » k  Naşibaţi aş  lun kaba na yul bti. K  uleef uş  wo uunwo wo pdo kajubanaan pjoban pi piin , uwo wi Ajugun, ul am banun wa. ¹⁴ K  Naşibaţi, anna anun Ajugun  i pke , akak alun kana an nja  i pa na mnhina mi nul. ¹⁵ Naamme k  uleef wi nan uwo kafah kalon ki uleef wi *Krittü i? Djeş keeri uleef wi Krittü kado uleef wi na uunk i? ¹⁶ Naamme k   aaş anyaan anaakiir na  aaş na uunk aji kak kawo  aaş aloolan na a i? Na manjoonan upiitana aji  i Ulibra wi Naşibaţi : « *Bukal bat b bakak  aaş aloolan.* »* ¹⁷ K  h nk kak di di  aaş annakiirun na Ajugun, ajaan akak uhaaş uloolan na a.

¹⁸ Nadoon ka i keeri pjoban pi piin . Pekadu dlon dmpa i di  aaş adolon dawo du uleef bđig, k  anşaaş ajuban pjoban pi piin  aji juban uleeful. ¹⁹ Naamme k  uleef wi nan uwoon dko dyimanaan di *Uhaaş wi Naşibaţi uf un i? Uwo  i an, Naşibaţi awulanan wa. M n  an keeri nakaan uleefan. ²⁰ Naşibaţi anugan nug  i preeş pweek. Nadoon kad mana keeri na uleefan m n .

7

Bniim

¹ Hênkuŋ, dbi ti uko wi nabiin aheparaan aji me unuura ñiint aŋo bē aankwo na ñaaŋ. ² Uko wi njakuŋ wi : jibi nameeŋ kē ñaaŋ ahinan kajot ti pjoban pi piint, dŋal aji ñiint andoli aji wo kawo na aharul, ñaaŋ andoli kak awo na ayinul. ³ Ñiint adoon kado uko wi awoon i kado kado na aharul, ñaaŋ kak ado wi awoon kado. ⁴ Mēnt ñaaŋ akaan uleeful, ayinul a ; kē hēnk kak di di ñiint awoon aanka uleeful, aharul akaan wa. ⁵ Nawutan keeri kaneenandēr ñleefan bē naanŋo ŋo awat ti ppoolan kalowiir ŋwal ŋlon, kahilna kawo ti pñehan Naŋibaŋi. Woli nabaa, naŋē kak, kaŋi *Fatana abi ado na pguuran ŋiki naanji nahil pmēban ñleefan.

⁶ Uko wi nŋupun wi, mēnjakan aji uwoon uko wi pdo kado, dji nahil kado wa. ⁷ Kē nŋē hokan bañaan bti bawo ji nji, bawut kaniim. Kē ñaaŋ andoli aŋē ji yeenkna du Naŋibaŋi uŋen umbaan kabi wo wo wi nul, alon aji yeenk wi bniim, undu kayeenk wi pduka nayot.

⁸ Kē nŋē ji na biint na baat banwoon baanwo ti bniim, kē unuura baduka haŋ ji nji. ⁹ Baŋale wo baanhil pmēban ñleef ŋi baka, bawo kawo ti bniim. Uhokan ñaaŋ awo ti bniim kē di pkeŋ na uyen.

¹⁰ Kē baŋaan awo ti bniim, uko wi nŋuun baka pdo wi, dbaa ji nji, uko wi Ajugun aŋuun pdo wii wi : ñaaŋ anniimiin aanwo kagar na ayinul. ¹¹ Kē woli agar na a, awo kaduka hēnk kēme kakak katiinkar na a. Kē hēnk kak di di ñiint awoon aanwo kagar na aharul.

¹² Kē nŋē ŋal kaŋupan kak uko ulon, nji ti uleef naan djakuŋ, mēnt Ajugun a : ñiint anfiyaaruŋ *Krittu awole na ñaaŋ kē awo anwoon aanfiyaara, kē ñaaŋ adinan pwo ti bniim, aanwo kagar na a. ¹³ Kē ñaaŋ anfiyaaruŋ Krittu awole na

ñiint anwoon aanfiyaara, kē adinan pwo na a, aanwo kagar na a. ¹⁴ Ñiint anwoon aanfiyaari, aharul mēnt aji dola akak najint ti kēŋ ki Naŋibaŋi, kē ñaaŋ anwoon aanfiyaari, ayinul mēnt aji dola akak najint. Woli mēnt hēnk da lah, babukan kawo baŋop ti kēŋ ki Naŋibaŋi, kē jibi uwoon hēnk, bawo bajint. ¹⁵ Kē woli anwoon aanfiyaar Krittu aŋal pgar, agaran ; ñiint kēme ñaaŋ anfiyaaruŋ aanwo katanana wal mēnt. Na manjoonan Naŋibaŋi adu'an nawo ti mnjeeh. ¹⁶ Iwi ñaaŋ, imehaara me iluŋ kabuuran ayinu i? Kē iwi ñiint imehaara me iluŋ kabuuran aharu i?

Pwo jibi Naŋibaŋi ajakuŋ ŋwo

¹⁷ Woli mēnt uko wi nŋiiniyaanun hēnkuŋ wa, ñaaŋ andoli awo kawo jibi Abiin awo wi Naŋibaŋi adu'uluŋ. Uko mēnt wii wi njakuŋ na banfiyaaruŋ bti bado kaŋaŋ. ¹⁸ Woli ñaaŋ alon ti wal wi adu'aniin awala katēmp, adukiin haŋ. Woli aanwala katēmp wal wi adu'aniin, awutan kado bawalana katēmp. ¹⁹ Pwala katēmp paanwo nin uko ulon, kē pwo iinwala katēmp paanwo nin uko ulon ; uko unkaan udooni, uwo pŋaŋ iko yi Naŋibaŋi aŋuun pdo kado. ²⁰ Aa, ñaaŋ andoli adukiin jibi abiin awo wal wi Naŋibaŋi adu'uluŋ. ²¹ Woli iwo najuuk ti ulemp wal wi idu'aniin, kŋoo kaŋaaf uko ulon. Kē woli ihil kabuur, buuran. ²² Na manjoonan, ñaaŋ i bakjuukntēnuŋ ti ulemp wi Ajugun adu'uluŋ, awo najeek ti kēŋ ki Ajugun, kē ñaaŋ anwoon najeek wi adu'aniin awo najuuk ti ulemp i *Krittu. ²³ Naŋibaŋi anugan nug ti preeŋ pweek, nawutan keeri kakak bajuuk ti ulemp biki bañaan bajen. ²⁴ An bayiŋ naan, dkak aŋupan : andoli ti an adukiin ti kadun ki Naŋibaŋi jibi abiin awo wal wi adu'aniin.

Ŧi uko wi bañaan banwoon baando bi wo Ŧi bniim

²⁵ Ŧi uko wi bañaan banwoon baando bi wo Ŧi bniim, Ajugun aantupên uko wi pŦu'an nado kado, kē nşē wulan uşal naan. NaşibaŦi awulnuŦ mñağa mi nul, ukaan kē nawo katiinkên. ²⁶ Jibi umundu utokiin hênkuŦ uko wi nşaluŦ aji unuura uwo ñaan andoli aduka jibi awoon. ²⁷ Woli iniimi, wutan kala pgar na ñaaŦ. Woli iiniimi, wutan kado kala bniim. ²⁸ Kē işale aniiim, iinjubani ; woli neegani animaa, aanjubani ; kē bañaan ban-nimiin başē luŦ kahaj, ukaan kē njal kalowanana mnhaj mēnt.

²⁹ An bayiŦ naan, uko wi nşaluŦ kajakan wii wi : uba umundu uñogi. HênkuŦ banwoon na baat bawoon ji baanwo na baka, ³⁰ bankwooniin bawoon ji baankwooni wooni, banwoon Ŧi mnlilan bawoon ji baanlilan lilan, banknuguŦ bawoon ji banka ka, ³¹ banwoon Ŧi iko yi umundu wi badoon ji banwoon baanwo Ŧi ya. Umundu jibi uwoon hênk uba hênkuŦ.

³² Kē nşē njal nawut kawo Ŧi manŦaaf. Naan anwoon aanniimi aji Ŧaaf iko yi Ajugun, aji şal jibi akliluli. ³³ Kē anniimuŦ aşē ji Ŧaaf iko yi umundu, aji şal jibi aklili aharul, ³⁴ wal mēnt aji wo na nşal nŦēb. Kē hênk kak di di ñaaŦ anwoon aanniimaa, na ñaaŦ anwoon aando bi me ñiint bajaan baŦaaf iko yi Ajugun, kahilna kawo Ŧi kēş nul bajint Ŧi uleef na Ŧi uhaaş. Kē anniimiin aşē ji şal iko yi umundu, aji şal jibi aklili ayinul. ³⁵ DŦup uko mēnt pa bnuura bi nan ; mējal njal pŦu'an pkuŦ pi nawoon naanhinani. Djal nado uko unwoon unuurnaaniin naşē namēban Ŧi Ajugun naliint, nalin Ŧi ul Ŧañ.

³⁶ HênkuŦ, woli ñiint ajok ñaaŦ, aşē win kē aanhil pmēban uleeful, kē ñaaŦ akēş bniim, aniimana, mēnt

pekadu da. ³⁷ Bē woli ñiint aşaluŦ bnuura du uhaaşul meēt, nin alon aanwuuka wuuk, kē uwo uko wi aŦaluŦ, kē aji ayukana, aankpi-int na a, aankniima, uŦ mēntan ado bnuura. ³⁸ Hênk, ñaan animuŦ ñaaŦ i ajokuŦ ado bnuura, kē anşaan awo aaniimi aşē do bnuura kak apel. ³⁹ ÑaaŦ aji wo kawo na ayinul njwal bti wi awoon najeb, kē woli ayinul abi akēŦ ahina kanimar na ñaan i aŦaluŦ, bubara awo i Ajugun. ⁴⁰ Kē nşē şal aji woli aduka jibi awoon, anuurandēn kapel. Nji kak dşal aji dwo na *Uhaaş wi NaşibaŦi.

8

Ŧi uko wi pde uyemaŦ wi mngur

¹ HênkuŦ, dbi Ŧi uko wi uyemaŦ wi mngur. Nme kē nja bti njwo na kame Ŧi uko mēnt. Kē kame kaşē ji kado ñaan adeen iğanah kahomp, ujal kē uşē ji udo bañaan baya kadun. ² Woli ñaan aşal aji ame uko ulon, aando bi me jibi awoon i kame. ³ Kē ñaan aşale njal NaşibaŦi, uŦ mēntan NaşibaŦi aji me a.

⁴ Ŧi uko wi pde uyemaŦ wi mngur keeri, njme kē iko yi bañaan bajaan badēman kawo wo ji iwo NaşibaŦi iinwo nin uko ulon Ŧi umundu, kē NaşibaŦi awoha aloolan. ⁵ Na manjoonan udo ka iko itum du baŦi na Ŧi mboş yi bañaan bajaan badu NaşibaŦi na Ajugun, ⁶ kē nja nşē fiyaar kē NaşibaŦi awoha aloolan, Aşin nja a ; iko bti iwoona du a, kē ul akaan kē njka ubida. Kē Ajugun aloolan awohan, Yetu *Krittu a, iko bti itēpna Ŧi a, kē nja njkak aŦēpna Ŧi a aka ubida.

⁷ Kē mēnt bañaan bti başaan ame uko mēnt. BanfiyaaruŦ balon banŦaaluŦ Ŧfa pdēman iko ilon yi bajaan badu NaşibaŦi mēnt baji bade nyemaŦ mēnt kaşē Ŧu Ŧi uşal te hênkuŦ kē bawo Ŧi bŦējan. Hênk, uşal wi baka unwoon uunliinti uşē kak kaŦop. ⁸ Mēnt uko ude

ukdolun nja n̄hil n̄naŋ ʦi kadun ki Naŋibaŋi : woli n̄ndee, n̄n̄kwaan nin uko ulonj ; woli n̄dee, n̄n̄kka nin uko ulonj. ⁹ Naŋaafaraan kakŋa uko wi badinananan p̄do wi nawoon banfiyaaruŋ udo bayitan ʦi *Krittu m̄n̄ŋ biki n̄ŋal n̄awoon n̄aanliinti bajuban. ¹⁰ Woli ide du kadun ki iko yi bajaan bad̄eman kadu Naŋibaŋi, iwi immeen̄ k̄e ihil p̄do wa, k̄e anfiyaaruŋ Krittu alonj i uŋal uwoonj uunliinti awinu, iinŋal aji it̄eŋt̄ena ado kade n̄yemaŋ n̄i mngur i? ¹¹ H̄enk, ido na kame ki nu k̄e anwoonj aanliint̄ uŋal k̄e aneemi, ayiŋu m̄n̄ŋ i Krittu akeŋaruŋ. ¹² Wal wi najubanuŋ haŋ bayitan ʦi Krittu, atok n̄ŋal n̄i baka n̄anwoonj n̄aanliinti, najuban juban Krittu. ¹³ Ukaan̄ k̄e woli uko ude ulonj ukaki kado ayiŋ naan ajot, kahokan pwut kade wa kawutna kado ajot.

9

Uko wi nanjaŋan awoonj i kado

¹ J̄em badinanaan p̄do iko b̄ti i? M̄nwo *nanjaŋan i? M̄nwin Yetu Ajugun i? M̄n̄ŋ n̄ji d̄t̄ijanan ʦi bgah bi Ajugun i? ² Woli m̄nwo nanjaŋan ʦi k̄eŋ ki balonj, dwo kawo a ʦi k̄eŋ ki nan ; na manjoonan an najaan nadiiman k̄e n̄ji dwo nanjaŋan wi nawoonj baloolan na Ajugun.

³ Uko wi n̄ji kateemuŋ banklaŋnuŋ wii wi : ⁴ n̄n̄ka na pka uko ude na udaan ʦi ulemp wi p̄ŋup *Uŋup Ulil Unuura i? ⁵ N̄n̄ka na p̄jej ayiŋun ʦi *Krittu awo aharun jibi banjaŋan bandukiin̄ na babak aŋin Ajugun na Kefat* i? ⁶ N̄ji na Barnabat ʦaŋ n̄woonj kado kak ulemp wi iŋen yi nun kadeena i? ⁷ Nabi tiinka k̄e baji nangoli aklukuŋ uko wi akdeer̄ i? In ajaan̄ ado uŋeeh kaŋe wo aanji deena wa? In ajaan̄ ado batani kaŋe wo iinji kdaan mntow mi batani m̄n̄ŋ ba?

⁸ D̄t̄iiniyaan iko yi baŋaan baj̄en bajaan bado nahilna nayikr̄en, k̄e *Bgah bi Moyit bakak aŋiiniyaan uko m̄n̄ŋ kak. ⁹ Na manjoonan, upiitana ʦi Bgah bi Moyit aji : « *Iinwo kaneenan uwit unklempariin̄ p̄feer wal wi kakit kabanuŋ.* »* Naŋibaŋi aji ʦaaf n̄git i? ¹⁰ M̄n̄ŋ nja n̄kaan̄ k̄e aŋiini haŋ i? Aa, nja n̄kaan̄ k̄e uko m̄n̄ŋ upiitanaa. N̄aan anjaaruŋ na ank̄itun̄ baji bahaŋ k̄e balun̄ kayeenk kafah ki baka ʦi uko wi bakitun̄. ¹¹ K̄e un̄ntepiin̄ iko inuura inwoonun̄ du Naŋibaŋi ʦi an, naŋal aji n̄n̄wo i pyeenk du an kapelan iko inuura yi umundu wi yi n̄numiin̄ i? ¹² Woli baŋaan balonj bampaŋi bayeenk iko m̄n̄ŋ ʦi an, un̄ n̄n̄wo i kaŋeŋ ʦeŋ kayeenk ya kapelan i?

K̄e n̄ŋe wo n̄n̄to aten uko m̄n̄ŋ, n̄baa ʦeŋ ʦeŋ amiir iko b̄ti kawutna kaneenan *Uŋup Ulil Unuura wi *Krittu uya kadun. ¹³ Naamme k̄e baŋaan banjaan̄ balemp du *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi baka na p̄deena da i? Aa, bankŋejanun̄ du *umeeŋa wi mngur baka na pyeenk ʦi iko inŋejanun̄ da. ¹⁴ K̄e h̄enk kak di di Ajugun ajakun̄ na bankŋupun̄ Uŋup Ulil Unuura aji bawo kadeena p̄do kaŋup uŋup m̄n̄ŋ.

¹⁵ K̄e n̄ji ʦi uleef naan n̄ŋe wo m̄n̄hepar iko m̄n̄ŋ b̄ti. M̄n̄kpiit kayeenkna iko m̄n̄ŋ: na manjoonan, dhokan kakeŋ! Uko wi n̄ji kanahnuŋ, nin n̄aan̄ aantok wa. ¹⁶ M̄nwo kado kahomp kaji d̄ŋup *Uŋup Ulil Unuura, uwo uko wi Naŋibaŋi aŋu'enuŋ p̄do. Woli m̄n̄ŋup wa, kawuŋen̄. ¹⁷ Woli uwo lah uko wi n̄ji ʦi uleef naan n̄jakun̄ aji d̄do, kaka baluk ; k̄e uŋe wo uunwo haŋ, Naŋibaŋi aŋu'enuŋ p̄do wa. ¹⁸ K̄e we uwoonj baluk naan keeri? Uwoonj ndo kaŋup Uŋup Ulil Unuura wi n̄ji kaŋupun̄, kawo m̄n̄klempaŋaana wa.

¹⁹ Nin alonj aanhil kaŋu'en̄ p̄do uko ulonj, k̄e n̄ŋe n̄al n̄al kalempar

* 9:5 Kefat: Katim kalonj ki Kefat kawo Piyeer.

✧ 9:9 Pleŋan 25.4.

bañaan bti, kahilna kaŋij bañaan batum maakan ŋi pfiyaar *Krittū. ²⁰ Woli dwo ŋi ptoof pi bayuday, dji kawo ji nayuday, kahilna kaŋij baka ŋi pfiyaar Krittū. Woli dwo ŋi ptoof pi banktaŋuŋ Bgah bi Moyit, dji kawo ji ŋaan anktaŋuŋ ba kahilna kak kado baka bafiyaar Krittū, nji ndoon awo mēnka na ptaŋ ba. ²¹ Woli dwo ŋi ptoof pi banwoon baanktaŋ Bgah bi Moyit, dji kawo ji ŋaan anwoon aanktaŋ ba kahilna kado baka bafiyaar. Kē nšē wo mēnwo ŋaan anwoon aanji taŋ bgah bi Naŋibaŋi, wi njaan kaŋaŋ bgah bi *Krittū. ²² Woli dwo ŋi ptoof pi banwoon baanliint ŋi pfiyaar, dwo ji banwoon baanliint ŋi pa. Dwo iko bti pa bañaan bti, kahilna kado jibi nhilanuŋ, Krittū ahilna abuuran balon. ²³ *Uŋup Ulil Unuura ukaan kē ndo iko mēnt bti, kahilna kayeenk iko yi uhoŋuŋ.

²⁴ Naamme kē ŋi pti, batum baji baŋi, aloolan kaŋē jot bandukiin kadun kayeenk katuum i? Naŋiin keeri nahilna nayeenk katuum. ²⁵ Bampētar baji bawut iko bti kahilna kabomander. Kē baŋē ji bado haŋ kahilna kayeenk katuum. Kē katuum mēnt kaŋē ji kaba. Nja kē nšē ji ŋdo haŋ kahilna kayeenk katuum kanwoon kaankba. ²⁶ Ukaan kē mēmbubara aŋi, mēnji kabubara kagutan, dji kabi taman taman. ²⁷ Dji kamiir iko itum, kaŋijan uleef, kaŋi ptaŋuŋ bañaan *Uŋup Ulil Unuura kaŋē kawo mēnkyeenk katuum ki uhoŋuŋ.

10

Uko undoluŋ bañaan biki *Itrayel du pndiis

¹ An bayiŋ naan, dŋal naleŋ uko umbiin ado bateem nja. Wi bapēnnuŋ utaak wi *Ejiptu na *Moyit bawo bti ŋi kanfēluŋ uŋeeh,

amuur *bdēk bjeenkā. ² Uwo wo ji bukal bti babattaar ŋi kanfēluŋ na bdēk kawoona baloolan na Moyit. ³ Bukal bti bade pde pi Naŋibaŋi awuluŋ, ⁴ adaan meel mi Naŋibaŋi adoluŋ kē mampēnna ŋi plaak, kē plaak mēnt pawoon *Krittū. ⁵ Kē batum maakan ŋi baka baŋē bi wo baanliil Naŋibaŋi, ukaan kē bakteŋ kē muum manratan du *pndiis.

⁶ Iko yan, yi bateen nja badoluŋ, idiiman nja kē ŋwo i kawut kaŋal pdo iko iwuŋaan ji baka. ⁷ Nawutan kado kadēman iko yi bajaan badu Naŋibaŋi ŋi balon ŋi baka. Hēnk di di upiitaniin ŋi *Ulilra wi Naŋibaŋi aji : « *Bañaan baŋo ade, adaan aŋē naŋa unoh*. » ⁸ Nawulēn ŋwut pjuuban pi piint ji balon ŋi baka, pul pakaan kē bañaan te iŋeen itēb na ŋwajanŋ, ŋyaaŋ iŋeen-week ŋyaaŋ iŋeen-week (23 000) bakteŋ ŋi unuur uloolan. ⁹ Nawulēn ŋwut kado kadak *Krittū jibi balon ŋi baka babin ŋi adak Naŋibaŋi, uko mēnt ukaan kē ŋpula ŋafin baka. ¹⁰ Nawutan kado kaŋur ŋuran jibi balon ŋi baka babin ado, uko mēnt ukaan kē uwanjut unjaan ufin uba na baka. ¹¹ Nja ŋŋiŋogun ŋi uba umundu, iko mēntan yun bti, yi bateem nja badoluŋ, iwo wo ŋhilna ŋten ŋi ya abot apiitana ŋhilna ŋlipara. ¹² Hēnk keeri woli ŋaan aŋal aji anaŋi, alipariin kajot. ¹³ Mnhaŋ mi nahajan, balon bahaj ma. Kē Naŋibaŋi aŋē luŋ kado uko wi ajakuŋ, aankdinan iko mēnt iwuukan nado buŋaan bi nawoon naankhilan pbuur. Woli iko mēnt iwuukan nado buŋaan aji dolan nabuur kakut kaŋijan kaliint.

Pwut kadēman iko yi bajaan badu Naŋibaŋi

¹⁴ Ukaan keeri kē nji na an biki ŋŋaluŋ maakan nalowan iko yi bajaan bado Naŋibaŋi. ¹⁵ Nawo bañaan bankaŋ ŋŋal, ukaan kē

☆ 10:1 Natenan ŋi Ppēn 13.21-22.

☆ 10:7 Ppēn 32.6.

☆ 10:8 Natenan ŋi Mnŋēn 25.1-18.

☆ 10:9 Natenan ŋi Mnŋēn 21.5,6.

njal natiink bnuura uko wi nji kaŕapanan. ¹⁶ Naŕalan pnkalame pandaannun ƚi kañah kabaañŕaani ki *Krittu pankaan kē nji nbeeb Naŕibaƚi : woli nƚaan ƚi pa, nēnji nwo ƚi ploolan na Krittu ƚi pñaaƚi pi atulun i? Hēnk kak, kapoom ki njaan nƚiitēŕ kaanwo pwo baloolan na Krittu ƚi uleef wi nul wi awulun i? ¹⁷ Nfaañiir nja bti kapoom kaloolan, uko mēnt udiiman kē nƚum aŕē woħa uleef uloolan. ¹⁸ Natanan bañaan biki Itrayel : banjaan bade uyemaƚ unƚenanun du *umeeŕa wi mngur wi Naŕibaƚi, baanwo ƚi ploolan na Naŕibaƚi i? ¹⁹ Kē we wi njalun kaŕapan hēnk ba? Uyemaƚ unƚenanun iko yi bajaan bado Naŕibaƚi uka udooni i? Iko mēnt yun ika udooni i? ²⁰ Nin! Dji uko wi baŕenanun, na manjoonan baŕenan wa nƚon, mēnt Naŕibaƚi i i baŕenanun wa. Mēnjal nawo ƚi ploolan na nƚon. ²¹ Naanhilan kadaan ƚi pnkalame pi Ajugun kakuƚ kadaan ƚi pi nƚon. Naanhilan kade du umeeŕa wi Ajugun kakuƚ kade du wi nƚon. ²² Woli nƚo ħan udeeb wi Ajugun uwala ƚi nja. Naŕal aji nħinan apela i?

Pdo iko bti pa pdēman Naŕibaƚi

²³ Dhinan kado iko bti, kē iko bti iŕē wo iinnuura pa ñaan. Aa, dhinan kado iko bti kē mēnt iko bti iŕaan aji iƚu ñaan aya kadun ƚi pfiyaar. ²⁴ Nin ñaan awutan kado kaŕal uleeful ƚañ, adoon kaŕal atēntul. ²⁵ Nahinan kade iko bti inkwaapun du ufeeru, kawut kaŕal uko ulon. ²⁶ Upiitana ƚi *Ulibra wi Naŕibaƚi aji : « *Ajugun akaan umundu na iko bti inwoon ƚi wa.* »*

²⁷ Woli ñaan anwoon aanfiyaar *Krittu adu'an pyoban kē nanjal

pya da, nadeen iko bti yi akwulan, nawut kaŕal uko ulon. ²⁸ Bē woli ajakan aji uyemaƚ uwo wi baŕenanun iko yi bajaan bado Naŕibaƚi, wutan kade ƚiki ibi katok uŕal. ²⁹ Wi njakuƚ uŕal, mēntiinyaan ƚiinyaan uŕal wi nan, dƚiinyaan wi undu. We ukaan kē ñaan anwoon aanliint ƚi uŕal, awo kado kaŕup ƚi uko wi nji nwoon kado? ³⁰ Nji, woli dbaab Naŕibaƚi ƚi uko wi nji kadeen, we ukaan kē bakji ddo buƚaan ƚi uko wi mbeebun Naŕibaƚi ba? »

³¹ Hēnk, woli nade kēme adaan, kēme uko wi nakdolarun, nadoon iko bti pa pdēman Naŕibaƚi. ³² Mnwo mi nan manwoon mnwo manwoon maankdo bayuday na banwoon baanwo bayuday na banfiyaarun Krittu bajot. ³³ Hēnk di di njaan kado : dji kaŕal ƚi iko bti pdo uko unlilun bañaan bti. Mēnji kaŕal uleef naan, dji kaŕal bandukiin, bahilna babuur.

11

¹ Nadoon kado ji nji, jibi njaan kado ji *Krittu.

Uko unyukun pwohara pa ñiint na ñaaƚ ƚi wal wi pñehan Naŕibaƚi

² Dbaban ƚi uko wi najaan naleŕen ƚi iko bti abot amēban idolade yi nayeenkun ƚi nji jibi njukananan ya. ³ Kē nŕē ħal name uko wi : ñiint andoli awoona ƚi *Krittu ; kē ñaaƚ awoona ƚi ñiint ; kē Krittu awoona ƚi Naŕibaƚi*. ⁴ Ñiint andoli ankñehanun Naŕibaƚi kēme aƚupara aŕē gur bkow aji walan Krittu†; ⁵ kē ñaaƚ ankñehanun Naŕibaƚi kēme aƚupara bē aangur bkow awalan ayinul‡: uwo wo ji awo ñaaƚ andolon buƚaan kē bapuunkaŔ. ⁶ Woli ñaaƚ aangur

* 10:26 Kañaaƚ 24.1; 50.12; 89.12; Pleŕan 10.14. [†] 11:3 Ñiint andoli awoona ƚi Krittu ; kē ñaaƚ awoona ƚi ñiint ; kē Krittu awoona ƚi Naŕibaƚi : balon baji Krittu awo naweek ñiint ; kē ñiint awo naweek ñaaƚ ; kē Naŕibaƚi awo naweek Krittu.

‡ 11:4 Aji walan Krittu : Bapiit aji aji walan bkowul. § 11:5 Aji awalan ayinul : Bapiit aji aji walan bkowul. § 11:5 Bapuunka : ƚfa du Korint ppuunka ƚi ñaaƚ paji padiiman kē awo nawuƚaan, nado pekadu, najuban pjoban pi piint.

bkow, apuunkiin keeri. Ké wi ukowandénuŋ ñaaŋ amaŋa kéme apuunka, aguran bkow. ⁷ Ñiint aawo kaguur bkow, anaam na Naşibaŋi abot aji yuuj mndém mi nul ; ñaaŋ ul, ajaanŋ ayuuj mndém mi ñiint. ⁸ Na manjoonan, mént ñiint apénnunŋ ŋi ñaaŋ, ñaaŋ apénnunŋ ŋi ñiint. ⁹ Ké ñiint awo aampaşana pa ñaaŋ, ñaaŋ apaşaniinŋ pa ñiint. ¹⁰ Uko wi nji nŋupunŋ, na nwanjuŋ nkaanŋ ké ñaaŋ awo kaŋu ŋi bkow uko unkdiiimanunŋ ké ahinan kañehan Naşibaŋi. ¹¹ Ké ŋi kéş ki Ajugun, ñaaŋ anuma ñiint, ké ñiint anuma ñaaŋ. ¹² Na manjoonan, jibi ñaaŋ apénnunŋ ŋi ñiint, hénk di ñiint abuknaaniinŋ ŋi ñaaŋ ; ké bukal bŋi başé woona du Naşibaŋi.

¹³ Dŋal naşal ŋi nleefan. Unuura ñaaŋ ado kañehan Naşibaŋi bé aangur bkow i? ¹⁴ Jém umundu ujukanan ké ukowandén ñiint akujént uwel i? ¹⁵ Ké ñaaŋ aşale kujént uwel, mndém mi nul ma. Uwel wi nul udo bi ñéga ñég. ¹⁶ Ké woli ñaanŋ alonŋ aji uko wi nŋupunŋ uunjoonani, dŋal kaŋupa uko wi ŋaŋ: nŋenka udolade ulonŋ umpaŋi, ké banfiyaaruŋ Naşibaŋi bŋi kak baanka udolade ulonŋ.

Kañah ki Ajugun

¹⁷ Hénkuŋ dŋal kaŋiiniyaan uko ulonŋ wi najaanŋ nado unwoonŋ uunlilén : woli nayit pdéman *Krittu, byit méntŋ baanji baŋijan bnuura, baji baŋép ŋép kaŋijan buŋaan. ¹⁸ Djunna atiink ké baji woli nayit, bpulad baji bawo ŋi ptoofan – ké nfiyaar uko méntŋ ŋi umbanŋ ulonŋ. ¹⁹ Ké bpulad başé wo kawo ŋi ptoofan, banjaanŋ baméban kaliint bahilna bawinana. ²⁰ Woli nayit keeri, méntŋ kañah ki Ajugun ki ki najaanŋ nabi pde. ²¹ Na manjoonan, ŋi wal wi nakdeej andoli aji taran pde kayok, hénk alonŋ aji wo na ubon, alonŋ kakuj. ²² Naanka itoh yi nakdeenuŋ kabot kadaan i? Kéme nabeeh bañaanŋ biki Naşibaŋi? Nanjal

pkowandén banwoonŋ baanka nin uko ulonŋ i? We wi nwoonŋ kajakan ba? Dwo i kabeeban i? Ménhil kabeeban ŋi uko méntŋ.

²³ Na manjoonan, dyeenkna du Ajugun uko wi njukanananŋ; Yetu Ajugun, ŋi utejan wi awoonŋ i kawulana, ajej kapoom, ²⁴ abeeb Naşibaŋi, apitéş ka awul baŋaşarul aşé ji : « Uleef naan wii wi, unwulaniinŋ pa an. Naluŋiinŋ nado kado hénk uwo pleşan pi naan. » ²⁵ Wi babaanŋ pde, ajej pnkalame aji : « Poot pi pawoonŋ pñaaŋ pi naan pantulunŋ pa an, pi Naşibaŋi aŋejanaanuŋ bhoŋar bhalu. Naluŋiinŋ nado kado hénk wal undoli wi nakdaanuŋ pa, uwo pleşan pi naan. » ²⁶ Na manjoonan, wal undoli wi nadeej kapoom méntŋ abot adaan poot méntŋ, naji naŋup ŋup pkeŋ pi Ajugun kayoonkna ubi wi nul.

²⁷ Ukaanŋ ké ñaanŋ adele kapoom ki Ajugun kéme adaan poot pi nul ŋi unoh, alonŋ kahepna ŋi uleef wi Ajugun wi adeej na pñaaŋul pi adaanuŋ. ²⁸ Ñaanŋ andoli awo katen tenan uleeful keeri kabaa kade kapoom kakuŋ kadaan poot. ²⁹ Woli ñaanŋ ade kapoom, adaan poot bé aanŋu ŋi uşal ké uleef wi Ajugun wa, adu kakob ki Naşibaŋi ŋi a. ³⁰ Uko wanŋ ukaanŋ ké utum ŋi ptoofan bamaakal, banŋakmuŋ, ké batum badoo piintŋ akeŋ. ³¹ Woli nŋen lah nleef nŋi nja, Naşibaŋi aankkob nja. ³² Ké Ajugun aşé ji kob nja kakuŋ kaŋanŋ nja nŋihlana nŋwut kaduknaana ji umundu.

³³ Hénk, an bayitŋ naan, woli nayitiir pde nayoonekarén. ³⁴ Woli ubon ude ñaanŋ, adeen du katohul, hénk Naşibaŋi aankluŋ kakoban. Ké iko indukiinŋ ŋi yi naheparunŋ, dluŋ kateeman ŋi ya wal wi nŋi kaluŋ kaban du an.

12

Iko yi Uhaaş wi Naşibaŋi ujaan uŋen

¹ An bayiṭ naan ṭi *Krittu, hēnkun nabiin ṇṭiiniyaan iko yi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan uṭen, mēnjal nawo ṭi kapaam ṭi iko mēnt. ² Name kē wi nawoon naando bi fiyaar Krittu, nabi dēman iko inwoon iinhil bṭup, kē ikṭonjan aneemanan. ³ Ukaan kē nji nṇal kaṭupan kē nin ṇaan i Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ukṭonun aanhil kaji : « Yetu afēpanaa! » Kē nin ṇaan aanhil kaji : « Yetu awoon Ajugun » bē mēnt Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ukṭonulun.

⁴ Iko yi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan uṭen ipaṭi, kē wul ṭañ uṣaan aji uṭen ya bti. ⁵ Utum jibi ṇaan ahili kalem-par Ajugun, kē ul ṭañ i i ṇklemparun. ⁶ Iko iṇṇarēnaan itum maakan, kē Naṣibaṭi aṣē woha aloolan anjaan aṭēpna ṭi nja bti kado iko mēnt bti. ⁷ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uji uwinana ṭi ṇaan anfiyaarun andoli ahilna aṭēnk banfiyaarun bti. ⁸ Uji uṭen alon uṭup untuṇa, kawul alon uṭup wi kame ; kē wul ṭañ uṣaan aji uṭen. ⁹ Uji uwul alon pfiyaar, kawul alon kak mnhina mi pjeban bamaakal ; kē wul ṭañ uṣaan aji uṭen. ¹⁰ Uhaaṣ mēnt uloolan ukaan aji uwul alon mnhina mi pdo mlagre, kawul alon mi pdo kaṭupar Naṣibaṭi, kabi wul alon mnhina mi ppaṭēṣ uko unwoonun du wa na unwoon uunwoona da, kawul alon mnhina mi pṭup ṇṭup ṇi baṭi, kawul alon kak mnhina mi pṭolanaar ṇa. ¹¹ Aa, Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ṭañ ujaan udo iko mēnt bti, andoli uwulu jibi unjalun.

Uleef uloolan untumi na iko im-paṭi

¹² Uleef uwo uloolan aṣē wo na ṇmban ṇtum, jibi ṇmban ṇi uleef ṇatumun aṣē woha ṭi uleef uloolan, hēnk di *Krittu awoon kak aloolan kē nja ṇwoon ṇmban ṇtum ṇi nul. ¹³ Nja bti, bayuday na banwoon baanwo bayuday, balempar baṇaan na bawek biki baka, ṇyeenk nja bti batitmu ṭi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi kawoona uleef

uloolan ; ṇyeenk nja bti uhaaṣ mēnt akēṣan.

¹⁴ Hēnk keeri, uleef uunwo umban uloolan, utum ṇmban. ¹⁵ Woli kahoṭ kaji lah : « Mēnwo kaṇen, mēntok keeri ṭi uleef » kankwoha wo ṭi uleef i? ¹⁶ Kē woli kabaṭ kaji lah : « Mēnwo pkēṣ, mēntok keeri ṭi uleef » kankwoha wo ṭi uleef i? ¹⁷ Woli uleef bti uwo lah pkēṣ kēṣ, hum di di ukhilanun katiink? Kē woli uleef bti uwo lah kabaṭ baṭ, hum di ukhilun katiink pṭēkēṇ? ¹⁸ Na manjoonan, Naṣibaṭi aṭu umban wi uleef wi aṇali ṭi dko di aṇalun. ¹⁹ Woli ṇmban bti ṇawo lah uko uloolan, uleef uunkwo? ²⁰ Kē ṇmban ṇaṣē tum, uleef kē uwo uloolan. ²¹ Pkēṣ paanhinan kaji na kaṇen : « Mēnkak anumi'u » kē bkow baankak ahil kaji na ihoṭ : « Mēnkak anumi'an. » ²² ṇmban ṇi uleef ṇanṇēṇṇṇaanun ṇanumanaa ; ²³ kē ṇmban ṇi ṇbeehnun, ṇanwoon ṇaanyuk pṭiiniyaan, ṇul ṇi ṇjaan ṇboman bnuura ; ²⁴ kē ṇanwoon ṇaanwo han, ṇaannuma pboman. Na manjoonan Naṣibaṭi aboman uleef adēman ṇmban ṇanwoon ṇaandēmana. ²⁵ Hēnk uleef uun-faaṣiiri, uwo wo uloolan, umban undoli uji uṭaaf ṇandukiin. ²⁶ Woli umban ulon ṭi uleef ude, uleef bti ujaan uhaj na wa ; kē woli umban ulon ṭi uleef udēmana, ṇundu bti kak ṇaji ṇadēmana.

²⁷ Kē an, nawoon uleef wi *Krittu, naṭok ṭi wa, andoli awo umban ulon. ²⁸ Kē Naṣibaṭi aṣē duna ṭu ṭi kadun ki banfiyaarun Krittu banjaṇan, kē batēbantēn bawo baṭuparul, kē bawajantēn bawo bajukan aṣē ṭu na bankaṇ mnhina mi pdo mlagre, aṭu na bankaṇ mi pjeban bamaakal, mi pṭēnk baṇaan, mi pṣih na mi pṭup ṇṭup ṇi baṭi. ²⁹ Baṇaan bti bawo banjaṇan i? Baṇaan bti bawo baṭupar Naṣibaṭi i? Baṇaan bti bawo bajukan i? ³⁰ Baṇaan bti bayeenk

mnhina mi pjeban bamaakal i? Bañaan bti bahil p̄tup n̄tup ni baṭi i? Bañaan bti bahilun̄ p̄tolanaar ṅa i? ³¹ Naṅalan uṭen undēmnuṅ, wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan̄ uwul. Kē n̄ṣē diimanan hēnkuṅ bgah banuurnaaniin̄.

13

Uṅal

¹ Woli d̄ṭiini n̄tup ni bañaan̄ bajēn adoo ṭiini ṅi ṅwanjut aṣē wo mēnwō na uṅal, dwo wo ji untintan wi bakkobun̄ kēme untinu. ² Woli dyeenk uṭen wi pdo kaṭupar Naṣibaṭi, abot ayeenk wi pme iko immeniin̄ bti na kame bti, woli ddoo fiyaar Naṣibaṭi adoo hum bē mēnwō na uṅal, mēnwō nin uko ulon̄. ³ Woli d̄ṭen iko yi nkaan̄ baṭi, woli ddoo wul uleef naan batēr aṣē wo mēnwō na uṅal, mēnka nin udooni.

⁴ ṅaaṅ awo le na uṅal na manjoonan, aji wo na kamiir, aji joob bkow, aanji kuj ṅaaṅ, aanji homp, aanji deer̄ ḡaṅan, ⁵ aanji do uko unwoon̄ uunyuki, aanji ṣal uleeful ṭaṅ, aanji deebaṭ kēme kahank ṅaaṅ ṭi uhaaṣ. ⁶ Aanji lilandēr uko unwoon̄ uunwo utool, kaṣē lilandēr manjoonan; ⁷ aji miir ṭi iko bti, aanji ṭaṅan p̄fiyaar, aanji ṭaṅan phaṭ ṭi Naṣibaṭi, kataman ṭi iko bti.

⁸ Uṅal uunji uba. Uṭen wi p̄tupar Naṣibaṭi ulun̄ kaba, wi p̄tup n̄tup ni baṭi kē uklun̄ kaba, wi kame kē uklun̄ kaba. ⁹ Na manjoonan ṅēndo bi me iko bti, ṅēndo bi ṭup n̄tup bti ṅi Naṣibaṭi, ¹⁰ kē wal wi iko ikkēṣun̄ kakuṭ kanuura bti uklun̄ kabi, uko unwoon̄ uunkēṣ bti uba.

¹¹ Wi mbiiṅ awo napoṭ, dji kaṭiini ji napoṭ kaṣal ji a, kawin iko ji a. Kē hēnkuṅ wi nwoon̄ naweek, dpēnan ṭi uṣal naan iko bti yi kpoṭ. ¹² Hēnkuṅ ṅji win ji ṅaaṅ antenuṅ ṭi kawini kanfēluṅ kē wal mēnṭ n̄ṣē luṅ kawin Naṣibaṭi bnuura katena ṭi kēṣ, hēnkuṅ ṅēmme Naṣibaṭi bnuura, kē wal mēnṭ n̄ṣē luṅ

kame'a bnuura jibi ul ameen̄ ṅja bnuura.

¹³ Kē iko iwajanṭ iṣaan̄ awo nin iinkba : p̄fiyaar, mnhaṭ na uṅal ; kē uṅal uṣaan̄ apel yun̄ mēnṭan bti.

14

P̄tupar Naṣibaṭi na p̄ṭiini n̄tup ni baṭi

¹ Natamaan keeri nawo na uṅal. Nadoon kala kak iko yi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan̄ uṭen, kē ṭun̄ yun̄ mēnṭan, wi pdo kaṭupar Naṣibaṭi wi wi nawoon̄ kado kala maakan.

² Na manjoonan ṅaaṅ anjaan̄ aṭup n̄tup ni baṭi aanji ṭiini ṭiini na bañaan̄ bajēn, aji ṭiini na Naṣibaṭi ṭaṅ; nin alon̄ aanji te iko yi ajakun̄, aji ṭup iko inmeniin̄ yi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uwululuṅ. ³ Kē anṣaan̄ aṭupar Naṣibaṭi aṣē baa ṭēp ṭēp aṭiini na bañaan̄ bajēn; n̄tup ṅi nul ṅaka mnhina mi pdo banfiyaarun̄ baya kadun, kaṭaṅ baka kabot kajooṭṭēn baka ṅhaaṣ. ⁴ Anjaan̄ aṭup n̄tup ni baṭi, uleeful wi wi ajaan̄ ado uya kadun, kē anjaan̄ aṭupar Naṣibaṭi aṣē ji do pntuk pi banfiyaarun̄ bti paya kadun.

⁵ Dṅal maakan nado kaṭup n̄tup ni baṭi, aṣē hokan nado kaṭupar Naṣibaṭi. Anjaan̄ aṭupar Naṣibaṭi apel ankaan̄ mnhina mi p̄tup n̄tup ni baṭi. Woli anjaan̄ aṭup n̄tup ni baṭi aji tolanaar ṅa kadolna pntuk pi banfiyaarun̄ bti paya kadun, aji wo ji anṭuparun̄ Naṣibaṭi. ⁶ Kē hēnkuṅ, an bayiṭ naan, dheparan : woli dbi lah du an aṭup n̄tup ni baṭi ṭaṅ, awo mēndiimanan iko yi Naṣibaṭi immeniin̄, awo mēndolan kē nawo na kame, awo mēnṭupar Naṣibaṭi akuṭ awo mēnjukanan, udooni uhon̄ wi wi ṅji kakaarun̄ an ba?

⁷ Natenan kak, woli ṅaaṅ alul kēme akob kora, aṣē naakrēn ikobare hum di di bañaan̄ bakmeen̄ uko wi akkobun̄? ⁸ Woli nangoli alul pduuna bangoli bandukiin̄ baya ugut aṣē wo aanlul jibi bajaan̄

balul, hum di di bakbomandërun pa pya ugut ba? ⁹ Kë hënk di di uwoon kak pa an : woli naŕup nŕup nŕi baŕi, nŕup njanwoon njaanteetanaa, hum di di baŕnaan bakmeen uko wi nakjakun? Naŕiini ŕiini ŕi uyook.

¹⁰ Nŕup njanwoon ŕi umundu nŕatumi, kë undoli uŕe ji uteetanaa ŕi bankŕupun wa. ¹¹ Woli ŕnaan aŕiini uŕup wi nwoon mënŕee, dji kawo ŕnaan nayaanŕ ŕi kadunul, ul kakuŕ kawo nayaanŕ ŕi kadun naan. ¹² Ukaan kë wi naŕalun na nŕhaaŕan bŕi *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi uŕenan iko yi wa, nawo kabi kaŕu ŕu nŕhaaŕ ŕi pyeenk iko itum inkdolon banfiyaarun bŕi baya kadun.

¹³ Ukaan keeri kë anhilun pŕup nŕup nŕi baŕi awoon kado kaŕehan Naŕibaŕi aŕena ahil pdo katolanaar nŕa. ¹⁴ Woli dŕehan na nŕup nŕi baŕi, uhaaŕ wi naan uji uwo ŕi pŕehan, uŕal kaŕe wo uonji ulemp. ¹⁵ Kë we wi nwoon keeri kado? Dŕehan Naŕibaŕi na uhaaŕ wi naan kabot kaŕehana na uŕal wi naan, dyeehara na uhaaŕ wi naan kabot kayeehara na uŕal naan. ¹⁶ Na manjoonan, wi ikdëmanun Naŕibaŕi ŕi nŕup nŕi baŕi, hum di ŕnaan anwoon aante nŕup mënŕ ahiniin kateem kaji uwo haŕ bë aante uko wi iŕupun? ¹⁷ Uko wi iŕupun udole wo unuura, ankntiinkiin aanji ŕëpna ŕi wa kaya kadun. ¹⁸ Dbeeb Naŕibaŕi ŕi uko wi njaan kaŕup nŕup nŕi baŕi, ddoo ŕup nŕa apel an, ¹⁹ kë nŕe ji nwole ŕi ptoof pi pntuk pi banfiyaarun kahokan kaŕiini kdiiim kaŕeen ki bateen kahilna kajukan baka kë di kdiiim iŕeen-week nŕyaaŕ iŕeen-week (10 000) ki bawoon baankte.

²⁰ An bayit naan ŕi *Krittu, nawutan kawo bapoŕ ŕi uko wi uŕal, nawoon baka ŕi uko wi buŕaan, naŕe nawo bantohi ŕi uko wi najaan naŕal. ²¹ Hënk di upiitaniiŕ ŕi *Uli-bra wi Naŕibaŕi aji :

« Dŕëpna ŕi nŕup nŕi baŕnaan bayaanŕ, kaŕëpna ŕi mntum mi bayaanŕ, kaŕiiniyaan na biki pntaali pi naan te baandoo di di wal mënŕ ptiinkën.

Hënk di *Yawe Nawat Kabuka ajakun. »*

²² Hënk keeri woli Naŕibaŕi aŕëpna ŕi nŕup nŕi baŕnaan bawoon baantee, uji uwo uko unjaan udiiman banwoon baanfiyaara kë adeebaŕë baka, uko mënŕ uunwo pa banfiyaarulun ; kë woli Naŕibaŕi aŕëpna ŕi *baŕuparul, aji ŕup ŕup na banfiyaarulun bahilna baya kadun, uko mënŕ uunwo pa banwoon baanfiyaara. ²³ Natenan ten, woli banfiyaarun *Krittu bŕi bayit aŕe ŕiini bukal bŕi na nŕup nŕi baŕi, woli banwoon bayaanŕ banwoon baando bi fiyaar Krittu baneej ŕi dko mënŕ, naŕal aji baankji nayilaa i? ²⁴ Kë baŕnaan bŕi baŕale ŕupar Naŕibaŕi woli anwoon nayaanŕ anwoon aando bi fiyaar aneej ŕi dko mënŕ, uko wi atiinkun bŕi uji udola ayikrën kë awo nado buŕaan, nŕup nŕun nŕajaan nŕadola aŕalan uleeful. ²⁵ Wal mënŕ, iko inmeniiŕ ŕi uŕalul iji ipën kawinana, aŕe jot kafëŕ kaara ŕi mboŕ kadëman Naŕibaŕi kaŕe kaji : « Na manjoonan, Naŕibaŕi awo ŕi ptoofan! »

ŕi uko wi byit bi banfiyaarun

²⁶ An bayit naan ŕi *Krittu, kë we wi nawoon kado? Woli nayitiir pŕehan Naŕibaŕi, kë alon aka kayeeh, kë alon aka uko wi pjukan, alon kë aka uŕup unwoonun du Naŕibaŕi, alon kë aka uŕup wi baŕi wi pŕup, kë alon ahil pŕolanaar wa, iko mënŕ bŕi iwo kado baŕnaan baya kadun. ²⁷ Woli balon baŕal pŕup nŕup nŕi baŕi, nadoon batëb këme bawajanŕ baŕup, andoli ji ŕup kayewan atënŕul, alon aŕe ŕolanaar wa. ²⁸ Woli natolanaar wa aanwo, bayompan, baŕiini na Naŕibaŕi du

* 14:21 Itayi 28.11-12.

ɲhaaş ɲi baka meet. ²⁹ Kë woli balon baɲal pɲupar Naşibaŋi, batëb kême bawajanŋ ɲi baka baŋiiniin bandukiin başë bado kaşal ɲi uko wi baŋupun. ³⁰ Woli alon awo ɲi pɲup kë Naşibaŋi aşë wul alon kak ɲi banwoon da uɲup, nateek ayompan awuta adiiman wa. ³¹ Na manjoonan, an bti nahilan kaŋupar Naşibaŋi, aloolan aji ɲup kayewan atëntul, bañaan bti bahilna bajuk babot baŋar baka. ³² Banjaan baŋupar Naşibaŋi baji bahil pmëban ɲleef ɲi baka. ³³ Naşibaŋi aanwo i parëfa, ul ajaan aŋij mnjeeh ; ɲi byit bti bi banfiyaarun uko wan uwoon kado kadolana.

³⁴ Woli nayitiir pdëman Naşibaŋi, baaŋ baji bawo kawut pɲaat, baandinan baka bado kahoopaŋer da. Jibi upiitaniin ɲi *Ulibra wi Bgah, bawo kado katiink tiink. ³⁵ Woli baɲal kame uko ulon, baheparan bayin baka du katoh. Unuura ñaaŋ ado kaŋaat woli pntuk pi banfiyaarun payit pñehan Naşibaŋi.

³⁶ An biki Korint, naşal aji uɲup wi Naşibaŋi upëna du an i? An nawohan baloolan bantiinkun wa i? ³⁷ Woli ñaan aşal aji awo Naŋupar Naşibaŋi kême ñaan anwoon na *Uhaaş wi Naşibaŋi, awo kayikrën kë uko wi mpiitanan uwo uko wi Ajugun aŋuun pdo kado. ³⁸ Kë ñaan aşale pok pyikrën uko mënŋ, Naşibaŋi apoka ul kak.

³⁹ An bayiŋ naan ɲi *Krittü, nadoon kala keeri pɲupar Naşibaŋi kaşë kawo naankneenan pɲup ɲɲup ɲi baŋi. ⁴⁰ Iko mënŋ bti idolaniin na uşal ujij ibot iŋep ɲi bgah.

15

Pnaŋa ɲi pkeŋ pi Yetu

¹ An bayiŋ naan, dnjal kaleşanan *Uɲup Ulil Unuura wi nɲupanan, wi nayeenkun akuŋ amëban ɲi wa alinë. ² ɲi uɲup mënŋ wi wi Naşibaŋi

aŋepnun abuuranan, an nanjaan namëban wa jibi nɲupanan wa ; woli mënŋ hënk da, pfiyaar pi nan pawaan udooni.

³ Uko undëmnun ɲi iko yi nji kaŋupanan uwoon wi nyeenkun nji kak unwoon kë *Krittü akëŋ apënanan ipekadu yi nja, jibi upiitaniin ɲi *Ulibra wi Naşibaŋi. ⁴ Amoyaa aşë naŋa ɲi pkeŋ ɲi unuur uwajanŋen, hënk kak di di upiitaniin ɲi Ulibra wi Naşibaŋi. ⁵ Apën awinana ɲi kadun ki Kefat*, alun apën awinana ɲi kadun ki banjañanul iñeen na batëb. ⁶ Akak alun apën awinana ɲi byaaş bloolan ɲi kadun ki banfiyaarunul iñeen-week ɲyaaş kañeen : banŋumnun ɲi baka bahum bajeb kë balon bakaŋi. ⁷ Wi iko yan iŋepun, akak apën awinana ɲi kadun ki Jakob† na ki banjañan bti.

⁸ Abaañşaan apën awinana ɲi kadun naan nji kak, kë nwo ji napoŋ ambukiin bë wal wi kabuka ki nul uundo bi ban. ⁹ Nji dwoon ampoŋeŋaanun ɲi banjañan biki nul ; na manjoonan mëndo taan taan na pdu'ana nanjañan ɲiki dbi hajan ɲfa bañaan biki Naşibaŋi banfiyaarun *Krittü. ¹⁰ Kë Naşibaŋi aşë wulën bnuura bi nul ado kë nwo ñaan i nwoon ; bnuura bi awulnun baanwaan udooni, dbaa ɲep ɲep alemp apel banjañan bandukiin. Mënŋ nji a ɲi uleef naan dwoon anlempun, Naşibaŋi ajaan aŋepna ɲi nji kalemp ɲi bnuura bi awulnun. ¹¹ Hënk keeri, uwole nji kême banjañan bandukiin baktupun, *Uɲup Ulil Unuura wi wi ɲkɲupun, uɲup mënŋ wi wi nafiyaarun.

Pnaŋa pi bañaan ɲi pkeŋ

¹² Kë woli nɲupan aji *Krittü anaŋa ɲi pkeŋ, hum di di balon ɲi an bahilnanun kaji bañaan baanknaŋa ɲi pkeŋ ba? ¹³ Woli bañaan baanknaŋa ɲi pkeŋ, Krittü aannaŋa keeri ɲi

* 15:5 Kefat: Kawo katim kalon ki Piyeer. † 15:7 Jakob : Jakob i awo abuk aşin Yetu akuŋ awo naweek i pntuk pi banfiyaarun pi Yerutalem.

pa. ¹⁴ Ké woli Krittu aannaṭa ṭi pkeṭ, uko wi ṛṭupun ukeer awaan udooni, ké pfiyaar pi nan pawaan udooni. ¹⁵ Woli na manjoonan bankeṭun baanknaṭa ṭi pa, uwoon ké Naṣibaṭi aannaṭan Krittu ṭi pa. Nkeer awo baṭilan ṭi uko wi Naṣibaṭi, wi ṛṭupun aji anaṭan Krittu ṭi pkeṭ. ¹⁶ Aa, woli bankeṭun baannaṭa ṭi pa, Krittu kak aannaṭa ṭi pa. ¹⁷ Ké woli Krittu aannaṭaa, pfiyaar pi nan pawaan udooni, nahum nwo ṭi pekadu, ¹⁸ ké banfiyaarulun bankeṭun baankbuur. ¹⁹ Woli ṛhaṭ Krittu abuuran nja ṭi mboṣ ṭaṅ, ṛwoon banṅaganaanun.

²⁰ Ké *Krittu na manjoonan aṣe naṭa ṭi pkeṭ; ṭi bankeṭun, Krittu awoon nateek annaṭiin ṭi pa. ²¹ Nnaṅ aloolan aṭijun pkeṭ ṭi mboṣ hēnk kak di di ṅaan aloolan akdolun baṅaan banaṭa ṭi pkeṭ. ²² *Adam akaan ké baṅaan bti bakkeṭ, hēnk kak Krittu akaan ké baṅaan bti banwoon na a baknaṭa ṭi pkeṭ. ²³ Ṭi uko wi pnaṭa ṭi pkeṭ, Naṣibaṭi ado bi ṭup ṭup jibi uko mēnt uktēpun; Krittu awoon nateek annaṭiin ṭi pkeṭ, woli alun abi, baṅaan biki nul babaa naṭa ṭi pa. ²⁴ Woli uko waṅ uṭēpi, uba umundu uṣe bi, wal mēnt atok baṣih bti, baweek bti na mnhina bti, kaṣe kawul pṣih Naṣibaṭi anwoon Aṣin. ²⁵ Na manjoonan Krittu alun kaṣih te wal wi Naṣibaṭi akṭun baṣooradul bti ṭi ihoṭul uṭeēh. ²⁶ Naṣooradul nabaanṣaani i aktokun awoon pkeṭ. ²⁷ *Ulibra wi Naṣibaṭi uji aṭu iko bti ṭi ihoṭ yi Krittu uṭeēh; ké wi ujakuṅ aji aṭu iko bti ṭi ihoṭ yi Krittu uṭeēh, ṛme ké Naṣibaṭi ṭi uleeful aanwo ṭi ihoṭul uṭeēh, ul aṭuun iko bti ṭi ihoṭ yi Krittu uṭeēh. ²⁸ Wal wi Naṣibaṭi aklun kaṭu iko bti ṭi ihoṭ yi Krittu uṭeēh, wi wi ul, Abuk Naṣibaṭi, akwoon ṭi kafēṭ ki nul, ul Naṣibaṭi, anklun kaṭu iko bti ṭi ihoṭul uṭeēh. Hēnk Naṣibaṭi alun kawo aloolan ṭaṅ ankṣihun, alun kaṣih ṭi iko bti.

²⁹ Naṣalan kak biki babattaarun ṭi katim ki bankeṭun; we wi baṭun pyeen ba? Woli ujoonan ké bankeṭun baanknaṭa ṭi pa, we ukaan ké babattaar ṭi katim ki baka ba? ³⁰ Ké nja, we ukaan ké unuur undoli ṛji ṛwo ṭi mntum mi pkeṭ ba? ³¹ An bayit naan, na manjoonan dji kawo ṭi mntum mi pkeṭ unuur undoli, ké ulon uṣe wo mnllan mi naan uwoon wi nawoon ṭi ploolan na Yetu *Krittu Ajugun. ³² Woli uṣal wi baṅaan bajen ṭaṅ ukaan ké ngutan na ṛko ṛi uṭeēh du Efē, we wi nkaan da? Woli bankeṭun baanknaṭa ṭi pa, nabiin ṛde ṛbot ṛdaan; ṛkeṭ faan. ³³ Naṭaafaraan: banoh bawuṭaan baji batok ṅaan mnwo. ³⁴ Naṭelṣan ṛṣal ṛi nan, naṭaṅan pjuban. Na manjoonan, balon ṭi an baamme Naṣibaṭi; uwo mnkow pa an.

Uleef wi banknaṭiin ṭi pkeṭ

³⁵ Ké ulon aṣe hılan kahepar kaji : « Hum di di bankeṭun baknaṭiin ṭi pa? Babi na uleef unaam hum ba? » ³⁶ Iwi iwo nawaan uṣal! Iimme ké woli itepii, udeey ulon uunji uhil kabuk bē uunkeṭ keṭ duna i? ³⁷ Ké uko wi itepiin uunwo uko umbukiin; uwo pbuk ṭaṅ, pi maaj kéme ṛdeey ṛlon. ³⁸ Wal mēnt, Naṣibaṭi kaṣe do wa ubuk bko bi aṅalun, pbuk pandoli paji pabuk bko bi pawoon i kabuk.

³⁹ Nleef bti ṅaannaami, ulon uji uwo wi ṅaan najen, ulon kawo wi ṛntaam, ulon kawo wi ṛkaṭ, ulon kawo wi ṛṭēb. ⁴⁰ Uka kak iko inwoon du baṭi, na inwoon ṭi mboṣ; ké kanuura ki iko yi baṭi kapaṭ na ki iko yi mboṣ. ⁴¹ Kanuura ki bnuur kapaṭ na ki pli, ké ki ṛjah kapaṭi; ujah udoo ji upaṭ kanuura na ujah utēnt wa.

⁴² Ké hēnk di di uwoon ṭi uko wi pnaṭa ṭi pkeṭ. Uko wi bamoyun ṭi mboṣ ṭi utepi, uwo uleef un-kpuṭun. Uṣale naṭa ṭi pkeṭ, uunkak ahil kapuṭ. ⁴³ Uko wi bajaan bamoy

uwo uleef unwaanun udooni, kë woli unata ƚi pkeƚ, uji utum na mndem. Uko wi bajaan bamoy uwo uleef unwoonj uunka mnhina, kë woli unata ƚi pkeƚ, uji utum na mnhina ⁴⁴ Uleef wi bajaan bamoy uwo uleef wi ñaan najen, bë ušale naƚa ƚi pkeƚ, *Uhaaš wi Našibaƚi uji uwul wa mnhina. Uka keeri uleef unwoonj wi ñaan najen akuƚ aka uleef unjaanj uyeenk Uhaaš wi Našibaƚi. ⁴⁵ Upiitana ƚi *Ulibra wi Našibaƚi aji : « *Ñiinƚ nateek, *Adam, awo ñaan najen i Našibaƚi awulunj uhefent.* » Kë Adam natëbantën anwoonj Krittü, atum na Uhaaš wi Našibaƚi unjaan uwul ubida. ⁴⁶ Mënt ñaan anyeenkunj Uhaaš wi Našibaƚi ajaan abi uteek, ñaan najen a ; anyeenkunj Uhaaš wi Našibaƚi abaa bi. ⁴⁷ Našibaƚi aboman ñaan nateek na ufuuš, awoona ƚi mboš ; kë natëbantën ašë woona baƚi. ⁴⁸ Bañaanj biki mboš bawo wo ji i Našibaƚi abomanaanun ufuuš ; kë banwoonj baƚi kë bawo ji anwoonunj baƚi. ⁴⁹ Njunna awo ji ñaan mënt anwoonunj ƚi mboš, ašë lunj kanaam anwoonunj baƚi.

⁵⁰ An bayiƚ naan ƚi *Krittü, uko wi nji nñalunj kaƚupan uwoonj kë ñaan najen aanhinan kaneej du *Pših pi Našibaƚi, kë uko unkuƚunj uunhinan kaneej du dko di iko iwoonj iinji ipuƚ.

⁵¹ Hënkunj dñal kaƚupan uko ulonj ummeniinj: mënt nja bti nklunj kakeƚ, kë nja bti nšë lunj kaƚëlša. ⁵² Uko mëntj utaran taran, kawo ji ñaan akompëšunj uyaas uloolan, ƚi wal wi plul pbaañšaani paklulunj. Palunj kalul, bañaanj bankeƚunj bašë banaƚa bawo baankak akeƚ, wal mënt nja bti nšëlša. ⁵³ Na manjoonan, uko unkuƚunj uwo kakak uko unwoonj uunkpuƚ, kë uko unkeƚunj uwo kayeenk ubida unwoonj uunkba. ⁵⁴ Wal wi uko unkuƚunj ukkakunj uko unwoonj

uunji upuƚ, kë uko unkeƚunj uyeenk ubida wi mnŋo, wal mënt wi wi uƚup umbiinj apiitana ƚi *Ulibra wi Našibaƚi ukdolaniinj: « Pkeƚ pawatanaa, pakobaa. ⁵⁵ Iwi pkeƚ, pwat pi nu pundu? Iwi pkeƚ, uko ufinj wi nu uwo ƚun? » *⁵⁶ Uko wi pkeƚ pajaan pafinna uwo pekadu, kë uko unjaan uwul pekadu mnhina uwo *Bgah bi Moyit. ⁵⁷ Nabiin keeri nbeeb Našibaƚi anjaan aƚëpna ƚi Ajugun Yetu *Krittü kado nja nƚwat. ⁵⁸ An bayiƚ naan ƚi *Krittü biki mmaganunj, namëbaan keeri naliint. Nadoon kataman unuur undoli ƚi plempar Ajugun. Namekë plempara paanwaanj udooni.

16

Bajunt bƚënkni banfiyaarunj biki Yerutalem

¹ Hënkunj dñal kaƚupan uko ulonj ƚi uko wi bajunt bƚënkni bañaanj biki Našibaƚi banwoonj Yerutalem. Ddobi ƚup banfiyaarunj biki Galatiya uko wi bawoonj i pdo. Dñal an kak nado hanj. ² ƚi unuur uteek wi kanëm, andoli ƚi an ajejan ktaka klonj jibi ahinanunj aka, ahank da katohul, kawutna kayoonk mbi nabaa naneej bajunt. ³ Wal wi nji kabiiinj, dwul biki nadatunj ikaarta yi mpiitunj bañaanj biki Yerutalem bameena uko unƚijunj baka, dyil baka bañooƚ baka uko wi najuntunj kaƚënkna baka. ⁴ Woli uyoƚanaan nya da nji ƚi uleef naan, bado bayaas na nji.

Pya bayaas pi Pawulu

⁵ Dñal ƚëpna utaaƚ wi Matedoniya kabaa kabi pwinan. ⁶ Ulome ndo du an nñuur nlonj këme nƚo da wal wi ujonƚ bti, hënk našë nawulën uko wi nnumiinj pa bayaas. ⁷ Mënnal ƚi byaas bi kapant pant, dñal pdo nñuur nlonj na an woli ulil Ajugun. ⁸ Kë nšë lunj kaƚo du ubeeka wi Efet te ufettu wi *Pentakot, ⁹ ƚiki dwin kë dhil kado

da ulemp unuura wi ndooŋ abi jun pdo, kē başoorad nja başë tum da kakşa.

¹⁰ Woli Timote abii, nadoonan kadola awo bnuura ƚi ptoofan. Awo na nji kē nji nlempar Ajugun, ¹¹ nin aloŋ awutan keeri kabeeha. Naţenkana aka uko wi anumiin pa bayaaş abiina te du nji. Nwo ƚi pyoonka, nji na banfiyaaruŋ banwoon na nji.

¹² Kē *Apolot ayiţ nja ƚi *Krittu, ddabëra abi pwinan ul na bayiţ nja bandukiin, kē aşë wo aando bi ŋal pbi hënkun ; aluŋ kabi woli ahinani.

Iko ibaañşaani yi pdo

¹³ Nawoon bten, namëban naliint ƚi pfiyaar pi nan, nawoon bañaan batëŋ, nanaţan naliint. ¹⁴ Uko wi nakdolun bti, nadolan wa na uŋal.

¹⁵ An bayiţ naan, dkak aţupan uko ulon. Name kē Tefanat na biki katoh ki nul bawoon bateek bankakuŋ afiyaar *Krittu du utaak wi nan wi *Akayi, name kē baji balempar banfiyaaruŋ bandukiin. ¹⁶ Nadoon katiink keeri bañaan ji bakan mënţan, na bañaan bti bankdoonaanuŋ na baka.

¹⁷ Dlilan ƚi uko wi Tefanat na Fortunatuţ na Akayuţ babin pwinën ; baţenkën wi nawoon naanwo da, ¹⁸ batëŋţënaan jibi batëŋţënanan. Najukan pyikrën bnuura bi bañaan banwoon ji baka bajaan bado.

¹⁹ Banfiyaaruŋ *Krittu bti biki utaak wi Atiya bawulan mboş. *Akila na Pritiliya na banfiyaaruŋ banjaan bayit du katoh ki baka bawulan mboş ƚi katim ki Ajugun. ²⁰ Banfiyaaruŋ bti banwoon ƚi na nji bawulan mboş. An kak nawulandën mboş naboofar na uşal uyimanaan.

²¹ Nji Pawulu ƚi uleef naan dpiitun ƚi awulan mboş.

²² Woli ñaan aannal Ajugun, afëpana.

Maranata* – Ajugun biini!

²³ Dñehan Yetu Ajugun awulan bnuura.

²⁴ Dŋalan, an bti wi nwoon ƚi ploolan na Yetu *Krittu.

* **16:22** Maranata : ƚi uhebërë dawoon Ajugun, biini! kēme Ajugun abi.

**Uṭup utēbantēn wi
Pawulu apiitun
banfiyaaruṅ
banfētun du utaak wi
Korint**

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta katēbantēn ki Pawulu apiitun banfiyaaruṅ biki Korint. Ʀi kakaarta ki nul kateek aṭup baka aji aṅal pya kawin baka. Abi ji na baka kak bajunt, bajunt mēntṅ baṭēnkna banfiyaaruṅ biki Yerutalem, kē ul ṭi uleeful akyaan kayeenk bajunt mēntṅ. Kē aṣē bi wo aanya da. Hēnk di di awoon aanya da : Timote awo ṭi bgah pya Korint, aṣē me ṭi bgah iko yi banfiyaaruṅ biki da bakdoli. Kē uko mēntṅ uunlila. Atiink kē bayuday balon baya Korint ajukan da iko impaṭi na Uṭup Ulil Unuura wi Pawulu abiiṅ ajukan da. Baji baji na baka kē Pawulu aanwo nanjañan i Krittun na manjoonan. Wi wi Timote aṣaan aṭiiṣ aṣē ṭup Pawulu, kē ajootan maakan. Uko mēntṅ ukaan kē apiit baka kaṭup uko wi aṣaluṅ na uko unkayi kē aanya du baka.

Pawulu aṭup ṭi kakaarta ki kē awo nanjañan i Krittun aṣē paṭ jibi aklempi na bandukiin bajaan bajukan bgah. Uko mēntṅ ukaan kē baṣoora. Pawulu akak aṭēga aji aṅal ul na biki Korint bawo ṭi ploolan. Aji na baka bataman ṭi bajunt baṭēnkna banfiyaaruṅ biki Yerutalem. Akak aṭup aji aṅal kaya kawin baka kahilna kaṭup bañaan banwoon baanwut pjuban manjoonan. Woli Pawulu amēban aliint aji awo nanjañan aṅal ṅal bañaan bame Uṭup Ulil Unuura bakuṭ bame kē Yetu awoon Ajugun.

* 1:1 Akayi : Korint dawo ṭi utaak wi Akayi, dawoon ubeeka unwoonun uweek da. † 1:8 Mnhaṅ mi ṅhajuṅ du utaak wi Atiya : Naan aamme mnhaṅ mi akṭiiniyaanun ṭi. Manka pwo mnhaṅ mandēmun ṭi aṭiiniyaanun ṭi ulibra wi Ulemp wi Banjañan 19.23-40.

- Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:
1. Pawulu awul baka mboṣ akuṭ abeeb Naṣibaṭi (1.1-11)
  2. Ulemp wi nanjañan du banfiyaaruṅ (1.12-2.17)
  3. Pṅal ṅaan jibi Krittun aṅaluṅ nja (3.1-7.16)
  4. Pṅen bajuuk (8.1-9.15)
  5. Pawulu aṭup aji awo nanjañan na manjoonan (10.1-13.10)
  6. Pwul mboṣ pbaañsaani (13.11-13)

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aduun pa nwo nanjañan i Yetu *Krittun, ṭiki aṅaluṅ wa, na Timote ayiṅ nja, ṅpiitanaṅ an banfiyaaruṅ Krittun biki ubeeka wi Korint na bañaan biki Naṣibaṭi bti banwoon ṭi utaak wi Akayi* bti. ² Nñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugun bawulan bnuura babot bajooṭṅenan ṅhaaṣ.

Pawulu abeeb Naṣibaṭi

³ Nawulēn ṅbeeb Naṣibaṭi, Aṣin Yetu *Krittun Ajugun ṭi uko wi aṅagiin nja abot atēṅṅen nja. ⁴ Aji tēṅṅen nja wal wi ṅjaan ṅwo ṭi unoor undoli, kadolna nja ṅhil ṅdo katēṅṅen bañaan banwoon ṭi unoor undoli na ptēṅṅen pi Naṣibaṭi atēṅṅenuṅ nja. ⁵ Na manjoonan, Krittun akaan kē ṅkhaj maakan, kē hēnk di di akaan aji tēṅṅen nja maakan. ⁶ Woli ṅwo ṭi unoor, uwo wo pa ptēṅṅenan kabot kaṭijan mbuur ; woli Naṣibaṭi atēṅṅenun, uwo pa ptēṅṅenan nahilna namiir mnhaṅ mi ṅhajuṅ. ⁷ Uhaṭ wi ṅṭuun ṭi an udēmi ; ṅme kē jibi nahajuṅ ji un, hēnk kak di di Naṣibaṭi aktēṅṅenanaṅ ji un.

⁸ An bayiṭun, ṅṅal name kē mnhaṅ mi ṅhajuṅ du utaak wi Atiya manṅep uṭup†, kē ṅhaajala maakan adoo ṣal aji wi nun ubaa. ⁹ Na

manjooan n̄bi ji ji pkeṭ pi nun pa-bani, ukaaṅ kē n̄enkak ahaṭ n̄leef n̄i nun, ahaṭ ṭi Naṣibaṭi anjaan anaṭan bañaan ṭi pkeṭ. ¹⁰ Ul abuuranuṅ un pkeṭ mēnt̄, akak aluṅ kabuuranuṅ. Aa, n̄ṭu mnhaṭ mi nun ṭi a, ame kē aluṅ kabuuranuṅ kak. ¹¹ An naṭok ṭi ulemp mēnt̄ wi najaan nañehandērun ; hēnk, Naṣibaṭi atiink pñehan pi bañaan batum, kawulun bnuura, uko mēnt̄ ukaaṅ kē bañaan batum baji babeeba.

Uko unkaaṅ kē Pawulu alutan bayaas bi nul du Korint

¹² Hēnkuṅ, uko wi uwoon̄ mnlilan mi nun, uhaaṣ wi nun udiimanuṅ un kē mnwo mi nun ṭi umundu wi na ṭi kadun ki nan manwo mnwo mntool akuṭ ajinṭ ṭi kadun ki Naṣibaṭi. Uko mēnt̄ uwoona du Naṣibaṭi, mēnt̄ uṣal unṭuṅa wi bañaan bajēn ubiin̄ aṭoṅun, bnuura bi nul babiin̄ aṭoṅun. ¹³ Na manjooan, ṭi ikaarta yi n̄piitan̄, n̄ēmpiitan̄ nin uko uloṅ umpaṭi na wi nahiluṅ kaleyiir kakuṭ kate, kē n̄ṣē me kē unuur uloṅ naluṅ kate. ¹⁴ Uka uko uloṅ wi nadoon̄ abi yikrēn : ṭi unuur wi Ajugun Yetu akbiin̄, n̄wo mnlilan mi nan nakuṭ nawo mnlilan mi nun.

¹⁵⁻¹⁶ Dfiyaar uko mēnt̄, ukaaṅ kē mbi n̄al kaṭēpna duna du an, kabaa kaya Matedoniya di n̄i kawoonuṅ kakak du an, kaṣē kayeenk uko wi n̄i kanumiin̄ pyaana bayaas du *Yuda, hēnk nahilna nanuurandēn uyaas utēbantēn. ¹⁷ Wi njakuṅ aji ddo haṅ, dbeṅ beṅ i? Woli dji ddo uko, dji kawo na uṣal wi ñaan̄ najēn andwoon̄ aanji ṭijan ṭi uṭup uloolan i? ¹⁸ Na manjooan, ṭi katim ki Naṣibaṭi, uṭup wi nun na an uunwo wi « aa » na « a-a. » ¹⁹ Uko wi Yetu *Krittu Abuk Naṣibaṭi, wi n̄i na Filat na Timote n̄ṭupanaṅ, uunwo wi « aa » na « a-a » ubaa ṭēp ṭēp awo wi « aa » ṭañ. ²⁰ Yetu Krittu awoon̄ « aa » mēnt̄, iko b̄ti yi Naṣibaṭi ahon̄uṅ idolana

ṭi a. Kē ṭi ul i i n̄kṭēpnun̄ kaji uwo haṅ, kadēmanaana. ²¹ Naṣibaṭi ajaan̄ atēṅṭēnun na an, n̄liint̄ ṭi pfiyaar Krittu. Ul ṭi uleeful adatuṅ n̄ja, ²² adiiiman̄ kē n̄wo biki nul wi aṭuun̄ uhaaṣ wi nul ṭi n̄ja, wul uwoon̄ uko ujuni ṭi iko yi ahon̄uṅ aji aluṅ kawul n̄ja.

²³ Uko wi n̄i kaṭupun̄ uwo manjooan, Naṣibaṭi amee ; woli d̄ṭilani afiṅēn : mēn̄ṅal n̄al pnooran̄an, ukaaṅ kē mēnkak du Korint. ²⁴ Nēn̄ṅal pwo baṣih bank̄ṭu'anaṅ uko wi nawoon̄ i pfiyaar ; namēban aliint̄ ṭi pfiyaar pi nan kē n̄ṣē n̄al kaṭēnkan nawo na mnlilan.

2

¹ Dṣal keeri aji mēnkak pwinan, nawutna kawo kak ṭi pjootan̄. ² Woli ddolan kē najooṭani, nin aloṅ aankhil pdolēn n̄lilan ṭiki an b̄ti najooṭan. ³ Dpiit̄ jibi mpiit̄uṅ, kawutna kaban na pjootan̄ du bañaan̄ banwoon̄ kadolēn n̄lilan. Dme na manjooan kē mnlilan mi naan manwo mnlilan mi an b̄ti. ⁴ Aa, dpiitan̄ awo na mnkuul, ajooṭan, kē uleef ubeew na n̄ji. Kē n̄ṣē wo mēmpiitan̄ piit̄ najooṭanaan, ddo haṅ nameena jibi n̄jalanaṅ maakan.

Pawulu amiir anjubanuluṅ

⁵ Ñaan̄ andolnuṅ kē njooṭani, mēnt̄ n̄ji ṭañ i i adoluṅ kē njooṭani, an b̄ti biki adoluṅ kē najooṭani. Dbaa ji an b̄ti, batum ṭi an. ⁶ Uko wi bañaan̄ batum badiimanuluṅ kē ajubani udo bi kēs kēs, ⁷ ukaaṅ kē nawo i kamiira hēnkuṅ kabot katēṅṭēna awut kawo na pjootan̄ pampeluluṅ. ⁸ Dkooṭan̄ keeri nadiimana kē naṅala. ⁹ Dbi piitan̄ kak katenna me natiink uko b̄ti wi n̄ṭupanaṅ. ¹⁰ Kē ñaan̄ i naṣaan̄ amiir, n̄ji kak dji kamiira. Aa, woli dka uko uloṅ wi pmiir, dmiir miir pa an ṭi kadun ki *Krittu. ¹¹ Ddo haṅ *Tatana awutna kaguur n̄ja ; n̄me bnuura iko yi ajaan̄ an̄al pdo.

Pawulu ahaajala du Trowat

¹² Wi mbiinj du ubeeka wi Trowat pŕup Uŕup Ulil Unuura wi *Krittu, dwin k  Ajugun aŕen n k  nhinan pdo uko m nt bnuura. ¹³ K  uhaaŕ uŕ  t la t la na nji  iki m nt nk da Tit ayiŕ naan  i Krittu ; uko m nt ukaan k  nduk baka aya u aak wi Matedoniya.

Mbuur manjaan manwoona  i Krittu

¹⁴ Nawul n nbeeb Naŕiba i. Adoluŕ k  Krittu akob Tatana awat k  n ok  i pwat pi awatuluŕ. Aji   pna  i nja kado *Krittu amee ana kaniink dko bti jibi uk ra ulil p  k n ujaan uniink dko. ¹⁵ Na manjoonan, n wo pa Naŕiba i p  k n plil pi Krittu  i ptoof pi ba aan banwoon  i bgah bi mbuur na ba aan banwoon kak  i bgah bi pke . ¹⁶ Uk ra m nt uji uwo  i banwoon  i bgah bi pke  na p  k n panjaan pa ij pke , kawo  i bandukiinj p  k n panjaan pawul ubida. K  in a aan ahil pdo ulemp m nt? ¹⁷ Ba aan batum baji bado na plaana pyok  i u up wi Naŕiba i. K  un n   ji n up u up wi Naŕiba i na n aaŕ n inj jibi a u'uŕ un pdo.  i mnhina mi Krittu, nji n up wa k  Naŕiba i amee.

3

Mnd m mi bhoŕar bhalu

¹ Naŕal aji uko wi mbaan a up  up uwoon k  n homp homp i? Nnuma ji baloŕ pdiimanan ikaarta inkdiimanuŕ k  Naŕiba i ayiluŕ un k me kaheparan ya i? ² An  i n leefan nawoon kakaarta ki nun, kapiitana  i n aaŕ nji nun, k  ba aan bti bame ka abot aleyiir ka. ³ Ba aan bame bnuura k  nawo kakaarta ki *Krittu apiit uŕ ahankanun. Kakaarta m nt kaampiitana na ka en ki  aan naj n kapiitana na *Uhaaŕ wi Naŕiba i anwoon

ukump ŕ wi ubida, uko unwoon  i ka uumpiitana  i mnlak*, upiitana  i n aaŕ nji nan njanwoon nji ba aan baj n.

⁴  i pwo  i ploolan na *Krittu n a   i Naŕiba i, ukaan k  n  iini h nk. ⁵ Na manjoonan, n n oom kaji un n doluŕ ulemp m nt bdidi'un ; Naŕiba i awuluŕ un mnhina mi pdo wa. ⁶ Ul awuluŕ un mnhina mi pwo banklempuŕ  i uko wi *bhoŕar bhalu, banwoon baanwo bi bgah bampiitaniinj  i mnlak* a   wo bi *Uhaaŕ wi Naŕiba i. Bgah bampiitaniinj baji ba ij pke , k  Uhaaŕ wi Naŕiba i u   ji u ij ubida.

⁷ Nameen k  bgah m nt bampiitaniinj  i klaak, bajaan ba ij pke  a   wul *Moyit mnd m kak a, mul mambiinj anuur  i kaara di nul ado k  biki *Itrayel baambi hil ptena, mnd m m nt k  man   wo maanjoni. ⁸ K  ulemp wi *Uhaaŕ wi Naŕiba i u   luŕ kawul mnd m mampelnuŕ. ⁹ Aa, wi ulemp wi bgah banjaan bado  aan aduknaana, uwoon na mnd m, hum di di ulemp wi Uhaaŕ wi Naŕiba i unjaan udo  aan awo natool  i k ŕ ki nul uwoon uunkwo na mnd m mampelnuŕ? ¹⁰ H nk, uko umbiinj ad mana uunkak ad m,  iki mnd m mampelnuŕ mambiinj. ¹¹ Na manjoonan, woli uko unkmbaan uwo na mnd m, hum di di unwoon uunkba uwoon uunkwo na mnd m mampelnuŕ ba?

¹² H nkuŕ, wi n a uŕ uko wan, n tum na mnt r. ¹³ N endo ji *Moyit anjaan awun kaara kaneenanaan babak *Itrayel bawin mnd m manktooluŕ pba. ¹⁴ K  n aaŕ nji biki Itrayel n   d n ta d n t te h nkuŕ, woli baleyiir  i kadun ki ba aan ulibra wi *bgah bi Moyit, baanji bahil pwin mnd m ; pwo  i *Krittu  a  pakkaan bawin ma.

* 3:3 Uumpiitana  i mnlak : Natenan  i Pp n 34 – Naŕiba i ado k  Moyit afej mnlak, apiit bgah bi nul  i ma. * 3:6 Natenan  i Pp n 34.

15 Te hēnkuŋ, woli baleyiir ulibra wi bgah bi Moyit, ŋhaaş ŋi baka ŋaji ŋawunana. 16 Kē woli ŋaŋ aji aŋaş Ajugun, uko unneenanuluŋ pwin uji upēn. 17 Kē Ajugun na *Uhaaş wi Naşibaŋi başē wo baloolan, kē dko di Uhaaş wi Ajugun uwoon, dul di di mbuur manwoon. 18 Nja bti, ŋnhiluŋ hēnkuŋ pwin mndēm mi Ajugun, mndēm mēnt manji manwinana ŋi nja ; uhaaş wi Ajugun uwo ŋi pŋlēs nja kē ŋkak anaam na Ajugun, mndēm mi nja kē mankdēma dēm pya.

4

Mndēm mammeniŋ

1 Naşibaŋi ŋi mŋaga mi nul awuluŋ un ulemp mēnt, ukaaŋ kē ŋmēban aliint. 2 Npok iko yi bdēm ikowandēnaan, ŋēnji ŋwo ŋi kaguuru kaŋlēs uŋup wi Naşibaŋi. Nbaa ŋēp ŋēp aji ŋdiiman manjoonan, baŋaŋ bti bawin kē ŋwo batool ŋi kadun ki Naşibaŋi. 3 *Uŋup ulil unuura wi ŋkŋupun, woli udoo wunana ŋi balon, uŋēnk ŋēnk kē bukuŋ mēntan bawo ŋi bgah bi pkeŋ. 4 Baanfiyaar uŋup mēnt ŋiki ŋatana naşih i mboş atok baka uşal, bawutna kawin bjeehi bi Uŋup Ulil Unuura banjaŋ badiiman mndēm mi *Krittu anjaŋ adiiman jibi Naşibaŋi awoon. 5 Na manjoonan, mēnt uko wi nun ŋi ŋleefun wi wi ŋkŋupanaŋ, uko wi Yetu Krittu Ajugun wi wi ŋkŋupanaŋ, ul akaaŋ kē ŋklemparan. 6 Naşibaŋi aŋiini ŋfa aji : bjeehi bajeethaan ŋi bdēm. Ul akaaŋ ajeehan ŋhaaş ŋi nja, ŋhilna ŋme bjeehi bi mndēm mi nul banjaŋ banuur ŋi kaara di Yetu Krittu.

7 Bjeehi mēnt bi Naşibaŋi aŋuun ŋi nja bawo wo ji uwuuru wi bajejuŋ ahank ŋi uko undayanaan, ujinŋna ŋi kēs ki baŋaŋ kē mnhina mnweek mi ŋwoonaanuŋ muŋ manwoona du Naşibaŋi, maanwoona ŋi nja. 8 Nwo

ŋi unoor undoli aşē woha bnaŋ, ahaajala aşē haŋaara, 9 bahajanun, kē Naşibaŋi aşē wo aankwutanun nin, bakobun awat kē ŋşē doon- aanaara. 10 Na ŋnuur, ŋji tiink ŋi ŋleefun mnhaj mi Yetu ahajuŋ adoo keŋ, ubida wi nul uhilna uwinana ŋi un. 11 Na manjoonan, un ŋwoon baje, uko wi Yetu uji udo ŋwo ŋi mn- tum mi pkeŋ unoor undoli, ubida wi nul uhilna uwinana ŋi ŋleef ŋi nun ŋanwoon ŋi kakeŋ. 12 Hēnk, ŋŋog pkeŋ nahilna naka ubida.

13 Upiitana ŋi *Ulibra wi Naşibaŋi aji : « *Dfiyaari, ukaaŋ kē nŋupi.* »* Un kak, ŋi uhaaş wi pfiyaar mēnt, ŋfiyaar Naşibaŋi, ukaaŋ kē ŋkŋup. 14 Nme kē Naşibaŋi annaŋanun na a, kadolun ŋwinana na an ŋi kadunul. 15 Uko wi ŋkhajuŋ bti uwo keeri pa an, hēnk, bnura bi Naşibaŋi baji bawo ŋi baŋaŋ banjaŋ batuma tum pya, baŋaŋ batum babeeba abot adēmanaara dēman maakan.

Phaŋ iko yi baŋi

16 Uko waŋ ukaaŋ kē ŋmēban aliint. Woli uleef wi nun udoo ŋafa ŋaf pya na ŋnuur, uhaaşun uji uwoha wo uhalu na ŋnuur. 17 Unoor ŋi ŋknooruŋ hēnkuŋ unwoon unukjon uwo uko umpoŋi ŋi kadun ki mndēm mweek manwoon maankba mi unoor mēnt ukbomanuŋ un. 18 Hēnk, ŋēnji ŋŋu ŋşal ŋi iko inkwinaniŋ, ŋji ŋŋu ŋa ŋi inwoon iinwinanaa ; iko injaŋ iwinana iinji ijon, kē inwoon iinwinanaa işē wo yi mnŋo.

5

1 Nme na manjoonan kē uleef wi nja wi umundu wi uwo wo ji kaloona : wal wi kakjotuŋ, ŋka du baŋi uleef ulon unwoon ji katoh ki Naşibaŋi aniwuŋ nja, kanwoon kaankjot nin. 2 Kē ŋşē wooni hēnkuŋ ŋi ŋhaaş ŋi nja meet, ŋi uleef wi nja wi umundu wi ŋiki ŋŋal kawohara uleef wi nja wi baŋi ;

* 4:13 kampiitaniŋ ŋi ulibra ujon wi bagrek. Kaŋaam 116.10.

3 ηwohara wal mēnt, ηēnkwo byiṣu.
 4 Aa, ηleef ηi nja ηawo ji kaloona, ηwooni ṭi ηhaaṣ ηi nja meēt abot aṭēga wi ηwoon ṭi unoor hēnkuṅ. Nēnṅal ṅal pṫēl uleef wi nja wi umundu wi, uko wi ηṅaluṅ uwo pwohara uleef wi Naṣibaṭi akwuluṅ nja, uleef wi nja unwoon wi pkeṭ uhilna uṭēlēṣa ukak uleef unwoon uunkkeṭ. 5 Naṣibaṭi ṭi uleeful apaṣuṅ nja pa uko mēnt, awul nja *Uhaaṣ wi nul adiimanaanun kē aluṅ kawul nja ubida wi mnṭo.

6 Hēnkuṅ keeri ηji ηṭēṅ maakan na ηnuur. Nme kē ηwole du kaloona kanwoon uleef wi nja, ηlow Ajugun. 7 Na manjoonan, ηpoṣna pfiyaar, ηēnkpoṣna kēṣ. 8 Nṭēṅ maakan ahokan pduk uleef wi, kaya kawo na Ajugun. 9 Hēnk, ηbi ṭu ṭu ηṣal ṭi plila ηwole ṭi uleef mēnt kēme woli ηpēn ṭi wa. 10 Nja bṭi ηwo i kanaṭ ṭi kadun ki *Krittu, awayēṣ nja wal mēnt, andoli aluka uko wi alempuṅ na uleeful wi awoon ṭi mbos.

Plemp baṅaaṅ batiinkaraan na Naṣibaṭi

11 Nme uko unwoon pdo kaṭi Ajugun aṣē do na pdo baṅaaṅ bandukiṅ bado kaṭi a. Naṣibaṭi ame'un bnuura, kē nhaṭ aji an name'un bnuura. 12 Nēnkak aṅal kado nayikrēnun, ηṅal kaṭenan uko wi naknahni ṭi un, nahilna naka uko uteem banwoon baanknahna uko unwoon ṭi ηhaaṣ ηi baṅaaṅ aṣē nahna iko inkwinaniṅ du bdig. 13 Na manjoonan, woli ηwaaṅ ηṣal, uwo wo pa Naṣibaṭi ; kē woli ηwo na ηṣal uwo wo pa an. 14 Uṅal wi *Krittu aṅaluṅ un ukṭoṅuṅ un. Nyikrēn bnuura kē ṅaaṅ aloolan aketaṛuṅ baṅaaṅ bṭi, baṅaaṅ bṭi badobi keṭ keṭ keeri. 15 Akeṭar baṅaaṅ bṭi, nja ηnkaaṅ ubida ηwutna kaka wa pa ηleef ηi nja ṭaṅ, ηka wa pa ankeṭuṅ akuṭ anaṭa ṭi pkeṭ pa baka.

16 Hēnkuṅ keeri, ηēnkak aji ηten ṅaaṅ jibi baṅaaṅ bajēn bajaṅ batena. Hēnk, woli ṅdo ten ṭfa *Krittu na kēṣ ki baṅaaṅ bajēn, hēnkuṅ ηēnkak atena haṅ. 17 Woli ṅaaṅ awo ṭi ploolan na Krittu, aji bi kak kak ṅaaṅ nahalu : iko yi ubida ujon ibaa, kē ihalu ibii. 18 Kē uko mēnt bṭi uṣē woona du Naṣibaṭi aṅṭēpnuṅ ṭi Krittu adolun kē ηṭiinkar na a akuṭ awulun ulemp wi pdo baṅaaṅ batiinkar na a. 19 Naṣibaṭi abiiṅ awo ṭi Krittu ado baṅaaṅ kē batiinkar na ul Naṣibaṭi, aanoṭo aten buṭaan bi badoluṅ aṣē ṭu'un pṫup uṫup wi bṭiinkar mēnt. 20 Krittu ayilun yil keeri pṫupara, kē uwo wo keeri ji Naṣibaṭi ṭi uleeful aji ṭēpnna ṭi un kaṭiimi na an. ṭi katim ki Krittu ηjakan nawuta adolan natiinkar na a. 21 Krittu aambaṅ kadola pekadu, kē Naṣibaṭi adola kē akoba pa pekadu di nja, ηhilna ηkak batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi wi ηwoon ṭi ploolan na Krittu.

6

1 Hēnk, un ηnklempuṅ na Naṣibaṭi ηkooṭan kooṭ, nawutan kanohnaana bnuura bi nayeeknuṅ du a. 2 Aṭiini aji :

« *Wi unuur ubanuṅ, dṭiink pṅehan pi nu ;*

ṭi unuur wi mbuur, dṭi abuuranu. »*

Hēnkuṅ unuur ubani, unuur wi mbuur uban hēnkuṅ.

3 Nēnṅal kado uko ulon unkdoluṅ ṅaaṅ aloṅ aṅiib, ulemp wi nun uwutna katoka. 4 Nbaa ṭēp ṭēp adiiman ṭi iko bṭi kē ηwo balempar Naṣibaṭi na manjoonan. Nji ηtam kamiir ṭi mnhaj, unoor na phaa-jala. 5 Bakobun awat ukalabuṣ, ado baṅaaṅ kē banaṭari'un, aṭu'un ηlemp ηtam, aneeananun bṅoy aṭaṅun pde. 6 Kē ηṣē diiman kē ηwo balempar Naṣibaṭi ṭi pwo na uṣal ujint, ṭi pme, ṭi kamiir, ṭi pjoob bkow, ṭi pwo na *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, ṭi

* 6:2 Itayi 49.8.

pñal na unjal unjoonanun. ⁷ Nji n̄diiman kē n̄ji n̄lempara ti p̄tup manjoonan, kē mnhina mi nul manji mant̄enkun. In̄aanan yi nun iyejananaan n̄leefun na igutni iwoon p̄do kado uko unwoon utool ti kēš ki Našibaṭi. ⁸ Badēmanun, akak apoṭētanun ; akarun akuṭ abeebun ; baṭu'un baṭilan te n̄wo bañaan bankn̄tupun manjoonan ; ⁹ baṭu'un bayaanṭ te n̄meetana bnuura ; aṭu'un ban̄oganun p̄ket te n̄wo bajeb ; bakobun ašē wo baanfinun ; ¹⁰ n̄ji n̄wo ji n̄jooṭani kašē wo ti mnlilan ; n̄wo bawaan ašē do bañaan baṭum kē bawo bayok ; n̄wo ji bañaan banwoon baanka ni uko ulon, ašē ka iko bti.

¹¹ An bayitun biki Korint, n̄tiini na an na uhaaš ujint, aṭu'an ti n̄haaš n̄i nun. ¹² N̄diimanan kaara kē an našaan adēt dinan. ¹³ Kē n̄šē tiini na an ji babak naan : an kak naṭu'un ti n̄haaš n̄i nan.

Pdat uko unnuurnaaniin

¹⁴ Nawutan kawo ti kahot kaloolan na banwoon baanfiyaar *Krittu. Hum di di uko unwoon utool uhiniin kanaakiir na unwoon uunwo ti bgah? Hum di di bjeehi bahilun kanaakiir na bdēm? ¹⁵ Hum di di Krittu ahilun katiinkar na *Fatana? We wi anfiyaarulun ahilun kaṭok na anwoon aanfiyaara? ¹⁶ Hum di di *Katoḥ ki Našibaṭi kahilun kawo na n̄nton? Na manjoonan n̄ja n̄wo dko dyimanaan di *Uhaaš wi Našibaṭi anwoon najeb ufēṭun. Hēnk di di Našibaṭi aṭiiniin ti *Ulibra wi nul aji :

« *Dlun kafēt ti p̄toof pi baka kapos na baka ;
dwo Našibaṭi i baka, bašē bawo pntaali pi naan.* »

¹⁷ Ukaan kē Ajugun akak aṭiini aji :

« *Napēnan ti p̄toof pi bañaan mēnt, nalowan baka.*

*Nawutan nin kaban uko unṭopun,
n̄ji n̄šē nyeenkan du katoḥ naan.* »

¹⁸ *Ajugun anhiniin iko bti akak aṭiini aji :

« *Dwo ji ašinan,
an našē nawo ji babak naan,
biint̄ na baat.* »

7

¹ An biki n̄jalun maakan, wi Našibaṭi ahonun n̄ja iko mēnt, nabiin keeri n̄pēnan iko iṭop bti inwoon ti n̄leef n̄i n̄ja na n̄haaš n̄i n̄ja, n̄doonaan n̄wo bañaan bajint̄ ti kēš ki Našibaṭi, n̄bot n̄do kaṭi'a.

Mnlilan mi Pawulu

² Nawo kadiimanun kaara di nan. N̄endo nin n̄aan alon buṭaan, n̄enlempašaana ujēnk wi nin n̄aan. ³ Mēntup ṭup kajina naduknaanaa, ddo bi ṭupan aji n̄ṭu'an ti n̄haaš n̄i nun ti ubida na ti p̄ket. ⁴ Dhaṭ maakan ti an, alilan maakan ti uko wi nan. Ṭi unoor wi nun bti dji katun na mntēj kabot kalilan maakan.

⁵ Na manjoonan, wi n̄banun du Matedoniya, n̄endoo ṭep anoorfēn noorfēn nin, awo ti unoor uweek : ugut du bdig, palēnk moṅ meet. ⁶ Kē Našibaṭi anjaan atēṭēn biki bapoṭēnun ašē tēṭēnun na ubi wi *Tit. ⁷ Mēnt pbi pi nul ṭaṅ paṭijun uko mēnt, aṭupun jibi an ti n̄leefan natēṭēnulun. Aṭupun kak aji naṅal maakan kawinēn, aṭup jibi najooṭani na jibi najaan nayeenkaraan. Uko mēnt ukaan kē mnlilan mi naan mandēm apel.

⁸ Ukaan kē ti kakaarta ki mpiitanan, woli ddo ṭupan uko umbiin adolan kē najooṭani, mēndug umeli. Na manjoonan dbi dug umeli du kateeku wi nwinun kē uko mēnt udolan kē najooṭan n̄wal n̄lon, ⁹ kē n̄šē lilan hēnkun, mēnt ti uko wi najooṭanun wa : dlilan ti uko wi p̄jooṭan mēnt padolanan

☆ 6:16 Bgah 26.12; Etekiyel 37.27.

☆ 6:17 Itayi 52.11; Etekiyel 20.34,41.

☆ 6:18 Natenan ti 2

Famiyel 7.14.

kë natëlës mnwo mi nan. Pjooṭan mēnt pawo jibi Naṣibaṭi aṅaluṅ pawo, nḗndolan keeri nin uko uloṅ uwuṭaan. ¹⁰ Na manjooṅan, pjooṭan pi Naṣibaṭi ajaṅ aṭu ṅaaṅ paṅi pdola aṭëlës mnwo mi nul, kadola abuur, aanji dug umeli. Kë pjooṭan pi uṣal wi iko yi umundu paṣë ji paṭij pkeṭ.

¹¹ Natenan keeri uko wi pjooṭan pi Naṣibaṭi aṭu'anaṅ padoluṅ ṭi an : natenan jibi najaṅ natar kanaṭ kaliint, jibi nañehanun aji Naṣibaṭi amiiran, jibi nakowiin, jibi naktiin Naṣibaṭi, jibi nanuhnun na manjooṅan, jibi naṭuun ṅhaaṣ, jibi najaṅ naṅal pweṭan andoluṅ buṭaan. Nadiiman ṭi iko bti kë najint ṭi uko mēnt. ¹² Woli dpiitan, mēnt anjubanuṅ akaṅ, kë mēnt i bapubanuṅ akaṅ: dṅal ṅal nadiiman ṭi kadun ki Naṣibaṭi jibi nanaṭi aliint ṭi uko wi nun. ¹³ Uko mēntan utēṅṅēnuṅ un.

ṅkak alilan maakan ṭi uko wi Tit alilandēranan ; an bti najoobṭēna uhaaṣ. ¹⁴ Mēnkowa wi nji ndiimanun ṭi kadunul kë dlilan ṭi uko wi nan ; kë jibi njonun kaṭupan manjooṅan, uko wi ṅlilandērun ṭi kadun ki nul uwo uko unjooṅanun. ¹⁵ Kë hēnk, uṅal wi aṅalanaṅ uji udēma dēm pya woli aleṣ jibi an bti najaṅ natar ṭi pdo uko wi aṭu'anaṅ pdo na jibi nayeenkuluṅ akuṭ atiinka bnuura. ¹⁶ Dlilan ṭi uko wi nhiluṅ kahaṭ ṭi an ṭi iko bti.

8

Pṭen na uhaaṣ ujint

¹ An bayiṭun ṭi *Krittu, dṅal name jibi Naṣibaṭi awuli pntuk pi banfiyaaruṅ panwoṅ Matedoniya bnuura bi nul. ² Bahaj maakan, kë mnlilan mi baka manṣë dēm maakan kë badoo ṭen na uhaaṣ ujint, wi badooṅ awo bawaṅ. ³ Dwo namaar, baṭen jibi bahinanuṅ adoo ṭēp wi bahinanuṅ kë nin aloṅ aanṭu ṭu baka pdo

han. ⁴ Bakooṭun maakan aji ṅdinan baka baṭēnk bañaan biki Naṣibaṭi banwoṅ du Yerutalem. ⁵ Uko wi bawuluṅ udoo ṭēp uko wi ṅhaṭun: badun awul Ajugun ṅhaaṣ ṅi baka akuṭ awulun ṅa, ado wal mēnt uko wi Naṣibaṭi aṅaluṅ. ⁶ Uko mēnt ukaṅ kë ṅkooṭ Tit abi du an abaañēs ulemp wi pṭonkrēn itaka yi bajunt jibi abiiṅ ajun wa.

⁷ Nawo na iko bti aṭuman inwoṅ: pfiyaar, uṭup unuura, pme, na pnaṭ kaliint maakan ṭi iko aṭu na uṅal wi naṅaluṅ un. Ukaṅ kë ṅṅal naṭu uṣal bnuura ṭi ulemp wi pṭēnk biki Yerutalem. ⁸ Mēnji nawo i kado uko mēnt. Dṭupan jibi bukundi banaṭun aliint, nahilna nadiiman kë uṅal wi nan ujoonani. ⁹ Name jibi Ajugun Yetu *Krittu adolanaṅ bnuura : ul ambiin awo nayok, an nakaṅ kë adinan akak nawaṅ, kahilna kadolan nayokna bawaṅ bi nul.

¹⁰ Hēnk, dṭupan uko wi nṣaluṅ ṭi uko mēnt: an, nanwoṅ bane bateek banjuntuṅ akuṭ aṅal ṅal bajunt mēnt, unuura nataman ṭi uko mēnt. ¹¹ Hēnkun, jibi nabiiṅ aṭu uṣal ṭi pjun uko mēnt, nabañēs an ulemp mēnt keeri jibi nahinani. ¹² Woli ṅaaṅ aṭen na uhaaṣ ujint, Naṣibaṭi aji yeenk uko wi ṅaaṅ mēnt aṭenuṅ, kaṣë katen ṭi uko wi akaṅ, kawo aanji ten ṭi wi awaanun. ¹³ Uunwo wo pa pṭu'an ṭi bawaṅ kabomanaan bukundi, uwo wo pa pdo bañaan bti baliṅan liṅan. ¹⁴ ṭi wal wi ṅwoṅ wi, nawo bayok ahinan keeri kaṭēnk banwoṅ ṭi kanuma. Hēnk, woli naluṅ awo ṭi kanuma unuur uloṅ, uko wi bapelandēnuṅ uhil kaṭēnkan, naṣë liṅ wal mēnt. ¹⁵ Hēnk di di upiitaniiṅ ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « Anjeṅṅun aṭuman aanji pelan, kë anjeṅṅun ntiinku aji kēṣan*. »

Bañaṅ biki Pawulu ayiluṅ du Korint

16 Nawulan ndëman Naşibaţi anţuun  i uhaaş wi Tit pnaţ kaliint  i plempanan ji un. 17 Adinan pdo uko wi n u'ulun pdo, ul  i uleeful adinanun  aran taran aji aya du an. 18 Ndo ayi  nja  i *Krittu k  agakand r na a. Ayi un m nt  aji lempar *U up Ulil Unuura bnuura, ukaan k  kn uk bti ki banfiyaaru  bti kakk mana. 19 Banfiyaaru  bakaan adata agakand r na un  ya  faaş uko wi na enu . Ndo ulemp unuura m nt  Ajugun ahilna ad mana kabot kadiiman jibi n tuun kaba   i pdo wa. 20 N n al ba aan ba iini bu aan  i uko wi pja an itaka itum injuntun. 21 N la pdo uko unnuuriin, m nt   i k ş ki Ajugun  a ,   al kak pdo uko unnuuriin  i k ş ki ba aan baj n. 22 Nyil na baka ayi  nja  i Krittu i njonun nten  i iko itum, k  abot adiiman byaaş bi kak jibi ana un aliint. H nku , aha an bnuura ukaan keeri k  an al maakan kado kalemparan 23 K   i uko wi *Tit, dn al kajakan kaji ajaan awo na nji kabot kalemp na nji  i uko wi nan. K  bayi  nja  i Krittu bangakand run na a bandukiin, kn uk ki banfiyaaru  kayilun baka, baji balemp Krittu kad manaana. 24 Nadiimaan baka keeri k  nan al baka na manjoonan, banfiyaaru  bti bahilna bame k   fan wi  liland ranan.

9

Bajunt pa banfiyaaru  biki Yerutalem

1 H nku , m nkak anuma ppiitan uko ulon  i bajunt bi najuntun ka  nkna ba aan biki Naşibaţi banwoon du Yerutalem. 2 Na manjoonan, dwin jibi na uun  şal  i bajunt m nt , k  nji kanahna uko m nt   i kadun ki biki Matedoniya kaji na baka k  an biki Akayi nado bi dinan dinan bane. Uhaaş wi na uun ut    n  batum  i baka. 3 K  n ş 

yil bayi  nja  i *Krittu m nt , nahilna nabomand r bnuura jibi njanun. H nk, mnlilan mi  liland ranan manwutna kawaan udooni  i uko m nt . 4 M n al woli biki Matedoniya bagakand r na nji abi, ba  nk k  naambomand ri. Uwole han uwo mnkow mankwoon kak mi nan. 5 D şal keeri k  dwo kakoo  bayi un  i Krittu m nt  bajotun kadun du an babi baja an u en wi nahonun. H nk, woli  bani, n  nk k  nabomand ri, u en m nt  u   uwinana ji u en unwoonun du uhaaş meet, uunkwo u en wi mpit.

6 D  al naleş uko wi :  aan antepiin untiinku aji kit untiinku, k  antepiin utum aji kit utum. 7  aan andoli ajaan a en jibi uhaaşul uwululun kawut kajoo an k me kaşal k  ba u'a  u pdo wa ; Naşibaţi aji  al  aan anjaan a en na uhaaş ujint. 8 K  a   wo na mnhina mi pwulan iko itum inuura indoli, nahilna naka iko bti nak şan nadoo naduka na uko udo ka  nkna ba aan. 9 H nk di di upiitaniin  i Ulibra wi Naşibaţi aji : «  aan natool aji  en bawaan iko utum ; awo natool te mn to . » 10 Naşibaţi anjaan awul najaar btepi kabot kawul ba aan  deey  i bajaan badeena, alun kawulan iko itum keeri, kat mpl n ya, nahilna nawo batool  i k ş ki nul wi nakdoon ka en. 11 H nk, nawo bayok  i iko bti, kahilna kado ka  nk ba aan batum ba   babeeb Naşibaţi  i uko wi nawulun un aji  wul baka. 12 Ulemp wi nakdolun h nk uunji ulin  i pwul biki Naşibaţi uko wi bawaanun, uji udo kak ba aan batum babeeb Naşibaţi. 13 Ba aan batum bawin  i ulemp wi nakdolun wun k  nafiyaar abot atiink *U up Ulil Unuura wi *Krittu aji na  nk baka bnuura kaku  ka  nk ba aan bti, wal m nt  bad man Naşibaţi. 14 Bnuura bweek bi Naşibaţi awulanan ak şan bado

balon bado kañehandëran babot banalan. ¹⁵ Nawulan nbeeb Naşibaţi bnuura pa uţen uţep uţup wi aţenuţ.

10

Pawulu ateem bankţupur buţaan ţi ulemp wi nul

¹⁻² Nji Pawulu i bajakuţ aji dji kawo naboo woli dwo ţi kadunan kaşë kaţiini na mntëţ woli dlowan apiitan, dkooţan ţi katim ki *Krittu anjoobuţ bkow abot awo bnuura : nawutan kadolën ndo mņoonk na mntëţ wal wi nji kaluţ kakak du an jibi nşaluţ pdo ba na bańaan balon banşaluţ aji nji ntaş iko yi nleef ni nja njanaluţ, ijaan iţonun. ³ Na manjoonan nwo bańaan bajën aşë wo njeni nğutan ji bańaan bajën. ⁴ Injaanan yi njaan nğutanaan iinwo yi bańaan bajën ; nğutan na mnhina manwoonuţ du Naşibaţi, manhiniin pwat nniw nankëmuţ. Nji ntok nşal njanjaan naneeman űaan, ⁵ uko undoli unnaţiin aji uneenan pme Naşibaţi, nji nmob nşal bti kado űa űado kaţaş Krittu. ⁶ űi wal wi nakbiin kaţaş Krittu na nĥaaşan bti, űbi kanaţ naţ kaliinţ pa pkob űaan anwoon aanji űaşa.

⁷ Nahaabëşan kës naten iko bnuura! Woli űaan afiyaar na manjoonan kë awo i *Krittu, ameen kë un kak nwo biki Krittu ji ul. ⁸ Ajugun awuluţ un mnhina manwoon mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdolan natoka. Dnahna mnhina mënţ, mënkkowara ma. ⁹ Mënűal kawo wo ji dbëgan ţi ikaarta yi mpiitanan. ¹⁰ Bańaan balon baji baţup kaji uko wi nji Pawulu njaan kaţup ţi ikaarta yi njaan kapiit ujoof akuţ atam ptaş, nşale wo ţi kadun ki bańaan dji kawo űaan nańaat nawaan ufora anwoon aando hil bţup. ¹¹ űaan anşaluţ han ameen kë uko wi nwoon wi nlowanan apiitan ikaarta,

wi wi nkluţ kawo ţi udo wi nun wal wi nkluţ kawo ţi ptoofan.

¹² Na manjoonan, nĥenkluţ kańoom pliűir na ptenar na banşaluţ aji bawo bańaan baweek. Bawaan nşal wi baktenuţ nleef ni baka na kaniibi kanwoon ki baka. ¹³ Kë un nşë wo nĥenkhompna uko wi Naşibaţi awoon aanţu'un pdo, nliű ţi uko wi aţu'un un pdo, unţuuţ kë űbi aban te du an. ¹⁴ Woli nĥembi lah adoo ban du an, nĥenkka na phomp ţi uko wi nan. Kë nşë wo bateek bambiin du an aţijan *Uţup Ulil Unuura wi *Krittu. ¹⁵ Hĥnk, woli nĥomp ţi uko wi nan, nĥenkhomp kaji nĥo ulemp wi balon badoluţ ; nbaa ţep ţep ahaţ kë pfiyaar pi nan pado kadem dem pya nşë nĥil pdo ulemp unkdooű kayaha ya kadun ţi ptoofan, kaşë kaliűaara ţi uko wi Naşibaţi aţu'un un pdo. ¹⁶ Wal mënţ, nĥinan kaţup Uţup Ulil Unuura du nĥaak njanwoon du kafet ki wi nan, kë di pya du dko di bańaan balon badoon abi lemp kawutna kahompna ulemp wi badoluţ. ¹⁷ Kë uşë piitana ţi *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Woli űaan aloű anjal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adoluţ* »[☆] ¹⁸ Na manjoonan, mënţ űaan ankdëmanuţ uleeful ajaan awinana bnuura ţi kadun ki Ajugun ; anjaan awinana bnuura awoon i Ajugun ţi uleeful adëmanuţ.

11

Pawulu na banjakuţ aji bawo banjajan

¹ Ni nji nĥali nawutën ndo nyila ntiinku! Aa, namiiraan! ² Dkujan bkujar banwoonuţ du Naşibaţi : djokaran űiinţ aloolan pa bniim, kadolna an nanaţ ţi kadun ki *Krittu ji űaaţ najinţ anwoon aando bi me űiinţ. ³ Dţi mntit mi nan mantoka, maneenan ptaş Krittu na nĥaaşan bti jibi upula

☆ 10:17 Yeremiya 9.22; 1 Korint 1.31.

uguuruŋ Ewa na mntit mi wa. ⁴ Na manjoonan woli alonŋ abi aɕupan uko wi Yetu alonŋ ampaɕun na i nɕupanaŋ, naji nadi wa. Woli alonŋ aɕiniyaan uhaaɕ ulonŋ umpaɕi na wi nayeenuŋ naji nadi uko mēnt. Woli alonŋ abi aɕup *Uɕup Ulil Unuura umpaɕi na wi nɕupanaŋ, naji nabi dinan dinan. ⁵ Kē nɕē fiyaar kē mēmpoɕēt nin apel banjakuŋ haŋ aji bawo *banjañan baweek maakan. ⁶ Ulome mēnhil bɕup bnuura, aɕē me uko wi nji kaɕiniyaanuŋ: nɕiimanan uko mēnt bnuura ɕi iko bti yi nɕdolunŋ.

⁷ Wi nɕupanaŋ *Uɕup Ulil Unuura mēnhepar nin baluk, awalan bkow naan nahilna nadeeɕana. Ddo wal mēnt pekadu i? ⁸ Uwo wo ji dyeenk bka bi kntuk kloŋ ki banfiyaaruŋ, kē bawo baluk bi naan, ahilna alemparan. ⁹ Kē wi nwoonŋ du an, awo ɕi kanuma, mēnwo ɕi iñen yi nin ñaanŋ, ɕiki bayiɕun ɕi *Krittu banwoonuŋ Matedoniya bawulēn uko wi nnumiŋ bti. Aa, ddoon-aan awo mēnwo ɕi iñen yi nan, akak aluŋ kadoonaanara kado haŋ. ¹⁰ Dmehna ɕi manjoonan mi Krittu manwoonŋ ɕi nji kē mēnkɕinan nin alonŋ du nɕtaak nji Akayi bti aneenanaan pdo haŋ. Pdo haŋ pawoonŋ mnlilan mi naan. ¹¹ We ukaanŋ kē nji kado haŋ ba? Naɕal kē mēnɕalan nɕal i? Naɕibaɕi ame kē dɕalan.

¹² Kē uko wi ndoluŋ, dkak aluŋ kado wa, kawutna kaɕen bankhompunŋ aji baliŋ liŋ na un uko uɕup. ¹³ Bañaanŋ mēntan baanwo nin *banjañan na manjoonan, bawo balemp baguuru, banjaanŋ badaar kaji bawo banjañan biki *Krittu. ¹⁴ Kē uko wanŋ uɕē wo unñonɕarēni: *Tatana ɕi uleful aji adaar kaji awo uwanjuɕ wi bjeehi. ¹⁵ Uunñonɕarēn keeri baɕaɕarul badaar kaji bawo balempar bgah. Kē baɕē luŋ kayeenk baluk bi ulemp wi baka.

Mnhaj mi Pawulu ɕi pwo nan-jañan

¹⁶ Dkak aɕupan : nin ñaanŋ awutan kadolēn ji nayila, kē nɕē nɕal nadinanaan ndo nɕyila nhilna nhomp ntiinku. ¹⁷ Uko wi nji kabiŋ pɕup mēnkɕup ɕup wa jibi Ajugun anɕaluŋ, dɕup wa na nɕyila wi ukakuŋ wi pdo kahomp. ¹⁸ Wi batum bakhompunŋ ji bañaanŋ bajēn, nji kak ddo kahomp. ¹⁹ An nanjakuŋ aji naka uɕal, naji natar ɕi pmiir bañaanŋ banwoonŋ bayila! ²⁰ Naji nadinan badolan bajuuk ɕi ulemp, kadeenkna an, kateh bka bi nan bti, kabeehan, kadoo koban ɕi kaara! ²¹ Dkowa pɕup uko wi : nɕbiɕnaa maakan, wi nwoonŋ nēndo haŋ.

Kakɕa, dko di balonŋ bañoomuŋ kahomp – dɕiini ji nayila – nji kak dñoom kahomp da. ²² Jēm bawo bahebērē i? Nji kak. Jēm bawo biki *Itrayel i? Nji kak. Jēm bawo biki pntaali pi *Abraham i? Nji kak. ²³ Jēm bawo balempar *Krittu i? Dɕup ji nayila, nji dwo nalempar Krittu apel baka : ɕi ulemp utam, ɕi pya ukalabuɕ, ɕi kakob, ɕi pwo ɕi mntum mi pkeɕ nɕyaɕ nɕtum. ²⁴ Nɕyaɕ kañeen bayuday bakobēn kakob kandēmnuŋ, bafudēn itintēl nɕyaɕ iñeen nɕwajanɕ na kañeen kalonŋ ²⁵ baromeŋ bakobēn na panduk nɕyaɕ nɕwajanɕ, byaaɕ bloŋ kē batapēn mnlaak, kē njiir nɕyaɕ nɕwajanɕ na ulantu, byaaɕ bloŋ dduka utejan na unuur upēb du meel. ²⁶ Dyaanɕ maakan apoɕ poɕ nɕyaɕ nɕtum, amuur idēk, ayit na balat, ayit na bayiɕ naan bayuday banɕaluŋ pdolēn buɕaan, ayit na banwoonŋ baanwo bayuday, ayit na iko iyibanaan du nɕbeeka, du *pndiɕ, du bdēk, ayit na banjaanŋ badaar kaji bawo bayiɕ naan ɕi Krittu. ²⁷ Ddo nlemp nɕtam, awo ɕi unoor, awaanŋ bnɔy nɕyaɕ nɕtum, ubon kē ude'ēn, udaan uɕijēn, aɕo nɕnuur nɕtum awo mēndee, ujonɕ kē uneejēn kē nwo byiɕu. ²⁸ Uko wi

nwoonj mëndo bi ùiniyaan uwo kë dji kabi ùu uşal ŋnuur bti ùi kntuk ki banfiyaaruŋ bti. ²⁹ Woli ñaaŋ abiişnaa, nji kak dji kabiişna ; woli ñaaŋ apën ùi bgah, dji kajooŋan maakan.

³⁰ Woli dwo i phomp keeri, kado kahompna pbiişna pi naan. ³¹ Naşibaŋi, Aşin Yetu Ajugun i bajaan badëman te mnto ame kë mëntilani. ³² Wi mbiinŋ awo du ubeeka wi Damaŋ, namali i Aretat naşih ado kë bakyeŋ ubeeka kamobnën, ³³ kë başë ù'en ùi pkaar pweek*, aŋëpanaan ùi bhër blonŋ banwoonŋ ùi uniw, adolën kë nwala uniw unfooyuŋ ubeeka*.

12

Uko wi Naşibaŋi adiimanuŋ Pawulu

¹ Dwo kado kahomp i? Na manjoonan pawaan udooni. Kë nşë bubara kaŋiniyaan iko yi Ajugun adiimananuŋ na iko yi adolnuŋ kë mmee. ² Dme ñaaŋ alonŋ i *Krittu, udo hënkuŋ ŋşubal iñeen na ŋbaakër, adeenana te du baŋi. Mëmme me adeenana deenana na manjoonan këme akaka mnwin, Naşibaŋi ŋaŋ ameeŋ. Ñaaŋ mënt adeenana te du baŋi duuŋ. ³⁻⁴ Aa, dme kë ñaaŋ mënt adeenana du baŋi. Mëmme me adeenana deenana na manjoonan këme akaka mnwin, Naşibaŋi ŋaŋ ameeŋ. Kë atiink ŋŋup ŋi nin alonŋ awoonŋ aanhil pŋup, kë Naşibaŋi aankak adinan nin ñaaŋ alonŋ akakalëş ŋa. ⁵ Dhinan kahomp ùi uko wi ñaaŋ atënt uŋ, aşë wo mënhil kahomp ùi uko wi naan, uko wi nhiluŋ pdo ŋaŋ uwo pdo kahompna iko inkdiimanuŋ pbiişna pi naan. ⁶ Woli dŋal lah phomp, mënkwo ñaaŋ nawaan uşal, kaŋup ŋup manjoonan. Kë nşë pok phomp kaŋi ñaaŋ alonŋ aŋu'en du dko dampeluŋ uko wi awinuŋ ùi nji këme wi atiinknuŋ kë nŋupi.

⁷ Naşibaŋi adiimanan iko intëpuŋ uŋup. Kë aşë ù'en uko ulonŋ ùi uleef unknoranaanuŋ, uwanjut ulonŋ wi *Tatana unkkobnuŋ, nwutna kado kadeeŋ iganjan.

⁸ Dñehan Ajugun ŋyaaş ŋwajanŋ ajaka alowanaan wa, ⁹ kë aji na nji : « Bnuura bi njaan kawulu baji bakëş ; mnhina mi naan manji manwinana wal wi ibiişniinŋ. Ukaanŋ kë nji kaŋëp ŋëp kahompna pbiişna pi naan, mnhina mi *Krittu manhilna manwo ùi nji ŋnuur bti. » ¹⁰ Uko wanŋ ukaanŋ kë nji kalilan wal wi pŋaş Krittu pajaanŋ pado mbiişna, kë bakkarën, kë nwo ùi unoor, ùi mnhaj, ahaajala. Na manjoonan, wal wi mbiişniinŋ wi wi njaan kawo na mnhina.

Phaajala pi Pawulu ùi uko wi bañaanŋ biki Korint

¹¹ Dŋiini ji ñaaŋ awoonŋ nayila, kë an nakaanŋ. An nadoonŋ awo lah kaŋup ñaaŋ i nwoonŋ ŋiki mëmpotët nin apel biki najakuŋ aji bawo banjañan baweek, te mëndo wo wo nin uko ulonŋ. ¹² Wi mbiinŋ awo ùi ptoofan, ddiiman na kamiir kaweeek kë dwo *nanjañan na manjoonan ùi iko yi njaanŋ kado, ùi mlagre na iko iñonarënaan. ¹³ We wi ndolonŋ du banfiyaaruŋ bandukiinŋ kë mëndo wa du an? Uko uloolan wi nwoonŋ mëndoo, uwo kë mëndinan awo ùi iñen yi nan! Namiiraan uko mënt.

¹⁴ Kë nşaaŋ abomandër pbi du an uyaaş uwajanŋtën aşë wo mënkđinan nin kawo ùi iñen yi nan. Nhaaş ŋi nan ŋi ŋi nji numiinŋ, mënt itaka yi nan ya. Mënt bapoŋ bajaanŋ bawo i kala itaka kahankar bajug baka, bajug baka bakaanŋ na pla itaka kahankar bapoŋ. ¹⁵ Kë nji nşë luŋ kalilan ùi pwul bka bi naan bti kadoo kawul uleef naan nabuurna. Woli dŋalan haŋ, hum di di nahiluŋ kapokën ba? ¹⁶ Name bnuura kë mënwu pkuŋ pa an. Kë balonŋ başë luŋ kaŋiini kaji dtit

maakan, aguuran. ¹⁷ Dbi tēpna ti alon ti biki nyilon du an aguuran i? ¹⁸ Dkooṭ *Tit abi du an, ado kë agakandēr na ayiṭ nja ti *Krittu i nameen. Tit abi guuraaran i? Nin! Nji na a, ṅwo na uṣal uloolan ado uko unwoon uloolan.

¹⁹ Om naṣal undiimaan aji ṅwo wo ti pyenan ṅleefun ti kadunan undiimaan i? Ti kadun ki Naṣibaṭi ki ki ṅkṭiiniṅ, jibi *Krittu anjalun. An biki ṅjalun maakan ṅdo uko mēnṭ bti nahilna naya kadun. ²⁰ Uko wi nji kaṭiṅ uwoon pbi kaṭēnk naanwo jibi ṅjalun. Uko wi nji kaṭiṅ uwoon woli dbi aban du an, kaṭēnkan nawo jibi nwoon mēṅali nabot naṭēnkēn nwo jibi nawoon naanṅali. Mēṅṅal ṅjom, bkujar, udeeb, na kantenaruṅ, na bkarad na bkuutar, na phomp na parēfa iwo ti ptoofan. ²¹ Dṭi woli dluṅ abi du an, Naṣibaṭi i naan adolēn kakowari'an, nṭēga ti uko wi batum bahumuṅ ti pekadu ji ṭfa awo baampēn ti iko iṭop, ti pjuban pi piinṭ na iko ilon iwuṭaan.

13

Pṭaṅ pbaaṅsaani

¹ Uyaas uwajantēn wii wi, wi nji kalun kabi du an. *Ulibra wi Naṣibaṭi uji : « Uhok undoli bawo kawayēṣ wa ti kadun ki bamaar batēb këme bampeluṅ batēb*. » ² Ddo bi ṭupan uyaas utēbantēn wi mbiṅ du an, kë hēnkuṅ wi nwoon mēndo wo na an, dkak aṭup bambiṅ awo ti pekadu na bandukiṅ bti : woli dluṅ abi pwinan, mēnkali nin ṅnaan. ³ Naṅal kame me *Krittu aji tēpna ti mntum naan kaṭiini i? Name. Aambiṅna ti kadunan, aṣē ji diiman mnhina mi nul ti ptoof pi nan. ⁴ Na manjoonan, wi abiiṅ apanana ti krut, abiiṅnaa ; kë mnhina mi Naṣibaṭi manṣē wula hēnkuṅ ubida. Un kak, ṅbiiṅna na

a, aṣē luṅ kaka ubida na a ti mnhina mi Naṣibaṭi akwuluṅ un ṅhilna ṅdolan naya kadun.

⁵ Natenan ṅleefan nameena me nafiyaar *Krittu, naṣalaan bnuura iko yi nakdoluṅ. Naanyikrēn kë Yetu Krittu awo ti an i? Kēme nawin kë naanfiyaari? ⁶ Kē nṣē haṭ aji nayikrēn kë ṅdiiman kë ṅfiyaari. ⁷ ṅwo ti pñehan Naṣibaṭi nawut kado nin uko ulon uwuṭaan. Nēṅṅal kadiiman kë ulemp wi nun ti ptoofan uwo unuura. Nin! Uko wi ṅjalun uwo nado bnuura, woli naando fiyaar kë ulemp wi nun uunnuura. ⁸ Nēṅṅinan kalaṭ manjoonan, uko wi ṅhiniṅ pdo ṭaṅ uwo pṭaṣ ma. ⁹ Woli pbiṅna pi nun pakaṅ kë naka mnhina, ṅji ṅlilan ti uko mēnṭ. Uko wi ṅjaṅ ṅñehan Naṣibaṭi uwo nawo baṅaṅ banjintun ti kēṣ ki nul. ¹⁰ Uko unkaṅ kë mpiitan iko yi mpiitanan bti wi nlowanan wii wi : dṅal woli dluṅ abi du an kawut kajooṭ na an ti mnhina mi Ajugun awuluṅ manwoon mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdo katokna.

¹¹ An bayiṭ naan, hēnkuṅ nawoon ti mnlilan! Nadoon kala pwo baṅaṅ bajintun ti kēṣ ki Naṣibaṭi, naboofaran, natiinkaran, nawoon ti mnjeeh, hēnk di di Naṣibaṭi anjaṅ awul unṅal na mnjeeh akwoon na an.

¹² Nawulandēn mboṣ, naboofar bboofar banyimanun. Baṅaṅ biki Naṣibaṭi bti banwoon ti bawulan mboṣ.

¹³ Dñehan Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura an bti, Naṣibaṭi adimanan unṅal wi nul, *Uhaas wi nul uṣē udo nakak baloolan!

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Galatiya

Uṭup ujuni

Kakaarta ki kawo ki Pawulu apiitun banfiyaarun biki Galatiya. Abi ya da nyaaş nteb kaṭup baka Uṭup Ulil Unuura ke Bayuday na banwoon baanwo Bayuday baji batiinka kakak kafiyaar Yetu Krittun. Uko wi Pawulu ajukanun baka uwoon ke pfiyaar Yetu pahinan kado Naşibaṭi aji bawo baṭool ṭi kadunul. Wi bayaan adoo jon ke Bayuday balon başe ya du Galatiya aji bantohi biki banfiyaarun biki Yerutalem badoo baka. Baṭok uko wi Pawulu ajukanun bti aji aanwo nanjañan na manjoonan, ke uko wi akjukanun uunwo manjoonan. Baji na baka ke jibi banwoon baanwo Bayuday bafiyaarun Yetu bawo kado kak uko wi bgah bi Moyit bajakun. Ke uko wi baṭijanun maakan uwo pwala katemp. Baji pwala katemp pahinanun kado Naşibaṭi aji bawo baṭool ṭi keş ki nul.

Biki Galatiya bakak ado hañ, ke Pawulu amee. Adeebaṭ maakan wal menṭ ṭiki menṭ ptaş bgah bi Moyit pakdoon ñaan awo natool ṭi keş ki Naşibaṭi. Uko menṭ ukaan ke Pawulu apiit biki Galatiya kadi- iman baka ke Naşibaṭi aanji hañ. Pwala katemp pi bajakun pawo ke uşal wi ñaan uwo kawo ujint piş. Aṭup baka aji Naşibaṭi ado Abraham ke awo natool ṭi kadunul ji abi do kawala katemp. Pfiyaar ṭań pa- jaan pado ñaan awo natool ṭi keş ki Naşibaṭi, ke pul pakaan ahil kado ñaan aka ubida unlilun Naşibaṭi.

Henk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu awo nanjañan na manjoonan, uko wi

- akjukanun kak ujoonani (1.1-10)
2. Naşibaṭi adatur Pawulu pa awo nanjañan (1.11-24)
3. We wi Uṭup Ulil Unuura ujakuñ na manjoonan (2.1-21)
4. Pfiyaar ṭań pahilanun kado ñaan abuur (3.1-4.31)
5. Nawulën nñalad, nwt Uhaaş wi Naşibaṭi uṭelëş nja ubida (5.1-6.10)
6. Pwul mboş pbaañsaani (6.11-18)

Pwul mboş

¹ Nji Pawulu *nanjañan i Yetu kapiitanan. Menṭ bañaan badu'enuñ pa nwo nanjañan. Ke pwo nanjañan pi naan paantepën ṭepën ṭi ñaan alon. Ṭi Yetu Krittun na Naşibaṭi Aşin annaṭanulun ṭi pkeṭ i i nwoonun nanjañan. ² Nji na bayitun ṭi Krittun bti banwoon na nji nwl banfiyaarun Yetu biki Galatiya bti mboş. ³ Dñehan Naşibaṭi Aşin nja na Yetu Krittun Ajugun ayuuj an bnuura na mnjeeh.

⁴ Jibi Naşibaṭi Aşin nja analan, Krittun awul ubida wi nul kapenanaan ipekadu yi nja nñilna nbuur ṭi umundu wi nṭa wi, untumun mnnot. ⁵ Naşibaṭi i i nwoon kademan te mnṭo. Uwo hañ.

Ukaha Uṭup Ulil Unuura uloolan ṭań

⁶ Dñonar jibi natarun ṭi pkokan Naşibaṭi kafet. Aṭepna ṭi bnuura bi Krittun adu an, ke naşe wo ṭi ptaş uṭup umpaṭi wi bajakanan aji uwo Uṭup Ulil Unuura. ⁷ Na manjoonan, uunka nin Uṭup Ulil Unuura ulon umpaṭi. Ke bañaan balon başe wo ṭi atokan nşal, abot anjal pṭelëş Uṭup Ulil Unuura wi Krittun. ⁸ Ke woli un ṭi nleefun lah, keme uwanjut ulon umpennun baṭi, nbiin aṭupan uṭup umpaṭi na wi njukanun, Naşibaṭi kafepun. ⁹ Nbi ṭupan ke nkak akakalëş nṭa : woli alon aṭupan uṭup umpaṭun na wi nadoon abi yeenk, Naşibaṭi kafepa.

¹⁰ Hênkuñ naşal aji hum ba? Dla la pdēm ti bañaan oo kēme ti Naşibaṭi? Dla la pñalana ti bañaan i? Woli dla la lah pñalana ti bañaan te hênkuñ, mênkwo nalempar Krittū.

Krittū aduñ Pawulu pa awo nanjañan

¹¹ Dñal name, an bayiṭ naan, kē Uṭup Ulil Unuura wi nji kaṭupun uumpēna ti uşal wi ñaan. ¹² Nin mēnt ñaan awulunñ wa kēme ajukanaanunñ wa, Yetu Krittū ul ti uleeful adiimanaanunñ wa. ¹³ Natiink bti jibi nwoonñ ṭfa wi nhumuñ mēban bgah bi bayuday. Name jibi ntamanunñ maakan ti phajan banfiyaaruñ Yetu, banwoonñ pntaali pi Naşibaṭi. Dla pgar baka. ¹⁴ Dbi pel biki kawuunñ naan baṭum ti pṭaş bgah bi bayuday, abot amēban udolade wi bateem naan maakan apel baka. ¹⁵⁻¹⁶ Kē Naşibaṭi, ti bnuura bi nul, aṣē datēn apaṭeş ji mbi ndo kabuka, adu'ēn aji nwo nalemparul. Kē wi ulilulunñ, adiimanaan Abukul pa ndola ameeṭana ti banwoonñ baanwo bayuday. Wal mēnt, mēnwinar na nin ñaanñ alon. ¹⁷ Mēndoo ya ya Yerutalem du banwo'ēnuñ banjañan uteek, aṣē baa ṭep ṭep aya ti dko mēnt uṭaak wi Arabiya. Dul di mpēnnunñ akak ubeeka wi Damat.

¹⁸ Wi nşubal nşwajanṭ nşṭepunñ wi wi mbaanñ aya Yerutalem ameer na Piyeer, aṭo na a nşuur iñeen na kañeen. ¹⁹ Ṭi banjañan, ul ṭaṇ i i nji nwinanñ, mēnwīn bandukiinñ. Dbot awin Yakob aṭa Ajugun. ²⁰ Naşibaṭi ame kē mēnkṭilan wi nji kapiiṭanañ uko wi. ²¹ Wi mpēnnunñ Yerutalem aṣē ya nşmbanñ nji Firi na Filitiya. ²² Kē banfiyaaruñ Krittū biki uṭaak wi Yuda başē wo baambaanñ kawinarēn. ²³ Batiinka tiink ṭaṇ kē bakṭup aji : « Ṇaanñ ambiinñ ahajan un ṭfa akak hênkuñ ajukan bgah bi

abiinñ ado na pṭok. » ²⁴ Kē başē wo ti pdēman Naşibaṭi ti uko wi naan.

2

Pawulu ayit du Yerutalem na banjañan bandukiin

¹ Wi nşubal iñeen na nşbaakēr nşṭepunñ, kē nşē kak Yerutalem, agakandēr na Barnabat, kē nṭij Tit. ² Dya bayaaş mēnt ṭiki Naşibaṭi ayuuñ kē dwo i pya da. Dyita ṭaṇ na baweek bantiinkaniinñ biki banfiyaaruñ, aṣē yuuj baka Uṭup Ulil Unuura wi nji kajukanunñ banwoonñ baanwo bayuday, ṭiki mēnñal ulemp wi naan unṭepunñ na unkmbiinñ uwaanñ udooni. ³ Kē baando ṭu Tit i ngakandēraanunñ pwala katēmp ul anwoonñ nagrek*, ⁴ te udoo ka bañaanñ balonñ ban-daaruñ aji bafiyaari banjaanñ bamaena kaneej ti un nñfiyaaruñ kanjal pwalan bañaanñ katēmp. Bañaanñ bakanñ mēnṭan babop aneej ti un pten mñjeeh mi nşeenknunñ ti Yetu Krittū kaşē kakakanunñ du pjuuk pi bgah bi Moyit. ⁵ Nñēndinan nin uyaaş uloolan uko wi bakṭupunñ, kahilna kamēban pa an manjoonan, manwoonñ Uṭup Ulil Unuura.

⁶ Kē ṭi uko wi baweek bammeṭaniinñ – uko wi babiinñ awo uunjakēn nin uko ulonñ ṭiki Naşibaṭi aanji paṭşēr – bañaanñ bammeṭaniinñ mēnṭan baanhoṭan nin uko ulonñ ti pjukan pi naan. ⁷ Bado ṭep ṭep awin kē Naşibaṭi aṭu'ēn ti ulemp wi pjukan Uṭup Ulil Unuura banwoonñ baanwo bayuday† jibi aṭuunñ Piyeer ti ulemp wi pjukan wa bayuday‡. ⁸ Naşibaṭi andolonñ Piyeer kē awo nanjañan i bayuday adolonñ kak kē nwo nanjañan i banwoonñ baanwo bayuday. ⁹ Kē Yakob, Piyeer§ na Yowan bantiinkaniinñ maakan

* 2:3 Aanwala katēmp wi awoonñ napoṭ. Pwala katēmp pajaanñ payuuj kē ñaanñ awo nayuday.

† 2:7 Ṭi ugrek bapiiṭ aji : Banwoonñ baanwala katēmp. ‡ 2:7 Ṭi ugrek bapiiṭ aji banwaliinñ

katēmp. § 2:9 Piyeer dawoonñ Kefat ti uaramayik, uwoonñ plaak.

ti banfiyaaruŋ bašë yikrën kē Našibaŋi awulnuŋ mnhina mi pdo ulemp mēnt ; ukaŋ kē bawulën iñen nji na Barnabat ayuuj kē baŋok na un : un, nya du banwoon baanwo bayuday, bukal du bayuday. ¹⁰ Baŋu'un ŋaŋ pleš bajuuk, kē nji kado wa na mnlilan.

Pawulu alaŋ Piyeer du Antiyoka

¹¹ Kē wal wi Piyeer* abiiŋ Antiyoka, dlaŋa ti kadun ki bañaan bti, ŋiki aanfaŋi. ¹² Uko wi adoli wii wi : ji bañaan baloŋ biki Jakob ayilunŋ babi bado kaban, aji bi kade na bayitun banwoon baanwo bayuday, kē wi bayili mēnt bašaan aban, kē ašë low banwoon baanwo bayuday abot añaan pde na baka. Aŋi wal mēnt bayuday banjakunŋ aji banfiyaaruŋ bawo i kawala katēmp. ¹³ Bayuday bankakuŋ afiyaar baŋaš Piyeer ti kamena ki nul kē Barnabat ti uleeful adoo wut kē banejana ti kamena mēnt.

¹⁴ Wi nwinunŋ kē baankpoš ataan na manjoonan manwoon Uŋup Ulil Unuura, dji na Piyeer ti kadun ki bañaan bti : « Iwi inwoon nayuday i kabuka, ikdoonŋ ji banwoon baanwo bayuday. Iinŋaš bgah bi bayuday. Kē hum di di inŋaluŋ pwuuk banwoon baanwo bayuday bakak bado kado ji bayuday?

¹⁵ Un ŋwo bayuday biki kabuka, ŋenwo ji bañaan bandukiinŋ biki bajaanŋ baji bado buñaan. ¹⁶ Kē ŋšë me kē ñaanŋ awoona ŋaŋ natool ti kēš ki Našibaŋi ti pfiyaar pi nul ti Yetu Krittu, mēnt ti pŋaš bgah bi *Moyit pa. Ukaŋ kē un ŋfiyaar Yetu kahilna kawo batool ti kadun ki Našibaŋi. Mēnt ti pŋaš bgah bi Moyit di ŋhilnuŋ kawo haŋ, ènhèn, nin aloŋ aankwo natool ti kēš ki Našibaŋi ti pŋaš bgah. ¹⁷ Kē woli ŋla pŋepna ti Yetu kawoona batool ti kadun ki Našibaŋi, ŋwo wo ji biki bajaanŋ baji bawo bado buñaan. Uko

waŋ uyuuj kē Krittu aŋu'un ti pdo pekadu i? Nin, mēnt hēnk da. ¹⁸ Woli dkak ti bgah bi mbiinŋ aduk, ddiiman wal mēnt kē djuban ti ba. ¹⁹ Ti uko wi bgah bi Moyit, dkeŋi, pkeŋ pampennunŋ ti bgah bi Moyit ti uleef wi ba, pa nhilna nwo pa Našibaŋi. Dpaŋana na Krittu, ²⁰ kē hēnkunŋ mēnt nji dwoonŋ, Krittu awoonŋ ti nji. Mnwo mi naan ji ñaanŋ najèn manwo ti pfiyaar Abuk Našibaŋi anŋalnuŋ adoo wul uleeful pa nji. ²¹ Hēnk, dpok pŋel bnuura bi nyeenknunŋ du Našibaŋi, hēnk di uwoonŋ, woli pŋaš bgah paktuunŋ lah ñaanŋ awo natool ti kēš ki Našibaŋi, pkeŋ pi Krittu pakeer kawaanŋ udooni.

3

Pŋaš bgah kēme pfiyaar Yetu Krittu

¹ Mbeeh! An bañaanŋ biki Galatiya nanwaanŋi ŋšal, in abaanŋ aguuran ba? An biki bayuujunŋ pkeŋ pi Yetu Krittu ti krut bnuura. ² Uko uloolan ŋaŋ wi wi nji kaheparanaŋ. Nayeenkna Uhaaš wi Našibaŋi ti pŋaš bgah bi Moyit oo kēme ti pfiyaar uŋup wi natiinkunŋ? ³ Hum di di nahilanunŋ kawo bapèn hēnk? An nanjununŋ na mnhina mi Uhaaš wi Našibaŋi, kašë kabi kabaañsaan ti udo wi uleefan. ⁴ Iko yi nawinunŋ bti ibi diiŋ diiŋ i? Mēnfiyaar aji idiŋi. ⁵ Woli Našibaŋi awulan Uhaaš wi nul, abot ado mlagre ti ptoofan, aji do do iko yaŋ bti ŋiki naŋaš bgah kēme nafiyaar uŋup wi natiinkunŋ?

⁶ Natenan ti Abraham di, *awoona ŋfa natool ti kēš ki Našibaŋi, wi afiyaarulunŋ**. ⁷ Nameen uko wi keeri : banfiyaaruŋ bawoonŋ babuk Abraham. ⁸ Udobi piitana piitana ŋfa ti Ulibra wi Našibaŋi, aji : pfiyaar pi banwoonŋ baanwo bayuday pakkaanŋ Našibaŋi aŋu baka bawo batool ti kēš ki nul. Hēnk di di Našibaŋi adoonŋ abi ŋupa

* 2:11 Piyeer dawoonŋ Kefat ti uaramayik, uwoonŋ plaak. ✧ 3:6 Ujuni 15.16.

tuup Abraham Utup Ulil Unuura wi aji : « *Džēpna ti iwi kawulna ntaak bti bnuura bi naan.* »⁹ Hēnk, banfiyaaruŋ bti bayeenk bnuura bi Našibaŋi ji Abraham ŋiint anfiyaaruŋ.

¹⁰ Baŋaŋ bti baŋsaŋ ahaŋ bgah bi Moyit bafēpana. Ulibra wi Našibaŋi uji : « *Ŋaŋ anwoon aanktaš nnuur bti uko bti umpiitun ti ulibra wi bgah bi Moyit afēpana.* »¹¹

Umeetaŋa bti kē nin aloŋ aanktēpna tēpēn ti bgah kadoo kawo natool ti kēš ki Našibaŋi. Ulibra wi Našibaŋi uji : « *ubida wi natool uwoona ti pfiyaar.* »¹²

Kē bgah bi Moyit bašē paŋ na pfiyaar ; Ulibra wi Našibaŋi kē ušē ji « *ŋaŋ anktašun iko yi bgah bajakuŋ akaana ubida ti iko mēnt.* »¹³

Krittu aluk luk abuuranaan un ti pfēpa pi bgah, wi akuŋiŋ pfēpana panwoon i kajotna un. Ulibra wi Našibaŋi uji : « *ŋaŋ i puum patananiŋ ti bmul afēpa.* »¹⁴ Yetu Krittu ado haŋ banwoon baanwo bayuday bayeenkna bnuura bi Našibaŋi awulun Abraham, ŋbot njeenk un bti ti pfiyaar, Uhaaš wi ahonun.

Kahon ki Našibaŋi na bgah bi Moyit

¹⁵ Bayit naan natenan ti udolade wi baŋaŋ. Woli ŋaŋ ado kahon ti kadun ki baŋaŋ, nin ŋaŋ aloŋ nampaŋi aanhil kagar kahon mēnt kēme kahoŋan uko ulon ti ka. ¹⁶ Kē hēnk di di uwoon kak pa Abraham, wi Našibaŋi adolulun kahon ul na pšini pi nul. Uumpiit aji : « Na baŋaŋ biki pšini pi nul » ji aŋiŋi ŋiŋi uko wi baŋaŋ baŋum, upiit aji : « *na ŋaŋ anwoon i pšini pi nul,* »¹⁷ aŋiŋi ŋiŋi uko wi ŋaŋ aloolan. Ŋaŋ mēntan awoon Krittu. ¹⁷ Uko wi nji ŋaluŋ kaŋupan wii wi : Našibaŋi abi hoŋ Abraham, kē bgah bambaŋ abi bi wi

ŋsubal iŋeen week nŋaaš ŋbaakēr na iŋeen ŋwajanŋ (430) ŋaŋtēpun baanhilan pgar kahon mēnt, kēme katok uko wi Našibaŋi ajakuŋ. ¹⁸ Woli lah ti ptaš bgah di di njeenknuŋ phiŋ, ŋēnkyeenkna pa kak ti kahon. Na manjoonan Našibaŋi aŋēpna ti kahon awul bnuura bi nul Abraham.

Bgah badoona we ba?

¹⁹ Kē hēnkun, woli uwo haŋ, we ukaŋ kē bgah bawoo? Ipekadu iŋuun kē Našibaŋi akak aŋiŋ bgah ayoonkna ŋaŋ i pšini pi Abraham i Našibaŋi adolon kahon mēnt. Našibaŋi awul ba ŋwanjuŋ, kē ŋahelan ba ašē do Moyit kē abanan ba baŋaŋ. ²⁰ Ŋaŋ anwoon aloolan, aannuma ŋaŋ aloŋ abanana uko wi ul aŋupun di. Kē Našibaŋi ašē wo aloolan ŋaŋ.

²¹ Kē bgah, balaŋ kahon ki Našibaŋi i? Nin! Woli njeenk lah bgah banhilun pwul un ubida wi manjoonan, pwo natool ti kēš ki Našibaŋi pawoona keeri ti ptaš bgah. ²² Kē Ulibra wi Našibaŋi ušē ji kē baŋaŋ na iko bti bawo ti pekadu. Hēnk, banfiyaaruŋ ti Yetu Krittu baŋēpna ti pfiyaar kayeenk uko wi Našibaŋi ahonun.

²³ Ji pfiyaar Yetu pado kabi, ŋtuhanaa, awo ti kayeŋ ki bgah ayoonkna pfiyaar pi Našibaŋi akyuunun un. ²⁴ Bgah bayewi'un yewi tfa ayoonkna Krittu pa ŋhilna ŋwo baŋool ti kēš ki Našibaŋi, wi ŋfiyaaruŋ Krittu. ²⁵ Kē wi ŋfiyaaruŋ hēnkun, ŋēnkak awo ti kayeŋ ki bgah.

²⁶ An bti nawo babak Našibaŋi ŋiki nafiyaar Yetu Krittu. ²⁷ Ĕnhēn an bti nankakuŋ baloolan na Krittu ti batitmu, nakak awo ji a ti kēš ki Našibaŋi. ²⁸ Uunkak aka keeri nayuday kēme anwoon aanwo nayuday, ŋaŋ i bakiuukŋtēnuŋ kēme ŋaŋ najeeh, ŋiint kēme ŋaŋ. Nawo ŋaŋ

✧ 3:8 Ujuni 12.3; 18.18; 22.18. ✧ 3:10 Plešan 27.26. ✧ 3:11 Habakuk 2.4. ✧ 3:12 Bgah 18.5. ✧ 3:13 Plešan 21.23. ✧ 3:16 Ujuni 12.7.

aloolan ti Krittu. ²⁹ Ké woli nawo i Krittu nawo keeri biki pşini pi Abraham, abot awo ti bankyeenkun uko wi Naşibaţi ahonun Abraham.

4

¹ Uko wi, wi wi nşaluş pşupan : nahiiş aşin woli ahum ti kpoş, aanji paş na i bakjuukntşenuş, woli ul adooş akaka iko bti. ² Bañaan bajaan bakuşa, kabot kayeş bka bi nul te unuur wi aşin adatuş. ³ Hênk di uwoon şfa kak pa un, şwo wo ji bapoş, ké udolade wi umundu* ukjuukntşenun. ⁴ Ké wal wi Naşibaţi adatuş ubanuş, awalan Abukul ti kayiş ki ņaaş, ké aktaş *bgah bi Moyit, ⁵ ahilna abuuran bañaan biki bgah bajuukntşenuş şbot şhilna şwo babuk Naşibaţi. ⁶ Pa pyuuş ké nawo babukul, Naşibaţi aşu ti şhaaş şi nun Uhaaş wi Abukul unjaan uhuuran kaji « Abba†, Paap! » ⁷ Inwo keeri ņaan i bakjuukntşenuş, iwo abuk katoş ; ukaan ké iklun kahiiş iko yi Naşibaţi ahankun pa babukul.

Pawulu aşal banşyaaruş biki Galatiya

⁸ Şfa wi nawoon naamme Naşibaţi, najeş iko ilonş ado ya Naşibaţi, ké ikjuukntşenan. Na manjoonan iko mênş iinwo Naşibaţi. ⁹ Ké hênkun wi nameeruş na Naşibaţi, kéme dwo kaji, hênkun wi Naşibaţi ameeruş na an, hum di di nahilanunş akak du udolade udah uwaanş udooni wi, kakak kak bañaan biki bakjuukntşenuş ji unjon ba? ¹⁰ Naji nademan şnuur şlonş, kli klonş, şwal şlonş, şşubal şlonş. ¹¹ Dhaajalaa : ulemp wi şi nlempunş lemp pa an udişş diiş i?

* **4:3** Udolade wi umundu : Iko bti inkşonunş bañaan: şntaayi, şntonş, bgah bi bayuday, na igah ilonş kak inkşonunş bañaan. † **4:6** Abba : Şi uşup uaramayik dawoonş Paap. ‡ **4:12** Pawulu akak awo ji banwoonş baanwo bayuday, ké bagalat banwoonş baanwo bayuday başé la pwo ji bayuday. Pawulu anjal bakak ji a, ul ankakuş awo ji banwoonş bawo bayuday. § **4:21** Moyit apiitunş şlibra kaşeen şteek şi Ulibra wi Naşibaţi, şunş şlibra mênş di di bgah bi bayuday bi Naşibaţi awulunş Moyit bapiitaniinş, aşu na iko inşşpunş ş bayuday. Uko wi Hagar na Faara uwo ti şlibra mênş ş Ulibra ujuni 16, 17 na 21.

¹² An bayiş naan dkooşan kooş, nakakan nanaamên jibi nkakuş anaamanş. Naandolên do nin uko ulonş undeşenuş, wi mbiinş awo na an. ¹³ Naleşş bnuura, pmaak pakaanş ké nşo şfa ajukananş uyaaş uteek Uşup Ulil Unuura. ¹⁴ Pmaak pi naan panoorananş maakanş, ké naşé wo naambeehênş, kéme alowênş. Nabaa do şép şép ajejênş ji dwo uwanjut wi Naşibaţi kéme şi Yetu Krittu ti uleeful. ¹⁵ Mnlilan mi nan mi şfa manwo şunş ba? Dme bnuura, woli nahil şfa nalookêş kéş ki nan kawulênş. ¹⁶ Ké hênkunş, wi nşupanaş manjoonanş, dkak naşoord inan i?

¹⁷ Bañaanş balonş bado iko itum pa nakak ti baka, ké şşal şi baka şşéş wo şwuşaanş, başalş pgarênş na an, naşé nabi naduka duka na baka. ¹⁸ Unuura ņaanş ado iko itum pa bnuura, şnuurş bti, bē mênş şaņ woli dwo na an. ¹⁹ An biki nşaluş maakanş, dhaj pa an uyaaş ulonş kak, şi ņaaş anwoonş şi kabuk, te wal wi Krittu akjijunş ş an. ²⁰ Namele lah jibi nşaluşş pwo na an kahilna kaşiiini na an na pdiim pannuuriinş şiki mēmme jibi şi kadoonş na an.

Uko wi Hagar na Faara

²¹ Naşupaanş, an nanşaluşş bgah bi Moyit bado kaşonşanş, naanşi natiink uko wi Moyit apiitunş i?§ ²² Ulibra wi Naşibaţi şi Abrahamş abi buk bapoş batēbş biinş: alonş awo abuk Hagarş, ņaaş i bakjuukntşenuş, Ké alonş awo abuk Faara, i bawoonş baankjuukntşenş. ²³ Napoş i ņaaş i bakjuukntşenuşş abuka şi bañaanş bti, ké i ņaaş najeesh aşé buka şiki Naşibaţi ahonunş Abrahamş aji alunş kabukş napoşş mênş. ²⁴ Uko

wanj uyuuj uko wi : baaṭ batëb bukuṅ mēnt̄ bayuuj ihonjar itëb yi Naṣibaṭi adoonj. Hagar ayuuj bhonjar bi pnkuṅ pi Finayi, di Naṣibaṭi awulunuj Moyit bgah, bhonjar mēnt̄ bajaanj babuk bañaanj biki bakjuuknt̄enunj. ²⁵ Hagar awoonj pnkuṅ pi Finayi, pawoonj du utaak wi Arabiya, ul awoonj kak Yerutalem di hēnkunj, dawoonj ṭi pjuuk dul na babuk da bti. ²⁶ Kē bañaanj biki Yerutalem di baṭi duuṭ baṣē wo bajeeh, dul dawoonj anin un*.

²⁷ Upiit̄ aji :

« *Lilaan, iwi ñaaṭ inwoonj iinhil pbuk,*

Huuraan mnilan mi nu,

iwi impaamunj unoor wi kabuk.

Ṭiki babuk ñaaṭ i badukunj

balunj katum kapel biki ñaaṭ anwoonj na ñiint̄. »†

²⁸ Kē an bayiṭ naan, nawo ji Itaak bapoṭ bambukiinj jibi Naṣibaṭi ahonunj Abraham. ²⁹ Ṭfa napoṭ ambukiinj ji bañaanj bti, ajaanj anjoonkna napoṭ ambukiinj ṭi mnhina mi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, hēnk di uwohanj kak nṭa di pa un. ³⁰ Kē we wi Ulibra wi Naṣibaṭi ujakuṅ ba? Uji : « *Dookan ñaaṭ i bakjuuknt̄enunj na abukul, abuk ñaaṭ i bakjuuknt̄enunj aanka kafah ṭi phiij ji abuk ñaaṭ najeeh.* » ³¹ Kē hēnk, an bayiṭ naan, nṅenwo babuk ñaaṭ i bakjuuknt̄enunj, nṅwo babuk ñaaṭ najeeh.

5

Mnjeeh mi banfyaarunj Kritt̄u

¹ Kritt̄u abuuran un nṅhilna nṅwo bajeeh na manjoonan. Namēbaan keeri naliint̄ nawutna kakak ṭi pjuuk. ² Natiinkan, nṅi Pawulu dṭup an, woli naṣal aji pdo bawalan an *katēmp pakṭuunj nawo batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, uko wi Kritt̄u akeeri do uwaanj udooni ṭi an. ³ Dkak akakalēṣ kaṭupan, ñaanj anṣalunj aji awo i kawala katēmp awo i kaṭaṣ

bgah bi Moyit bti. ⁴ An nankṭaṣunj bgah bi Moyit alaana pwo batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, nawaysēr na Kritt̄u, nawaanj bnuura bi Naṣibaṭi.

⁵ Kē un, uko wi nṅhaṭunj, uwo kē nṅwoona batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi ṭi pfiyaar. Uko wanj, uwoonj uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ukt̄enkuṅ un pyoonk. ⁶ Ñaanj anwoonj ṭi Yetu Kritt̄u, mēnt̄ pwala katēmp kēme pwo iinkwala katēmp pakaanj udooni, uko unkaanj udooni uwo pfiyaar pangakandērunj na bṅalad.

⁷ Wi najununj, naṭi bnuura, kē in abaanj anaṭ naṭ ṭi bgah aneenanan pṭaṣ manjoonan ba?

⁸ Uko wi baṭupanaṅ kē nadoo naṭ, uunwoona du Naṣibaṭi andu'anaṅ.

⁹ Bañaanj baji baji : « Uko umpooṭ ujaanj utaajan pṣon bti. » ¹⁰ Nṅi dhaṭ ṭi Ajugun aji naankṣal uko ulonj umpaṭi. Kē ñaanj anktokunj nṣal nṅi nan, udole wo in, Naṣibaṭi awayēṣaara kaji aduknaanaa.

¹¹ Kē nṅi, bayiṭ naan, woli dhum lah kajukan aji bañaanj bti bawo i pwala katēmp, babaa kahajanan we ba? Pkeṭ pi Kritt̄u ṭi krut paankak adeebaṭan keeri nin ñaanj alonj. ¹² Bañaanj banktokanaṅ nṣal bayaan keeri bakaṣ nṅleef nṅi baka!

Nawutan kaṭaṣ nṣal nṅi nan, nawutan Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭonjan

¹³ An bayiṭ naan, Naṣibaṭi adu'an pa nawo bañaanj bambuurunj, kē mbuur mēnt̄ manṣē wo maanwo mi kaṭu'an nado kado uko wi uleef wi nan unjalunj. Nabaa wo kaṭēp ṭēp kanjalad kawo ṭi bṭēnkar. ¹⁴ Bgah bi Moyit bti baṭonkrēn ṭi uṭup uloolan ṭaṅ: « *nalan atēnt̄u jibi injalunj uleefu.* »*

¹⁵ Kē naṣale wo ṭi bdumar na bdohar, nalipariin : natokar.

¹⁶ Dṭupan keeri uko wi : nawutan Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭonjan nṅbida, naṣē nahil nawo naankdo kaṭaṣ unjal wi nan unwoonj uwuṭaan.

¹⁷ Uko wi uleef unjalunj upaṭ na wi

* 4:26 Pawulu anaamnt̄en Taara na Yerutalem di baṭi duuṭ. † 4:27 Itayi 54.1; Itayi aṭiiniyaan Yerutalem ṭi dko di. ✱ 5:14 Bgah 19.18.

Uhaaş wi Naşibaţi uŋaluŋ. Kë uko wi Uhaaş wi Naşibaţi upaŋ na wi uleef uŋaluŋ. Iko yi uleef uŋaluŋ na yi Uhaaş wi Naşibaţi uŋaluŋ iji igut ŋi ŋaaŋ meeŋ, ukaaŋ kë naanhil pdo uko wi naŋaluŋ. ¹⁸ Kë naşale wut kë Uhaaş wi Naşibaţi uktoŋan, bgah bi Moyit baankak ahilanan nin uko ulonŋ.

¹⁹ Iko yi uleef ujaanŋ uŋal pdo imeeŋana bnuura, ilonŋ ŋi iko mēŋŋ yii yi : ipekadu yi piinŋ, ubida uŋop, pŋuunk ; ²⁰ pdēman ŋntonŋ na pkaalam. Bşoorad, pŋom, bkujar, udeeb uweek, bpulad, ppaŋşēr, pdo baŋaaŋ bandoli baŋo du umbaŋ wi baka. ²¹ Pŋeebar uko wi ŋaaŋ ; ukuj ; kande, udaan, unoh wi piinŋ ; na iko itēŋŋ yuŋ. Dkakalēs jibi ndoonŋ abi ŋup an, baŋaaŋ banjaanŋ bado iko mēŋŋan yi baankneeŋ du Pşih pi Naşibaţi.

²² Kë iko yi Uhaaş wi Naşibaţi ujaanŋ ubuk yii yi : bnjalad, mnlilan, mnjeeh, kamiir, pjoob bkow, pŋar ŋi pŋēnk, pwo ŋaaŋ i bakfiyaaruŋ, ²³ pwo ŋaaŋ i pŋaaŋ pajaanŋ paŋi, pŋijan uleef. Bgah baanneenan iko mēŋŋ di! ²⁴ Baŋaaŋ banwoonŋ biki Krittū Yetu bapaŋ iko iwuŋaan yi uleef ujaanŋ uŋal pdo ŋi krut. ²⁵ Jibi Uhaaş wi Naşibaţi uwuluŋ un ubida, ŋwo kawut wa uŋonŋun. ²⁶ Najoh ŋwut phomp : ŋwut kalaar bŋup, ŋwut kakujar.

6

Nadoon kaŋēnkar

¹ Bayiŋ naan, woli ŋaaŋ alonŋ amobana awo ŋi pjuban, an biki Uhaaş wi Naşibaţi uktoŋuŋ, nakakaana ŋi manjoonan naşē nawut kado btam na a. Andoli ŋi an alipariin kajot ŋi pjuban. ² Andoli adoon kaŋēnk atēŋŋul pkuŋa bdaaj bi nul ; hēnk naŋaş bnuura bgah bi Krittū*. ³ Woli ŋaaŋ anuŋ kë awo uko ulonŋ bē aanwo nin uko

ulonŋ adaar bkowul. ⁴ Andoli adoon kaşalan udo wi nul, woli aŋēnk ŋi wa uko wi mnlilan, alilaan pa bkowul ŋaŋ, aşē wut kado katenar na batēŋŋul, ⁵ ŋiki andoli awo kajej pkuŋ pi nul.

⁶ ŋaaŋ i bakjukanuŋ Uŋup wi Naşibaţi awo kaŋok bka bi nul bti na ankjukanuluŋ. ⁷ Nawutan kaguur ikowan, nin ŋaaŋ alonŋ aanji nohnaana Naşibaţi ; uko wi ŋaaŋ atepiinŋ, wul wi akluŋ kakit. ⁸ ŋaaŋ anktepiinŋ iko yi uleeful uŋaluŋ aluŋ kakit pkeŋ, pi iko yi uleeful uŋaluŋ pabukuŋ. Kë ŋaaŋ anşaaŋ atepi iko yi Uhaaş wi Naşibaţi uŋaluŋ, aluŋ kakit ubida wi mnŋo wi Uhaaş wi Naşibaţi ukwuluŋ. ⁹ ŋwut kanoor ŋi pdo bnuura, ŋiki woli ŋēnwat iŋen, ŋluŋ kakit ŋi wal unuura, ŋdeey ŋnuura. ¹⁰ Wi ŋhumuŋ keeri nhinaa, najoh ŋdo kalemp pa bnuura bi bayiŋun banfiyaaruŋ na pa bnuura bi baŋaaŋ bti.

Pjukan pbaaŋşaaŋi

¹¹ Natenan ŋpiit ŋweek ŋi nji kapiitananŋ na kaŋen ki naan. ¹² Banŋaluŋ pwinana ŋi baŋaaŋ, bukal banaluŋ pŋu'an pwala katēmp, kahilna ŋaŋ kawo baankhaj pa pkeŋ pi Krittū ŋi krut. ¹³ Banjakuŋ aji nawo i kawala *katēmp, bukal ŋi ŋleef ŋi baka, baando ji baŋaş ŋaş bgah bi Moyit, aşē ŋal nawala katēmp bahilna bado kahomp ŋi uko mēŋŋ. ¹⁴ Nji ŋi uleef naan, mnhina hina kadēman bkow bi naan ŋi nin uko ulonŋ umpaŋi na krut ki Yetu Krittū Ajugun. ŋi krut, iko yi umundu ipaŋana pa nji kë nji nkak apaŋana pa iko yi umundu. ¹⁵ Pwala katēmp kēme pwo iinkwala katēmp paanwo nin uko ulonŋ. Uko unwoonŋ, uwo pkak ŋaaŋ nahalu. ¹⁶ Mnjeeh na mŋaga mi Naşibaţi mawoon ŋi baŋaaŋ bti bankŋaşuŋ

* 6:2 Natenan ŋi Galatiya 5.14. * 6:16 ŋi ugrek bapiit aji : Itrayel di Naşibaţi.

uko wi mbaaŋ aɕup ɕup, banwoon
pntaali pi Naɕibaɕi* .

¹⁷ Nin ñaaŋ aloŋ awutan
kanooranaan hēnkuŋ. Dwo na ijēn
yi mnhaj ɕi uleef naan, ɕi katim ki
Yetu.

¹⁸ Bayiɕ naan, dñehan Naɕibaɕi
awulan bnuura bi Yetu Kriittu Aju-
gun. Uwo haŋ! Amen!

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du uṭaak wi Efet

Uṭup Ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun banfiyaarun Krittun biki Efet. Kē aṣe wo aampiit wa pa bukal ṭaṅ ṭiki ṭi ṅlibra ṅteek baanṭu katim ki Efet du ujuni. Uhina kawo kē Pawulu apiit wa banfiyaarun biki ṅbeeka ṅṭum ṭi Atiya bahil baji woli baleyiiri bawul bandukiin baleyiir. Apiit kakaarta ki wi awoon ukalabuṣ du Rom. Efet dawoon ubeeka unliṅnuṅ ṭi ṅbeeka ṅi Rom daṣihun bti ṅanwoon ṭi Atiya. Baṅaṅ batum ṭi biki Efet bawo bawaap. Baniwar Artemit unṭon wi bajaṅ badēman katoh kanuura. Artemit mēnt awo ptu, awo ṅaaṭ. Ṭi katoh kanuura mēnt ki ki bajaṅ baya pdēmana. Baṅaṅ banwoon da bti baji badēman unṭon mēnt, Bayuday na banfiyaarun Krittun ṭaṅ bawoon baanji badēman wa. Uko wi Pawulu adiimanun ṭi kakaarta ki wii wi : Naṣibaṭi ado nja kē ṅme uko ummeniin wi adolon ṭi bnuura bi nul. Uwoon kē ado iko bti inwoon du baṭi duuṭ na ṭi mboṣ iwo ṭi pṣih pi Yetu Krittun. Akak aṭup aji banfiyaarun Krittun bawo kaṭiinkar kawo ji banṭaarun. Uunka pdo kaji i awo nayuday kē undu aanwo nayuday. Naṣoorad baka bukal batēb bti awo aloolan, Faṭana a. Bawo keeri kanaakiir kaṅehan Naṣibaṭi. Pawulu akak aṭup jibi ṅaṅ awoon kaṭijan aharul, jibi bapoṭ bawoon kaṭijan baṣin baka na jibi bajuuk ṭi ulemp bawoon kaṭijan bankaṅ baka. Aji banfiyaarun Krittun bawo kawo ṭi ploolan na a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)

2. Krittun awul nja bnuura na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi (1.3–3.21)
3. Pka ubida uhalu na Krittun. (4.1–6.20)
4. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (6.21-24)

Pwul mboṣ

¹ Nji *Pawulu, i Naṣibaṭi adolon kē nwo nanjaṅan i Yetu *Krittun, dwul mboṣ biki ubeeka wi Efet banwoon biki Naṣibaṭi abot aṣiyaar Yetu Krittun na manjoonan. ² Dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugun bawulan bnuura babot ba-joobṭenan ṅhaaṣ.

Bnuura bi ṅkaṅ ṭi Krittun

³ Najoh ṅdēman Naṣibaṭi Aṣin Yetu *Krittun Ajugun, aṭēpna ṭi uhaaṣ wi nul awul nja iko bti inuura yi baṭi inkṅṅenṅun nja ṅdo kaṭaṣa, ṭiki ṅkak amēbandēr na Krittun. ⁴ Ji umundu ubi udo kapaṣana, Naṣibaṭi aṭēpna ṭi Krittun adat nja ṅhilna ṅwo ṭi kadunul baṅaṅ bajinṭ piṣ banwoon baanwo na nin buṭaan blon. Aṅal nja ukaṅ kē ⁵ aṭēpna ṭi Yetu Krittun ji ṅbi ṅdo kabuka ajej nja kē ṅwo babukul. Uko waṅ wi wi aṅalun pa nja ṭi pjoob bkow pi nul. ⁶ Najoh keeri ṅyeeh mndēm mi nul na bnuura bweek bi aṭēpnun ṭi Krittun i amaganun, awul nja.

⁷ Krittun atul tul pṅaak pi nul ukaṅ kē ṅbuuri, kē ipekadu yi nja ibot apēn. Hēnk, Naṣibaṭi ayuuj pdēm pi bnuura bi nul. ⁸ Awul nja ba aṭuman wi awulun nja uṣal unṭunja na mntit bti ⁹ mi pme uko wi aṅalun pdo, wi ṅaṅ awoon aambaṅ kame'aara. Naṣibaṭi aṅon ṅṅal pdo uko mēnt ṭi Krittun. ¹⁰ Wi wal wi adaton ukbanun uko mēnt udolana : aṅonkrēn iko bti na baṅaṅ bti banwoon du baṭi na mboṣ kaṣe kaṭu Krittun awo naṣih.

¹¹ ṅkak ayeenk ṭi Krittun iko bti yi Naṣibaṭi ahonun. Ul anjaṅ ado iko bti jibi anumiin, adaton ji ṅdo kabuka, ¹² pa un ṅntarun ahaṭ ṭi

Krittu n̄tu bado kayeeh mndēm mi nul. ¹³ An kak namēbandēr na Krittu wi natiinkuŋ uṭup wi manjooŋan, Uṭup Ulil Unuura un-kbuurananaŋ. Kē wi nafiyaaruŋ, Naṣibaṭi awulan Uhaaṣ wi nul wi ahoŋuŋ kadiiman kē nawo biki nul. ¹⁴ Uhaaṣ wi nul uwoon uko ujuni wi iko yi ahoŋuŋ aji aluŋ kawulan. Iko mēnt̄ n̄yeenk ya wal wi Naṣibaṭi akbuuranuŋ n̄ja ṭi buṭaan bti. Najoh n̄yeeh mndēm mi nul.

Pawulu añehandēr banfiyaaruŋ

¹⁵ Ukaaŋ wi ntiinkuŋ kē bakṭiiniyaan pfiyaar pi nafiyaaruŋ Yetu Ajugun na jibi naŋaluŋ bañaan bti banwoon biki Naṣibaṭi, ¹⁶ kē mbi duka duka ṭi pbeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi nan, kabot kalešan wonti dñehana. ¹⁷ Dñehan Naṣibaṭi i Yetu Krittu Ajugun, Ašin n̄ja anwoon ajug mndēm awulan Uhaaṣ wi nul unkt̄u'anaŋ nawo bañaan banwoon na uṣal unṭuŋa ubot uyuujan Naṣibaṭi bnuura nahilna name'a. ¹⁸ Dñehan kak Naṣibaṭi ajeehanana n̄ṣal nahilna nayikrēn phaṭ pankaan kē adu'an, nabot name pdēm pi pyok pi ahoŋuŋ bañaan banwoon biki nul, ¹⁹ nabot nayikrēn pdēm pweek maakan pi mn̄hina mi adoluŋ kē manklempar n̄ja, n̄nfiyaaruŋ Krittu.

²⁰ Mn̄hina mēnt̄, adiiman ma bti ṭi Krittu wi anaṭanuluŋ ṭi pkeṭ abot aṭoorana ṭi kañen kadeenu ki nul du baṭi. ²¹ Adola kē apel bnuura baṣih bti, baweeb bti, mn̄hina bti, na bankṣihuŋ bti. Ayeenk katim kampeluŋ itim bti yi bahilanuŋ katiman ṭi umundu wi na unkm̄biin. ²² Naṣibaṭi aṭu iko bti na bañaan bti ṭi ihoṭ yi Krittu uṭeeh pa aṣih ya, abot adola kē awo naṣih i banfiyaaruŋ bti; ²³ bukal bawoon uleef. Krittu aṭuuŋ mn̄hina mi nul ṭi baka atuman, ul ajaan awul iko bti ṭi umundu ubida katuman.

2

Bnuura bi Naṣibaṭi

¹ Ṭfa p̄juban pi nan na ipekadu yi nan ibi ṭu'an kē nawo bañaan banketuŋ ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. ² Nabi yuuj kē naṭaṣ bgah bwuṭaan bi umundu, aṭaṣ Untaayi Uweek wi, unkt̄oŋuŋ hēnkuŋ bañaan bampokun p̄tiink Naṣibaṭi. ³ Ṭfa, n̄ja bti n̄woha han, n̄bi ji n̄do iko bti kaṭaṣ uŋal wi uleef, kado uko bti wi uleef wi n̄ja na uṣal wi n̄ja uŋaluŋ. Ipekadu ibi ṭu n̄ja kē n̄wo biki kayeenk kakob ki Naṣibaṭi ji bañaan bti bandukiin.

⁴ Kē Naṣibaṭi aṣē ñaga maakan, kē uŋal wi akaan pa n̄ja ubot adēm maakan. ⁵ Wi p̄juban pi n̄ja paṭuuŋ kē n̄keṭ ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, uŋal mēnt̄ ukaan kē awul n̄ja ubida na Krittu. Bnuura bi Naṣibaṭi baṭuuŋ kē nabuuri. ⁶ Ṭi pwo baloolan na Yetu Krittu, Naṣibaṭi anaṭan n̄ja ṭi pkeṭ na a abot aṭooran n̄ja du baṭi na a. ⁷ Ado han pa pyuuj iwuun bti mndēm mn̄week maakan mi bnuura bi akaan pa n̄ja ṭi Yetu Krittu. ⁸ Bnuura bi Naṣibaṭi baṭuuŋ kē nabuuri, wi nafiyaaruŋ. Uko mēnt̄ uumpēna ṭi an, uwo uṭen wi Naṣibaṭi. ⁹ Naando do uko ulon ahilna aka mbuur mēnt̄. Nin alon keeri awutan kadēman bkowul ṭi uko mēnt̄. ¹⁰ Uko wi n̄woon hēnkuŋ uwo udo wi Naṣibaṭi ṭiki ṭi pwo baloolan na Krittu, Naṣibaṭi aṭak n̄ja n̄hilna n̄do iko inuura. Naṣibaṭi abo-man iko mēnt̄ ji n̄bi n̄do kabuka, n̄hilna woli n̄bi buka n̄do kado ya.

Bañaan bti bakak baloolan ṭi Krittu

¹¹ An nanwoon naanwo bayuday, kē bayuday biki kabuka baji badu'an banwoon baanya katēmp kaṣē ji bukal bawoon banyaan katēmp ṭiki n̄leef n̄i baka n̄falanaa, nalešan uko wi nawoon ṭfa. ¹² Wal mēnt̄ naamme Krittu, abot awo naanwo biki Itrayel, p̄ntaali pi Naṣibaṭi, aando bhonar na an, kē

nabot awo naanwo biki kayeenk kahoŋ ki ahoŋuŋ banwoon biki pntaali pi nul. Naleŋan kak kē nabi wo ʔi umundu awo naanka mnhaʔ abot awo naamme Naŋibaʔi. ¹³ Kē hēnkuŋ ʔi pwo baloolan ʔi Yetu Krittū, an nanlowuŋ ʔfa Naŋibaʔi, pkeʔ pi Krittū akeʔaranaŋ paʔu kē nakak aŋoga.

¹⁴ Ul *Krittū na manjoonan awoon btiinkar bi nʔiinkaruŋ: ado *bayuday na banwoon baanwo bayuday kē bakak baloolan. Awul ubida wi nul awatna uniw umbiin apaʔeŋ baŋaŋ: uniw mēnt uwo bʂoorad. ¹⁵ Apēnan ʔi *bgah bi Moyit udolade wi ba na iko yi pʔaŋ inwoon ʔi ba injaŋ ido bayuday na banwoon baanwo bayuday baʂoorad. Ado haŋ ahilna ajeŋ baka bukal batēb bti akakan baka kē bawo baloolan ʔi a, hēnk di di aʔijuŋ btiinkar. ¹⁶ Akakan baka kak bukal batēb bti ʔi ploolan na Naŋibaʔi, hēnk bakak uleef uloolan, wi pkeʔ pi nul ʔi krut pawatuŋ uko unʔuun kē baʂooradi. ¹⁷ Abi pʔupan uʔup wi btiinkar, an nambiin alow Naŋibaʔi na bambiin aŋoga. ¹⁸ Ul aʔēpnun ʔi *Uhaaŋ wi Naŋibaʔi unwoon uloolan aʔu kē un bayuday na banwoon baanwo bayuday ŋhil aban du Naŋibaʔi Aŋin nja.

¹⁹ Wul ukaŋ kē naankak awo bayaant kēme baŋaŋ bambiin bi phil, nawo kak baŋaŋ banwoon biki pntaali pi Naŋibaʔi, nawo biki kato hul. ²⁰ Naŋibaʔi anaakrēnan ʔi pniw pi akniwuŋ, kē banjaŋan na baʔupar Naŋibaʔi bawoon induba ijuni, Yetu Krittū ul ʔi uleeful kē aŋe wo pkumel pankmēbanuŋ kato h bti. ²¹ Krittū adoluŋ kē uniw bti unaʔ abot atool pa pwo kato h kayimanaan ki Naŋibaʔi Aju-gun. ²² Nawo baloolan na Krittū, hēnk anaakrēnan kak ʔi uniw wi akniwuŋ nahilna nawo *kato h ki Naŋibaʔi, ki Uhaaŋ wi nul ukwoon.

3

Pawulu nanjaŋan i banwoon baanwo bayuday

¹ Uko waŋ ukaŋ kē nji Pawulu kaŋehan Naŋibaʔi pa an. Uko wi ndoluŋ pa an nanwoon naanwo *bayuday, wi nji kalempuŋ pa Yetu *Krittū, uʔuun kē nwo nakalabuŋ. ² Dfiyaar kē name ulemp wi Naŋibaʔi aʔu'ēnuŋ ʔi bnuura bi nul aji ndo pa an. ³ Ul abiin ayuujēn uko wi aŋaluŋ pdo wi nin aloŋ awoon aambaŋ kame'aara. ʔi uko waŋ wi wi mbiin apiitan bʔiŋiŋu. ⁴ Woli naleyiir uko mēnt, nawin kē dme bnuura uko wi Krittū umbiin amena. ⁵ Naŋibaʔi aando wa ʔfa kē umeetanaa ʔi baŋaŋ jibi aʔēpnun ʔi uhaaŋ wi nul ado wa kē umeetana hēnkuŋ ʔi banjaŋan na baʔuparul bayimanaan. ⁶ Uko umbiin amena wuŋ uwo kē banwoon baanwo bayuday bayeenk bnuura bi Naŋibaʔi ji bayuday, banaakiir akak uleef uloolan, ayeenk bti uko wi Naŋibaʔi ahoŋuŋ. Uko mēnt udolanaa ʔiki bakak baloolan ʔi Krittū wi bafiyaaruŋ *Uʔup Ulil Unuura.

⁷ *Uʔup Ulil Unuura mēnt, Naŋibaʔi aʔenēn ʔi bnuura bi nul mnhina mi nul ndo kaʔupna wa. ⁸ Nji mpoʔētaanuŋ ʔi baŋaŋ biki Naŋibaʔi, awulēn bnuura bi pʔup banwoon baanwo bayuday bnuura bweek maakan bi ʔi *Krittū. ⁹ Dwo i kayuuj, kajinʔan ʔi uŋal wi ŋaŋ andoli, uko umbiin amena wi Naŋibaʔi anʔakuŋ iko bti yi awoon aanyuuj nin aloŋ ʔfa, dyuujan jibi akdoluŋ uko mēnt uhilna udolana. ¹⁰ Hēnk, hēnkuŋ banfiyaaruŋ bti baʔu mnŋih na mnhina manwoon du baʔi manhil mame jibi iko yi uŋal unʔuŋa wi Naŋibaʔi ujaŋ uwul itumuŋ abot apaʔ. ¹¹ Uko mēnt uwo jibi Naŋibaʔi aŋaluŋ uwo du ujuni, aʔēpna ʔi Yetu Krittū Ajugun adolna wa. ¹² Ul aʔuun nja ŋhil pŋog Naŋibaʔi na

mntëŋ ŋiki ŋfiyaara. ¹³ Ukaaŋ kē nji kakoŋan nawut kawut phaj pi bakhajanaanuŋ pa an padolan nawutandër. Phaj mēnt̄ pakŋijanaŋ mndēm.

¹⁴ Uko mēnt̄ ukaaŋ kē nji kaŋup ŋi kadun ki Aŋin nja, ¹⁵ ankaaŋ kē kŋini bti du baŋi na mboŋ kawoo. ¹⁶ Dñehana, jibi mndēm mi nul manwoon mnweek, awulan uhaaŋ wi nul udo katēnt̄ēnan, ¹⁷ *Kritt̄u ahilna awo ŋi ŋhaaŋ ŋi nan ŋiki nafiyaara. Dkak añehan, wi najabuŋ awo na intaañ abot aliint̄ ŋi uŋal, ¹⁸ name na banwoon biki Naŋibaŋi bti jibi uŋal mēnt̄ wi Kritt̄u udēm̄uŋ maakan adoo wo uunka dko di uŋañuŋ. ¹⁹ Ēnhën, dñehan nahil name kē uŋal mēnt̄ upel iko bti yi ñaan ahilanuŋ kame, Naŋibaŋi ahilna atumanan iko bti yi awoon-aanuŋ.

²⁰⁻²¹ Mnhina mi Naŋibaŋi manjaan manlemp ŋi nja, ukaaŋ kē ahil pdo adoo pel maakan iko bti yi ŋhilanuŋ kañehan kēme kadoo kaŋal. Najoh ŋdo kadēmana te mnŋo, ŋi banfiyaaruŋ bti na ŋi Yetu *Kritt̄u. Uwo haŋ.

4

Pwo baloolan ŋi Kritt̄u

¹ Nji, i ulemp wi naan pa Ajugun uŋuun̄ kē nwo nakalabuŋ, dkooŋan nado kayuuj ŋi mnwo mi nan kē nawo jibi Naŋibaŋi andu'anaŋ aŋaluŋ nawo. ² Nawalaan ikow, nabot najoob ikow, nawut kado kataran. Nayuujan kē naŋaladi ŋi pdo kamiirad. ³ Namēbaan naliint̄an ŋi btiinkar na pwo ŋi ploolan pi *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ujaan uwul. ⁴ Nwo uleef uloolan, kē Uhaaŋ wi Naŋibaŋi unwoon ŋi nja ubot awo uloolan, hēnk di di mnhaŋ mi Naŋibaŋi aduuranaŋ mankaan awo mloolan. ⁵ Ajugun awoha aloolan kē pfiyaar pi nja pakak awoha ploolan jibi batitmu

bi ŋkaan ayeenk bakaan awoha bloolan. ⁶ Naŋibaŋi Aŋin bañaan bti awoha aloolan, ul anŋihuŋ iko bti na bañaan, ul kak ajaan alemp ŋi bañaan biki nul bti, kabot kawo ŋi baka.

⁷ Kē andoli ŋi nja aŋē ji yeenk bnuura bi Naŋibaŋi kahilna kado ulemp wi Kritt̄u aŋu'uluŋ. ⁸ Hēnk di di Ulibra wi Naŋibaŋi ujaan:

Wi akpayiŋ bko duuŋ

aŋij biki amobuŋ,

aŋen bañaan biki nul iko ilon.*

⁹ Kē we uwoon apayaa? Uko mēnt̄ uyuuj kē aduna awala te ŋi mboŋ*. ¹⁰ Anwaliŋ ul akaan apaya aŋēp baŋi bti kahilna kawul iko bti ŋi umundu ubida katuman. ¹¹ Kē iko yi aŋenuŋ bañaan iwo : balon bawo banjañan, balon bawo *baŋupar Naŋibaŋi balon bawo bañaan bankdooŋ kaŋup *Uŋup Ulil Unuura, balon bawo bayafan biki pntuk pi banfiyaaruŋ na bajukan bgah bi *Kritt̄u. ¹² Ado haŋ bañaan biki Naŋibaŋi bahilna babomandër pa ulemp wi ptēnt̄ēn uleef wi Kritt̄u unwoon bañaan biki Naŋibaŋi bti. ¹³ Hēnk ŋbi kaya te kadoo kawo nja bti baloolan ŋi pfiyaar pi ŋkfiyaaruŋ na ŋi pme pi ŋkmeen̄ Abuk Naŋibaŋi. Hēnk, ŋjij ŋi ptaŋ Kritt̄u, kanaama bti. ¹⁴ Nēnkak awo keeri bapot̄ biki pjukan pi bañaan balon bantitun̄ ŋi kaguuru pajaan pañooŋ du bdēm̄ jibi ŋmaaron̄ ŋajaan ŋaluŋ iŋeem, uyook kaya na ya. ¹⁵ Nbaa ŋēp ŋēp kado kaŋup manjoonan na uŋal, kaŋē kado kanaam naam Kritt̄u pya, ul anwoon bkow. ¹⁶ Aji ŋēpna ŋi dko bti di imoh ijaan iyitiiraan kaŋon uleef, uko ktaan kabot kaya bnuura. Woli dandoli ŋi uleef dado ulemp wi da, uleef uŋi udēm̄ bti kaka uforta ŋi bñalad.

Ubida uhalu ŋi Kritt̄u

¹⁷ Uko wi, wi wi nji njaaluŋ kaŋupan ŋi katim ki Ajugun :

* 4:8 Kañaaŋ 68.18. * 4:9 Aduna awala ŋi mboŋ: Balon baji : aduna aya mboŋ uŋeeh du mnket̄.

nañaan pdo kapos ji bañaan banwoon baamme Naşibaţi, banwoon na nşal nnaaf. ¹⁸ Nşal nji baka njawo ti bdem ; k  babot awo baanka ubida wi Naşibaţi ajaan aţen ţiki bawo ti kapaam, k  nhaaş nji baka njabot ad n t. ¹⁹ Pwaan mncow pi bawaanun paţu k  bakjuban pjoban pi piint abot abi duka duka ti pdo iko iţop bti. ²⁰ K  an, m nt uko wan wi wi najukun ti *Krittu. ²¹ Wi natiinkun uko wi Yetu, k  bajukanan uko unwoon manjoonan manwoon ti a, ²² nawo i kaduk iko yi nakdolun ţfa, kaţ l ş mnwo mi nan mi nţfa. Unal wi uleef ujaan uguuran kadoo ţjan du pkeţ. ²³ Iţ b yi nan na nhaaş nji nan njawo nji kakak nhalu, ²⁴ naş  nakak bañaan bahalu biki Naşibaţi adolun k  banaama awo na ubida ujint utool wi manjoonan manjaan mambuk.

²⁵ H nk, nawutan kaţilan : Andoli ti an adoon kaţup at ntul manjoonan ţiki nnaakiir awo nja bti uleef uloolan. ²⁶ Nadeebaţle nawutan kawut udeeb wi nan uţu'an pdo ipekadu. Nawutan kawo na udeeb te unuur udo ugot. ²⁷ Nakţen *Untaayi Uweek dko dm ban. ²⁸ Nakiij aţaňaan, aş  ţ p ţ p am ban ulemp wi nul, awo natool ti wa, ahilna aka uko wi akfaaş ruŋ na anwoon ti kanuma. ²⁹ Uţup uwuţaan uwutan kap n ti mntum mi nan, uţup unuura ţaň unjaan uţ nk kaboman kabot kado banktiinkun wa bnuura, uwoon kado kap n ti mntum mi nan. ³⁰ Nawutan kaţu *Uhaaş wi Naşibaţi ujooţan ; Uhaaş wi nul wi aţu'anaŋ wi wi akluŋ kayikr naanan ti unuur wi mbuur. ³¹ Nap naan ti ptoofan iko bti inwoon it nt phank n aŋ ti uhaaş, bşoorad, udeeb, pdeen pdiim, bkuutar na pdo kado iko bti yi mn ot. ³² Nawoon keeri na iţ b inuura nabot nado kaňaga

bat ntan. Nadoon kamiirad jibi Naşibaţi aţ pnun ti *Krittu amiiran.

5

¹ Nawo babak Naşibaţi biki aňaluŋ maakan ukaŋ k  nawo biki kado katen ti a. ² Unal uwoon kaţon ubida wi nan jibi uwoon pa Krittu : aňal nja adoo wul Naşibaţi kaţuţ ki nul pa nja, k  kawo uţen na untaam udolni bţenjan banlilun Naşibaţi.

Nawoon ti bjeehi

³ H nkun wi nawoon biki Naşibaţi, naankak awo biki kado kaţiiniyaan ţiiniyaan iko yi pjoban pi piint, ubida uţop, na p eebar iko. ⁴ Nin naanwo kado kaţiiniyaan iko iţop k me iko inaať k me iko yi bawaan mncow bajaan baţiiniyaan. Iko m nt iinyuk nado kaţiiniyaan. Naţ pan ţ p nado kabeeb Naşibaţi. ⁵ H nk di uwoon, nameen wa bnuura, nin n aŋ anjaan ajuban pjoban pi piint, kawo ti ubida uţop aankluŋ kaneej du P ih pi Krittu na Naşibaţi. N aŋ ankaan aji n eebar iko aankak aluŋ kaneej du pa, ţiki aji d man iko yun kawo ji Naşibaţi i i akd manuŋ.*

⁶ Nin n aŋ alon awutan kaguuran na n up nwaan udooni : uko m nt bti ujaan uţu Naşibaţi adeebaţ r banwoon baandi p şa. ⁷ Nawutan keeri kanaakiir na bañaan bat nt bukuŋ. ⁸ Ţfa nabi wo bañaan biki bd m, k  h nkun naş  kak biki bjeehi wi nawoon biki Ajugun. Nadoon kado ji bañaan biki bjeehi. ⁹ Uko wi bjeehi bajaan babak uwo bti unuura, utool abot awo wi manjoonan. ¹⁰ Nakeerin nado kala pme uko unlilun Ajugun. ¹¹ Nawutan kaka nin uko ulon na udo uwaan udooni wi bañaan biki bd m, naţ pan ţ p nado kayuuj k  iko m nt iwo iwuţaan. ¹² Uko wi bañaan m nt bajaan bado ti

* 5:5 Ampiiţun aşal k  n aŋ napit aji d man n nton ţiki aji d man iko pd man pi awoon kad man ţaň Naşibaţi. Natanan ti Kolot 3.5.

kamena ukowandën maakan pdo kañiiniyaan. ¹³ Iko bti impënuj iji imeetana du bjeehi. Kë uko ummeetañiñ du bjeehi uji uwo bjeehi. ¹⁴ Hënk di di upiitaniñ aji :

« *Nañiin iwi inkñoyëñtuñ,*

nañiin ði ptoof pi bankeñtuñ,

*Krittü *aşë nañan bjeehi bi nul ði iwi.*

»†

¹⁵ Nalipariin keeri ði mnwo mi nan mi nnuur bti. Nawutan kado kado ji bapën ; nadoon kado ji banwoon na nşal. ¹⁶ Nadoon kado bnuura nşaaş bti ñi nahilanuñ pdo ba, ðiki wal wi nşoon wi, uwo uwuñaan. ¹⁷ Ukaañ kë naanwo kado bpën, nadoon kala pme uko wi Ajugun añaluñ nado. ¹⁸ Nawutan kadaan poot kakuj, paji patokan ubida ; nañëpën ðëp nañum na *Uhaaş wi Naşibañi. ¹⁹ Nadoon katëññtën batëññan ði ptoofan na iyeeh yi pñaaamarën Naşibañi, na yi pdëman *Krittü. Uhaaş wi nul uñu'an iyeeh mëññ ði bkw. Nadoon kayeeh kadëman Ajugun na nşaaş ñi nan bti. ²⁰ Nadoon kabeeb wal undoli ði iko bti Naşibañi Aşin nja ði katim ki Yetu Krittü Ajugun.

Banniimaruñ

²¹ Andoli adoon kañaş *Krittü ði pdo katiink batëññul. ²² An baañ nadoon katiink bayinan jibi banfiyaaruñ bajaan batiink Ajugun. ²³ Ñiint awoon ajug katoh jibi Krittü awoon ajug banfiyaaruñ. Banfiyaaruñ bawoon uleef wi Krittü, kë ul ði uleeful ajaañ abuuran baka. ²⁴ Jibi banfiyaaruñ bajaan batiink Krittü, hënk di di baañ bawoon kado katiink bayin baka ði iko bti.

²⁵ Kë an biint nañalan baharan jibi *Krittü añaluñ banfiyaaruñ adoo wul uleeful akeñ pa baka. ²⁶ Ado hañ bahilna bañëpna ði uñup bawo biki Naşibañi, wi añowuñ baka na meel, ²⁷ banfiyaaruñ bahilna

bapën bawinana ði kadunul bawo na mndëm ji ñaañ ankniiimiñ anwoon nanuura, najinñ piş kë kaara di nul daanlaatari këme awo na iko ilon itëññ yuñ. Ado hañ banfiyaaruñ bahilna bawo bajinñ, batool babot bado kado uko unnuuriñ ðañ. ²⁸ Kë hënk di di biint bawoon kañal bahar baka jibi bañaluñ nşleef ñi baka. Aññaluñ aharul, uleeful wi wi añaluñ. ²⁹ Hënk di uwoon, nin ñaañ alon aambaañ kapoka uleeful, aji ðëp ðëp kade de'an wa, kaboman wa. Krittü aji do hañ kak na nja nñfiyaaruñ, ³⁰ ðiki nşwo uleeful. ³¹ Ulibra wi Naşibañi uji : « *Wañ ukaañ kë ñiint aklun kaduk aşin na anin kanaakiir na aharul, bakak ñaañ aloolan* »* ³² Manjoonan mnweek manwinana ði nşup ñi. Nji dji uko wañ uwo wi *Krittü na banfiyaaruñ. ³³ Ñiint kak akaan añal aharul ji uleeful, ñaañ ado katiink ayinul.

6

Bapoñ na bajug baka

¹ An bapoñ pñiyaar pi nafiyaaruñ Ajugun pañuun nado katiink bajugan, ðiki uko mëññ uwo utool. ² *Bgah baji : « *Mëbaan şaaş na naan bnuura* »* uko mëññ uwoon uteek ði iko yi Naşibañi ajakuñ ði Bgah ungakandëruñ na kahon, ³ uji : « *Thilna iwo ði mñlilan nşnuur ñi nuñabot nşatum ði mboş.* »*

⁴ Kë an başin bapoñ, nakbubara kado kadeebañan babukan ; nadoon kakuş baka, kajukan baka kabot kayuuñ baka iko inlilul Ajugun.

Balemp na biki baklemaruñ

⁵ An balemp nadoon katiink biki naklemaruñ ði mboş ði, nahetan ikow nado kañaş baka na itëb ijinñ ji nalempar lempar *Krittü.

† 5:14 Bañaañ baamme ñaañ ampiitun uñup wi. Balon başal kë uka pwoona ði kayeeh kalon.

* 5:31 Ujuni 2.24. * 6:2 Ppën 20.12a. * 6:3 Ppën 20.12b.

6 Nawutan kaṭaş baka ṭañ woli batenan pa bajakna kē nawo balemp banuura ; nadoon kado han ji balempar Krittü banjaan baṭu nḥaaş nḥi baka bti ṭi pdo uko wi Naşibaṭi aṇaluṇ. ⁷ Nawutan kaṭaş baka kaşē kaşal kē bañaan ṭañ biki naklemparuṇ, nadoon kaṭaş baka na nḥaaş njintḥ ji naṭaş ṭaş Ajugun. ⁸ Name kē Ajugun aluṇ katum ṇaan andoli ṭi uko unuura wi adoluṇ awole nalemp kēme i baklemparuṇ.

⁹ Kē an biki baklemparuṇ namēbaan banklemparanan na nḥaaş njintḥ, nawut kabēg baka. Name kē Ajugan i baṭi awo aloolan pa an na bukal, abot awo aanji ten uko wi ṇaan awoon.

Iko iguti yi Naşibaṭi awulanan

¹⁰ Dbaañsaan bṭup bi kaji na an, najejan phina pi nan ṭi mnwo mi nawoon na Ajugun, ṭi mnhina mi nul mandēmuṇ maakan. ¹¹ Najejan iko iguti bti yi Naşibaṭi awulanan, napokna kaguuru ki *Untaayi Uweek, ¹² mēntḥ bañaan bajēn biki nḥkutanaanuṇ, nṇtaayi nḥanwoon du baṭi nḥa, na mṇşih na mnhina mi bajug umundu wi, unwoon wi bdēm. ¹³ Najejan keeri iko iguti bti yi Naşibaṭi. Hēnk nanaṭna naliintḥ ṭi ugut ṭi unuuru uwuṭaan, ubale nahum bnaṭ.

¹⁴ Namēbaan keeri naliintan : najejan manjoonan natan ṭi blank manwo katēl ki nan, nawohariin kamişa ki ifeeru, kul kawoon pwo ṇaan natoole ṭi kēş ki Naşibaṭi. ¹⁵ Işapaat yi nakṭuun ṭi ihoṭ iwoon pbomandēr pa pya pṭup *Uṭup Ulil Unuura wi btiinkar wi Naşibaṭi aṭenuṇ nḥa. ¹⁶ Najejan pfiyaar nḥwal bti pawo ubeel wi nan, nahilna najēmşēn işuuri inkyikuṇ yi *Naguru. ¹⁷ Najejan mbuur manwoon ṭi *Krittü manwo pntuuru pntak pi ugut. Uṭup wi Naşibaṭi uwo kakej ki *Uhaaş wi Naşibaṭi uwulanan.

¹⁸ Nadoon kañehan Naşibaṭi kakooṭa nḥwal bti, *Uhaaş wi nul udo kaṭēnkan ṭi uko mēntḥ ; natamaan nawut kayoont iñeen nin unuuru uloolan ṭi pdo kañehandēr banwoon biki Naşibaṭi bti. ¹⁹ Nañehandēraan kak, Naşibaṭi aṭuuna uṭup wi nul ṭi mntum mi naan, hēnk nhilna ndo kaṭup na mntēṇ uko umbiṇ amena wi *Uṭup Ulil Unuura ujaan udiiman. ²⁰ Dwo naṭupar wa, kē wul ukaan kē nṇanana na mnkorentu awo ukalabuş. Nañehandēraan keeri pa ndo kaṭup na mntēṇ uko wi nwoon i kaṭup.

Uṭup ubaañşaan

²¹ Dṇal an kak name jibi nḥi nwoon, uko wi nḥi kadoon. Tişik, ayiṭ nḥa i nḥaluṇ maakan ankaan awo nalempar Ajugun na manjoonan, aluṇ kaṭupan jibi iko bti iwoon. ²² Dyila yil du an pa aṭupan jibi nḥwoon abot atēṇṭēnan.

²³ Dñehan Naşibaṭi Aşin nḥa na Yetu *Krittü Ajugun bajoobṭēn nḥaaş nḥi banfiyaaruluṇ bado kaṇalad babot bahoṭlēs pfiyaar pi baka. ²⁴ Bnuura bi Naşibaṭi pa banaluṇ bti Yetu Krittü Ajugun te mṇṭo.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Filip

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi bajaan badu Filip. Ṭi bayaas bi nul btēbantēn, abi ṭup Uṭup Ulil Unuura du ubeeka mēnt kē bañaan badoo fiyaar wa. Natenan ṭi ulibra wi Ulemp wi Banjaan 16.11-40. Wi babiin awat Pawulu ukalabuṣ ṭiki alempar Ajugun, bañaan biki ubeeka wi Filip bajunt itaka awul alon ṭi baka i bajaan bado Epafrodit añaota. Wal mēnt wi wi Pawulu apiitun baka kakaarta ki kabeebna baka. Aji na baka bamēban baliint ṭi pfiyaar, bawut kadek Naṣibaṭi kafet, bawut katiink banjaan bajukan bañaan uko umpaṭun na Naṣibaṭi. Akak aleṣan baka kē bawo ṭi ploolan na Krittu, kē btiinkar bawoon kawo ṭi ptoof pi baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ na pñehan (1.1-11)
2. Hum di di Pawulu awinarun ubida (1.12-30)
3. Pdo bañaan bado kado ji Krittu (2.1-18)
4. Bañaan banwoon Timote na Epafrodit
5. Naaṅ najēn awo kalil Naṣibaṭi (3.1-4.9)
6. Pawulu abeeb bañaan biki Filip (4.10-20)
7. Pwul mboṣ pbaañsaani (4.21-23)

Pwul mboṣ

¹ Nji *Pawulu na Timote, ṅnwoon balempar Yetu *Krittu, ṅwul mboṣ biki ubeeka wi Filip bti hammēbanun Yetu Krittu awo biki Naṣibaṭi na baweek biki baka na

banjaan baṭēnk baweek mēnt ṭi ulemp. ² Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawalan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaas.

Pbeeb na pñehan Naṣibaṭi

³ Dji kabeeb Naṣibaṭi i njaan kadēman ṭi uko winan, ṅyaaṣ bti ṅi njaan kaleṣan. ⁴ Woli dñehandēran an bti Naṣibaṭi, dji kawo ṭi mnlilan. ⁵ Dji kawo na mnlilan ṭiki du unuur uteek te hēnkun, naṭu iñeen yi nan ṭi ulemp wi pdo kaṭup *Uṭup Ulil Unuura na iko bti yi najaan naṭēknēn. ⁶ Uko wi nfiyaarun wii wi : Anjunun ulemp unuura wi ṭi an ado kalempa lemp te uba wa, ṭi unuur wi Yetu *Krittu aklun kabi.

⁷ Unuura nwo na uṣal utēnt waṅ pa an bti. Na manjoonan dṭu'an ṭi uhaas wi naan, woli dwo ukalabuṣ kēme awo ṭi pgarat Uṭup Ulil Unuura, an bti naji naṭēknēn ṭi ulemp wi Naṣibaṭi awulun. ⁸ Aa, Naṣibaṭi ame kē dmēbanan an bti ṭi uhaas wi naan abot aṅalan jibi Yetu Krittu aṅalan.

⁹ Uko wi njaan kañehan Naṣibaṭi wii wi : Ado unjal wi nan udo kadēma dēm pya, te ṅṣal ṅi nan ṅadoo ṅajeeh bnuura nabot nado kayikrēn uko bti wi Naṣibaṭi aṅalun. ¹⁰ Hēnk nahilna najoṣ uko unuurnaaniin naṣē nawo bajint piṣ banwoon baanwo na nin buṭaan bloṅ pa unuur wi *Krittu aklun kabi. ¹¹ Nawo kak bañaan bantumun na uko wi pwo baṭool wi Yetu Krittu aṭuun ṭi an. Hēnk nayuuj mndēm mi Naṣibaṭi, bañaan babot bado kadēmana.

Pawulu awo du ukalabuṣ

¹² Baiṭ naan dṅal name kē uko undolnun ubaa ṭep ṭep ado kē *Uṭup Ulil Unuura ukmeṭana meeṭana pya. ¹³ Hēnk, bangoli bti biki naṣih najeenkal na bañaan bti badoo me kē ulemp wi *Krittu uṭuun kē nwo ukalabuṣ. ¹⁴ Kē uko mēnt ukak aṭu kē baiṭ nja baṭum bahaṭ ṭi Ajugun, akak aṭup Uṭup

wi Naşibaţi na mntëj nin baanji balënk.

¹⁵ Uwo manjoonan kē balon baji baţup uko wi *Krittu na uşal wi bpulad na wi bkujar, kē balon başë ji baţup wa na uşal unuura. ¹⁶ Banjaan baţup uko wi Krittu na uşal unuura, uşal ujaan uţu baka pdo han, ţiki bame kē ulemp wi naan uwo wi pdo kagutar *Uţup Ulil Unuura. ¹⁷ Kē bukundi, na uşal wi bpulad wi wi bajaan baţupna uko wi Krittu. Mēnt uşal ujint ujaan uţu baka banaţa ; baji başal photoleş mnhaj mi naan du ukalabuş. ¹⁸ Kē uko mēnt uşë wo uunwo nin uko ulonj. Uko unkaanj udooni uwoonj woli na uşal uwuţaan kēme na uşal unuura wa, baţup uko wi Krittu. Dilandër uko mēnt. Dkak ado kalilandër lilandër uko mēnt pya, ¹⁹ dme kē uţij mbuur mi naan, ţiki nañehandëraan, kē Uhaaş wi Yetu Krittu ubot aţenkën. ²⁰ Uko wi nji kayoonkunj abot ahaţ na uhaaş wi naan bti uwo kē nin mēnkowa, dbaa ţëp ţëp hēnkunj kado jibi njaan kado jnuur bti kayuuj na mntëj mndëm mi Krittu ţi uleef naan woli dwo najeb kēme woli dkeţi.

²¹ Woli dwo najeb *Krittu awoonj uhefēnt wi naan, kē woli dkeţi kanuurandën. ²² Kē woli pwo ţi mboş paţu ulemp wi naan udo kaya bnuura, mēmme keeri uko udat. ²³ Dwo na nşal nţëb : dnjal pya, kaya kawo na Krittu, wul wi ndoonj ahokan hokan. ²⁴ Kē uşë nuura pa an nwo ţi mboş ţi. ²⁵ Kē jibi nfiyaarunj uko mēnt dme kē dţo ţi na an bti, nahilna nado kadëm nabot nawo na mnlilan ţi pfiyaar pi nafiyaarunj Krittu. ²⁶ Hēnk woli dkak du an nahilna kaka uko ulonj unktuunj natajar Yetu Krittu kak.

²⁷ Uko unkaanj udooni uwo nado kaţonj ubida wi nan, utaanj na *Uţup Ulil Unuura wi *Krittu. Hēnk, woli dbi du an kēme awo mēnwō na an kaţiink kē namëbandër aliint awo ji ñaanj aloolan agutar na uhaaş

uloolan pfiyaar panwoonuj du Uţup unuura uhalu. ²⁸ Nakwut nin uyaaş uloolan başooran balënkanaan ; uwo pa baka uko unkyuujunj pjot pi baka na unkyuujunj kē Naşibaţi abuuranan. Uko mēnt upëna du Naşibaţi. ²⁹ Hēnk di uwoonj, ţi uko wi Krittu : Naşibaţi aţenan kē nahil afiyaara abot aţenan kē nahil phajara. ³⁰ Na manjoonan uko wi nakgutarunj uwoonj uloolan na wi nawinunj kē nji kagutar ; dgutaraara gutar wa jibi nameenj.

2

Btiinkar na pwalan bkw

¹ Woli pwo baloolan ţi Krittu paji patēntënan, woli uşal wi akaanj pa an uji uţañanan mntëj, woli Uhaaş wi Naşibaţi uţu'an kē nakak baloolan, woli nanjaladi abot añağiir, ² natiinkaran keeri, nanjalad, nala pwo ţi ploolan ţi uhaaş na ţi uşal. Hēnk dluj kalilan maakan. ³ Nawutan kado kado nin uko ulonj na uşal wi bpulad, kēme kado kado uko ulonj kalaana pwinana. Naţëpën ţëp nawalan ikow nado katen batēntan ji badëm apelan. ⁴ Andoli awutan kaşal uleeful ţañ, adoon kaşal batēntul.

⁵ Nawoon na uşal utēnt wi Yetu *Krittu ţi ptoofan

⁶ Ul anwoonj ji Naşibaţi aşë wo aanţo aten plinj pi alinunj na Naşibaţi

⁷ abaa ţëp ţëp apok pdiiman mndëm mi nul akak awo ji bañaanj bti, akakan uleeful nalempar bañaanj.

Kē bañaanj bti bawin kē awo ñaanj najën.

⁸ Awalān bkowul adoo wo aampok pok pdo nin uko ulonj wi Naşibaţi anjalunj, adinan pkeţ, adoo dinan pkeţ ţi kruţ.

⁹ Ukaanj kē Naşibaţi adeeņa du bko duuţ,

awula katim kandëmuŋ apel
itim bti.

10 Hënk, banktiinkuŋ bti katim ki
Yetu
du baŋi na mboş, na du mnkeŋ
baŋup.

11 Itum bti ibot ido kadëman
Naşibaŋi Aşin nja
kaji Yetu awoon Ajugun.

Ulemp wi baŋaşar Yetu

12 An bayiŋ naan biki mmaganuŋ,
dme kē naambaan kaŋaŋanaara
pdo kaŋaş Naşibaŋi. Nawutan kado
kaŋaşa keeri woli dwo na an ŋaŋi,
nadoon kaŋaşa kak maakan woli
mënwo na an. Nadoon kalempar
mbuur mi nan ŋi pdo kawalan
ikowan na ŋi pdo kaŋaş Naşibaŋi na
palënk. 13 Naşibaŋi ul ajaan aŋu'an,
kē naji naŋal pdo kabot kado uko
wi aŋaluŋ.

14 Woli nawo i pdo uko ulon
nawutan kado kaŋur ŋuran, kēme
kado kalaŋar. 15 Hënk nahil kawo
baŋaan bajinŋ piş biki bawoon
baankwin nin uko ulon wi pŋup
ŋi baka, babak Naşibaŋi banwoon
baanwo na nin buŋaan blonŋ ŋi
pŋoof pi baŋaan biki umundu wi
banwoon baŋilan na bado buŋaan.
Nado kanuur wal mënŋ ŋi umundu,
16 an namëbanuŋ Uŋup unjaan
uwul ubida. Hënk, dlunŋ katanaran
ŋi unuur wi *Krittu akluŋ kabi,
ŋiki pŋi pi naan na unoor wi
naan ŋaankwaanŋ udooni. 17 Woli
pŋaak pi naan padoo wo i ptula
kawo uŋaakan wi bŋeŋan banwoon
pfiyaar pi nafiyaaruŋ, kalilanaara
lilan kabot katan na an bti. 18 Hënk
kak nawo i kalilan kabot katan na
nji.

Kayili ki bi Timote na Epafrodit

19 Dhaŋ ŋi Ajugun Yetu aji dyil
ŋi ŋnuur ŋi Timote du an, ahilna
ajoobŋtënën udeeb nji kak, woli
dŋiink jibi nawoori. 20 Mënka nin
ŋaan alonŋ kak anjaan aŋu uşal ŋi

an ji nji kala pme jibi nawoori na
manjoonan. 21 Bukal bti ikow yi
baka yi yi bajaan balempar, baanji
balempar Yetu *Krittu. 22 Kē ul,
nawin an bti uko wi ahiluŋ pdo.
Awo na nji alemp jibi napoŋ ajaan
awo na aşin, kē ŋklemp un batëb bti
aŋup *Uŋup Ulil Unuura. 23 Ul i i
nji nŋaluŋ pyil du an keeri, wi nji
kamehanŋ me jibi uko wi nan ukluŋ
kaŋëp. 24 Nji kak dhaŋ ŋi Ajugun aji
dbi kak du an hënkunŋ uunkjon.

25 Kē nşë ten awin kē dwo i kayil
Epafrodit kak, ayiŋ nja ŋi *Krittu,
i ŋjaan ŋgakandër kalemp kabot
kagutar *Uŋup Ulil Unuura. An
nayiluluŋ ŋi nji ado kalemparaan
wi nwoonŋ ŋi kanuma. 26 Abi
ŋal maakan pwinan an bti abot
ahaajala, wi natiinkunŋ kē amaaki.
27 Na manjoonan abi maak adoo
ŋogan pkeŋ, kē Naşibaŋi aşë ŋagi'a.
Mënŋ ul ŋaŋi i aŋagiinŋ, nji kak
aŋagi'aan maakan, ado hanŋ nwutna
woli dpën ŋi mnŋëg mi, kaneeŋ ŋi
mlonŋ. 28 Dkeer ataran kayila du an
nahilna woli nawina nalilan, nji
mbot nwo mënkek ajooŋan maakan.
29 Nayeenkana na mnlilan ji ŋaan
anwoonŋ i Ajugun, nabot namëban
baŋaan banwoonŋ ji a bnuura. 30 Ul
ankakuŋ i pkeŋ pa ulemp wi Krittu,
ayeenkaran ado ulemp wi nawoonŋ
naanhil pdo an ŋi ŋleefan pa nji
adoo kak i pkeŋ.

3

Bnuura bi pme Yetu Krittu

1 Kē hënkunŋ an bayiŋ naan,
nalilaan ŋi Ajugun. Nin uunwo
unoor ŋi nji nkak mpiitan uko
wi ndoonŋ abi piitan, uko mënŋ
utëŋŋënan tënŋan. 2 Nalipariin
baŋaan banwoonŋ ji ŋbuş*, bado
buŋaan, bukal biki pwala katëmp
pawoonŋ ŋaŋ pfaŋ uleef. 3 Nja
ŋjaan ŋŋëpna ŋi Uhaaş wi Naşibaŋi
kadëmana, nja ŋnŋuunŋ mndëm mi

* 3:2 ŋbuş: Bayuday baji baji banwoonŋ baanwo bayuday bawo ŋbuş.

nja ti Yetu *Krittu, abot awo n̄nhaṭ n̄leef ni nja, nja n̄woon̄ banwaliin̄ katēmp na manjoonan.

⁴ Kē n̄ji, ddoon̄ aka uko unhilanun̄ kaṭu'ēn̄ n̄haṭ uleef naan. Woli alon̄ anun̄ kē ahil̄ phaṭ uleeful, n̄ji dhilun̄ kahaṭ uleef naan kapela. ⁵ N̄ji i bawalanun̄ katēmp wi mbukiin̄ ado n̄nuur bakreṅ, dwo i pntaali pi *It̄rayel, i p̄sini pi *Benjamin, dwo na heb̄er̄e abuk naheb̄er̄e. Ti uko wi p̄ṭaş *bgah dwo *nafaritay. ⁶ Dbi wo n̄naan̄ an̄jalun̄ uko wi Naṣibaṭi maakan adoo nun̄ wi n̄ji kahajanun̄ banfiyaarun̄ Yetu kē ddo do wa. Woli p̄ṭaş uko b̄ti wi bgah bajakun̄ aji uwo utool, nin̄ n̄naan̄ alon̄ aanhil̄ kajakēn̄ uko ulon̄.

⁷ Kē iko b̄ti yi m̄biin̄ aṣal kē iṭu'ēn̄ nwinana b̄nuura ti kadun̄ ki Naṣibaṭi, Krittu ado kē m̄me kē d̄bi neem na manjoonan. ⁸ Aa manjoonan ma, n̄ntenle b̄nuura bweek maakan banwoon̄ ti p̄me Yetu *Krittu Ajugun̄ d̄ji kawin̄ kē d̄bi neem ti iko b̄ti. Aṭu kē n̄waan̄ iko b̄ti yi m̄biin̄ aka, kē n̄ṣē win̄ kē iko b̄ti iwo iwetar̄ yi n̄woon̄ i kaf̄el̄ du pyew̄el̄ kahilna kaka Krittu. ⁹ Kē ti a di n̄woonun̄ natool ti kadun̄ ki Naṣibaṭi, p̄wo natool pi p̄ṭaş bgah pawoon̄ paanhil̄ pwul̄en̄. Woli d̄fiyaar̄ Yetu ṭaṅ di nhilun̄ kawinana p̄wo natool ti kēṣ ki Naṣibaṭi. ¹⁰ Uko wi n̄nalun̄ uwo p̄me Krittu. P̄me'a pawoon̄ p̄me m̄nhina mi p̄naṭa pi nul̄ ti p̄keṭ na phaj̄ ji a kaṣē kanaam na a ti p̄keṭ pi nul̄. ¹¹ Kē h̄enk, d̄haṭ kē Naṣibaṭi alun̄ kanaṭanaan̄ ti p̄keṭ.

Pten kadun, kagutan pwo natool na manjoonan

¹² M̄ēn̄ji ddo bi ka ka uko m̄ēn̄t̄ kēme n̄wo n̄naan̄ anwoon̄ aanwo na nin̄ buṭaan̄ dlon̄, kē n̄ṣē taman̄ katen me d̄mob uko m̄ēn̄t̄, ṭiki Krittu amobn̄un̄ n̄ji ti uleef naan.

¹³ An bayit̄ naan, d̄me kē m̄ēndo bi mob wa. Kē uko uloolan̄ ṭaṅ wi wi n̄woonaaun̄ ti uṣal, uko m̄ēn̄t̄ wii wi : p̄ṭilma iko b̄ti yi ndoon̄ abi do, kado katen kadun, ¹⁴ kagutand̄er̄ uko m̄ēn̄t̄ kahil̄ kayeenk uko wi Naṣibaṭi aduurnun̄ du baṭi duuṭ aṭēpna ti Yetu Krittu.

¹⁵ N̄ja b̄ti n̄njijun̄ ti p̄fiyaar̄ Yetu, najoh̄ keeri n̄ṭu uṣal ti uko m̄ēn̄t̄. Woli nawo na n̄ṣal n̄ṭēb̄ ti uko ulon̄ Naṣibaṭi kajin̄ṭanan̄ wa. ¹⁶ Kē ti d̄ko di n̄banun̄ h̄ēn̄kun̄, najoh̄ n̄wut̄ kaṭañan̄ p̄ṭaş bgah bi n̄jejun̄.

¹⁷ Bayit̄ naan, an̄ b̄ti nadoon̄ katen ti n̄ji, nabot nado katen ti bañaan̄ banjaan̄ baṭaş uko wi n̄jakanan̄. ¹⁸ Batum̄ baji bado ji baṣoor̄ krut̄ ki *Krittu jibi ndoon̄ abi ṭupan̄ akak aṭupan̄ h̄ēn̄kun̄ na m̄nkuul̄ ti kēṣ. ¹⁹ Babaañṣaan̄ du bdoo. M̄ēn̄t̄ Naṣibaṭi i i b̄afiyaarun̄, iyin̄ yi baka yi yi b̄afiyaarun̄. Baji baṭañar̄ uko unwoon̄ kawo lah̄ m̄n̄kow pa baka, buk̄al̄ banṭuun̄ n̄haaṣ ni baka b̄ti ti iko yi m̄boṣ. ²⁰ Kē n̄ja, n̄wo biki baṭi, dul̄ di n̄kyoonknun̄ nabuuran̄ i n̄ja Yetu Krittu Ajugun̄. ²¹ Ul̄ akt̄el̄ēṣun̄ n̄leef ni n̄ja n̄anjaan̄ n̄akeṭ, kakakan̄ n̄a n̄naam na wi nul̄, unwoon̄ uleef unwoon̄ na m̄nd̄em̄. Aṭel̄ēṣ̄ n̄a na m̄nhina mi ajaan̄ aṣihna iko b̄ti.

4

¹ H̄enk an̄ bayit̄ naan biki m̄maganun̄ maakan, d̄nuhan̄ maakan, an̄ nawoon̄ m̄nlilan̄ mi naan, na uko unkyuun̄ kē n̄ji dwatun̄ ti kamp̄etar̄ ki n̄ji kap̄etarun̄. An̄ biki m̄maganun̄, h̄enk di nawoon̄ kamēban̄ kaliint̄ ti p̄ṭaş Ajugun̄.

Uko wi pdo

² An̄ bi Ewodi na Funtic̄ d̄kooṭan̄ kooṭ̄ naten̄ ti Ajugun̄ nakak̄ natiinkar̄. ³ Kē iwi in̄jaan̄ klemp̄ ulemp̄ wi n̄jaan̄ kalemp̄* na manjoonan, ṭēnkan̄ baat̄ batēb̄

* 4:3 Injaan̄ klemp̄ ulemp̄ wi n̄jaan̄ kalemp̄ : Ti uṭup̄ ugrek̄ bap̄iiti aji « Futugot̄ », uhinan̄ kawo katim̄ ki n̄naan̄. Ti, balon̄ baji katim̄ ki n̄naan̄ ka.

bukun̄ ṭi uko mēnt̄. Babi wo na nji agutar *Uṭup Ulil Unuura, na Klement na banjaan̄ balemp na nji bti, biki itim ipiṭaniin̄ ṭi *Ulibra wi Ubida.

⁴ Nalilaan ṛnuur bti ṭi Ajugun ṭi uko bti. Aa, dkaak akakalēs, nalilaan. ⁵ Pjooob bkow pi nan pawinaniin̄ ṭi bañaan̄ bti. Ajugun aanlowi. ⁶ Nawutan kaṭaaf nin uko ulon̄. Ṭi iko bti, nakooṭan Naṣibaṭi nañehana uko wi nanumiin̄. Nabeebana woli nañehana uko ulon̄. ⁷ Hēnk, ajoobṭēnan ṛhaaṣ udoo upel iko bti yi uṣal uhilanun̄ kaṣal abot amēban iṭēb yi nan na ṛṣal ṛi nan ṭi Yetu *Krittu. ⁸ Bayiṭ naan, uko wi nji kabaañṣaanun̄ wi : naṭuun ṛṣal ṭi uko bti unwoon̄ manjoonan, uko uwoon̄ uunji uṭu ṛnaaṣ mnkow, unwoon̄ utool, unwoon̄ ujint̄ piṣ awo uunwo na nin buṭaan blon̄, unjaan̄ uṭu ṛnaaṣ kaṣalana, uko unyukun̄ pṭiink, uko unuuriin̄ maakan, uko unwoon̄ wi pmēban na iñeen iṭēb. ⁹ Uko wi najukun̄ ṭi nji, wi nayeenkun̄ abot atiink ṭi nji, wi nawinnun̄ kē nji kado, iko mēnt̄ bti nadoon̄ kado ya. Hēnk, Naṣibaṭi anjaan̄ ajoobṭēn ṛhaaṣ awo na an.

Pbeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi ajaan̄ aṭen

¹⁰ Dlanan maakan ṭi Ajugun, wi nakaan̄ ayuuj kē naṭu ṛṣal ṛi nan ṭi nji. Mēnji naambaan̄ kaṭu'aara ṛṣal ṭi nji, naambi hil hil pyuujēn uko mēnt̄. ¹¹ Mēnt̄ kanuma kaṭu'ēnun̄ kē nji kaṭiini hēnk, djuk plin̄ ṭi uko wi nkaan̄. ¹² Dhil pwo ṭi bwaan̄ abot ahil pwo ṭi pyok. Dko bti di nwoon̄ na ṭi iko bti, Naṣibaṭi ado kē nhil kayok kēme kawo na ubon, kē nhil pwo woli dka maakan kēme awo ṭi kanuma. ¹³ Anjaan̄ awulēn mnhina adolon̄ kē nhilan pmiir iko bti. ¹⁴ Kē an naṣē do bnuura wi naṭēnkun̄ ṭi unoor wi naan.

¹⁵ An biki ubeeka wi Filip name bnuura, wi njunun̄ pṭup *Uṭup Ulil Unuura apēnna utaak wi nan

wi Matedoniya, nin pntuk plon̄ pi banfiyaarun̄ Yetu paantēnkēn na itaka, yi nan ṭañ yi yi nji nyeenkun̄. ¹⁶ Wi nwoon̄ du ubeeka wi Tetalonika, mēnt̄ uyaas̄ uloolan ṭañ wi wi nayilbanaanun̄ uko wi nnumiin̄. ¹⁷ Mēnkla la nawulēn uko ulon̄, uko wi nṛjalun̄ uwo : uko wi nadolon̄ uwo bnuura bi Naṣibaṭi akhoṭalēsun̄ ṭi iko yi ahankan̄. ¹⁸ Dyeenk iko yi nnumiin̄ bti, ido pel kanuma ki naan. Dtumandēni, hēnkun̄ wi nyeenkun̄ iko bti yi nayilon̄ Epafrodit aṭijēn. Iwo ji pṭēkēñ plil pi bṭejan bi Naṣibaṭi adiin̄ abot alilandēr. ¹⁹ Kē Naṣibaṭi i njaan̄ kadēman aṣē hank ṭi Yetu *Krittu bnuura bweek maakan, alun̄ kaṭēpna ṭi ba kawulan uko bti wi nanumiin̄. ²⁰ Mndēm mweek manwo ṭi Naṣibaṭi Aṣin nja te mnṭo! Uwo haṣ.

Pwul mboṣ pbaañṣaani

²¹ Nawulan mboṣ bañaan̄ bti bammēbanun̄ Yetu *Krittu awo biki Naṣibaṭi. Bayiṭ nja banwoon̄ ṭi na nji bawulan mboṣ. ²² Banwoon̄ biki Naṣibaṭi bti awo ṭi na nji bawulan mboṣ ; banklemparun̄ *Fetar naṣih najeenkal ṭi baka bawulan mboṣ maakan.

²³ Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura bi nul an bti.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Kolot

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Kolot. Aambaan kayaha da, aṣē tiink kē baji banfiyaarun Krittun banwoon da bamēban aliint ṭi pfiyaar pi baka. Epafrat anjaan agakandēr na Pawulu abiin aya da aṭup baka Uṭup Ulil Unuura. Wi nṣubal nlon nṭaṭepun, kē bañaan balon baṣē ya da ajukan bañaan uko ulon umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi Epafrat abiin ajukan baka. Bañaan mēnt baji na baka ñaan anṭaluṅ Naṣibaṭi abuurana awo kadēman nwanjut na nton nlon nṭampeluṅ bañaan bajen. Baji na baka bawo kawala katēmp, kawo baankde nyemaṭ nlon. Kē Epafrat aṣē ya wal mēnt du Rom di Pawulu awoon ukalabuṣ aṭupa uko mēnt. Wi Pawulu atiinkun uko mēnt wi wi apiitun baka, kadiimanaan baka kē pfiyaar Krittun ṭaṅ pakkaan ñaan abuur.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pñehan Naṣibaṭi kabeeba (1.3-14)
3. Pwo Naṣibaṭi pi Krittun na mndēm mi nul (1.5-2.19)
4. Ubida uhalu na Krittun (2.20-4.6)
5. Pwul mboṣ pbaañsaani (4.7-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu i Naṣibaṭi adolon kē nwo nanjañan i Yetu *Krittun na Timote ayiṭ nja nṭwul ² biki ubeeka wi Kolot banwoon biki Naṣibaṭi afiyaar Yetu Krittun na manjoonan mboṣ. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja

awulan bnuura abot ajoobṭēnēn nṭhaaṣ.

Pñehandēr biki Kolot Naṣibaṭi

³ Nñenji nṭaṅnan pbeeb Naṣibaṭi, Aṣin Yetu *Krittun Ajugun woli nñehandēran. ⁴ Nñiink pfiyaar pi nafiyaarun Yetu Krittun na uṅal wi nakaan pa banwoon biki Naṣibaṭi bti. ⁵ Pfiyaar na uṅal mēnt nṭawoona ṭi phaṭ pyeenk iko yi Naṣibaṭi ahankananaṅ du baṭi. Nakaan phaṭ mēnt ṭi uṭup wi manjoonan, unwoon *Uṭup Ulil Unuura wi natiinkun. ⁶ Uṭup Ulil Unuura mēnt ubi ṭi an jibi ukaan abi ṭi mboṣ bti di ukdēman dēm pya abot aṭij iko inuura. Hēnk di uwoon kak pa an, du unuur uteek wi nayeekun wa, abot awin bnuura bi Naṣibaṭi na manjoonan. ⁷ Epafrat nanohun anjaan alemp na un ajukananaṅ, ul anwoon nalempar Krittun na manjoonan anklempun pa an*, ⁸ aṭupun jibi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uklempun ṭi an kē nanjaladi.

Pñehandēr pntuk pi banfiyaarun

⁹ Ukaan, wi nṭmeṅan me uko wan, aṣē bi duka duka ṭi pdo kañehandēran. Nñehan Naṣibaṭi ado *Uhaaṣ wi nul utumanan uṣal untuṅa na mntit nahilna name bnuura uko wi aṅaluṅ. ¹⁰ Hēnk, ubida wi nan ulil Ajugun nabot nado kado iko bti yi aṅaluṅ. Nado kado iko inuura itum kabot kameha me Naṣibaṭi na manjoonan. ¹¹ Nñehan Naṣibaṭi aliintanan ṭi iko bti yi nakdolon na mnṭhina mi mndēm mi nul. Hēnk nado kataman kabot kamiir ṭi iko bti yi nakdolon, ¹² nabot nalilan, nabeeb Aṣin nja andolon kē nahil kaka uko wi ahonun bañaan biki nul, bukal banwoon ṭi bjeehi. ¹³ Alēb nja ṭi phina pi bdēm aṅooṭ du pṣih pi Abukul i aṅaluṅ. ¹⁴ Ṭi ul di di nṭbuurnun, kē Naṣibaṭi abot amiir nja ipekadu.

* 1:7 Anklempon pa an : Nlibra nlon nṭapiit aji : anklemparun un.

15 Nin ñaaj aambaaj kawina Naşibaţi,  i mnwo mi abukul m nt mi mi  winulu . Ul awoon nateek, akşihun iko bti ipaşaniin, 16  iki  i a di di iko bti ipaşaniin du baţi na  i mboş,  ko  anwinaniin na  anwoon  anwinanaa :  nton  ankşihun,  anwoon na mnhina, na  andukiin bti. Naşibaţi a  pna  i a a ak iko m nt bti, iko m nt bti a ak ya pa a. 17 Ul awoo, wi nin kako kalon kawoon kaando bi paşana, iko bti im band raan  i a. 18 Banfiyaarulun bti bawoon uleeful, ul kaş  awo bkow. Ul awoon ujuni, nateek  i bankna in  i pke , ahilna kawo nateek  i iko bti. 19 Ulil Naşibaţi k  atumana iko bti inwoon  i a, 20 abot a  pna  i a akakan iko bti  i mboş na du baţi  i ppoolan na ul Naşibaţi. P aak pi Abukul pantuliin  i krut pa ijun btiinkar m nt. 21 An, nabi low Naşibaţi, k  bu aan bi najaan nado na bi najaan naşal k  bado k  naşoorad na a. 22 H nku  uleef wi Abukul unwoon wi  aaj naj n uke i, pke  m nt pa u k  nakak atiinkar na a. H nk nahil kana   i kadunul kawo bajint piş, ba aaj banwoon baanwo na nin bu aan dlon, biki bawoon baanhil pji nin uko ulon  i baka. 23 K  naş  awo i kam ban bnuura kaliint  i pfiyaar kawut kap n  i pha  pi *U up Ulil Unuura wi natiinkun. U up m nt ba up wa ba aaj bti  i mboş, wul wi nji Pawulu kalemparun wi nji ka upun wa.

Ulemp wi Pawulu

24 Dwo  i phaj  i uleef naan  i phaj pi *Krittu pa bnuura bi banfiyaarun banwoon uleeful. 25 Pa an nanfiyaarun bti biki Naşibaţi a u' nu  pdo ulemp wi p up u up wi nul bti. 26 Uko m nt uwoon uko wi Naşibaţi amenun ba aaj du wi umundu uwoonun, h nku  amee an wa ba aaj banwoon biki nul. 27 Anjal ba aaj biki  taak bti

bame iko inuura na mnd m manwoon  i uko umbiin amena. Uko m nt wii wi : *Krittu awo  i an, ul adoon k  naha  k  nayeenk  i mnd m mi Naşibaţi. 28 K  h nk di di  jaaj  mee an Krittu, ka up ba aaj bti balipara, kabot kajukan baka na uşal untu a bti, bahilna bawo  i Krittu bukal bti ba aaj banjijun  i pfiyaar. 29 Uko m nt ukaaj k  nji kalemp, agutan na mnhina bti manwoon  i nji, mi Krittu awulun.

2

1 D al name k  dwo  i pɡutaran, an na biki ubeeka wi Lawoditiya, na ba aaj bti banwoon baambaaj kawin n na k ş ki baka ; ugut m nt utam maakan. 2 Ddo ha  nahilna nawo na mnt n  i i  b yi nan nabot na alad nawo ji  aaj aloolan ; natum na uşal untu a. Nahil wal m nt kame uko umbiin amena wi Naşibaţi. Uko m nt uwoon *Krittu. 3  i a di di iko inuura maakan bti yi uşal untu a na injaan ihaab ş  aaj uşal iwoon. 4 D upan uko m nt  aaj alon awutna nin kadaaran na   up  lil  i nul. 5 Uwo manjoonan k  dlowan, k  uşal wi naan uş  wo  i an, k  nilan maakan wi nwinanaj k  nam ban bnuura abot ana  aliint  i pfiyaar pi nafiyaarun Krittu.

Mnwo mi ba aaj banwoon biki Krittu

6 H nk wi nadinanun Yetu *Krittu aji awo Ajugun, mnwo mi nan mandoon kayuuj k  awo na an. 7 Najab awo na inta n  i a, k  ajejan aniwna katohul, abot adolan k  nakliint  i pfiyaar jibi bajukananaj, mnwo mi nan mandoon kayuuj keeri k  Krittu awo na an  i ubeeb wi najaaj nabeeb maakan Naşibaţi  nuur bti.

8 Na afaraan balil mntum badaaran,  şal  i baka  awo  i ba aaj,  awaaj udooni. Uşal ut nt wun uump na du Krittu, up na du udolade wi ba aaj, na du

mnhina manjaan manŋon umundu wi. ⁹ Ʋi ul Ʋi uleeful di di iko bti inwoon Ʋi NaŋibaƲi ifeƲun. ¹⁰ Kē Ʋi a di di nayeenknuŋ iko atuman, ul anksihun baŋih bti na mnhina bti.

¹¹ Ʋi *Krittu nawala katēmp kanwoon kaanwo ki ŋaan awalananaŋ. Katēmp mēnt kapēna du a, kul kajaan kakib pekadu danwoon Ʋi uleefan kapēnan. ¹² Ʋi batitmu namoya na a, abot anaƲa Ʋi pkeƲ wi nafiyaaruŋ mnhina mi NaŋibaƲi manaŋanuluŋ Ʋi pkeƲ. ¹³ An biki pekadu di nan na pwo naanwala katēmp Ʋiki naanwo bayuday, iƲuun kē nawo bakeƲ, NaŋibaƲi awulan ubida na Krittu. Amiir nja ipekadu bti. ¹⁴ Dko di bapiitun aji ŋdukaanaa Ʋiki ŋēntaŋ uko wi bgah bajakuŋ, NaŋibaƲi atow da, aba na da wi apaŋun da du krut ki Krittu. ¹⁵ Awohēŋ ŋtonŋ ŋanksihun na ŋanwoon na mnhina, apēnan ŋa aƲij Ʋi kadun ki baŋaan, alaƲ laaƲēn ŋa Ʋi kafeƲ ki pntuk panlilanun wi awatuŋ ŋa Ʋi pkeƲ pi Krittu akeƲun Ʋi krut.

¹⁶ Keeri uko wi najaan nade, wi najaan nadaan, kēme uko wi ŋfettu ŋlon, na wi ufettu wi pli phalu na wi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday uwutan kaƲu nadinan nin ŋaan alon aji naduknaanaa Ʋi iko itēnt yun. ¹⁷ Iwo taŋ ulimēnt wi iko inwoon i pbi. Kē uko unwoon na manjoonan uŋē wo Krittu. ¹⁸ Banjaan bahajan ikow yi baka pa pwinana, kadēman ŋwanjut, nakdinan baka baji naduknaanaa. Baji babi Ʋu Ʋu ŋŋal ŋi baka bti Ʋi ŋwanjut na iko impēnuŋ awinana Ʋi kadun ki baka. ŋŋal ŋi baka ŋaji ŋaƲu baka banah, ŋawo ŋi baŋaan bajēn, ŋawaan udooni. ¹⁹ Baanji bamēban Ʋi Krittu anwoon bkow. Ul ankaan kē uleef bti uji uka uko bti wi unumiin, kamēbandēr bnuura Ʋi dko di imoh ijaan iyitiiraan, kabot kadēm jibi NaŋibaƲi aŋaluŋ.

PkeƲ na pkuƲ kanaƲa Ʋi pa na

Krittu

²⁰ Wi nakeƲun na *Krittu, kē mnhina mi umundu maankak ahilanan nin uko ulon, we ukaan kē naji naƲaŋ udolade wi wa, ji wul umēbanun ubida wi nan ba? ²¹ Uji uji « KjeƲ uko wi, » « Kŋem wun, » « Kban wundu. » ²² UƲiiniyaan iko injaan ilun katoka. Uko mēnt uwo udolade wi baŋaan. ²³ Udolade mēnt uji uwo wo ji uwo na uŋal untuŋa, Ʋiki uji uƲiiniyaan pƲaŋ *Bgah, pwalan bkow na pdo kahajan uleef, aŋē waan udooni, unuji uneenan uleef pdo uko wi unaluŋ.

3

Pmēban Ubida uhalu unwoon Ʋi

Krittu

¹ Jibi nanaƲiin Ʋi pkeƲ na *Krittu, nadoon kala iko yi baƲi keeri, di Krittu awoon aƲo Ʋi kadeenu ki NaŋibaƲi. ² NaƲuun uŋal wi nan Ʋi iko yi baƲi, nawut yi mboŋ. ³ Hēnk di uwoon, nakeƲi, kē ubida wi nan umenana na Krittu du NaŋibaƲi. ⁴ Krittu awoon ubida wi nan na manjoonan. Unuur wi akwinaniin, an kak napēn kawinana na a Ʋi mndēm mi nul.

⁵ Nafiŋan keeri Ʋi mnwo mi nan iko yi mboŋ yi uleef unaluŋ. Iko mēnt yii yi : pekadu di piint, ubida uƲop, pŋal iko iwuƲaan, pbi kaƲu Ʋu uŋal na uhaaŋ bti Ʋi uko, pŋeebar iko, Ʋiki ankaan ado han aji dēman iko yun ji NaŋibaƲi i i akdēmanun. ⁶ Iko itēnt yan ijaan itij udeeb wi NaŋibaƲi [Ʋi banjaan bado ya]. ⁷ Iko yan yi yi najaan nado Ʋfa, wi ikƲonun ŋbida ŋi nan. ⁸ Kē hēnkun, napēnaan iko yan bti Ʋi ubida wi nan ; nawutan kado kadeebaƲ, kado kahank ŋaan Ʋi kaƲēb, kawo na bjoot ; nawutan kado kakarad, uƲup ulon ukowēndēnaan uwutan kapēn Ʋi mntum mi nan. ⁹ ŋŋilan ŋawutan kawo Ʋi ptoofan, Ʋiki nawo hēnkun baŋaan bahalu banwohēŋun ubida wi baka ujon na iko iwuƲaan yi wa. ¹⁰ Nawohara hēnkun ubida

uhalu, wi Naşibaŋi awulanaŋ abot aji ʒələş wa nyaaş bti kē nado naam na a, ul anʒakanaŋ, nahilna name'a bnuura. ¹¹ Hēnkuŋ uunkak aka *nayuday na awoŋ aawo nayuday, anwaliŋ *katēmp na anwoŋ aawala ka, ŋaaŋ i uʒeeh, kēme anwoŋ aamme nin uko uloŋ ji baŋaaŋ biki uʒaak wi Tit, ŋaaŋ i bakjuuknʒēnuŋ ʒi ulemp kēme ŋaaŋ najeeh ; *Krittu ʒaŋ akaaŋ udooni abot awo ʒi baŋaaŋ banfiyaarulun bti.

¹² Wi Naşibaŋi adatanan kē nawo biki nul, kē abot aŋalan, nadoon kaŋaaga, nado kaʒēnkar, nabot nado kawalan ikow. Nawoon baŋaaŋ banjoobuŋ ikow banwoŋ baanji bataran. ¹³ Nadoon kamiirad, woli atēnʒan aloŋ adolan uko uloŋ, nawuladēn iŋeen, namiirad. Jibi Ajugun amiiranaŋ, an kak, nadoon kamiirad. ¹⁴ Kē uko undēmnuŋ maakan uwo naŋalad, uŋal ujaŋ udolan namēbandēr bnuura. ¹⁵ Btiinkar bi *Krittu aʒiŋuŋ ʒi an badoon kaʒoŋan ŋhaaş. Naşibaŋi aʒiŋan ʒi btiinkar mēnt nahilna nawo uleef uloolan. Nadoon kabeeb Naşibaŋi ŋnuur bti. ¹⁶ Uʒup wi Krittu utum ʒi an! Nadoon kajukandēr, kaʒēnkar kawutna kajot ʒi buʒaan. Nadoon kado haŋ na uşal untuŋa bti, kayeeh Naşibaŋi na iyeeh yi pŋaamarēn na iyeeh yi pdēman Krittu, *Uhaaş wi nul uʒu'an iyeeh mēnt ʒi bkow. ¹⁷ Uko bti wi nahilanaŋ kaʒup kēme kado, nadolan wa ʒi katim ki Yetu Ajugun. Naʒēpnan ʒi a nado kabeeb Naşibaŋi Aşin nja.

Mnwo mi banfiyaarulun

¹⁸ An baaʒ nadoon katiink bayinan, ji baŋaaŋ banwoŋ biki Ajugun. ¹⁹ An biinʒ naŋalan baharan nawut kado kalēbar na baka.

²⁰ An bapoʒ, nadoon katiink bajugan ʒi iko bti ; uko mēnt wi wi Ajugun aŋaluŋ. ²¹ An başin bapoʒ, nakbubara kado kadeebaʒan babukan ji babi bawutandēr.

²² An balemp, nadoon katiink ʒi iko bti biki naklemparuŋ ʒi mboş ʒi. Nawutan kado kado haŋ ʒiki batenan kēme woli nala pwinana bnuura ʒi baŋaaŋ. Nadoon kado haŋ na uhaaş uŋinʒ wi baŋaaŋ banwoŋ baaŋŋoom Ajugun. ²³ Ulemp wi bahilaŋ kaʒu'an nadoon kado wa na uhaaş unuura ji nawo wo ʒi plempar Ajugun. ²⁴ Nameen kē Ajugun atuuman na iko inuura yi ahankuŋ banwoŋ biki nul. Na manjoonan *Krittu Ajugun i i naklemparuŋ. ²⁵ Kē ŋaaŋ ankdoŋ buʒaan aluŋ kayeenk uko wi buʒaan mēnt bakʒiŋuŋ, kē nin bpaʒşēr baankwo da.

4

¹ An biki baklemparuŋ, nawoon batool na banklemparanaŋ nabot namēban baka bnuura. Nameen kē an kak, naka aloŋ kē awo Ajugan du baʒi duuʒ.

Uko wi pdo

² Namēbaan naliint ʒi pŋehan Naşibaŋi, nawoon bten naʒu ibaʒ ʒi uko mēnt, ʒi pdo kabeeba. ³ Woli naŋehan, naŋehandērūn kak Naşibaŋi ajeehan bgah bi ulemp wi pʒup wi nul, nhilna ndo kaʒiiniyaan uko wi *Krittu umbiŋ amena unʒuun kē nwo ukalabuş. ⁴ Naŋehaan nhil ndo kameeʒan wa, jibi nwoŋ i kado.

⁵ Woli nawo na banwoŋ baanwo biki Krittu, uko bti wi nakdoŋ nadoon kado wa na uşal untuŋa, ŋyaaş bti wi nahilanaŋ. ⁶ Nʒup ŋi nan ŋawoon ŋnuura, ŋataab pnam, nabot nahil pteem andoli bnuura.

Pwul mboş pbaaŋsaani

⁷ Kē Tişik, ayiʒ nja i mmaganuŋ anwoŋ nalempar *Krittu na manjoonan, i njaan kagakandēraan kalempar Ajugun, aʒupan jibi nwoyi ʒi bti. ⁸ Dyila du an, ahilna aʒupan jibi ŋwo i ʒi abot atēnʒēnan. ⁹ Onetim kak, ayiʒun na manjoonan

i mmaganuŋ ampënnuŋ du an agakandër na a. Baŋpan uko bti unktëpuŋ ti.

¹⁰ Arittarkuŋ anwoon ti na nji ti ukalabuŋ, na Markuŋ ayiŋ Barnabat bawulan mboŋ. Name uko wi nawoon i kado woli Markuŋ abi du an : namëbaana bnuura. ¹¹ Yetu i bajaan badu Yuttuŋ akak awulan mboŋ. Bukal bawajanŋ tañ ti bayuday banfiyaaruŋ *Krittu, bajaan balemp na nji pa *Pŋih pi Naŋibaŋi ; baji batëŋtënën. ¹² Epafrat anwoon i ubeeka wi nan akak awulan mboŋ. Awo nalempar Yetu Krittu abot aji bi taman taman ti pdo kañehandëran Naŋibaŋi nahilna namëban naliint, najij ti pfiyaar, nabot nado kado uko bti wi Naŋibaŋi aŋaluŋ. ¹³ Dŋup aji dmaar uko wi : Aji noor maakan ti uko wi nan na wi biki ubeeka wi Lawoditiya na biki ubeeka wi Yerapolit. ¹⁴ Luk kak nakuraar i mmaganuŋ na Demat bawulan mboŋ.

¹⁵ Nawulan bayiŋ nja biki Lawoditiya mboŋ. Nawulan kak Ninfa na banfiyaaruŋ bti banjaan bayi-tiir du katohul mboŋ. ¹⁶ Woli najuk uko wi mpiitananŋ, nakaan nado banfiyaaruŋ banwoon Lawoditiya bajuk wa. An kak nakaan najuk uko wi nji kapiitunŋ biki Lawoditiya.

¹⁷ Nakaan naji na Arkip amëban bnuura ulemp wi ayeenkunŋ ti Ajugun.

¹⁸ Nji Pawulu kapiitananŋ na kañen ki naan, dwulan mboŋ. Naleŋan kë dwo ukalabuŋ. Bnuura bi Naŋibaŋi bawo ti an.

**Uṭup uteek wi Pawulu
apiitun
banfiyaarun banfētun
du utaak wi
Tetalonika**

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta kateek ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Tetalonika. Pawulu abi ya da aṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittu (natenan ti Ulibra wi Ulemp wi Banjañan 17.1-10). Bañaan banfētun da baṭaṣ Krittu. Wi ḡwal ḡlon ḡaṭepun, kē bañaan balon baṣē wuuk bañaan kē balaṭ Pawulu na nanohul. Anaṭara baka. Banfiyaarun Krittu bamen Pawulu na bangakandērun na a. Na utejan kē baṣē pēnan baka ti ubeeka kē baya Bereya. Wi ḡṣubal ḡtēb ḡaṭepun, Pawulu ayil Timote aya aten jibi banfiyaarun Krittu banwoon Tetalonika baduki awo. Wi ayaan abi, aṭup Pawulu aji bamēban te hēnkuṅ, kē balon ti baka baṣē pok plemp kado kadeena. Baji baji Yetu abi hēnkuṅ, kē baanuma plemp. Balon ti baka ḡhaaṣ ḡnaañtoora na baka ṭiki bayit baka na banoh baka batum bakteṭi kē Yetu aambi. Uko mēnt ukaan kē Pawulu apiit baka katēḡtēn baka abot aṭup jibi ubi wi Yetu uklun kawo na jibi akdolun na banfiyaarulun. Hēnk, bahinan kahaṭ kē bawo na Ajugun unuur undoli.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.2–3.13)
2. Pfiyaar pi bañaan biki Tetalonika bafiyaarun (1.2–3.13)
3. Ubida unlilun Krittu. (4.1-12)
4. Phaṭ kē Krittu abi (4.13–5.11)

**5. Pṭaṅ na pwul mboṣ pbaañṣaani
(5.12-28)**

¹ Nji *Pawulu, na Filwanut*, na Timote ḡkpiitanan, an banfiyaarun nanwoon du Tetalonika amēban Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun. Nñehan baka bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ḡhaaṣ.

Mnwo na pfiyaar pi biki Tetalonika

² Nñenji ḡṭaṅna pbeeb Naṣibaṭi ḡwal bti pa an bti, wi ḡjaan ḡleṣan woli ḡñehana. ³ Na manjoonan ḡji ḡleṣ ṭi kadun ki Naṣibaṭi anwoon Aṣin nja jibi pfiyaar pi nan pawinaniḡ ṭi udo wi nan, jibi natamanun ṭi bḡalad na jibi namēbanun aliintan ṭi mnhaṭ mi nahaṭun Yetu *Krittu Ajugun.

⁴ An bayitun biki Naṣibaṭi aḡalun, ḡme kē nadatanaa. ⁵ Na manjoonan, wi ḡbiḡḡ du an adiimanan Uṭup Ulil Unuura, ḡḡndiimanan wa na mntum ṭaṅ, name wa kak na mnhina mi udo wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. Nwin nja bti kē uṭup mēnt ujoonani. An name jibi ḡwoori ṭi ptoofan pa bnuura bi nan. ⁶ Kē an, nakak awo ṭi pdo ji un, na ji Ajugun. An nandoon awo wo ṭi unoor uweek, nayeek uṭup wi Naṣibaṭi na mnlilan mi Uhaaṣ wi nul ujaan uwul. ⁷ Kē hēnk di di nakakun awo bankdiimanun banfiyaarun biki ḡṭaak ḡi Matedoniya na Akayi bti, bgah bi pṭaṣ. ⁸ Du an na manjoonan di di uṭup wi Ajugun upēnnun, utiinkana du Matedoniya na Akayi. Mēnt dul da ṭaṅ, baṭup ṭi dko bti jibi nafiyaari Naṣibaṭi, kē ḡḡndo ka uko uṭup. ⁹ Hēnk di uwoon, bukal ṭi ḡleef ḡi baka baṭup jibi namēbanun un wi ḡbiḡḡ du an, jibi nayaan du Naṣibaṭi aduk ḡnton alemper Naṣibaṭi anwoon najeb, anwoon Naṣibaṭi na manjoonan, ¹⁰ kayoonkna ubi wi Abukul Yetu anklun kawoona baṭi, i anaṭanun

* 1:1 Filwanut: balon baji badu'a kak Filat.

ti pkeṭ, ankbuuranuṅ nja ti udeeb unkmbiinṅ.

2

Ulemp wi bi Pawulu du ubeeka wi Tetalonika

¹ Na manjoonan an bayiṭun ti *Krittu, name an ti nleefan bnuura kē ubi wi nun du an uunwaan udooni. ² Name kak kē bahajanun akuṭ akarun du ubeeka wi Filip. Kē nṣē yeenkna ti Naṣibaṭi mntēṅ mi nḥilni aṭupan Uṭup Ulil Unuura wi bañaanṅ baṭum badoonṅ adola do na un maakan. ³ Nṣup nḥi nun nḥaanwo nḥi mnlafren, abot awo nḥembi bi na uṣal uwuṭaan, nḥembi bi na kaguuru! ⁴ Naṣibaṭi atenun ten awin kē nḥilani aṣē wulun Uṭup Ulil Unuura, ukaanṅ kē nḥkṭup wa. Nḥenla la plil bañaanṅ, Naṣibaṭi ammeenṅ nḥaaṣ nḥi nun i i nḥklaanṅ plil. ⁵ Name kē nḥembaanṅ kawoha na nṣup nṣtaab nḥi kaguuru, kēme aṭup nṣup kahilna kaka uko ulonṅ ; Naṣibaṭi ame kē uwo manjoonan. ⁶ Nin nḥenla pdēm ti nḥaanṅ, ti an kēme ti balonṅ. ⁷ Nḥdo hilan lah kabi ji bañaanṅ baweek, kayuujan kē nḥwo *banjañan biki Krittu ; aṣē baa ṭep ṭep abi na pjoob bkow, awo jibi nḥaaṭ ajaanṅ aboof abukul. ⁸ Nḥjalan nḥal maakan adoo hilan kawo nḥenklinṅ linṅ ti pṭupan Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi ṭaṣñ, ma kakeṭaran, ṭiki nakak bañaanṅ biki nḥmaganuṅ maakan. ⁹ An bayiṭun, nḥfiyaar kē naleṣ bnuura ulemp na unoor wi nun : nḥlemp nfa na utaakal kawutna kawo pkuṅ pa nin nḥaanṅ alonṅ wi nḥkṭupanaṅ Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi.

¹⁰ Nawin bti, kē Naṣibaṭi akak awin jibi nḥbiinṅ awo na an nanfiyaaruṅ: nḥwo bañaanṅ bajinṅ batool, biki nḥaanṅ awoonṅ aanhil pṭup uko uwuṭaan ṭi baka. ¹¹ Name bnuura kē nḥwo na an bti jibi aṣin napoṭ ajaanṅ awo na abukul ; ¹² nḥji nṣtēṅṅenan, kajakan namiir,

kajakan naṭu kabaṭ, nahilna ti mnwo mi nan nado kado iko yi Naṣibaṭi aṅaluṅ, ul ankdu'ananṅ ṭi pṣih pi nul nabot nawo na mndēm mi nul.

Pfiyaar na kamiir ki banfiyaaruṅ biki Tetalonika

¹³ Uko unkaanṅ kak kē nḥenji nṣtañan pbeeb Naṣibaṭi wii wi : wi nayeenuṅ uṭup wi Naṣibaṭi wi nṣtupanaṅ, naanyeenk wa ji uwo uṭup wi nḥaanṅ najēn, nayeenk wa ji uwo uṭup wi Naṣibaṭi. Kē uwoha uṭup wi Naṣibaṭi na manjoonan, uṭup mēnṅ uklempuṅ ṭi an nanfiyaaruṅ. ¹⁴ An bayiṭun ti *Krittu, hēnkuṅ nawo ji banfiyaaruṅ Yetu Krittu, bañaanṅ biki Naṣibaṭi na manjoonan, banwoonṅ du utaak wi Yuda : nahaj ṭi iñen yi biki utaak wi nan jibi bahajuṅ ṭi iñen yi biki utaak wi baka. ¹⁵ Bañaanṅ mēnṅ bado kē bafinṅ Yetu Ajugun na *baṭupar Naṣibaṭi, un kak bahajanun. Baanji bado uko wi Naṣibaṭi aṅaluṅ abot aṣoor bañaanṅ bti. ¹⁶ Bado na pneenanun pṭup banwoonṅ baanwo bayuday uṭup unkuṅbuuranuṅ ; hēnk na nḥwal bti baji bahoṭalēs ipekadu yi baka. Kē hēnk di udeeb wi Naṣibaṭi umobuṅ baka hēnkuṅ.

Pawulu aṅal pkak du biki Tetalonika

¹⁷ An bayiṭun ti *Krittu, nḥi wo i kadukan nḥwal nḥlonṅ. Name bnuura kē nḥleef ṭaṣñ nḥadukananṅ, nḥhaaṣ nḥi nun nḥaduka na an. Nḥnuhan maakan, aṅal maakan pwinan. ¹⁸ Kē hēnk, nḥnḥal pbi du an, nḥji Pawulu ṭi uleef naan nḥyaaṣ nṣtum ddo na pbi du an, kē *Tatana aṣē neenanun. ¹⁹ Na manjoonan, an bē mēnṅ nin nḥaanṅ alonṅ, nawoonṅ mnhaṭ na mnlilan mi nun, an nakdiimanuṅ kē ulemp wi nun uwo unuura wal wi Yetu Krittu Ajugun akuṅji kabi. ²⁰ Aa, nawoonṅ mndēm na mnlilan mi nun!

3

Timote nayili

1-2 Ukaan k  nj nkak ahilan pyoonk, a e  al aji nyil Timote ayit nja ti *Krittu du an ka e kaduka du ubeeka wi Atenay un bukal bukal. Timote m nt aji lempar Na iba i na un ti p p U up Ulil Unuura wi Krittu. Nyila, abi du Tetalonika at nkan abot at nt nan ti pfiyaar pi nan, 3 nhaas n aora na an bti nawole ti unoor wi nwoon wi. Name bnuura k  unoor m nt uwoon kafah ki nun. 4 Wi nbiin awo na an, n upan k  nlu  kado kahaj, k  mnhaj m nt mambanu  n a h nk, k  namee. 5 Ukaan k  wi nwoon m nkak ahilan pyoonk, k  nyil Timote du an, kahilna kame me nahuma nfiyaar Yetu Krittu. Dbi l nk aji me *Untaayi Uweek uguuran katok ulemp wi nun!

Pbeeb Na iba i ti u up ulil wi ntiinku 

6 K  h nku  wi Timote awoonu  du an, a upun u up ulil ti pfiyaar pi nan na ti bnalad bi nanaladu . Akak ajakun aji naji nales uko wi nun na mnlilan aku  anuhun jibi un nnuhanan. 7 An bayi un ti *Krittu, pfiyaar pi nan pat nt nun ti unoor na man aaf bti mi nwoon. 8 Nhef nt h nku  wi nam banu  ti Ajugun. 9 K  hum di di nhlilanu  kabeeb Na iba i kadoo kak san ti uko wi nan? Nawulun mnlilan mnweek ti kadun ki nul. 10 Nfa na utaakal, nji ntaman ka ehana, a enun nkak nwinan, nhlilna njukanan iko indukiin kaliintanaan pfiyaar pi nan.

11 N ehan Na iba i A in nja ti uleeful, na Yetu Ajugun badolun nhlil nbi du an. 12 Nkak a ehan Ajugun ado nado ka aladaara nlad pya, nabot nanal ba aan bti jibi un nhalanan. 13 H nk nawo ba aan banwoon baanwo na nin bu aan dlon, ba aan bajint pi  ti kadun ki Na iba i A in nja, wal wi Yetu Ajugun aklunji kabi

na ba aan bti banwoon biki nul. [Uwo han.]

4

Mnwo manlilu  Na iba i

1 An bayi un ti *Krittu, nbaa saan kaji na an, nado kajuk ti un jibi nawoon kado, kadoo ka alana du Na iba i. Nme na manjoonan k  nado bi kado han, k  n e n ehan abot akoo an ti katim ki Yetu Ajugun : nakaan nataman maakan ti pdo han.

2 Name iko yi njakanan nado kado ti katim ki Yetu Ajugun. 3 Uko wi Na iba i analu  uwo : nawo ba aan bajint pi , banwoon baanwo ti ubida u op. 4 N an andoli awo kame jibi akwoon na n a , kam ban uleef ti pekadu di piint*, awo i kawo n an najint pi , kabot kawo na a k  nin alon aankka uko ulon u up ti mnwo mi nul. 5 Aankwut unal uwu aan uyoha jibi banwoon baamme Na iba i bajaan bado. 6 K  ti uko m nt alon awutan kaguur at ntul k me kadola uko unkde'ulu  tiki Ajugun aji we an bankjubanu  han, jibi ndoon abi tupan abot ayuujan bnuura. 7 Na manjoonan, Na iba i aandu nja pa nwo ti ubida uwu aan, adu nja pa nwo ba aan bayimanaan, bajint pi . 8 Ukaan k  n an ampoku  pjukan pi, m nt n an i i apoku , Na iba i a, ul anwulanan Uhaas wi nul.

9 Naannuma bapiitan uko ulon ti bnalad, tiki an ti nleefan najukna ba du Na iba i. 10 Nado bi kado do han na bayi  nja bti ti utaak wi Matedoniya bti. K  n e koo an nataman maakan kak. 11 Na uun kaba  ti pwo bnuura katiinkar, kawut pdo kaneej ti iko yi ba aan bampa i ; uko wi nanumiin nayikaj ran wa, jibi njakanan. 12 Woli nado han,

* 4:4 N an andolu  awo kam ban uleef ti pekadu di piint: balon baji ti k  Pawulu aji : N an andolu  awo kame jibi akwoori na aharul.

biki bdig bamaganan nabot kawo naanknuma nin ñaaj alon aţenkan.

Ubi wi Krittu

¹³ An bayiţun  i Krittu,  nal name manjoonan  i uko wi bankeţun, nawutna kajooţan ji banwoon baanka mnhaţ. ¹⁴ Nfiyaar k  Yetu ake i, abot ana a  i pke , k  h nk di di nkaan afiyaar k  banfiyaarulun a   ke , Na iba i alun kanaţan baka, bawo na Yetu te mn o. ¹⁵ Uko wi  k ţupana  h nku  uwo u up wi Ajugun : nja  khumu  bajeb te wal wi Ajugun akbiin  n kwo  i kadun ki baka. ¹⁶ H nk di uwoon, wal wi Ajugun akdolun pdiim ka up k  wal ubani, wal wi pdiim pi uwanjut uweek pak iinkaniin, wal wi plul pi Na iba i pak iinkaniin, Ajugun  i uleeful awalnaana ba i, banke un afiyaar ul Krittu bana a duna  i pke . ¹⁷ Wal m n  un  nhumu  bajeb,  naakiir na baka kadeenana du kanf lu  kaya kayit na Ajugun du bko duu . H nk      wo na a te mn o. ¹⁸ Nadoon kat n n keeri bat n n na u up m n .

5

Pwo bten

¹ An bayiţun  i *Krittu, naan- numa ba upan wal wi uko m n  ukdolaniin. ² Name bnuura an  i  leefan k  unuur wi Ajugun ubi jibi nakii  ajaan abi na utejan. ³ Wal wi ba aan bakjakun: « Nhaa   i nja  a ooraa, nin uko ulon uunkdan dan » wal m n  wi wi p oka pweek pakkuru  kur kajotna baka, jibi mnhaj manjaan mambi  i  aa  anwoon na kayin. Nin  aan aankbuur  i p oka m n .

⁴ K  an bayiţun, na   wo naanwo  i bd m, unuur wa  udoo ukuran kur ji nakii . ⁵ Na manjoonan, an b i nawo babak bjechi, babak pnak. N nwo biki utejan, biki bd m. ⁶ Nawul n  wut ka oy n  keeri ji bukundi ; nawul n  wo bten,  wut

kakuj. ⁷ Banjoy, utejan wi wi bajaan banjoy n  ; k  badaan, utejan wi wi bajaan bakuj. ⁸ K  nja,  nwoon biki pnak,  nwo kakuj ; nawul n  jej pfiyaar na bnjalad  do kami a kan ak ki bangoli,  jej mnha  mi  lu  kabuur  do utepi un ak. ⁹ Na manjoonan, Na iba i aandat nja pa udeeb wi nul umob nja, adat nja  kaana mbuur  i Yetu Krittu Ajugun, ¹⁰ anke aru  nja  hilna  wole bajeb k me baka   wo bajeb na a. ¹¹ Ukaan k  andolun awo i kat n n at n l, kabot ka enka jibi nadoon abi kado do.

Pjukan pbaa saani na pwul mbo 

¹² An bayiţun  i *Krittu,  n ehanan nado kado ha , nam ban bnuura baweeek biki Ajugun a uun  i kadunan, banjaan bahaaharan maakan kabot ka upan uko wi nawoon i kado. ¹³ Ulemp wi baka ukaan k  nawo biki kam ban baka kabot ka al baka bnuura. Natiinkaran an b i.

¹⁴ Nkoo an an bayiţun, nakakaan ba aan banwoon  i ubida uwu aan  i bgah, nat n n n banjaan bal nk, na enkan bambii niin, nawo kado kamiir ba aan b i. ¹⁵ Na afaraan  aan akakan bu aan bi badolulun ; nadoon kado bnuura unuur unjint , nabot nado kado ba  i p ofan na  i ba aan b i.

¹⁶ Najaan nawo  i mnlilan  nuur b i ; ¹⁷ nak a na p ehan Na iba i ; ¹⁸ nadoon kabeeba  i iko b i. Uko m n  wi wi Na iba i a alu  pa an nam banu  Yetu Krittu. ¹⁹ Nakneenan *Uhaa  wi Na iba i unwoon  i an ulemp, ²⁰ nawutan kabeeh   up  i Na iba i awulun ba aan balon ; ²¹ natenan bnuura   up b i :  nanwoon  nuura, nam ban  a ; ²² nalowan uko b i unwoon uwu aan.

²³ D ehan Na iba i anjaan a ooran nja  haa , adolan nawo ba aan bjint  pi , am ban bnuura  haa   i nan,   al  i nan, na  leef  i nan,

nahilna unuur wi Yetu Krittü Ajugun akbiin nawo bañaan biki ba-woon baankwin nin buñaan dlon ti baka. ²⁴ Andu'anan ado uko mēnt; aji do uko wi ajakun.

²⁵ An bayitun, an kak nañehandërun Naşibaṭi. ²⁶ Najakan na bayit nja bti kë ŋmook baka bnuura. ²⁷ Dkooṭan ti katim ki Ajugun, naleyiirën bayitun bti uko wi ŋpiitun wi.

²⁸ Dñehan Yetu Krittü Ajugun awulan bnuura bi nul.

Uṭup utëbanṭën wi Pawulu apiitun banfiyaaruṅ banfëṭun du utaak wi Tetalonika

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katëbanṭën ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaaruṅ panwoon du Tetalonika. Akak aṭup baka kak ubi wi Krittü na jibi banwoon baanfiyaara bakbaañsaanun. Balon ṭi ubeeka mënṭ baji Krittü adobi bi bi, kë balon baji kë uundobi wo, kë unuur uşë ñog. Banjakun aji unuur uñogi baankak adi plemp, baji baannuma plemp wi Krittü akbiin hënkun. Kë başë ji baya kade du banjaan balemp. Uko mënṭ ukaan kë Pawulu apiit baka kadiimanaan baka kë ñaan aji wo kadeena ujënk wi nul. Akak aji na baka bamëban baliint woli bawo ṭi mnhaj babot bado kado bnuura wal undoli.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.1-2)
2. Ubi wi Krittü ukakan iko bti ṭi bgah (1.3-12)
3. Ajugun Yetu Krittü aandobi kak (2.1-12)
4. Pmëban kaliint ṭi pfiyaar (2.13-17)
4. Pñehan Naşibaṭi na Ulemp (3.1-15)
5. Pwul mboş pbaañsaani (3.16-18)

¹ Nji *Pawulu, na Filwanut*, na Timote nkpitanan, an banfiyaaruṅ nanwoon du Tetalonika amëban Naşibaṭi Aşin nja na Yetu *Krittü Ajugun. ² Nñehan Naşibaṭi Aşin nja na Yetu Krittü Ajugun bawulan bnuura babot baṭooranan njaaş.

* **1:1** Filwanut: Balon baji badu'a kak Filut. baṭiiniyaan nwanjut.

³ An bayiṭun ṭi Krittü, nwo i kado kabeeb Naşibaṭi nwal bti ṭi uko wi nan. Utaan na ndo han, ṭiki pfiyaar pi nan padëma dem pya kë an bti nabot anjaladaara njalad maakan. ⁴ Uko mënṭ uṭu kë nji nṭup uko wi nan ṭi kadun ki banfiyaaruṅ Naşibaṭi bti na mnlilan. Nji ndo han ṭiki baji bahajanan kë an naşë mëbanaara mëban aliintan ṭi pfiyaar pi nan aji namiir ṭi unoor bti. ⁵ Uko mënṭ bti uyuuj kë pwayëş pi Naşibaṭi pawo ptool : uwoo nahilna nawo bañaan bantaanun na pneej du pşih pi Naşibaṭi pi nakhajaruṅ hënk. ⁶ Kë jibi Naşibaṭi ajaan ado uko utool, aṭu bankhajananaṅ mnhaj ; ⁷ an nankhajun hënkun, naluṅ kanoorfën na un. Uko mënṭ udolana wal wi Yetu Ajugun akwinaniin kapëna baṭi na nwanjut nji nul njanwoon na mnhina, ⁸ kawo ṭi bdoo bweek. Abi pweṭan banwoon baamme Naşibaṭi abot awo baanji baṭaş Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Ajugun. ⁹ Bakoba kakob kanwoon kaankba, kalow kaara di Ajugun, kalow mndëm na mnhina mi nul. ¹⁰ Wal wi akbiin, ṭi unuur mënṭ, bañaan banwoon biki nul bti† badëmana, banfiyaaruṅ bti bamaṭa. An nawo ṭi bukuṅ mënṭan ṭiki nafiyaar uko wi nṭupanan ṭi a.

¹¹ Uko mënṭ ukaan kë nji nñehandëran Naşibaṭi nnuur bti, nahilna nawo bañaan bantaanun na mnwo mi adu'anan. Nji nñehan ado na mnhina mi nul natum na uşal wi pdo bnuura abot ado pfiyaar pi nan pawinana ṭi udo wi nan. ¹² Hënk, nadëman Yetu Ajugun, abot adëmanan. Uko mënṭ ukyuujun kë nayeenk bnuura bi Naşibaṭi na bi Yetu Krittü Ajugun.

2

Ji ubi wi Ajugun

† **1:10** Bañaan banwoon biki nul : Balon baji

¹ An bayiṭun ṭi *Krittū, kē ṭi uko wi ubi wi Yetu Krittū Ajugun na jibi ṅkyitunṅ kañoga, ṅkooṭan kooṭ, ² ṅṣal ṅi nan ṅawutan katar kagutla kēme nayewla woli aloṅ ajakan unuur wi nul ubani. Nakfiyaar baka woli badoo ji Naṣibaṭi aṭupunṅ baka, woli baṭup uko mēntṅ ṭi kadunan, kēme baji ṅpiitunṅ baka, nakfiyaar baka. ³ Nakdi nin ṅaaṅ aloṅ adaaran ṭi uko undoli. Ji unuur mēntṅ udo kaban, bañaaṅ bapok Naṣibaṭi kalowa, ṅaaṅ i buṭaan anwoonṅ i kayeenk kakob kaweeek abot apēn awinana. ⁴ ṅNaaṅ mēntṅ ajaanṅ anaṭara uko bti wi bajaanṅ bado Naṣibaṭi kēme wi bajaanṅ badēman. Adoo ya te kado kaṭo du *Katoḥ Kaweeek ki Naṣibaṭi kaji ul awoonṅ Naṣibaṭi.

⁵ Naleṣan bnuura kē dṭiiniyaan uko mēntṅ na an wi nhumunṅ na an. ⁶ Hēnkuṅ kē naṣē me uko ummēbanunṅ ṅaaṅ mēntṅ kē aando pēn awinana, kayoonk unuur wi nul uban. ⁷ Na manjoonan, mn-hina mi ṅaaṅ i buṭaan mammeniinṅ mando bi kalemp lemp. Wal wi bakpēnanunṅ ammēbanulunṅ ṭañ, ⁸ wi wi akpēnunṅ kawinana. Yetu Ajugun abi wal mēntṅ na mndēm mi nul katoka na uyook umpēnnunṅ ṭi mntumul kaba na a. ⁹ ṅNaaṅ i buṭaan mēntṅ abile, abi na mn-hina mi *Fatana, ado uko uweek maakan, mlagre na iko iñonṅarēnaan kaguurna bañaaṅ. ¹⁰ Aṭēpna ṭi iko yi kaguuru kado bankneemunṅ buṭaan ṭiki baanyeenk manjoonan abot awo baanṅal ma, mul manwoonṅ lah i kabuuran baka. ¹¹ Ukaanṅ kē Naṣibaṭi ayil du baka mn-hina mankneemanunṅ baka, bahilna bafiyaar ṅṭilan. ¹² Hēnk bañaaṅ bti bampokunṅ pfiyaar manjoonan aṣē lilan ṭi uko unwoonṅ uunwo uṭool, Naṣibaṭi akob baka.

Pmēban kaliint ṭi pfiyaar

¹³ An bayiṭun biki Ajugun aṅalunṅ, ṅwo i kado kabeeb Naṣibaṭi ṅnuur

bti ṭi uko wi nan. Nawo ṭi bateek biki Naṣibaṭi adatuṅ abuuran, *uhaaṣ wi nul udolan kē nawo bañaaṅ bayimanaan, nafiyaar manjoonan. ¹⁴ Uko mēntṅ wi wi aduurananṅ wi ṅṭupananṅ Uṭup Ulil Unuura nahilna nayeenk mndēm mi Yetu *Krittū Ajugun. ¹⁵ An bayiṭun, namēbaan keeri naliintan nado kaṭaṣ bnuura udolade wi ṅjukanananṅ wal wi ṅwoonṅ du an, kēme wal wi ṅpiitananṅ piit ṭi wa.

¹⁶ ṅÑēhan Yetu Krittū Ajugun ul ṭi uleeful, na Naṣibaṭi Aṣin nja aṅṅalunṅ nja abot aṭooran nja ṅhaaṣ te mnto akuṭ aṭēpna ṭi bnuura bi nul awulun mnhaṭ ṭi iko inuura inkmbiin, ¹⁷ aṭooranan ṅhaaṣ abot adolan naliint ṭi uko bti wi nakdolunṅ abot aṭup unuura.

3

Pñehandēr bi Pawulu

¹ An bayiṭun ṭi *Krittū, ṅbaañṣaan kaji na an nañehandērun Naṣibaṭi, uṭup wi Ajugun uhilna udo kaniinka niink dko, bañaaṅ badoki bawin mndēm manwoonṅ ṭi wa jibi an nadolunṅ. ² Nañehandērun kak Naṣibaṭi ado ṅbuur ṭi iñen yi bañaaṅ baṅoṭ bado buṭaan ; na manjoonan mēntṅ bañaaṅ bti bafiyaarulunṅ. ³ Ajugun aji do uko wi ajakunṅ: adolan naliint ṭi pfiyaar pi nan kabot kabuuranan ṭi *nawuṭaan. ⁴ Kē ṭi uko wi nan, ṅfiyaar ṭi Ajugun kē uko wi ṅṭu'ananṅ pdo naji nado wa, abot alunṅ kadola do wa. ⁵ ṅÑēhan Ajugun adek ṅhaaṣ ṅi nan ṭi pṅal Naṣibaṭi na ṭi pmiir ji Krittū.

Pṭu kabaṭ ṭi ulemp

⁶ An bayiṭun ṭi *Krittū, ṭi katim ki Yetu Krittū Ajugun ṅṭu'an nalow ṅaaṅ anwoonṅ ṭi mnwo mnwuṭaan, manwoonṅ maanṭok na udolade wi nayeenknuṅ ṭi un. ⁷ Name bnuura jibi nawo i kaligṣēnun. Wi ṅwoonṅ du an, naanwinun kē ṅwo ṭi mnwo mnwuṭaan. ⁸ ṅNēnji na nin ṅaaṅ

alon awulun nde, nbaa t̄ep t̄ep ataman ti unoor, alemp pnak na utejan kawutna kawo pkuŋ pi alon ti an.

⁹ Uko wi nwoon uŋenun k̄e n̄hil lah kaji han, aš̄e n̄jal mnwo mi nun manwo uko wi nakdoon kaligš̄en.

¹⁰ H̄enk di uwoon, wi nwoon na an n̄tupan aji : « Anwoon aandi ulemp awutan kade. » ¹¹ K̄e n̄š̄e tiink k̄e ti an, uka biki mnwo manwoon mnwuŋaan, baŋaan banwoon baandi ulemp aš̄e ji baneenan mntum mi baka ti uko unwoon uunkten baka.

¹² N̄kooŋ baŋaan bakan m̄enŋan ti Yetu Krittū Ajugun bado kalempar na byompan uko wi bakdeen.

¹³ K̄e an bayitun, nawutan kado kayoont iŋen ti pdo bnuura. ¹⁴ Woli alon ti an apok p̄taš̄ uko wi n̄piitun ti, naŋupan wa naš̄e nawut kaka nin uko ulon na a, ahilna akowa. ¹⁵ K̄e naš̄e wo biki kawut pjeja ji ŋaan i naš̄ooradun, naŋiiniin na a ji ayiŋan, nakakana ti bgah.

N̄tup n̄baaŋšaani

¹⁶ N̄ñehan Ajugun anjaan aŋooran baŋaan n̄haaš̄, aŋooran n̄a n̄wal b̄ti na ti iko b̄ti. Awoon na an b̄ti.

¹⁷ N̄piit n̄baaŋšaani n̄i, n̄ji Pawulu dpiitun n̄a na kaŋen ki naan. H̄enk d̄i di n̄jaan kado ti ikaarta b̄ti.

¹⁸ D̄ñehan Yetu *Krittū Ajugun awulan an b̄ti bnuura bi nul.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki pawulu apiitun Timote. Pawulu abi ya ubeeka wi Littra pṭup Uṭup Ulil Unuura. Dul di di Timote abiiñ afêṭ. Wi atiinkun Pawulu wi wi akakun ṭi bgah bi Krittun. Agakandër na Pawulu nṭaaṣ nṭum akak alemp na a. Woli Pawulu atiink kë pntuk pi banfiyaaruñ pi utaak ulon pajun pdek Naṣibaṭi kafet këme bṭup blon bawo da, Timote i i ajaan ayil da aya ṭiini na baka kaṭan baka. Abi yila du Efet aya atêṭen pntuk pi banfiyaaruñ Krittun panwoon da. Dul di di kakaarta ki kaṭenkulun. Aleṣana ṭi ka ajaka aya aji na banfiyaaruñ banwoon da balipara bañaan bankjukanun uko umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura. Aṭupa kak jibi banfiyaaruñ Krittun bawoon kawo ṭi pntuk pi banfiyaaruñ na jibi bawoon kadat bankwoon ṭi kadun ki baka.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pjukan pi banṭilanun aji bawo bajukan Bgah (1.1-20)
2. Hum di ñaan awoon kañehan Naṣibaṭi kabot kadëmana (2)
3. Ulemp wi banwoon ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaaruñ (3)
4. Ulemp wi Timote (4)
5. Baaṭ bayoṭ na bantohi (5)
6. Hum di bawoon kaṭan banjalun itaka (6)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, nanjañan i Yetu *Krittun dpiitu. Naṣibaṭi nabuuran i nja na Yetu Krittun anwoon mnhaṭ mi nja baṭuun kë nwo nanjañan. ² Dpiitu, iwi Timote abuk naan na manjoonan ṭi pfiyaar Krittun, añehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu

Krittun Ajugun bawulu bnuura na mñaaga babot bajoobṭenan nṭaaṣ.

Plipara pjukan pi baṭilan

³ Wi nji kayaan utaak wi Matedoniya, dkooṭu aji iduka du ubeeka wi Efet ihilna ido bañaan balon banwoon da ajukan iko impaṭi bañaan pdo han. ⁴ Jakan na baka bawut kabi kaduka duka ṭi nṭup nṭanwoon nṭaanwo manjoonan, na jibi mnṣini manyeenkiirun. Nṭup mēnt naji nṭaṭij blaṭar ṭañ kaduk pdo uko wi Naṣibaṭi anjalun unjaan udolana ṭi pfiyaar Krittun.

⁵ Dṭup uṭup wi ṭiki dnal bañaan banfiyaaruñ banjalad. Uñal mēnt uwoona ṭi uhaaṣ ujint, uṣal unuura na pfiyaar panjoonanun. ⁶ Kë banjaan bajukan iko impaṭi baṣe low uko mēnt, ukaan kë baneem ṭi bṭup banwoon baanka udooni. ⁷ Banjal pwo bame ṭi uko wi bgah, aṣe wo baamme uko wi bajaan baṭup, wi bajaan bajukan na mntēñ mnweek.

Uko wi bgah bawoon na manjoonan

⁸ Nme kë *bgah bawo bnuura kë nṣe wo i kajukan ba jibi Naṣibaṭi anjalun. ⁹ Nme bnuura kë Moyit aanwul wul bgah pa ñaan natool, awul ba pa bañaan banjabanun: bampataṭin, baññoomuñ Naṣibaṭi, banjaan bado ipekadu, banjaan bakar katim ki Naṣibaṭi, banjaan baṭopan katoh ki Naṣibaṭi, banjaan bafin baṣin baka, banin baka, banjaan bafin bañaan, ¹⁰ bankdolun iko iṭop, banjaan bapiint na biint ji baka këme baaṭ ji baka, banjaan bamob bañaan kawaap, baṭilan na banjaan bamehna kaṣe kaṭilan na bañaan bti bampokun pjukan pnuura. ¹¹ Pjukan mēnt pawoona ṭi *Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi andëmun akuṭ atum na bnuura aṭu'ënuñ pdo kaṭup.

Ulemp wi Timote

¹² Dbeeb Yetu *Krittun Ajugun, aanwulun mnhina mi plempara.

Atenën, afiyaarën ašë du'ën ndo kalempara, ¹³ nji mbiin akar tfa katimul, ahajan banktašuluŋ, awo naŋoonk, kē ašë ŋagi'aan, awin kē dwo tī kapaam awo mēnfyaara. ¹⁴ Kē hēnk di Yetu Krittū Ajugun atumanaanuŋ na bnuura, ado kē nwo tī plooman na a, nhilna nfiyaara mbot nŋal bañaan.

¹⁵ Bañaan bti bawo kate uŋup wi, tiki ujoonani : Yetu *Krittū abi tī umundu pa pbuuran bado ipekadu, kē nji dwoon nateek tī baka. ¹⁶ Kē ašë ŋagi'aan, aŋēpna tī nji, nwoon nateek tī baka, kadiiman kamiir kawek ki ajaan amiir bañaan. Hēnk baloŋ baluŋ kafyaara kakaana ubida wi mnto.

¹⁷ Iwi inwoon Naših te mnto, iwi inwoon iinkba, iwi i nin ŋaan aloŋ awoon aanhil pwin, iwi inwoon aloolan tañ, pdēm na mndēm manwo tī iwi te mnto.

Uwo haŋ.

¹⁸ Timote abuk naan, uko wi Uhaaš wi Našibaŋi ubiin aŋēpna tī bañaan aŋup tī iwi utēŋtenu ihinan igut ugut unuura. ¹⁹ Mēbaan iliint tī pfiyaar pi nu, ibot iwo na ušal unuura. Baloŋ bapok ptaš uko wi nšal ŋnuura ŋi baka ŋakjakuŋ na baka, ukaan kē pfiyaar pi baka paneemi. ²⁰ Himene na Alektandēr bawo tī bukuŋ mēntēn, kē nšë wutar baka *Tatana bajukna pwo baankak akar katim ki Našibaŋi.

2

Pñehan Našibaŋi

¹ Uko uteek wi nji kajunnuŋ uwo pkooŋan nado kañehandēr bañaan bti Našibaŋi, nakooŋa aŋēnk baka, nado kañehana aŋen ŋaan andoli uko wi anumiin, nabot nabeeba tī iko yi adoluŋ pa baka. ² Dkooŋan nañehandēr baših na bañaan bti bawoon tī pših, ŋhilna ŋwo tī bnuura

✧ 2:15 Natenan tī Ujuni 3.15.

na mnjeeh ŋdo kadēman Našibaŋi na ŋhaašun bti ŋbot ŋdo kado iko inwoon itool. ³ Uko wi unuuriin tī kēš ki Našibaŋi nabuuran nja, abot alila, ⁴ ul anŋaluŋ bañaan bti babuur babot bame manjoonan. ⁵ Našibaŋi awo aloolan, kē ŋiint aloolan awoon tī ptoof pi nul na bañaan: Yetu *Krittū, ⁶ anwuluŋ uleeful bañaan bti bahilna babuur. Uko mēnt wi wi Našibaŋi adiimanuŋ tī wal wi adatuŋ. ⁷ Kē wul, ukaan kē ndatana pwo *nanjañan kado kaŋup kabot kajukan banwoon baanwo bayuday uko wi pfiyaar Yetu Krittū na uko wi manjoonan. Mēntilan tilan, manjoonan mi mi nji kaŋupuŋ hēnk.

⁸ Hēnk di di nŋaluŋ biint bado kañehan tī dko di bawohaŋ, badeeŋ iñen ijinŋ du baŋi, bawut udeeb na pŋom. ⁹ Kē baaŋ, dŋal bawohara, bawun ŋleef ŋi baka, bawut kajotan kadun pširan na pŋu irinku yi uwuuru kēme plankara mnko na pñēga maakan, ¹⁰ baŋēpan tēp bado kado iko inuura jibi baaŋ banfiyaaruŋ Našibaŋi bti bawoon kado. ¹¹ Tī wal wi pjukan, baaŋ bawo kayomp, kabot kate bnuura uko wi bakŋupuŋ. ¹² Mēndinan ŋaaŋ ajukan kēme aših ŋiint, awo katiimandēr. ¹³ Na manjoonan, *Adam i i Našibaŋi aŋakuŋ uteek kē Ewa abaa bi. ¹⁴ Kē mēnt Adam i i baguuruŋ, ŋaaŋ i i baguuruŋ kē ado uko wi Našibaŋi aneenanuŋ. ¹⁵ Kē kabuk kašë luŋ kadola abuur*. Baaŋ babuur woli bataman afiyaar *Krittū, anŋal bañaan abot awo bañaan banwoon bajint piš tī kadun ki Našibaŋi. Bawo kak kawut pdo kala pwinana.

3

Baweek biki banfiyaaruŋ

¹ Bañaan bti bawo kate uŋup wi tiki ujoonani : woli ŋaan ala ulemp wi pwo naweek i banfiyaaruŋ,

ala pdo uko unwoon unuura. ² Kë naweek ašë wo kawo ñaañ i bawoon baanhinan p̄tup nin uko ulonj ʒi a, awo kaniim ñaaʒ aloolan kalinj ʒi a, awo kawo ñaañ antjanun uleeful, ankaañ ušal, kañal bañaan, kayeenk baka bnuura, kahinan pjukan. ³ Aanwo kawo nakuj këme nañal p̄nom, awo kajoob bkow, kawo bnuura na bañaan, kalow itaka. ⁴ Awo kawo ñaañ antjanun katohul bnuura, kawo na bapoʒ banktiinkulun, kawo nantohi ʒi kadun ki baka. ⁵ Na manjoonan, hum di di ñaañ anwoon aanhinan p̄tjan katohul ahiniinj kaʒijan banfiyaarun Našibaʒi? ⁶ Aanwo kawo ñaañ aambaan abi bi ʒi p̄fiyaar kaʒi abi adeen iganan ašë duknaana akoba jibi *Untaayi Uweek ukkobiinj. ⁷ Awo kawo ñaañ ʒi kadun ki banwoon baanfiyaari, kaʒi awo ʒi mnkow ajot ʒi bʒaaw bi Untaayi Uweek.

Banjaan baʒënk baweek biki banfiyaarun

⁸ Kë hënk kak di di banjaan baʒënk baweek biki banfiyaarun bawoon kawo. Bawo kawo bañaan bantiinkaniinj, bawo kawo batool. Baanwo kadaan maakan, baanwo kawo baguurad ʒi uko wi itaka. ⁹ Bawo kamëban bnuura na ušal ujint̄ iko yi p̄fiyaar yi Našibaʒi adiimanun. ¹⁰ Bawo katen baka duna ji babi bado kadat baka pa bado kaʒënk naweeki banfiyaarun. Woli bawin kë bawo bañaan biki bawoon baanhil kaʒup nin uko ulonj uwuʒaan ʒi baka babaa dat baka. ¹¹ Kë hënk kak di di baat̄ bawoon kawo. Bawo kawo baat̄ bantiinkaniinj, banwoon baanji bakuutar, bantjanun nleef ʒi baka abot awo batool ʒi iko bti yi bajaan bado. ¹² Ñiint̄ anjaan aʒënk naweek i banfiyaarun awo kaniim ñaaʒ aloolan kalinj ʒi a, kaʒijan babukul na katohul bnuura. ¹³ Bankdolun bnuura ulemp wi p̄tënk baweek

biki banfiyaarun, bañaan baji bamagan baka, kakuʒ kaliint̄ maakan ʒi p̄fiyaar pi bafiyaarun Yetu *Krittu.

Uko wi Našibaʒi adiimanun

¹⁴ Dpiitu hënk, ašë haʒ pbi du iwi ʒi ʒnuur ʒi, ¹⁵ nšale lun ajon ubi, kšë me jibi bañaan bawoon kawo ʒi katoh ki Našibaʒi kanwoon bañaan banfiyaarulun, ul anwoon najeb. Bamëban manjoonan jibi pkumel na itap ijaan imëban katoh. ¹⁶ Nin ñaañ aanhil kapok kë uko wi Našibaʒi adiimanun unwoon uko wi ʒfiyaarun udëmi :
uwinana ʒi Krittu ambiinj awo ñaañ najën,
i *Uhaaš wi Našibaʒi udiimanun kë awo natool,
ul ampënu awinana ʒi kadun ki ʒwanjut,
ul i baʒupun ʒi uko wi nul ʒi kadun ki bawoon baanwo bayuday,
ul i bañaan biki mboš bafiyaarun,
ul andeenaniinj ʒi mndëm.

4

¹ *Uhaaš wi Našibaʒi uʒup bnuura aji kë ʒi ʒwal ʒbaaʒñaani, bañaan balon baankak afiyaar *Krittu, baduka ʒi ʒntonj ʒanjaan ʒaguurad kado kaʒaš pjukan pi ʒa. ² Pjukan mënt̄ bañaan banwoon baguuru akuʒ awo baʒilan bajaan baniinkan pa ʒi utaak, bakaʒ ʒšal awo wo ji batër ʒa na pfeeru pjeenk. ³ Bañaan bukuñ baji bajukan kë ñaañ aanwo kaniim, aanwo kade iko ilonj. Kë Našibaʒi ašë paš iko yun mënt̄en banfiyaarulun abot ame manjoonan bahilna bado kade ya wi bakdëmanulun abeeba. ⁴ Na manjoonan iko bti yi Našibaʒi apašun inuuraa ; ʒënwö i ppok nin uko ude ulonj, ʒwo i kabeeb Našibaʒi ʒi iko bti yi ʒkyeenkun. ⁵ Uko wi Našibaʒi aʒupun na pñehan pi ʒja ʒado iko ide mënt̄ ijint̄ ʒi kës ki nul.

Pjukan pi Pawulu ajukanun Timote

⁶ Woli ijukan bayitu ti Yetu *Krittu utup wi, kwo nalemparul nanuura, kdiiman ke ikuşnaana abot adem ti ntup ni pfiyaar, pjukan pi manjooan pi itaşun bnuura. ⁷ Pokan ntup nnaaf njanwoon njanwo manjooan, tapan tep itaman inog Naşibaţi. ⁸ Na manjooan ptaman kado kaşej şenan uleef panuura, ke ptaman kado kaşaş Naşibaţi paşé nuura pa iko bti ; pawo na kahoŋ ki ubida wi nta na wi faan. ⁹ Bañaan bti bawo kate utup wi, ţiki ujoonani. ¹⁰ Ntaman keeri nlemp nbot ngutan pa pnoŋ Naşibaţi wi ntuuŋ mnhaţ mi nun ti a, ul anwoon najeb, akuţ awo nabuuran bañaan bti banfiyaaruŋ Krittu.

¹¹ Utup wi, wi wi iwoon kado kajukan kabot kaţu bañaan bti bado kaşaş wa. ¹² Nin naan alon awutan kabeehu ţiki ihoji, ke btup bi nu, mnwo mi nu, unjal wi nu, pfiyaar pi nu na pjint uhaaş pi nu nşaş wo kado banfiyaaruŋ bado kado ji iwi. ¹³ Ji ndo kabi, tamaan ti pleyiir *Ulibra wi Naşibaţi ti kadun ki banfiyaaruŋ, ti ptup baka utup wi Naşibaţi na ti pjukan baka. ¹⁴ Wutan kadaayanaan uţen wi *Uhaaş wi Naşibaţi utuuŋ ti iwi, wal wi utepnuŋ ti bantohi ke bapafu inen aşé ţiini. ¹⁵ Tuun kabaţ ti iko ment, ulemp wi nu uhilna uya kadun, uwinana ti bañaan bti. ¹⁶ Tamaan ido kalipara ti mnwo mi nu na ti pjukan pi nu, mebaan iliint ; idole haŋ kbuuran uleefu na bañaan banktiinkiin.

5

Mnwo mi Timote ti kadun ki banfiyaaruŋ

¹ Wutan nin kalabar na niint naţaf, tepen tep itini na a jibi ijaan ktiini na şaaş, itini na baţaşu jibi ijaan ktiini na baţa'u. ² Mēbaan baat baţaf jibi imēbanuŋ naan, ibot

imēban baat banhojuŋ ji baţa'u na uhaaş ujint.

Baat bayoţ

³ Mēbaan bnuura baat bayoţ, dji banwoon baanka baţenk. ⁴ Ke woli naat nayoţ abuk keme ababnten, babukul ment keme bababul bawo kadiiman pfiyaar pi baka du katoh ki baka duna wi baklukuŋ bajug baka uko wi baţenkun baka. Uko ment uliluŋ Naşibaţi. ⁵ Ke naat anwoon aanwo na nin naan alon ankndoon kaţenka, un mentan aji tu mnhaţ mi nul ti Naşibaţi, kañehan kabot kakooţa utejan na pnak. ⁶ Ke naat nayoţ anşaan ahokan iko yi umundu, awo naan ankeţun ; aji wo najeb ti bdig henk kaşé do bi keţa keţ du uhaaş. ⁷ Leşaan bañaan kak uko waŋ bawutna kawo baanktup nin buţaan bloŋ ti baka. ⁸ Ke naan aşale wo aando ji tenk bayitul, ajunna biki katohul, adek Yetu *Krittu kafet; awuţ apel naan anwoon aanfiyaar Krittu.

⁹ Woli naat anal ppiitan katim kawo ti pntuk pi baat bayoţ, awo i kaka nşubal ineen paaj kapaf, kawo naat ambiin alin ti bniimul ; ¹⁰ awo kawo naat ammetaniin ti pdo bnuura : akuş babukul bnuura, aţijan bayaant bnuura, aŋow ihoţ yi bañaan banwoon biki Naşibaţi*, aţenk bajuuk, ado iko inuura bti. ¹¹ Ke baat bayoţ banhumuŋ, wutan kapiitan baka ti pntuk pi baat bayoţ ţiki woli unjal wi piint udo baka ke balow *Krittu, bakak kaŋal pniima. ¹² Wal ment baji baduknaana ţiki bagar henk uko wi bahojuŋ Krittu. ¹³ Ke henk, wi bawoon baanka uko udo, baji bañaay na itoh, kapaf tuŋ pwaan uko udo puŋ btup btum na bkuutar, kaţiniyaan iko inwoon iinwo kado kaţiniyaan. ¹⁴ Ukaan keeri ke nhokan baat bayoţ banhumuŋ baaniimaa, babak bawo na itoh yi baka, başoorad nja bawutna

* **5:10** Pnoŋ ihoţ yi bayaant banfiyaaruŋ:ţfa du Itrayel pnoŋ ihoţ yi nayaant paji padiiman ke naan adēmana.

kaṭup buṭaan ṭi nja. ¹⁵ Balon ṭi baka bado bi jot jot aṭaş *Tatana. ¹⁶ Ŋaaṭ anfiyaaruṅ andoli anwoon na baat bayoṭ du katohul awo kaṭenk baka, aanwo kawut pntuk pi banfiyaaruṅ pawo i pdo kaṭenk baka. Hēnk di di pajaan pahil pṭenk banwoon baanka ṅaanj.

Bantohi

¹⁷ Bantohi bankṭonun bnuura banfiyaaruṅ, kajunna banjaan balemp ṭi pṭup uṭup wi Naṣibaṭi na banjaan bajukan wa, baṭaan na pyeenk baluk bweek. ¹⁸ Na manjoonan, upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « *Ŋinwo kaneenan uwit unklempariin pfeer wal wi kakit kabanun* »* akak aji : « *Nalemp awo kaluka uṅenk wi nul**. » ¹⁹ Wutan kadinan nin batapar nantohi ankṭonun banfiyaaruṅ bṭup bē mēntṭ baṅaan batēb kēme bawajantṭ babinun aṭup. ²⁰ Woli ajubani, ṭiiniin na a ṭi kadun ki banfiyaaruṅ bti, bantohi bandukiin bahilna baten.

²¹ Dkooṭu ṭi kadun ki Naṣibaṭi na ki Yetu *Krittu na ki ṅwanjuṭ ṅandataniin ido kaṭaş iko yi ṅjakiin yi na uṣal unwoon uṭool, wutan kapaṭṣēr ṭi iko bti yi ikdolun. ²² Wutan kataran nin ṭi ppaf ṅaan iṅen kawula pṣih kaṭi ibi ineej ṭi pjuban pi ṅaan alon. Wutan kaṭopan uleefu.

²³ Ṭaṅaan pdo kadaan meel ṭaṅ, jaan kdaan ubiṅu untiinku pa kayiṅu kanjaan kaṭum pnooranu.

²⁴ Pjuban pi baṅaan balon paji pabi winana winana ji babi bado kawayēṣ baka ; kē pi balon paṣē ji paṭo kajon kabaa winana. ²⁵ Kē hēnk di di iko inuura yi baṅaan bajaan bado ijaan iwinana, ilon inwoon iinwinanaa iji ilun kawinana.

6

Pjukan ṭi uko wi balempar baṅaanj

✧ 5:18 Pleṣan 25.4. ✧ 5:18 Luk 10.7.

¹ Baṅaanj bti banwoon balem-par baṅaanj bawo kamēban biki baklemparuṅ kado katiink baka bnuura. Hēnk baankdo nin uko ulon uwuṭaan wi baṅaanj baktṭjanun katokna katim ki Naṣibaṭi na pjukan pi nun. ² Kē banṣaanj alempar baṅaanj banfiyaaruṅ *Krittu, bawutan kaṣal kaji babeeh baka ṭiki bawo bayiṭ baka ṭi Krittu. Bawo kaṭēp ṭēp kado kalempar baka bnuura ṭiki baṅaanj biki Naṣibaṭi aṅaluṅ biki baklemparuṅ hēnk.

Bajukan baṭilan

³ Iko mēntṭ bti yi yi iwoon kado kajukan kabot kaṭu banfiyaaruṅ pdo. Woli ṅaan alon ajukan iko ilon impaṭi awo aankṭaş ṅṭup ṅnuura ṅi Yetu *Krittu Ajugun na pjukan pantaanun na pṅogan baṅaanj du Naṣibaṭi, ⁴ awo nahomp naweek, aamme me nin uko ulon, atam bṭup, na pṅomna uko wi ṅṭup ṅajakuṅ. Ṭun duṅ mēntṭ di di pṅeebar iko, na pṅom na bkuutar na pṣalad baṅaanj buṭaan ijaan ipēnna, ⁵ yul na blaṭar banwoon baankba. Baṅaanj banwoon ṭi blaṭar mēntṭ baṭoka ṅṣal, baankak ame manjoonan, wi baṣaluṅ aji plempar Naṣibaṭi pawo uko ukaani itaka. ⁶ Na manjoonan plempar Naṣibaṭi paji pawul ṅaanj iko inuura itum woli alin ṭi uko wi akaan. ⁷ We wi ṅṭijun wi ṅbukiin ba? Nin uko ulon. Kē we wi ṅhiniin kayaanaan ba? Nin uko ulon. ⁸ Kē hēnk keeri di ṅwoon kakēṣan woli ṅka uko ude na uwohara. ⁹ Kē banṣaanj aṅal pyok, baji bajot ṭi kaguuru, kawo ṭi bṭaaw, kaṣē neej ṭi iko ipēn iṭop itum injaan ido ṅaanj atoka kakutṭ kaneem. ¹⁰ Na manjoonan pṅal itaka pajaan paṭij iko iwuṭaan bti ; baṅaanj balon banṅaluṅ itaka badek Naṣibaṭi kafet aṣē yewlēn ṅleef ṅi baka na ṅnoor ṅantumun maakan.

Pjukan pa Timote

11 Kë iwi, inſaaŋ awo i Naſibaŋi, lowan iko mēnt̄ bti, iwo kado kala pwo natool, pdo iko inklilun Naſibaŋi, pfiyaara, pŋal bañaan, phil kamiir na pjoob bkw. 12 Gutaan ugut unuura unwoon pmēban pfiyaar pi ŋfiyaaruŋ *Krittu aliint, iſē iyeenk ubida wi mn̄to unkaan kē idu'anaa wi iŋupun aji ifiyaar Krittu kē bañaan baŋum bammaari. 13 ŋi kadun ki Naſibaŋi anwulun bañaan na ŋko uhēfēnt̄ na ki Yetu *Krittu anŋupun manjoonan wal wi awoon ŋi kadun ki *Pont Pilat dkooŋtu 14 ido iko yi nŋuun pdo yi. Wutan kapēnan nin uko ulon da, uwut kaka nin bŋup te wal wi Ajugun Yetu Krittu aklun kapēn kawinana. 15 Naſibaŋi akdolun Krittu awinana ŋi wal wi adatuŋ ; ul annuurandēnuŋ bnuura, anwoon naſih aloolan ŋaŋ, anwoon Naſih *Andēmun Maakan. 16 Ul ŋaŋ awoon aankket, afēt̄ du bjeehi bi nin ŋaan awoon aanhil pban, ul i i nin ŋaan awoon aambaan kawina kēme kahil pwin. Ul awoon na mndēm na mnhina te mn̄to! Uwo haŋ!

17 Hēnkuŋ, jakan na bayok biki umundu wi, bawut kadeeŋ iganan, bawut kaŋu mnhaŋ mi baka ŋi pyok panjaan paba, baŋēpēn ŋēp baŋu ma ŋi Naſibaŋi anjaan aŋen nja iko bti kaŋuman ŋſē wo bnuura. 18 Badoon kado bnuura, pyok pi baka pawoon pdo bnuura ; bawoon bañaan banjaan baŋen, banjaan baŋal pfaaſiir uko wi bakaan. 19 Woli bado haŋ, baji baŋonkrēn pyok pŋum pa faan kahilna kalun kaka ubida wi manjoonan.

20 Iwi Timote, hankan bnuura uko wi Naſibaŋi awuliin. Lowan ŋŋup ŋanwoon ŋaanka udooni akuŋ awo ŋaanlil Naſibaŋi, na blaŋar ŋi uko wi banjakuŋ aji uko wi bakŋupun uwo kame aſē ŋilan ŋilan. 21 Bañaan banfiyaaruŋ ŋŋilan mēnt̄ baduk

pŋaſ bgah bi Yetu. Dñehan Naſibaŋi awulan, an bti bnuura bi null!

Uṭup utēbanṭēn wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta katēbanṭēn ki Pawulu apiitun Timote. Apiit ka wi awoon ukalabuṣ du Rom. Banohul bti baṭi wal mēnt aduka. Luk ṭaṅ anwoon napiiṭan awoon aanduka. Pawulu awin kē uko ubaa, pkeṭ ṭaṅ padukiin. Uko mēnt ukaaṅ kē apiit Timote kaṭaṅa ṭiki ajeja kē awo ji abukul na manjoonan. Kakaarta ki Pawulu apiitun ki kawoon kabaaṅsaani ki apiitun. Apiita ṭi kakaarta ki aji na a amēban ji a aliint ṭi pfiyaar. Akak ajaka ataman ṭi pṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittu woli badoo hajana. Aji na a alipara pjukan panwoon paanwo Uṭup Ulil Unuura. Pawulu akak aṭup ṭi ka aji ul ṭi uleeful agutan ugut unwoon unuura, kē awo kaya hēnkuṅ du Ajugun Yetu Krittu. Aṭup aji ṅaaṅ anfiyaaruṅ Krittu andoli awo kado ji a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pawulu aṭaṅ Timote (1.3-18)
3. Hum di di ṅaaṅ ajaan awo nangoli nanuura i Krittu (2.1-26)
4. Hum di di baṅaaṅ bajēn bakluṅ kawo ṭi ṅnuur ṅbaaṅsaani (3.1-9)
5. Pmēban kaliint ṭi pfiyaar (3.10-4.8)
6. Pṭaṅ pbaaṅsaani na pwul mboṣ (4.9-22)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aṅaluṅ nwo nanjaṅan i Yetu *Krittu, aṭu'ēn ndo kaṭup uko wi ubida unwoonun ṭi Yetu Krittu wi ahoṅun, ² dpiitiin, iwi Timote abuk naan i nṅaluṅ.

Dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulu bnuura na mṅaga babot bajoobṭēnu uhaaṣ.

Pawulu atēṅṭēn Timote

³ Dbeeb maakan Naṣibaṭi i nji kadēmanun jibi bateem naan babiin adēmana na uṣal ujinṭ. Dji kaduka ṭi pṅehana utejan na pnak, kaṣē leṣu. ⁴ Dleṣ mnkuul mi nu*, aji kaṅal maakan kawinu kahilna katum na mnlilan. ⁵ Dkak aji kaleṣ pfiyaar pi nu panjoonanun. Pfiyaar mēnt pi pi bi Lowit ateemu ṅaaṅ na Ēnit naan babiin awoonaan uteek, dfiyaar bnuura kē pawohaṅ ṭi iwi. ⁶ Ukaaṅ kē nji kaleṣanu, iṭij bnuura uṭen wi Naṣibaṭi awuliin wi mpafiin iṅen. ⁷ Na manjoonan Naṣibaṭi aanwul nja uhaaṣ wi blaṭ, aṭēp ṭēp awul nja uhaaṣ wi mntēṅ, wi bṅalad na wi pṭoorandēr. ⁸ Wutan keeri kakowa pṭiiniyaan uko wi Ajugun, wutan kakowara nji nwoon nakalabuṣ pa ul ; hajan na nji pa *Uṭup Ulil Unuura, mnhina mi Naṣibaṭi manṣē mando kaṭēnku. ⁹ Naṣibaṭi abuuranuṅ nja abot adu nja ṅwo biki nul. Kē uko mēnt uṣē wo uunwoona ṭi udo wi nja, uwoona ṭi mṅaga mi Naṣibaṭi aṭēpnun ṭi Yetu *Krittu awul nja. Ado bi ṣala ṣal undiimaan ji abi ado kapaṣ umundu aji aṅaga nja, ¹⁰ mṅaga mēntēn mampēn awinana hēnkuṅ ṭi ubi wi Yetu Krittu nabuuran nja. Ul awatun pkeṭ abot aṭēpna ṭi Uṭup Ulil Unuura adiiman ubida wi mṅo. ¹¹ Naṣibaṭi aṭu'ēn kē nwo nanjaṅan anjaan aṭup kabot kajukan Uṭup Ulil Unuura. ¹² Uko waṅ ukaaṅ kē nji kahaj hēnk, aṣē wo mēnkowa ṭiki dme bnuura Yetu Krittu i nfiyaaruṅ abot ame kē ahina kaṭijan bnuura uko wi ahankanaanun te unuor uweek wi aklun kabi. ¹³ Doon kaṭaṣ bnuura ṅṭup ṅnuura ṅi diinknuṅ ṭi nji, mēbaan ṅa na pfiyaar na

* 1:4 Natenan ṭi Ulemp 20.37.

uŋal na pwo bnuura na bañaan. Doon iko mēnt na bañaan banjaan badēman Ajugun na uhaaş ujint. ²³ Pēnan ŋi blaŋar banwaanun udooni, ime kē baji baŋij pŋom. ²⁴ Kē ŋaan anŋaan awo nalempar Ajugun aŋē wo kalow pŋom, awo kaŋēp ŋēp kaŋal bañaan, kahil pjukan, kahil kamiir. ²⁵ Awo kaŋiini na banklaŋulun na ŋŋup ŋnuura kahaŋ kē ulome Naŋibaŋi aŋen baka baŋēlēŋ ŋhaaş ŋi baka, ado baka bame manjoonan. ²⁶ Bakak wal mēnt na ŋŋal ŋi baka kapēn ŋi bŋaaw bi *Untaayi Uweek umobun baka, kē bawo ŋi pdo uko wi uŋalun.

3

Nnuur ŋbaaŋŋaani

¹ Dŋal ime kē ŋi ŋnuur ŋbaaŋŋaani, ŋwal ŋtam ŋalun kabi. ² Bañaan balon balun kado kaŋal ikow yi baka ŋaŋ, kaŋal itaka, kawo bahomp, kadēman ŋleef ŋi baka, kakar katim ki Naŋibaŋi, kapok ptiink bajug baka, kapok pleŋ baka, kabeeh iko yi Naŋibaŋi. ³ Balun kadēnēt ŋhaaş, kawo baankŋaga, kakuutar, kawo baankhil pŋoorandēr, kaŋoonk, kabot kapok uko unuura. ⁴ Bañaan mēnt balun kado kaguurad, kamēnaŋ, kawo bahomp baweek, kaŋal unoh kapel pŋal Naŋibaŋi. ⁵ Baji bawo ŋi bdiŋ ji bañaan banŋogun Naŋibaŋi kaŋē poka du meeŋ. Lowan bañaan mēnt. ⁶ Balon ŋi baka baji baneej du itoh kaguur baaŋ banwiŋun ŋŋal, bantumun ipekadu, kē iko itum yi ŋleef ŋi baka ŋaŋalun ikŋon baka. ⁷ Baaŋ mēntan baji bawo ŋi pjuk kaŋē wo baanji bahil nin pme manjoonan. ⁸ Jibi Yanet na Yambret* babiin alaŋ ŋfa Moyit, hēnk di di bañaan mēnt baklun kalaŋ manjoonan. Bawo bañaan biki ŋŋal ŋaŋopun, bawo

bañaan banwoon baanhil kafiyaar Yetu *Krittu. ⁹ Kē baŋē wo baanhil kaya kadun ŋi kaguuru, ŋiki bpēn bi baka balun kawinana ŋi kadun ki bañaan bti jibi bi Yanet na Yambret babiin awinana.

Bnuura bi Ulibra wi Naŋibaŋi

¹⁰ Kē iwi, iwin bnuura pjukan pi naan, ame jibi nwoon, iko yi ŋŋalun pdo, jibi nfiyaarun *Krittu, iwin kē dmiir, dŋal bañaan akuŋ amēban ali-int. ¹¹ Ikak awin wi bañaan banooranaanun, ahajanaan du Antiyoka, na Ikoniyom na Littra*. Mn-haj mnhoŋ mi mi bawoon baanhanajaan da? Kē Ajugun aŋē pēnanaan ŋi ma bti. ¹² Kē ŋaan andoli anŋalun pŋaŋ Yetu *Krittu, balun kahajana. ¹³ Kē banŋaan awo bañaan banot na banjaan baŋilan, babi kaduka duka ŋi pdo buŋaan, kawo ŋi pguur bañaan kabot kaguur ŋleef ŋi baka.

¹⁴ Kē iwi, uko wi ijukun abot adinan aji ujoonani mēbaan ŋi wa, wi imeen ŋaan anjukaniin wa. ¹⁵ Wi iwoon napot te hēnkun ijuk ame *Ulibra wi Naŋibaŋi, wul uhiniin kawulu uŋal untunja unktjiin ibuur wi ifiyaarun Yetu *Krittu. ¹⁶ Iko bti impiitun ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi iwoona du a. Inuura pa pjukan nja uko unwoon manjoonan, kaŋan nja, kadiiman nja bgah wal wi ŋdolun buŋaan, kajukan nja pwo baŋool. ¹⁷ Hēnk di di ŋaan anwoon i Naŋibaŋi akyeenkun ŋi uhaaşul iko bti yi anumiin kadolna iko bti inwoon inuura.

4

Iko ilon kak yi Timote awoon i kado kado

¹ Yetu *Krittu alun kawinana ji naŋih kawayēs bajeb na bankeŋun, alun kabi kaŋih. Ukaan kē ŋi kakooŋu ŋi kadun ki Naŋibaŋi na ki Krittu mēnt: ² ŋupan bañaan uŋun

* **3:8** Yanet na Yambret: Balon baŋal kē bañaan mēnt bawo bado dayaamu biki Ejiptu : Natenan ŋi Ppēn 7.11, 22 na 9.11. * **3:11** Natenan ŋi Ulemp 13.14-52; na ŋi 14.1-20.

wi Naşibaŋi, banjale pte wa këme woli baanŋali ktamanaara taman. Ťiiniin na bandoluŋ buŋaan ibot inoman na banjubanun, tēŋŋēnan baŋaan ŋi pdo bnuura, doon uko mēnt na kamiir kaweeek pa pjukan baka. ³ Na manjoonan wal ubi wi baŋaan bawoon baankak atiink pjukan pnuura, bado kaŋaş iko yi ŋleef ŋi baka ŋaŋaluŋ, kawo na bajukan baŋum bankŋupun baka uko wi baŋaluŋ ptiink ŋaŋ. ⁴ Baankak aŋal ptiink manjoonan, babaa ŋep ŋep kaŋiink iko inwoon iinwo manjoonan. ⁵ Iwi kë iŋe wo i kaŋoorandēr ŋi iko bti yi ikdolun, jaan kmiir ŋi wal wi mnhaj, tamaan ido kaŋup *Uŋup Ulil Unuura, ido kado ulemp wi nu jibi uwoon kadolana bti.

⁶ Kë nji, bado bi tulēn jibi bajaan batul poot pi pgur, wal wi naan wi pkeŋ udo bi kaban ban. ⁷ Dgutan ugut unuura, dba pŋi, dmēban ŋi pfiyaar pi nfiyaaruŋ Yetu *Krittu. ⁸ Uko unduki'aanuŋ hēnkuŋ uwoon pyeenk utepi wi ŋaan natool ajaan afuuŋa. Utepi mēnt, Ajugun, nawayeŋ natool aklun kawulēn wa ŋi unuur wi aklun kawayeŋ baŋaan. Kë mēnt nji aloolan ŋaŋ kayeenkuŋ wa, baŋaan bti banŋaluluŋ ayoonk ubi wi nul bayeenk wa.

Iko yi Pawulu aŋaluŋ baŋaan bado

⁹ Taraan ibi du nji, ¹⁰ ŋiki Demat ŋi pŋal iko yi umundu wi, adukēn aya Tetalonika, kë Kreŋsent aya Galatiya, Titut kë aya Dalmatiya. ¹¹ Luk ŋaŋ adukiin na nji. Dolan Markut abi na iwi ŋiki dnumi'a maakan ŋi ulemp wi naan ŋi. ¹² Dyil Tiŋik du Efet. ¹³ Woli ilun abi, ktijēn bayeti bi naan bi ndukuŋ du uko Karput du Trowat, na ŋlibra, iŋe iwut nin kaŋilma ŋi babomanaanun injan. ¹⁴ Alektandēr naŋak adolēn buŋaan maakan ; Ajugun alun kaluka ulemp mēnt. ¹⁵ Lipariin iwi ŋi uleefu, ŋiki abi pok maakan uŋup wi ŋkjukanun.

¹⁶ Byaaŋ bteek bi bakwayŋaanun, nin alon aambi bi aŋok na nji, badukēn bukal bti. Dñehan Naşibaŋi awut kafēn baka uko mēnt! ¹⁷ Kë Ajugun aŋe wo ŋi kafet naan awulēn mnhina mi pŋup uŋup wi nul bti, baŋaan banwoon baanwo bayuday bti bahilna batiink wa. Kë hēnk di di abuuranaanun ŋi pkeŋ, ¹⁸ Ajugun alun kabuuranaan ŋi iko iwuŋaan bti yi baŋaluŋ pdolēn, kaŋooŋēn bnuura du pŋih pi nul du baŋi. Mndēm manwo ŋi a te mnŋo. Uwo han.

Pwul mboŋ pbaaŋŋaani

¹⁹ Wulaan bi *Pritiliya na Akila mboŋ, na biki katoh ki Onetifor.

²⁰ Erattut aduka du ubeeka wi Korint, kë nduk Trofim du ubeeka wi Milet ŋiki amaaki.

²¹ Tamaan ibi ji ujonŋ ubi udo kajun. Ewubulut awulu mboŋ, na Pudeent na Linut na Klodiya na banfiyaaruŋ bti.

²² Dñehan Ajugun awo na iwi, dñehan awulan an bti bnuura bi nul!

Uṭup wi Pawulu apiitun Tit

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Tit. Tit mēnt aanwo nayuday aṣē bi kak afiyaar Krittū aji gakandēr na Pawulu. Pawulu apiita kakaarta kē kaṭēnka du Kret di abiiṅ aduka, aji ado katen ulemp wi pntuk pi banfiyaaruṅ Krittū panwoon da. Kakaarta ki kaṭiiniyaan iko iwajant inknooranun Pawulu ṭi pntuk mēnt. Uteek uwo kē Pawulu aleṣan Tit jibi ṅaan i baṭuun ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaaruṅ awoon kawo. Apiit aṭup uko waṅ, ṭiki awin mnwo mnwuṭaan mi baṅaan baṭum ṭi biki Kret bawoonaanun. Utēbantēn uwoon kē akak aṭup Tit ajukan baṅaan biki da mnwo mi kawuun kandoli kawoon kawoonaan. Bantohi biint na bantohi baṭ (banwoon kak kajukan baṭ banwoonun bampoti), baṭaṣa na bajuuk ṭi ulemp. Abaaṅṣaan aṭup Tit jibi ṅaan anfiyaaruṅ Krittū awoon kawo. Awo kawo ṅaan anwoon aanji ṅal pla bṭup, kado pnoh na baṅaan kalow bkujar, pnom, bpaṭṣēr ṭi pntuk pi banfiyaaruṅ.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ na pñehan Naṣibaṭi (1.1-4)
2. Pṭaṅ banwoon ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaaruṅ (1.5-16)
3. Pṭaṅ banfiyaaruṅ Krittū (2.1-3.11)
4. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (2.1-3.15)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, nwoon nalempar Naṣibaṭi, dpiitiin iwi Tit, dwo kak *nanjaṅan i Yetu *Krittū kahilna kaṭup uṭup unṭaanun na pfiyaar pi biki Naṣibaṭi adatuṅ na kame

kanjoonanun kanjaan kaṭij baṅaan baṅog Naṣibaṭi. ² Mnhaṭ mi ubida wi mnṭo manwoona ṭi iko mēnt. Ubida mēnt, Naṣibaṭi anwoon aanji ṭilan ahonun wa undiimaan wi apaṣun umundu. ³ Ṭi wal wi adatuṅ, Naṣibaṭi nabuuran nja awul uṭup wi nul aji nṭup wa baṅaan. ⁴ Dpiitu, iwi abuk naan na manjoonan ṭi Yetu Krittū i ṅfiyaaruṅ nja bti. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū ambuuranun nja bawulu bnuura babot bajoobṭēnu uhaaṣ.

Ulemp wi Tit du Kret

⁵ Kē nṣē duku du Kret ihilna ibaaṅṣ ulemp undukiin, idat baṅaan bankwoon bantohi biki banfiyaaruṅ ṭi ṅbeeka bti jibi njakiin ido. ⁶ Nantohi i banfiyaaruṅ awo i kawo ṅaan i nin alon awoon aanka uko uṭup ṭi a, awo kaniim ṅaaṭ aloolan kaliṅ ṭi a, babukul bawo kafiyaar Yetu *Krittū, baanwo kawo ṭi iko iwuṭaan abot awo kado kate. ⁷ Na manjoonan naweek i banfiyaaruṅ awo namali i Naṣibaṭi ukaan kē awo i kawo ṅaan i nin alon awoon aanka uko uṭup ṭi a, aanwo kawo nahomp, kēme natar udeeb, nakuj, naṅal ugut, aanwo kawo naguрад ṭi uko wi itaka. ⁸ Kē aṣē wo i kaṭēp ṭēp kawo ṅaan anjaan ayeenk baṅaan bnuura, anṅaluṅ pdo bnuura, aka uṣal, awo naṭool, aṭaṣ Naṣibaṭi, abot aṭijan uleeful. ⁹ Awo kamēban uṭup unjoonanun wi Naṣibaṭi jibi bajukanun wa kahilna kado kaṭaṅ baṅaan na pjukan pnuura, kabot kadiiman banklaṭun uṭup mēnt kē baanfaṅi.

¹⁰ Na manjoonan, baṭum ṭi baṅaan biki Kret baanji bate, atum bṭup abot aji baguurad. Bayuday banjakun aji baṅaan bawo i kawala katēmp bawoonun haṅ. ¹¹ Iwo i kado baka badēt itum! Baji batok ṅṣal ṅi itoh ipēb wi bajaan bajukan baka iko inwoon iinwoo kado

kajukan. ¹² Uka ñiint̃ aloñ i Kret, najukan naweek, andooñ aji : « Biki Kret bawo bañilan baweek, banot̃ ji ñko ñi uʔeeh, awo bap̃era banfeeruñ. » ¹³ Uko wi aʔupuñ ujoonani, ukaañ k̃e iwo kañoman na baka bnuura bahilna baliint̃ ʔi pfiyaar, ¹⁴ bawut̃ kaʔaʂ ñʔup ñanwooñ ñaanwo manjoonañ ñi bayuday baloñ na iko yi bañaañ bandekuñ manjoonañ kafet̃ bajakuñ aji bañaañ bawo i kado. ¹⁵ Iko b̃ti iji iwo ijint̃ ʔi kaduñ ki Naʂibaʔi pa bañaañ banwooñ bajint̃, k̃e niñ uko uloñ uʂe wo uuñji uwo ujint̃ pa banʔopuñ banwooñ baañjal pfiyaar. Ñʂal na ñhaaʂ ñi baka ñaʔopi. ¹⁶ Baji baji bameeñ Naʂibaʔi kaʂe diiman ʔi mñwo mi baka k̃e bapoka : bawo bañaañ banjaañ bado iko inʔopuñ maakañ, banwooñ baañji bate, banwooñ baañhil pdo niñ uko uloñ unuura.

2

Hum di Tit awooñ kado kajukan?

¹ K̃e iwi Tit, iʂe wo kajukan uko untaañuñ na pjukañ pnuura. ² ʔiiniiñ na baʔaf̃ iji na baka bawo kaʔijañ ñleef̃ ñi baka, kawo bañaañ bantiinkaniiñ, bankaañ ñʂal, bawo kam̃ebañ kaliint̃ ʔi pfiyaar Yetu, ʔi p̃jal̃ bañaañ na ʔi kamiir. ³ ʔiiniiñ kak̃ na baat̃ baweek̃ iji na baka, mñwo mi baka manwo kalil Naʂibaʔi, bawo kalow̃ bkuutar, kawut̃ p̃jotañ poot̃ kaduñ, kaʂe kado kajukañ iko inwooñ inuura. ⁴ Woli bado hañ, bajukañ baat̃ banhojuñ p̃jal̃ bayiñ baka na babuk̃ baka, ⁵ pwo na ñʂal, p̃jint̃ ñhaaʂ, pdo kalemp̃ ʔi itoh̃ yi baka, p̃joob̃ ikow, p̃tiink̃ bayiñ baka, bañaañ bawutnã kalaʔ̃ uʔup̃ wi Naʂibaʔi. ⁶ K̃e h̃enk̃ kak̃ di di ñjaluñ iʔiini na baʔaʂã iji na baka baʔoorand̃er. ⁷ K̃e iwi ʔi uleefũ iʂe wo kado kado bnuura ʔi iko b̃ti batennã ʔi iwi. Dooñ kajukañ na

uhaaʂ̃ ujint̃, pjukañ pankndooñ bañaañ bado katiinku. ⁸ Ñʔup̃ ñi nu ñawo i kawo ñʔool, ñi niñ ñaañ awooñ aankhil̃ plaʔ̃, banklaʔiiñ bahilna bakowa, bawo baankka niñ uko uwuʔaañ uʔup̃ ʔi ñja. ⁹ Jakañ na balemp̃ar bañaañ bado katiink̃ biki baklemp̃aruñ ʔi iko b̃ti, bado kalemp̃ bnuura bawut̃ kado kalaʔ̃ baka. ¹⁰ Baanwo kado kakiĩj̃ baka, bawo kawo bañaañ biki bafiyaaruñ bnuura. H̃enk̃, ʔi iko b̃ti yi bakdoluñ pjukañ pi Naʂibaʔi nabuurañ ñja paji panuura ʔi k̃eʂ̃ ki bañaañ.

Pwinana pi bnuura bi Naʂibaʔi

¹¹ Naʂibaʔi adiiimañ ñja bnuura bi nul, awul̃ ñja ba kahilna kabuurañ bañaañ b̃ti. ¹² Bnuura m̃ent̃̃ baji bajukañ ñja pwut̃ iko inwooñ iinlil̃ Naʂibaʔi na iko iwuʔaañ yi ñleef̃ ñja ñjañaluñ. H̃enk̃ ñhilañ pwo na uʂal, kawo bañaañ batool, kado iko inliluñ Naʂibaʔi ʔi mboʂ, ¹³ kayoonknã unuur̃ wi mnlilañ wi ñhaʔuñ, wi Yetu *Krittũ Naʂibaʔi naweek̃ i ñja, anjaañ abuurañ ñja akbiiñ na mnd̃em̃ mi nul. ¹⁴ Awuluñ uleeful̃ kahilna kap̃enañ ñja ʔi buʔaañ b̃ti bi ñjaañ ñdo, kajint̃añ ñja kado ñja ñwo bañaañ biki nul, banjaañ bañjal̃ pdo iko inuura. ¹⁵ K̃e h̃enk̃ di di iwooñ kado p̃diim̃ : kaʔup̃, kakooʔ̃, kañoman. Kdinañ niñ ñaañ abeehu.

3

Hum di banfiyaaruñ bawooñ kawo?

¹ H̃enkuñ leʂaañ banfiyaaruñ iji na baka bado katiink̃ banwooñ ʔi p̃ʂih̃ b̃ti, bawut̃ kapataʔã badoki babi naʔ̃ naʔ̃ ʔi pdo iko inuura b̃ti. ² Jakañ na baka bawut̃ kakuut̃ niñ ñaañ, batiinkar, bajoob̃ ikow, bawo bnuura na bañaañ b̃ti. ³ Ñja kak̃ ñbi wo ʔfã bañaañ banwooñ baanwo na ñʂal, banwooñ baañji bate, banneemuñ, k̃e iko iʔop̃ na iko iwuʔaañ indoli yi ñleef̃ ñi ñja ñjañaluñ k̃e

iktõŋ nja, ŋbi wo ti mnõot na pñeebar iko, ado iko yi bañaan bakşoornuŋ nja, aşoorad ti ptoof pi nja. ⁴ Kẽ wal wi Naşibaŋi nabuuran nja adiimanuŋ nja bnuura bi nul na jibi anjalun bañaan, ⁵ abuuran nja. Mẽnt iko itool yi nşaluŋ aji ŋdoo ikaan, mnñaga mi nul ma. Aŋẽpna ti *uhaaş wi nul ajinŋan nhaaş ŋi nja, ado nja kẽ ŋwo bañaan bahalu. ⁶ Aŋẽpna ti Yetu *Krittu nabuuran nja awul nja uhaaş mẽnt akẽşan. ⁷ Krittu awulun bnuura bi nul ado kẽ ŋwo bañaan batool ŋhilna nhaŋ kẽ ŋka ubida wi mnõo.

⁸ Bañaan bti bawo kate uŋup wi ŋiki ujoonani, kẽ nŋal iŋup bañaan bnuura, banŋuuŋ mnhaŋ mi baka ti Naşibaŋi bahilna baŋu kabaŋ ti pdo kado iko inuura. Uko mẽnt uwoon uko unnuuriin pa bañaan abot aŋenk baka. ⁹ Kẽ işẽ wo kapẽn ti bŋup bŋum banwaanun udooni, na pŋiiniyaan jibi mnşini manyeenki-iron, na pŋom na blaŋar ti uko wi *bgah bi Moyit. Iko mẽnt iwaan udooni abot awo iinji iŋij nin uko ulon unuura. ¹⁰ Woli ñaan alon aŋij bpulad ti ptoofan, ŋiiniin na a uyaaş uloolan ikak iŋiini na a utẽbantẽn. Woli aantañani, lowaana, ipẽnana ti iko bti, ¹¹ ime kẽ awo ñaan anwuŋun uşal, pekadu di ajaan ado dadiiman kẽ aduknaanaa.

Iko ibaañşani yi pdo

¹² Wal wi ŋji kayilun Artemat kẽme Tişik, iwo kataran kabi du ŋji du Nikopolit, dul di di njakuŋ aji dwo ti wal wi ujonŋ.

¹³ Tamaan iŋenk bi Fenat name bgah na Apolot bahilna bayaanŋ, bawut kawaan nin uko ulon.

¹⁴ Bayiŋ nja ti *Krittu bawo kajuk ptaman maakan ti pdo iko inuura, nin ñaan alon awutna kawaan uko wi anumiiŋ unuur undoli, hẽnk baankwaan udooni.

¹⁵ Bañaan banwoon na ŋji bti bawulu mboş. Wulan mboş banfiyaaruŋ bti abot anjal nja.

Dñehan Naşibaŋi awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup wi Pawulu apiitun Filemonj

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Filemonj nanohul. Niint mēnt awo i ubeeka wi Kolot, awo űaan ammeetaniin du ubeeka mēnt. Abi tiink kē Pawulu aṭup Uṭup Ulil Unuura kē abi fiyaar fiyaar ṭi dko mēnt akak aṭaṣ bgah bi Krittū. Abi ka ṭi bajuuk ṭi ulemp biki nul niint alon i katim kawoon Onetim ambiin aṭi abuur. Wi ayaan aya ayit na Pawulu du dko di awoon du ukalabuṣ, kē aṭupa Uṭup Ulil Unuura unjaan uṭiiniyaan uko wi Yetu Krittū. Wi wi aṣaan afiyaar Krittū. Pawulu apiit Filemonj kaji na a amiir Onetim. Kē Onetim ṭi uleeful aṅoṭun kakaarta ki Pawulu apiitun. ṭi bgah bi wal mēnt, Filemonj ahina lah kado Onetim uko wi aṅalun kēme kafina. Pawulu akooṭa ṭi kakaarta ki aji na a awut kajej Onetim ji najuuk ṭi ulemp ambiin abuur. Ajaka ayeenka bnuura ṭiki hēnkuṅ awo ṭi plooman na Krittū.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonj:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Pawulu abeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi Filemonj (4-7)
3. Pawulu akooṭ Filemonj ṭi uko wi Onetim abuurun (8-22)
4. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (23-25)

¹ Nji Pawulu i ulemp wi Yetu *Krittū uṭuun kē nwo ukalabuṣ, na Timote ayiṭ nja ṅkpiitiin, iwi Filemonj i ṅmaganun injaan klemp ulemp utēnt wi nun. ² Npiit kak Apifiya űaaṭ ayiṭ nja na Arkip anjaan agutan na nja, na banfiyaarun Yetu Krittū bti aji bayitiir du katohu. ³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

⁴ Nyaaṣ bti ṅi njaan kañehan dji kaleṣu kaṣē beeb Naṣibaṭi i njaan kadēman ṭi uko wi nu. ⁵ Dtiink kē baktiiniyaan jibi ifiyaarun Ajugun Yetu na jibi inṅalun banwoon biki nul bti. ⁶ Dñehan Naṣibaṭi ado pfiyaar pi iṭokuṅ na nja pado kalemp, ihilna ime iko inuura bti yi ṅkaan ṭi ubida na *Krittū. ⁷ Iwi ayiṭ naan unṅal wi nu udo kē nṅilan maakan, kē uhaaṣ naan ubot aṭoora, wi ijaan ktēntēn banwoon biki Naṣibaṭi.

⁸ *Krittū aṭenēn kē nṅhil pṭu'u pdo uko wi ṅji kahepariin. ⁹ Kē ṅji Pawulu naṭaf i ulemp wi Krittū uṭuun kē nwo hēnkuṅ nakalabuṣ kē nṣē ñehanu ñehan uko wi ṭi unṅal wi ṅkaan pa Krittū. ¹⁰ Dñehanu uko mēnt pa ankakuṅ abuk naan ṭi Krittū wi nwoon ukalabuṣ, Onetim* i ṅji kaṭiiniyaanun hēnk. ¹¹ Aambi kaaru udooni, kē hēnkuṅ aṣē kaarun udooni maakan nja batēb bti.

¹² Dkakanu a, kē uṣē wo wo ji uhaaṣ wi naan wi ṅji kawuliin. ¹³ Ddoo ṅal lah kaduka na a, awooru ṭi ado kaṭēnkēn, wi *Uṭup Ulil Unuura uṭuun kē nwo ukalabuṣ. ¹⁴ Kē nṣē ṅal kayoonk idinanaan uko mēnt, uko unuura wun uwutna kawo ji dkitu kit iñen. Dṅal upēnna ṭi uhaaṣ wi nu. ¹⁵ Ulome nawayṣer na Onetim ṅwal ṅntiinku, aṣē bi ahil akak du iwi naṭo te mṅto. ¹⁶ Aankkak du iwi ji ṅaan i bajaan bajuukntēn ṭi ulemp ṭaṅ, apel hēnkuṅ ṅaan i bajaan bajuukntēn ṭi ulemp, awo hēnkuṅ ayiṭ nja i ṅmaganun. Dmagana maakan na manjoonan, kē iwi, iwo kamagana kapelēn, ṭiki awo nalemparu abot awo ayiṭ ṭi Ajugun. ¹⁷ Jēm pfiyaar Yetu pado kē nwo ayiṭu, keeri imēbana ji ṅji ṭi uleef naan. ¹⁸ Woli adolu uko ulonj unde'iin kēme aṭeṭu uko ulonj, ktupēn, ṅji kalun kaluku. ¹⁹ Nji

* 1:10 Onetim : Dawoonj annumaniin, ankaan udooni.

Pawulu kapiitiin na kañen naan, nji kalukiin. Mënñal pleşanu kë iwi idoo ʒeetën : nji dkaan kë ika ubida ʒi Yetu *Krittu. ²⁰ Aa, iwi ayiʒ naan tenan ʒi Ajugun idolën uko wi nñehaniin, tenan kak ʒi uñal wi Krittu iwalanaan uhaaş. ²¹ Dfiyaar bnuura wi nji kapiitiin kë idinan uko wi nhepariin. Ddoo me kë idoo do kapelan uko wi nhepariin.

²² Kaan ido kabomanaan meet, dfiyaar kë pñehan pi nakñehanun Naşibaʒi paʒu bakakanaan hënkuun ʒi iñeen yi nan.

²³ Epafraat i ulemp wi Yetu *Krittu uʒuun kë awo ukalabuş na nji, awulan mboş, ²⁴ ul na bi Markuʒ Arittarkuʒ, Demat na Luk banjaan balemp na nji. ²⁵ Dñehan Ajugun Yetu Krittu awulan bnuura bi nul ʒi nhaaş.

Uṭup wi bapiitun Bahebĕrĕ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki bapiitun bayuday bankakun afiyaar Krittū. Ŋaaj ampiitun ka aammeetanaa, kĕ uko wi baṣaaj ame bnuura uwo kĕ ampiitun ka ame bnuura Ŋlibra ŋi Naṣibaṭi, ṭiki ṭi ṇul ŋi ŋi ajaaj atenna kadiimanaan baka manjoonan. Babi hajan ṭfa maakan banfiyaarun Krittū bateek kĕ badoo ji bamena. Uko mĕnṭ ukaaj kĕ ŋaaj ampiitun hĕnk apiit baka kaji na baka bamĕban baliint, bawut kapĕn ṭi pfiyaar pi bafiyaarun. Du unjon, Naṣibaṭi abi do bhoṇar na bayuday. Abi ji na baka woli ŋaaj ajubani, bafin ulimariya kaṭeṇan, Naṣibaṭi kaṣĕ miir ŋaaj mĕnṭ pjuban pi nul. Kakaarta ki kaṭup kĕ bhoṇar bhalu bi Naṣibaṭi adoluṇ na baṣaaj banfiyaarun Abukul bapel bteek. Uko wi Yetu Krittū adoluṇ pa baṣaaj bajĕn upel wi ṇwanjut na Moyit na Aaron na Yotuwa badoluṇ. Yetu awoon unkaneele umpoṭi wi Naṣibaṭi unṭeṇanun kapĕnanaan ipekadu yi baṣaaj bti. Ŋaaj ambuurun afiyaara aankak anuma pfin ulimariya pa pekadu di nul. Naṣibaṭi amiira pekadu di nul.

Hĕnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Abuk Naṣibaṭi awo ŋaaj naweek (1.1-3)
2. Yetu adĕm apel ṇwanjut (1.4-2.18)
3. Yetu adĕm apel Moyit na Yotuwa (3.1-4.13)
4. Yetu awoon naṭeṇan naweek (4.14-7.28)
5. Yetu abi na bhoṇar bampeluṇ bteek (8.1-9.22)

6. Bṭeṇan bi Yetu bawo bloolan akuṭ awo bbaaṣaani (9.23-10.31)
7. Balon ṭi banfiyaarun biki ṭfa (11.1-40)
8. Nawulĕn ṇwo ji Yetu (12.1-13.17)
9. Pṛeḥan Naṣibaṭi (13.18-19)
10. Pwul mboṣ (13.20-25)

Uko wi Naṣibaṭi aṭĕpnun ṭi abukul aṭup

¹ Naṣibaṭi aṭĕpna ṭfa ṭi *baṭuparul ṇyaas ṇtum ado kĕ bado iko itum aṭiiniyaan na bateem nja. ² Kĕ ṭi ṇwal ṇbaaṣaani ŋi ṇwoon ṇi aṣĕ ṭĕpna ṭi Abukul aṭiini na nja. Abukul mĕnṭ i i adatuṇ ado kĕ aka iko bti, ṭi ul i i aṭĕpnun kak apaṣ baṭi na mboṣ. ³ Abukul awoon bjeehi banjaaj badiiman mndĕm mi nul, ul ajaaj adiiman uko wi awoon na manjoonan. Ul amĕbanun iko bti yi apaṣun na uṭup wi nul unwoon na mnhina. Ajinṭan baṣaaj ṭi ipekadu yi baka aṣĕ ya aṭo du kaṣen kadeenu ki Naṣibaṭi du baṭi.

Mndĕm mi abuk Naṣibaṭi mam-peluṇ mi ṇwanjut

⁴ Mndĕm mi Abuk Naṣibaṭi mam-pel maakan mi ṇwanjut, kĕ hĕnk di Naṣibaṭi awululuṇ katim kampeluṇ ki ṇa. ⁵ Na manjoonan, Naṣibaṭi aambaaj kajakaara na uwanjut ulon:

« Iwi iwoon Abuk naan,

ṇṭa di dṭup aji dwo ṣaas? »*

Kĕ aambaaj kaṭiini ṭi uko wi ulon ṭi ṇa kaji :

« Nji dwo Aṣin, ul aṣĕ wo Abuk naan. »*

⁶ ṭi wal wi Naṣibaṭi abiin awo i pyil ṭi umundu Abukul, anwoon bajeen, aji :

« ṇwanjut bti ṇawo kadĕmana. »*

⁷ Kĕ ṭi uko wi ṇwanjut, upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji :

« Naṣibaṭi ado ṇwanjut ṇi nul kĕ ṇawo ji uyook

ado ŋa kē ŋawo ji bdoō ban-
klañšiiŋ. »

⁸ Kē Našibaṭi ašē ṭiini na Abukul
aji :

« Iwi Našibaṭi, pšihu pawo pi mnṭo,
pših pi nu pawo ptool.

⁹ Iṅal uko unwoōŋ uṭool apok buṭaan,
ukaan kē nji Našibaṭi i nu ndatu
awulu mnlilan mampeluŋ mi
banwoōŋ na iwi bti. »*

¹⁰ Akak aṭiini aji :

« Iwi Ajugun, ipašun mboš du ujuni
aboman baṭi na iñen yi nu.

¹¹ Iko mēnṭ iluŋ kaba,
iluŋ kamēn ji imiṣa.

Kē iwi iṣē duka.

¹² Iluŋ kaŋuj ya ji imiṣa,
iluŋ kawohēs ya ji imiṣa,
kē iwi iṣē duka jibi iwoōŋ,
ṅnuur ṅi nu ṅaankba. »*

¹³ Našibaṭi aambaan kajakaara
na uwanjuṭ wi nul uloŋ:

« Biin iṭo ṭi kañen naan kadeenu
te wal wi nji kaṭuun bašooradu ṭi
ihoṭu uṭeeh. »*

¹⁴ Nwanjuṭ bti ṅawo wo ṅhaaš
ṅanklemaruŋ Našibaṭi. Ayil yil ṅa
ṅabi pṭēnk banwoōŋ i kabuur te
mnṭo.

2

Mbuur mnweek

¹ Ukaan kē ṅwo biki kamēban
bnuura uko wi ṅtiinkuŋ, kaṭi ṅluŋ
ṅneem. ² Na manjoonan, uṭup wi
Našibaṭi aṭēpnun ṭi ṅwanjuṭ aṭup
bateem nja uyimani. Naan awoōŋ
aandi pṭiink wa, kēme awo aanṭaš
uko wi ujakuŋ, Našibaṭi akoba
kakob kantaaruŋ na pjuban pi
baka. ³ Kē hum di di ṅhiluŋ kabuur
kakob mēnṭ woli ṅēnji ṅtiink uṭup
wi mbuur mnweek wi Ajugun ṭi
uleeful ajunnuŋ aṭup? Bantiinkuŋ
wa badiiman nja kē ujoonani.
⁴ Našibaṭi akak afaṅan baka, wi
adoluŋ iko iñonarēnaan na mlagre

mntum abot ado kē *Uhaaš wi nul
uwul bañaan uṭen wi wa jibi analuŋ.

Yetu ajaan aṭij mbuur

⁵ Na manjoonan Našibaṭi aando
ṅwanjuṭ ṅaših umundu wi akbiin
ppaš wi ṅṭiiniyaanun. ⁶ Kē hēnk di
upiitaniin ṭi *Ulibra wi nul aji :

« Naan awo in kē idoo ṣala?

*Abuk ṅiint awo in kē idoo ṭo
ptena?

⁷ Iwalana ado kē ṅwanjuṭ ṅapela ṅwal
ṅntiinku,
idola kē awo na mndēm mn-
week,

⁸ iṭu iko bti ṭi ihoṭul uṭeeh*. »

Wi Našibaṭi aṭuun iko bti ṭi ihoṭul
uṭeeh, aanduk nin uko uloŋ. Kē ṅṣē
wo kakša ṅēndo bi win hēnkuŋ kē
iko bti iwo ṭi ihoṭul uṭeeh. ⁹ Yetu i
Našibaṭi awalanun ado kē ṅwanjuṭ
ṅapela ṅwal ṅntiinku, ṅwina hēnkuŋ
kē awo na mndēm mnweek ṭiki
ahaj akeṭ. Bnuura bi Našibaṭi
bakaan kē akeṭ pa bañaan bti.

¹⁰ Na manjoonan, Našibaṭi an-
doluŋ iko bti kē iwoo, abot anjal
uwo haŋ, abi ṅal pdo bañaan baṭum
bawo babukul, baṭok ṭi mndēm mi
nul. Aṭēpna ṭi mnhaṭ mi Yetu aha-
juŋ adola kē abaañēs ulempul ṭi
mboš, aṭij baka mbuur. ¹¹ Kē
Yetu, anjaan ajinṭan bañaan ṭi kēš
ki Našibaṭi na biki ajinṭanun bašē
ṭok bukal bti Ašin baka. Ukaan
kē aankowa pdo kadu baka babuk
ašin, ¹² aṭiini ṭi *Ulibra wi Našibaṭi
aji :

« Dluŋ kaṭiiniyaan katimu ṭi ptoof pi
bayiṭ naan

dluŋ kadēmanu ṭi kadun ki bañaan
baṭum. »*

¹³ Akak aji :

« Nji, dṭu mnhaṭ mi naan bti ṭi
Našibaṭi. »*

Akak aji :

« Nji wi na bañaan biki Našibaṭi awul-
nun. »*

* 1:9 Kañaam 45.7-8. * 1:12 Kañaam 102.26-28. * 1:13 Kañaam 110.1. * 2:8 Kañaam
8.5-7. * 2:12 Kañaam 22.23. * 2:13 Itayi 8.17. * 2:13 Itayi 8.18.

14 Hēnk keeri, kē jibi bañaan mēnt bawoon bañaan bajēn, hēnk di Yetu akakuñ ñaan najēn ji baka, ahilna ti pkeṭ pi nul aba na *Untaayi Uweek unkaan mnhina mi pkeṭ. 15 Bañaan babi wo wo ubida wi baka bti ji bakalabuṣ, wi baktiinj pkeṭ. Abuuran baka wi akeṭuñ. 16 Na manjoo-nan, mēnt ṅwanjuṭ ṅi ṅi aktēnkun, aṭēnk ṭēnk babuk *Abraham. 17 Kē hēnk di awoon kakak ñaan najēn ji bayiṭul, kahilna kawo *naṣih i baṭeṅan anjaan añaḡa abot aji do uko wi Naṣibaṭi ajakuñ. Akeṭ keṭ Naṣibaṭi ahilna amiir ipekadu yi bañaan biki nul. 18 Kē jibi aha-juñ, kē bawuuka ajuban, hēnk di ahiniinj kaṭēnk biki bakwuukuñ ba-juuban.

3

Yetu apel Moyit

1 An bayiṭ naan nanwoon bajinj ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi kē adatan, natenan keeri ṭi Yetu. Naṣibaṭi ayila kē awo *naṣih i baṭeṅan, uko mēnt wi wi ṅfiyaaruñ akuṭ aṭup. 2 Ado iko bti yi Naṣibaṭi anṭu'uluñ ulemp mēnt ajakuluñ ado jibi *Moyit adolan iko bti yi Naṣibaṭi aṭu'uluñ pdo ṭi ka-toh ki nul kanwoon pntaali pi nul. 3 Anniwuñ katoh adēm apel ka-toh, kē hēnk di Yetu ataaruñ na pyeenk mndēm mampeluñ mi Moyit. 4 Katoh kandoli ñaan ajaan aniw ka, Naṣibaṭi aṣaan aji do iko bti. 5 Moyit awo nalempar Naṣibaṭi, ado iko yi Naṣibaṭi aṭu'uluñ pdo ṭi ka-toh ki nul kanwoon pntaali pi nul, ajukan uko wi Naṣibaṭi akluñ kadi-man. 6 Kē Krittū aṣē wo abuk katoh i Naṣibaṭi aṭuñ ṭi kadun ki ka. Nja ṅṣaan awo katoh mēnt woli ṅmēban akuṭ ahaṭ ṭi a, alilan ṭi uko wi ṅhaṭuñ.

Plipara ppok pṭaṣ uko wi Naṣibaṭi ajakuñ

7 Ukaan kē, jibi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭupun:

« *Woli natiink ṅṭa pdiim pi nul,*

8 *nawutan kadēnēṭan ṅhaaṣ, jibi bateeman babiinj ado, adeka kafēṭ unuur wi bakdakuluñ du *pndiis. »*

9 Naṣibaṭi aṭiini aji :

« *Du pndiis mēnt, bateeman bado na pten me nhil pdo uko wi njakuñ, adakēn,*

te bawin iko yi ṅi ndoluñ

10 *ṅṣubal iñeen ṅbaakēr.*

Ukaan kē ṅi ndeebaṭēr pntaali mēnt aji :

“ṅhaaṣ ṅi baka ṅaji ṅaneeman baka unuur undoli, baandi pṭaṣēn.”

11 *Uko wañ ukaan kē mmehna, wi ndeebaṭuñ, aji :*

“Baankneej nin du dko di ṅi mbomanuñ baka aji banoorfēnaan.” »*

12 An bayiṭ naan, naṭaafaraan alon ṭi an awo na uhaaṣ uwuṭaan, aṭaṅan pfiyaar adoo low Naṣibaṭi anjaan awul ubida. 13 Nabaa wo kaṭēp ṭēp katēṅṭēndēr ṅnuur bti ṅi naktiinkun pdiimul, pekadu dawutna kaguur nin alon ṭi an adēnēṭēn uhaaṣul. 14 ṅwo ṭi ploolan na *Krittū na manjooan woli ṅmēban te ubaañṣaani ṭi mnhaṭ mi ṅbiinj awoonaan du ujuni. 15 Jibi ṅṭupanan:

« *Woli natiink ṅṭa pdiim pi nul,*

nawutan kadēnēṭan ṅhaaṣ, jibi bateeman babiinj ado, adeka kafēṭ unuur wi bakdakuluñ. »*

16 Na manjooan in abiinj atiink pdiim pi Naṣibaṭi aṣē deka kafēṭ? Mēnt bañaan bti bampēnnuñ utaak wi *Ejiptu kē *Moyit awo ṭi kadun ki baka i? 17 Kē bahon biki adeebaṭēruñ ṅṣubal iñeen ṅbaakēr ba? Mēnt bambiinj ajuban akeṭ du pndiis baka i? 18 Bahon biki amehniinj aji baankneej du dko di abomanuñ baka babi banoorfēn

ba? Mēnt bambiin apok ptiinka baka i? ¹⁹ Nwin bnuura kē baambi hil pneej du dko dnoorfēnaani di nul ſiki bapok pfiyaar.

4

¹ Kahon mēnt ki Naſibaſi abiiſ ahoſ aji bahil kaluſ kaneej du dko di abomanuſ baka aji banoorfēnaan kahuma da pa nja. Nawulēn ſdo kaſi keeri aloſ ſi an aduka kafet. ² Nſtiink *Uſup Ulil Unuura jibi bambiin awo ſfa du *pndiiſ batiinkuſ wa. Kē uſup wi batiinkuſ uſē wo uunka udooni ſi baka ſiki wi batiinkuſ wa baanfiyaari. ³ Kē nja ſnfiyaaruſ, ſluſ kaneej du dko di Naſibaſi abomanuſ nja aji ſnoorfēnaan di aſiiniyaanuſ ſi *Ulibra wi nul wi aſakuſ ſi uko wi bateem nja :

« *Uko waſ ukaſ kē mmehna, wi ndebaſuſ, aſi :*

«*Baankneej nin du dko di nſi mbomanuſ baka aſi banoorfēnaan.*» »[☆]

Kē ulemp wi Naſibaſi adoluſ ſi ppaſ umundu uſē ba undiimaan. ⁴ Bapiit ſi dko dloſ di *Ulibra wi nul aſi : « *Naſibaſi anoorfēn ſi unuur uſēnk paaj na uloſ wi adoluſ ulempul bſi aba.* »[☆] ⁵ Dkak akakalēſ uko wi Naſibaſi aſupuſ: « *Baankneej nin du dko di nſi mbomanuſ baka aſi banoorfēnaan.* »[☆]

⁶ Bantiinkuſ uteek *Uſup Ulil Unuura mēnt, baanneej du dko mēnt ſiki babi pok ptiink Naſibaſi. Kē baſaſ baloſ baſē hilan te hēnkuſ kaneej da. ⁷ Uko waſ ukaſ kē Naſibaſi abi ſo aſon, ado unuur uhalu undu'aniſ « *nſa* » wi aſēpnuſ ſi mntum mi *Dayiſ, aſup ſſup ſi ndooſ abi ſupan aſi : « *Woli natiink nſa pdiim pi nul, nawutan kadēnēſan ſhaaſ.* »[☆]

⁸ Woli Yotuwa* ado lah bateem nja kē banoorfēn na manjoonan,

Naſibaſi aankſiiniyaan unuur uloſ. ⁹ Pntaali pi Naſibaſi paduka keeri unuur uloſ wi pnoorfēn ſi wi nul. ¹⁰ Nſaſ anneejuſ du dko di Naſibaſi abomanuſ pa pnoorfēn, aſi noorfēn noorfēn ulemp wi adoluſ jibi Naſibaſi anoorfēnuſ ſi ulemp wi adoluſ. ¹¹ Nawulēn ſtaman keeri ſneej du dko di pnoorfēn mēnt, nin ſaſ aloſ ſi nja awutna kawo aanneej da, wi akpokuſ ptiink Naſibaſi ſi bateem nja.

¹² Na manjoonan, Uſup wi Naſibaſi uwo uſeb, uka mnhina, abot aſul apel kakej ki ſde ſtēb. Uko wi aſupuſ wuſ uſi uſal te kadoo ban du uhaaſ na uſal meeſ, kaneej te du dko di imoh iyitiiraanuſ na du imoh meeſ ; uſi uten iko ſi ſaſ najēn aſaluſ na ſi aſaluſ du uhaaſul. ¹³ Nin ſaſ aanhil kamena Naſibaſi, iko bſi iſi ipēn kawinana ſi kēſ ki nul ; ul i ſwooſ kaſup uko wi ſdooſ.

Krittu naſih i baſeſan naweek i nja

¹⁴ Name kē ſka *naſih i baſeſan naweek anyaaſ te du baſi : ul awooſ Yetu, Abuk Naſibaſi. Ukaſ kē ſwo kamēban kaliint ſi uko wi ſjakuſ aſi ſfiyaari. ¹⁵ Naſih i baſeſan naweek i ſkaſ aſi miir nja ſi pbiſna pi nja ſiki bawuuka aſuban ſi iko bſi jibi bawuukuſ nja ſjuban kē aambaſ kajubanaara. ¹⁶ Nawulēn keeri ſnōg na mntēſ Naſibaſi anwooſ aſug bnuura, ahilna aſaga nja ſkuſ ſyeenk bnuura, kahilna kaſēnkana ſi wal wi ſknumiiſ.

5

¹ *Naſih i baſeſan andoli aſi datana ſi ptoof pi baſaſ, ulemp wi nul uwo pdo kaſoor baka ſi kadun ki Naſibaſi, aſi ſen kabot

☆ 4:3 Kaſaam 95.11. ☆ 4:4 Uſuni 2.2. ☆ 4:5 Kaſaam 95.11. ☆ 4:7 Kaſaam 95.7-8. * 4:8 ſi ugrek katim ki Yotuwa kanaam katiinkare na ki Yetu. Natenan ſi Pleſan 31.7; Yotuwa 21.44; 22.4; 23.1

kado iṭeṇan pa ipekadu yi baka. ²Ul ṭi uleeful aṭum dko di abiinkniin, ukaañ kē aji hinar pmiir banwoon baammee aṣē neem. ³Kē wi ajaan abiiṣna ul ṭi uleeful, awo i kado iṭeṇan, Naṣibaṭi ahilna apēnan ipekadu yi nul na yi bañaan bti. ⁴Nin ñaan aanhil kanaṭa kaji awo naṣih i baṭeṇan, Naṣibaṭi ajaan adu'a awo naṣih i baṭeṇan jibi abiiṇ adu *Aaron.

⁵*Krittu kak aannaṭa naṭa aji ul awo *naṣih i baṭeṇan : ayeenkna pa du Naṣibaṭi anjakulun ṭi *Ulibra wi nul :

« *Iwi iwoon Abuk naan,
nṭa di dṭup aji dwo ṣaaṣ*». »

⁶Hēnk di di ajakun kak aji :
« *Iwo naṭeṇan te mnṭo ji *Melkitedek.* »[☆]

⁷Wal wi *Krittu awoon ñaan najēn ṭi mboṣ, aṇehan akuṭ akooṭ na idiim iweek na mnkuul Naṣibaṭi anhinanun kabuurana pkeṭ. Kē atiinka ṭiki aji ṭaṣa bnuura. ⁸Ajuk ṭi iko bti yi ahajun uko unwoon pdo katiink Naṣibaṭi, te adoo wo wo Abukul. ⁹Abaañēṣ ulemp wi nul ṭi mboṣ, ahil hēnkun kabuuran te mnṭo bañaan bti banjaan batiinka. ¹⁰Na manjoonan, Naṣibaṭi adu'ulun kē awo *naṣih i baṭeṇan ji Melkitedek.

Plipara ppēn ṭi pfiyaar

¹¹Nka iko itum yi pṭup ṭi uko mēnt kē ikak atam ppibanan ṭiki naanji natar ṭi pyikrēn. ¹²Nado bi wo wo lah kawo bajukan undiimaan aṣē huma nnuma bajukanan iko iteek ṭi uko wi Naṣibaṭi : nahum nnuma mntow, naando bi hilan pde pde pantamun. ¹³Kē ñaan anhumun ṭi mntow, aanji me uṭup unjaan ujukan uko unwoon utool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi : awo napoṭ nam-poṭi. ¹⁴Kē pde pantamun paṣē wo pi baweek, baiji baṭēpna ṭi iko yi bawinun kahilna kapaṭēṣ bnuura na buṭaan.

6

¹Hēnk keeri, nawulēn ṇduk pjukan pteek ṭi uko wi *Krittu, nya du pjukan panwoon pi banliintun ṭi pfiyaar. Nēnkak akak ṭi pjukan pteek mēnt, panwoon pi pwut pdo iko inktijun pkeṭ, pi pfiyaar Naṣibaṭi, ²pi pjukan ṭi uko wi batitmu*, pi ppaf iṇen, pi pnaṭa ṭi pkeṭ na pi pwayēṣ pbaañṣaani. ³Uko mēnt wi wi ṇkdolun, ulille Naṣibaṭi.

⁴Na manjoonan, bambiin ayeenk bjeehi bi Naṣibaṭi, ayeenk uṭen unwoonun du baṭi, ayeenk *Uhaaṣ wi nul, ⁵awin jibi uṭup wi nul unuuri, awin mnhina mi pṣih pi Naṣibaṭi pankmbiin, ⁶aṣē duk bgah, ñaan aanhil nin kado baka baṭēlēs ṇbida ṇi baka, bakak bafiyaar : bawo wo ji bakak apan Abuk Naṣibaṭi ṭi krut, akowandēna ṭi kadun ki bañaan.

⁷Na manjoonan, woli mboṣ mi uṣubal ujaan uṣubar wal undoli manbuk ṇdeey ṇannuuriin pa biki bajaaradun ṇa, Naṣibaṭi aji wul mboṣ mēnt bnuura. ⁸Kē maṣale buk iyiw na umbiilu, manji man-waan udooni, kakak i pbi kafēpana, manji mambi baañṣaan ṭi pṭēr.

⁹An banoh naan biki ṇjalun maakan, woli ṇdoo ṭiini haṇ na an, ṇme bnuura kē nawo ṭi bgah bnuura banjaan baṭij mbuur. ¹⁰Naṣibaṭi awo natoool, aankṭilma ulemp wi nan na uṇal wi naṇjalulun, adiiiman wa, wi nabiiṇ aṭēnk bañaan biki nul abot aṭēnkaara ṭēnk baka te nṭa. ¹¹Kē ṇṣē ṇal andoli ṭi an aji mēban kaliint te ubaañṣaani, uko wi nahaṭun uhilna udolana bti. ¹²Hēnk, nawutan kaṣabēr, naṭēpan ṭēp nawo ji bantamanun ṭi pfiyaar te adoo yeenk uko wi Naṣibaṭi ahonun.

Uko wi Naṣibaṭi ahonun

☆ 5:5 Kañaam 2.7. ☆ 5:6 Kañaam 110.4. * 6:2 Batitmu : Ulome baṭiiniyaan ṭi baṭow bi bayuday na batitmu bi Yowan na bi Krittu.

13 Wi Naşibaţi akhoŋuŋ Abraham, aanka ampeluli i ahiluŋ kamehna ŋi kadunul, ukaaŋ kē amehna ŋi bkowul 14 aji : « *Dmehna aji dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpēnnuŋ ŋi iwi patum.* »[☆] 15 Kē Abraham aŋo amiir ayeenk uko wi Naşibaţi ahoŋuluŋ. 16 Na manjoonan, bañaan bajēn baji bamehna ŋi ampeluŋ baka, kē pmehna mēntŋ paŋi paŋiiman kē uko wi ŋaan aŋupuŋ ujoonani kaşē ba bŋup. 17 Hēnk di Naşibaţi, wi aŋaluŋ pŋiiman banwoon i kayeenk iko yi ahoŋuŋ kē uko wi ajakuŋ aji ado wa, amehna. 18 Naşibaţi aanhil kaŋup uko unwoon uunjoonani, ukaaŋ kē uko wi ahoŋuŋ amehna uunhil kaŋelēş. Hēnk, nja ŋŋŋiŋ aya du Naşibaţi ŋwo na mntēŋ mnweek kahilna kayeenk uko wi ŋhaŋuŋ unkmbiŋ. 19 Mnhaŋ mēntŋ manwo uko unŋijan uŋ ubida wi nja, manji mando nja ŋneeŋ kaŋēp blaān bweek bantaan uŋ na *dko dyimanaan maakan, di Naşibaţi awoon. 20 Yetu aneeŋ nja da uteek, ahilna pŋēnk nja, akak naşih i baŋeŋan te mnto ji *Melkitedek.

7

Melkitedek naşih i baŋeŋan

1 *Melkitedek mēntŋ, abiŋ awo naşih i ubeeka wi Falem akuŋ awo naŋeŋan i Naşibaţi *Andēmuŋ Maakan. Wi Abraham awoonuŋ ugut wi aŋiŋuŋ başih baloŋ, Melkitedek aya akita aŋehan Naşibaţi awula bnuura. 2 Wal mēntŋ Abraham awula kafah kaŋēnk iŋeen ŋi iko yi atehuŋ du başih mēntŋ. Katim ki Melkitedek kawoon « naşih natool »; akak awo naşih i Falem, uwoon « naşih i mnjeeh. » 3 ŋi *Ulibra wi Naşibaţi baanŋiŋiyaan aşin, kē baanŋiŋiyaan anin, baankak aŋiŋiyaan bateem na unuur wi abukiŋ, na wi akeŋuŋ.

Awo naŋeŋan te mnto ji Abuk Naşibaţi.[☆]

4 Natenan jibi Melkitedek awo i ŋaan naweek : *Abraham ateem nja adoo wula kafah kaŋēnk iŋeen ki iko yi atehuŋ du ugut. 5 Kē *Bgah bi Moyit başē jakun kē biŋntŋ babuk *Lewi banwoon baŋeŋan, bañaan bawo kawul baka kafah kaŋēnk iŋeen ki uko wi bakaan, te bakaan mēntan, bawo bayiŋ baka, bawo bukal bti biki pntaali pi Abraham. 6 Kē ul Melkitedek, anwoon aando wo wo i pntaali pi Lewi, aşē yeenkna ŋi Abraham kafah kaŋēnk iŋeen ki iko yi atehuŋ du ugut, aŋehan Naşibaţi awul bnuura Abraham anwoon ŋaan i Naşibaţi ahoŋuŋ. 7 Kē ŋaan anjaan aŋehan Naşibaţi awul bnuura, aşaan apel i bawuluŋ bnuura, bañaan bti bame uko mēntŋ. 8 Babuk Lewi banjaan bayeenk kafah kaŋēnk iŋeen bawo bañaan bajēn bankkeŋuŋ kē *Ulibra wi Naşibaţi uşē piit aji Melkitedek awohaara wo najeb. 9 Kē ŋhinan kaji : wi babuk Lewi bajaan bayeenk kafah kaŋēnk iŋeen, Lewi alukaara luk kafah mēntŋ wi Abraham alukuŋ Melkitedek. 10 Na manjoonan Lewi aando bi buka, aşē woha da ŋi Abraham ateem wal wi Melkitedek ayaan akita.

11 ŋi bgah bi Naşibaţi awuluŋ biki *Itrayel, biki pntaali pi *Lewi biki bawoon kajeŋ bawo baŋeŋan biki Naşibaţi ; bawo baŋeŋan ji *Aaron. Kē pwo baŋeŋan pi baka paşē bi wo paankēşi ; woli pakēş lah, hum di di bakaan anuma naŋeŋan aloŋ kak ji *Melkitedek? 12 Kē wi pjoş naŋeŋan pi nŋa paŋuŋ na pi ŋfa, bgah kak baŋelēşa. 13 Naŋeŋan nahalu i baktiŋiyaanuŋ ŋi awoon Ajugun. Ul awo i pntaali pmpaŋi, kē ŋi pntaali mēntŋ, nin aloŋ aambaan kawoha naŋeŋan i Naşibaţi. 14 Bañaan bti bame kē

Ajugun apēna ti pntaali pi *Yuda, kē *Moyit ašē wo aantiiyaan pntaali mēnt wi akṭiiniyaanuj uko wi baṭejan.

15 Kē uko ušē ujint hēnkun bnuura : naṭejan alon abii, ašē wo ji *Melkitedek. 16 Aanyeenkna ti bateem pwo naṭejan jibi upiitaniin ti *Bgah bi Moyit, ayeenkna pa ti mnhina mi nul mi awatnuṭ pkeṭ. 17 Na manjoonan, upiitana ti *Ulibra wi Naṣibaṭi aji :

« *Iwo naṭejan te mnṭo ji Melkitedek* »

18 Kē bgah bteek bašē bi kak abiišna akuṭ awaanj udooni ti uko wi iṭejan, ukaanj kē Naṣibaṭi apēnan ba. 19 Na manjoonan, *Bgah bi Moyit baando nin ṅaan kē ajint ti kēš ki Naṣibaṭi. Kē Naṣibaṭi ašē wul nja mnhaṭ mannuurnaaniin, ti muṭ mēnt mi mi ṅkṭēpnunj kaṅoga.

20 Naṣibaṭi amehnaa wi adatur Yetu Ajugun aji awo naṭejan. Aamehnaa wi bandukiin bakakun baṭejan. 21 Aa, Naṣibaṭi amehnaa wi adolun kē Yetu awo naṭejan aji : « *Nji Ajugan, dmehnaa,*

mēnkkak ti uṭup wi naan :
« *Iwi, iwo naṭejan te mnṭo.* » »*

22 Uko mēnt ukaanj kē Yetu awo ankndolun nja ṅwo ti bhoṅar bannuurnaaniin.

23 Uka uko ulonj kak : baṭejan bandukiinj babi tum ṭiki pkeṭ paneenan baka bawo baṭejan te mnṭo. 24 Kē Yetu ašē wo na ubida wi mnṭo ukaanj kē awo naṭejan te mnṭo. 25 Uko wanj ukaanj kē ahilan kabuuran te mnṭo banjaan baṭēpna ti a kaṅog Naṣibaṭi. Awo najeb te mnṭo awo ti pñehandēr baka Naṣibaṭi.

26 Yetu awoonj keeri *naṣih i baṭejan i ṅnumiin. Ayimani, aanjuban nin, ajint ti kēš ki Naṣibaṭi, apēn ti bado buṭaan adeenana du baṭi duuṭ. 27 Aannuma pdo

kado iṭejan na ṅnuur ji baṣih biki baṭejan bandukiin banjaan bado ya kapēnanaan ipekadu yi baka na yi baṅaanj bti. Awul uleeful kē uwo bṭejan bankēṣun. 28 *Bgah bi Moyit babi do baṅaanj bajēn banjaan babiišna kē bawo baṣih biki baṭejan. Kē kamehna ki Naṣibaṭi kambiiṅ ti kafet ki bgah kašē do Abukul andolun iko bti yi aṭu'ulunj pdo kē awo naṣih i baṭejan te mnṭo.

8

Bhoṅar bhalu

1 Na manjoonan, uko unkaanunj udooni ti uko wi ṅkṭupunj uwoonj : ṅka *naṣih i baṭejan anyaanj aṭo du baṭi du kaṅen kadeenu ki pṭij pi pṣih pi Naṣibaṭi. 2 Aji ṭejan du dko dyimanaan, dawoonj *kaloona ki bayiti na manjoonan, ki iṅen yi ṅaanj najēn iwoonj iintari, Naṣibaṭi Ajugun atarunj ka.

3 *Naṣih i baṭejan andoli baṭoorana ṭooran ado kado uṭen na iṭejan ; ukaanj kē *Krittu kak awo kaka uko ulonj wi akṭenuj. 4 Woli awo lah ti mboṣ, aando wo wo naṭejan : balonj bawo da bankṅejanunj jibi *Bgah bi Moyit bajakun. 5 Kē iṭejan yi baṭejan mēnt bajaanj bado iṣē ṭu kanaam na inkdolaniin du baṭi, iwo wo ji ulimēnt wi ya. Na manjoonan, wi Moyit abiiṅ awo i pboman *kaloona ki bayiti, Naṣibaṭi aji na a : « *Tenan, ido ka bti kanaam na uko wi ndiimaniin du pnkun pi Finayi.* » »* 6 Krittu ul, Naṣibaṭi aṭu'a ulemp undēmunj apel wi baṣih biki baṭejan bandukiin, Naṣibaṭi aṭēpna ti a ado bhoṅar bannuurnaaniin, wi ahoṅunj iko innuurnaaniin.

7 Woli bhoṅar bteek* baanka lah dko di babiišni, Naṣibaṭi aanknuma pdo btēbantēn. 8 Kē Naṣibaṭi ašē ṅoman na pntaali pi nul aji :

* 7:17 Kaṅaam 110.4.   * 7:21 Kaṅaam 110.4.   * 8:5 Ppēn 25.40.   * 8:7 Bhoṅar bteek : Baṭiiniyaan ti bhoṅar bteek, bi badolun du pnkun pi Finayi. Natanan ti Pṭi 24.3-8.

« *Nji Ajugan dji :*

*ηnuur ηlon ηabi ηi nji kaluη kado
bhoηar bhalu,*

*bhoηar bhalu na baηaaη biki
Itrayel na biki Yuda.*

⁹ *Bhoηar mēnt baankwo ji bi ndoluη
na bateem baka*

*unuur wi mpēnanuη baka du
utaak wi Ejiptu.*

*Baambi tjan bhoηar bi naan,
ukaη kē nji kak nwutan baka.*

¹⁰ *Nji Ajugan dkak aηiini aji :*

*woli ηnuur mēnt ηaηēpi
bhoηar bi nji kaluη kado na pn-
taali pi *Itrayel bii bi :*

*dluη kapiit bgah bi naan t̄i uşal wi
baka*

dluη kapiit ba t̄i n̄haaş ηi baka,

*dluη kawo Naşibaηi i baka,
kē bakluη kawo pntaali pi naan.*

¹¹ *Wal mēnt, nin alon aankak anaηa
kaji ajukan akinηul kēme
ayiηul*

kaji na a : “Meen Ajugun!”

*Baηaaη bti baluη kame'ēn,
du anwoonuη nampoηi te du an-
woonuη naweek.*

¹² *Dluη kamiir baka pjuban pi baka,
mēnkak aleş nin ipekadu yi
badoluη. »**

¹³ *Wi Naşibaηi aηiiniyaanuη bhoηar
bhalu, ado bjon kē bakak awaan
udooni. Kē uko unjonuη akak aηaf,
uji uban t̄i pba.*

9

Idolade yi bhoηar bteek

¹ *Bhoηar bteek babi ka idolade
t̄i pdo Naşibaηi bteηan abot awo na
dko dyimanaan t̄i mboş. ² Hēnk,
batan kaloona kalon kanwoon
na ηmbaη ηtēb. T̄i umbaη uteek
wi kaloona mēnt wi bajaan badu
*dko dyimanaan, uka da ηkaniya
na umeeşa wi bapafuη ipoom yi
baηenuη Naşibaηi. ³ Kē du kafet̄
ki blaañ uka da umbaη utēbantēn
wi bajaan badu *dko dyimanaan
maakan. ⁴ Wuη mēntan uwo*

na *bliit bi mngur bi uwuuru,
banjaan batērna mnkulan, na
umaala unwoon bti wi uwuuru
wi baηuuη p̄tukar pi uwuuru
panhaknuη pde pi *Yawe Nawat
Kabuka awuluη babuk *Itrayel
du *pndiis, pde mēnt baji badu
pa *Mana*. Pmul pi *Aaron
pandukiin aηeñ hēnkuη pawo da
kak, na klaak kanfejuη apiitna
*Bgah bi Moyit. ⁵ Kē t̄i umaala mēnt
duuη başē t̄u iko infejuη innaamuη
na ηwanjuη ηi bajaan bado kerubim
ηanjaan ηadiiman kē Naşibaηi awo
da. Ibaaklu yi ηa iji ido blifi t̄i dko
di bajaan batulna p̄ñaak ppēnanaan
ipekadu. Mēnt wal wi p̄tiiniyaan iko
mēnt bti kajinηan bnuura wii wi.

⁶ *Wi iko mēnt bti ibomaniin
hēnk, baηeηan baji baneer unuur
undoli du umbaη uteek wi kaloona
kado ulemp wi baka. ⁷ Kē *naşih i
baηeηan tañ ajaan aneer t̄i utēbantēn
; aji neer da uyaaş uloolan tañ
t̄i uşubal. Aji t̄ij da p̄ñaak pi
ηko ηi bafinaruη Naşibaηi aηen pa
ppēnanaan ipekadu yi nul na yi
baηaaη bti. ⁸ *Uhaaş wi Naşibaηi
udiiman bnuura t̄uη uko mēnt kē
bgah bneer du *dko dyimanaan
maakan baanji bahaabşa, woli
dko dyimanaan danwoon t̄i mboş
dawohaara wo da. ⁹ Uko mēnt bti
uwo uhoñ wi wal wi ηwoon wi n̄ta.
Uwoon kē uηen na iηeηan indolaniin
iinhil kado uhaaş wi n̄aaη andoluη
ya ujint̄ t̄i kēs ki Naşibaηi. ¹⁰ Iwo
idolade tañ t̄i uko wi pde, pdaan,
na bañow, yi Naşibaηi aηuuη baηaaη
pdo te wal wi akdoluη iko bti ikak
ihalu.*

*Uko wi Krittu adoluη kabuu-
ranaan nja*

¹¹ *Kē *Krittu aşē pēn awinana ji
*naşih i baηeηan andoluη iko in-
uura yi Naşibaηi abomanuη nja kē
iwinanaa ; aneer du kaloona kan-
woonuη kaweeek, kanwoonuη kay-
imanaan. Kaloona mēnt̄ kaam-*

* 8:12 Yeremiya 31.31-34. * 9:4 Natanan t̄i Ppēn 16.13-15,31.

bomanaan iñen yi bañaan bajën, kaanwo ki umundu umpaşaniin wi. ¹² Abi neej neej byaaş bloolan du *dko dyimanaan, aantul da pñaak pi ñpi ñkaş na pi ñgit ñkaş: pñaak pi nul pi pi atulun abuuranaan nja te mnto. ¹³ Na manjoonan, woli pñaak pi ñpi ñkaş na pi ñgit ñkaş na ufob umpënuñ ti ñgit ñantërun yi bajaan bajees ti bañaan bantopun iji ijinñan ñleef ñi baka, ¹⁴ hum di di pñaak pi Krittü pawoon paankjintan ñhaaş ñi nja kapënan iko iwaan udooni injaan itij pkeñ ñhilna ñdo kalempar Naşibañi anwoon najeb? Ul Krittü awo i mnto ukaan kē bñen bi adolun wi awulun uleeful Naşibañi kē balila.

Bhoñar bhalu

¹⁵ Uko unkaan kē Naşibañi aţëpna ti *Krittü ankeñun alukna pjuban pi bañaan badolun, wi bawoon ti bhoñar bteek, uwo kē bañaan biki Naşibañi adatun bahil kaduka te mnto na iko inuura yi ahonun baka. Hënk ado bhoñar bhalu. ¹⁶ Woli bañiniyaan pduka na iko, uji wo kameetana kē ñaan akeñi. ¹⁷ Phiiñ paji pataan wal wi pkeñ pawoon, ñaan aanhil kahiiñ ñaan anwoon najeb. ¹⁸ Hënk, bhoñar bteek bajunna pñaak. ¹⁹ Wi *Moyit aţupun ti kadun ki bañaan bti iko bti yi bgah bañun baka pdo, wi wi ajeñun pñaak pi ñgit ñkaş na pi ñpi ñkaş na meel na ptal pjeenkala na kanah ki bko bi bajaan bado *hitop ki atoopun ñun pñaak na meel alët ti ulibra wi bgah na ti bañaan bti, ²⁰ aşë ji : « *Pi pawoon pñaak pankñenanaanun bhoñar bi Naşibañi adolun na an aji namëban ba.* »* ²¹ Hënk kak di di alëtun pñaak ti kaloona na ti iko bti yi bajaan bañenanaan Naşibañi. ²² Ti bgah, pñaak pajaan pajintan iko bti ; woli paantuli, ipekadu iinji ipën. ²³ Woli bawo i kajintan iko innaamun yi

bañi, inwoon du bañi iwo i keeri kajintan na itenñan innuurnaaniin.

²⁴ Na manjoonan, mēññ ti *dko dyimanaan dambomanun na iñen yi bañaan bajën, danñun kanaam di manjoonan, di di *Krittü aneeñun. Aneeñ neej du bañi kahilna kanaññ ti kadun ki Naşibañi kayenñan nja. ²⁵ Aanneñ neej pdo kawul uleef uşubal undoli jibi *naşih i bañenñan ajaan aneeñ du dko dyimanaan kaşë wul pñaak panwoon paanwo pi nul. ²⁶ Woli ado lah han, ahaj ñyaaş ñtum du upaşa umundu te hënkun. Na manjoonan, ti ñnuur ñbaaññaani ñi ñwoon ñi apën kawinana uyaaş uloolan kabaana na pekadu wi awulun uleeful kē uwo bñenñan. ²⁷ Bañaan bajën baji bakteñ uyaaş uloolan, Naşibañi kawayëş baka. ²⁸ Kē hënk kak di di Krittü awulun uleeful byaaş bloolan, Naşibañi apënanan ipekadu yi bañaan batum. Alun kapën kawinana uyaaş utëbantën, aankbi bi ppënan ipekadu yi bañaan, abi bi pbuuran te mnto bankyoonkun ubi wi nul.

10

Krittü aba na itenñan ijon

¹ *Bgah bi Moyit baanyuuj iko bti na manjoonan, bawo wo tañ ulimēññ wi iko inuura inkun kawulana faan. Bgah mēññ baji bahepar bado kadoha do uşubal undoli itenñan innaamun. Uko mēññ udiiman kē baanhil kajintan piş bankñogun Naşibañi. ² Woli banjaan bado Naşibañi itenñan bakak lah ajint mndani, baankak aşal kē bawo na pekadu, bañan pdo kado itenñan. ³ Babaa ţëp ţëp aji bado uşubal undoli itenñan, kē uko mēññ uji uleşan baka ipekadu. ⁴ Na manjoonan pñaak pi ñgit ñkaş na pi ñpi ñkaş paanhil nin kapënan ipekadu. ⁵ Ukaan kē wal wi abiin

awo i pbi ti umundu, *Krittu aji na Naşibaţi :

« *Iinjal bafıaru nko*

kē iinjal başenu iko ilonj

aşē wulēn uleef wi ņaaŋ najēn ;

⁶ *nko nantēradiiŋ iinji klilandēr ņa,*

iŧeŋan ppēnanaan ipekadu, iinji klilandēr ya

⁷ *Wal mēnt dji : “Iwi Naşibaţi, nji wi :*

dbi pdo uko wi iŋaluŋ,

jibi upiitaniiŋ ti uko wi naan ti

Ulibra wi nu.” »

⁸ Hēnk, *Krittu adunna aji ti : *nko nantēradiiŋ iinji klilandēr ņa, iŧeŋan ppēnanaan ipekadu iinji klilandēr ya,* kē bgah başē ji kē baŋaaŋ bawo i pdo iŧeŋan mēnt. ⁹ Akak aji : *Nji wi : dbi pdo uko wi iŋaluŋ.* Hēnk aba na iŧeŋan ijon aŧij bi nul. ¹⁰ Ado keeri uko wi Naşibaţi aŋaluŋ, awul uleeful byaaş bloolan, kē hēnk di nŋintuŋ ti kēş ki Naşibaţi te mnŋo.

¹¹ Naŧeŋan andoli aji naŧa na nnuur kalempar Naşibaţi, aji do nŋyaaş nŧum iŧeŋan, kē yuŋ mēntan işē wo iinji ipēnan nin pekadu di baŋaaŋ. ¹² Kē *Krittu aşē do bŧeŋan bloolan banwoon bi mnŋo, wi wi aŧaaŋ aya aŧo ti kaŋen kadeenu ki Naşibaţi. ¹³ Hēnkuŋ aŧoo ayoonk Naşibaţi *aŧu başooradul ti ihoŧul uŧeeh.* ¹⁴ *ŧi bŧeŋan bloolan ado kē baŋaaŋ biki aŧiŋuŋ Naşibaţi kē bawo bajintŋ ti kēş ki Naşibaţi te mnŋo.* ¹⁵ Uko mēntŋ wi wi *Uhaaş wi Naşibaţi uyuuŋuŋ nja kē ujoonani wi ujakuŋ aji :

¹⁶ « *Nji Ajugan dŧiini aji :*

woli nnuur mēntŋ naŧēpi

bhoŋar bi nji kaluŋ kado na pntaali pi *Iŧrayel bii bi :

dluŋ kapiit bgah bi naan ti nŋhaaş nji baka,

dluŋ kapiit ba ti uşal wi baka,

¹⁷ *dluŋ kamiir baka ipekadu yi baka, mēnkak aleş nin pjuban pi bapjubanuŋ. »**

¹⁸ Wi Naşibaţi amiiruŋ keeri ipekadu, ņaaŋ aankak anuma pdo iŧeŋan kapēnanaan ipekadu.

Nawulēn nŋog Naşibaţi

¹⁹ An bayiŋ naan, hēnkuŋ keeri nme bnuura kē pŋaak pi Yetu pantuliŋ pado kē nŋhil kaneej du *dko dyimanaan maakan, ²⁰ ahaabēş nja bgah bnuura banjaan bawul ubida, banŧepuŋ blaañ bweek banwoon ti kadun ki dko dyimanaan maakan, banwoon uleef wi nul. ²¹ Nŋkak aka *naşih i baŧeŋan naweek i Naşibaţi aŧuuŋ ti kadun ki katoŋ ki nul. ²² Nawulēn keeri nŋog Naşibaţi na uhaaş ujintŋ, na pfiyaar panjoonanuŋ, na uhaaş, wi Yetu ajintanuŋ na pŋaakul, na uleef wi baŋowuŋ na meel mnjintŋ apēnan iko iŧop bti. ²³ Nawulēn nŋmēban nŋliint ti uko wi nŋhaŧuŋ akuŋ aŧup. Na manjoonan, nme kē Naşibaţi aji do uko wi ahoŋuŋ. ²⁴ Andoli ti nja adoon kaŧaaf atēntul, nŋhilna nŧēntēndēr ti bŋalad na pdo iko inuura. ²⁵ Baŋaaŋ baloŋ baŧaal pwo baankmaar byit bi banfiyaaruŋ *Krittu, kē uko mēntŋ uşē wo uunuura ; nŋbaa wo kaŧēp ŧēp katēntēndēr, wi nadoon ame kē unuur wi ubi wi Krittu uŋogi.

²⁶ Na manjoonan, wi nmeen uko unwoon manjoonan, woli ulil nja kē nŋdinan aji nŋduka ti pjuban, uunkak aka bŧeŋan banhiluŋ ppēnan ipekadu. ²⁷ Wal mēntŋ, nŋduka duka ayoonk na palēnk pwayēş pi Naşibaţi na bdoon bjeenkal bankluŋ katēr bampokuŋ pŧaşa. ²⁸ Woli ņaaŋ apok pŧaş *Bgah bi Moyit, kē baŋaaŋ batēb kēme bawajantŋ baŧup aji ajubani, baankŋagi'a, baji bafiŋa*. ²⁹ Naşalan keeri uko unkdoluŋ anşooruŋ Abuk Naşibaţi, anŧuuŋ pŋaak pi bhoŋar pi aŧēpnuŋ awo najintŋ uko undaayanaan abot akar *Uhaaş wi Naşibaţi unwoon ukumpēş wi bnuura. Nahinan

* 10:7 Kaŋaam 40.7-9. * 10:13 Kaŋaam 110.1. 19.15.

* 10:17 Yeremiya 31.33-34. * 10:28 Pleşan

kanuŋ jibi kakob ki uŋ mēntan kakyibani. ³⁰ Na manjoonan nme anŋiiniŋ aji : « *Nji dluŋ kalukanan, nji dluŋ katuuman.* » Akak aji : « *Nji Ajuwan dluŋ kawayeš pntaali pi naan.* »³¹ Naŋibaŋi anwoon najeb amob le ŋaan, uŋ mēntan aji wuŋan maakan.

³² Naleŋan uko undolanaŋ du ujuni wi nayeenuŋ bjeehi bi Naŋibaŋi. Tuŋ nwal mēnt nawin mnhaj mnweek ašē mēban aliint. ³³ Babi karan nwal nlon ahajanan kē nawo bten bi baŋaan, kē nwal nlon naŋok na banhajuŋ haŋ. ³⁴ Nabi ŋaga biki bawatuŋ ukal-abuŋ abot alilan ŋi uko wi batehuŋ bka bi nan, wi nameeŋ kē naka bka bannurnaaniŋ banwoon baankba nin. ³⁵ Nawutan keeri kaŋaŋan phaŋ ŋiki mnhaŋ mēnt mankaan kē nakyeenk katuum kawee. ³⁶ Nawo kataman kahilna kado kado uko wi Naŋibaŋi anjalun, hēnk nayeenk uko wi ahoŋuŋ. ³⁷ Na manjoonan upiitana ŋi *Ulibra wi Naŋibaŋi aji :

« *Uduka nwal nntiinku, nntiinku ntiinku,*

anwoon i pbi ašē bi, aankjon. »³⁸

³⁸ « *Nji Naŋibaŋi, dluŋ kawul ubida anwoon natool ŋi kēš ki naan ŋiki afiyaari.*

Kē woli alon adekēn kafet, mēnkliandēra. »³⁹

³⁹ Kē nja, nŋenwo ŋi bankdekuluŋ kafet, kaneem ; nwo ŋi banfiyaaruŋ awo ŋi bgah bi mbuur.

11

Pfiyaar pi baŋaan biki ŋfa

¹ Woli nfiyaar Naŋibaŋi, nji nme na manjoonan kē nluŋ kayeenk uko wi nhaŋuŋ, nme bnuura kē iko yi nwoon nŋenwini, iwoo abot ajoonan. ² Pfiyaar pakaan kē ba-teem nja babi winana bnuura ŋi kēš ki Naŋibaŋi. ³ Kē pfiyaar pi

nja pakaan kē nŋyikrēn kē Uŋuŋ wi Naŋibaŋi upaŋuŋ umundu, hēnk di di iko yi njaan nŋwin ipēnnuŋ ŋi iko inwoon iinwinanaa.

⁴ ŋi pfiyaar pi nul, *Abel awul Naŋibaŋi bŋenan bannuuriŋ apel bi *Kayin. Pfiyaar mēnt pakaan kē awo natool ŋi kēš ki Naŋibaŋi, Naŋibaŋi ŋi uleeful adinan ayeenk uŋen wi nul ; kē pul pakaan kē baktiiniyaan uko wi nul wi adoŋn aket³⁴.

⁵ Pfiyaar pakaan kē *Henok aya du Naŋibaŋi bē aantēpna ŋi pkeŋ ; nin aloŋ aankak awina win, Naŋibaŋi adeenuluŋ aŋooŋ du a. Upiitana ŋi *Ulibra wi Naŋibaŋi aji Henok ado bi lilaara lil ji abi ado kadeeŋa. ⁶ Kē nin aloŋ ašē wo aanhil kalil Naŋibaŋi bē aanfiyaara. Na manjoonan, ŋaan ankŋogun Naŋibaŋi aji wo kafiyaar kē awoo abot aji tuum banjaan bala'a.³⁵

⁷ Pfiyaar pakaan kē *Nowe atiink uko wi Naŋibaŋi aŋupuluŋ unwoon uundo bi winana. Amēban bnuura uko wi Naŋibaŋi ajakuŋ, aboman upuur abuuranaan biki katohul bti. Pfiyaar mēnt pakaan kē adiiman kē umundu uduknaanaa, aŋēpna ŋi pa, awo natool ŋi kēš ki Naŋibaŋi³⁶.

⁸ Pfiyaar pakaan kē Abraham ado uko wi Naŋibaŋi ajakuluŋ wi adu'uluŋ ayila, kē aya du utaak wi Naŋibaŋi ahoŋuluŋ bē aamme dko di akyaan. ⁹ ŋi pfiyaar mēnt aya awo ji nayaanŋ du utaak wi Naŋibaŋi ahoŋuluŋ, afet ŋi iloona. Itaak na Jakob bado haŋ kak, wi Naŋibaŋi ahoŋuŋ baka utaak mēnt ji a. ¹⁰ Abraham abi wo wo ŋi pyoonk kafet ŋi ubeeka wi Naŋibaŋi aŋaluŋ abot aniw, wi nŋiw nŋankēmuŋ.³⁷

¹¹ Pfiyaar pakaan kē Abraham ahil abuk wi adoŋn aŋaf maakan kē *Faara aharul akak aŋaŋan kaŋowa,

³¹ 10:30 Pleŋan 32.35-36. ³² 10:37 Itayi 26.20.

³³ ŋi Ujuni 4.3-10. ³⁴ 11:6 Natenan ŋi Ujuni 5.24.

Natenan ŋi Ujuni 12.1-5; 23.4; 35.12,27. ³⁵ 11:11

³⁶ 10:38 Habakuk 2.3-4. ³⁷ 11:4 Natenan

³⁸ 11:7 Natenan ŋi Ujuni 6.13-22. ³⁹ 11:10

Natenan ŋi Ujuni 18.11-14; 21.2.

afiyaar na manjoonan kè Naşibaţi ado uko wi ahoŋuŋ*. ¹² Uko mēnt ukaaŋ kè pntaali pweek papēna ŋi ŋiint aloonan, andoonŋ abi ŋaf ŋaf aduka duka ayoonk pkeŋ. Pntaali mēnt *paŋum ji ŋjah ŋi baŋi na pyiw panwoonŋ ŋi kabaŋ ki bdēk** pi nin ŋaaŋ aloŋ awoonŋ aanhil pŋēn.

¹³ Baŋaaŋ bakaŋ mēnt bti bafiyaar adoo keŋ bē baanyeenk iko yi Naşibaţi ahoŋuŋ, aŋē winaara ya du kalowan akuŋ alilandēr ya. Badinan ŋi kadun ki baŋaaŋ aji bawo wo bayaantŋ ŋi mboŋ mi, baanwo biki umundu wi. ¹⁴ Na manjoonan, bankŋiiniŋ haŋ badiiman bnuura kē bawo wo ŋi pla utaak. ¹⁵ Woli banuh nuh lah wi bawoonuŋ, bahinan kakak da. ¹⁶ Kē baŋē bi ŋal utaak unnuurnaaniŋ, uwoonŋ utaak wi baŋi. Uko mēnt ukaaŋ kē Naşibaţi aankowa pdo kadu'ana Naşibaţi i baka, aboman baka ubeeka.

¹⁷ Pfiyaar pakaanŋ kē *Abraham abomandēr pjeŋ *Itaak abukul kafinŋar Naşibaţi, wi Naşibaţi aŋaluŋ pten me afiyaara. Abukul aloonan ŋaŋ i akaaŋ i i ajejuŋ kaŋeŋan te Naşibaţi ado bi hoŋaara hoŋ, ¹⁸ ajaka aji: « *ŋi Itaak i i pntaali pi nji nhoŋiŋ pakpēnnuŋ.* »* ¹⁹ Abraham afiyaar kē Naşibaţi aka mnhina mi pnaŋan baŋaaŋ ŋi pkeŋ; uko mēnt ukaaŋ kē Naşibaţi akakana abukul, kē uko mēnt uwo wo ji Naşibaţi anaŋan Itaak ŋi pkeŋ.*

²⁰ ŋi pfiyaar, *Itaak aŋehan Naşibaţi awul *Yakob na *Eŋawu bnuura ŋi uko unwoonŋ i kaluŋ kabi.*

²¹ ŋi pfiyaar, *Yakob wi aŋoganuŋ pkeŋ, aŋehan Naşibaţi awul bnuura andoli ŋi babuk *Yotef aŋē mēban ŋi pjuuŋi pi nul aŋup adēman Naşibaţi*.

²² ŋi pfiyaar, *Yotef wi aŋoganuŋ pkeŋ aŋiiniyaan wal wi babuk Itrayel bakluŋ kapēn ŋi *Ejiptu, aŋup babukul hum di bakluŋ kado na imoh yi nul*.

²³ ŋi pfiyaar bajug *Moyit bamena kli kwajaŋt wi abukiŋ. Bawin kē napoŋ anuura aŋē pok pdo uko wi naŋih ajaŋuŋ bē baanlēnki.

²⁴ Pfiyaar pakaanŋ kē *Moyit abi pok pdu'ana abuk ŋaaŋ abuk Farawuna naŋih wi abiiŋ akak naŋaŋa. ²⁵ Ahokan phaj na baŋaaŋ biki Naşibaţi kē di pwo ŋi iko ilil yi pekadu inwoonŋ iinji ijon.*

²⁶ Afiyaar kē pwut bakowandēna ji *Kriŋtu paka udooni apel pyok bti panwoonŋ ŋi *Ejiptu, aten alowan aŋal katuum kankluŋ kayeenkana.

²⁷ Pfiyaar pakaanŋ kē apēn du Ejiptu, awo aanŋo aten udeeb wi naŋih, amēban aliint ji ŋaaŋ anwinuŋ Naşibaţi anwoonŋ aanhil kawinana. ²⁸ Pfiyaar pakaanŋ kē ado *Ufettu wi Mbuur alēt pŋaak ŋi ilēman yi itoh uwanjuŋ wi pkeŋ uwutna kafinŋ bapoŋ bajeen biki baŋaaŋ biki *Itrayel*.

²⁹ Pfiyaar pakaanŋ kē babuk *Itrayel bamuur *bdēk bjeenk al awo wo ji bawo ŋi dko dkaŋ; kē wi baŋaaŋ biki *Ejiptu bakdoonŋ na pmuur ba, bayooraa*.

³⁰ Pfiyaar pakaanŋ kē ŋniw ŋi Yeriko ŋajot wi babuk *Itrayel bafuoyuŋ ŋa ŋnuur paaj na uloŋ.

³¹ Pfiyaar pakaanŋ kē *Rahab naŋuunk ayeenk bnuura babuk Itrayel bambiiŋ amena abi pten ubeeka. Hēnk, aankeŋ na bandekuŋ Naşibaţi kafet*.

³² We wi nkaaŋ aŋup? Mēnkka bwal bŋiiniyaan bi Gedeyon na Barak na ŋamton na Yefte na *Dayiŋ na *Famiyel na baŋupar Naşibaţi

* 11:12 Ujuni 22.17. * 11:18 Ujuni 21.12. * 11:19 Natenan ŋi Ujuni 22.1-10. * 11:20 Natenan ŋi Ujuni 27.27-29. * 11:21 Natenan ŋi Ujuni 27.39-40. * 11:22 Natenan ŋi Ujuni 50.24-25; Ppēn 13.19. * 11:25 Natenan ŋi Ppēn 2.11-15. * 11:28 Natenan ŋi Ppēn 12.1-23. * 11:29 Natenan ŋi Ppēn 14.21-31. * 11:31 Natenan ŋi Yotuwa 2.1-23.

bandukiin. ³³ Pfiyaar pi bukuŋ mēnʔan pakaan kē bawat nʔaak, aʃih bañaan bnuura, abot ayeenk uko wi Naʃibaʔi ahonʊŋ baka. Pfiyaar pakaan kē badēt mntum mi nʔnlihu, ³⁴ awo ʔi bdoo aʃē wo baanyiki, abuur pkeʔ pi kej. Babi maak aʃē kak ajeb ; babi tam ugut adookar na bangoli biki nʔaak nʔyaanʔ. ³⁵ ʔi pfiyaar, baat baloŋ bawin kē banaʔan biki bakeʔandēnuŋ akakan baka.

Baloŋ bahajan baka te kē badoo keʔ kē bapok babuuran baka kahilna kanaʔa ʔi pkeʔ, kaka ubida unnuurnaaniin. ³⁶ Baloŋ kak babeŋ baka akob baka na itintēl, baloŋ kē batan baka awat ukalabuʃ. ³⁷ Baloŋ batap baka mnlak afiŋ, baloŋ kē bamob baka afal ʔi ptoof, baloŋ kē bafiŋ baka na kej. Baloŋ baji bañaay na dko kawohara inʔan yi nʔkaneel, kēme yi nʔpi, awo bajuuk, kē baknooran baka ahajan baka. ³⁸ Bañaan mēnʔ babi nuura nʔhaaʃ maakan adoo wo baanhil pfēt ʔi umundu wi. Babi nʔaay na *pndiiʃ na inkun, awo ʔi injiir na ihēr.

³⁹ Pfiyaar pakaan kē bukal bti bawinana bnuura ʔi kēʃ ki Naʃibaʔi te baando bi yeenk uko wi abiiŋ ahon. ⁴⁰ Na manjoonan, Naʃibaʔi abi ʔu ʔu ʔi uʃal pboman nja uko unnuurnaaniin bawutna kawo bajint ʔi kēʃ ki Naʃibaʔi kaduk nja.

12

Nawulēn nʔaban kēʃ ʔi Yetu

¹ Bañaan banfiyaaruŋ biki mbaan aʔiiniyaan ʔiiniyaan bawo ji pntuk pweek panfooyuŋ nja aten. Nawulēn nʔwalan keeri iko inkdiʔanuŋ nja, na pekadu danjaan datam pjab ʔi nja, nʔtaman nʔdo kaʔi pʔi pi baʔuuŋ nja. ² Nawulēn nʔu kēʃ ʔi Yetu anhaabēʃuŋ nja bgah nʔhilna nʔfiyaar, ul ajaan ado nʔliinta liint ʔi pfiyaar te mnto. Amiir adoo

keʔ ʔi kruz, bē aanʔo aten mnkow manwoon ʔi pkeʔ ptēnʔ puŋ mēnʔ ʔiki abi win mnlilan manwoon i pbi, aʃē ya hēnkun aʔo du kañen kadeenu ki Naʃibaʔi.

³ Naʃalana keeri, jibi amiiruŋ wi bado buʔaan bakhajanuluŋ, nawutna kanoor, nʔhaaʃan nʔawo nʔaankwutan. ⁴ ʔi ugut wi nakgutun na pekadu, naando bi gutan te pkeʔ. ⁵ Naʔilma jibi Naʃibaʔi atēnʔtēnanan ji babukul i? Upiitana ʔi *Ulibra wi nul aji :

« *Abuk naan, wutan kabeeh kakob ki Ajugun,*

wutan kawutan woli anoman na iwi.

⁶ *Ajugun aji kakan ʔi bgah nʔaan i nʔnalun,*

kakob nʔaan i ajejuŋ ji abukul.* »

⁷ Namiiran mnhaj mi najaan nahaj woli Naʃibaʔi akakanan ʔi bgah ; aji do han na babukul. Napoʔ ahon i i aʃin awoon aanji kakan ʔi bgah? ⁸ Woli Naʃibaʔi aankakanan ʔi bgah ji babukul bti, naanwo keeri babukul na manjoonan, nawo bapoʔ bampaʔi. ⁹ Naleʃan baʃin nja biki mboʃ: baji babi kakan nja ʔi bgah kē nʔsē tiinkaara tiink baka. Hēnk di nʔwoon katiink maakan Aʃin nja i baʔi kayeenkna ubida. ¹⁰ Baʃin nja babi ji bakakan nja ʔi bgah nʔwal nʔlon jibi baʃaluŋ, kē Naʃibaʔi aʃē ji kakan nja ʔi bgah nʔhilna nʔwo bnuura nʔbot nʔyman ji a. ¹¹ Woli bakakan nʔaan ʔi bgah, aji jooʔan wal mēnʔ aanji lilan ; aʃale ʔo aban ʔun, kakob mēnʔ kaji kado awo natool ʔi kēʃ ki Naʃibaʔi uhaaʃ uʃē ujoobēt na a.

Plipara

¹² Nadeejan keeri iñen im-beewuŋ, naliintan ihoʔ inknaayun! ¹³ Napoʃan ʔi ilēl itool, ihoʔ inkji-inkuŋ iwutna kajiink kak maakan, iʔēp ʔēp ijeb.

¹⁴ Natamaan nawo bnuura na bañaan bti nakuʔ nado kado uko

unwoon ujint̄ ʔi kēš ki Našibaʔi ; woli naanwo bajint̄ ʔi kēš ki Našibaʔi naankwin Ajugun. ¹⁵ Naʔaafaraan alon ʔi an adek kafet̄ bnuura bi Našibaʔi ; naʔaafaraan alon awo ji bko bwuʔaan banjaan badēm kašē kabuk mnko mntum manwuʔun. Ńaan mēnt̄ ahil kaneeman batum maakan. ¹⁶ Nin alon awutan kawo ʔi pjuban pi piint̄, nin alon awutan kabeeh iko inyimanuʔ ji *Eʔawu i pde ploolan pakaan kē awaap pweek pi nul. ¹⁷ Name kē wi abiiʔ aʔo aban ʔun, abi ŋal pyeenk ubeeb wi ašin ʔi pwo bajeen, kē bašē dooka. Ado na pwooni kadolna ašin apēnan uko mēnt̄ ašē wo aanhili.*

Ubeeka wi baʔi wi mnt̄o

¹⁸ Na manjoonan, naanñog pnkuʔ pi Finayi : naaññog dko di bdoo bankt̄erun, di utejan na bdēm, di ukēk, ¹⁹ naanñog dko di balulunʔ na di pdiim patiinkaniin. Wi babak *Iʔrayel batiinkuʔ pdiim mēnt̄, baankak adi di nin ptiink pa. ²⁰ Uko wi pdiim mēnt̄ pajakuʔ na baka ulēnkan baka maakan, paji na baka : « *Ńaan ankbanuʔ pnkuʔ batapa mlaak kafin, awole Ńaan kēme untaam.* »* ²¹ Uko mēnt̄ uyiban maakan kē Moyit adoo ji : « *Dlēnk maakan adoo kat kat.* »*

²² Kē našē ñog pnkuʔ pi *ʔiyon, ubeeka wi Našibaʔi anwoon ukumpēs wi ubida, Yerutalem di baʔi di ŋwanjut̄ ŋtum maakan ŋawoon, ²³ du dko di pntuk pi banfiyaaruʔ panwoon ʔi ufettu pawoon, pi banwoon bajeen biki Našibaʔi, biki itim ipiitaniin du baʔi. Nañog Našibaʔi anjaan awayēs bañaan bajēn bti na ŋhaas ŋi bañaan biki Našibaʔi adoluʔ kē ŋawo ŋjint̄ piš. ²⁴ Nañog Yetu i Našibaʔi aʔenanaanuʔ bhoŋar bhalu na pñaakul pantuliin ; pñaak mēnt̄

uko wi pakdiimanuʔ ulil apel wi pi *Abel pakdiimanuʔ*.

²⁵ Naʔaafaraan keeri kadek ankʔiiniin na an kafet̄. Na manjoonan, bateem nja bampokuʔ ptiink ankʔanʔun baka ʔi mboš baambuʔur kakob. Kē nja ŋēnkhil kabuur kakob woli ŋdek kafet̄ ankʔiiniin na nja du baʔi. ²⁶ ʔi wal wi *Moyit, pdiim pi nul pabi šint̄ šint̄an mboš, kē ašē hoŋ nja hēnkuʔ aji : « *Dkak aluʔ kašint̄ šint̄an byaaš bloŋ kak, mēnt̄ mboš ʔañ, dšint̄ šint̄an kak baʔi**. » ²⁷ Wi ajakuʔ aji dkak aluʔ kašint̄ šint̄an byaaš bloŋ, adiiman diiman kē iko impašaniin iluʔ kašint̄ar katoka, uko unwoon uunkšint̄ar ʔañ uhilna uduka. ²⁸ Hēnk, wi ŋkyeenkuʔ utaak unwoon uunkšint̄ar, nawulēn ŋbeeb Našibaʔi, ŋdēmana na pfiyaar na palēnk, uko mēnt̄ ulila. ²⁹ Na manjoonan, Našibaʔi i nja awo bdoo banjaan batēr katok.

13

Iʔenjan inliluʔ Našibaʔi

¹ Natamaan naŋjalad ji bañaan banʔaarun. ² Nawutan kanohnaana pyeenk bayaant̄ du itohan. Name bnuura kē balon bado haŋ, ayeenk ŋwanjut̄ du itoh yi baka bē baammee. ³ Nalešan bakalabuš, nawo ji nawo ukalabuš na baka nabot naleš bañaan biki bakhanjanuʔ, nawo ji an biki bakhajanuʔ.

⁴ Bañaan bti bamēbaan bniim bnuura, Ńiint̄ na Ńaaʔ baji bamēbandēr andoli kaliŋ ʔi atēnt̄. Našibaʔi aluʔ kawayēs bañaan banwoon ʔi ubida uʔop na pjuban pi piint̄.

⁵ ʔi mnwo mi nan naanwo kajotan itaka kadun, naliŋan ʔi uko wi nakaan. Našibaʔi ʔi uleeful aʔupun aji :

« *Mēnkwatanu nin, mēnkpoku nin.* »*

* 12:17 Natenan ʔi Ujuni 25.29-34; 27.30-40. * 12:20 Ppēn 19.12-13. * 12:21 Plešan 9.19.
* 12:24 Natenan ʔi Ujuni 4.10. * 12:26 Hagay 2.6. * 13:5 Yotuwa 1.5; Plešan 31.6,8.

6 Ukaaŋ kē ŋhinan kaṭup na mntēŋ kaji :

« *Ajugun awoon anjaan aṭēnkēn ; mēnkdo kalēn.*

We wi ŋaan najēn ahilun kadolēn? »*

7 Nalešan banwoon ṭi kadun ki nan banṭupanaŋ uṭup wi Naṣibaṭi. Naṣalan jibi babiin awo te adoo keṭ, naṣē nado ji baka.

8 Yetu *Krittu awo nṭa jibi awoon takal, akuṭ awoha haŋ te mntō. 9 Nakwut pjukan pampaṭun na *Uṭup Ulil Unuura pañooṭan du bdēm. Ŋaan awo katēŋna ṭi bnuura bi Naṣibaṭi, aanhil katēŋna ṭi idolade ṭi uko ude inwaanun udooni ṭi banjaan baṭaṣ ya. 10 Nja, ŋka *bliit bi mngur, kē baṭejan banjaan baṭejan du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi baanka na pde iko inwoonun du bliit mēnt. 11 *Naṣih i baṭejan aji ñoot pñaaak pi ŋko ŋanfiŋun du *dko dyimanaan maakan kapēnanaan pekadu di bañaan, kē ŋko ŋi bafiŋun ŋun ŋaṣē ji ŋatērna du bdig bi dko di bañaan bafēṭun. 12 Uko mēnt ukaaŋ kē Yetu akeṭna du bdig bi ubeeka kē pñaaak pi nul pado bañaan kē bawo bajinṭ ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi.

13 Nawulēn keeri ŋya du Yetu, du bdig bi dko di bañaan bafēṭun, ŋwo na mnkow mntēnt mi nul. 14 Ṭi mboṣ ṭi, ŋfēt ṭi ubeeka unwoon uunkwo te mntō, kē nṣē la ubeeka unkmbiin unkwōon wi mntō. 15 Ṭi katim ki Yetu nawulēn ŋwut kaṭaŋna pdo kado uṭen pa Naṣibaṭi, unwoon iyeeh injaan idēmana ; iyeeh mēnt ipēna ṭi mntum mi nja ŋndinanun kē awo Ajugun. 16 Nawutan kaṭilma pdo kado bnuura na pdo kaṭēnkar ; iṭejan itēnt yan ijaan ilil Naṣibaṭi.

17 Najaan nado uko wi banwoon ṭi kadunan bajakuŋ, nado katiink baka. Baji babeelan bnuura, bukal bakluŋ kaṭup Naṣibaṭi jibi nawoori. Woli natiink baka, balun kado

ulemp wi baka na mnlilan. Kē woli naando haŋ, bado wa kaṣē kajooṭan, uṣē waan udooni pa an.

18 Nañehandērun ; ŋfiyaar na manjoonan kē ŋēnwō na nin uko ulon ṭi uhaaṣ. Nji ŋdoonaan pdo bnuura ṭi iko bti. 19 Dñehanan na uhaaṣ naan bti nañehandēraan nhil ntaran taran nkak du an.

Pñehan

20 Dñehan Naṣibaṭi anjaan ajoobēntēn ŋhaaṣ, annaṭanun ṭi pkeṭ Ajugun Yetu nayafan naweek, wi aṭejananun bhoŋar bi mntō na pñaaakul pantuliin, 21 aṭēnkan naka iko bti innuuriin nahilna pdo uko wi aŋaluŋ. Dñehan Naṣibaṭi ado nja ŋlila wi ŋwoon ṭi ploolan na Yetu *Krittu. Nawulēn ŋdēmana te mntō! Uwo haŋ.

22 Bayiṭ naan ṭi *Krittu, dkooṭan namiir uṭup wi nṭupanaŋ wi kaṭaŋnan ; na manjoonan, uṭamēñi.

23 Dñal name kē bawutan Timote ayiṭ nja. Woli atar aban, kabi na a pwinan.

24 Nawulaan mboṣ banwoon ṭi kadun ki nan bti na bañaan bti banwoon biki Naṣibaṭi.

Bayiṭ nja biki Itali bawulan mboṣ.

25 Dñehan Naṣibaṭi awulan an bti bnuura.

Uṭup wi Yakob apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yakob apiitun bañaan biki Naşibaṭi banniinkun mboş. Du unjon Yakob abi wo ñaan naweek ṭi banfiyaaruṅ Naşibaṭi banwoon du Yerutalem, Yetu awo naweekul. Bañaan biki apiitun kakaarta ki, baloṅ ṭi baka baji baji bafiyaar Krittu, kē mnwo mi baka maṅşē wo maanwo mi bañaan banfiyaaruṅ. Uko mēnt ukaan kē aji na baka pfiyaar pawo kagakandēr na mnwo mnuura. Yakob abi win kē ṭi banfiyaaruṅ, bajuuk bawo ṭi mnhaj ṭiki bayok badeeṅ iganan maakan. Uko mēnt ukaan kē aji na bayok bawut kado kado ji bañaan biki umundu wi, bamēban bajuuk bnuura. Akak aji na baka balow pṅom, bakak baji bamēban mntum. Bawo kado kado bnuura unuur undoli jibi Uṭup wi Naşibaṭi ujakun.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.1)
2. Pfiyaar na pwo na uşal untuṅa (1.2-18)
3. Ptiink Uṭup wi Naşibaṭi na pdo uko wi ujakun (1.19-27)
4. Pwut bpaṭşēr (2.1-13)
5. Pfiyaar na pdo bnuura (2.14-26)
6. Uşal untuṅa na pṭup bnuura (3.1-18)
7. Pṅal iko yi umundu paannuura (4.1-5.6)
8. Kamiir na pñehan Naşibaṭi (5.7-20)

Pwul mboş

¹ Nji Yakob nalempar Naşibaṭi na Ajugun Yetu Krittu, dwul an mboş, an pntaali pi Naşibaṭi panwaysēruṅ ṭi umundu*.

* 1:1 Kşini iñeen na ktēb kanwaysēruṅ ṭi umundu, bawoon babak Yakob abuk Itaak, bateem bayuday. Hēnk di di bapiitun ṭi ugrek.

Kamiir ṭi unoor

² An bayit naan baṭaş Yetu, woli nawo ṭi unoor nalilaan ṭi ṅhaaş ṅi nan. ³ Ṭiki name kē pfiyaar pi nafiyaaruṅ Yetu aliintan ṭi wal wi unoor, paji paṭu ñaan kamiir. ⁴ Nawo kanaṭ kaliint ṭi kamiir mēnt, kaşē kahil kawo bañaan bajinṭ batool, banjaan balemp ulemp ujinṭ piş, banwoon baanwaan nin uko uloṅ.

Pñehan na uhaaş wi pfiyaar

⁵ Woli aloṅ ṭi an awaan uşal untuṅa, awo i kañehan wa Naşibaṭi, aluṅ kawul a wa, ṭiki aji wul bañaan bti na byompan kē aanji fēn. ⁶ Kē woli ñaan añehan, awo kafiyaar kawut kawo na ṅşal ṅtēb, ṭiki ñaan anwoon na ṅşal ṅtēb anaam umaron uweek, wi uyook ujaan udeeeṅ kaluṅ luṅan. ⁷ Ñaan anwoon haṅ awutan kaşal kē ayeenk uko uloṅ ṭi kañen ki Ajugun. ⁸ Anwoon na ṅşal ṅtēb aanji ṭu kabaṭ ṭi uko wi akdolun, uyaaş uloṅ aji ya kadun, uloṅ akak ufeṭ.

Najuuk na nayok

⁹ Naṭaş Yetu anwoon najuuk awo katan ṭi uko wi Naşibaṭi akdēmanuluṅ. ¹⁰ Kē nayok awo katan, ṭi uko wi Naşibaṭi akpotēṭanuluṅ. Ṭiki nayok aankjon, anaam kaṭeeñ ki bgof bi uṭeeh. ¹¹ Bnuur baji banaṭa katēr, bgof kakay, kaṭeeñ kajot, kanuura ki ka kaneem. Kē hēnk di di uwoon pa nayok : Aleew, kakeṭ ṭi mnwo mi nul mi ṅnuur bti. Ñaan najēn andoli awo ji pjaagal.

Naşibaṭi aanji wuuk nin ñaan ado buṭaan

¹² Ñaan anjaan naṭ kaliint ṭi unoor anuurandēni, ṭiki ayeenk katuum ki ubida wi mnto wi Naşibaṭi ahoṅun bannaluluṅ, woli ayuuj mntēṅ mi nul aba.

¹³ Woli ñaan aŋal pdo buŋaan awu-tan kaji, Naşibaŋi akwuuknuŋ pa ndo ba. Naşibaŋi aanhil pŋal pdo buŋaan k e aanji wuuk wuuk nin alonj ado buŋaan. ¹⁴ Andoli aji do buŋaan ŋi uŋal wi nul uwuŋaan, wul ujaanj uwuuka kaneejana. ¹⁵ Woli ŋwut uŋal uwuŋaan m ent  k e ud emi, wul ujaanj uŋij pekadu, woli pekadu dad emi dul dajaanj daŋij pkeŋ.

¹⁶ Bayiŋ naan biki mmaganuŋ nakwut baguuran ŋi uko wi. ¹⁷ Iko inuura bti yi baŋenuŋ un na yi nŋeenkuŋ iwoona baŋi, du Aşin nja anŋakuŋ unuur, pli na ŋjah bti ŋanwoonj du baŋi. Ul anwoonj aamme p el sa k eme kajeeh kabot kaj m sa. ¹⁸ Aŋal ul ŋi uleeful pwul un ubida ŋi uŋup wi manjoonan, ŋhilna ŋwo bateek ŋi iko yi aŋakuŋ.

Ptiink uŋup wi Naşibaŋi kabot kaŋaş wa

¹⁹ An bayiŋ naan biki nŋalunj maakan nawo i kame k e: ñaanj aji wo i katar ŋi ptiink at ent ul, kanoom ŋi ptiini, kanoom ŋi udeeb. ²⁰ M ent  ŋi udeeb di di ñaanj ahilanuŋ kado uko untoolunj ŋi k eş ki Naşibaŋi. ²¹ Ukaanj k e nawo i kap enan iko bti inŋopunj ŋi an na inŋotunj maakan, naş  nayeenk uŋup wi baŋuunj ŋi ŋhaaş ŋi nan ji baŋaanj banwalanuŋ ikow yi baka, ŋiki wul uhilanuŋ pbuuran an.

²² Nakliŋ ŋaŋ ŋi ptiink uŋup, nadolan uko wi ujakuŋ. Woli naankŋaş uŋup, ikow yi nan yi yi nakguurunj. ²³ H enk di di uwoonj, woli ñaanj atiink uŋup aş  wo aankdo uko wi uk iiniyaanuŋ, unaam ŋiint  anktenuŋ kaara di nul ŋi kawini. ²⁴ Awin da jibi dawoonj, wi atenuŋ da aba, aŋool aya aş  ŋilma jibi anaamuŋ. ²⁵ Woli ñaanj ala pme bnuura bgah bŋool, banhilanuŋ pbuuranun, aji m eban ba kaliintan, aanwo i kalinj ŋi ptiink ba ŋaŋ kaş  kaŋilma ba. Awo i kado uko wi

bajakuŋ, aş  tum na mnlilan ŋi iko bti yi akdolunj.

²⁶ Woli ñaanj aşal k e aŋaş Naşibaŋi bnuura, aş  wo aanji m eban pndem ent pi nul, adaar bkow bi nul, pŋaş Naşibaŋi pi nul paanwo nin uko ulonj. ²⁷ Ñaanj ankŋaşunj Naşibaŋi Aşin nja na manjoonan, aji wo najint  piş ŋi k eş ki nul. H enk di di ajaanj awo : aji ya pwin bapoŋ banwaanunj bajug baka, aji ya pwin baat  bayoŋ banwoonj ŋi unoor, aji lipara iko iwuŋaan iwutna kaŋopana.

2

Ppaŋş er pawo pp en ŋi bgah

¹ Bayiŋ naan, nafiyaar ŋi Yetu Krittu Ajugun antumuŋ na mnd em, ukaanj k e naanwoyi kapaŋş er ² Natenan : woli du dko di nayitunj ŋiint  alonj anwoonj na ineel yi uwuuru abot awohara bnuura aneej da, k e ŋiint  alonj kak anwohariinj iko intowiinj aneej da, ³ woli nam eban bnuura ŋiint  anwohariinj iko inuura, aş  ji na a : “Ťoon ŋi dko di, dawo dnuura” aş  ji na nawaan, « iwi naŋan » k eme « iwi yaan iŋo du kafet. » ⁴ Pdo hanj, ŋi pŋoof pi nan, pawo bpaŋş er. Naanway ş way ş na ŋşal ŋwuŋaan i?

⁵ Natiinkan an bayiŋ naan biki mmaganuŋ, m ent  Naşibaŋi adatuŋ banwoonj bajuuk ŋi k eş ki umundu i? Ado hanj, bahilna bayok ŋi pfiyaar babot bayeenk pşih pi Baŋi pi ahonunj banŋalulunj. ⁶ K e naş  ji naŋu najuuk mnkow ŋi pŋoof pi baŋaanj. M ent  bayok bajaanj baha-janan, kamoban kaŋooŋ du ŋruha i? ⁷ Bukal kak bajaanj babenj katim kanuura ki Naşibaŋi awulananj.*

⁸ Aa, woli naŋaş na manjoonan bgah bi Pşih pi Naşibaŋi jibi bawoonj ŋi Ulibra wi Uŋup wi Naşibaŋi : « Nalan at ent u jibi inaluŋ bkowu » wal m ent , nado bnuura. ⁹ B e woli napaŋş er nado pekadu, h enk bgah

* 2:7 Ñaanj aji yeenk katim ki Yetu Krittu ŋi batitmu.

bi Moyit bamob an țiki naanțaș ba. ¹⁰ Hênk di uwoon, woli ñaañ ațaș bgah bti așê duk uko uloolan țî wi bajakuñ, aduknaana țî kadun ki bgah bti. ¹¹ Anjakuñ, « iinkpiint na ahar ñaañ kême ayin ñaañ, » ul akaañ aji : « Iinkfiñ ñaañ. » Kê woli iimpiint na ahar ñaañ kême ayin ñaañ, așê fiñ ñaañ, iintțaș bgah. ¹² Nakeeri nado kațiiini nabot nado kado ji bañaan biki Nașibați aklun kawayeș na bgah bi mbuur. ¹³ Hênk di uwoon, Nașibați aankwayeș na mñaga anwoon aaññagaa, kê mñaga manșê pel pwayeș.

Pfiyaar na Udo

¹⁴ Bayiț naan, we uwoon ñaañ abubara aji « Dfiyaar Nașibati » woli udo wi nul uundiiman pfiyaar mênț? Pfiyaar pahilan kabuuran a wal mênț i? ¹⁵ Natenan, woli alon țî an ñiint kême ñaaț awaan iko iwohara abot awaan uko ude wi ñnuur bti. ¹⁶ Kê alon țî an așê ji na a : « Yaan na bnuura, yaan iwohara iko idiț, ide bnuura » așê wo naan-wula uko ude kême uwohara, we uwoon da unuura?

¹⁷ Kê hênk di uwoon pa pfiyaar panwoon paangakandêr na udo pakeți țiki pagaagi.† ¹⁸ Dme alon abi kaji : « Ñaañ alon aji fiyaar, alon kado. » Dteema kaji : « Diimanaan hum di ñaañ ahilanun kaji afiyaari woli aanyuuy pfiyaar mênț țî udo wi nul. Dluñ kadi-imanu pfiyaar pi naan țî udo wi naan. » ¹⁹ Ifiyaar kê Nașibați awo aloolan țaañ? Ido bnuura – ñntaayi kak ñafiyaar uko mênț, aji ñalênk kakat kat. ²⁰ Iinji kșal Keeri! Wom injal pme kê pfiyaar pawaan udooni woli paanji pagakandêr na udo?

²¹ Naleșan, Abraham atemun mênț țî udo wi wi Nașibați ajaknuñ awo natool i, wi aňooțun abukul

Itaak pa pfiñar Nașibați*? ²² Iwini, baanhil ppațeș pfiyaar na udo țiki udo uji utumalêș pfiyaar. ²³ Kê hênk di di uko umpiitun țî Ulibra wi Uțup wi Nașibați udolaniin, uji : « Abraham afiyaar Nașibați, ukaañ kê Nașibați aji awo natool. » Kê așê yeenk katim ki « nanoh Nașibați. » ²⁴ Nawin kê ñaañ aji wo natool țî kêș ki Nașibați țî udo wi nul, mênț țî pfiyaar țaañ pa.

²⁵ Kê hênk di uwoon kak pa Rabab nawaap bduun, woli ayeenkuñ bayili baitrayel țî katoh ki nul abot ațênk baka kê babuur na bgah bmpați, hênk țî udo wi nul wi wi awoonun natool țî kêș ki Nașibați*.

²⁶ Jibi uleef unwoon uunwo na uhefênt uwoon puun, hênk di di pfiyaar panwoon paanji pagakandêr na udo pakețun.

3

Namëbaan indemënt yi nan

¹ Bayiț naan nawutan kado na pwo an bti bajukan biki Uțup wi Nașibați. Name kê nja ñnkjukanun, Nașibați alun kawayeșun pwayeș pantamun apel pi bañaan bandukiin. ² Name'un bti nji ñdo ipekadu itum. Woli ñaañ alon aanji juban woli ațiiini awo ñaañ natool, anhilanun pmëban uleeful. ³ Nji ñtan uko umpooț țî mntum mi ñmpëlênt pa ñado uko wi ñjalun, hênk, nji ñțon uleef wi ña bti. ⁴ Natenan kak ñpuur bdêk ñi iloona, woli ñado wo ñweek, kê ukêk uweek ukwuuk ña, kațon kampooț kajaan kaňooț ña dko di națon aňaluñ. ⁵ Kê hênk di pndemënt pawoon, pawo uko umpooț țî uleef așê ji papiitar iko iweek. Natenan, kambetan kampooț kahilanun uțeeh uweek katêr.

⁶ Pndemënt kak pawo bdoon, pul pawoon katoh ki buțaan. Pndemënt

† 2:17 Kême : Kê hênk di uwoon pa pfiyaar, panwoon paangakandêr na udo, pakeț na manjoonan. * 2:21 Natenan țî Ujuni 22.1-19. * 2:25 Natenan țî Yotuwa 2.

pawo ti uleef, kē pul pajaan paṭopan wa bti. Paji patehan ubida bti na bdoo bampēnnuṅ infernu. ⁷ Uunka ṅlimariya, woli ṅado wo ṅlimariya ṅjooṭ ṅi uṭeeh, ṅkaṭ, ṅpula, ṅṭēb, ṅi ṅāaṅ awoonj aanhilan akakan kē ṅadoomi. ⁸ Bē pndemēt, nin alonj aanhil pkakan pa padoom. Pawo buṭaan, paanhil pṭoor, paṭum na bnunk bankfiṅaruṅ.

⁹ Pul pi ṅjaan ṅdēmanaan Ajugun anwoonj Aṣin nja, kē pul kak pi ṅjaan ṅñehandēraan baṅaaṅ buṭaan, biki Naṣibaṭi aṭakuṅ kē banaam a. ¹⁰ Pdēman na pñehan buṭaan iji ipēnna ṭi mntum mloolan. An, bayiṭ naan uunwo kawo haṅ! ¹¹ Ukumpēs uji upēnan meel mnjoob na mnhaay ṭi bhēr bloolan i? ¹² An bayiṭ naan, bjaak bahil kabuk mnleman i? Kēme blemani bahil kabuk mnjaak? Kē ukumpēs wi meel mnhaay uhilan pwul meel mnjoob i?

Uṣal untuṅa unwoonj Baṭi

¹³ Ahoṅ ṭi an awoonj na uṣal untuṅa abot atit? Ayuujan kē awo haṅ ṭi mnwo mi nul na udo wi nul, udo ungakandēruṅ na pdoom na uṣal untuṅa. ¹⁴ Bē woli uhaaṣ winan utum na bkujar bweek kē nawo na uṣal wi blaṭar, naanwoyi kahomp kaji nawo na uṣal untuṅa. Naanwoyi kaṭup uko unwoonj uunwo manjoonan. ¹⁵ Uṣal utētṅ wuṅ uumpēnna baṭi, uwo wi mboṣ, wi baṅaaṅ, wi ṅntaayi. ¹⁶ Bkujar na uṣal wi blaṭar ṅaji ṅagakandēr na bpulad, na pdo iko iwuṭaan bti. ¹⁷ ṅāaṅ anwoonj na uṣal untuṅa umpēnnuṅ baṭi aji dun kawo ṅāaṅ najinṭ piṣ, anjaan akakan baṅaaṅ ṭi ploolan kawo najoobṭēraan, aanji tam bkow, aji tum na mñaga, kado iko inuura, aanji paṭṣēr, aanji lafrēn.

¹⁸ Baṅaaṅ banjalunj mnjeeh, baji baniinkan ma ṭi dko di bawoonj ji

mbuk du ujaarna, kē ṅdeey ṅi bajaan bakit, ṅjawo udo utool.

4

Pṅjal umundu pawo ppok Naṣibaṭi

¹ Ṭuṅ di di ugut ujaan uwoona? Ṭuṅ di di pṅjom pajaan papēnna ṭi an? Mēntṅ ṭi unjal uwuṭaan unjaan ugutan ṭi uleefan meṭ wa i? ² Naji naṅal uko ulonj, kaṣē wo naanji nahil pka wa, ukaaṅ kē naji naṣal pfiṅ. Naji naṅeebar uko wi ṅāaṅ kaṣē wo naanji naka wa, naṣē neej wal mēntṅ ṭi pṅjom na ugut. Naanji naka uko wi naṅaluṅ ṭiki naanji naṅehan wa Naṣibaṭi. ³ Kēme woli naṅehan naanji nayeenk nin uko ulonj ṭiki naji naṅehan buṭaan, kala pṭok uko wi naṅehanunṅ ṭi unoh wi umundu. ⁴ An pntaali pandekuṅ Naṣibaṭi kafetṅ ji ṅāaṭ andaaruṅ ayinul, naamme kē pṅjal umundu pawo ppok Naṣibaṭi i? Anjalunṅ pwo nanoh i umundu aji wo naṣoor Naṣibaṭi. ⁵ Kēme nanunṅ kē Ulibra wi Uṭup wi Naṣibaṭi ububara ji : « Naṣibaṭi aji ṅal pa ul ṭaṅ uhaaṣ wi aṭuunṅ ṭi un? » ⁶ Kē bnuura bi ajaan adiimanun badēmnunṅ maakan. Ukaaṅ kē Ulibra wi Uṭup wi Naṣibaṭi uji : « Naṣibaṭi aji pok bankdēmanunṅ ikow yi baka, kaṣē wul banwalanunṅ ikow yi baka bnuura bi nul*. » ⁷ Naṭaṣan keeri Naṣibaṭi naṣē napok Untaayi Uweek, uṭi wal mēntṅ kalow an. ⁸ Naṅogan Naṣibaṭi aṣē ṅogan. Naṅowan iṅen yi nan* an bado pekadu ; nabot najinṭan ṅhaaṣ ṅi nan, an baṅaaṅ biki ṅṣal ṅṭēb. ⁹ Naṅaṣan kē nawo bajuuk, nawoon jji baka puum, nadoon kawooni, pji pi nan pakakan ṅwooni, mnlilan mi nan pjootan. ¹⁰ Napoṭētēnēn ikow yi nan ṭi kadun ki Ajugun aṣē naṭanan.

Iwo in adoo ten buṭaan bi atēntu?

¹¹ Bayiṭ naan, nawutan kakuut batēntan, ankkuutunṅ atēntul kēme

* 4:6 Uhoṅ 3.34. * 4:8 Nawutan pjuban.

aten buṭaan bi atēntul, aṭup buṭaan ṭi Bgah bi Naṣibaṭi abot ayuuj ṭi udo wi nul mēntṭ kē baannuura. Kē woli ido hañ, iinji kṭaş ba, iwo nawayēş i ba.

¹² Naṣibaṭi ṭań ajaañ awul Bgah, kē ul kak ṭań awoon nawayēş. Ul ṭań ahilanuñ pbuuran kēme pṭok. Kē iwi, iwo in adoo ten buṭaan bi atēntu?

An bahomp nalipariin

¹³ Hēnkun, nalipariin an nanjaañ naji : « Nṭa kēme faan ŋya ubeeka wañ, ŋhiil da, ŋdo da pjula kaka itaka itum. » ¹⁴ Kē naşē wo naamme uko wi ubida winan ukwoon, name wi faan i? Nawo ji udu unjaañ uwinana kakur kaneem. ¹⁵ Kē wi wi nawoon kaji : « Woli Ajugun ańali, ŋluñ kawo bajeb, kaşē do uko wi kēme wundu. » ¹⁶ Naşē wo naanji nado hañ, naji napiitar ṭi uko wi nañaluñ pdo. Bpiitar btēntṭ buñ bawo bwuṭaan. ¹⁷ Ńaañ ammeen keeri uko wi awoon i pdo, aşē wo aando wa, ado pekadu.

5

An bayok, nadoon kawooni

¹ Hēnkun an bayok, nalipariin, nawoonin nado idiim ṭi pwuṭan pankyoonkanañ. ² Pyok pi nan papuṭi, kē ŋbob ŋade iko iwohara yi nan. ³ Uwuuru wi nan na unṭaam wi nan ŋdoharaa. Kē pdohara puñ pakluñ kaṭiini pa an. Paluñ kade'an uleef ji bdoo. Umundu uba kē nakhanka hank*. ⁴ Natenan, naanluk banklempuñ du ŋṭeeh ŋi nan. Baṭēga aliir kē idiim yi baka iban du ibaṭ yi Ajugun i Mnħina. ⁵ Nawo ṭi umundu wi ṭi pyok na onoh, nade amag ji ŋlimariya pa unuur wi bakluñ kafaal an. ⁶ Najī natool aduknaanaa abot aṭiña ; kē aanhılan aneenan uleeful.

Namiiran, Ajugun abi

⁷ Bayiṭ naan, natamaan keeri ṭi pyoonk ubi wi Ajugun. Natenan jibi najaar ajaañ ayoonk ŋdeey ŋnuura ŋankpēnuñ ṭi btepi bi aṭuun ṭi mboş. Aji miir wi uşubal uteek ujutuñ kayoonk ubaañsaani kabaa kit*. ⁸ An kak natamaan ṭi pyoonk, natum na mntēñ, ṭiki ubi wi Ajugun uñogi.

⁹ Bayiṭ naan, nawutan kaṭēga ṭi mnwo mi batēntan, woli naanjal Naṣibaṭi awayēşan. Natenan Nawayēş ado bi naṭ naṭ ṭi kadun ki plēman. ¹⁰ An bayiṭ naan, *baṭupar Naṣibaṭi bahaj na kamiir, natenan ṭi baka. ¹¹ Nawini ŋji ŋji bañaañ bantamanuñ ṭi kamiir banuurandēni. Natiink jibi Yob* atamani ṭi kamiir. Name kak uko wi Ajugun adoon pa a, ṭiki Ajugun atum na bnuura na mnñaga.

¹² Bayiṭ naan, natiinkan bnuura : nalipariin kamehna ṭi baṭi kēme ṭi mboş kēme ṭi uko uloñ kak. Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan. Kē ppok pi nan pawoon ppok na manjoonan, nawutna kaduknaana ṭi pwayēş pi Naṣibaṭi.

Nañhaan Naṣibaṭi

¹³ Aloñ ṭi an awo ṭi mnħaj i? Añhaan Naṣibaṭi. Aloñ ṭi an awo na mnlilan i? Ayeehan mndēm mi Naṣibaṭi. ¹⁴ Aloñ ṭi an amaaki? Aduun bantohi biki pntuk pi banfiyaaruñ, bajatana ukēra ṭi bkow ṭi katim ki Ajugun başē bañehan Naṣibaṭi pa a. ¹⁵ Pñehan pangakanderuñ na pfiyaar pabuuran namaakal, Ajugun aşē naṭana. Woli ado ipekadu Naṣibaṭi amira ya. ¹⁶ Andoli keeri adoon kaṭup ipekadu yi nul batēntul, andoli adoon kañehandēr batēntul Naṣibaṭi, hēnk naşē najeb. Pñehan pi natool paji paṭum na uforta. ¹⁷ Natenan Eli naṭup ṭi katim ki

* 5:3 Natenan ṭi Maci 6.19-20. * 5:7 Du utaak wi Itrayel, uşubal uji ujoṭ, bañaañ katepi, udun kaṭańan, kado kli kañeen kabaa kak kajot baba kit. * 5:11 Natenan ṭi Yob.

Naşibaŋi i unjon, abi wo ñaaŋ najën ji un. Aŋu kabaŋ ŋi pñehan Naşibaŋi uşubal uwut kaşub. Kë udo nşubal nşwajanŋ na kli paaj nin pŋatap paanjot ŋi mboş. ¹⁸ Kë akak aluŋ añehan Naşibaŋi uşub, kë uşubal ujoti. Kë iko yi batepiin iwul nşdeey.

Nakakaan bampënuŋ ŋi Bgah bi Naşibaŋi

¹⁹ Bayiŋ naan, woli alonŋ ŋi an apën ŋi plël pi manjoonan, kë başë kakana ŋi pa, ²⁰ nameen kë ñaaŋ ankpënanuŋ ŋi plël pi buŋaan nado ipekadu, abuurana pkeŋ abot ado Naşibaŋi amiira ipekadu itum.

Uṭup uteek wi Piyeer apiiṭuṅ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki Piyeer apiiṭuṅ kntuk ki banfiyaaruṅ kanwoon ṭi nbeeka kañeen ṅi utaak wi Atiya. Wi Yetu abiin awo ṭi umundu wi, Piyeer aji bi kagakandër na a. Wi apënuṅ ṭi wa, Piyeer kaşë wo nanjañan i bayuday. Banfiyaaruṅ Krittü biki apiiṭuṅ hënk babi hajan baka ṭiki bafiyaar Ajugun Yetu Krittü. Uko mënṭ ukaaṅ kē Piyeer apiit baka kaji na baka bamëban baliint ṭi pfiyaar, baanwo bateek biki bakhajanuṅ. Aji na baka Yetu i bafiyaaruṅ i i bajunnuṅ ahajan kē adoo keṭ. Uko mënṭ ukaaṅ kē woli bahajan baka bawo kamiir ji a. Akak aṭup baka jibi bawoon kawo ṭi ptoof pi bañaan bampokun Naşibaṭi.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoonṅ:

1. Pwul mboş (1.1-2)
2. Mnhaṭ manliintuṅ (1.3-12)
3. Ubida ujint (1.13–2.17)
4. Mnhaṭ mi Krittü awinuṅ (2.18-25)
5. Anfiyaaruṅ Krittü na mnhaṭ (3.1–4.19)
6. Hum di di baweeek biki banfiyaaruṅ bawoon kawo (5.1-11)
7. Pwul mboş pbaañşani (5.12-14)

¹ Nji Piyeer *nanjañan i Yetu *Krittü dpiitanan, an biki Naşibaṭi adatuṅ nanniinkuṅ ṅtaak ṅi Pont, ṅi Galatiya na Kapadoşiya na Atiya na Bitiniya awo da bayaant. ² Naşibaṭi Aşin nja ado bi datan dat jibi abiin aṅal wa undiimaan. *Uhaaş wi nul udolan kē nawo biki nul nahilna nado kaṭiink Yetu Krittü, pñaak pi nul padolan nawo bajint ṭi kēş ki Naşibaṭi.

Dñehan Naşibaṭi awulan bnuura bantumuṅ abot ajoobṭënan ṅhaaş bnuura.

Mnhaṭ mi mbuur

³ Nawulan ṅdëman Naşibaṭi Aşin Ajugun Yetu *Krittü andoluṅ ṭi mñaaga mnweek mi nul kē ṅkak abuka wi anaṭanuṅ Yetu Krittü ṭi pkeṭ. Ukaaṅ kē ṅwo na mnhaṭ manwoonṅ mnjeeb. ⁴ Nme kē ṅluṅ kayeenk iko inuura yi Naşibaṭi ahankuṅ bañaan biki nul. Iko mënṭ iinji itoka, iinji iṭop, iinji iba kanuura. Naşibaṭi ahankan ya du baṭi. ⁵ Wi nafiyaaruṅ, mnhina mi nul manyeṅan te unuur ubaañşani, wi aklun kadiiiman kē abuuranan.

⁶ Hënk, natum na mnlilan, wi nadoon awo i kajooṭan ṅwal ṅntiinku wi nawoon ṭi unoor uweek. ⁷ Uwuuru undoon atoka udoo ji uṭëpna ṭi bdoo kakaana udooni, kē hënk kak di di pfiyaar pi nan pankaan preeş pweek maakan apel uwuuru pawoon kaṭëpna ṭi unoor kahilna kadiiiman udooni wi pa. Hënk, nalun kawo na pdëm na mndëm mnweek wal wi Yetu *Krittü aklun kapën kawinana.

⁸ Naambaan kawina Yetu aşë ṅala ; nafiyaara te naando bi wina te hënkun, ukaaṅ kē nawo na mnlilan mnweek maakan mi ñaan awoon aanihil pṭup, ⁹ wi nakyeenkun uko unkaan kē nafiyaari, unwoon mbuur mi ṅhaaş ṅi nan.

¹⁰ Du unjon *baṭupar Naşibaṭi bala aten bnuura kame jibi aklun kabuuran bañaan, bado bi ṭupa ṭup jibi akdiimananan bnuura bi nul. ¹¹ *Uhaaş wi Krittü ubi wo ṭi baka, udobi ṭupa ṭup mnhaṭ mi *Krittü akhajuṅ na mndëm mankmbiin kawo mi nul aşë taman kame wal na hum di uko mënṭ ukdolaniin.

¹² Naşibaṭi adiiiman baka kē uṭup wi bawoon ṭi pṭup uunwo pa baka, uwo pa an. Banjaan bajukan *Uṭup Ulil Unuura baṭupan hënkun uṭup mënṭ na mnhina mi Uhaaş

wi Naşibaŋi unwoonuŋ baŋi. Kê ŋwanjuŋ ŋi ŋleef ŋi ŋa ŋaŋal maakan kame uŋup mênŋ.

Ubida uyimanaan wi babuk Naşibaŋi

¹³ Nabomandëran keeri, nawo bten, naŋu mnhaŋ mi nan bti ŋi bnuura bi nakluŋ kayeenk woli Yetu *Krittu apën awinana.

¹⁴ Nadoon kaŋaş Naşibaŋi jibi bapoŋ bawoon kado katiink bajug baka, nawut kakak du iko yi nabiinŋ aŋal ŋfa wi nawoon ŋi kapaam.

¹⁵ ŋi mnwo mi nan, nawoon bañaanŋ banyimanuŋ ŋi kêş ki Naşibaŋi andatanaŋ, jibi ul awoonŋ nayimanaan. ¹⁶ Na manjoonan, Naşibaŋi aji ŋi *Ulibra wi nul : « *Nawoon bañaanŋ banyimanuŋ, ŋiki nji diyimani.* »*

¹⁷ Woli nañehan, naji nadu Naşibaŋi kaji Paapa, aji awayeş ñaanŋ andoli ŋi uko wi adoluŋ, bê aanji paŋşër. Ukaanŋ kê nawo kadiiman ŋi mnwo mi nan ŋi ŋnuur ŋanduki'anaŋ ŋi mboş, kê nadëmana bnuura.

¹⁸ Name bnuura kê mênŋ iko injaanŋ itoka ji untaam kême uwuuru ilukuŋ abuuranaanan ŋi mnwo mi nan mnwuŋaan mi nayeenknuŋ du bateeman ; ¹⁹ pñaak pi *Krittu pantamuŋ preeş maakan pa, panwoonŋ ji pñaak pi unkaneel unwoonŋ uuntakëm nin dko dloŋ. ²⁰ Naşibaŋi ado bi dataara dat ji abi ado kapaş umundu, aşë dola kê apën awinana ŋi ŋwal ŋi, ŋanwoonŋ ŋbaañsaani, kabuuranaanan. ²¹ Naŋëpna ŋi Krittu aŋiyaar Naşibaŋi, annaŋanuluŋ ŋi pkeŋ aşë wula mndëm ; hënk, nafiyaar Naşibaŋi abot ahaŋa.

²² Nakak ajinŋ wi naktaşuŋ manjoonan, kaŋaladaan na manjoonan ji bañaanŋ bantaaaruŋ, naŋaladan maakan na ŋhaaş ŋjinŋ keeri. ²³ Na manjoonan, nakak abuka aşë wo naanbuknaana ŋi pbuk panjaanŋ pakeŋ, nabuknaana ŋi

pbuk panwoonŋ paankkeŋ, ŋi uŋup wi Naşibaŋi unjaanŋ uwul ubida akuŋ awo wi mnŋo. ²⁴ Hënk di di upiitaniinŋ ŋi *Ulibra wi nul aji :

« *Ñaanŋ najën andoli awo ji pjaagal mndëm mi nul manwo ji iŋeeñ,*

pjaagal paji pakay, iŋeeñ kajot

²⁵ *kê uŋup wi Ajugun uşë ji uwo te mnŋo.* »*

Uŋup mênŋ uwoonŋ *Uŋup Ulil Unuura wi baŋupanaŋ.

2

¹ Naŋaŋaan keeri buŋaan bti, kaguuru na kalagare na pñeebar iko yi ñaanŋ na bkuutar. ² Nawoon ji bapoŋ bambaanŋ abuka buka, banjaanŋ baŋala ŋañ mnwil mi banin baka, hënk di di nawoonŋ kak kaŋal Uŋup wi Naşibaŋi unwoonŋ ji mn-tow mnjiilu, kaŋëpna ŋi wa kadëm kaşë kayeenk mbuur. ³ Hënk di di upiitaniinŋ ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji : *Nañem bnuura bi Ajugun*.*

Pdëman Naşibaŋi phalu ŋi Katoh Kaweek ki nul kahalu

⁴ Nañogan *Krittu anwoonŋ pnduba pjeb pi bañaanŋ bapokuŋ kê Naşibaŋi aşë ŋal pa maakan abot adat pa. ⁵ Nawutan Naşibaŋi ajejan nawo kak ji pnduba panwoonŋ pjeb pankniwnuŋ katoh ki *Uhaaş wi nul ukfëtuŋ, nawo pntaali pi baŋenanŋ pyimanaan kadolna uŋen na iŋenanŋ inkliluluŋ Naşibaŋi jibi Uhaaş wi nul unjaluŋ. Yetu Krittu akdoonŋ uŋen na iŋenanŋ mênŋ ilil Naşibaŋi. ⁶ Kê hënk di Naşibaŋi aŋupuŋ ŋi *Ulibra wi nul aji :

« *Tenan! Dŋu pnduba ploŋ du *Fiyon**
pnduba pammëbanuŋ katoh pi Naşibaŋi aŋaluŋ maakan abot adat ;

kê banfiyaaruŋ pnduba mênŋ

başë wo baankkowa nin. »*

⁷ Kê an nanfiyaaruŋ, mndëm manwo mi nan keeri. Upiitana ŋi

* 1:16 Bgah 19.2. * 1:25 Itayi 40.6-8. * 2:3 Kañaam 34.9. * 2:6 Fiyon; Dawo katim kalonŋ ki Yerutalem. * 2:6 Itayi 28.16.

*Ulibra wi Naşibaţi  i uko wi banwoon baanfiyaari aji :

« *Pnduba pi baniw bapokun*

pakakun pnduba pamm ebanun katoh. »[ ]

⁸ « *Pnduba m nt paji pado ba aaŋ bahubta kabot kajot.* »[ ]

Baji bahubta  i pa wal wi bajaan bapok pfiyaar u up wi Naşibaţi. Uko m nt k  uwo uko wi Naşibaţi adoon abi jaka jak aji uwo.

⁹ K  an, naş  wo pntaali pandataniin, pntaali pi ba eŋan bank ihun, pntaali pyimanaan, pntaali panwoon pi Naşibaţi, nahilna nado ka up iko iweek i on ar naan yi amp nanaan du bd m a ij moŋ bjeehi b on ar naan bi nul adoluŋ. ¹⁰ An nanwoon naanwo  fa pntaali pi Naşibaţi nawo h nkuŋ pntaali pi nul. Aambi  nagi'an  fa a    nagi'an h nkuŋ.[ ]

Mnwo mnuura  i ptoof pi ba aaŋ

¹¹ An biki n aluŋ maakan, wi nawoon bayaan   i mbo  mi awo ba aaŋ bank  p n   p, dkoo an : nawutan kado ka a  iko yi  leefan  n aluŋ, injaan igutan na uhaa . ¹² Nawoon na mnwo mnuura  i ptoof pi banwoon baanfiyaar Naşibaţi. H nk, woli badoo taparan b up, bawin iko inuura yi najaan nado, ka   kad man Naşibaţi wal wi akluŋ kabi.

Pdo katiink banwoon  i p ih

¹³ Nadoon katiink ba aaŋ bti banwoon  i p ih wi na aluŋ Ajugun. Nadoon katiink na ih najeenkal  iki ul a oon  i p ih, ¹⁴ nadoon katiink bantun a biki ayiluŋ bakob banjaan bado bu aan, ka   kabeeb banjaan bado bnuura. ¹⁵ Na manjoonan, Naşibaţi aji  al nado bnuura, h nk naji nad t mntum mi ba aaŋ banwoon baanwo na   sal. ¹⁶ Nawoon ba aaŋ bajeeh  i mnwo mi nan, m nt bjeehi m nt bakkaan nado kado iko iwu aan ; bawo ka  p   p

kadolan nado kalempar Naşibaţi. ¹⁷ Nad maan ba aaŋ bti, na alan bayi an  i *Krittu, nawutan ka oom Naşibaţi, nadoon kad man na ih najeenkal.

Balemp banfiyaaruŋ Krittu

¹⁸ An balemp, nadoon katiink bnuura biki naklemparuŋ, m nt banwoon banuura ajoob bkow  a , nawo kado katiink kak bantamuŋ pwoonaan. ¹⁹ Woli namiir kakob ki bakkobanan  iki na al ptiink Naşibaţi, nado bnuura. ²⁰ K  woli najubani, amiir kakob ki bakobanan, mnd m mnhoŋ manwoon da ba? K  woli bahajanan te nado do bnuura k  na   miir, uji uwo bnuura  i k   ki Naşibaţi. ²¹ Ul adatanan pa nahaj ; *Krittu  i uleeful ahaj haj nahilna nado katen  i a, nahilna nado kado ji a

²² Aambaan kajubanaara aambaan kahaabana mntum kaguur  naan[ ].

²³ Woli bakara, aanji lukan, woli bahajana, aanji b gar, aji   p   p kawut anjaan away  ş pway  ş ptool away   a.

²⁴ Ul  i uleeful aku i in pekadu di nja  i krut  hilna  buur  i ipekadu      wo ba ool ; ij n yi nul ikaan k  najebi.

²⁵ Nabi wo ji  nkaneel  anneemuŋ a   kak h nkuŋ du anwoon nayafan na nayeŋ i nan.

3

Baat na bayin baka

¹ K  an baat banniimiin, nadoon katiink bayinan. H nk, woli baloŋ  i baka baandi ptiink U up wi Naşibaţi, bakak kafiyaar wi bakwinuŋ mnwo mi nan. Naando numa numa p iini : ² baten  a  mnwo mnjin  mnuura mi nan  i k   ki Naşibaţi. ³ Kanuura ki nan

  2:7 Ka aam 118.22.   2:8 Itayi 8.14.   2:10 Natenan  i Ho ey 1.6,9; 2.1,23,25.   2:22 Natenan  i Itayi 53.9.

kawutan kawo ki bdig – ki pšiiran, ki ptanara uwuuru, ki imiŝa inuura – ⁴ kaŝepan ŝep kawo kammeniin ki uhaaŝan, kanuura kanwoon kaankba ki uhaaŝ unŝooriin, kuŋ mēnŝan kalilun maakan Naŝibaŝi. ⁵ Hēnk di baaŝ bayimanaan biki ŝfa baŝtuun mnhaŝ mi baka ŝi Naŝibaŝi bajaan bañēga. Babi ji batiink bayin baka, ⁶ jibi *Faara abiin atiink *Abraham ayinul kadoo kadu'a ajugul. An, nawo hēnkuŋ babukul, woli nado bnuura bē naanklēnk nin uko ulon.

⁷ An biinŝ kak nawoon na baharan bnuura, name kē bañeeñēti. Namēbaan baka bnuura, wi bawoon i kayeenk na an uŝen wi ubida unwoonun du Naŝibaŝi. Hēnk, nin uko ulon uunkneenan pñehan Naŝibaŝi.

ŝi uko wi unal

⁸ Hēnkuŋ dnal kabaañŝaan kajikan an bti nawo ŝi uŝal uloolan, naboofar, naŝalad ji baŝtaaruŋ, na-joob bkow nabot nawalan ikowan. ⁹ Woli badolan buŝaan, nawutan kalukan ; woli bakaran, nawutan kalukan. Naŝepan ŝep nañehan Naŝibaŝi awul baka bnuura ; ul aŝu'anaŋ pdo haŋ nahilna nayeenk bnuura bi ahoŋun. ¹⁰ Hēnk di di upiitaniin ŝi *Ulibra wi nul, aji :

Ñaan anŝaluŋ kaka ubida ulil kawo na mnlilan,

awo kalowan buŝaan ŝi mntum

kalowan kaguuru ŝi pndemēnt ;

¹¹ *alowan buŝaan ado kado bnuura, adoon kala mnjeeh ataman ŝi pŝaŝ ma.*

¹² *Ajugun aji ŝu kēŝ ŝi banwoon batool, kawat kabaŝ ŝi pñehan pi baka aŝē ji pok banjaan bado buŝaan.**

Mnhaŝ ŝi wal wi mnhaj

¹³ Woli naŝu uhaaŝan bti ŝi pdo bnuura, in akdolanaŋ keeri buŝaan? ¹⁴ Woli badoo hajanana ŝi uko unwoon utool, naji nanuurdān. Nawutan kaŝi nin ñaan,

nabot nawut kahaajala. ¹⁵ Nameen ŝi űhaaŝan kē *Krittu ayiman akuŝ awo Ajugan. Nabaan nabi nabomandēr bomandēr pyeŝan űleefan ŝi kadun ki bankheparun bti uko unkayi kē nawo na mnhaŝ, naŝup baka unkayi. ¹⁶ Naŝupan baka wa na pjoob bkow na pdēman Naŝibaŝi. Nawoon na uhaaŝ ujint, bankŝupun buŝaan ŝi mnwo mi nan, wi nakŝaŝun Krittu bnuura, bakownaana. ¹⁷ Uhokan ñaan ahaj ŝi pdo bnuura woli uwo uko unlilun Naŝibaŝi, kē di ahaj ŝi pdo buŝaan.

Du pkeŝ pi Yetu te du mndēm mi nul

¹⁸ Ipekadu yi bañaan ikaan kē *Krittu ŝi uleeful ahaj byaaŝ bloolan ; anwoon natool akeŝar banwoon baanwo batool, kahilna kañooŝan du Naŝibaŝi. Bafiŝa ŝi uleef kē *Uhaaŝ wi Naŝibaŝi uŝē naŝana ŝi pkeŝ. ¹⁹ Kē hēnk di di udolulun kē aya aŝup na űhaaŝ űanwoon ukalabuŝ, ²⁰ űul űambiin apok ŝfa ptiink Naŝibaŝi, wi amiiruŋ ayoonk ŝi wal wi *Nowe akbomanun upuur. Bañaan bantiinku, bañaan bakreŋ ŝaŝ, baŝepnun ŝi meel abuur pkeŝ du upuur mēnt. ²¹ Uko mēnt uwo ji batitmu bankbuurananaŋ hēnkuŋ. Mēnt ppēnan iko iŝop ŝi uleef pakbuurananaŋ, pŝaŝ Naŝibaŝi na uhaaŝ ujint panŝepnun ŝi pnaŝa ŝi pkeŝ pi Yetu Krittu pakbuurananaŋ. ²² Krittu apaya baŝi aya aŝo du kañen kadeenu ki Naŝibaŝi, apel bnuura űwanjuŝ na űntaayi, abot apel mnhina.

4

Ppēn ŝi pekadu

¹ Hēnk keeri, wi *Krittu ahajuŋ ji ñaan najēn, an kak nawoon na uŝal utēnt wi nul ; ñaan anhajuŋ ŝi uleef pa bnuura ji Krittu aankan aji wo ŝi mnhina mi pekadu. ² Hēnkuŋ, ŝi űnuur űanduki'anaŋ ŝi

mboş, nawutan kado kataş iko yi nleefan njanalun, naţëpan tşep nataş uko wi Naşibaţi anjalun. ³ Na manjoonan, nabi jon tşa ti pdo uko wi bañaan banwoon baanfiyaar Naşibaţi banjalun, wi nawoon ti pjuban pi piinţ, anjal iko itop, awo bakuj, awo ti unoh uweek, aduka ti bakuji na pdëman nnton pi bgah baneenanun. ⁴ Kë hënkun banwoon baanfiyaar Naşibaţi başë ñonar ti uko wi nawoon naankak aţiirad na baka iko iwutaan maakan yi bakdolun aşë karan. ⁵ Kë başë lun kahepna ti uko wi badolun ambiin anaţ naţ ayoonk pwayëş bajeb na bankeţun. ⁶ Uko mënţ ukaan kë badoo tşup bankeţun hënkun *Uţup Ulil Unuura. Hënk, bayeenk ti uleef kakob ki bajaan bakob bañaan bajen bti, kë *Uhaaş wi Naşibaţi uşë do kë baka ubida unwoonun du a.

Ţi uko wi pjañan bnuura iko yi Naşibaţi aţenun

⁷ Uba umundu uñogi ; nadoon kalipara, namëbaan nleef nji nan keeri, nahilna nañehan Naşibaţi. ⁸ Nawo duna kañalad na manjoonan ; unjal uji udo ñaan kamiir atëñţul ipekadu itum. ⁹ Nadoon kayeenkar du itoh yi nan, nawut kado kañur nuran. ¹⁰ Andoli adoon kalempar batëñţul na uţen wi ayeenkun du Naşibaţi, hënk, nawo bamali biki uţen wi Naşibaţi, untumun. ¹¹ Woli ñaan ayeenk uţen wi bţup, adoon kaţup ji Naţupar Naşibaţi ; woli ayeenk uţen wi pţenk bañaan, adoon kaţenk baka na mn-hina mi Naşibaţi awululun. Hënk, Yetu *Krittun anwoon na mndëm na mn-hina te mnţo, akkaan bado kadëman Naşibaţi ti iko bti. Uwo hanj!

Uko wi plilan wi nfiyaarun Krittun

¹² An biki njanalun, nawutan kañonar woli nawo ti mnhaj

mnweek awo ji bañaan banwoon du bdoo. Uko mënţ uwo wo kahilna katen me nafiyaar Naşibaţi na manjoonan ; nawutan kaşal kë uwo uko uñonarënaan. ¹³ Naţëpan tşep nawo ti mnlilan wi naţokun ti mnhaj mi *Krittun ahajun, nahilna nalun nawo ti mnlilan mnweek maakan ti wal wi akdiimanun mndëm mi nul. ¹⁴ Woli bakaran Ţiki nataş Krittun nanuurandëni, *Uhaaş wi Naşibaţi undëmun maakan uwo ti an. ¹⁵ Woli ñaan ti ptoofan awo ti mnhaj, uwutan kawo mnhaj manwoon Ţiki afin ñaan, akiij, ado buţaan këme aneej ti uko unwoon uunktena. ¹⁶ Kë woli ahaj ahaj Ţiki awo naritton, awutan kakowa ; aţëpan tşep ado kadëman Naşibaţi ti uko wi bakdu'ulun hanj*.

¹⁷ Wal ubani, wi pwayëş pakjunun, kaşë kajunna pntaali pi Naşibaţi. Kë woli ajunna nja, hum di di ukwoon ti ubaañsaani, wal wi akwayëşun banjaan bapok ptiink *Uţup Ulil Unuura wi nul. ¹⁸ Hënk, upiitana ti *Ulibra wi nul aji :

« *Woli utam pa Naşibaţi abuuran ñaan natool, hum di di ukwoon pa baññoomun Naşibaţi na bado buţaan?* »*

¹⁹ Hënk, banwoon ti phaj Ţiki Naşibaţi anjalun uko mënţ, baţuun mnhaţ mi baka ti *Nawat Kabuka anjaan ado uko wi ahonun, babaan babi baduka duka ti pdo kado bnuura.

5

Pţon batani bi Naşibaţi

¹ An bantohi biki banfiyaarun, dnjal kaţiini na an hënkun. Nji nwoon nantohi ji an, amaar mnhaj mi *Krittun awo kalun kaţok ti mndëm mi akdiimanun, uko wi nji kañehananan wii wi : ² naţonjan bnuura batani bi Naşibaţi ahankananan ; nawutan kaşal kë

baŋu'an ƚu utamu, nadoon kaŋon ba na uhaaŋ ujinŋ, jibi Naŋibaŋi aŋaluŋ. Nawutan kado uko mēnŋ kalaana pyok pwuŋaan, nadoon wa ƚiki naŋal ŋal na uhaaŋan bŋi pdo bnuura. ³ Nawutan kado kala pbeeh baŋaanŋ biki bahankananaŋ, mnwo mi nan mandiiimaan baka jibi bawoonŋ kawo. ⁴ Hēnk, woli nayafan naweeek aluŋ apēn awinana, nayeek katum kandēmunŋ maakan, kanwoonŋ kaankba nin.

⁵ Kē an baŋaŋa, nadoon katiink bantohi. An bŋi najaan nawalan ikowan ƚi mnwo mi nan na batēnŋan. Upiitana ƚi *Ulibra wi Naŋibaŋi aji : « *Naŋibaŋi aji pok bankdēmanuŋ ikow yi baka, kaŋē wul banwalanuŋ ikow yi baka bnuura bi nul.* »

⁶ Nawalaan keeri ikowan, nawoon ƚi blifi bi Naŋibaŋi an-hiniinŋ maakan, ahilna adeenŋan ƚi wal wi adatuŋ. ⁷ Naŋijan iko inknoorananaŋ bŋi nawalan ƚi kadunul, aji wuli'an.

⁸ Namēbaan ŋleef ŋi nan, nawo bten : *Untaayi Uweek unwoon uŋooradan uŋaay wu wuŋ awo ji uliihu unkluihuŋ ala uko ude. ⁹ Napokan wa, namēban ƚi pfiyaar pi nafiyaaruŋ ; name kē bayiŋan ƚi *Krittu banwoonŋ ƚi umundu bŋi bahaj ji an.

¹⁰ Woli naluŋ ahaj ŋwal ŋlonŋ, Naŋibaŋi anwoonŋ ajuŋ bnuura, anŋēpnunŋ ƚi Yetu *Krittu adu'an du mndēm mi nul manwoonŋ maankba, aluŋ kabomanan bnuura, katēnŋēnan, kawulan mnhina kadolan nanaŋ naliint. ¹¹ Mnhina manwoonŋ ƚi a te mnŋo! Uwo haŋ!

Pwul mboŋ kabaaŋŋaan

¹² *Filat ayiŋ naan ƚi *Krittu anjaanŋ aŋaŋa bnuura aŋēknunŋ kē mpiitanŋ ŋŋup ŋtamŋaan ŋi. Dŋal katēnŋēnan kabot kajakan namēban

ƚi bnuura bi Naŋibaŋi, banwoonŋ na manjoonan.

¹³ Bataŋar *Krittu banwoonŋ ƚi *Babilon ƚi, biki Naŋibaŋi adatuŋ ji an, bawulan mboŋ ; *Markut abuk naan awulan kak mboŋ. ¹⁴ Nawuladēn mboŋ, naboofar bboofar banyimanuŋ.

An bŋi nanwoonŋ biki *Krittu, dŋehan Naŋibaŋi ajoobŋēnan ŋhaaŋ!

Uṭup utëbanṭën wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katëbanṭën ki Piyeer nanjañan apiitun. Aka ppiit ka banfiyaarun banwoon ṭi ubeeka ulon. Nin alon aanṭup aji apiit ka biki apiitun ṭi kakaarta ki nul kateek, ṭiki nin ñaan aamme na manjoonan me ikaarta itëb ṭañ yi yi apiitun. Aṭup ṭañ aji ki kawoon kakaarta katëbanṭën ki apiitun baka (natenan ṭi 2 Piyeer 3.1) Piyeer aṭup aji bañaan balon baya du banfiyaarun Krittun ajukan baka iko ilon impaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi abiiñ aṭup baka. Bawo ṭi pdo uko wi banjalun aji Yetu aankak abi. Piyeer akak aṭup aji ubida wi ñaan anfiyaarun Krittun uwo kalil Naṣibaṭi. Uko mënṭ wi wi Yetu abiiñ ajukan bambiiñ awo na a wi awoon ṭi umundu wi. Kë uko mënṭ wi wi bawoon kaṭu ṭi nṣal.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Hum di anfiyaarun Krittun awoon kawo? (1.3-11)
3. Namëbaan naliint ṭi uko wi bajukananañ (1.12-21)
4. Banjaan bajukan uko unwoon uunjoonani (2.1-22)
5. Na manjoonan, Yetu alun kabi kak (3.1-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Fimon Piyeer nwoon nalempar Yetu *Krittun akuṭ awo *nanjañan i nul dpiitanañ, an biki Yetu Krittun Naṣibaṭi, Nabuuran nja adolon ṭi pwo natool pi tul kë nafiyaar pfiyaar panliñun na pi nun. ² Dñehan Naṣibaṭi awulan bnuura bantumun abot ajoobṭënan ṅhaaṣ bnuura, wi name'ulun abot ame Yetu Ajugun.

Pwo nataṣar Yetu ṭi mnwo

³ Ṭi mnhina mi nul, Naṣibaṭi aṭen nja iko bti yi ṅnumiin kakaana ubida kamëban kaliint ṭi a. Nyeenk iko mënṭ bti wi ṅme'ulun, ul anṭëpnun ṭi mndëm na bnuura bi nul adu nja. ⁴ Hënk, aṭen nja iko inuura iweek maakan jibi ajonun nhoñ aji alun kawul ya nja. Ado hañ nahilna nabuur ptoke pi unjal wi iko iwuṭaan injaan itok ñaan inwoon ṭi umundu wi ujaan uṭi, naṣë nanaam na a.

⁵ Ukaan kë nawo kadoonaan kahoṭan ṭi pfiyaar pi nafiyaarun mnwo mnuura, kahoṭan ṭi mnwo mnuura pme Naṣibaṭi, ⁶ kahoṭan ṭi pme Naṣibaṭi pun pmëban uleef, kahoṭan ṭi pmëban uleef kamiir, kahoṭan ṭun kamiir mënṭ pmëban ṭi Naṣibaṭi kaliint, ⁷ kahoṭan ṭi pmëban ṭi Naṣibaṭi kaliint pun bboofar, kahoṭan ṭi bboofar bñalad.

⁸ Iko inuura mënṭ yan, woli nawo na ya atuman, kë ibot atuma tum pya, naji nawo bañaan banjaan badoonaan, kabot kaya kadun ṭi uko wi pme Yetu Krittun *Ajugun. ⁹ Kë ñaan anṣaan awaan iko inuura mënṭ, aji fël këṣ kadoo wo wo ji nakuul : aji ṭilma kë Naṣibaṭi apënana pekadu di abiiñ ado ṭfa.

¹⁰ An bayiṭ naan ṭi *Krittun, natamaan maakan keeri nado kado iko inkdiimanun kë Naṣibaṭi adu'anañ akuṭ adatan. Woli nado hañ, naankjot nin. ¹¹ Hënk di di Naṣibaṭi akhaabëṣanañ bnuura plëman pneeji du pṣih panwoon paankba pi Ajugun, Nabuuranun nja Yetu Krittun.

Uko unkaan kë kakaarta ki kapiitanaa

¹² Name iko inuura yan, kë nṣë do kaleṣanan ya wal undoli naṣë namëban naliint ṭi manjoonan mi nawinun nṭa. ¹³ Dṣal aji wal bti wi nji kawoon ṭi umundu, unuura ndo kaleṣanan, nawoona bten. ¹⁴ Dme kë wal wi pkeṭ wi naan uñogi, Yetu

*Krittu Ajugun ti uleeful adolnuŋ kē mme uko mēnt. ¹⁵ Kē nšē doon-aan kado woli dyaa, naduka kales unuur undoli iko mēnt bti.

Uko unkyuujun kē uŋup ujoonani

¹⁶ Mēnt intintamēs itit yi npaŋun yi yi nbiin aŋupan wi ndolanaŋ kē name mnhina mi Yetu *Krittu Ajugun akuŋ ame ubi wi nul, nwin win na kēs ki nun mndēm mi nul. ¹⁷ Naŋibaŋi, Aŋin nja *Andēmun Maakan, awula pdēm na mndēm, wi aŋiiniin na a aji : « *Iwi iwoon Abuk naan, dŋalu maakan, dma-ganu* ». ¹⁸ Un ti nleefun ntiink pdiim pi nul panwoonun baŋi wi nwoon na a du pnkuŋ pyimanaan.✧

¹⁹ Hēnk, uko mēnt uliintan bnuura pfiyaar pi nun ti uko wi *baŋupar Naŋibaŋi bajakuŋ. Nawo kaŋaŋ wa bnuura : uwo ji unkaniya unjaan ujeehan ti bdēm te wal wi unuur ujintun kē unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa upēn awinana ti nhaaŋan. ²⁰ Nawo kame duna kē uko wi baŋupar Naŋibaŋi baŋupun unwoon ti *Ulibra wi nul unwo uko wi ŋaan najēn aŋaluŋ ti uleeful aŋup. ²¹ Na manjoonan, nin uŋup wi Naŋupar Naŋibaŋi uumbaŋ kapēna ti uŋal wi ŋaan najēn, *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ujaan uŋēpna ti baŋaan bajēn kaŋiini ti katim ki nul.

2

Bajukan balagare

¹ Balagare banjaan baji bawo baŋupar Naŋibaŋi babi wo ŋa kak ti ptoof pi pntaali pi *Itrayel, kē hēnk di bajukan balagare bakaan aluŋ kawo ti ptoofan kado na pnējan ti nŋalan pjukan panjaan panee-man ŋaan kabot katoka, kadoo pok Ajug baka ambuuranun baka. Wal mēnt baŋē tjar nleef nji baka ptoka pantaruŋ. ² Batum baluŋ kaŋaŋ baka ti iko iŋop yi bajaan bado, baluŋ

kado bakar bgah bi manjoonan. ³ Ti pnjal itaka, bajukan balagare baluŋ kadaaran na nŋup nliil nji ba-paŋun. Kē pwayēs pi baka paŋē do bi dolana dolana undiimaan, kē ptoka pi baka paankyoonk.

⁴ Na manjoonan, Naŋibaŋi aammiir nwanjut nambiiŋ ajuban, aŋē fēl ŋa du infeernu di nawoon atanana du bdēm ayoonk unuur wi pwayēs pi ŋa. ⁵ Aammiir kak baŋaan biki unjon, wal wi adoluŋ meel kē mangur iko na baŋaan bti ti umundu bti untumuŋ na banwoon baanji baŋaŋ Naŋibaŋi, aŋē buuran *Nowe anjaan aŋup uko wi baŋaan bawoon kado kado kawoona batool ti kēs ki Naŋibaŋi, aŋu na baŋaan paaj na alon.✧ ⁶ Naŋibaŋi aammiir kak nbeeka nji Fodom na Gomora✧ wi atēruŋ ŋa kē ŋakak ufob kadi-imanaan bankluŋ kapok ptaŋa uko unkyoonkuŋ baka.✧ ⁷ Kē aŋē buuran *Lot ambiiŋ awo ŋaan natool aji tēga maakan ti iko iŋop yi bado buŋaan mēnt babin ado. ⁸ Ul anwoon natool, aŋē wo ti ptoof pi baka aji win baka kabot katiink baka na nnuur, kē uŋal uji ujoŋ na a.✧ ⁹ Iko yi idiiman kē Naŋibaŋi ahil kabuuran ti mnhaj baŋaan bamēbanuŋ ti a ali-int kaŋē kaŋooran banwoon baanwo batool bado kayoonk kakob ki baka ti unuur wi pwayēs, wi baduknaaniin. ¹⁰ Akob bnuura banjaan babi tu tu nŋal ti ptoopan nleef nji baka ti pjuban pi piint abot aŋoom Ajugun.

Bajukan balagare mēnt baŋoom baŋaan akuŋ awo bahomp, baanji bakali pkar nwanjut nandēmun. ¹¹ Natenan, nwanjut, nandoon apel baka uforta na mnhina ŋaanji nŋaŋup ti kadun ki Ajugun uko uwuŋaan ti nwanjut nandukiin. ¹² Kē bukal, bawo ji nlimariya nwanwoon nwanwo na uŋal, nŋabuka buka pa pmobana kafin. Baji bakar uko wi bawoon

✧ 1:17 Maci 17.5. ✧ 1:18 Natenan ti Maci 17.1-5; Markuŋ 9.2-7; Luk 9.28-35. ✧ 2:5 Natenan ti Ujuni 6.1—9.17. ✧ 2:6 Natenan ti Ujuni 19.24-35. ✧ 2:6 Natenan ti Ujuni 19.1-19. ✧ 2:8 Natenan ti Ujuni 19.1-19.

baammee kē bakluŋ kafin baka ji ɲlimariya. ¹³ Hēnk, bayeenk baluk bi buɗaan di baka. Baji balilan ɗi pdo kado iko iɗop na pnak. Bawo baɗop akuɗ agēj, baji balilan maakan ɗi kalagare ki baka woli bade na an. ¹⁴ Baji babi ɗu ɗu ɲsal ɗi pjuban pi piint, baanji banoor pjuban, kado na pguur banwoon baanliinti, baji babi duka duka ɗi pñeebar iko. Bafēpanaa! ¹⁵ Baduk bgah btool aneem, wi bawoon ɗi pdo ji *Balaam abuk Boşor, ambiin aŋal pde itaka yi bdoo. ¹⁶ Kē başē bi ɲoman na a ɗi buɗaan bi adolun; ubuuru unwoon uunhil bɗup uɗiini na a ji ñaan najēn ado kē ɲyila ɲaɗañani, ul *Naɗupar Naşibaɗi mēnt.*[☆]

¹⁷ Bajukan baɗilan mēnt bawo ji ɲkumpēs ɲankayuŋ, awo ji infelun yi ukēk udookuŋ; bawo biki kaya du bdēm bantootuŋ apel bi pti banwoon bi baka. ¹⁸ Na manjoonan, baji bahomp maakan kaɗup ɲɗup ɲnaaf kaguur na iko iɗop yi uleef uŋaluŋ bambaar abuurna buurna du bañaar baneemuŋ. ¹⁹ Bahon baka pjeeh aşē wo bukal ɗi ɲleef ɲi baka bañaar banwoon ɗi mnhina mi iko iɗop inktokuŋ baka; ñaan aji awo ɗi mnhina mi uko wi awutuŋ kē ukɗona.

²⁰ Na manjoonan, woli babuur ɗi iko iɗop yi umundu wi ɗi pme Yetu *Krittu Ajugun na Nabuuran nja, aşē kak hēnkun ahot ɗi ya kē ikɗon baka, baji bawo ɗi unoor umpeluŋ uteek. ²¹ Uhokan lah bawuɗ kame bgah banjaar bañoɗ du uko unwoon utool, kē di pme ba kaşē kaduk bgah byimanaan mēnt bi babiin adiiman baka. ²² Uko undoluŋ baka uwo uhoŋ umbiin aji : « Ubuş ude uko wi ugatuŋ » na « Unkuma umbaan aŋowa ñowa ukak aşuñ du mboş. »

3

Unuur wi Ajugun uluŋ kabi

¹ An biki ɲaluŋ maakan, kakaarta ki kawoon katēbantēn ki ɲji kapiitanan. ɗi yul itēb bti, dji kaleşanan iko ilon kahilna kaneejan ɗi ɲşalan mntit mannuuriin. ² Dŋal kaleşanan iko yi *baɗupar Naşibaɗi bayimanaan babin aɗup, kaleşanan kak uko wi banjaan biki nan bajakanan aji Ajugun anwoon kak Nabuuran nja aŋal ɲdo kado. ³ Uko wi nawoon kame duna uwo kē, ɗi ɲnuur ɲbaañsaani bañaar bamben bambaar kabi duka ɗi bbeehar, aji baɗaş iko yi ɲleef ɲi baka ɲaluŋ, baluŋ kabi. ⁴ Baluŋ kado kaji : « Yetu aanhoŋ aji aluŋ kabi i? Awo ɗuŋ ba? Wi bateem nja bakteɗnuŋ te ɲa, iko iwoha wo jibi ibiin awo wi umundu upaşaniin. »

⁵ Wi bajakuŋ haŋ, baji badaar kaɗilma kē du ujuni, Naşibaɗi aɗēpna ɗi uɗup wi nul apaş baɗi ado kē mboş mampēna ɗi meel aşē ɗo ɗi ptoof pi ma. ⁶ Kē na meel mēnt mi mi abiin abaana na umundu ujon. ⁷ Uɗup mēnt uɗuun kē baɗi na mboş mi ɲa ɲahankanaa, ayoonk pya pterana ɗi unuur wi pwayēs pbaañsaani na wi ptoka pi banwoon baanktaş Naşibaɗi.

⁸ An bayit naan biki ɲaluŋ, uka uko ulon wi nawoon naanwo kaɗilma : ɗi kēs ki Naşibaɗi unuur uloolan uwo ji ɲşubal iñeen-week ɲyaaş iñeen (1000), kē ɲşubal iñeen-week ɲyaaş iñeen ɲawo ɗi a ji unuur uloolan*[☆]. ⁹ Ajugun aanji jonan pdo uko wi ahoŋuŋ jibi bañaar balon başaluŋ. Aji miiran : aanji ɲal alon ɗi an aneem kaşē ɲal an bti nañaan pjuban, naɗelēs ɲhaaşan na manjoonan. ¹⁰ Unuur wi Ajugun uluŋ kabi ji nakii; unuur mēnt baɗi bafoma karoca roca, iko inwoon da

☆ **2:16** Natenan ɗi Mnfen 22.4-35. ☆ **3:8** Kañaam 90.4. * **3:10** Iko bti inwoon ɗi ma itoka kaba : Balon bapiit aji baluŋ kawayēs mboş na iko bti inwoon.

iyik kayuuy wal mēnt, mboş na iko bti inwoon ʒi ma itoka kaba*.

¹¹ Kē wi iko bti iwoon i pbi katoka kaba, natenan hēnkun mnwo mi nan! Nawo kawo banjintun ʒi kēş ki Naşibaʒi kabot kamēban ʒi a kaliint, ¹² wi nakyoonkun abot adoonaan unuur wi nul uʒarna ubi. Unuur mēnt, baʒi bayik bti kayuutşa, iko inwoon ʒi ba iyik ibot iyuy. ¹³ Kē Naşibaʒi aşē hoŋ nja aji alun kapaş baʒi bhalu na mboş mnhalu di iko bti ikwoon itool. Nwo ʒi pyoonk uko mēnt.

Pdo bañaan balipara

¹⁴ An biki nŋalun maakan, wi nawoon ʒi pyoonk unuur mēnt, nadoonaan keeri nawo bajint piş ʒi kēş ki Naşibaʒi, bañaan banwoon ʒi mnjeeh. ¹⁵ Nameen kē kamiir ki Ajugun kahinan kadolan nabuur, jibi *Pawulu ayiʒ nja ʒi *Krittu i nŋalun maakan apiitanan na uşal untuŋa wi Naşibaʒi awululun. ¹⁶ Hēnk di di apiitun ʒi ikaarta bti yi aʒiiniyaanun uko mēnt ; nʒup nlon njanwoon ʒi ikaarta yi nul nʒatam pme, kē bañaan banwoon ʒi kapaam akuʒ awo baanliint ʒi pfiyaar baji bapiban ŋa buʒaan. Baji bado haŋ kak na nʒup ŋi Ulibra wi Naşibaʒi ŋandukiin kaşē toka. ¹⁷ Kē an biki nŋalun, nawoon bten keeri wi nameen iko yan, kaʒi nabi naʒaş bado buʒaan naşē naneem ji baka nawo naankak amēban kaliint. ¹⁸ Naʒēpan ʒēp nataman nado kaya kadun ʒi pme Yetu Krittu anwoon Ajugun na Nabuuran nja, nataman nawo ʒi bnuura bi nul. Mndēm manwoon ʒi a te mnʒo! Uwo haŋ.

Uṭup uteek wi Yowan apiitun banfiyaaruṅ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta kateek ki Yowan apiitun. Yowan i abi piit ulibra ulon uteek wi aṭiiniyaanun ubida wi Yetu ṭi mboṣ: uwoon Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Akak apiit ikaarta itëb inṭaṣun ṭi ki. Du unjon bañaan balon babi ṭilan aji Yetu Krittun ambiin abi ṭi umundu wi awo ñaan najën aanwo Abuk Naṣibaṭi. Baji baji kak kē ñaan ahil kado uko wi aṅalun, kē Naṣibaṭi aankdo baka uko ulon. Uko mēnt ukaan kē Yowan apiit banfiyaaruṅ aṭup baka in awoon Yetu. Aṭup baka aji ubida wi mnṭo uwo, akuṭ adi-iman baka jibi ñaan ahilun kaka wa : Ñaan anfiyaaruṅ Yetu andoli, aka ubida mēnt. Akak ahoṭalēs aji bañaan bawo ṭi ploolan na Naṣibaṭi na Yetu Abukul, baṅal Naṣibaṭi na banfiyaaruṅ bandukiin. Aji woli bado haṅ bame kē baka ubida wi mnṭo.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uṭup unjaan uwul ubida (1.1-4)
2. Nawulën nṭoṣ ṭi bjeehi (1.5-2.6)
3. Bgah bhalu (2.7-17)
4. Baṣoorad Krittun na babak Naṣibaṭi (2.18-3.10)
5. Bṅalad (3.11-4.21)
6. Ppok iko yi mboṣ (5.1-21)

Uṭup unkwulun ubida

¹ Nṭiiniyaan ṭi nawo Uṭup unkwulun ubida ;
awo du ujuni,
ṅtiinka
awina na kēs ki nun,
abot atena bnuura,
akuṭ abana na iñen yi nun.

² Anwoon ubida apën awinana, kē ṅṭup uko wi ṅmaaruṅ. Nṭupan uko wi anwoon ubida wi mnṭo ambiin awo du Naṣibaṭi Aṣin nja aṣë pën awinana ṭi un. ³ Uko wi ṅwinun akuṭ atiink, ṅṭupan wa an kak, nahilna nabi namëbandër na un, ṅnaakiir nja bṭi ṭi pmëbandër pi ṅmëbandëruṅ na Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittun Abukul. ⁴ Npiit uko wi, un ṭi ṅleefun, mnlilan mi nun* manhilna mandëm maakan.

Ppoṣ ṭi bjeehi

⁵ Uṭup wi ṅtiinkun ṭi Yetu *Krittun aṣë ṭupan hēnkun wi : Naṣibaṭi awo bjeehi, nin bdëm blon baanwo ṭi a. ⁶ Woli ṅji ṅmëbandër na Yetu aṣë poṣ ṭi bdëm, ṅwo baṭilan, ṅēnkdo uko unwoon manjoonan. ⁷ Aṣë wo woli ṅpoṣ ṭi bjeehi jibi Naṣibaṭi ṭi uleeful awoon ṭi bjeehi, ṅkeer awo baloolan nja bṭi, kē pñaaṅ pi Yetu Abukul pajinṭan nja ṭi pekadu bṭi.

⁸ Woli ṅji ṅnwo na nin pekadu dlon, ṅguur ṅleef ṅi nja, manjoonan maanwo ṭi nja. ⁹ Aṣë woli ṅdinan aji ṅwo na pekadu, ṅhinan kahaṭ Naṣibaṭi, awo natool : alun kamiir nja ipekadu, kabot kajinṭan nja ṭi buṭaan bṭi. ¹⁰ Woli ṅji ṅēndo pekadu, ṅṭu Naṣibaṭi ṅṭilan, kē uṭup wi nul ubot awo uunwo ṭi nja.

2

¹ An babak naan, dpiitan uko wi nahilna nawut kado kajuban. Aṣë woli ñaan alon ajubani, ṅka ñaan ankyenaruṅ nja du Naṣibaṭi Aṣin nja : Yetu *Krittun natool a. ² Ul awulun uleeful, awo bṭenṅan, Naṣibaṭi ahilna amiir nja ipekadu ; aanliṅ liṅ ṭi yi nja ṭaṅ, ado haṅ ahilna amiir kak yi bañaan biki umundu bṭi.

Uko wi pdo

³ Uko unjaan uyuuṅ kē ṅme *Krittun uwo pdo kaṭaṣ uko wi ajakun ṅdo. ⁴ Woli ñaan abubara aji ame'a aṣë wo aanktiinka, awo

* 1:4 Mnlilan mi nun : Balon bapiit aji mnlilan mi nan.

nañilan, manjoonan maanwo ti a. ⁵ Ké anşaañ amëban uko wi ajakuñ, uñal wi Naşibañi uji uwo ti a katum. Hënk di di njaañ nmeena ké nmebandër na Krittü. ⁶ Ñaañ anjakuñ awo ti a, awo i kado kado jibi ajaañ ado.

⁷ An banoh naan, mënkpitan piit uko uhalu wi nawoon kado, uko ujon wi nayeenuñ du ujuni wa. Uko mënñ uwoon uñup wi nadoon abi tiink. ⁸ Ké uko wi nji kapiitanañ uşë woha uhalu ha. Manjoonan mi uko mënñ manwinana ti Krittü abot awinana ti an ; bdëm baya, ké bjeehi bi manjoonan bado bi kajeehan jeehan.

⁹ Ñaañ anjakuñ aji awo ti bjeehi aşë şoor ayiñul ti Krittü, ahum ti bdëm. ¹⁰ Ñaañ anñaluñ ayiñul awo ti bjeehi, hënk, nin uko ulon uunkhil kadola ajuban. ¹¹ Ké ñaañ anşaañ aşoor ayiñul awo ti bdëm ; aji poş ti bdëm, aamme dko di akyaañ tiki bdëm bawuna kęş.

¹² An babak naan, dñupan uko wi :
Yetu Krittü ado ké Naşibañi ami-
iran ipekadu

¹³ An başin bapoñ, dñupan uko wi :
name anwoonuñ du ujuni ;
kañupan, an bañaşa :
nawat *Untaayi Uweek.

¹⁴ Dñupan kak uko wi, an babak
naan :
name Naşibañi Aşin nja ;
kañupan kak, an başin bapoñ:
name anwoonuñ du ujuni,
kañupan kak an bañaşa :
nahinaa,
uñup wi Naşibañi uwo ti an
ké nabot awat Untaayi Uweek.

¹⁵ Nawutan kañal umundu kéme uko unwoon wi umundu. Woli ñaañ añal umundu, uñal wi Naşibañi Aşin nja uunji uwo ti a. ¹⁶ Iko bti inwoon yi umundu : iko yi uleef uñaluñ, iko yi ñaañ awinun añeebar na phañ ti bka bi tul kabot kapiitar ti ba, iinwoona du Naşibañi Aşin nja, iwoona ti umundu. ¹⁷ Ké

umundu wi uşë ba na iko yi bañaañ bakñeebarun ; ké anşaañ ado uko wi Naşibañi añaluñ aka ubida wi mñto.

Naşoorad Krittü

¹⁸ An babak naan, wal wi umundu ukbaañ ubani. Natiink ké baji *Naşoorad Krittü awo i pbi, hënkun ké başooradul batum başë do bi bi bi. Uko wañ ukaañ ké nyikrën ké wal ubaañşaañ ubani. ¹⁹ Bakañ mënñan bapëna ti nja, aşë wo baanwo biki nja. Woli bawo lah biki nja, baño na nja. Ké başë ya, uko mënñ uyuuj ké bukal bti baanwo biki nja.

²⁰ Ké an, nayeenkna *Uhaaş wi Naşibañi ti Yetu *Krittü, name bti manjoonan. ²¹ Woli dpiitan keeri, uunwo wo ji naamme manjoonan. Dpiitan tiki name ma abot ame ké nin nñilan nlon njañji njañna ti banwoon na manjoonan. ²² Ké in awoon nañilan bë mënñ anjakuñ aji Yetu aanwo Krittü? Uñ mënñan awoon Naşoorad Krittü! Apok Naşibañi Aşin nja abot apok Abukul. ²³ Ñaañ ampokuñ Abuk Naşibañi apok Aşin kak. Andinanun aji Abukul awoo, adinan kak ké Aşin awoo.

²⁴ Ké an, uko wi natiinknuñ du ujuni namëbaan wa. Woli namëban uko wi natiinknuñ du ujuni, nawo an kak ti Naşibañi Aşin nja na ti Abukul. ²⁵ Ké uko wi Krittü ahonun, uwoon: ubida wi mñto.

²⁶ Uko wi, wi wi nñaluñ lah kañupan ti bañaañ bankdolun na pneemanan. ²⁷ Ké an, Uhaaş wi Naşibañi wi nayeenknuñ ti Krittü uduka ti an, ké naan-
numa bajukanan. Uhaaş wi nul ukjukananañ iko bti, uwo manjoonan, awo uunji uñilan. Ké jibi ukjukananañ, nadukiin namëban ti a.

²⁸ An babak naan, hënkun, nadukiin namëban ti Krittü, ahilna wal wi akpënuñ kawinana, nñil

kanaŋ kaliint, kawo n̄enkkowa kanaŋ kalowa.

Babuk Naşibaŋi na manjoonan

²⁹ Name k̄e Naşibaŋi awo natool, nayikr̄en̄en keeri k̄e ñaaŋ ankdoluŋ uko utool awoona du a.

3

¹ Natenan jibi Naşibaŋi Aşin nja aŋaluŋ nja. Aŋal nja adoo dinan k̄e ndoo du'ana babukul. Nwo babukul na manjoonan. Bañaan biki umundu baamme Aşinun, ukaan k̄e baanhinan pme nja. ² An banohnaan, nwo h̄enkuŋ babak Naşibaŋi, k̄e uko wi n̄ekbiin kawo uundo meešana. K̄e nş̄e me uko wi : woli *Krittu aluŋ ap̄en awinana, n̄kak kanaam na a, ŋiki n̄wina jibi awoon. ³ Ñaaŋ anhaŋuŋ uko waŋ ŋi Krittu, ajinŋan uleeful jibi ul ajinŋuŋ.

⁴ Nado pekadu aji diiman k̄e ap̄en ŋi *bgah bi Naşibaŋi, ŋiki pdo pekadu pawo pp̄en ŋi bgah. ⁵ K̄e naş̄e me k̄e Krittu abi bi pa pp̄enan nja ipekadu, abot awo aanwo na pekadu. ⁶ Ñaaŋ amm̄ebanuluŋ aanwo nado pekadu. Nado pekadu aanwina abot awo aamme'a.

⁷ An babak naan, nakdinan nin ñaaŋ aneemanan. Ñaaŋ ankdoluŋ uko utool awo natool jibi Krittu awoon natool. ⁸ Nado pekadu awo i *Untaayi Uweek, wul uwo udo pekadu du ujuni. K̄e Abuk Naşibaŋi aş̄e bi bi ptok iko yi Untaayi Uweek ukdoluŋ. ⁹ Ñaaŋ ambuknaaniin du Naşibaŋi aanji duka ŋi pekadu ŋiki ubida unwoonuŋ du Naşibaŋi uwo ŋi a ; aanhinan kajuhan ŋiki abuknaana du Naşibaŋi. ¹⁰ Uko umpatş̄uŋ babak Naşibaŋi na biki Untaayi Uweek wii wi : ñaaŋ anwoon aanwo natool k̄eme awo aanŋal ayiŋul ŋi Krittu aanwo i Naşibaŋi.

Bŋalad bi banfiyaaruŋ Krittu

✦ 3:12 Natenan ŋi Ujuni 4.3-10.

¹¹ Nwo kaŋalad, uko waŋ wi watiinkuŋ du ujuni. ¹² N̄enwo kado ji Kayin anwoon i *Untaayi Uweek, afiŋ aŋa'ul*. K̄e we ukaan k̄e afiŋ aŋa'ul? Aji do buŋaan k̄e aŋa'ul aş̄e ji do iko inwoon itool. ¹³ An bayiŋ naan, nawutan kaŋonjar woli bañaan biki umundu wi başooran. ¹⁴ Nja, n̄me k̄e n̄p̄enna du pkeŋ aya du ubida ; n̄me uko m̄enŋ ŋiki n̄ŋal bayiŋ nja ŋi *Krittu. Ñaaŋ anwoon aanŋal ayiŋul aduka ŋi pkeŋ. ¹⁵ Ñaaŋ anşooruŋ ayiŋul ŋi Krittu awo nafin bañaan ; k̄e naş̄e me k̄e bafin bañaan baanji baka ubida wi mn̄to.

¹⁶ N̄me uko unwoon uŋal ŋiki Krittu awul ubida wi nul pa nja. Ukaan k̄e nwo kawul ubida wi nja pa bayiŋ nja ŋi Krittu. ¹⁷ Woli ñaaŋ alon aka iko bti aş̄e win ayiŋul anwoyi ŋi kanuma aş̄e pok p̄tenka, hum di di uŋal wi Naşibaŋi ukwoon ŋi a ba? ¹⁸ An babak naan, nawutan kaŋalna ŋi n̄ŋup ŋaŋ, nadoon kaŋen, h̄enk naŋal na manjoonan.

¹⁹ Woli n̄ŋalad haŋ, wi wi n̄kmeen k̄e nwo biki manjoonan, n̄haaş n̄i nja n̄abot n̄aŋoora ŋi kadun ki Naşibaŋi. ²⁰ K̄e woli n̄haaş n̄i nja n̄ado leşan nja buŋaan bi ndoluŋ, n̄enji n̄haajala, n̄ji n̄me k̄e Naşibaŋi ad̄em apel n̄haaş n̄i nja abot ame iko bti.

²¹ An banoh naan woli n̄haaş n̄i nja n̄aŋoora, n̄ñoom kaŋoga. ²² Awul nja iko yi n̄kñehanuluŋ bti ŋiki n̄m̄eban uko wi ajakuŋ n̄do, k̄e uko wi n̄kdoluŋ ubot alila. ²³ Uko wi ajakuŋ n̄do uwo : n̄fiyaar Yetu Krittu Abukul n̄bot n̄ŋalad jibi ajakuŋ na nja n̄do kado. ²⁴ K̄e ñaaŋ ankdoluŋ uko wi Naşibaŋi ajakuŋ ado, aji m̄ebana, Naşibaŋi kam̄ebana. Uhaaş wi nul wi awuluŋ nja ujaan uyuuŋ k̄e am̄eban nja.

4

Uhaaş wi Naşibaŋi na wi Naguuru

1 An banoh naan, nawutan kafiyaar bañaan banjaan babubara kaji bawo na *Uhaaş wi Naşibaţi, naţëpan ţëp naten bnuura nameena me uhaaş wi ba-woonaanun uwoona du Naşibaţi. Bañaan batum bandarun aji bawo *baţupar Naşibaţi baniink umundu. 2 Hënk di di nakyikrënaanun Uhaaş wi Naşibaţi : ñaan andinanun aji Yetu *Krittu akak ñaan najën, awo na Uhaaş wi Naşibaţi. 3 Kë ñaan anşaan apok pdinan uko wi Yetu awoon, aanwo na Uhaaş wi Naşibaţi. Awo na wi naşoorad Krittu i natiinkun kë baji abi, ado bi bi bi, awo ti umundu.

4 An babak naan nanwoon biki Naşibaţi, nawat başoorad Krittu bukun, ţiki anwoon ti an adëm apel anwoon i umundu. 5 Bukal bawo biki umundu ukaan kë uţup wi baka uwo wi umundu, kë umundu ubot atiink baka. 6 Nja, kë nşë wo biki Naşibaţi ; ammeen Naşibaţi aji tiink nja ; kë anwoon aanwo i Naşibaţi aanji tiink nja. Kë hënk di di njaan nmeena Uhaaş wi Manjoonan na uhaaş wi kaguuru.

Uşal wi Naşibaţi

7 An banoh naan, nawulën nşalad ; uşal uwoona du Naşibaţi, kë ñaan anşalun atëntul abuknaana du Naşibaţi akuţ ame'a. 8 Ñaan anwoon aanşal atëntul, aambaan kameha Naşibaţi ţiki Naşibaţi awo uşal. 9 Naşibaţi adiiman uşal wi akaan pa nja wi ayilun Abukul aloolan i akahan ti umundu nşilna nşëpna ti a nka ubida. 10 Uşal na manjoonan uunwo pşal pi nşalun Naşibaţi, uwo pşal pi anşalun nja. Ayil Abukul kë awo bşënan bankpënanun ipekadu yi nja. 11 An banoh naan, wi Naşibaţi anşalun nja han, nwo kanşalad kak. 12 Nin ñaan aambaan kawin Naşibaţi. Kë woli nşaladi, Naşibaţi aji wo ti nja, uşalul ubot kawinana bnuura ti nja.

13 Naşibaţi awul nja *Uhaaş wi nul, ukaan kë nji nme kë nşëbana, kë abot amëban nja. 14 Naşibaţi ayil Abukul kë awo nabuuran umundu. Nşwin uko wan, aşë ţup wa bañaan. 15 Ñaan andinanun aji Yetu awo Abuk Naşibaţi, Naşibaţi aji mëbana, ul kabot kamëban Naşibaţi. 16 Kë nja, nme abot afiyaar kë Naşibaţi anşal nja. Naşibaţi awo uşal. Kë woli nşal batënt nja, nji nşëban Naşibaţi, Naşibaţi abot kamëban nja.

17 Woli nşal batënt nja na manjoonan nşenkdo kaţaaş unuur wi pwayëş ţiki ubida wi nun ti umundu wi, unaam na wi *Krittu. 18 Anşalun na manjoonan aanji wo na palënk, uşal unjoonanun uji udook palënk. Na manjoonan, palënk paşi pagakandër na uşal wi kakob. Kë anwoon na palënk aanji şal na manjoonan.

19 Kë nja, nşë şal ţiki ul anşalun nja uteek. 20 Woli ñaan aji anşal Naşibaţi, aşë şoor ayiţul ti Krittu, awo naşilan, ţiki woli ñaan aanşal atëntul i akwinun, aanşilan kanşal Naşibaţi i awoon aanwini. 21 Uko wi Naşibaţi ajakun na nja nşo kado wii wi : ñaan anşalun Naşibaţi akaan anşal ayiţul ti Krittu.

5

1 Ñaan anfiyaarun aji Yetu awoon *Krittu awo abuk Naşibaţi, kë ñaan anşalun aşin ñaan aji şal abukul. 2 Ñaan aji me kë anşal babak Naşibaţi woli anşal Naşibaţi abot ado uko wi ajakun. 3 Hënk di uwoon, pşal Naşibaţi pawo pdo uko wi ajakun nşo kado. Kë uko wi ajakun nşo kado ubot awo uuntam pdo. 4 Banwoon babak Naşibaţi baji bawat iko yi umundu. Kë uko wi nşkdoon kawatna iko yi umundu uşë wo pfiyaar pi nja. 5 Kë in aşaan awo anşaan awat iko yi umundu bë mënt anfiyaarun aji Yetu awo Abuk Naşibaţi a?

Uko wi baţupun ti Yetu Krittu

⁶ Yetu *Krittu abiin̄ ŋi nja na meel mi batit̄mu bi nul na p̄ñaak pi pkeŋ pi nul*. Aambi bi ŋaŋ na meel, abi na meel na p̄ñaak, kē *Uhaaş wi Naşibaŋi ujaan̄ uŋup uko mēnt̄, wul unwoon̄ manjoonan.

⁷ Iko iwajan̄ŋ ikyuujun̄ kē uko wi Yetu ujoonani, iwoon̄; ⁸ Uhaaş wi Naşibaŋi na meel na p̄ñaak, iyeenkiir yul iwajan̄ŋ† bti. ⁹ Jēm̄ ŋji ŋdinan̄ uko wi baŋaan̄ baŋupun̄ i? Kē wi Naşibaŋi aŋupun̄ uşaan̄ adēmna apel wi baŋaan̄ baŋupun̄. Uko wi Naşibaŋi aŋupun̄ wii wi : aŋiiniyaan Abukul. ¹⁰ Ŋaan̄ anfiyaarun̄ Abuk Naşibaŋi amēban̄ uŋup mēnt̄ ŋi uhaaşul. Ŋaan̄ anwoon̄ aanfiyaar Naşibaŋi aŋu'a naŋilan̄ ŋiki aanfiyaar uko wi Naşibaŋi aŋupun̄ ŋi uko wi Abukul. ¹¹ Kē uko wi Naşibaŋi aŋupun̄ wii wi : Awul nja ubida wi mn̄ŋo kē ubida mēnt̄ uşē woona ŋi Abukul. ¹² Anwoon̄ na Abukul aka ubida mēnt̄, anwoon̄ aanwo na Abukul aanka wa.

Ubida wi mn̄ŋo

¹³ Dpiitan̄ iko yi, an nanfiyaarun̄ Abuk Naşibaŋi nahilna name kē naka ubida wi mn̄ŋo. ¹⁴ Ŋhaŋ kē woli ŋnaŋ ŋi kadun̄ ki Naşibaŋi aŋehana uko unlilulun̄, aŋen̄ nja wa. ¹⁵ Kē woli ŋme kē Naşibaŋi aji tiink̄ uko wi ŋjaan̄ ŋŋehana bti, ŋhinan̄ kafiyaar na manjoonan̄ kē ŋdo bi yeenk̄ yeenk̄ uko wi ŋŋehanulun̄.

¹⁶ Woli ŋaan̄ awin̄ ayiŋul̄ ŋi Krittu kē akjuban̄ pjuban̄ panwoon̄ paanji paŋij pkeŋ, aŋehandērēna Naşibaŋi awula ubida wi mn̄ŋo. Uko mēnt̄ uwo pa pjuban̄ panwoon̄ paanji paŋij pkeŋ ŋaŋ. Kē uşē ka pjuban̄ panjaan̄ paŋij pkeŋ, mēnji naŋehandēr̄ anjubanun̄ pjuban̄ mēnt̄. ¹⁷ Pjuban̄ bti pawo pekadu, kē pekadu dlon̄ daşē wo daanji daŋij pkeŋ.

¹⁸ Ŋme kē baŋaan̄ banwoon̄ babuk Naşibaŋi baanji baduka ŋi pekadu ; Abuk Naşibaŋi aji yeŋ baka, *Untaayi Uweek kalow baka. ¹⁹ Ŋme kē ŋwo biki Naşibaŋi, kē umundu bti uşē wo ŋi iŋen̄ yi Untaayi Uweek. ²⁰ Ŋkak ame kē Abuk Naşibaŋi abi abot awul nja mn̄hina mi pyikrēn̄ anwoon̄ Naşibaŋi na manjoonan̄. Ŋmēbandēr̄ na anwoon̄ Naşibaŋi na manjoonan̄ ŋi pmēbandēr̄ pi ŋmēbandēr̄un̄ na Yetu *Krittu Abukul. Ul awoon̄ Naşibaŋi na manjoonan̄, ul anwoon̄ anjaan̄ awul ubida wi mn̄ŋo.

²¹ An babuk naan̄, nalowan̄ ŋnton̄.

* 5:6 Na meel mi batit̄mu bi nul na p̄ñaak pi pkeŋ pi nul : Balon̄ başal aji Yowan aŋiiniyaan ŋi iko inŋēpun̄ ŋi Yowan 19.34, di batowun̄ kantaagan̄ ki Yetu kē meel na p̄ñaak mampēni. † 5:8 Iwajan̄ŋ: ŋi bayuday woli baŋaan̄ batēb̄ kēme bawajan̄ŋ bawo ŋi uŋup uloolan̄ baji badinan̄ kē uwo manjoonan̄.

Uṭup utēbantēn wi Yowan apiitun banfiyaaruṅ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katēbantēn ki Yowan apiitun. Apiit ka « Ŋaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ. » Uka pwo banfiyaaruṅ Krittū biki amenun itim hēnk ukaṅ kē aṭu aji ŋaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ. Aṭup baka ṭi kakaarta ki jibi banfiyaaruṅ Krittū bawoon kaṅalad. Akak aṭup baka aji balliint ṭi pfiyaar babot balipara banjaṅ bajukan uṭup umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Manjoonan, na bṅalad (4-6)
3. Bajukan baṭilan (7-11)
4. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (12-13)

¹ Nji nantohi, dpiitū, iwi Ŋaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ iwi na babuku* an biki nṅaluṅ na manjoonan. Mēnt nji ṭaṅ dṅalanṅ, baṅaaṅ bṭi bammeṅ manjoonan baṅalan, ² ṭiki manjoonan manwo ṭi nja akuṭ aduka ṭi nja te mṅṭo. ³ Dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittū Abuk Naṣibaṭi Aṣin nja bawul nja bnuura na mṅjeeh, bamiir nja, ṅhilna ṅwo ṭi manjoonan ṅbot ṅṅalad.

Manjoonan na uṅal

⁴ Dilan maakan wi nwinun balon ṭi babuku kē baji bado uko unwoon manjoonan jibi Naṣibaṭi Aṣin nja ajakuṅ ṅdo kado. ⁵ Kē hēnkuṅ, Ŋaaṭu, uko wi nji kaṅehaniin wii wi : nawulan ṅṅalad. Uko mēnt uunwo uko uhalu wi pdo wi nji kapiitiin, uwo uko wi nṅyeenkuṅ du ujuni. ⁶ Pṅal pawo pdo uko wi Naṣibaṭi ajakuṅ. Kē uko wi

Naṣibaṭi ajakuṅ ṅdo wi najukuṅ du ujuni, uwo nawo ṭi bṅalad.

⁷ Baṅaaṅ baṭilan baguuru baṭum babi aniink umundu, baandi pyikrēn kē Yetu *Krittū akak ṅaaṅ najēn. Ŋaaṅ ankdoluṅ haṅ awo naguuru, *Naṣoorad Krittū. ⁸ Naṭaafaraan keeri, nawutna kawaan uko wi ṅlempun ṭi an, naṣē nayeenk bnuura katuum kampēnnun du Naṣibaṭi. ⁹ Ŋaaṅ anwoon aammēban pjukan pi Krittū aṣē hoṭalēs da iko ilon, aammēbandēr na Naṣibaṭi. Anktiinkun pjukan mēnt amēbandēr na Naṣibaṭi Aṣin nja abot amēbandēr na Abukul. ¹⁰ Woli ṅaaṅ alon abi du an aṭij pjukan plon pampaṭi, nawutan kayeenka, nadoon napok pok pwula mboṣ. ¹¹ Ŋaaṅ ankwululuṅ mboṣ akak awo ṭi ploolan na an mēntan ṭi iko iwuṭaan yi akdoluṅ.

Uṭup ubaaṅṣaani

¹² Dka iko itum ilon kak yi nwoon i kaṭupan, aṣē hokan pwo mēnkpiitan ya. Dṅal pbi du an kaṭiini ṭiini na an, mnlilan mi nja manhilna manwo mnweek maakan.

¹³ Babuk Aṭa'u ṅaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ† bawulu mboṣ.

* **1:1** Ŋaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ... na babukul : Balon baji pntuk pi banfiyaaruṅ pi pi Yowan akdu' un ṭi Ŋaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ, kē babukul bawo banfiyaaruṅ. † **1:13** Aṭa'u ṅaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ Natenan ṭi uko wi bapiitun ṭi v1. Pntuk pi banfiyaaruṅ plon pi pi akduun aṭa'ul.

Uṭup uwajanṭën wi Yowan apiitun banfiyaaruṅ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kawa-janṭën ki Yowan apiitun. Apiit ka ñiinṭ alon anfiyaaruṅ Krittü i katim kawoon Gayut. Yowan abi yil ṭfa bañaan balon baya baṭup Uṭup Ulil Unuura du banfiyaaruṅ Krittü. Wi bayaan du ubeeka wi Gayut afëṭun, ñiinṭ alon anwoon katim ki Diyotrefet apok bafëṭ du katohul. Kë banfiyaaruṅ Krittü bandoon aṅal pyeenk baka kë apok adook baka ṭi pntuk pi banfiyaaruṅ. Uko mënṭ ukaan kë Yowan apiit Gayut kaji na a amëban aliinṭ, ayeenk bnuura bankmbiin, pṭup Uṭup Ulil Unuura.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-4)
2. Anfiyaaruṅ Krittü aanwo kapok pṭënk atëṅṭul (5-12)
3. Pwul mboṣ pbaañsaani (13-15)

¹ Nji nantohi, dpiitu, iwi Gayut nanoh naan i nṅaluṅ na manjoonan.

² Iwi, nanoh naan, dñehan iko bti iya bnuura na iwi, iwo najoob uhaaṣ ubot uṭoora na iwi. ³ Bayit nja balon ṭi Krittü babi aṭupën jibi imëbani manjoonan abot aji kṭaṣ ma, kë nlilan maakan ṭi uko mënṭ. ⁴ Nin uko ulon uunji udolën nlilan kapel woli bajakën aji bubuk naan baṭaṣ manjoonan.

⁵ Nanoh, iji kṭu uṣal ṭi pṭënk banfiyaaruṅ, kadoo ṭënk baka, bukal biki iwoon iimmee. ⁶ Baṭup jibi inṅali baka ṭi kadun ki banfiyaaruṅ bti. Doon kaṭënk bañaan batëṅṭ bukuṅ babaanëṣ bayaaṣ bi baka jibi Naṣibaṭi aṅaluṅ ; idole haṅ kdo bnuura. ⁷ Bapën kaya kaṭup uko wi *Krittü, awo baanyeenk nin uko ulon ṭi banwoon baanfiyaari. ⁸ Kë nṣë wo biki kayeenk bañaan

batëṅṭ bukuṅ mënṭ kahilna kaṭënk ṭi ulemp wi pdiiman manjoonan.

Diyotrefet na Demetriyut

⁹ Dbi piit pntuk pi banfiyaaruṅ pi nan, kë Diyotrefet anjaan aṅal pwo kadun aṣë wo aanji ṅal nin ptiink uko wi njakuṅ. ¹⁰ Uko waṅ ukaan kë woli dbii, kayuujan bnuura iko yi ajaan ado. Aji wo ṭi pṭup iko iwuṭaan ṭi un. Ado beeh beeh apok pyeenk bayaanṭ banfiyaaruṅ, kë banṅaluṅ pyeenk baka aji neenan baka kadook baka ṭi pntuk pi banfiyaaruṅ.

¹¹ Iwi nanoh naan, wutan kaligṣën buṭaan, doon kado bnuura. Anjaan ado bnuura awo i Naṣibaṭi, ankdolon buṭaan aamme Naṣibaṭi.

¹² Kë Demetriyut ul, bañaan bti baṭup uko unuura wi nul, kë mnwo mi nul mankak ayuuj kë awo i manjoonan. Un kak nṭup bnuura bi nul, kë ikak ame kë uko wi nṅṭupun ujoonani.

¹³ Dka iko itum yi pṭupu kak, aṣë wo mënṅal ppiitu piit ya. ¹⁴ Dṅal pwinu win ṭi uleefu ṅnuur ṅi, nṣë ṅṭiini bnuura.

¹⁵ Dñehan bnuura bawo ṭi iwi! Banohu bawulu mboṣ. Wulan banohun mboṣ bti andoli ṭi katim ki nul.

Uṭup wi Yuda apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yuda apiitun. Yetu awoon naweek baka ul na Jakob. Kakaarta ki kanaam na katēbantēn ki Piyeer apiitun. Yuda apiit kakaarta ki bañaan biki Naşibaṭi adatuṅ. Aji na baka balipara bañaan banjaan bajukan uṭup umpatuṅ na Uṭup Ulil Unuura. Mnwo mi bakan mēntan manyuuj kē baanwo bañaan biki Yetu, ṭiki maanwo mnwo mnuura. Akak aṭup baka jibi Naşibaṭi ajaan ado na banjaan bado buṭaan.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1-2)
2. Uba wi banjaan bajukan bañaan iko inwoon iinwo itool (3-16)
3. Banfiyaaruṅ bawo kaṅalad (20-23)
4. Mndēm manwoon ṭi Naşibaṭi! (24-25)

¹ Nji Yuda aṭa Jakob*, nwoon nalempar Yetu *Krittu, dpiitanan an biki Naşibaṭi Aşin nja adatuṅ, aṅal baka, kē Yetu Krittu akyen baka. ² Dñehan Naşibaṭi añaḡi'an, ajoobṭēnan ṅhaaş akuṭ aṅalan ; dñehan awulan iko mēnt aṭuman.

Bajukan balagare (2 Piyeer 2.1-17)

³ An biki nṅaluṅ maakan, dbi ṭu uşal maakan ṭi ppiitan ṭi uko wi mbuur mi ṅtokuṅ. Kē nşē win hēnkuṅ kē dwo i kapiitan katēṅṭēnan nado kagutan, uko wi Naşibaṭi aṭenuṅ byaaş bloolan bañaan banwoon biki nul bafiyaar uhilna uduka te mṅṭo. ⁴ Na manjoonan, bañaan baloṅ baññoomuṅ

✧ 1:1 Natenan ṭi Maci 13.55; Markuṭ 6.3. ✧ 1:5 Natenan ṭi Ppēn 12.51. ✧ 1:6 Natenan ṭi Ujuni 6.2. ✧ 1:7 Natenan ṭi Ujuni 19.24-35. ✧ 1:7 Apiint na biint kēme baaṭ batēnt baka : Baloṅ bapiit aji bapiint na ṅwanjut. ✧ 1:7 Natenan ṭi Ujuni 19.1-25.

Naşibaṭi bamena aneej ṭi ptoofan. Baji baṭēlēş bnuura bi nul kaji badinan bañaan pdo kado iko iṭop, kabot kapok Yetu anwoon Ajugun aloolan. Upiitana undiimaan ṭi *Ulibra wi Naşibaṭi kē aluṅ kakob baka.

⁵ Name iko mēnt bti, kē nşē ṅal kaleşanan jibi Ajugun abiin abuuran pntaali pi *Itrayel du *Ejiptu, aşē do kē bampokuṅ pfiyaar bakeṭi*. ⁶ Naleşan ṅwanjut ṅanwoon ṅaambi liṅ ṭi uko wi Naşibaṭi aṭuuṅ ṅa pdo, ṅaduk dko di ṅafēṭuṅ: aṭu ṅa du bdēm kē ṅakyoonk unuwr uweek wi pwayēş atanana te mṅṭo*. ⁷ Naleşan kak biki ṅbeeka ṅi Fodom na Gomora* na ṅbeeka ṅanṅogun baka bambiin ado ji ṅwanjut mēnt awo ṭi pdo iko iṭop, abot apiint na biint kēme baaṭ batēnt baka*; hēnkuṅ Naşibaṭi akob baka ado kē bawo du bdoo banwoon baankjēmsa, bañaan bti kē bawo katen ṭi uko mēnt.*

⁸ Bañaan mēnt banwoon ṭi ptoofan hēnk di bakaan aji bado : baji bado iko injaan iṭopan ṅleef ṅi baka yi ṅṭaafi ṅi baka ṅawuluṅ baka, bañoom Ajugun, aji bakar ṅwanjut ṅandēmuṅ. ⁹ *Mikayel uwanjut uweek, uundo kar *Untaayi Uweek wi ukṅomnuṅ puum pi *Moyit na wa – ajakaara na wa ṭaṅ: « Dwutu na Ajugun! »

¹⁰ Kē bañaan biki, başē ji bakar uko wi bawoon baammee; kame ki baka kawo ji ki ṅlimariya ṅanwoon ṅaanwo na uşal aşē ji kaneeman baka. ¹¹ Bañaan mēnt bawuṭani! Baṭaş bgah bi *Kayin ; itaka iṭoṅ baka kē baneem ji *Balaam ; bakeṭ ṭiki bapataṭa ji *Kore. ¹² Nalipariin bañaan mēnt: woli nayit ade, baji bado iko iṭop, baanji bakowa, baji başal ṅleef ṅi baka ṭaṅ. Bawo ji infeluṅ inwoon iinwo na

meel yi uyook uñooṭuṅ. Bawo ji mnko manwoon maankbuk woli wal wi kakit ki ma udo ban, mnko mi balëbuṅ, mankeṭuṅ aba. ¹³ Jibi n̄maaron n̄i bdëk banṭuunkun n̄ajaan n̄ajotan plëṭ kadun, hënki di di bajaan bajotan kadun iko ikowandënaan yi bajaan bado. Bawo ji n̄jah n̄anneemuṅ añaay, kë Naşibaṭi afël baka du bdëm bantootuṅ apel bi pti te mnṭo.

¹⁴ *Henok, anwoon ateem nja na-paajanṭën ampënnuṅ ṭi *Adam, ado bi ṭup undiimaan ṭi uko wi baka aji : « Natenan! Ajugun aluṅ kabi na pntuni pi n̄wanjuṭ n̄yimanaan n̄i nul, ¹⁵ kahilna kawayëş bañaan bti. Aṭup bampokuluṅ kë baduknaana ṭi iko iwuṭaan bti yi badoluluṅ wi bapokuṅ ptiinka na ṭi n̄ṭup n̄tam n̄i bado pekadu banwoon baankṭaşa mënṭ baṭupuṅ ṭi a. » ¹⁶ Bawo bañaan banjaan banur n̄uran, kaṭëga, kabi duka duka ṭi pla iko inliluṅ n̄leef n̄i baka ; bawo bahomp banjaan badaar bañaan na n̄ṭup n̄lil.

Natamaan

¹⁷ Kë an biki n̄jalun maakan, naleşan uko wi *banjañan biki Yetu *Krittu Ajugun babin̄ aṭupan aji ubi kawo. ¹⁸ Babi jakan aji : « Ṭi n̄nuur n̄baañşani, bañaan bamben baluṅ kabi, baluṅ kado kaṭaş iko iwuṭaan yi n̄leef n̄i baka n̄añaluṅ inwoon iinlil Naşibaṭi. » ¹⁹ Bukal bajaan baṭij bpaṭşër ; iko yi bañaan bajën bañaluṅ ijaan iṭon baka, baanwo na *Uhaaş wi Naşibaṭi.

²⁰⁻²¹ Kë an biki n̄jalun maakan, namëbaan naliint ṭi unjal wi Naşibaṭi añalanañ. Natamaan naliint ṭi pfiyaar pyimanaan maakan pi nafiyaaruṅ nado kaya kadun ṭi pa, nado kañehan na mn̄hina mi *Uhaaş wi Naşibaṭi, nayoonek Yetu *Krittu Ajugun awulan mñaga mi nul mankwuluṅ ubida wi mnṭo.

²² Nañagiin banwoon na n̄şal n̄tëb ; ²³ nabuuran balon wi naklowanuṅ baka bdo ; nañagiin

bandukiin pñaga pannaakiiruṅ na palënk, nado naṭaafara pban imişa yi baka ingëjuṅ na iko iwuṭaan yi badoluṅ.

Pbeeb Naşibaṭi

²⁴⁻²⁵ Nawulën n̄dëman Naşibaṭi anwoon aloolan ṭañ, anṭëpnuṅ ṭi Yetu *Krittu Ajugun abuuran nja. Ul ahiluṅ kayenjan nawutna kajot ṭi pekadu, kadolan nanaṭ ṭi kadunul ul anwoon na mndëm, nawo bañaan bajint, nawo na mnlilan mnweek. Naşibaṭi awo naweek, ajug mndëm, mn̄hina na pşih du unjon, n̄şa na faan te mnṭo! Uwo hanj!

Uko wi Naşibaţi ayuujuun Yowan

Uţup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yowan, nanjańan i Yetu Krittü apiitun. Aţup aji iko yi apiitun bti ŧi kakaarta ki awin win ya na keş ki nul, akak atiink ya na ibaţ yi nul. Aji Uhaaş wi Naşibaţi uneejuun ŧi a, ahilna ame iko mēnt bti. Babi mob Yowan ayaanaan du unjiw wi Patmot aduka da, du ubeeka wi Aţiya. Ukaan ke apiit kakaarta ki katēńēnaan banwoon ŧi kadun ki banfiyaaruun ŧiki du unjon babi hajan baka maakan. Uko mēnt ukaan ke aji na baka bamēban baliint te unuur ubaańşani, bahaţ ŧiki Yetu aji : « Bampokun buţaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaan bawul bańaan ubida banwoon du uwoorta wi Naşibaţi.» » 2.7. Ke Yetu ŧi uleeful abi hēnkun kawat buţaan. Uka iko yi aţupun ŧi ulibra wi inkaan udooni : uteek uwo ke ŧhaaş ŧi buţaan ŧawo ŧi plem p ŧi umundu wi, ke banfiyaaruun Krittü bakluun kahaj te badoo bafin balon ŧi baka. Utēbantēn uwo ke Yetu awoon Nabuuran bańaan, alun kawat bańaan bti bampokun Naşibaţi kaţu na ŧhaaş ŧi buţaan. Uwanjanţēn uwoon ke Naşibaţi ahank katuum pa bańaan banfiyaaruun, biki bafinun pa katimul. Aţup aji Fatana na ŧwanjut ŧi nul, na bańaan bti banţaşulun, Yetu alun kawat baka kafēl du bnjiir. Baţi bhalu balun kabi, na mboş mnhalu na ubeeka uhalu. Naşibaţi na Ajugun Yetu balun kabi kafēţ da na bańaan bantiinkulun.

¹ Uko umpiitun ŧi ulibra wi, wi wi Naşibaţi awulun Yetu Krittü pa ayuuj balemparul uko unkmbiin hēnkun uunkjon. Ayil uwanjut

wi nul du Yowan nalemparul ke uyuuja uko mēnt. ² Yowan ayuuj bnuura ke uko bti wi aţupun uwo uţup wi Naşibaţi na uko wi Yetu Krittü adiimanulun.

³ Ŋaan ankkakalēşun iko inklun kabi mēnt na bańaan banktiinkun ya abot aţaş ya banuurandēni. Na manjoonan wal wi iko mēnt bti ikdolaniin uńogi.

Pwul mboş pi Yowan

⁴ Nji Yowan nji kapiitun banfiyaaruun banwoon ŧi ŧbeeka paaj na ulon ŧi Aţiya.

Dńehan Naşibaţi awulan bnuura abot aţooranan ŧhaaş, ul anwoon, anjonun nwoo, ankmbiin. Dńehan kak ŧhaaş paaj na ulon ŧanwoon ŧi kadun ki pŧij pi pşih pi nul ŧawulan bnuura ŧabot ŧaţooranan ŧhaaş. ⁵ Abot ańehan Yetu Krittü, ammaaruun iko yi na manjoonan, aţup ya, anwoon nateek annańin ŧi pkeţ, abot awo naşih i başih biki mboş awulan bnuura abot aţooranan ŧhaaş. Yetu Krittü anjal nja abot abuuran nja wi awulun ubida wi nul, Naşibaţi ahilna amiir nja ipekadu. ⁶ Ado nja ke ŧwo pntaali pi baţeran banwoon başih aşē lemp ŧi kadun ki Naşibaţi Aşin. Mndēm manwo ŧi a te uba umundu! Aşih te mndani! Uwo han!

⁷ Natenan, abi ŧi infelun. Ke bańaan bti bakluun kawina, bandoon alunana uleef balun kawina. Bańaan biki umundu bti balun kado katēga. Aa! Uwo han! ⁸ Ajugun Naşibaţi *Anhiniin iko bti anwoon, anjonun nwoo, ankmbiin aji : « Nji dwoon nateek abot awo nabaanşani. »

Mnwin mi Yowan

⁹ Nji Yowan ayiţan, nji ŧtokun na an pşih, ahaj akuţ amiir ji an ŧi pdo kaţaş Yetu, babi mobēn ańooţ du unjiw wi Patmot ŧiki djukan Uţup wi Naşibaţi, uko wi Yetu. ¹⁰ Unuur ulon wi pdēman Ajugun, Uhaaş wi Naşibaţi uneej ŧi nji, ke ntiink ŧi kafēţ

naan pdiim ploŋ pweek panwoon ji plul. ¹¹ Pdiim pajakën aji : « Uko wi ikwinun, piitan wa ti ulibra iya iwul banfiyaaruŋ banwoon ti nbeeka paaj na uloŋ ni : Efet, Fimirna, Pergam, Fiyatira, Tardet, Filadelfiya na Lawoditiya. »

¹² Wi ntiinkun pdiim mënŋ, dkoŋ aji dten ñaan ankŋiiniŋ na nji ašë win kfiiti paaj na ploŋ kanŋakni uwuuru. ¹³ Ti ptoof pi kfiiti kun kē nšë win uko unwoyi ji ñaan. Awohara kamiša kanyulun aban te du ihoŋ abot atan ka na katël ki uwuuru ti bjënt. ¹⁴ Uwel wi ñaan mënŋ ufaat feh awo wo ji muuŋ, kē kēš ki nul kawo ji bdoo banjeenuŋ. ¹⁵ Ihoŋul ijeen ji ifeeru inŋuun ti bdoo, kē pdiim pi nul padëm ji ubulan. ¹⁶ Amëban njah paaj na uloŋ ti kañenul kadeenu, kē kakej kajul ki nde nteb kašë pën ti mntumul, kaara di nul kē daknuur ji udiin unuur.

¹⁷ Wi nwinulun, djoŋ ti ihoŋul awo ji ñaan akeŋun keŋ. Kē ašë pafën kañenul kadeenu ajakën : « Wutan kalënk ; nji dwoon najuni akuŋ awo nabaanšaani. ¹⁸ Dwo anwoon najeb ; dbi keŋ ašë wo hënkuŋ najeb te mnto akuŋ awo na inigšaani yi pkeŋ na yi mnkeŋ. ¹⁹ Piitan uko wi ikwinun; uko unwoon hënkuŋ na unklun kabi. ²⁰ Kē ti uko wi njah paaj na uloŋ ni iwinun ti kañen naan kadeenu na kfiiti paaj na ploŋ ki uwuuru dpibanu wa : njah paaj na uloŋ nuŋ njawoon njwanjut paaj na uloŋ ni banfiyaaruŋ ti nbeeka paaj na uloŋ ; kē kfiiti paaj na ploŋ kun kawo knuk paaj na ploŋ ki banfiyaaruŋ.

2

Uŋup wi bapiitun banfiyaaruŋ biki Efet

¹ Ajakën aji : « Piitan banfiyaaruŋ* biki Efet iji na baka : “Ammëbanun njah paaj na uloŋ ti kañen kadeenu abot apoŋ ti ptoof pi kfiiti paaj na ploŋ ki uwuuru aŋiini aji : ² Dme uko wi najaan nado, ame unoor wi nan na kamiir ki nan. Dme kē naanji nadinan bañaan bawuŋaan bawo ti pntuk pi nan ; bañaan banjakun aji bawo banjañan ašë wo baanwo banjañan biki naan, naten baka ayikrën kē bawo bañilan. ³ Dme kak kē naji namiir ti mnhaj mi nakhajuŋ pa nji bē naanwutani. ⁴ Kē nšë wo mënlan ti uko uloŋ uwuŋaan wi nwinun ti an. Uko mënŋ uwo kē naankak aŋalën jibi nabiin aŋalën tfa. ⁵ Nalešan jibi nabiin awo tfa, natenan jibi nakaki kafet, naŋešan nhaašan nabot nado kado jibi najaan nado tfa. Woli naando han, kabi du an kapënan pfiiti pi nan ti dko di pawoon. ⁶ Kē našë ka umban uloŋ wi nadoli bnuura : napok ji nji iko yi banikolayib bajaan bado†.

⁷ «“Bankaan ibaŋ batiinkan uko wi Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ujakun na banfiyaaruŋ. Bampokuŋ buŋaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaan bawul bañaan ubida banwoon du uwoorta wi Naŋibaŋi.” »

Uŋup wi bapiitun banfiyaaruŋ biki Fimirna

⁸ Akak ajakën : « Piitan banfiyaaruŋ biki Fimirna iji na baka : “Anwoon nateek akuŋ awo nabaanšaani, ankeŋun akuŋ anaŋa ti pkeŋ aŋiini aji : ⁹ Dme unoor wi nan na bwaan bi nan – kē našë wo bayok na manjoonan. Dme kak iko iwuŋaan yi bañaan baktaparanan. Baji bawo biki pntaali pi Naŋibaŋi ašë wo baanwo baka, bawo biki *katoŋ kañehanaani ki *Tatana. ¹⁰ Naklënk nin ti uko wi naklun

* **2:1** Banfiyaaruŋ biki Efet: Ti ugrek baji uwanjut wi banfiyaaruŋ biki Efet. † **2:6** Banikolayit : Ulibra wi ŋaŋ uŋiiniyaanun bañaan mënŋ banjaan bajukan nŋup njawoon nŋilan kē nŋup ni babiin ajukan našë wo njaameetanaa.

kahaj. *Untaayi Uweek uwat balon ti an ukalabuş, kado na pdolan nadekën feţ. Kë hënk di nakluŋ kahaj ŋnuur iŋeen. Namiiran uko mënţ woli badoo fiŋan, nşë luŋ nwulan ubida uwo katum ki nan.

¹¹ «“Bankaan ibaţ batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ujakun na banfiyaaruŋ. Bampokun buţaan baankkeţ utëbantën‡.” »

Uţup wi bapiitun banfiyaaruŋ biki Pergam

¹² Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruŋ biki Pergam iji na baka : “Anwoon na kakej kajul ki ŋde ŋteb aţiini aji : ¹³ Dme dko di nafëţun; *Fatana akşihun da. Namëbanaan bnuura, kë wi badoon afiŋ ti ptoofan du dko di Fatana afëţun Antipat anfiyaarnun abot awo aanji ţaŋna pţiiniyaan uko wi naan, naanţaan pfiyaarën. ¹⁴ Kë nşë wo mënłilan ti iko ilon inkdolaniin ti an : nawo ti na baŋaan balon banjaan baţaş uko wi Balaam ajaan ajukan. Ajukan Balak jibi akdoli kadoo kaţu baŋaan biki Itrayel bado buţaan wi bakdeen ŋntaam ŋi bafiŋaruŋ ŋnton abot aţopan ŋleef ŋi baka na pjuban pi piinţ*. ¹⁵ Nakak awo na baŋaan balon ti an banktaşun pjukan pi banikolayit. ¹⁶ Naţëlşan ŋbida ŋi nan keeri! Woli naanţëlëş ŋa, kabi du an hënkun, kagut na baŋaan mënţan na kakej kanjaan kapëna ti mntum mi naan.

¹⁷ «“Bankaan ibaţ batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ujakun na banfiyaaruŋ. Bampokun buţaan, dlun kawul baka pde panwoonun baţi*, pi baŋaan bawoon baambaan kawina, na plaak pfaatal pi bapiitun katim kalon kahalı ki nin ŋaan alon awoon aammee me bë mënţ anyeenkun ka a.” »

Uţup wi bapiitun banfiyaaruŋ biki Tiyatira

¹⁸ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruŋ biki Tiyatira iji na baka : “Abuk Naşibaţi anwoon na kęş kanwoon ji bdoo, kë ihoţ ijeen ji ifeeru inţuun ti bdoo aţiini aji : ¹⁹ Dme uko wi najaan nado : unal, pfiyaar, kamiir ki nan, na jibi najaan naţenk batëntan. Dme kë nataman apel wi nabaan ame'en me. ²⁰ Kë nşë wo mënłilan ti uko ulon ti. Nawut ŋaaţ anwoon Jetabel kë awo ti ptoofan. Aji ul awo *Naţupar Naşibaţi aşë ji guur balempar naan kajukan baka pţopan ŋleef ŋi baka na pjuban pi piinţ kabot kade uyemaţ wi ŋntaam ŋi bafiŋaruŋ ŋnton. ²¹ Dţena ŋnuur pa awugęş uşal kë aşë pok aduka ti pdo iko iţop mënţ. ²² Dţu'a mnhaj kadola apiinţ ti kalişa ado kahaj maakan, ul na banjaan bajuban pjuban pi piinţ na a. Dwut baka woli badi ţaŋ aţaan iko iwuţaan yi ajaan aţu baka pdo. ²³ Dkak alun kafin babukul. Hënk banfiyaaruŋ bti bame kë dme uko wi baŋaan bajaan başal du ŋhaaş ŋi baka, kaşë katum ŋaan andoli ti uko wi adolon.

²⁴ «“Kë an biki Tiyatira nanwoon naanţaş pjukan pi ŋaaţ mënţ, an nanwoon naamme iko yi bajaan badu iko immeniin yi *Fatana, mënkak aka nin uko ulon wi pţupan. ²⁵ Dji ţaŋ namëban bnuura uko wi najukun te ukakën.

²⁶ «“Bampokun buţaan abot ado uko wi nji njalun te unuur ubaaŋşani, dlun kaţu baka ti kadun ki ŋtaak. ²⁷⁻²⁸ Mnħina mi Paapa awulun mi mi nji kawulun baka, balun kado kaşih ŋtaak mënţ na kmëni kakob baŋaan bawuţaan jibi ŋaan ajaan afom iţukar. Dkak awul baka unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa*.

‡ 2:11 Baankkeţ utëbantën : Ŧi uba umundu baankkeţ kabi kaba ba te mnto. * 2:14 Natenan ti Mnfen 25.1-2. * 2:17 Natenan ti Ppën 16.32-34. * 2:27-28 Natenan ti Kaŋaam 2.8-9.

29 «“Bankaan ibat, batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ujakun na banfiyaarun.” »

3

Uţup wi bapiitun banfiyaarun biki Fardet

¹ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaarun biki Fardet iji na baka : “Awoon na nhaaş paaj na ulon ŋi Naşibaţi abot amēban ŋjah paaj na ulon aţiini aji : Dme uko wi najaan nado ; baŋaŋ başal aji nawo bajeb kē naşē wo bakteŋ.

² Nawoon bten, nataman nawutna kakeŋ bti ; dwın kē uko wi nadolon uunwinana bnuura ŋi kadun ki Naşibaţi. ³ Naleşan jibi nayeenki tfa Uţup wi Naşibaţi, namēbaan wa, nakuŋ nawugēş ŋşal. Woli naanwo bten, kabi du an ji nakiiŋ, bē naankme wal mēnt. ⁴ Kē balon ŋi an du Fardet başē wo banwoon baantopan imişa yi baka ; balun kagakandēr na nji kawoh imişa ifaatal ŋiki bataaŋ na pwoh ya. ⁵ Bampokun buţaan bakwohun keeri imişa ifaatal, nin mēnkpēnan itim yi baka ŋi ulibra wi bapiitun itim yi baŋaŋ bankaŋ ubida wi manjoonan. Woli dlun awo du kadun ki Paapa na ŋwanjut ŋi nul, kaţup kaji baŋaŋ mēnt bawo biki naan.

⁶ «“Bankaan ibat batiinkan uko wi *Uhaaş wi Naşibaţi ujakun na banfiyaarun.” »

Uţup wi bapiitun banfiyaarun biki Filadelfiya

⁷ Ajakēn kak : « Piitan banfiyaarun biki Filadelfiya iji na baka : “Anwoon nayimanaan, anwoon Manjoonan, awo na kaniigşaanı ki *Dayiţ naşih, anjaan ahaabēş bē nin ŋaŋ aani dēt, anjaan adēt bē nin ŋaŋ aani haabēş aţiini aji : ⁸ Dme uko wi najaan nado. Dtu ŋi kadunan plēman panwoon bhaab, pi nin ŋaŋ awoon aanhil pdēt. Naanhinan

maakan aşē mēbana uko wi njakun, naampokēn. ⁹ Natanan uko wi nji kalun kado baŋaŋ biki *katoh kaŋehanaani ki *Tatana. Baji baji bawo biki pntaali pi Naşibaţi aşē wo baanwo biki pa, bawo baţilan. Dluŋ kado baka babi baŋup ŋi kadunan başē bame kē nji dnalan. ¹⁰ Kē an naşē mēban uţup naan, amiir, ukaaŋ kē nji kanaŋ ŋi uko wi nan nawutna kahaj mnhaj mi Naşibaţi akţuun baŋaŋ biki umundu bti katenna jibi bawo i na manjoonan.

¹¹ «“Dbi hēnkun, namēbaan bnuura uko wi nayeenkun, nin ŋaŋ alon awutna kayeenk katuum ki nan. ¹² Bampokun buţaan, ddo baka banaŋ ji pţap du *Katoh ki Naşibaţi i naan. Nin baankak apēn da. Dpiit ŋi baka katim ki Naşibaţi i naan na katim ki ubeeka wi Naşibaţi i naan. Ubeeka mēnt uwoon Yerutalem dhalu dankwalnaniin baţi du Naşibaţi i naan. Dpiit ŋi baka kak katim naan kahalı.

¹³ «“Ankaan ibat atiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ujakun na banfiyaarun.” »

Uţup wi bapiitun tun banfiyaarun biki Lawoditiya

¹⁴ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaarun biki Lawoditiya iji na baka : “Ŋaŋ i bajaan badu uwo haŋ, anjaan aţup na manjoonan uko wi Naşibaţi, anwoon nateek, anşihun iko bti impaşaniin aţiini aji : ¹⁵ Dme uko wi najaan nado uwaan udooni. Dnal nado uko unkaaŋ udooni. ¹⁶ Kē jibi uko wi najaan nado uwaanun udooni, dban ŋi ppokan.

¹⁷ «“Naji naji nawo bayok, naanwaan nin uko ulon aşē wo naamme kē nawo banwuţanun, bajuuk, bawaan, banwoon bakuul abot awo byişu. ¹⁸ Hēnk, natiinkan uko wi nji kajakanan: nanugan wuuru wi naan wi mbomanun bnuura

maakan, wal mēnt nawo bayok na manjoonan. Nanugan kak imiṣa ifaatal nawohara, nawutna kawo byiṣu kakowa, nabot nanug bko bi kēṣ nahilna nado kawin bnuura. ¹⁹ Kē nji, bañaan biki nji nṣaluṅ dji kaṅoman na baka kakuṅ kakob baka. Natamaan keeri, nawugēṣ nṣal. ²⁰ Natenan, dwo ṭi plēman akob. Ñaan antiinkuṅ pdiim naan ahaabēṣaan plēman, kaneej du katohul, ṅde kañah. ²¹ Nji dpok buṭaan, aṭo na Paapa ṭi pṭij pi pṣih. Bampokuṅ buṭaan, dṭen baka babi baṭo na nji ṭi pṭij pi pṣih. ²² Ankaan ibaṭ atiinkan uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujakuṅ na banfiyaaruṅ.” »

4

Pṭij pi pṣih pi Naṣibaṭi

¹ Wi uko waṅ uṭēpuṅ, dkak aten, awin plēman panwoon bhaab du baṭi aṣē tiink pdiim pambiin aṭiini na nji, pambiin awo ji plul kē pajakēn : « Payiin ibi ṭi, nṣē diimanu uko unklun kaṭēp. »

² Ṭi dko mēnt, kē *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣē neej ṭi nji. Pṭij pi pṣih ploṅ pawo du baṭi, kē aloṅ aṭo ṭi pa. ³ Dwin uko ujeenkala na uniilu kē uknuur ṭi a. Kañaanan ki ubopal kalon kankwoj wojuṅ kafooy pṭij pi pṣih. ⁴ Bantohi iñeen ṅtēb na babaakēr banwohariin imiṣa ifaatal feh, afuuta ṅtepi ṅi pṣih ṅi uwuuru baṭo ṭi itij yi pṣih afooy pṭij pteek puṅ. ⁵ Iliik liik na idiim na imparantant ipēn ṭi pṭij. Kfiiti paaj na ploṅ kayik ṭi kadun ki pa, kul kawoon ṅhaaṣ paaj na ulon ṅi Naṣibaṭi. ⁶ Uko ulon uwo ṭi kadun ki pṭij, awo ji bdēk banwoon ji kawini kanknuuruṅ.

ṅko ṅbaakēr ṅawo ṭi ptoof pi pṭij abot afooy pa ; awo na kēṣ ṭi kadun na kafet. ⁷ Uko uteek unaam na uliihu, kē utēbantēn uwo ji uwit ukaṣ umpoṭi, uwajantēn kē uwo na

kaara dannaamuṅ na di ñaan, kē ubaakantēn unaam ji ukat uweek unkyiṭuṅ. ⁸ ṅko ṅbaakēr ṅuṅ ṅawo undoli na ibaaklu paaj inwoon na kēṣ ṭi ya meet na ṭi iban. ṅaji ṅabi kahuuran huuran unuur bti na utejan bti kaji :

« Iyimani, iyimani, iyimani, iwi Naṣibaṭi *Anhiniin iko bti, anjonuṅ nwoo, anwoon, ankm-biin. »

⁹ Hēnk, uyaāṣ undoli wi ṅko ṅbaakēr ṅuṅ ṅajaan ṅayeeh kadēman, kabeeb Naṣibaṭi anṭoon ṭi pṭij pi pṣih, anwoon te mnṭo, ¹⁰ bantohi iñeen ṅtēb na babaakēr bukuṅ bajot ṭi ihoṭ yi anṭoon ṭi pṭij, adēman anwoon te mnṭo. Baji bafēl ṅtepi ṅi pṣih ṭi kadun ki pṭij kaṣē ji :

¹¹ « Ajugun, Naṣibaṭi i nun bañaan bawo biki kadēmanu kabot kabeebu mnhina bti manwoona du iwi, ṭiki iwi ipaṣuṅ iko bti, inṅaluṅ ppaṣ ya, kē iwo yii yi. »

5

Anwoon unkaneel wi bṭejan

¹ Dkak awin ṭi kañen kadeenu ki anṭoon ṭi pṭij pi pṣih ulibra umpiitaniin ṭi meet na ṭi bdig, kē adēt wa aṣē jatan ṅyaaṣ paaj na ulon kameel ki pbeela kakuuṭna wa. ² Kē nṣē win uwanjuṭ unwoon na mnhina mnweek kē uhuuran maakan aji : « In ataaruṅ na ppēnan uko undētnuṅ ulibra kahaabēṣ wa? » ³ Kē nin aloṅ du baṭi na ṭi mboṣ na ṭi mboṣ uṭeeh aanhil phaabēṣ wa kaleyii. ⁴ Wi wi nṣaan awooni maakan ṭiki baanwin win nin ñaan antaari na phaabēṣ wa. ⁵ Aloṅ ṭi bantohi kē aṣē ji na nji : « Kwooni! Tenan, uliihu wi pntaali pi Yuda*, ampēnnuṅ ṭi *Dayiṭ, awat baṣooradul ; ul ahilun ppēnan uko wi badētnuṅ ulibra ṅyaaṣ paaj na ulon kahaabēṣ wa.

* 5:5 Natenan ṭi Ujuni 49.9.

⁶ Wal mēnt̄ kē nšē win ƚi ptoof pi pƚij pi pših na pi ņko ņbaakēr na pi bantohi, anwoonj unkaneel wi bafaalunj. Awo na itiiim paaj na plonj ƚi bkwow akuƚ awo na kēs paaj na plonj. Kēs mēnt̄ kawoonj ņhaaş paaj na ulonj ņi Naşibaƚi, ņi ayilunj ƚi umundu bti. ⁷ Anwoonj unkaneel abi ayeenk ulibra ƚi kañen kadeenu ki anƚoonj ƚi pƚij pi pših. ⁸ Wi ayeenkunj wa, ņko ņbaakēr ņunj na bantohi iñeen ņtēb na babaakēr babi anjup ƚi kadun ki anwoonj unkaneel adēmana, Andoli amēban bntuni na ikooa yi uwuuru intumi mnkulan manwoonj pñehan pi bañaanj biki Naşibaƚi. ⁹ Bayeeh kayeeh kahalū aji :

« Itaanj na pyeenk ulibra kapēnan iko indētnunj wa ƚiki ibi faalana,

na pñaaƚ pi nu ikakan du Naşibaƚi bañaanj biki kşini bti, ņƚup bti, kn-taali bti na ņtaak bti.

¹⁰ Ido baka kē bawo pntaali pi baƚerjan banwoonj başih aşē lemp ƚi kadun ki Naşibaƚi, bankşihunj ƚi mboş. »

¹¹ Wal mēnt̄ dwin abot atiink idiim yi ņwanjut ņtum ņanfooyunj pƚij pi pših na ņko ņunj na bantohi. Naŋum pŋum paŋ awo kntuni na kn-tuni kŋum maakan, ¹² aşē yeeh na idiim iweek maakan aji :

« Bañaanj bawo biki kadēman, kabot kabeeb anwoonj unkaneel unfaalaniinj

ƚiki awo mnhina abot awo pyok, awo uşal untuja, abot awo uforta. »

¹³ Dkak atiink iko impaşaniinj bti inwoonj du baƚi, ƚi mboş, ƚi mboş uŋeeh, na ƚi bdēk, iko bti inwoonj ƚi ya kē ikji :

« Iwi inƚoonj ƚi pƚij pi pših na iwi inwoonj unkaneel,

ņbeeban adēmanan ƚiki nawo mndēm na mnhina te mnŋo. »

¹⁴ Kē ņko ņbaakēr ņunj ņaşē ji : « Uwo hanj » kē bantohi başē ņup ƚi kadun ki baka adēman baka.

6

Ppēnan iko inkuuƚnunj ulibra

¹ Hēnk, kē nwin, wi anwoonj unkaneel apēnanunj uko uteek unkuuƚnunj ulibra, kē nšē tiink ulonj ƚi ņko ņbaakēr ņunj kē ukƚiini na pdiim pweek panwoonj ji kamparantant aji : « Biini. » ² Kē nten aşē win umpēlēt̄ ufaatal kē ukbi. Andapiinj wa awo na kaŋaanan ki işuuri, kē bafuuƚana utepi wi pših. Kē aya awo nayoh du ugut, kaya kado kayoha yoh.

³ Wi apēnanunj utēbant̄en, dtiink uko utēbant̄en ƚi ņbaakēr ņunj kē uhuuran aji : « Biini. » ⁴ Kē umpēlēt̄ ulonj ukak apēn, awo ujeenk. Andapiinj wa bawula mnhina mi pƚij ugut ƚi mboş, bañaanj bado kafinjar. Bawula kakej kaweeh.

⁵ Wi apēnanunj uwajant̄en, dtiink uko uwajant̄en ƚi ņbaakēr ņunj kē uhuuran aji : « Biini. » Kē nten aşē win umpēlēt̄ ujēnal. Andapiinj wa awo na uko upeesaraani ƚi kañen. ⁶ Kē nšē tiink uko ji pdiim plonj pampēnnunj ƚi ptoof pi ņko ņbaakēr ņunj aji : « Unkil wi maaj pa baluk bi unuur, ņkil ņwajant̄ ņi udut pa baluk bi unuur. Kē ukēra na ubiñu, nawutan preeş jibi pawoonj. »

⁷ Wi apēnanunj ubaakanƚen, dtiink uko ubaakanƚen kē uhuuran aji : « Biini. » ⁸ Kē nšē win umpēlēt̄ unwoonj ji ujaagal unlewunj. Andapiinj wa katimul kawo pkeƚ kē i bajaanj bado mnkeƚ aşē ƚaşa. Bayeenk mnhina mi pfiŋ na kej, na ubon, mmaak, na ņko ņi uŋeeh bañaanj biki kafah kalonj ƚi ibaakēr yi umundu.

⁹ Wi ahaabēşunj uñeenant̄en, dwin ƚi *bliit bi mngur uŋeeh ņhaaş ņi bañaanj biki bafaalunj ƚiki babi fiyaar Naşibaƚi akuƚ aƚup uko wi nul. ¹⁰ Bahuuran na pdiim

pweek aji : « Ajugun Nayimanaan, anwoon na manjooan, iyoonk lum kawayasaanun na bañaan biki umundu ti pñaakun pi batulun, kakob baka? » ¹¹ Wal mēnt̄ kē başē wul baka andoli kamişa kafaatal aşē ji na baka bayoonk ntiinku kak te bayit̄ baka banklemparun Yetu banwoon i pbi kafinana jibi bukal bafinaniin̄ baket̄.

¹² Hēnk, kē nwin, wi ahaabēşun upaajan̄t̄n, kē mboş manşē şın̄tar maakan, kē unuur ujēn awo ji ihil, kē pli bti pajeenk jud awo ji pñaak. ¹³ Njah njot̄ ti mboş awo ji mnko manwoon̄ maandobi jeenk mi ukēk uwatun, ¹⁴ kē baţi bakak awo ji kambantan ki ban̄juun, kē inkun̄ na njiw bti ipēn du dko di iwoon̄. ¹⁵ Wal mēnt̄ kē başih̄ biki mboş, bañaan̄ baweeek, başih̄ biki bangoli, bayok, bañaan̄ bantiinkaniin̄, balemp̄ bti na baweeek biki baka bti başē ya amena du ihēr yi inkun̄ na du mnlak manwoon̄ da. ¹⁶ Bawo ti pji na inkun̄ na mnlak : « Najot̄nun, namenun̄ nlow kēş ki an̄toon̄ ti p̄t̄ij pi p̄şih, nakut̄ nalowanun̄ udeeb wi anwoon̄ unkaneel. ¹⁷ Unuur uweek wi udeeb wi baka ubii, in aknaţun̄? »

7

Uko unkyuujun̄ kē bañaan̄ bawo biki Naşibaţi

¹ Wi iko yan̄ it̄epun̄, dwin̄ nwanjut̄ n̄baakēr kē njawo ti imban̄ ibaakēr yi umundu, njamēban̄ nyook̄ n̄baakēr, uyook̄ uwutna kayook̄ ti mboş kēme ti bdēk̄ kēme ti bko blon̄. ² Dkak̄ awin̄ uwanjut̄ ulon̄ kē ukwoona umayar unuur apaya, uwo na uko wi ukdoon̄ kaţu ñaan̄ kayuujna kē awo i Naşibaţi anwoon̄. Udo p̄diim̄ pweek aji na nwanjut̄ n̄baakēr̄ n̄ambiin̄ ayeenk̄ mnhina mi ptok̄ mboş na bdēk̄ : ³ « Nawutan̄ katok̄ mboş na bdēk̄ na mnko : nayoongan̄ duna n̄ţu ti ijuk̄

yi biki Naşibaţi uko unkyuujun̄ kē bawo biki nul. »

⁴ Hēnk, kē baţup̄ hum di bañaan̄ biki baţuun̄ uko mēnt̄ bawoon̄, bawo : iñeen-week na iñeen n̄baakēr na babaakēr̄ njaaş iñeen-week iñeen (144 000) bampēnni ti kn̄taali bti ki babuk̄ Itrayel.

⁵ Biki pntaali pi Yuda biki baţuun̄ uko unkyuujun̄ kē bawo biki Naşibaţi bawo iñeen-week iñeen njaaş iñeen na n̄tēb (12 000).

Biki pntaali pi Ruben bawo iñeen-week iñeen njaaş iñeen na n̄tēb (12 000).

Biki pntaali pi Gad bawo iñeen-week iñeen njaaş iñeen na n̄tēb (12 000).

⁶ Ti pntaali pi Ater bawo iñeen-week iñeen njaaş iñeen na n̄tēb (12 000).

Biki pntaali pi Neftali bawo iñeen-week iñeen njaaş iñeen na n̄tēb (12 000).

Biki pntaali pi Manate bawo iñeen-week iñeen njaaş iñeen na n̄tēb (12 000).

⁷ Biki pntaali pi Fimeyon̄ bawo iñeen-week iñeen njaaş iñeen na n̄tēb (12 000).

Biki pntaali pi Lewi bawo iñeen-week iñeen njaaş iñeen na n̄tēb (12 000).

Biki pntaali pi Itakaar bawo iñeen-week iñeen njaaş iñeen na n̄tēb (12 000).

⁸ Biki pntaali pi Fabulon bawo iñeen-week iñeen njaaş iñeen na n̄tēb (12 000).

Biki pntaali pi Yotef bawo iñeen-week iñeen njaaş iñeen na n̄tēb (12 000).

Biki pntaali pi Benyamin bawo iñeen-week iñeen njaaş iñeen na n̄tēb (12 000).

Bañaan̄ batum maakan̄ biki n̄taak̄ bti

⁹ Wi uko wan̄ ut̄epun̄, kē nşē win̄ pntuk̄ pi bañaan̄ pweek maakan̄, pi nin̄ ñaan̄ awoon̄ aanhil̄ p̄fēn. Bawoona n̄taak̄ bti, na kşinī bti, na kn̄taali bti na n̄ţup̄ bti anaţ̄ ti kadun̄ ki

p̄t̄ij pi p̄sh na ki anwoon unkaneel wi b̄tejan. Bañaan m̄ent̄ bawohara imiṣa ifaatal, awo na ijaak ṭi iñen. ¹⁰Bahuuran maakan aji :

« Naṣibaṭi i nun anwoon ṭi p̄t̄ij pi p̄sh na anwoon unkaneel babuuranuṅ nja. »

¹¹Kē ṅwanjuṭ bti ṅaṣē fooy p̄t̄ij pi p̄sh na bantohi na ṅko ṅbaak̄er ṅuṅ aṅuṅ afēṭ kaara ṭi mboṣ adēman Naṣibaṭi, ¹²ṅaji :

« Uwo haṅ! Naṣibaṭi i nun, ṅbeebu adēmanu ṭiki iwo na uṣal unṭuṅa na mndēm na mnhina te mnt̄o. Uwo haṅ! »

¹³Alon ṭi bantohi bukuṅ anaṭa aṣē heparaan aji : « Bañaan banwohariṅ imiṣa ifaatal yi, bawo bahon ba? Bawoona ṭuṅ ba? »

¹⁴Kē nteem aji : « Naweeke, iwi imeeṅ. »

Kē aṣē ji na nji : « Bawo bañaan banwoonun du mnhaj mnweek ; banaj imiṣa yi baka ṭi p̄naak pi anwoon unkaneel akakan ya ifaatal. ¹⁵Uko waṅ ukaan kē banaṭ ṭi kadun ki p̄t̄ij pi p̄sh pi Naṣibaṭi, adēmana pnak na utejan du dko dyimanaan di nul, kē anṭoon ṭi pa aluṅ kayeṅan baka. ¹⁶Ubon uunkak ade baka, udaan uunkak aṭij baka, bnuur baankak at̄er baka, kēme uyook uyik ulon. ¹⁷Anwoon unkaneel, anwoon ṭi p̄toof pi p̄t̄ij pi p̄sh aklun kawo nayafan i baka kaṣē kañoṭ baka du ṅkumpēs ṅi meel manjaan manwul ubida. Naṣibaṭi aluṅ kawent mnkuul bti manwoon ṭi kēs ki baka. »

8

Ppēnan uko uṭēnk paaj na ulon unkuuṭnuṅ ulibra

¹Wi anwoon unkaneel wi b̄tejan apēnanuṅ uko unkuuṭnuṅ ulibra uṭēnk paaj na ulon, kē baṭi baṣē yomp bti ado uko ji p̄toof pi uwoori.

²Kē ṅṣē win ṅwanjuṭ paaj na ulon ṅanjaan ṅanaṭ ṭi kadun ki Naṣibaṭi, kē ṅayeek klul paaj na plon.

³Uwanjuṭ ulon kak unwoon na p̄ṭukar pi uwoon panjaan patēna mnkulan ubi anaṭ kañoṅ *bliit bi mngur. Uyeenk mnkulan mnt̄um kat̄er ma du bliit bi mngur banwoon ṭi kadun ki p̄t̄ij pi p̄sh pi Naṣibaṭi, manhilna mampaya na p̄ñehan pi biki Naṣibaṭi bti. ⁴Kē udu wi mnkulan mankyikuṅ uṣē pēna ṭi p̄ṭukar panwoon ṭi kañen ki uwanjuṭ wuṅ apaya du Naṣibaṭi na p̄ñehan pi biki nul. ⁵Wi wi uwanjuṭ uṣaan ajeṭ p̄ṭukar atuman pa bdoo banwoonun du bliit bi mngur aṣē fēl pa ṭi mboṣ. Wal mēnt̄ kē ṅmparantant na idiim itiinkanaa, kē iliik liik iklañsa, mboṣ bti kē maṣiṅtari.

Klul paaj na plon

⁶Kē ṅwanjuṭ paaj na ulon ṅanwoon na klul ṅuṅ ṅaṣē bo- mand̄er pa plul.

⁷Uteek ululi, kē mpoj na bdoo inaakiirun na p̄naak iṣē jot ṭi mboṣ ; kafah kalon ṭi ifah iwajanṭ yi mboṣ kē kayiki, kē kalon ki mnko kayik na ujaagal bti.

⁸Utēbant̄en ululi, kē uṣē wo wo ji pnkuṅ pweek pankyikuṅ pajotnuṅ bd̄ek ; kē kafah kalon ṭi ifah iwajanṭ yi bd̄ek kakak p̄naak. ⁹Kafah kalon ṭi iwajanṭ ki ṅko ṅanwoon ṭi bd̄ek bweek kakeṭi, kē kafah kalon ṭi iwajanṭ ki iṭeem na ṅlantu katokaa.

¹⁰Uwanjuṭ uwajanṭen ululi, kē du baṭi, ujah uweek uṣē jot ayik ji bdoo bweek. Ujot ṭi kafah kalon ṭi iwajanṭ yi id̄ek na ṅkumpēs.

¹¹Katim ki wa kawo unhaayun, kē kafah kalon ṭi iwajanṭ yi meel kahaayi, ukaan kē bañaan baṭum bakeṭi.

¹²Uwanjuṭ ubaakanṭen ululi, kē kalon ṭi ifah iwajanṭ yi bnuur na ki pli na ki ṅjah iṣē koba, hēnk, kafah kalon ṭi iwajanṭ yi ṅa iṅm̄ṣaa : un- uur uwaan kafah kalon ki bjeehi bi wa, kē utejan ukak awaan bi wa.

13 Wal mēnt dten ten, ašē tiink ukat uweek unkyiṭun du kalowan du baṭi ahuuran maakan aji : « Pwuṭan, pwuṭan, pwuṭan ṭi bañaan biki mboš wal wi ṇwanjuṭ ṇwajanṭ ṇandukiin plul ṇaklulun. »

9

Plul pñeenanṭēn

1 Uwanjuṭ uñeenanṭēn ululi, kē nšē win ujah kē upēnna baṭi ajot ṭi mboš. Ujah mēnt uyeenk kaniigšaani ki bnjiir bweek, 2 aya ahaabēš ba, kē udu ušē pēn ṭi ba awo ji udu wi bdoo bweek. Udu ufēlan bnuur na dko bti. 3 Kē ṇguul ṇašē pēnna ṭi udu mēnt aniink mboš ; ṇayeenk phina pannaami na pi ṇṭifar ṇi mboš. 4 Baneenan ṇa pban ujaagal na mnko, ṇawut kaban nin uko ulon unjaan umay ṭi mboš. Bañaan banwoon baanwo na uko unkyuujun kē bawo biki Našibaṭi ṭi ijuk ṭaṇ biki ṇawoon i katap. 5 Kē bašē neenan ṇa ṇaṇin baka, baji ṇahajan hajan baka kli kañeen. Mnhaj mi ṇajaan ṇaṭu manwo ji mi ṇaan ajaan ahaj woli utifar utapa. 6 Ṭun ṇmuur mēnt bañaan bado kala pkeṭ pašē paṭi ; banal pkeṭ pašē papok baka.

7 ṇguul mēnt ṇawo ji ṇmpēlēt ṇi babomanun pa ugut. ṇawo na uko ulon unnaamun na ṇṭepi ṇi pših ṇi uwuuru. Ikaara yi ṇa iwo ji yi bañaan. 8 Uwel wi ṇguul mēnt uwo ji uwel wi baat, kē iñiin yi ṇa iwo ji yi uliihu. 9 ṇawo na uko ulon unnaamun ji kamiša kantak ki bangoli. Woli itiink ṇa kē ṇakyiṭ, ibaaklu yi ṇa iji do ji ṇkaarun ṇi ṇmpēlēt ṇakpulun ṇṭum ṇankṭiirun dko di ugut. 10 ṇawo na itant innaami na yi ṇṭifar, awo na itapi. Ṭi itant yun di di mnhina mi phajan bañaan kli kañeen manwoon. 11 Naših i ṇa awoon uwanjuṭ wi bnjiir bweek ; katim ki wa ṭi uhebēre kawo Abadon, kē ṭi ugrek kawo Apolijon, uwoon natok.

12 Kaṭaafa kateek kaṭēpi, kē itēb išē duka inkbiyi.

Plul ppaajanṭēn

13 Uwanjuṭ upaajanṭēn ululi, kē nšē tiink pdiim kē papēnna ṭi imban ibaakēr yi *bliit bi mngur bi uwuuru banwoon ṭi kadun ki Našibaṭi. 14 Pdiim mēnt paji na uwanjuṭ unwoon na plul : « Wutaan ṇwanjuṭ ṇbaakēr ṇantananiin du bdēk bi Ēfrat. » 15 Kē bawutan ṇwanjuṭ ṇbaakēr ṇun, ṇannaṭun abi kayoonk yoonk uwoori, unuur na pli na ušubal wi ṇakṭiun kafah kalon ṭi iwajanṭ yi bañaan biki mboš. 16 ṇawo na bangoli bandapiin ṇmpēlēt ; baṭupēn hum di di bangoli mēnt bawoon; bawo iñeen-week ṇṭēb ṇyaaš iñeen-week iñeen ṇyaaš iñeen-week iñeen (200 000 000).

17 Kē nwin ṇmpēlēt na bandapiin ṇa : bawohara imiša inṭak yi bangoli, iwo ijeenk al jud ji bdoo, awo iniilu awoj woj abot awo kak ileel ji pdēpalēn panjaan patērad. Ikow yi ṇmpēlēt iwo ji bi uliihu, ṇapēnan ṭi mntum mi ṇa bdoo, udu na pdēpalēn panjaan patērad. 18 Iṭaafa iwajanṭ yun, inkpēnun ṭi mntum mi ṇa ifin kafah kalon ṭi iwajanṭ yi bañaan biki mboš. 19 Mnhina mi ṇmpēlēt ṇun manwo ṭi mntum na itant yi ṇa. Itant yi ṇa inaan na ṇpula, iwo na ikow, kē na ikow yun mēntan yi yi ṇajaan ṇadolna buṭaan. 20 Kē bandukiin ṭi bañaan, banwoon baankeṭ ṭi kaṭaafa kantēpun kun, baandug umeli aṭaṇan pdo buṭaan di bajaan babi kado, awo ṭi pdēman ṇntaayi na ṇnton ṇi baṭakun na uwuuru na ṇi baṭakun na untaam na ṇi ifeeru na ṇi mlaak na ṇi imul, ṇul ṇanwoon ṇaanhil pwin, ptiink kēme kapoš. 21 Baankak adug umeli aṭaṇan pfin bañaan, pkaalam, pjuban pi piint na kakiij.

10

Uwanjut unwoon na ulibra umpoŋi

¹ Dwin uwanjut ulon kak unwoon na mnhina kē uwalnaana baŋi. Uwohara kanfēluŋ, kaŋaanan ki ubopal kafooy bkow bi wa, kaara di wa dawo ji bnuur, kē ihoŋ yi wa iwo wo ji itap yi bdoos.

² Umēban ulibra umpoŋi unwoon bhaab ŋi kañen. Utap kahoŋ kadeenu ŋi bdēk, atap kamayu du mboŋ, ³ ašē huuran na pdiim pweek panwoon ji pi uliihu. Wi uhuuranuŋ, kē imparantant paaj na kalon iŋē dug. ⁴ Wi imparantant idugun, dya ppiit uko wi ijakuŋ, ašē tiink pdiim panwoonuŋ baŋi, kē pajakēn : « Kpiit uko wi imparantant paaj na kalon ijakuŋ, nin alon awutna kame wa. »

⁵ Kē uwanjut wi mbiin awin kē unaŋ ŋi bdēk na ŋi mboŋ ušē deen kañen kadeenu baŋi, ⁶ ašē mehna ŋi katim ki ankwoon te mnto, ŋi katim ki ampaŋuŋ baŋi na iko inwoon ŋi ba, ŋi katim ki ampaŋuŋ mboŋ na iko inwoon ŋi ma, ŋi katim ki ampaŋuŋ bdēk na iko inwoon ŋi ba, aji : « Wal ubani, kē pyoonek pabaa! ⁷ Kē ŋi ŋnuur ŋi baktiinkuŋ uwanjut uŋēnk paaj na ulon ululi, wi wi iko immeniin yi Naŋibaŋi ikdolaniin jibi abiiŋ aŋup *baŋuparul banjaan balempara. »

⁸ Kē pdiim pi mbiin atiinkna du baŋi pakak aŋiini na nji ajakēn : « Yaan ijej ulibra umpoŋi unwoon bhaab unwoon ŋi kañen ki uwanjut untapuŋ kahoŋ kalon du bdēk atap kundu du mboŋ. » ⁹ Kē nya du uwanjut aji na wa uwulēn ulibra. Kē ušē ji na nji : « Yeenkan, deen wa ; ulil ŋi mntumu ji mnob, kašē katēru du kayiŋ. » ¹⁰ Djeŋ ulibra ŋi kañen ki uwanjut, ade wa. ŋi mntum naan uwo wo ji mnob kē wi ndeen wa aba, kē kayiŋ naan kašē yik. ¹¹ Wal mēnt kē bašē jakēn : « Iwo kaŋup kak uko wi Naŋibaŋi

ajakuŋ ŋi uko wi kntaali ktum, ŋtaak ŋtum, ŋŋup ŋtum na baŋih biki baka. »

11

Bamaar batēb

¹ Wi wi nŋaan ayeenk pmul pannaamuŋ na pi baniw bajaan baniibna. Kē Naŋibaŋi ašē ji na nji : « Naŋiin iya iniib *Katoh Kaweek ki naan na bliit mi mnguur, ibot ifēn baŋaan bambiin ŋi ka adēmanaan. ² Wutan kaniib blay bi bdig bi Katoh ki naan. Wutan ba hēnk, ŋiki ddukar ba banwoon baanwo bayuday, baluŋ kapoŋ poŋan ubeeka uyimanaan kli iŋeen ŋbaakēr na ktēb (42) katok wa. ³ Dluŋ kayil bamaar batēb biki naan bado kaŋuparaan, bawoh ŋŋaaku ŋnuur iŋeen-week ŋyaaŋ iŋeen na ŋtēb na ŋnuur iŋeen paaj (1260) mēnt. »

⁴ Bukal bawoon mnko mntēb mi mnoliwera na kfiit ktēb kannatuŋ ŋi kadun ki Ajug mboŋ. ⁵ Woli ŋaan alon aŋal pba na baka, bdoos bapēna ŋi mntum mi baka katok baŋoorad baka. Aa, woli ŋaan aŋal pfiŋ baka, hēnk di akkeŋuŋ. ⁶ Bawo na mnhina mi ptuh baŋi, nin uŋubal uunkjot ŋi wal wi bakwoon ŋi pŋupar Naŋibaŋi. Bawo kak na mnhina mi pkakan meel pŋaak na mi pŋu itaafa itum ŋi mboŋ, wal wi banjalaan.

⁷ Kē wal wi bakbaan pŋup uko wi Naŋibaŋi aŋuun baka pŋup, uko ulon unkmpeŋnuŋ du bnjiir bweek upēn kagut na baka, kakob baka kabot kafin baka. ⁸ Muum mi baka manduka ŋi bayiti bi ubeeka uweek wi bapaŋnuŋ Ajugun, unwoon ji Todom kēme Ejiptu. ⁹ Baŋaan biki kntaali bti, kŋini bti, ŋŋup bti na ŋtaak bti babi pten muum mi baka. Mawo ŋi bayiti bi ubeeka ŋnuur ŋwajanŋ na ptoof pi unuur, bapok bamoy ma. ¹⁰ Baŋaan banfētuŋ mboŋ batan ŋi uko mēnt kawo ŋi mnlilan kabot kaŋenar iko, ŋiki

baɕupar Naɕibaɕi batëb bukuŋ babi hajan baka maakan.

¹¹ Kë wal wi ŋnuur ŋwajanɕ na ptoof pi unuur ŋaktëpuŋ, uhefëŋ unwoonuŋ du Naɕibaɕi uneej ɕi bankeɕuŋ bukuŋ, baɕë banaɕa. Wal mënɕ palënk pweek paneej bambiin pten baka. ¹² Batëb bukuŋ baɕë tiink pdiim pweek pampënnuŋ baɕi paɕi na baka : « Napayiin ɕi. » Baɕë bapaya baɕi ɕi kanfëluŋ ɕi kadun ki baɕoorad baka.

¹³ Wal mënɕan wuŋ, mboɕ maŋɕinɕar maakan, kafah kalon ɕi iŋeen yi ubeeka kaɕë jot ; bañaan iŋeen-week ŋyaaɕ iŋeen paaj na ulon (7000) bakeɕ ɕi kaɕaafa mënɕ. Bandukiin balënk maakan aɕë dëman Naɕibaɕi anwoon baɕi.

¹⁴ Kaɕaafa katëbantëŋ katëpi, kawajanɕën kabi hënkun.

Plul pɕënk paaj na plon

¹⁵ Wi iko yan iɕëpuŋ, uwanjuɕ uɕënk paaj na ulon ululi, kë idiim iweek iɕë tiinkana du baɕi aɕi : « Pɕih pi mboɕ pawo hënkun pi Ajugun na *Krittu i adatuŋ ; aɕih te mnɕo. »

¹⁶ Kë bantohi iŋeen ŋtëb na babaakër banɕoon ɕi iɕij yi pɕih ɕi kadun ki Naɕibaɕi, baɕë fët këɕ ɕi mboɕ adëmana, ¹⁷ baji baji :

« Nbeebu, iwi Ajugun Naɕibaɕi *An-hiniin iko bti,
inwoon, abot ajon nwoo,
ijej mnhina mnweek mi nu
abëkanaan pɕih pi nu.

¹⁸ Bañaan biki ŋtaak badeebaɕi,
kë udeeb wi nu uɕaan abi.

Wal wi pwayëɕ bankeɕuŋ ubani,
wal wi ptuum baɕuparu ban-
jaan balemparu,
na bañaan biki nu bti,
banjaan batiinku,
bampoti na bawee,
kë wal wi ptok banktokun umundu
ubani. »

¹⁹ Wal mënɕ, kë *dko dyimanaan di Naɕibaɕi danwoon du baɕi daɕë haabɕa, kë *umaala uyimanaan wi bhonɕar uɕë pën awinana da.

Wi wi iliik liik iɕaan awinana, kë imparantant itiinkanaa, mboɕ kë maŋɕinɕari, kë uɕubal uweek wi mpoj mmag uɕë jot.

12

Ñaaɕ na unjumpul

¹ Wi iko yan iɕëpuŋ, uko uŋonɕarënaan maakan uwinana du baɕi : ñaaɕ anwohariin unuur kë uwo kamiɕa abot atap ihoɕ ɕi pli, aɕë wo na ŋjah iŋeen na ŋtëb ɕi bkow kë ŋawo utepi wi pɕih. ² Ñaaɕ mënɕ awo na kayin aɕë do idiim ɕiki wal wi nul wi kabuk ubani, kë akhaj. ³ Uko ulon ukak awinana du baɕi : uwo ji unjumpul uweek unjeenkun ji bdo. Uwo na ŋkow paaj na blon na itiiim iŋeen. Bkow bandoli bawo na utepi wi pɕih. ⁴ Uji uwet na ptant pi wa kafah kalon ɕi iwajanɕ yi ŋjah ŋi baɕi kawat ɕi mboɕ. Uya naɕ ɕi kadun ki ñaaɕ ankdoon na kabuk, kahilna kade napoɕ wal wi akbukiin. ⁵ Kë ñaaɕ aɕë buk napoɕ ñiint. Ul akbiin kaɕih ŋtaak bti na btintël bi pfeeru. Napoɕ un ajejanaa, aya wo du Naɕibaɕi, na du pɕij pi pɕih pi nul. ⁶ Kë ñaaɕ aɕë ɕi aya du *pndiis du dko di Naɕibaɕi abomanuluŋ. Awo da bado kade de'ana ŋnuur iŋeen-week iŋeen na ŋtëb na ŋnuur iŋeen paaj (1260).

⁷ Ugut uweek uwo du baɕi : *Mikayel uwanjuɕ uweek na ŋwanjuɕ ŋi nul ŋaneej ugut na unjumpul, kë wul na ŋwanjuɕ ŋi wa, ŋakak anaɕa wa na Mikayel. ⁸ Kë ŋaɕë yoh ŋi unjumpul kë ŋaankak aka dko du baɕi. ⁹ Bawat unjumpul uweek, upula ujon wi bajaan bado Fatana Këme Untaayi Uweek, unjaan uguur umundu bti. Bawat wa ɕi mboɕ wul na ŋwanjuɕ ŋi wa.

¹⁰ Kë nɕë tiink pdiim pweek du baɕi kë pakji :

« Wal wi mbuur ubani,
wal wi mnhina na pɕih pi
Naɕibaɕi i nun,

wal wi *Krittu i adatuŋ akdoon
kaših!

Ñaaŋ anjaan atapar bayiŋ nja ti
Krittu
ñaan anjaan aya du Našibaŋi i
nun katapar baka
unuur bti na utejan bti
awatana du mboš.

¹¹ Kë biki ataparun bašë koba
na pñaak pi anwoon unkaneel
wi btejan,
na uŋup wi Krittu wi baktupun ;
baanjal ubida kadoo kado kaŋi pkeŋ.
¹² Ukaan, iwi baŋi, na banfëtuŋ ti
iwi, nalilaan.

Kë an mboš na bdëk nawoon na
pwuŋan,
ŋiki *Untaayi Uweek uwala ti
an.

Uwala ti an na udeeb uweek
ŋiki ume kë uduki'a wa ŋwal
ŋntiinku. »

¹³ Kë wi unjumpul uwinun kë
ujot ti mboš, ašë naŋa pla ñaaŋ
ambukun napoŋ ñiint. ¹⁴ Kë ñaaŋ
ašë yeenk ibaaklu yi ukat uweek
ahilna ayiŋ, aya du pndiiš alow up-
ula, du dko di babomanulun pa
kado kade de'ana ŋsubal ŋwajanŋ na
kli paaj. ¹⁵ Kë upula ušë pënan
ti mntum mi wa meel kë manwo
ji bdëk ti kafet ki ñaaŋ meel man-
hilna manya na a. ¹⁶ Kë mboš
manšë bi aŋenk ñaaŋ, manhaabsaa,
ayoor bdëk bampënuŋ ti mntum mi
unjumpul. ¹⁷ Kë udeeb wi udee-
baŋëruŋ ñaaŋ udo kë unaŋa ugut na
babukul bandukiin, banjaan baŋaš
bti bgah bi Našibaŋi abot amëban
manjoonan mi Yetu ayuujun.

¹⁸ Kë unjumpul uya naŋ kakab
bdëk*.

13

Ulimariya umpënnun du bdëk

¹ Dwin wal mënŋ ulimariya ulon
unkaan itiim iŋeen na ŋkow paaj
na blon kë upën du bdëk. Ptiim
pandoli pawo na utepi wi pših kë

* **12:18** Unjumpul uya naŋ kakab bdëk : Ti ŋlibra ŋlon ŋjon bapiit aji : kë nšë ya anaŋ du kakab
bdëk.

katim kankkarun Našibaŋi kë kapiit
ti bkow bandoli. ² Ulimariya wi
nwinun uanam na uwuŋ, ihoŋ yi
wa iwo iweek abot ajab maakan,
iŋiiri yi wa iwo ikujënŋaan, uwo na
mntum mi uliihu. Unjumpul uwul
wa mnhina mnweek mi wa na pših
pi wa. ³ Bkow blon bi wa bafalanaa
kë bañaan bti badoo nun kë ukeŋi,
kë ušë jeb. Wal mënŋ kë bañaan
biki mboš bti bašë maŋ uko wun
aŋaš ulimariya. ⁴ Baŋup adëman
unjumpul ŋiki uwul ulimariya mn-
hina. Badëman kak ulimariya aji
: « In awoon ji ulimariya wi? In
ahilun kagut na wa? »

⁵ Uyeenk mnhina mi phil bŋup,
ašë ŋup ŋŋup ŋjooŋ ti Našibaŋi abot
akara. Uyeenk pših pi kli iŋeen
ŋbaakër na ktëb. ⁶ Uhaabëš mntum
akar Našibaŋi, katimul, katohul na
banfëtuŋ du baŋi. ⁷ Našibaŋi awut
wa kë ugut na banwoon biki nul
adoo kob baka. Uyeenk pših aših
kšini bti, knŋaali bti, bañaan biki
ŋŋup bti na ŋŋaak bti. ⁸ Banfëtuŋ
mboš bti balun kadëman wa, biki
itim iwoon iinwo ti ulibra wi ubida
wi anwoon unkaneel unfaalaniin
pa btejan ji mboš mambi mando
kapašana.

⁹ Ankaan ibaŋatiinkan. ¹⁰ Anwoon
i pya ukalabuš, aya wa. Anwoon i
pkeŋ na kakej, bafiŋa na ka. Wal
mënŋ uwo pa biki Našibaŋi wal wi
kamiir na pfiyaar.

Ulimariya umpënnun ti mboš

¹¹ Wal mënŋ dwin kë ulimariya
ulon kak kë upën ti mboš. Uwo na
ktiim ktëb ji ki unkaneel ašë ji uŋini
ji unjumpul. ¹² Uji udo mnhina
bti mi ulimariya uteek ti kadun ki
wa. Uŋu bañaan banfëtuŋ mboš
pŋup kadëman ulimariya uteek,
umbiin afaalana ašë jeb. ¹³ Udo
iko iŋonarënaan maakan adoo ji
upënan du baŋi bdoo, kado ba
bawala ti mboš ti kadun ki bañaan.

14 Uguur bañaan biki mboş na iko iñonjarënaan yi uhilun pdo ti kadun ki ulimariya uteek. Uji na bañaan biki mboş bado ptu pannaamun na ulimariya umbiinj afaalana aşë naşa. ¹⁵ Uyeenk mnhina mi pwul ptu uhefënt kë padoo hil bñup abot ado kë bafinj bañaan bti bampokun pñup kadëman pa. ¹⁶ Ulimariya uçu kë bañaan bti, bapoş na baweek, bayok na bawaan, balemp na baweek biki baka kë baya piitana ti kañen kadeenu këme ti pjuk uko wi wa. ¹⁷ Ñaan anwoon aanwo na uko wi, unwoon katim ki wa këme mnfën mi katim ki wa, aankhil pnug këme pwaap.

¹⁸ Uko wi, uwo wi ñaan awo na uşal untuja. Antitun atenan bnuura ame uko unwoyi ti mnfën mi ulimariya : uwo mnfën mi ñaan najën, uwo iñeen-week paaj na iñeen paaj na paaj (666).

14

Anwoon unkaneel wi bñejan na bañaan biki nul

¹ Dten kak aşë win anwoon unkaneel wi bñejan kë anaş du pnkun pi *Fiyon awo na bañaan biki nul iñeen-week na iñeen nbaakër na babaakër nyaaş iñeen-week iñeen (144 000) biki bapiitun ti ijuk yi baka katim ki nul na ki Aşin. ² Dtiink pdiim plon kë pakpëna başi, pawo ji ubulan uweek, ji kamparantant kaweeek. Kë pdiim pi ntiinkun pawo ji kayeeh ki bankkobun intuni bakyeehun. ³ Bayeeh kayeeh kahalu ti kadun ki pñij pi pşih na ki nko nbaakër na ki bantohi. Nin ñaan alon aanhil pjuk kayeeh mënt bë mënt bañaan iñeen-week na iñeen nbaakër na babaakër nyaaş iñeen-week iñeen (144 000), bambuurun ti mboş. ⁴ Baanşopan nleef ni baka na baş, baambaan kabanaara ñaaş. Baji başaş anwoon unkaneel dko bti di akyaan. Babuuran baka ti

bañaan bahilna bawo bateek biki Naşibaşi na biki anwoon unkaneel. ⁵ Nin nñilan njaambaan kapënaara ti mntum mi baka, baanwo na nin buşaan dlon.

Uşup wi nwanjut nwanjan

⁶ Wi uko wan uşepun, dwin uwanjut ulon kë uwo du kalowan du başi. Uwo na Uşup Ulil Unuura unktoon te mnto wi uwoon kaşup bañaan banwoon ti mboş: uşup wa nşaa bti, kşini bti na nşup bti na kntaali bti. ⁷ Uji na pdiim pweek : « Nadoon kaşi Naşibaşi, nado kadëmana, şiki unuur wi akwayëşun ubani. Nadëmaan ampaşun başi na mboş, idëk na nkumpëş ni meel. ⁸ Uwanjut utëbantën upën ti kafëş ki uteek aşë ji : «*Babilon, ubeeka uweek ujoti, ujoti ; wul undaanun poot pi wa nşaa bti, kë pdaan poot pun pawoon pşopan uleef na pekadu di piinj ji wa. »

⁹ Uwanjut uwajantën upën ti kafëş ki nşee aşë ji na pdiim pweek : « Woli alon adëman ulimariya na ptu pi wa, bapiitle uko wi wa ti pjuk pi nul këme ti kañen ki nul, ¹⁰ adaan kak poot pi udeeb wi Naşibaşi. Poot mënt paankjëm wal wi pakjeeşaniinj du pnkalame pi udeeb wi nul. An mëntan ahaj maakan ti bdoo na ti pdëpalën panjaan patërad ti kadun ki nwanjut nyimanaan na ti kadun ki anwoon unkaneel wi bñejan. ¹¹ Udu wi mnhaj mi baka udo kapëna pën te mnto. Bukal bandëmanun ulimariya na ptu pi wa, bampiitaniinj katim ki wa, baankka pnorfën na pnak këme na utejan. ¹² Wal wi, uwo wal wi bañaan biki Naşibaşi bammëbanun bgah bi nul abot afiyaar Yetu bawoon biki kataman. »

¹³ Kë nşë tiink pdiim plon du başi kë paji : « Piitan : banuurandëni, bankketun hënkun aşë fiyaar Aju-gun. »

Wal mēnt̄ kē *Uhaaş wi Naşibaŋi uşē ji : « Aa, banoorfēn ŋi ulemp wi baka, udo wi baka uŋaş baka. »

Kakit ŋi mboş

¹⁴ Dten kak aşē win kanfēluŋ kafaatal, uko ji ŋaaŋ uŋooŋ ŋi ka awo na utepi wi pşih wi uwuuru ŋi bkow, aşē wo na kakaawi kajul ŋi kaŋen. ¹⁵ Uwanjut ulooŋ upēna du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi aşē do pdiim pweek aji na anŋooŋ ŋi kanfēluŋ: « Jejan kakaawi ki nu ido kakit. Wal wi kakit ubani, mboş manjiji. » ¹⁶ Wal mēnt̄ kē anŋooŋ du kanfēluŋ aşē ŋu kakaawi ŋi mboş, kē kakit kadolana ŋi mboş bti.

¹⁷ Uwanjut ulooŋ upēna du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi kanwoon du baŋi, uwo wul kak na kakaawi kajul ŋi kaŋen. ¹⁸ Uwanjut ulooŋ kak upēna ŋi *bliit bi mngur, uwo na mnhina mi bdo. Udo pdiim pweek aji na unwoon na kakaawi kajul : « ŋuun kakaawi ki nu imar mnko mndolni ubiŋu ŋi uwoorta wi mboş, mnko mi wa manjeenki. » ¹⁹ Kē uwanjut wuŋ uŋu kakaawi ŋi mboş amar uwoorta wi mboş. Uŋu mnko mi umaruŋ ŋi kako kaweek ki udeeb wi Naşibaŋi kapooŋna ma. ²⁰ Baŋooŋ mnko muŋ du bdig bi ubeeka apooŋ, kē pŋaak pampēnuŋ ŋi kako kapooŋni paniink dko danliuŋ na ŋkilometēr iŋeen-week ŋwajanŋ (300) abot aya aliŋ na ijaaş yi umpēlēt unnaaŋuŋ.

15

Nwanjut paaj na ulooŋ na mnhaj mbaaŋsaani

¹ Dwin du baŋi uko ulooŋ kak uweek wi ŋaaŋ ajaan amagan maakan, uwo : nwanjut paaj na ulooŋ ŋamēbanuŋ iŋaafa paaj na kalooŋ. Iŋaafa mēnt̄ iwoon ibaaŋsaani, yul iktuun udeeb wi Naşibaŋi uwinana bti. ² Dwin kak uko ji bdēk banwoon ji kawini bannaakiiri na bdo. Bampokun ulimariya na ptu pi wa, na mnfēn

mi katim ki wa, banaŋ ŋi ba duuŋ amēban intuni yi Naşibaŋi awuluŋ baka. Bakob intuni mēnt̄ ³ aşē yeeh kayeeh ki bi *Moyit nalempar Naşibaŋi na anwoon unkaneel wi bŋerjan, aji :

« Iwi Ajugun Naşibaŋi *Anhiniini iko bti ;

udo wi nu udēmi abot awo uŋoŋarēnaan,

iwi naşih i ŋŋaak.

Bgah bi nu bawo btool abot awo bi manjoonan

⁴ Iwi Ajugun, in awoon aankdo kaŋi'u?

In awoon aankdo kadēman ka-timu?

Iwi ŋaŋ iyimanuŋ.

ŋŋaak bti ŋabi kaŋup kadēmanu ŋiki baŋaaŋ bawin kē iko yi ikdolun iwo itool. »

⁵ Dwin kak du baŋi, *dko dyimanaan di *kaloona kanjaan kadiiman kē Naşibaŋi awo da kē dahaabēşaa. ⁶ Kē nwanjut paaj na ulooŋ ŋamēbanuŋ iŋaafa paaj na kalooŋ kē ŋapēna ŋi dko dyimanaan, ŋawohara imiŋa ifaatal feh inkyikuŋ, aşē tan ŋi ilank itēl yi uwuuru. ⁷ Ulooŋ ŋi ŋko ŋbaakēr uwul nwanjut paaj na ulooŋ ŋuŋ knkalame paaj na plooŋ ki uwuuru kantumi udeeb wi Naşibaŋi, ankwoon te mnt̄o. ⁸ Kē mndēm mi Naşibaŋi na mnhina mi nul manşē do kē dko dyimanaan datum na udu. Kē nin alooŋ aanhil pneeŋ ŋi da bē iŋaafa paaj na kalooŋ yi nwanjut paaj na ulooŋ iindolanaa.

16

Knkalame paaj na plooŋ ki udeeb wi Naşibaŋi

¹ Dtiink pdiim pweek pampēnuŋ du *dko dyimanaan kē paji na nwanjut paaj na ulooŋ: « Nayaan najeş knkalame paaj na plooŋ kanwoon na udeeb wi Naşibaŋi ŋi mboş. » ² Uteek uya jeeş pnkalame pi wa ŋi mboş, kē ŋjad ŋanjaan ŋade abot aŋēkēŋ ŋapēn ŋi banwoon na

uko unjaan udiiman kē bawo biki ulimariya, banjaan badēman ptu pi wa.

³ Utēbantēn uya jeeş pnkalame pi wa ʔi bdēk bweek, kē bakak ji pñaaak pi ñaan ankeʔun, kē ŋko bti ŋanwoon ʔi bdēk ŋakeʔi.

⁴ Uwajantēn uya jej pnkalame pi wa ajees ʔi idēk impoʔi na ʔi ŋkumpēs ŋi meel, kē meel mi iko yun bti mankak pñaaak. ⁵ Dtiink wal mēnt uwanjut wi meel kē uji :

« Iwi nayimanaan, ibiin awo abot awo, iwo natool, iyuu j kē pwayēs pi nu pawo ptool.

⁶ Jibi bukal batulun pñaaak pi *baʔuparu na bandukiin banwoon biki nu, hēnk di ikaan awul baka pñaaak badaan : uko mēnt ulin baka. »

⁷ Kē nşē tiink *bliit bi mngur kē baji :

« Aa, iwi Ajugun Naşibaʔi *Anhiniin iko bti pwayēs pi nu bti pawo manjooan abot awo ptool. »

⁸ Uwanjut ubaakanēn ujees pnkalame pi wa ʔi unuur, kē uyeenk mnhina mi pter bañaan na bdoo bi wa. ⁹ Hēnk kē bnuur byik maakan batēr baka, kē bawoha wo ʔi pkar Naşibaʔi ankaan mnhina mi pʔu baka iʔaafa yun, apok pʔelēs mnwo mi baka kado kadēmana.

¹⁰ Uñeenantēn ujees pnkalame pi wa ʔi pʔij pi pşih pi ulimariya kē pşih pi wa pawo ʔi bdēm bweek. Bañaan bahaj maakan adoo dum indemēt yi baka. ¹¹ Mnhaj na ŋjad ŋi baka ŋaʔu kē bakkar Naşibaʔi anwoon du baʔi, apok pʔelēs mnwo mi baka.

¹² Uwanjut upaajantēn ujees pnkalame pi wa ʔi bdēk bweek bi Ēfrat, kē bakayi, başih bampēnnun umayar unuur bahilna baʔep.

¹³ Wal mēntan kē nşē win ŋntaayi ŋwuʔaan ŋwajant ŋannaamuŋ ji ŋbopal kē ŋapēn ʔi mntum mi unjumpul, mi ulimariya na mi

ulimariya unwoon uʔupar wa. ¹⁴ Na manjooan ŋawo ŋntaayi ; ŋaji ŋado iko iñonarēnaan, ŋaya du başih biki mboş bti kahilna kayitrēn baka pa ugut wi unuur uweek wi Naşibaʔi Anhiniin iko bti.

¹⁵ Ajugun aji : « Natenan, dbi ji nakii! Anuurandēni anwoon bten awo na imişa yi nul, anwoon aankpēn byişu kaduk bduun ʔi kadun ki bañaan. »

¹⁶ ŋntaayi ŋun ŋado kē başih bayit du dko di bajaan bado ʔi uhebērē Amagedon.

¹⁷ Uwanjut uʔēnk paaj na ulon ujees pnkalame pi wa na dko, kē pdiim pweek paşē pēna ʔi pʔij pi pşih panwoon du dko dyimanaan aji : « Uko mēnt udolanaa. »

¹⁸ Wal mēnt kē iliik liik işē pēn kē idiim na imparantant itiinkanaa. Mboş manşintar maakan jibi manwoon maambaan kaşintēraara wi ñaan awoonun ʔi ma. ¹⁹ Pşintar pun pado kē ubeeka uweek upaʔşari akak ifah iwajant, kē ŋbeeka ŋi ŋtaak bti ŋajoti. Naşibaʔi aantilma *Babilon ubeeka uweek : adaanan wa pnkalame pi udeeb wi nul unkfatuŋ. ²⁰ Njiw bti ŋawunanaa kē inkun iweek ibaa, iinkak awinana. ²¹ Uşubal wi mpoj mndit maakan ujut ʔi bañaan ; kē kaʔaafa kun kē kado kē bakkar Naşibaʔi ʔiki katam maakan.

17

Ñaaʔ naʔuunk

¹ Kē ulon ʔi ŋwanjut paaj na ulon ŋamēbanun knkalame paaj na plon ki uwuuru ubi ʔi ŋji aʔiini na ŋji aji : « Biini, dyuuju kakob ki ñaaʔ naʔuunk naweek anwoon du kakab idēk iweek akkobiin. ² Başih biki ŋtaak ŋi mboş bawinar na a, kē bañaan banfētuŋ mboş bakuj poot pi nul panwoon ubida uʔop. »

³ Wal mēnt kē uwanjut wun uşē neej ʔi uşal wi naan aŋooʔēn du *pndiiş, kē nwin ñaaʔ alon anʔoon ʔi

ulimariya ujeenk, itim inkkarun Naşibaŋi ipiitana ŋi uleef wi wa bti. Uwo na ŋkow paaj na bloŋ na itiiim iŋeen. ⁴ Ŋaaŋ awohara imiŋa inuura maakan ijeenk. Aŋu iko itum itam preeŋ yi uwuuru, iwij wijaan na mnko mnuura maakan. Amēban ŋi kaŋen pnkalame pi uwuuru pantumun na buŋaan bi bŋopar bi pŋuunk pi nul. ⁵ Bapiit ŋi pjuk pi nul katim kalon, kē uko wi kawoon uŋe wo uumeetanaa. Uko umpiitaniin wii wi : « Babilon ubeeka uweek, anin pŋuunk na pŋop na buŋaan bi umundu. »

⁶ Dwin ŋaaŋ mēnt kē akuj pŋaak pi banwoon biki Naşibaŋi, pi banjaan baŋup uko wi Yetu. Wi nwinulun aŋe ŋoŋar maakan. ⁷ Kē uwanjuŋ uŋe ŋi na ŋji : « we ukaan kē iŋoŋar hēnk ba? Dŋupu uko wi ŋaaŋ ummeniin na wi ulimariya wi ŋkow paaj na bloŋ na itiiim iŋeen wi aŋoornun. ⁸ Ulimariya wi iwinun ubi wo aŋe wo uunkak awo, kē uŋe wo i kapēn du bnjiir kaya katoka te mnŋo. Kē baŋaan biki mboŋ biki itim iwoon iimpiitana ŋi ulibra wi ubida wi umundu upaŋaniin baŋoŋar wal wi bakwinun ulimariya umbiin awo, awo uunwo hēnkun, kaŋe kabi kawo kak.

⁹ « Ŋaan awo kawo ŋi uko wi na mntit na uŋal untuŋa : ŋkow paaj na bloŋ ŋun ŋawo knkun paaj na ploŋ ki ŋaaŋ aŋoon, ŋawo kak baŋih paaj na aloŋ. ¹⁰ Kaŋeen ŋi baka bado bi wala ŋi pŋih, napaajanŋen akŋihun hēnkun, naŋenk paaj na aloŋ aando bi, kē wal wi akbiin aankŋo kajon. ¹¹ Kē ulimariya umbiin awo, aŋe wo uunkak awo hēnkun uwo wul ŋi uleef wi wa naŋih naŋenk bakreŋ. Uwo aloŋ ŋi baŋih baŋenk paaj na aloŋ, utoka te mnŋo.

¹² « Itiiim iŋeen yi iwinun iwo baŋih banwoon baando bi yeenk pŋih. Kē baŋe yeenk bukal na ulimariya kaŋih uwoori uloolan ŋaŋ. ¹³ Bukal bti bawo na uŋal

uloolan : pwul mnhina mi baka na pŋih pi baka ulimariya. ¹⁴ Balun kagut na anwoon unkaneel wi bŋeŋan aŋe kob baka, ŋiki awo naweek i baweek, naŋih i baŋih. Bandu'aniin, bandataniin, banfiyaarulun, banaakiir na a, kakob bambiin pŋutan na a. »

¹⁵ Uwanjuŋ uji na ŋji kak : « Meel mi iwinun, mi naŋuunk aŋoon manwo knaali, knŋuk, ŋŋaak, na ŋŋup. ¹⁶ Ulimariya na itiiim iŋeen ki iwinun ŋalun kaŋoor naŋuunk, katok ŋokana bti kabot kaduka byiŋu, kade uyemaŋ wi nul kabot katēra. ¹⁷ Na manjoonan, Naşibaŋi aŋuun ŋi ŋhaaŋ ŋi baŋih bukun uko wi analon bado kē bawo na uŋal uloolan wi pdo wa : balun kawul pŋih pi baka ulimariya kē udoo do uko bti wi Naşibaŋi aŋupun. ¹⁸ Kē ŋaaŋ i iwinun, awoon ubeeka uweek unjaan uŋih ŋi baŋih biki mboŋ. »

18

Pjot pi Babilon

¹ Wi uko wan uŋeŋun, dwin uwanjuŋ ulon kē uwalnaana baŋi. Uwo na mnhina mnweek, kē bjeehi bi wa baŋe jeehan mboŋ. ² Udo pdiim pweek aji :

« *Babilon ubeeka uweek ujoti!
Ujoti! Ujoti!

Ukak ufēŋ wi ŋntaayi,
dko di ŋntaayi bti ŋawoon
na di ŋkat ŋŋop ŋwuŋaan bti.

³ Ŋŋaak ŋi mboŋ bti ŋadaan poot pi da,
kē pdaan poot pun paŋe wo
pŋopan uleef na pekadu di piinŋ.

Baŋih biki mboŋ bti bawinar na da,
kē bawaap biki mboŋ bayokna
ŋi pŋal iko yi umundu pi
baŋaan biki da. »

⁴ Wal mēntŋ dkaak atiink pdiim ploŋ panwoonun baŋi, paŋi : « An pntaali pi naan, napēnan ŋi ubeeka wun, nawutna kanaakiir ŋi pjuban pi baka, iŋaafa inkmbiin

ti baka iwutna kajotnan. ⁵ Buṭaan di baka dajunka adoo ban baṭi, Naṣibaṭi aleṣ iko inwoon iinwo itool bti yi badolun. ⁶ Nadoon biki Babilon uko wi badolun, nadoon nado do baka nṣaaṣ nṭéb iko yi badolun, naṭuun ti pnkalame pi bajaan baṭu poot, panhaayun apel pi baka nṣaaṣ nṭéb. ⁷ Naṭuun da mn-haj na pwuṭan panlijun na mndëm na pyok pi dabiin aka, daji ti uṣal wi da : “Dṭo ji naṣih ñaaṭ, mënkwō nayoṭ nin, mënkwō na puum nin unuur ulon.” ⁸ Uko waṅ ukaṅ kē ti unuur uloolan ṭañ, Naṣibaṭi Ajugun anwoon na mnhina akkob da na iṭaafa inwoon i pjotna da : pkeṭ, muum, ubon na uyik. »

Nywooni ni bawooniirun Babilon

⁹ Pdiim pakak aji : « Wal wi baṣih biki mboṣ bambiin awo ti pjuban pi piinṭ na Babilon abot awo na da ti pṅal iko inuura maakan yi da bakwinun udu wi uyik wi da, bawooni kabot kaṭëga. ¹⁰ Balun kanaṭ kalow kaṭi mnhaj mun kaṣë kaji : “Pwuṭan oy! Pwuṭan oy!

Ti iwi, *Babilon, ubeeka uweek, ubeeka unwoon na mnhina, ikobana ti uwoori uloolan ṭañ!”

¹¹ « Bawaap biki mboṣ bawooni abot aṭëga ji bawo na puum, ṭiki nin alon aankak anug iko yi bajijun abi bwaap. ¹² Iko mēnt iwo uwuuru na unṭaam, mnko mwij wijan mantamun preeṣ na mnko mnuura, itenda inuura, ijeenkal, idaan iwoj wojaan na ilon kak ; mmul mnuura mantamun preeṣ na iko yi bafejun na mmul mēnt, iko yi babomanaanun iñiin yi nlon, yi ifeeru inuura, kēme mnlaak, ¹³ ukëra ulil pṭëkën utum umpaṭun kalilare na itoh ilil pṭëkën na mnkulan, ubiñu na ukëra, pṣon na uloort, ṅngit na ṅkaneel, ṅmpëlënt na ṅkaaru ni ṅmpëlënt ṅakpuluṅ ; badoo ji bawaap bañaan bajën.

¹⁴ « Balun kaji kak na Babilon : “Iko bti yi uhaaṣu unṣalun iinkak

awin ya, ilowu! Iko inwoon yi mndëm mi nu na inuura maakan, iinkak awin ya nin.” ¹⁵ Bawaap bambiin ayokna ti ubeeka mēnt banaṭ kalow kaṭi mnhaj mi ubeeka mamob baka. Bado kawooni, kaṭëga ti ubeeka mēnt ¹⁶ kaji :

“Pwuṭan oy! Pwuṭan oy!

Ubeeka uweek unwohariin itenda inuura itam preeṣ,

ijeenkal, iwoj wojan,

unṭuun uwuuru na mnko mnuura mntam preeṣ,

¹⁷ ti uwoori uloolan ṭañ kē pyok mēnt bti paṣë toka.”

« Kē bajug ṅlantu na bajaan baṭon ṅa na bañaan bti bajaan balemp ti bdëk baṣë naṭ alow.

¹⁸ Wi bawinun udu wi uyik aṣë ji : “Ubeeka unlini na wi ubi woḥa i?” ¹⁹ Baṭu mboṣ ti ikow yi baka aṣë ṅajar awooni ji banwoon na puum aji :

“Pwuṭan oy! Pwuṭan oy!

Ubeeka uweek

wi bankaṅ ṅlantu ti bdëk bti bayoknun ti pyok pi wa,

ti uwoori uloolan ṭañ kē uṣë toka!

²⁰ Baṭi, banjañan na baṭupar Naṣibaṭi na an biki nul bti nalilaan ti pjet pi wa,

Naṣibaṭi akob wa ti uko wi udolanañ.” »

²¹ Wal mēnt, kē uwanjut unwoon na mnhina mnweek uṣë jej plaak pweek maakan afël du bdëk aṣë ji :

« Na mnhina mntënt mi, mi mi Babilon ubeeka uweek ukfëlaniin,

baankak awin wa nin.

²² Nin iyeeh yi bajaan bakob intuni na bayeeh

iinkak atiinkana.

Nin bateen na balul

baankak atiinkana.

Nin pjaat pi baṭak paankak atiinkana ;

nin phuunt paankak atiinkana ti btëk.

²³ Nin unkaniya uunkak ateh ;

nin baankak atiink pdiim pi naniim na pi naniima.

Bawaap biki nu babinj awo bañaan baweek biki mboş.

Dayaamu di nu daneeman ntaak bti.

²⁴ Pñaak pi baţupar Naşibaţi, banwoon biki nul, bañaan bti banfinaniin ţi mboş, pawo ţi iŋen yi nu. »

19

Iyeeh yi mnlilan du baţi

¹ Wi iko yaŋ iţepun, dtiink uko ulon unwoon ji pntuk pweek pi bañaan du baţi k  paji :

« Haleluya

Naşibaţi i nun ad m abot awo na mnhina, ul ambuuranuŋ nja,

² pwayeş pi nul pawo manjoonan abot awo ptool.

Akob naţuunk naweek ambiin aţopan mboş na pţuunk pi nul,

alukan ţi a pñaak pi balempar Naşibaţi. »

³ K  bakak ahuuran aji :

« Haleluya!

Udu unkp nnuŋ ţi ubeeka wi *Babilon uunkba. »

⁴ K  bantohi iŋeen nteb na babaak r na nko nbaak r baş  n p ad man Naşibaţi anţoon ţi p tj pi p şih. Bahuuran aji :

« Uwo haŋ, Aleluya! »

⁵ Wal m nt, k  pdiim plon paş  p nna du p tj pi p şih aji :

« An balemparul bti,

an nanjaluluŋ apel iko bti,

baweek na bampoţi,

nad maan Naşibaţi i nja. »

⁶ K  nş  tiink uko unwoon ji pdiim pi pntuk pweek, panwoon ji ubulan uweek, awo ji imparantant iweek k  pakhuuran aji :

« Haleluya!

Ajugun Naşibaţi *Anhiniin iko bti a ih.

⁷ Nawulan nwo ţi mnlilan na mntan nbot nd mana,

ţiki bniim bi anwoon unkaneel wi bteŋan babani, k  aharul aŋ ga bnuura.

⁸ Bawula patenda pnuura pfaatal, pjint piş, panknuuruŋ, aji awoh. »

Patenda pfaatal puŋ pawoon iko itool yi banwoon biki Naşibaţi badoluŋ.

⁹ K  uwanjuţ uş  jak n : « Piitan uko wi : “Banuurand ni biki baduun pmaar bniim bi anwoon unkaneel wi bteŋan.” » Ukak aji na nji : « Uţup wi uwo uţup wi Naşibaţi ţi uleeful. »

¹⁰ Wal m nt k  nş  jot ţi ihoţ yi wa kad man wa. K  uş  ji na nji : « Taafaraan kado uko wi! Dji kalempar Naşibaţi ji iwi na bayiţu bamm banuŋ uţup wi Yetu. Naşibaţi i i iwoon kad man! Uţup wi Yetu wi wi Naşibaţi aţuuŋ ţi baţuparul.

Andapiin ump l nt ufaatal

¹¹ Wal m nt, k  nş  win baţi k  bawo bhaab, k  ump l nt ulon ufaatal uş  wo da. Andapiin wa katimul kawo « Amm banuŋ Naşibaţi na manjoonan. » Awo natool ţi pwayeş pi nul abot aji gut pa iko inwoon itool. ¹² K ş ki nul kawo ji bdoo banjeenuŋ, k  abot awo na ntepi ni p şih n tum ţi bkow. Apiitana katim kalon ţi uleef ki nin alon b  m nt ul ameen ka. ¹³ Awohara bayeti banwoon na pñaak. Katimul kawo « Uţup wi Naşibaţi. »

¹⁴ Bangoli biki baţi bawo ţi kafetul a aşa, adapa nmp l nt nfaatal akuţ awohara imi a yi itenda ifaatal inuura ijint piş. ¹⁵ Kakej kajul kap n ţi mntumul ki akkobni ntaak. Ul akluŋ ka ih baka na btam. Aluŋ kayuuj udeeb unkfatuŋ wi Naşibaţi *Anhiniin iko bti wi akluŋ kaţu bañaan ţi kako kaweek ki bajaan bapoo na mbuk mndolni ubi u, kapoo n baka. ¹⁶ Apiitana ţi bayeti bi nul na pnkantul katim ki : « Na ih i ba ih na Naweek i baweek. »

17 Kë nşë win uwanjut ulonj kë uwo ʈi unuur, uhuuran maakan aʈiini na nkat nankyiʈun du kalowan du baʈi aji : « Nabiini, nabiin nayit pa ufettu uweek wi Naşibaʈi, 18 nahilna nade uyemaʈ wi başih, wi bangoli na baweeek biki baka, wi nmpëlënt na bandapiin ʈa, wi bañaan ʈti, balemp na baweeek biki baka, bampoʈi na baweeek! »

19 Wal mënʈ kë nşë win ulimariya na başih biki mboş na bangoli biki baka kë bayitiir kabi kagutan na andapiin umpëlënt ufaatal na bangoli biki nul. 20 Kë ulimariya uşë mobana, wul na naʈupar wa, undolonj iko iñojarënaan ʈi kadun ki wa, aguur banyeenkunj uko wi ulimariya abot anup adëman ptu pi wa. Nul nʈëb ʈti nʈafëläna nʈeb du katant ki bdoo kanwoon na pdëpalën panjaan patërad. 21 Bandukiin bafinana na kakej kampënnun ʈi mntum mi andapiin umpëlënt, nkat nade muum mi baka adoo yok.

20

Pşih pi nşubal iñeen-week nyaaş iñeen

1 Dwin wal mënʈ, uwanjut kë uwalnaana baʈi, awo na kani-igşaa ni ki bnjiir bweek abot amëban mnkorentu mnweek. 2 Uya mob unjumpul, upula wi ʈfa, wul uwoon Untaayi Uweek, *Fatana aşë tan wa pa nşubal iñeen-week nyaaş iñeen (1000). 3 Afël wa du bnjiir bweek anigan ba abot aʈu uko ulonj atuhna ba, uhilna uwo uunkak aguur nʈaak te wal wi nşubal iñeen-week nyaaş iñeen (1000) naktëpunj. Woli nʈaʈëpi babaa wutan wa nʈwal nʈntiinku ʈaʈi.

4 Dkak awin iʈij yi pşih, bam-biin aʈo ʈi ya bayeenk mnhina mi pwayëş. Dwin kak nʈaaş nʈi bañaan biki bapiin afaal ʈiki baʈup Uʈup wi Naşibaʈi na uko wi Yetu, banwoon baanup adëman ulimariya na ptu pi wa, awo baampiitan katim ki wa

ʈi pjuk këme ʈi kañen. Banaʈa ʈi pkeʈ aşih na *Krittu nşubal iñeen-week nyaaş iñeen (1000). 5 Pnaʈa pteek ʈi pkeʈ pu punj. Kë bankeʈun bandukiin, baannaʈa ʈi pkeʈ te wal wi nşubal iñeen week nyaaş iñeen nʈaʈëpunj. 6 Bannaʈiin uteek ʈi pkeʈ banuurandëni! Bawo biki Naşibaʈi, pkeʈ ptebantën paankhilan nin uko ulonj ʈi baka. Bawo baʈenjan biki Naşibaʈi na Krittu kabot kaşih na a nşubal iñeen-week nyaaş iñeen.

Pjot pi Fatana

7 Wal wi nşubal iñeen-week nyaaş iñeen (1000) naktëpunj bawutan *Fatana apën du ukalabuş, 8 aşë aya du nʈaak nʈi umundu ʈti nʈi bajaan badu Gog na Magog, aguur bañaan. Ado baka babi bayit pa ugut. Baʈum ji pyiw pi bdëk. 9 Baniink mboş ʈti, kakool ubeeka wi Naşibaʈi analan, di banwoon biki nul bawoon. Kë bdoo blon başë pënna baʈi abi atër baka. 10 Wal mënʈ, kë *Untaayi Uweek, unguurunj baka, uşë fëläna du katant ki bdoo banwoon na pdëpalën panjaan patërad aʈënk da ulimariya na naʈupar wa. Bahaj maakan pnak na utejan te mnʈo.

Pwayëş pi bankeʈun

11 Dwin wal mënʈ pʈij pi pşih pfaatal pweek na anʈoon ʈi pa. Mboş na baʈi nʈaʈii, kë nin nʈaan aankak awin nʈa. 12 Kë nşë win bankeʈun, baweeek na bampoʈi, kë banaʈ ʈi kadun ki pʈij pi pşih, kë anʈoon ʈi pʈij pi pşih aşë haabëş nʈibra. Ahaabëş ulibra ulonj kak, unwoon ulibra wi ubida. Awayëş bankeʈun, andoli ʈi uko wi adoon jibi upiitanin ʈi ulibra.

13 Wal mënʈ, kë bdëk başë kakan muum manwoon ʈi ba, kë pkeʈ na mnkeʈ nʈakakan muum mi nʈahankunj kë awayëş andoli ʈi uko wi adolonj. 14 Kë pkeʈ na mnkeʈ nʈaşë fëläna du katant ki bdoo ; katant ki bdoo mënʈ bawoon pkeʈ ptebantën. 15 Anwoon i katim

kawoon kaampiitana ti ulibra wi ubida bafela du bdék mēnt.

21

Baṭi bhalu na mboṣ mnhalu

¹ Wal mēnt dwin baṭi bhalu na mboṣ mnhalu ; baṭi bteek na mboṣ mnateek ṅaankak awo, bdék kak baankak awo. ² Kē nṣē win ubeeka uyimanaan, Yerutalem dhalu, kē dakpēna baṭi du Naṣibaṭi awo ji ṅaaṭ naniima ambomanderun pa ayinul. ³ Dtiink wal mēnt pdiim pweek pampēnnun du pṭij pi pṣih aji : « Katoh ki Naṣibaṭi akfētun na baṅaan kii ki. Awo da na baka, bawo pntaali pi nul, ul ṭi uleeful aṣē wo Naṣibaṭi i baka. ⁴ Awent mnkuul mi baka bti ; pkeṭ, mnṅēg, ṅwooni, na mnhaj maankak awo, iko ijon iinkak awo. »

⁵ Kē anṭoon du pṭij pi pṣih aṣē ji : « Natenan, dkakan iko bti kē iwo ihalu. » Ajakēn kak : « Piitan ṅṭup ṅi ; ṅawo manjoonan abot adolana. »

⁶ Akak ajakēn : « Udolanaa, nji dwoon Nateek na Nabaaṅsaani, dwoon Ujuni na Ubaaṅsaan. Naan i udaan uṭjun, dṭena adaan du ṅkumpēs ṅi meel manjaan manwul ubida, nin aankluk uko ulon. ⁷ Ampokun buṭaan ayeenk uko mēnt. Nji dwo Naṣibaṭi i nul, ul aṣē wo abuk naan. ⁸ Kē balal, bandeknun kafet, bado iko iwuṭaan maakan, bafin baṅaan, bado iko iṭop, bado dayaamu, banjaan badēman ṅnton na baṭilan bti, kafah ki baka kawo baya du katant ki bdoo banwoon na pdēpalēn panjaan patērad ; uko mēnt uwoon pkeṭ ptēbantēn. »

Yerutalem dhalu

⁹ Wal mēnt, ulon ṭi ṅwanjut paaj na ulon ṅamēbanun knkalame kantumun na iṭaafa paaj na kalon ibaaṅsaani, ubi aṭiini na nji aji : « Biini, dyuuju ṅaaṭ ankniimiin, ahar anwoon unkaneel wi bṭejan. » ¹⁰ Uneej ṭi uṣal wi naan aya na nji

du pnkun pweek pkujēntaan duuṭ aṣē yuujēn ubeeka uyimanaan, Yerutalem, dampēnnun baṭi, du Naṣibaṭi. ¹¹ Danuur na bjeehi bi Naṣibaṭi. Uko unwoon ji unobna ujaagal na ujeenk al unuura uwoj woj ṭi da bti awo ji kawini. ¹² ṅniw ṅkēm abot akujēnt ṅafooyun wa. Uwo na klēman iṅeen na ktēb. Uwanjut uwo ṭi plēman pandolon, kē babot apiit ṭi pa katim kalon, itim mēnt iwo yi kntaali iṅeen na ktēb ki babuk *Itrayel. ¹³ Klēman kwajant kawo du umayar unuur, kwajant du btamṣanka, kwajant du btammaṅu, kwajant du kayoba. ¹⁴ Baniw ubeeka ṭi klaak khaan iṅeen na ktēb, ṭi klaak mēnt bapiit itim iṅeen na itēb yi banjaan biki anwoon unkaneel wi bṭejan.

¹⁵ Uwanjut unktiiniin na nji umēban ṭi kaṅen pko pniibi, pawo pi uwuuru, pawo pniibni ubeeka, klēman, na uniw unfooyun ubeeka. ¹⁶ Iban ibaakēr yi ubeeka ilin lin, kamban kalon kaandēm apel katēnt. Uniib wa kē uwo ṅkilometēr iṅeen week ṅyaaṣ iṅeen ṅtēb na ṅbaakēr (2400). ¹⁷ Uniib uniw wi ubeeka kē uwo ṅmetēr iṅeen paaj (60). Uwanjut uji uniib jibi baṅaan bajaan baniib. ¹⁸ Uniw mēnt uwo na uko ulon unwoon na unobna wi ujaagal, na ujeenk al. Ubeeka uwo wi uwuuru ujint piṣ unjaan uwoj woj ji kawini. ¹⁹ Klaak kweek ki bapafnun ubeeka aniw kawo na iko inuura maakan iwoj wojaan itum. Pteek pawo na iko yi unobna wi ujaagal, na ijeenk al, baji bado ya Jaṭpi ; ptēbantēn pawo na iko iniilu baji bado pa Tafira ; pwajantēn pawo na iko inwoon na inobna itum, baji bado ya Kaltedoniya ; pbaakantēn pawo na iko iniilu na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Emaralda ; ²⁰ pṅeenantēn pawo na iko ijeenk al ji pṅaak baji bado ya Fardonika ; ppaajantēn pawo na iko ijeenk al

jud baji bado ya Fardiwu ; p̄t̄enk paaj na ploŋ pawo na iko inwoon na unobna wi ujaagal, baji bado pa Kritolit ; k̄e p̄t̄enk bakreŋ pawo na iko ijeenk̄taan, baji bado pa Berilu ; k̄e p̄t̄enk kañeen kalon pawo na iko ileel baji bado ya Topat ; p̄t̄enk iñeen pawo na iko ileel na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Kritoprat ; p̄t̄enk iñeen na ploŋ pawo na iko inwoon na unobna wi uko ujeenk̄al unnaakiirun na uleel, baji bado ya Yakint ; k̄e p̄t̄enk iñeen na kt̄eb pawo na iko inwoon na unobna wi uko ijeenk̄al unnaakiirun na uniilu, baji bado ya Ametut. ²¹ K̄e kl̄eman iñeen na kt̄eb kuŋ kawo ji mnko, pl̄eman pandoli pawo ji pbuk pi mnko ; k̄e bayiti bi ubeeka baš̄e wo uwuuru ujint̄ piš̄ anuur ji kawini.

²² M̄enwin nin *d̄ko dyimanaan di Naš̄ibaŋi : Ajugun Naš̄ibaŋi *Anhiniin̄ iko b̄ti, na anwoon unkaneeel bawoon d̄ko dyimanaan. ²³ Ubeeka uunuma bnuur k̄eme pli kajeehanaan wa, ŋiki b̄jeehi bi Naš̄ibaŋi bajeehan wa, k̄e anwoon unkaneeel awo unkaniya. ²⁴ N̄taak ŋaluŋ kado kapoŋna ŋi b̄jeehi bi wa, baš̄ih biki mboš̄ baš̄e babi baŋij wa pyok pi baka. ²⁵ Nin il̄eman yi wa iinkd̄et̄ unuur ulon ŋiki utejan uunkak awo. ²⁶ Baŋij wa mnd̄em na pyok pi ŋtaak. ²⁷ Nin uko ulon untopuŋ uunkneeŋ ŋi wa, nin ñaaŋ nado buŋaan, nin naŋilan aankneeŋ da : bampiitaniin̄ itim ŋi ulibra wi ubida wi anwoon unkaneeel wi b̄ŋejan ŋañ bakneejuŋ ŋi wa.

22

¹ Wal m̄ent̄ uwanjut̄ uyuuŋen kabuul ki meel manjaan̄ manwul ubida, manjint̄ piš̄ ji kawini ; meel mi ka mamp̄enna ŋi p̄t̄ij pi p̄sih pi Naš̄ibaŋi na pi anwoon unkaneeel wi b̄ŋejan. ² ŋi p̄toof pi itant̄ it̄eb yi kabuul yuŋ inwoon ŋi p̄toof pi ubeeka, uka bko banjaan̄ bawul ubida, baji babak ŋyaaš̄ iñeen na

ñt̄eb ŋi uš̄ubal, pli pandolon̄ baji babak. Itoh yi ba iwo ijebanaani bañaaŋ biki mboš̄ b̄ti. ³ Nin Naš̄ibaŋi aankak af̄ep̄ ñaaŋ. P̄t̄ij pi p̄sih pi nul na anwoon unkaneeel pawo ŋi ubeeka meet̄, balemparul bado kad̄emana ; ⁴ bawin kaara di nul, katim ki nul kabot kawo ŋi ijuk yi baka. ⁵ Utejan uunkak awo, nin ñaaŋ aankak anuma unkaniya k̄eme b̄jeehi bi unuur, ŋiki Naš̄ibaŋi Ajugun aŋu ŋi baka b̄ti b̄jeehi bi nul, baš̄e baš̄ih te m̄nt̄o. »

Ubi wi Yetu

⁶ Uwanjut̄ ukak ajak̄en : « N̄ŋup ŋi ŋawo manjoonan abot adolana ; Ajugun, Naš̄ibaŋi anjaan̄ aŋu baŋuparul ŋsal, ayil uwanjut̄ wi nul, uyuuŋ balemparul uko unkm̄biin̄ h̄enkuŋ.

⁷ Yetu aji : « Natenan, dbi h̄enkuŋ! Anuurand̄eni, ankm̄ebanuŋ ŋŋup ŋi Naš̄ibaŋi ŋank̄t̄upuŋ uko unkm̄biin̄ ŋi ulibra wi. »

⁸ Nji Yowan dt̄iinkuŋ abot awin iko yi. K̄e wi n̄tiinkuŋ abot awin iko yuŋ, djot ŋi ihoŋ yi uwanjut̄ unyu-ujnuŋ iko m̄ent̄ kad̄eman wa, ⁹ k̄e uš̄e ji na nji : « ŋaafaraan kado uko wi! Dji kalempar Naš̄ibaŋi ji iwi na baŋupar Naš̄ibaŋi b̄ti na bañaaŋ b̄ti bankm̄ebanuŋ ŋŋup ŋi ulibra wi. Naš̄ibaŋi i iwoon kad̄eman. »

¹⁰ Ujak̄en kak : « Khank ŋŋup ŋi Naš̄ibaŋi ŋi ulibra wi kamen ŋa bañaaŋ. Wal wi iko yi akt̄upuŋ ikdolaniin̄ uñogi. ¹¹ Nado iko inwoon iinwo itool am̄ebaan ŋi iko inwoon iinwo itool yi akdolon̄, anwoon ŋi ubida uŋop am̄ebaan ŋi wa. K̄e anŋaaŋ awo naŋool adoon kado uko anwoon uŋool, anwoon najint̄ piš̄ adoon kajint̄anaara jint̄en uleef. »

¹² Yetu aji : « Natenan, dbi h̄enkuŋ! Dwo na baluk bi andoli, ddo kaluk andoli uko wi adolon̄. ¹³ Dwo Natek na Nabaañsaani, Najuni na Nabaañsaani, Ujuni na Ubaañsaani.

¹⁴ « Banajun imiſa yi baka banu-urandëni, hënk bahil kaneejna ti ilëman yi ubeeka, kabot kade ti mnko mi bko banjaan bawul ubida. ¹⁵ An nbuſ: bakaalam, bañaan banwoon ti ubida uſop, bafin bañaan, badëman nnton, na bañaan bti banjalun ntilan abot aji baſilan, napënan bdig.

¹⁶ « Nji Yetu, dyil uwanjut wi naan uſupan uko wi. Uwo pa banfiyaaru ti. Dwo i pntaali pi *Dayit, awo unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa. »

¹⁷ Uhaaſ wi Naſibaſi na naniima naji : « Biini! »

Anktiinkun ajakan : « Biini! »

Ñaan i udaan uſjun, abiini ; an-numiin, abiin ayeenk ti meel man-

jaan manwul ubida, bë aankluk nin uko ulon.

¹⁸ Nji Yowan, dtup wa, manjoo-nan ma, ñaan anktiinkun nſup ni Naſibaſi ni ulibra aſë hoſalëſ da uko ulon, Naſibaſi aſu'a iſaafa yi baſiiniyaanun ti ulibra wi. ¹⁹ Kë woli apënan uko ulon ti nſup ni Naſibaſi ni ulibra wi, Naſibaſi kapënan kafah ki nul ti bko banjaan bawul ubida na ti ubeeka uyimanaan ni baſiiniyaanun ti ulibra wi. »

²⁰ Anſupun uko wan aji : « Aa, dbi hënkun! »

Uwoon han! Iwi Yetu Ajugun, biini!

²¹ Dñehan Yetu Ajugun awulun nja bti bnuura bi nul.